

~~alex~~

LGr.
R.

RELIQUIÆ SACRÆ:

SIVE,

AUCTORUM FERE JAM PERDITORUM

SECUNDI TERTIIQUE SÆCULI

POST CHRISTUM NATUM

QUÆ SUPERSUNT.

ACCEDUNT SYNODI, ET EPISTOLÆ CANONICÆ,
NICÆNO CONCILIO ANTIQUIORES.

AD CODICES MSS. RECENSUIT, NOTISQUE ILLUSTRAVIT,
MARTINUS JOSEPHUS ROUTH, S. T. P.

COLLEGII S. MAGDALENÆ OXON. PRÆSES.

EDITIO ALTERA.

VOL. II.

O X O N I I :

E TYPOGRAPHEO ACADEMICO.

MDCCCXLVI.

55-49
5919law
-6

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

INDEX AUCTORUM

QUI

IN HOC TOMO SECUNDO COLLOCATI SUNT.

	Reliquiæ. Pag.	Annotationes. Pag.
· CONCILIIUM CÆSARIENSE	3	4— 7.
POLYCRATES	11— 16	17— 36.
· CONCILIIUM LUGDUNENSE	39— 41	42— 73.
· MAXIMUS	77—107	108—121.
CAIUS.....	125—134	135—158.
S. ALEXANDER HIEROS.....	161—167	168—179.
· AUCTOR ADVERSUS CATAPHRYGAS	183—193	194—217.
· JULIUS AFRICANUS	221—309	312—509.

CONCILII CÆSARIENSE.

Academy of Natural Sciences

FRAGMENTUM SYNODICÆ EPISTOLÆ

CONCILII CÆSARIENSIS

FERME EXEUNTE SÆCULO SECUNDO CELEBRATI.

Ex fine Epistolæ.

ΤΗΣ δὲ ἐπιστολῆς ήμῶν πειράθητε κατὰ πᾶσαν παροικίαν ἀντίγραφα διαπέμψασθαι, ὅπως μὴ ἔνοχοι ὥμεν τοῖς ρᾳδίως πλανῶσιν ἑαυτῶν τὰς ψυχάς. δηλοῦμεν δὲ ὑμῖν ὅτι τῇ αὐτῇ ήμέρᾳ καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἄγουσιν, ἥπερ καὶ ήμεῖς. παρ’ ήμῶν γὰρ τὰ γράμματα κομίζεται τοι αὐτοῖς· καὶ ήμῖν παρ’ αὐτῶν· ὥστε συμφώνως καὶ ὁμοῦ ἄγειν ήμᾶς τὴν ἀγίαν ήμέραν. Hoc attulit Eusebius lib. v. Hist. cap. 25.

Date operam ut epistolæ nostræ exemplaria per omnes ecclesiæ mittantur, ne nobis 15 crimen imputent qui animas suas a recto veritatis tramite facile abducunt. Illud etiam vobis significamus, eodem quo apud nos die Pascha Alexandriæ celebrari. A nobis enim ad illos, et vicissim ab illis ad nos literæ perferuntur; ita ut uno consensu et simul sacro-sanctum peragamus diem.

ANNOTATIONES

IN CONCILIUM CÆSARIENSE.

P. 3. l. 5. Τῆς δ' ἐπιστολῆς ἡμῶν &c.] Caput 23. lib. v.
Eusebianæ Historiæ totum apposui, tanquam utile et intellectui valde serviens celebris quæstionis de pascha ab auctoribus mox secuturis tractatæ. Ζητήσεως δῆτα κατὰ τούσδε οὐ συκρᾶς ἀνακυνθείσης, ὅτι δὴ τῆς Ἀσίας ἀπάσης αἱ παροικαὶ ὡς ἀν ἐκ παραδόσεως ἀρχαιοτέρας, σελήνης τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην φοντο δεῖν ἐπὶ τῆς τοῦ σωτηρίου πάσχα ἑορτῆς παραφυλάττειν, ἐν ἥ θύειν τὸ πρόβατον Ἰουδαίοις προηγόρευτο· ὡς δέον ἐκπαντὸς κατὰ ταύτην, δποιᾳ δ' ἀν ἡμέρᾳ τῆς ἐβδομάδος περιτυγχάνοι, τὰς τῶν ἀσιτιῶν ἐπιλύσεις ποιεῖσθαι· οὐκ ἔθος ὅντος τοῦτον ἐπιτελεῖν τὸν τρόπον ταῖς ἀνὰ τὴν λοιπὴν ἄπασαν οἰκουμένην ἐκκλησίαις, ἐξ ἀποστολικῆς παραδόσεως τὸ καὶ εἰς δεῦρο κρατῆσαν ἔθος φυλαττούσαις· ὡς μὴ δ' ἐτέρᾳ προσήκειν παρὰ τὴν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἡμέραν τὰς μητερίας ἐπιλύεσθαι· σύνοδοι δὴ καὶ συνκροτήσεις ἐπισκόπων ἐπὶ ταύτον ἐγίνοντο· πάντες τε μιᾷ γνώμῃ δὲ ἐπιστολῶν ἐκκλησιαστικὸν δόγμα τοῖς πανταχόσε διετυπώντο, ὡς ἀν μὴ δ' ἐν ἄλλῃ ποτὲ τῆς κυριακῆς ἡμέρᾳ τὸ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ἐπιτελοῦτο τοῦ Κυρίου μυστήριον· καὶ ὅπως ἐν ταύτῃ μόνῃ τῶν κατὰ τὸ πάσχα μητεριῶν φυλαττώμεθα τὰς ἐπιλύσεις. φέρεται δ' εἰσέτι τοῦ τῶν κατὰ Παλαιστίνην τημικάδε συγκεκροτημέγρων γραφὴ, ὃν προύτετακτο Θεόφιλος τῆς ἐν Καισαρείᾳ παροικίας ἐπίσκοπος, καὶ Νάρκισσος τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ τῶν ἐπὶ Ρώμης δὲ ὄμοιώς ἄλλη περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος, ἐπίσκοπον Βίκτορα δηλοῦσα. τῷν τε κατὰ

Πόντον ἐπισκόπων ὡν Πάλμας ὡς ἀρχαιότατος προύτετακτος καὶ τῶν κατὰ Γαλλίαν δὲ παροικῶν, ἃς Εἰρηναῖος ἐπεσκόπει· ἔτι τε τῶν κατὰ τὴν Ὀσροηνὴν καὶ τὰς ἐκεῖσε πόλεις· καὶ Ἰδίως Βακχύλλου τῆς Κορινθίων ἐκκλησίας ἐπισκόπου, καὶ πλείστων ὅσων ἄλλων, οἱ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν δόξαν τε καὶ κρίσιν ἔξενηνεγμένοι, τὴν αὐτὴν τέθεινται ψῆφον, καὶ τούτων μὲν ἦν δρος εἰς, ὁ δεδηλωμένος. *Iisdem temporibus gravi controversia exorta, eo quod omnes per Asiam ecclesiæ vetusta quadam traditione niæ, quartadecima luna salutaris paschæ festum diem celebrandum esse censebant, quo die præscriptum erat Iudeis ut agnum immolarent: eaque omnino luna in quemcunque demum diem septimanæ incidisset, finem jejuniis imponendum esse statuebant: cum tamen reliquæ totius orbis ecclesiæ alio more uterentur, qui ex apostolorum traditione profectus etiamnum servatur, ut scilicet non alio quam resurrectionis Dominicæ die jejunia solvi liceat: Synodi ob id, cœtusque episcoporum convenere. Atque omnes uno consensu ecclesiasticam regulam universis fidelibus per epistolas tradiderunt: ne videlicet ullo alio quam Dominicō die mysterium resurrectionis Domini unquam celebretur: utque eo duntaxat die paschalium jejuniorum terminum observemus. Exstat etiamnum epistola sacerdotum, qui tunc in Palæstina congregati sunt: quibus præsidebant Theophilus Cæsareæ Palæstinæ, et Narcissus Hierosolymorum episcopus. Alia item exstat epistola Synodi Romanæ, cui Victoris episcopi nomen præfixum est. Habentur præterea literæ episcoporum Ponti, quibus Palma utpote antiquissimus præfuit. Epistola quoque ecclesiarum Gallicæ exstat, quibus præverat Irenæus. Ecclesiarum quoque in Osdroenæ provinciæ et in urbibus regionis illius constitutarum literæ visuntur. Seorsum vero Bacchylli Corinthiorum episcopi, aliorumque complurium epistolæ exstant. Qui omnes eandem fidem eandemque doctrinam proferentes, unam edidere sententiam. Et hæc quidem fuit, ut dixi, illorum definitio. Cons. notam infra ad POLYCRATIS Fragmenta p. 17. Rursus vero cap. 25. fragmento, quod hic affero, verba istæc Eusebius præmisit: Οἱ γεμὴν ἐπὶ Παλαιστίνης οὖς ἀρτίως διεληλύθαμεν, ὅ, τε Νάρκισσος καὶ Θεόφιλος· καὶ σὺν αὐτοῖς Κάστιος τῆς κατὰ Τύρου ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, καὶ Κλάρος τῆς ἐν Πτολεμαΐδῃ, οἵ τε μετὰ τούτων συνεληλύθότες περὶ τῆς κατελθούσης εἰς αὐτὸὺς ἐκ διαδοχῆς τῶν ἀποστόλων περὶ τοῦ πάσχα παραδόσεως πλεῖστα διειληφότες· κατὰ τὸ τέλος*

τῆς γραφῆς, αὐτοῖς δίμασιν ἐπιλέγοντι τὰῦτα. ΤΗΣ δὲ ἐπιστολῆς &c. *Episcopi vero Palæstinæ quos paulo supra memoravimus, Narcissus scilicet et Theophilus, et cum illis Cassius Tyri, et Clarus Ptolemaïdis episcopi, et qui simul cum ipsis convenerant, postquam de traditione diei paschalis quæ jam inde ab apostolis ad ipsos continua successione manaverat, multa in suis literis disseruerunt, tandem ad finem epistolæ his utuntur verbis.* DATE operam ut epistolæ &c. Hieronymus autem Theophilum ecclesiasticis scriptoribus his verbis adjecit; *Theophilus Cæsareæ Palæstinæ, quæ olim Turris Stratonis vocabatur, episcopus sub Severo Principe adversum eos qui decima quarta cum Judæis pascha faciebant, cum cæteris episcopis synodicam valde utilem composuit epistolam.* *De Viris Ill.* cap. xlivi. Ubi ait Ernestus Cyprianus; an Theophilus epistolæ auctor sit, incertum esse, illi tamen rectius quam cuiquam ex aliis, qui synodo interfuerunt, tribui, cum Cæsariensis episcopus, tanquam Palæstinæ metropolitanus alios omnes in Palaestina, atque ipsum quoque Hierosolymæ episcopum auctoritate superaret, et primum locum in synodis obtineret. Hunc insuper Theophilum et Narcissum Hierosolymæ episcopum aliosque nonnullos ait Eusebius esse, ὅν γε μὴν ἔγγραφος ἡ τῆς πίστεως εἰς ὑμᾶς κατῆλθεν δρθοδοξίᾳ, qui rectæ fidei doctrinam scriptis suis proditum nobis reliquerunt. cap. 22. Ceterum habet MS. Norfolc. τῆς δὲ ἐπιστολῆς δὲ' ἡμῶν.

P. 3. l. 5. παροικίαν] Hanc editionis Stephani lectionem codicibus Regio, Parisino utroque et Florentinis stabilitam pro ἐκκλησίᾳ revocat jam Burtonus, quem secutus sum. Habet ἐκκλησίαν παροικίαν lectionem duplicem Cod. Norfolc.

Ibid. l. 8. καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ] Habet MS. Norfolc. καὶ οἱ ἐν Ἀλ. quod potest esse verum; id tamen ex unius tantum codicis auctoritate recipere nolebam. Neque interea Rufinus idem invenisse videtur, qui vertit, *Designamus igitur eobis quia apud Alexandriam eadem, qua apud nos die, paschæ solemnitas geritur.* Abest particula καὶ a MS. Bodl. seu Savil.

Ibid. l. 9. παρ' ἡμῶν γὰρ τὰ γράμματα] παρ' ἡμῶν δὲ τ. γ. Sic ex codice Regio edidit Rob. Stephanus. In codice Mediceo legitur παρ' ἡμῶν τε τὰ γράμματα. Nicephorus vero in capite 36. libri quarti habet παρ' ἡμῶν γὰρ τὰ γράμματα, atque ita codex Mazarinus, Fuk. et Savil. Intelliguntur autem hic

literæ paschales, quas ἑορταστικὰς vocabant. Ceterum hujus Synodi Cæsariensis acta quædam exstant apud Bedam in libro de vernali æquinoctio: quæ licet a nonnullis illegitima habeantur ac spuria, haudquaquam spernenda mihi videntur. Baronius certe ea pro veris amplexus est. VALESIUS. Praestat γὰρ *Cod.* quoque *Norfolk.* Rufinusque vertit, *quia et ipsorum nobis litteræ.* Nunc addit Burtonus *codices Venetum et Florentinos.* Acta autem a Valesio hie commemorata, quanquam antiquitatis aliquid, fatente Basnagio in *Annal.* ad an. 190. præ se ferunt, prætermittenda censui, quum non sine causa suspecta sint multis viris doctis, tam ex illis, qui a Romani pontificis stant partibus, quam ex Protestantibus. Sed non tantum verba epistolæ, quæ ab Eusebio servata sunt, Gallandius in tomo ii. *Bibliothecæ suæ PP.* cum adnotatione Valesii collocavit, verum etiam Acta posuit, de quibus loquimur, Theophili nomine inscripta, in Prolegom. ejusd. tom. pag. xx. Hoc præterea notandum est, pertinere ad hæc acta *Orationem illam Theophili,* quæ in *Catalogo Codd. MSS. Bibliothecæ Bodl.* ad num. 1664. memoratur. Scripta est ante annos 800. judice H. Dodwello in Schedis suis nondum editis, quas ego possideo.

P. 3. l. 11. τὴν ἀγίαν ἡμέραν] Videsis notas ad POLYCRATIS CONCILIIQUE LUGDUN. Fragmenta. Festum paschale die Dominico observari oportere significaverant episcopi, qui ieiuniorum paschalium solutionem cum die resurrectionis conjungebant, ut ne alio quoquam præter diem Dominicum mysterium resurrectionis Domini celebraretur. Alioquin passcha suum luna quarta decima comedentibus id saepe contingeret, ut post dies aliquot, sed ante diem Dominicum festum resurrectionis agerent. Extare in codice Veneto ἑορτὴν pro ἡμέρᾳ, nunc refert Burtonus.

POLYCRATES.

POLYCRATES.

S. HIERONYMUS, *Lib. De Viris Illustribus*, cap. xlvi.
p. 119.

POLYCRATES Ephesiorum episcopus, cum cæteris episcopis Asiæ, qui juxta quamdam veterem consuetudinem cum Judæis decimaquarta luna Pascha celebabant, scripsit adversus Victorem, episcopum Romanum, Epistolam Synodicam, in qua docet se Apostoli Joannis et veterum auctoritatem sequi; ^a de qua hæc pauca excepsumus. *Nos igitur inviolabilem &c.* Hæc propterea posui, ut ingenium et auctoritatem viri ex parvo opusculo demonstrarem ^b. Floruit temporibus ^c Severi Principis, eadem ætate qua Narcissus Hierosolymæ.

^a Quæ prius excerpserat Eusebius, ea hic Latine vertit Hieronymus. Hanc autem Hieronymianam versionem ad Græca infra apposui, quo facilius inter se conferantur Polycratis verba atque vetus eorum interpretatio.

^b Eusebius lib. v. *Hist.* cap. 22. post commemoratum una cum aliis episcopis Polycratem, de iisdem ait, ὥν γε μὴν ἔγγραφος ἡ τῆς πίστεως εἰς ἡμᾶς κατήλθεν ὀρθοδοξίᾳ, τούτους εἰκότως διομαστὶ κατέλεξαμεν.

^c Qui imperare cœpit an. Christ. 193. et mortuus est an. 211. Victor autem episcopus Romanus vivere desiisse perhibetur anno 197, decimo tertio sui episcopatus. Floruit ergo Polycrates, qui annos sexaginta quinque nunc vixerat, Antoninorum quoque temporibus.

FRAGMENTUM SYNODICÆ EPISTOLÆ,

QUAM SCRIPSIT

POLYCRATES EPHESINUS EPISCOPUS,

AD VICTOREM ROMANÆQUE URBIS ECCLESIAM,

5

FERME EXEUNTE SÆCULO SECUNDO.

Interprete S. Hieronymo.

‘**Η**ΜΕΙΣ οὖν ἀραδιούρ-
γητον ἄγομεν τὴν ἡμέραν·
μήτε προστιθέντες, μήτε
10 ἀφαιρούμενοι. καὶ γὰρ καὶ
κατὰ τὴν Ἀσίαν μεγάλα
στοιχεῖα κεκοίμηται ἂτινα
ἀναστήσεται τῇ ἡμέρᾳ τῆς
παρουσίας τοῦ Κυρίου, ἐν
15 ᾧ ἔρχεται μετὰ δόξης ἐξ
οὐρανῶν, καὶ ἀναστήσει
πάντας τὸν ἄγιον· Φί-
λιππον τὸν τῶν δώδεκα
ἀποστόλων, ὃς κεκοίμηται

Nos igitur inviolabilem cele-
bramus diem, neque addentes
aliquid, neque dementes. Et-
enim in Asia elementa maxima
dormierunt, quæ resurgent in
die Domini, quando venturus
est de cœlis in majestate sua,
et suscitaturus omnes Sanctos;
Philippum loquor de duodecim
apostolis, qui dormivit Hiera-

20

H. VALESII INTERPRETATIO.

Nos igitur verum ac genuinum agimus diem: nec addentes
quidquam, nec detrahentes. Etenim in Asia magna quædam
lumina extincta sunt, quæ illo adventus Dominici die resurrec-
tura sunt, cum Dominus e cœlo veniet plenus majestate et gloria,
25 sanctosque omnes suscitabit. Philippus scilicet unus e duodecim

poli, et duas filias ejus, quæ virgines senuerunt: et aliam ejus filiam, quæ Spiritu sancto plena in Epheso oecubuit. Sed et Joannes, qui super pectus Domini recubuit, et pontifex ejus auream laminam in fronte portans, martyr et doctor in Epheso dormivit: et Polycarpus episcopus et martyr Smyrnæ cubat. Thraseas quoque episcopus et martyr de Eumenia in eadem Smyrna requiescit. Quid necesse est Sagaris episcopi et martyris recordari; qui in Laodicea soporatur; et Papirii beati, et Melitonis in sancto Spiritu Eunuchi, qui semper

ἐν Ἱεραπόλει, καὶ δύο θυγατέρες αὐτοῦ γεγηρακυῖαι παρθένοι· καὶ ἡ ἑτέρα αὐτοῦ θυγάτηρ ἐν ἀγίῳ πνεύματι πολιτευσαμένη, ἡ ἐν 5 Ἐφέσῳ ἀναπαύεται· ἔτι δὲ καὶ Ἰωάννης ὁ ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Κυρίου ἀναπεσών· ὃς ἐγενήθη ἵερεὺς τὸ πέταλον πεφορεκὼς, καὶ μάρτυς καὶ διδάσκαλος· οὗτος ἐν Ἐφέσῳ κεκοίμηται. ἔτι δὲ καὶ Πολύκαρπος ἐν Σμύρνῃ καὶ ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς· καὶ Θρασέας καὶ ἐπί- 15 σκοπος καὶ μάρτυς ἀπὸ Εύμενείας, ὃς ἐν Σμύρνῃ κεκοίμηται. τί δὲ δεῖ λέγειν Σάγαριν ἐπίσκοπον καὶ μάρτυρα, ὃς ἐν Λαο- 20 δικείᾳ κεκοίμηται; ἔτι δὲ καὶ Παπείριον τὸν μακάριον, καὶ Μελίτωνα τὸν εὔνοῦχον, τὸν ἐν ἀγίῳ πνεύ-

apostolis, qui mortuus est Hierapoli, et duæ ejus filiæ quæ 25 virginis consenserunt: alia quoque ejusdem filia, quæ Spiritu sancto afflata vixit, et Ephesi requiescit. Præterea Joannes qui in sinu Domini recubuit: qui etiam sacerdos fuit, et laminam gestavit: martyr denique et doctor exstitit. Hic, inquam, Joannes apud Ephesum extremum diem obiit. Polycarpus quoque 30 qui apud Smyrnam episcopus et martyr fuit, itemque Thraseas Eumeniæ episcopus et martyr, qui Smyrnæ requiescit. Quid Sagarim episcopum eundemque martyrem attinet dicere, qui Laodiceæ est mortuus? Quid beatum Papirium, quid Melitonem

ματι πάντα πολιτευσά-
μενον· ὃς κεῖται ἐν Σάρ-
δεσι περιμένων τὴν ἀπὸ τῶν
οὐρανῶν ἐπισκοπὴν, ἐν ᾧ ἐκ
5 νεκρῶν ἀναστήσεται. οὗτοι
πάντες ἔτηρησαν τὴν ἡμέραν
τῆστεσαρεσκαιδεκάτηστοῦ
πάσχα κατὰ τὸ εὐαγγέλιον·
μηδὲν παρεκβαίνοντες, ἀλλὰ
10 κατὰ τὸν κανόνα τῆς πίσ-
τεως ἀκολουθοῦντες· ἔτι δὲ
κἀγὼ ὁ μικρότερος πάντων
ύμῶν Πολυκράτης, κατὰ
παράδοσιν τῶν συγγενῶν
15 μου, οἷς καὶ παρηκολούθη-
σα τισὶν αὐτῶν. ἐπτὰ μὲν
ἡσαν συγγενεῖς μου ἐπί-
σκοποι, ἐγὼ δὲ ὅγδοος· καὶ
πάντοτε τὴν ἡμέραν ἥγα-
20 γον οἱ συγγενεῖς μου, ὅταν
ὁ λαὸς ἥρνυε τὴν ζύμην.
ἐγὼ οὖν, ἀδελφοὶ, ἐξήκοντα
πέντε ἔτη ἔχων ἐν Κυρίῳ·
καὶ συμβεβληκὼς τοῖς ἀπὸ

Domino serviens, positus est in
Sardis, et expectat in adventu
eius resurrectionem? Hi om-
nes observaverunt paschæ diem
decima quarta luna, ab evan-
gelica traditione in nullam par-
tem declinantes, et ecclesiasticum
sequentes canonem. Ego quo-
que minimus omnium vestrum
Polyrates, secundum doctrinam
propinquorum meorum, quos et
secutus sum (septem siquidem
fuerunt propinqui mei episcopi,
et ego octavus) semper pascha
celebravi, quando populus Ju-
dæorum azyma faciebat. Itaque,
fratres, sexaginta quinque annos
ætatis meæ natus in Domino, et

25 Eunuchum, qui Spiritu sancto afflatus cuncta gessit; qui et Sardibus situs est, adventum Domini de cælis, in quo resurrecturus est, exspectans. Hi omnes diem paschæ quartadecima luna juxta evangelium observarunt: nihil omnino variantes, sed regulam fidei constanter sequentes. Ego quoque omnium vestrum mini-
30 mus Polycrates, ex traditio cognatorum meorum, quorum etiam nonnullos assectatus sum: fuerunt enim septem omnino ex cog-
natis meis episcopi, quibus ego octavus accessi. Qui quidem omnes semper paschæ diem tunc celebrarunt, cum Judæorum populus fermentum abjiceret. Ego inquam, fratres, quinque et sexaginta
35 annos natus in Domino, qui cum fratribus toto orbe dispersis

a multis ex toto orbe fratribus eruditus, peragrata omni Scriptura, non formidabo eos, qui nobis minantur. Dixerunt enim maiores mei : Obedire Deo magis oportet, quam hominibus.

Ἐδυνάμην δὲ τῶν ἐπισκόπων τῶν συμπαρόντων μνημονεῦσαι, οὓς ὑμεῖς ἡξιώσατε μετακληθῆναι ὑπ' ἐμοῦ, καὶ μετεκαλεσάμην· ὃν τὰ ὄνόματα ἐὰν γράφω, πολλὰ πλήθη εἰσίν. οἱ δὲ ἰδόντες τὸν μικρόν μου ἀνθρωπον, συνηυδόκησαν τῇ ἐπιστολῇ· εἰδότες ὅτι εἰκῇ πολιὰς οὐκ ἥνεγκα, ἀλλὰ ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ πάντοτε πεπολίτευμαι.

Attulit hæc Eusebius lib. v. *Hist.* cap. 24.

sermones sæpe contuli, qui scripturam sacram omnem perlegi, nihil moveor iis quæ nobis ad formidinem intentantur. Et enim ab illis qui me longe maiores erant, dictum scio; Obedire oportet Deo magis quam hominibus.

Possem etiam episcoporum qui mecum sunt, facere men-

τῆς οἰκουμένης ἀδέλφοις· καὶ πᾶσαν ἀγίαν γραφὴν διεληλυθὼς, οὐ πτύρομαι ἐπὶ τοῖς καταπλησσομένοις. οἱ γὰρ ἐμοῦ μείζονες εἰρή- 5 κασι, ^απειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις.

tionem, quos petiistis ut con- 15 vocarem, sicut et feci. Quorum nomina si adscripsero, ingens numerus videbitur. Hi cum me pusillum hominem invisiissent, epistolam nostram assensu suo 20 comprobarunt, gnari me canos istos non frustra gestare, sed vitam ex præceptis institutisque Jesu Christi semper egisse.

^a Act. v. 29.

ANNOTATIONES IN POLYCRATEM.

P. 13. l. 7. [‘*Ημεῖς οὖν ἀραδιούργητον ἄγομεν τὴν ἡμέραν*, &c.] Fragmento præmisit Eusebius, quæ hic sequuntur. Τῶν δὲ ἐπὶ τῆς Ἀσίας ἐπισκόπων τὸ πάλαι πρότερον αὐτοῖς παραδοθὲν διαφυλάττειν ἔθος χρήναι διϊσχυριζομένων, ἡγεῦτο Πολυκράτης· ὃς καὶ αὐτὸς ἐν ᾧ πρὸς Βίκτορα καὶ τὴν Ῥωμαίων ἐκκλησίαν διετυπώσατο γραφῇ, τὴν εἰς αὐτὸν ἐλθοῦσαν παράδοσιν ἐκτίθεται διὰ τούτων. ‘*ΗΜΕΙΣ οὖν ἀραδιούργητον* &c. *Episcopis vero Asiæ, qui morem sibi a majoribus traditum retinendum esse acriter contendebant, Polycrates præerat. Qui quidem in ea epistola quam ad Victorem et ad Romanæ urbis ecclesiam scripsit, traditionem ad sua usque tempora propagatam exponit his verbis.* NOS igitur verum ac genuinum &c.

Ibid. ἀραδιούργητον ἄγομεν τὴν ἡμέραν] ’Αραδιούργητον, vocem lexicis et glossariis paene ignotam, Rufinus vetus interpres Latine vertit *intemeratam*, et Valesius, quomodo vides. Habent enim *Gloss. Vet.* ῥαδουργία, falsum, et ῥαδιουργὸς, falsarius. Docuit interea cel. Moshemius in *Commentariis De Rebus Christianorum ante Constant. M. Sæc. ii. §. 71.* in magno versatos esse errore recentiores scriptores, qui fere ad unum omnes opinentur, Asiaticos Christianos ideo a reliquis reprehensos, quod diem memoriae Servatoris resurgentis sacrum eodem tempore celebrarent, quo Judæi pascha suum agere solerent; cum revera objectum fuerit a ceteris, *pascha* illos egisse, hoc est, epulum paschale celebrasse, haud secus ac Judæos, quarta

decima luna post æquinoctium, non nocte resurrectionis Domini, atque adeo solvisse, seu interrupisse solenne jejunium. Attamen hinc factum esse ait, festum illos resurrectionis Christi non eodem semper, quo reliquos Christianos, die Dominico nimirum, sed diversis hebdomadæ diebus celebrasse, quippe cum decima quarta luna, post quem diem biduo completo resurrectionis festum agebant, non in eundem singulis annis diem hebdomadæ incideret. In hunc modum vir doctissimus.

Et satis bene cum hac expositione convenit tum Eusebiï historia in notis ad CONCILII CÆSARIENSIS Fragmentum transcripta supra, tum Anatolii Laodiceni verba, quæ infra adduxi. Vid. pag. 28. Constat certe ex Polycratis verbis, quæ in hac epistola mox sequuntur, οὗτοι πάντες ἐτήρησαν τὴν ἡμέραν τεσσαρεσδεκάτης τοῦ πάσχα ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΑΓΓΕΛΙΟΝ, hoc loco agere venerandum senem de festo, quod quarto decimo die lunæ post exemplum Christi in evangelio celebratum est. Neque verba neglexit adducere Moshemius. Remittendus autem lector est ad ipsum Moshemianum opus, ut sciat, quibus ibi argumentis hæc opinio a celebri scriptore Gallico Gabr. Daniele, Jesuita, primum in publicum edita, sed a Tillemontio in *Mem. Eccl.* not. 1. in *S. Victor.* fusius oppugnata, explicetur atque stabiatur. Eundem vero Tillemontium video in not. ad *Historiam* suam *Concilii Nicæni* postea editam, sect. 13, Chrysostomi loco quodam inductum, dubitare, an revera pertineret, ut ante se opinatum fuisse ait, hæc disputatio ad exspectandum diem Dominicum, donec observaretur *resurrectionis* festum; anne potius tunc temporis, vel saltem posteris temporibus, quæreretur, quinam fuerit dies ille lunæ decimæ quartæ, qui paschæ tempus demonstraret; dum, mea quidem sententia, utraque res olim venit in controversiam, quod ex Irenæi verbis proxime post hæc Polycratis afferendis, aliisque auctoribus, colligendum est.

Sed solum Epiphanius testem affert Moshemius p. 440—442. operis modo dicti, quo ostendatur, veteres Christianos haud secus ac Judæos, statu die cœnam paschalem celebrare atque agnum comedere solitos, ad H. Dodwelli librum *De Usu Thuris in Ecclesia* pro pluribus testimoniiis nos relegare contentus. In hoc autem opere, postquam ipsum mihi videre

contigit, pauca tantum inveni de nupero, quem vocat Dodwellus, usu benedicendi atque edendi agni paschalis causa quadragesimalis jejunii solvendi, eujus quidem consuetudinis originem, sed minus vere fortasse, Caroli Magni temporibus idem vir el. Dodwellus adscribere videtur. Vid. p. 207, 208. Age igitur jam alterum addam auctorem, qui hunc morem commemoravit, Hieronymum *De Vita Clericorum ad Nepotianum*. Is nimirum, postquam dixit, si tantum literam sequamur, omnes omnino ritus Judaicos nobis amplectendos esse, hæc scribere pergit; *Crescamus et multiplicemus et repleamus terram*, nec immolemus agnum, nec mysticum pascha celebremus, *quia hæc absque templo fieri prohibemur*. pag. 15. ed. Froben. Immo nunc alium testem accipe S. Jacobum Nisibenum in *Sermonibus* lingua Armeniaca atque Latina primo editis anno 1756. Demum, inquit, *et illud adjunxit* (Spiritus S.), *Comedent festinanter. Hoc in ecclesia Dei servatur. Nam festinanter comedunt agnum, stantes in pedibus suis, cum reverentia*. Serm. xiv. p. 346. Verum hæc tantum probant agni esum, non itidem tempus edendi, quoniam novimus obtinuisse morem in ecclesia Romana, ut Dominica paschatis ederent agnum consecratum. Et profecto, ut dicam, quod sentio, valde dubito, utrum Epiphanii locus, a Moshemio fuse quidem expositus, si recte intelligeretur auctoris propositum et sententia, agni vel esui probando sufficeret. Pascha quidem τὸ σταυρώσιμον, seu tempus crucifixioni Christi sacrum, aliis testimoniis satis stabilitur ab ipso Moshemio adductis, sed nihil præterea; opus igitur est, ut aliquid in hac parte addamus, quo vetus tempus agni edendi probetur. *De Esu Agni* sermo quidam est in *Vigilia Paschatis* inscriptus, qui inter opuscula S. Hieronymo falso adscripta extat, ubi vigiliam diei morti Christi dicatae significare videntur verba sub initium tractatus posita; *Hodie agnus Dei qui tollit peccata mundi pro omnium salute jugulatur, hodie sanguinis illius postes domorum &c. Præparemus nos, fratres charissimi, ad immolationem agni &c.* Atque extitisse morem solvendi jejunium die quinto hebdomadæ sacræ apud Christianos non Quartadecimanos manifesto ostendit Concilii Africani canon XLIV., quem tamen morem abrogare voluerunt canone suo XXIX. patres Trullani, canonem quinquagesimum

secuti Concilii Laodiceni, quod seculo quarto celebratum fuerat. Porro, quod ad rem pertinere videtur, in collegii Magdalenensis libris expensarum antiquioribus commemoratam vidi, *cœnam vocatam Le Maundy, quæ facta est antiqua et laudabili consuetudine* (sic scriptum est) *in die cœnæ Dominicæ.* Confer Mabillonii *Vetera Analecta* vol. IV. p. 455. Verum, quamlibet hæc de feriae quintæ paschalis cultu satis ostendi videantur, recte dubitari potest, an Victoris atque Irenæi temporibus apud Christianos Asianis oppositos mos observandæ cœnæ Dominicæ obtineret, qui ipsi τῇ ἐπιλύσει jejunii paschalis ante diem Dominicum se opposuerint. Quod attinet ad Asianos istos, seu Quartadecimanos, si modo ante cœnam suam paschalem jejunare hi consueverint, constat eos statuisse, haud solvi, vel certe non concludi, solenne jejunium epulo hoe paschali; quis enim credat, eos non jejunasse per tempus aliquantum inter epulum idem et festum suum resurrectionis Christi, quod alio die præter Dominicum, teste Eusebio v. 24. ut plurimum agebant? Vide infra notas ad CONCIL. LUGD. et S. Dionysii Alex. *Epist. Canonicam.* Sed hæc hactenus.

P. 13. l. 10. καὶ γὰρ καὶ κατὰ τὴν Ασίαν] Particulam καὶ ex altero Eusebii loco, lib. iii. cap. 31. ante κατὰ addidi, ubi hæc Polycratis ab his vocibus usque ad illa ἐν Ἐφέσῳ κεκολμηται, p. 14. l. 12. proferuntur. Optime enim, ni fallor, cum loci sententia particula convenit, quoniam, ut Gul. Hooperus, episcopus olim Batho-Wellensis, in *Tractatu* Anglice scripto *De Quadragesima*, part. I. cap. i. §. 4. probabili ratione argumentatus est, a Polycrate ideo memorantur apostolorum martyrumque sepulturæ, quod Victor episcopus Romanus in epistola sua de sepulchris fortasse Petri Paulique et aliorum sanctorum, quorum auctoritatem Polycrate objecit, mentionem fecisset. Et simile quid super respondentे Caio Romano ad illa Procli Phrygiae hæresis antesignani videoas fuisse a Valesio observatum, ad lib. vi. *Euseb. Hist.* cap. 20. Ille enim hæresiarcha de Philippo filiabusque ejus, atque ipsorum sepulchris mentionem fecerat; contra autem Cainus Petri atque Pauli crepabat tumulos. Aitque nunc Burtonus, se non dubitare, quin Polycrates ita scripsisset; censet vero ab Eusebio

omissam fuisse particulam. Ac fateor haud reperiri particulam illo etiam Eusebii loco quem supra memoravi in *cod. MS. Bodl.* et *codd. tribus* in usus meos collatis, *duobus* scil. *Vaticanis* et *uno Windobonensi*, qui eadem continent Polyeratica ex eodem Eusebii loco sumpta. Nunc addit his Burtonus *codd. Norf. Paris.* 1. *Florentinosque*. Memorabilia interea sunt atque pietatis plena S. Chrysostomi verba in *Homil. 26. in Epist. ad Hebreos*, quae cum ad historiam apostolicam illustrandam pertineant, hue afferam. Τί δὲ, εἰπέ μοι, τοῦ Μωϋσέως αὐτοῦ τὰ δστά οὐκ ἐν ξένῃ κεῖται; τὰ δὲ Ἀαρὼν, τὰ δὲ τοῦ Δαυὶλ, τὰ δὲ τοῦ Ἰερεμίου; τὰ δὲ τῶν ἀποστόλων οὐδὲ ἵσμεν τῶν πολλῶν ὅπου κεῖται. Πέτρου μὲν γὰρ καὶ Παύλου καὶ Ἰωάννου καὶ Θωμᾶ δῆλοι οἱ τάφοι· τῶν δὲ ἄλλων τοσούτων ὅντων, οὐδαμοῦ γνώριμοι γεγόνασι. μηδὲν τοίνυν ὑπὲρ τούτους κοπτώμεθα, μηδὲ οὔτω μικροψυχῶμεν ὅπου γὰρ ἀν ταφῶμεν, τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. p. 561. tom. iv. ed. Savilii. Ubi maxime notandum illud de S. Thomae sepultura, cuius sepulchrum Indi orientales hodie ostentant. Vide notam supra ad S. PANTHEUM, vol. I. p. 376. Ceterum his quidem verbis suis haud agnoscere videtur Chrysostomus, sed nescire Philippi apostoli sepulturam Hieropolitanam, neque mentionem fecit SS. Andreæ et Lucae, quorum reliquias ab Imperatore Constantio Constantinopolim translata fuisse narrat tum Hieronymus, tam Philostorgius, hic in l. III. *Hist. Eccl. cap. 2.* ille *De Viris Ill.* cap. 7.

P. 13. l. II. *μεγάλα στοιχεῖα*] Hieronymus et Musculus *elementa* vertit. Christophorus *seminaria*. Sed optime Rufinus *lumina* interpretatur. Nam Graeci signa zodiaci *στοιχεῖα* solent appellare. Sic apud Diogenem Laërtium in vita Menedemi πῦλος ἀρκαδικὸς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχων ἐνυφασμένα τὰ δώδεκα *στοιχεῖα*. Sic autem vocabant ea signa Gentiles, quod principia vitae hominum ac fortunæ in iis posita esse existimarent, ut docet Epiphanius in hæresi Pharisæorum. τὰ ματαίως νομιζόμενα εἰς ἀριθμὸν *στοιχείων* τοῖς πεπλανημένοις δύνοματα ἀξώδια καλοῦσιν. Ubi εἰς ἀριθμὸν ponitur pro εἰς λόγον. Et Hær. Manich. c. 9. Quare fallitur Salmasius in lib. de annis Climaet. p. 577. Neque enim Graeci *στοιχεῖον* unquam dixerunt imaginem aut figuram. Septem quoque planetas Graeci *στοιχεῖα*, Latini Elementa interdum vocant. Hieronymus in Epist. ad Hedybiam quæstione 4. *omnis hebdomada in Sab-*

batum, et in primam, et in secundam, et 3. et 4. et 5. et sextam Sabbati dividitur. quas Ethnici Idolorum et Elementorum nominibus appellant. Chrys. in Homil. 58. in Matth. ὁ γὰρ δαίμων ἐπὶ διαβολῆ τοῦ στοιχείου καὶ ἐπιτίθεται τοῖς ἀλοῦσι καὶ ἀνίσιν αὐτὸν κατὰ τὸν τῆς σελήνης δρόμον. Nec aliter sumit hoc nomen Gregor. Nyssen. in libr. de vita Sanctæ Macrinae, ubi ait tantam esse audaciam pictorum, ὡς καὶ αὐτῶν τῶν στοιχείων τὰς εἰκόνας διὰ τῆς μυμήσεως ἀνατυποῦσθαι (conferas Valesii notam ad Theodoreti *Hist. Eccl.* 5. 30.) VALESIUS. Ut astra recte dicuntur *στοιχεῖα*, ἀπὸ τοῦ *στοιχεῖν*, quia ordinatas periodos decurrunt, sic minus commode vocari videntur *elementa*, nisi dixeris ita mundum constare orbibus coelestibus, ut litteris vocabula et orationem. Sive ut Valesius p. 54. ad Euseb. ideo sic dicta a Gentilibus, quod principia vitæ hominum ac fortunæ in iis posita esse existimarent. Unde astrologi apotelesmatici dicti *στοιχειωματικοὶ*, Salmas. p. 578. de annis Climactericis. In Testamento suppositio Salomonis apud Gaulminum in notis ad Psellum p. 13. daemones: ἡμεῖς ἐσμὲν τὰ λεγόμενα στοιχεῖα οἱ κοσμοκράτορες τοῦ σκότους τούτου. FABRICIUS ad Polyceratis loc. apud *Hieronymum De Viris Ill.*

P. 13. l. 12. ἢ τινα ἀναστήσεται] ἢ τινα καὶ ἀναστήσονται Cedrenus. *Hist. Compend.* p. 203. ed. Basil. qui hujus ῥήσεως pauca quædam excerptis.

Ibid. l. 13. τῇ ἡμέρᾳ] τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ Euseb. supra lib. iii. cap. 31. STROTH. Adde *Rufinum*, eo saltem Eusebii loco, *Cedrenum*, *Juliumque Pollucem in Chronico*, p. 208. ex codice biblioth. Monacensis ab Hardtio nuper publici juris facto, quod tamen prius ex Ambrosiana Mediolani bibliotheca anno 1779. sine nomine auctoris Julii Pollucis prodierat, ubi hæc Polyceratis afferuntur usque ad voces, ἐν Ἐφέσῳ κεκοίμηται. Habent codd. *Vatic.* et *Vindobon.* modo memorati τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς παρουσίας Κυρίου, *Vindobonensis* tamen articulum τοῦ ante Κυρίου servavit. Extat ἐσχάτη l. c. in codd. omnibus.

Ibid. l. 15. ἐξ οὐρανῶν] ἐξ οὐρανοῦ Eusebii *locus prior*, codd. *Vatic.* et *Vindobon.* *Juliusque Pollux in Chronico*.

Ibid. l. 16. ἀναστήσει] ἀναζητήσει Eusebii *locus prior*. codd. *Vatic.* *Rufinusque* utroque loco habens, *requiret*. His addo *Julium Pollucem*. Sed invenisse *Hieronymus* videtur lectionem alteram ἀναστήσει, quam præ se fert Græcus ejus interpres

Sophronius, comprobante Fabricio. Immo etiamsi priorem illum Eusebii locum exprimit *codex Vindobonensis*, in eo tamen libro ἀναστήσει servatur. Et imitatus fortasse est Polycrates additamentum illud τῶν ὁ' ad finem libri *Job*, γέγραπται δὲ αὐτὸν πάλιν ἀναστήσεσθαι μεθ' ὅν ὁ Κύριος ἀναστήσει, vel ἀνίστησιν, quod memorat Origenes verba afferens sub init. *Epist. ad Africanum* §. 3. His vero notam subjungendam censui viri doctissimi Keili ad ed. nuperam *Fabricianæ Biblioth. Gr.* vol. vii. p. 169. Scripsérat ibi quoque Fabrieius, apud Eusebium iii. 31. male legi ἀναζητήσει pro ἀναστήσει. “De quo tamen,” ait cl. Keilius, “non sine causa contra statuit Telicerus in *Prolus. De Actis inter Asiaticos &c. super paschatis tempore*, qua partem Actorum super hac controversia ex Eusebii Commentariis exhibet p. 13. cui prius illud vocabulum praeferendum videtur, non solum ob ἀναστήσεται, quod jam adhibuerat, et totum scribendi genus in hac epistola Ἰδιωτικώτερον, sed maxime etiam ob Rufini auctoritatem, qui expresso vertit, requiret.” Judicet lector. Hæc olim attuli. Nunc annotat Burtonus ad locum, “Certo certius videtur Eusebium, qui non semper sibi constat, scripsisse, in iii. 31. ἀναζητήσει, hic vero ἀναστήσει: utrum scripsérat ipse Polycrates, judicet lector: sed ἀναζητήσει, ut quod minus aptum videri posset quam ἀναστήσει, pro ipsa hac causa præferrendum esse existimo.” Hæc ille.

P. 13. l. 17. Φίλιππον τὸν τῶν δώδεκα ἀπόστ.] Christophorus hoc loco nequaquam boni interpretis officio functus est, qui pro Philippo uno ex 12. Apostolis, Philippum unum ex septem diaconis substituit. Vetus quidem hic error fuit, ut Philippum diaconum et evangelistam cum Philippo apostolo confunderent. Et quia in Actibus Apostolorum cap. xxi. Philippi evangelistæ quatuor filias virgines prophetasse legerant, Philippum apostolum conjugem habuisse et filias suscepisse dixerunt. Ita præter Polycratem Clemens Alexandrinus supra in capite 30. et Papias infra. (vid. supra vol. I. p. 12.) Verum ex Actibus Apostolorum manifesto colligitur Philippum diaconum, eum a quo Eunuchus baptizatus est, et qui quatuor habuit filias prophetantes, alium fuisse a Philippo apostolo. Vide Isidorum Pelusiota in libro primo Epistola 447. et sequentibus, ubi id apertissime demonstrat. VALESIUS. (Vide

quæ notabuntur ad voces καὶ ἡ ἐτέρα αὐτοῦ). Φίλιππος τῶν δώδεκα ἀπόστολ. *Margo Exemplaris Jones.* Φίλιππον τῶν δώδεκα ἀπ. ed. Steph. *Philippus evangelista Rufin.* STROTH. Habet cod. quoque *Norfolk.* Φίλιππος ὁ τῶν δ. ἀ. Et codd. *Vatic.* atque *Vindobonensis* habent ὄντα pro τὸν, addiditque *Niceph.* ἐνα post ἀποστόλων. Proxime post Φίλιππος τῶν edit. Steph. adscripsit Scaliger. Nunc refert Burtonus lectionem τὸν τῶν extare in codd. *Med. Maz. Fuket. Savil. Par. 2. Venetoque,* sed ait se motum codicum variationibus utroque Eusebii loco τὸν expunxisse. Mihi quidem τὸν istic distinguere videtur inter duos Philippos apostolum et evangelistam.

P. 14. l. 3. καὶ ἡ ἐτέρα αὐτοῦ] Tertiam hanc Philippi filiam sezungit Polycrates a duabus aliis quæ in virginitate conseruerunt. Ex quo colligitur, tertiam hanc viro nuptam fuisse. Neque vero id pugnat cum capite xxi. Actuum Apostolorum. Responderi enim potest, tum quidem cum ea gererentur quæ memorat Lucas, Philippi filias fuisse virgines. Postea tamen unam ex illis a patre nuptum datam. Idque innuere videtur Clemens Alexandrinus in verbis quæ supra citantur ab Eusebio. (Scil. lib. iii. c. 30. ἡ καὶ τὸν ἀποστόλους ἀποδοκιμάζουσι· Πέτρος μὲν γὰρ καὶ Φίλιππος ἐπαιδοποιήσαντο. Φίλιππος δὲ καὶ τὰς θυγατέρας ἀνδράσιν ἔξεδωκε· καὶ ὅ γε Παῦλος οὐκ ὀκνεῖ ἐν τινὶ ἐπιστολῇ τὴν αὐτοῦ προσαγορεύσαι σύνγονον. Hæc verba ex Clem. Al. *Strom.* lib. iii. cap. vi. p. 535. ed. Potteri citantur.) Porro Christophorus tertiam hanc Philippi filiam, cum duabus illis prioribus confudit. Cujus versio merito turbavit Baronium, ut patet ex Annalibus ad annum Christi 58. cap. 113. Repetit hunc Polycratis locum Eusebius noster in lib. v. cap. 24. ubi Christophorus tres Philippi filias recte distinxit; et priorem suum errorem emendavit. Ceterum quæ hic merito potest, cur Polycrates tres duntaxat Philippi filias memoraverit, cum in Actibus quatuor filiae Philippi numerentur. Respondeo Polycratem earum duntaxat mentionem fecisse, quæ in Asia mortuae sepultaeque essent, ut videre est in integra ipsius Epistola quæ refertur in libro v. Cum igitur una ex quatuor illis filiabus Cæsareæ aut alibi mortua esset, ideo nullam ejus mentionem fecit Polycrates. Porro ex filiabus Philippi una Hermione, altera Eutychis dicebatur. Sic enim scribitur in Menæo Græcorum. Die 4. Septembris

*commemoratio S. Hermionæ, unius ex quatuor filiabus Philippi apostoli, qui baptizavit Eunuchum Candace. Hæc et soror ejus Eutychis in Asiam venit post mortem Joannis apostoli, &c. Sepulta est Ephesi. Igitur ex Menæo discimus, tertiam illam Philippi filiam, de qua hic loquitur Polycrates, Hermionem appellatam fuisse. Etenim Polycrates eam Ephesi sepultam esse dicit, cum duæ ejus sorores sepultæ essent Hierapoli. VALESIUS, ad priorem Eusebii locum. Volunt et alii multi viri docti confudisse inter se Polycratem Philippum apostolum et Philippum unum ex septem diaconis evangelistam. Proclus quidem Montanista, æqualis fere Polycratis, existimasse videtur, mulieres hasce, quæ in Asia sepultæ sunt, easdem fuisse atque Philippi filias, quæ tanquam prophetissæ in *Actibus Apostolorum* commemorantur. Ita enim loquitur Proclus apud Caium, quem affert Euseb. lib. iii. *Hist. cap. 31*; μετὰ τοῦτο δὲ προφήτιδες τέσσαρες αἱ Φιλίππου γεγένηνται ἐν Ἱεραπόλει τῇ κατὰ τὴν Ἀσίαν, ὁ τάφος αὐτῶν ἔστιν ἐκεῖ, καὶ ὁ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Idem quoque fortasse censuit Eusebius, quippe qui proxime post subjicit locum ex *Actibus*; sed postea in cap. 39. Philippum Hierapolis incolam τὸν ἀπόστολον appellat, cuius filias bene noverat Papias Hierapolis episcopus; cum vero in epistola sua de tribus, non de quatuor feminis, iisque omnibus, ait S. Lucas, prophetantibus, mentionem fecerit Polycrates; cumque constet ex iisdem *Actibus Apostolorum*, Philippum evangelistam cum filiabus suis apud Cæsaream Palaestinæ vixisse, quorum cubicula Paulam proficiscentem Roma ad Bethlehem vidisse, tradit Hieronymus, *Epitaph. Paulæ p. 173. ed. Froben.* haud plane absurdum fuerit statuere, non confudisse duos inter se Philippos vel Polycratem vel doctissimum patrem Clementem Alexandrinum in lib. iii. *Strom* ubi dicitur apostolus Philippus filias suas in matrimonio collocasse, quod tamen de una tantum ipsarum recte ponas. Saltem credo, neminem, quidquid contra statuit Valesius, dubitasse, quin Philippus diaconus et evangelista in *Actibus Apostolorum* commemoratus, alias fuerit a Philippo ex duodecim apostolis. Dignum aliquatenus et hoc quoque notatu est, Nicephorum in lib. ii. *Hist. c. 44.* Eusebii illa in lib. iii. jam ante allata repetentem, corrigere auctorem suum; addit enim, agere ea, quæ ex *Actibus Apostolorum* ab*

Eusebio afferuntur, de altero Philippo, non de apostolo, qui in urbe Hierapoli sepultus est. Mitto interim ea, quæ narrat *Martyrologium Romanum* ad 6. Junii, sicut illud *Adonis* ad 8. Id. Jun. de *sepulto* Philippo diacono cum tribus ex filiabus ejus, non Hierapoli, sed Cæsareæ, quoniam ibidem asseritur, quartam filiam ejusdem Philippi plenam Spiritu Sancto Ephesi occubuisse, id quod Polycratis verbis alio detortis debetur. Mitto id quoque, memorare Nicephorum, aliosque scriptores, martyrium passum esse in Hierapoli Philippum apostolum; quia certum est ex Clementis Alex. *Strom.* iv. c. 9. p. 595. ed. Potteri, Heracleonem hæresi quidem Valentinianæ addictum, sed ante medium sæculum secundum florentem, narravisse, Philippum, apostolosque Matthæum, Thomam, Levim, qui viris doctis est Lebbæus, aliter dictus Judas et Thaddæus, mortem siccam absque sanguine obiisse.

Cæterum, quid velit illud ἐν ἀγίῳ πνεύματι πολιτευσαμένη de tertia Philippi filia a Polycrate scriptum, satis clare, opinor, ostendunt Hieronymus et Rufinus interpretes, quorum hic vertit *Spiritu Sancto repleta*, ille autem *Spiritu Sancto plena*, hoc est, ni fallor, prophetiæ charismate donata. Melius ergo verba reddit Valesius posteriore hoc Eusebii loco, quam ante, lib. iii. cap. 31. ubi verba Polycratis ita Latine verterat, quæ spiritualem quandam vitam duxit. Sed et recte idem Valesius verba similia ejusdem Polycratis de Melitone, qui propheta habitus est, interpretatus est, ubi nota ejus adeunda est. Hæc quidem olim adnotavi. Nunc vero certior factus sum, existimasse virum sane doctissimum Samuelem Parr hic verbo πολιτευσαμένη significari mulierem quæ res sacras in ecclesia administraret; cui quidem interpretationi favet Hieronymus in superioribus hoc modo vertens illud Eusebii de Melitone τὸν ἐν ἀγίῳ πνεύματι πάντα πολιτευσάμενον, semper Domino serviens.

P. 14. l. 5. ἡ ἐν Ἐφέσῳ ἀναπαύεται] Textu suo eliminavit ḡ Strothius; idem olim suggestente Jacobo Gronovio in collatione codicum Florentinorum; et nunc quoque Burtonus in utroque loco Eusebiano relativum omisit Rufino vet. interpreti atque Nicephoro ignotum. Verum agnoscent illud *codd. Regius et Parisienses* Hieronymusque in interpretatione. Ceterum ἀναπέπονται pro ἀναπαύεται scribitur in *codd. Vaticanis et Vin-*

dobonensi, atque hoc quidem Eusebii loco ἀνάπαυσται in *cod. Norfolc.* etsi mendose.

P. 14. l. 6. ἔτι δὲ καὶ Ἰωάννης] ὅτι δὲ *ed. Steph.* ἐπὶ δὲ *Bongarsii Lectt. STROTH.* de priori quidem Eusebii loco hoc adnotans. ἔτι τε hoc quidem loco *codex Norf.* Ceterum hæc scribit in *Epistola sua ad Clerum Populumque CP.* Concilium Ephesi generale——ἐν τῇ Ἐφησῶν (ecclesia), ἐνθα δὲ θεόλογος Ἰωάννης, καὶ ἡ θεοτόκος πάρθενος ἡ ἁγία Μαρία. tom. iii. *Concil. ed. Labbe.* Sed vero Ephesinam S. Mariæ sepulturam, si modo hoc loco sepultura, non sola habitatio ejus significetur, nescivisse Polycrates videtur, qui de ea silet. Joannem autem in illa urbe sepultum fuisse, Cœlestinus episcopus Romanus in *Epistola ad Synodum Ephesinam* his verbis commemorat——τὴν φωνὴν τοῦ Ἰωάννου τοῦ εὐαγγελίστου, οὐ τὰ λείψανα παρόντες τετιμήκατε, p. 666. ejusd. vol. Ad hæc Ephesi extitisse temporibus illis ecclesiam Joannis nomine appellatam ex Actis ejusdem Concilii constat.

Ibid. l. 7. ἐπὶ τῷ στῆθῳ] ἐν τῷ στήθει *ed. Steph.* STROTH. Huic addit Burtonus *codd. Reg. et utrumque Parisinum.* Non ita vero Stephani *editio* in loco Eusebii priore. Exhibitent τοῦ Ἰησοῦ pro τῷ Κυρίου *codd. Vatic.*

Ibid. l. 9. τὸ πέταλον πεφορεκὼς] Hieronymus in lib. de scriptoribus Ecclesiasticis hæc Polycratis verba sic vertit: *qui supra pectus Domini recubuit, et Pontifex ejus fuit, auream laminam in fronte portans.* Rufinus vero ita interpretatur: *qui fuit summus sacerdos et pontificale πέταλον gessit.* De pontificatu Judæorum hæc non esse accipienda, satis apparent. Neque enim Joannes pontifex fuit Judæorum, aut ex genere sacerdotali. Itaque recte Hieronymus vocem addidit *pontifex ejus*, id est Christi. Tria enim in Joanne notat Polycrates, quæ ad commendationem ejus faciebant. Primum quod sacerdos fuerit, deinde quod martyr; tertio quod doctor seu evangelistes. Proinde ut martyr Christi, ut evangelistes Christi fuit, sic etiam sacerdos Christi intelligatur necesse est. Quod autem de lamina dicit Polycrates, credibile est primos illos Christianorum pontifices exemplo Judaïcorum pontificum, hoc honoris insigne gestasse. Certe et Jacobum fratrem Domini qui primus Hierosolymis episcopus est ordinatus, pontificalem

laminam in fronte gestasse auctor est Epiphanius in hæresi Nazaræorum, et in hæresi 78. Idem de Marco evangelista tradit auctor MS. passionis ejus. *Quem quidem B. Marcum juxta ritum carnalis sacrificii, pontificalis apicis petalum in populo gestasse Judeorum, illustrium virorum syngraphæ declarant: ex quo manifeste datur intelligi, de stirpe eum Levitica, immo pontificis Aaron sacræ successionis originem habuisse.* VALESIUS. Ad eorum sententiam amplectendam magis propendeo, qui hoc tropice dici velint. Scilicet, summo illi pontifici Judæorum, cui tale ornamentum ex legis præscripto in Exodi cap. xxviii. comm. 36, 37, 38. posito gestare moris erat, confertur Joannes magnus Christi apostolus ac sacerdos, dum innuit collatio ista præstantiam apostoli super illos, qui postea memorantur, martyres et episcopos.

Ita quoque sensu improppio Melitonem hoc loco eunuchum appellari, plerique existimant. Certe premunt alteram petali hujus interpretationem nonnullæ difficultates, quas urget Steph. Lemoynius in *Notis ad Varia Sacra*, pagg. 26, et 27. Neque ea est auctoritas Epiphanius sæculo quarto labante scribentis, qui Jacobum fratrem Domini pontificalem laminam in fronte revera gestasse narrat, ut in re quidem hujusmodi assensum extorqueat. Ac somniasse aliquid de sacerdotio Jacobi tanquam ab Aarone oriundi Epiphanium, constat ex *Hæres. lxxviii. c. 12.* Eundem interea Jacobum solitum esse sindone vestiri, forsitan ex imitatione sacerdotum Judæorum, tradit supra vetustissimus auctor HEGESIPPUS, vol. I. p. 208. Cl. autem Lampius *Prolegom. Comment. in Joannis Evangelium* lib. I. cap. iii. §. 4. multos recentiores nominat scriptores, qui ita rem administrari velint, ut tale aliquid, licet fabulosum, de Joanne revera credidisse ac tradidisse statuatur Polycrates. Dum conjecturam facit Binghamus, *Orig. Eccl. lib. ii. cap. 9.* §. 5. loco illo persuasus *Passionis S. Marci*, quem Valesius protulit, narratum fuisse novum istud de duobus apostolis Joanne atque Jacobo, propterea quod sacerdotes fuisse Judaici, stirpeque Aaronica prognati censerentur. Denique Vallarsius ad S. Hieronymum *Lib. De Viris Ill.* uti jam mihi constat opus hoc iterum edituro, haec doceat adnotavit. “*Pro-* nomen *eius*, quod maxime Valesius probat, non addit Poly-“ crates, qui nec auream laminam dicit, nec *in fronte* gestari

“ solitam, sed tantum τὸ πέταλον πεφορηκώς, nisi si πέταλον, ut
 “ quibusdam placet, bracteam auream significat. Cæterum
 “ nec verisimile sit, auream laminam Joannem in fronte ges-
 “ tasse, ut Valesius et Petavius credunt, sed figurate hoc dici
 “ eo sensu, quo Horatius de virtute prædicat,

“ *Non sumit nec ponit secures,*

“ *Judicio popularis auræ.*

“ Ut perinde sit, auream laminam inter Christianos gestare,
 “ ac pontificis dignitatem, cuius illud insigne est, obtinere.
 “ Ad hunc modum et Epiphanius, qui de Jacobo, et qui idem
 “ de Marco tradit Auctor Passionis ejus a Valesio laudati,
 “ commode exponi possunt.” Sed hæc hactenus. Ceterum
 pro πεφορεκώς ed. Steph. habet priore quidem Eusebii loco,
 πεφορηκώς, itidem *Nicephorus, Cedrenus, Julius Pollux*, quam
 quidem scripturam Readingius illo quidem loco, Strothius
 autem utroque substituit. Sine causa, atque aliter *editio Valesii*, firmantibus *MStis meis*, forsitan *Vindobonensi*. Et
 nunc refert Burtonus πεφορεκώς habere edit. omnes præter
 Stroth., et codd. scriptos tantum non omnes. Mox omisisse
 illud, οὗτος ἐν Ἐφέσῳ κεκοίμηται, *Nicephorum*, notat Strothius.
 Juxta Ephesum sepultum Joannem fuisse tradit et Hiero-
 nymus in Lib. *de Viris Ill.* Mentionem autem de Polycarpo
 a Polycrate hic factam *MStus Bodl.* post illam Sagaris
 commemorationem posuit.

P. 14. l. 10. καὶ μάρτυς] Conferas Cavium in *Vitis Apostolorum*,
 p. 122. Certe in insula Patmo exulabat Joannes διὰ τὴν μαρ-
 τύριον Ἰησοῦ Χριστοῦ. *Apoc. I.* 1. 9.

Ibid. l. 13. Πολύκαρπος ἐν Σμύρνῃ] Burtonus ait “ π. ὁ. ac
 “ ἐν Σμ. editiones, codd. Reg. Med. Maz. Fuket. Savil. Norf.
 “ Niceph. ὁ omittit Paris. Venet. Florentini, Hieron. qui vertit
 “ *Et Polycarpus episcopus et martyr Smyrnæ cubat*, quos se-
 “ quor.” Burtonum nunc secutus sum, quia Polycrates, reli-
 quo sanctos dum memorat, locum sepulturæ eorum signat.

Ibid. l. 15. καὶ Θρασέας] Hic est Thrasea martyr, cuius
 mentionem facit Apollonius in libro contra Cataphrygas supra
 cap. 18. in fine καὶ Θρασέα δέ τινος τῶν τότε μαρτύρων μνημο-
 νεύει. Hunc in urbe Smyrna martyrio consummatum esse
 scribit Rufinus, quem secuti sunt Beda, Ado et ceteri qui mar-
 tyrologia scripsere. Polycrates tamen tantum dixit ὁς ἐν

Σμύρνη κεκοίηται. VALESIUS. Articulum δ ante ἀπὸ Εὐμενίας posuit Nicephorus. Corrigebat Εὐμενίας pro Εὐμενίᾳ Strothius. Neque aliter urbis nomen serpsit Sophronius Hieronymi Græcus interpres; suffragantibus Eusebii *MSStis Regio et Parisino priore*, ut testatur Burtonus, et *Dresdenense*, referente Heinicheno.

Ibid. l. 19. **Σάγαριν ἐπίσκοπον καὶ μάρτυρα**] Hujus martyris mentionem facit Melito Sardianus episcopus in libro de Pascha his verbis ἐπὶ Σερονιλίου Παύλου ἀνθυπάτου τῆς Ἀσίας, φ Σάγαρις καὶ φ ἐμαρτύρησεν, ἐγένετο ζήτησις πολλὴ ἐν Λαοδικείᾳ, &c. quæ citavit Eusebius supra in libro iv. (Vid. supra vol. I. pag. 115. et not. ad loc.) Fuit hic episcopus Laodiceæ in Asia: Cujus temporibus commota est quæstio in urbe Laodicea de festo paschali. In veteri martyrologio Romano quod edidit Rosweydis, quinto die Octobris hæc habentur: *Eumeniæ Thraseæ episcopi, apud Smyrnam coronati, qui unus fuit ex antiquis.* Die autem sequenti hæc notantur: *Sagaris episcopi Laodicensis, de antiquis Pauli apostoli discipulis.* VALESIUS. Hujus nomen supra quoque posuit Σάγγαριν Nicephorus, Σαβαρῆν MS. *Norfolk.* Videsis de hac, quam ferunt, Paulina disciplina notam ad MELITONIS Fragmenta p. 127.

P. 14. l. 22. **Παπέριον τὸν μακάριον**] In codice Maz. Med. et Fuk. scriptum inveni Παπέριον, quod est nomen Romanum. Et Polycrates quidem non dicit cuius urbis episcopus fuerit hic Papirius. Invenio tamen apud Symeonem Metaphrastem, Papirium hunc successorem fuisse B. Polycarpi Smyrnæorum episcopi. Verba Symonis hæc sunt in vita S. Polycarpi, κατέστησε δὲ ὁ Πολύκαρπος καὶ ἄλλους μὲν διακόνους ἔνα δὲ φ ὄνομα Καμέριος, δὲ καὶ τρίτος ἀπ' αὐτοῦ μετὰ Παπέριον ἐπίσκοπος γεγένηται. Rufinus quoque Papyrium vocat. Sic enim preferunt vulgatae editiones: sed vetustissimus codex Corbeiensis habet *Papirium.* VALESIUS. Ita per i nomen scribitur in *codicibus* quoque *Rufini*, tum meo, tum illo qui in Collegio S. Magdal. Oxon. servatur. In *ed.* autem *Mantuana* anno 1479. impressa extat, *sed et Papiam et Macharium.* Παπέριον item exhibent Eusebii *MSSti Bodl.* seu *Savil.* et *Norfolk.* Nunc addit Burtonus *codd. Florentinos*, et *Dresdenensem* Heinichenus. Sed Παπέριον cum v *Niceph.* atque *Sophronius* Hieronymi interpres Græcus, etsi Hieronymi codices *Papirium* præstant.

Ibid. l. 24. τὸν ἐν ἀγίῳ πνεύματι πάντα πολιτευσάμενον] Hieronymus in libro de scriptoribus Ecclesiasticis haec Polycratis verba ita vertit: *Et Melitonis in sancto Spiritu eunuchi, qui semper Domino serriens positus est in Sardis.* Ex quibus apparet, Hieronymum verba Polycratis male distinxisse in hunc modum: Μελίτων τὸν εὐνοῦχον τὸν ἐν ἀγίῳ πνεύματι, πάντα πολιτευσάμενον. Rectius Rufinus ita interpretatur *Melitonem propter regnum Dei eunuchum, et Spiritu sancto repletam.* Sic enim supra Polycrates de Philippi filia locutus est, καὶ ἡ ἐτέρα αὐτοῦ θυγάτηρ ἐν ἀγίῳ πνεύματι πολιτευσαμένη, id est *Spiritu sancto repleta.* Certe Melitonem a plerisque prophetam existimat fuisse testatur ipse Hieronymus in libro de scriptoribus Ecclesiasticis ita de eo scribens. *Hujus elegans et declamatorium ingenium laudans Tertullianus in septem libris quos scripsit adversus ecclesiam pro Montano, dicit eum a plerisque nostrorum prophetam putari.* VALESIUS. τὸν abest a Niceph. STROTH.

P. 15. l. 3. περιμένων τὴν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν ἐπισκοπὴν, &c.] Clemens Romanus in *Epistola*, οἱ φανερωθήσονται ἐν τῇ ἘΠΙΣΚΟΠῇ τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ. cap. 50.

Ibid. l. 5. οὗτοι πάντες &c.] Hæc Polycratis, de quibus supra egi pag. 117. &c. sua fecerat vel ante Eusebium scribens Anatolius Laodicenus, saeculi tertii auctor, in *Canone suo Paschali*, cuius vetus versio ab Ægidio Buchero primum edita est. Sic vero Anatolius, aut saltem Latinus opusculi interpres Rufinus, Polycratis verbis prius allatis; *Illi quidem in xiv. die mensis primi diem paschæ observabant, secundum evangelium, ut putabant, nihil omnino extrinsecus addentes, sed fidei regulam per omnia conservantes.* *Hi autem (alterius sententiae statores) Dominicæ passionis diem transeuntes, ut tristitia ac mortore repletum, confirmant ne liceat aliquando, nisi in die Dominica in qua resurrectio Domini a morte facta est, et in qua nobis exorta est sempiternæ causa latitiæ, Dominicum paschæ celebrare mysterium.* sect. vi. p. 445. edit. Antverp. Verba porro Polycratis, κατὰ τὸ εὐαγγέλιον, ita interpretanda esse videntur: ii omnes vespera, hoc est, ineunte sacro die paschatis τοῦ σταυρωσίμου, coenabant, quemadmodum fecerat *Christus D. N.* non expectantes per biduum resurrectionis diem, ut pascha celebarent.

P. 15. l. 12. πάντων ὑμῶν] ὑμῶν καὶ πάντων *Niceph.* STROTH. ὑμῶν πάντων verso tantum ordine *MS. Norfolc.*

Ibid. l. 15. οἷς καὶ παρηκολούθησά τισιν αὐτῶν] PAPIAS supra, p. 8. εἰ δέ που καὶ παρηκολουθηκώς τις τοῖς πρεσβυτέροις ἔλθοι. Polycratem ita vertit Rufinus, *Sed et ego omnium vestrum minimus Polycrates secundum traditionem parentum meorum observo, eorum duntaxat, quos et ab initio secutus sum.*

Ibid. l. 16. ἐπτὰ μὲν ἡσαν συγγενεῖς &c.] Rufinus existimavit septem ordine parentes seu propinquos Polycratis, episcopatum Ephesi gessisse. Sic enim vertit: *Septem namque ex parentibus meis per ordinem fuerunt episcopi, et ego octavus.* Certe hic sensus ex verbis Graecis elici potest. Tamen cum Polycrates non addat, propinquos suos Ephesinæ urbis omnes episcopos fuisse, possumus intelligere illos in diversis Asiæ urbibus sacerdotium obtinuisse. VALESIUS. Rufin. *septem ex parentibus meis.* Ubi parentes pro cognatis posuit, non pro genitoribus, ut Brutus *parens Tarquinii Eutropio lib. I. cap. 7.* et *Getæ Gepidaeque parentes Jornandi c. 17.* Plura scriptorum loca notarunt Viri docti ad scriptores Hist. August. et Menagius Originibus Gallicis in *parent.* FABRICIUS ad Polycratem apud *Hieron.* Fieri poterat, ut ex Polycratis domo hi episcopi, quorum traditionem ille se secutum esse ait, ab Ephesiis longo ordine desumpti essent, cum propter alia merita, tum propterea quod primitiae Ephesinæ ecclesiæ, vel inter primicias ejus, domus ista fuisset. Ita hujusmodi quid de Stephanæ domo in *epist. priore ad Corinthios* capite ultimo ab apostolo significatum esse non nemo, sed vir doctus, haud inepte statuit, eujus nomen memoria mea excidit. Apud ethnicos quidem per multas ætates

—*domus Herculei custos Pinaria sacri.*

Virg. *AEn.* viii. 270.

Et, quod ad rem magis pertinet, diu post excisam urbem sacram manebat inter Judeos mos ille ipsorum vetustus, ut in officiis parentibus filii succederent. Cons. Epiphan. *Hær.* xxx. n. 7. Sed vēl proprius accedit Jacobi fratris Domini in episcopatu Hierosolymæ constitutio, Symeonisque ex cognatis ejus in eadem sede successio, atque sacerdotalia nepotum Iudeæ, alterius fratris Domini, munera, quos ἡγίστασθαι τῶν ἐκκλησιῶν, ὡς ἀν ὁμὸν μαρτύρας ὄμον καὶ ἀπὸ γένους ὅιτας τοῦ Κυρίου,

diserto affirmat Hegesippus supra pag. 214. electionem tamen factam significans tam ob merita, quam ob cognationem. Posteris quoque temporibus adhuc perstitisse eundem morem apud Armenios ostendit Canon. xxxiii. *Concilii in Trullo*, qui sic incipit. Ἐπειδήπερ ἔγνωμεν ἐν τῇ τῶν Ἀρμηνίων χώρᾳ μόνους ἐν κλήρῳ τοὺς ἐκ γένους ἱερατικοῦ κατάγεσθαι, Ἰουδαϊκοῖς ἔθεσι ἐπομένων τῶν τοῦτο πρότερον ἐπιχειρούντων. Ubi statuit Concilium, dignos, qui in cleri catalogum referantur, promovendos esse, sive sint ex sacerdotibus majoribus suis orti, sive non. Verum etiam diu post hoc ævum apud Scotos, Hibernos, Britonesque inveterasse hanc consuetudinem, refert cl. Jamieson in *Veterum Culdeorum Historia* capp. 2. et 3.

P. 15. l. 19. καὶ πάντοτε τὴν ἡμέραν ἥγαγον] Horum loco Hieronymus habet, *semper pascha celebravi, quando populus Judæorum azyma faciebat*, adeoque verba οἱ συγγενεῖς aut non legit, aut expungenda duxit. Ea retinuit Rufinus. COUSTANT. ad Polycratis Fragmentum, quod *Rom. Pontificum Epistolis* inseruit pag. 98. Hoc quoque Fragmentum cum Valesii notis repetiit in *Bibliothecæ suæ PP.* tomo ii. cl. Gallandius.

Ibid. l. 20. ὅταν ὁ λαὸς ἤρνυε] ὅταν ὁ λαὸς ἤρτνε. Hæc lectio ferri non potest. Nam quartadecima luna primi mensis populus Judæorum non parabat fermentum, sed potius projiciebat. Sic enim diserte Lex jubet. Quare hoc loco restituenda est scriptura optimorum codicum Vaticani, Regii et Mazarini, in quibus diserte scriptum est ἤρνυε τὴν ζύμην. In Fuk. scriptum inveni ἤρνενε. Sed et in codice Medicæo prius scriptum erat ἤρνυε: sed postea erasa litera ν, ejus loco τ substitutum est. Est autem ἀρνύειν plebeium vocabulum: cuiusmodi verbis amat uti Polycrates, ut ex hac epistola apparent. Significat autem tollere, removere: unde et ἀρνεῖσθαι. Ceterum in antiquis codicibus Vaticano et Mazarino ad marginem scriptum est eadem manu Γρ. ἤρτνε, id est, alias scribitur ἤρτνε. Quam deteriorem lectionem Rob. Stephano placuisse miror. Certe Rufinus ἤρνυε legit, ut ex versione ejus apparent. Sic enim vertit. *Qui omnes ita observarunt hunc diem, ut conveniret cum illo quo fermentum Judæorum populus aufert.* Fassat igitur deinceps emendatio eorum, qui ἤρτνε τὰ ἄξυμα hic restituunt. VALESIUS. ἤρτνε τὰ ἄξυμα Christoph. Lectt. idem conjectit Langus ad *Nicephor.* (qui habet ὅτε τῶν Ἰουδαίων ὁ λαὸς

ἥρωνε τὴν ζύμην.) STROTH. Veriorem lectionem ἥρωνε præstat MS. Bodl. seu Savil. eodemque sensu ἥρε MS. Norfolc. Hesychius Ἡρωνεν, ἡκυβίστα interpretatus est. Vet. Gloss. Κυβιστιὰ, cernulat. Anglice turns topsy-turvy. Nunc addit MSSStis ἥρωνε præstantibus codicem Dresensem Heinichenus, et Parisinos, Venetum, et Florentinum priorem a prima manu Burtonus; sed ἥρωνε habere a manu prima posteriorem ait. Ceterum voces τῶν Ἰονδαίων ante illas δὲ λαὸς ex Nicephoro, Rufino, Christophorono, recepit Strothius, quae tamen magis ex interpretamento orta sunt. Mox ἐγὼ γοῦν pro ἐγὼ οὖν Niceph.

P. 15. l. 22. ἔξήκοντα πέντε ἔτη ἔχων ἐν Κυρίῳ] Nisi aliud suaserint ea quae de Polyceratis cognatis supra memorantur, annos numerare hic Polycrates videretur a conversione sua ad Christum, cum ortus esset ab ethnicis parentibus. Omnes vero vitae suae annos venerandum senem recensere Tillemontius putat in *Mem. Eccl. S. Victor.* Art. v. Et forsitan eodem sensu Polycarpus proconsuli ad maledicendum Christo se cohortanti pulcherrime respondet, Ὁγδοήκοντα καὶ ἔξ ἔτη ἔχω δουλεύων αὐτῷ καὶ οὐδέν με ἡδίκησεν· καὶ πᾶς δύναμαι βλασφημῆσαι τὸν βασιλέα μου, τὸν σώσαντά με; §. 9. Certe duo veteres scriptores, qui sunt *Chronici Alexandrini* auctor p. 258 et Gregorius Turonensis *Hist. Francorum* i. 28. verba Polycarpi ita interpretati sunt. Sed tamen multi viri docti de annis fidei, non vitae, haec Polycarpi intelligere malunt; de quibus nunc licet consulere cl. Jacobsonum ad *S. Polycarpi Martyrium*. Ceterum καὶ ante πέντε, quod præstant ed. Steph. et Rufinus, textui restituit Strothius, dum notat scriptum fuisse istud numeris ξέ, ut apud *Nicephorum* extat, ideoque a diversis librariis pro arbitrio vel eum copula vel sine ea scribi potuisse. Ita copulam habente MS. Norfolc. et ut testatur Burtonus, codd. *Regio* et *Parisinis*, non habet MS. Bodl. nec fortasse invenit eam *Hieronymus*.

P. 16. l. 7. ἡ ἀνθρώποις.] Post hæc ait Eusebius, Τούτοις ἐπιφέρει περὶ πάντων γράφων τῶν συμπαρόντων αὐτῷ, καὶ ὅμοδοξούντων ἐπισκόπων, ταῦτα λέγων. ἘΔΥΝΑΜΗΝ δὲ &c. Posthæc de episcopis, qui simul aderant, cum hæc scribebat, et eadem cum ipso sentiebant, sic loquitur. POSSEM etiam &c. Conjugenda autem erant, ut in Græcis faciendum curavi, duo hæc

Polycratis loca, quum olim ab auctore interjectum esse nihil videretur. Et video Coustantium haec de re mihi consentientem, qui, ubi supra, scil. ad *Epp. Rom. Pontif.* p. 99. hanc Rufini culpat interpretationem, *Et post pauca, de his qui secum aderant episcopis ista subjungit.* Nicephorus tamen locum in hunc modum refinxit; Επὶ δὲ τῷ τέλει καὶ πάντων μέμνηται τῶν συμπαρόντων καὶ ὄμοδοξούντων αὐτῷ ἐπισκόπων, ταῦτα λέγων. Ceterum ex edit. Eusebii principe sive Steph. recepit in suam Strothius, τούτοις ἐπιφέρει περὶ τῶν γράφουντι συμπαρόντων αὐτῷ καὶ ὄμοδοξούντων ἐπισκόπων ταῦτα λέγων, ubi notat, πάντων *Nicephorum* legisse videri, sed *Rufinum* ad Stephani lectionem proprius accedere. Certe lectio Stephaniana sententiam illorum vel fortius propugnat, qui hanc epistolam synodicam fuisse autemant, quod quidem alii negarunt. Similiter *cod. Norfolc.* habet τούτοις ἐπιφέρει συμπάντων παρόντων αὐτῷ καὶ ὄμοδοξούντων ἐπισκόπων &c. Strothium secutus est Zimmermannus.

P. 16. l. 8. Ἐδυνάμην δὲ] ἡδυνάμην δὲ *Niceph.* Et abest τῶν ab *ed. Steph.* ante συμπαρόντων. STROTH. Omittit particulam δὲ, referente Burtono, *Codex Savil.*

Ibid. l. 9. οὐς ὑμεῖς ἡξιώσατε μετακληθῆναι ὑπ' ἐμοῦ] Scripsérat igitur Victor Papa ad Polycratem Ephesinæ urbis episcopum, ut convocato episcoporum Asiæ concilio, literas suas et sententiam Romani concilii de celebratione festi paschalis ipsis recitaret: minatus sese illum a communione Romanæ ecclesiæ segregaturum, nisi decretis suis obtemperaret. Et minis quidem Victoris ita respondet Polycrates, οὐ πτύρομαι ἐπὶ τοῦς καταπλησσομένους. Ceterum quod attinet ad convectionem episcoporum, Polycrates Victori obtemperavit, ut ex hoc loco apparet. VALESIUS. Tandem finita est hæc controversia Nicæni Concilii decreto.

Ibid. l. 11. ἰδόντες τὸν μικρὸν μον ἀνθρωπον] εἰδότες *Niceph.* *Rufin.* Non male. STROTH. Qui omnes scientes parvitatem meam consensu suo quæ scribimus confirmant, Rufini interpretatione est. Nunc addit Burtonus εἰδότες habere *codd. Med. Maz. Fuket. Savil. Florentinosque*; sed et *Dresdensem Heinichenus.* Quod ad τὸν μικρὸν μον ἀνθρωπον attinet, adnotat cl. Heinichen. ad h. l. saepius genitivum ita poni, ut vel speciem significet, quæ subjicitur generi, vel appositionis partes te-

neat. Sic ille. Apostolus habet similem vocum constructionem, δ παλαιὸς ἡμῶν ἀνθρωπος, *Rom.* vi. 6. et δ ἔξω ἡμῶν ἀνθρωπος, *2 Cor.* iv. 16.

P. 16. l. 13. ἀλλὰ ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ] *Stephani* quidem lectionem ἀλλὰ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, *Strothius* restituit, præstante quoque *Nicephoro*, ἀλλ' ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Vertit *Rufinus*, *in disciplina Christi semper conversati sumus*. Nunc addit *Burtonus cod. Regium* et *Parisinos*. Sed cum lectione a *Valesio* recepta consentiunt ceteri MSSti.

CONCILIUM LUGDUNENSE.

FRAGMENTA SYNODEICÆ EPISTOLÆ,

QUAM SCRIPSIT

S. IRENÆUS, LUGDUNENSIS EPISCOPUS,

AD VICTOREM EPISCOPUM ROMANUM,

5

FERME EXEUNTE SÆCULO SECUNDO.

— ΟΥΔΕ γὰρ μόνον περὶ τῆς ἡμέρας ἔστιν ἡ ἀμφισ-
βήτησις, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ εἴδους αὐτοῦ τῆς νηστείας. οἱ
μὲν γὰρ οἴονται μίαν ἡμέραν δεῦν αὐτοὺς νηστεύειν· οἱ δὲ
δύο, οἱ δὲ καὶ πλείονας. οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας ἡμε-
ρινάς τε καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν.
(for. ut Vet. Interp. συμμετροῦντες, ὄρίζονται τὴν ἡ. αὐ.)
καὶ τοιαύτη μὲν ποικιλία τῶν ἐπιτηρούντων· οὐ νῦν ἐφ'
ἡμῶν γεγονοῦνα, ἀλλὰ καὶ πολὺ πρότερον ἐπὶ τῶν πρὸ¹⁵
ἡμῶν· τῶν παρὰ τὸ ἀκριβὲς ὡς εἰκὸς κρατούντων, τὴν
καθ' ἀπλότητα καὶ ἴδιωτισμὸν συνήθειαν εἰς τὸ μετέ-
πειτα πεποιηκότων· καὶ οὐδὲν ἔλαττον πάντες οὗτοι εἰ-

— Neque enim de die solum
controversia est, sed etiam de
forma ipsa jejunii. Quidam
enim existimant unico die sibi
esse jejunandum: alii duobus,
alii pluribus: nonnulli etiam
quadraginta horis diurnis ac
nocturnis computatis diem suum
metiuntur. Atque haec in ob-

servando jejunio varietas non
nostra primum ætate nata est,
sed longe antea apud majores
nostros cœpit: qui negligentius
ut verisimile est præsidentes,
ex simplicitate et imperitia
ortam consuetudinem posteris
tradiderunt. Nihilominus ta-
men et omnes isti pacem inter

ρήνευσάν τε, καὶ εἰρηνεύομεν πρὸς ἄλλήλους· καὶ ἡ διαφωνία τῆς νηστείας, τὴν ὁμόνοιαν τῆς πίστεως συνίστησι. Attulit hæc Eusebius lib. v. *Hist.* c. 24. et proxime post ait:

Τούτοις καὶ ἴστορίαν προστίθησιν (Irenæus) ἣν οἰκείως παραθή- 5 σομαι τοῦτον ἔχουσαν τὸν τρόπον.

Ἐν οἷς καὶ οἱ πρὸ Σωτῆρος πρεσβύτεροι οἱ προστάντες τῆς ἐκκλησίας ἥσ σὺ νῦν ἀφηγγῆ, Ἀνίκητον λέγομεν καὶ Πίον, Ὑγῖνόν τε καὶ Τελεσφόρον καὶ Ξύστον, οὐτε αὐτοὶ ἐτήρησαν, οὐτε τοῖς μετ' αὐτῶν ἐπέτρεπον· καὶ οὐδὲν 10 ἔλαττον αὐτοὶ μὴ τηροῦντες, εἰρήνευον τοῖς ἀπὸ τῶν παροικιῶν ἐν αἷς ἐτηρεῖτο ἐρχομένοις πρὸς αὐτούς. καὶ τοι μᾶλλον ἐναντίον ἦν τὸ τηρεῖν, τοῖς μὴ τηροῦσι. καὶ οὐδέ ποτε διὰ τὸ εἶδος τοῦτο ἀπεβλήθησαν τινές· ἀλλ’ αὐτοὶ μὴ τηροῦντες οἱ πρὸ σοῦ πρεσβύτεροι, τοῖς ἀπὸ 15 τῶν παροικιῶν τηροῦσιν ἐπεμπον εὐχαριστίαν. καὶ τοῦ μακαρίου Πολυκάρπου ἐπιδημήσαντος τῇ Ῥώμῃ ἐπὶ Ἀνικήτου· καὶ περὶ ἄλλων τινῶν μικρὰ σχόντες πρὸς

se retinuerunt, et nos invicem
retinemus. Ita jejuniorum di-
versitas consensionem fidei com-
mendat.

Narrationem deinde subjungit,
quam hic opportune inseram. Est
autem hujusmodi.

Sed et presbyteri illi qui
ante Soterem, ecclesiam cui tu
nunc præs gubernarunt: Ani-
cetum dico et Pium et Hyg-
gium cum Telesphoro et Xysto,
neque ipsi unquam observa-
runt: neque his qui cum ipsis
erant, ut id observarent permi-
serunt. Ipsi tamen cum hoc
minime observarent, pacem ni-
hilominus colebant cum iis qui

ad se venissent ex ecclesiis in
quibus id observabatur. Atqui 20
observantia inter eos qui mini-
me observabant tanto magis
contraria videbatur. Nec ulli
unquam ob ejusmodi consuetu-
dinem rejecti sunt. Verum illi 25
ipsi qui te præcesserunt pres-
byteri, quamvis id minime ob-
servarent, ecclesiarum presby-
teris qui id observabant, eucha-
ristiam transmiserunt. Et cum 30
beatissimus Polycarpus Aniceti
temporibus Romam venisset,
atque inter illos de quibusdam
aliis rebus modica esset contro-
versia, statim mutuo pacis osculo 35
se complexi sunt: de hoc capite

ἀλλήλους, εὐθὺς εἰρήνευσαν· περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου μὴ φιλεριστήσαντες εἰς ἑαυτούς. οὔτε γὰρ ὁ Ἀνίκητος τὸν Πολύκαρπον πεῖσαι ἐδύνατο μὴ τηρεῖν, ἀτέ μετὰ Ἰωάννου τοῦ μαθητοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ τῶν λοιπῶν 5 ἀποστόλων οἷς συνδιέτριψεν, ἀεὶ τετηρηκότα· οὔτε μὴν ὁ Πολύκαρπος τὸν Ἀνίκητον ἔπεισε τηρεῖν, λέγοντα τὴν συνήθειαν τῶν πρὸ αὐτοῦ πρεσβυτέρων ὀφείλειν κατέχειν. καὶ τούτων οὕτως ἔχόντων, ἐκοινώνησαν ἑαυτοῖς· καὶ ἐν 10 τῇ ἐκκλησίᾳ παρεχώρησεν ὁ Ἀνίκητος τὴν ἐύχαριστίαν τῷ Πολυκάρπῳ κατ' ἐντροπὴν δηλονότι, καὶ μετ' εἰρήνης ἀπ' ἀλλήλων ἀπηλλάγησαν, πάσης τῆς ἐκκλησίας εἰρήνην ἔχόντων καὶ τῶν τηρούντων καὶ τῶν μὴ τηρούντων.
Apud Eusebium ibidem.

non magnopere inter se contende-
15 dentes. Neque enim Anicetus
- Polycarpo persuadere unquam
poterat ut observare desineret,
quippe qui cum Joanne Domini
nostri discipulo, et cum reliquis
20 apostolis quibuscum familiariter
vixerat, eum morem perpetuo
observasset. Neque item Poly-
carpus Aniceto persuadere con-
natus est ut observaret, cum Ani-
25 cetus eorum qui ante se fuerant

presbyterorum morem sibi retinendum esse diceret. Quae cum ita se haberent, communicarunt sibi invicem: Et Anicetus in ecclesia consecrandi munus Polycarpo honoris causa concessit: tandemque cum pace a se invicem discesserunt: tam iis qui observabant, quam illis qui minime observabant, pacem communionemque totius ecclesiæ retinentibus.

Ex eadem Epistola.

Ἐν φᾶν τις δύνατο εὖ ποιεῖν τοῖς πλησίον καὶ οὐ ποιεῖ· ἀλλότριος τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου νομισθήσεται.
Hoc attulit Maximus Confessor Serm. 7. *De Eleemosyna*, tom. ii.
30 Op. p. 554. ed. Combefis.

In quacunque re possit aliquis proximis benefacere, nec faciat,

alienus a Domini dilectione habebitur.

ANNOTATIONES IN CONCILIUM LUGDUNENSE.

P. 39. l. 6. Οὐδὲ γὰρ μόνον &c.] His præmittit Eusebius, 'Επὶ τούτοις (h. e. postquam epistolam accepit Victor, quæ jam ante adducta est, Polycratis) δὲ μὲν τῆς Ῥωμαίων προεστὸς Βίκτωρ, ἀθρόως τῆς Ἀσίας πάσης ἄμα ταῖς ὁμόροις ἐκκλησίαις τὰς παροικίας ἀποτέμνειν ὡς ἐτεροδοξούσας, τῆς κοινῆς ἐνώσεως πειράται· καὶ στηλιτεύει γε διὰ γραμμάτων, ἀκοινωνήτους ἄρδην πάντας τοὺς ἐκεῖσε ἀνακηρύττων ἀδελφούς. ἀλλ' οὐ πᾶσί γε τοῖς ἐπισκόποις ταῦτ' ἥρεσκετο. ἀντιπαρακελεύονται δῆτα αὐτῷ, τὰ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς πρὸς τοὺς πλησίους ἐνώσεως τε καὶ ἀγάπης φρονεῖν. φέρονται δὲ καὶ αἱ τούτων φωναὶ, πληκτικώτερον καθαπτομένων τοῦ Βίκτορος. ἐν οἷς καὶ δὲ Εἰρηναῖος ἐκ προσώπου ὅν ἥγεντο κατὰ τὴν Γαλλίαν ἀδελφῶν ἐπιστείλας, παρίσταται μὲν τῷ δεῦν ἐν μόνῃ τῇ τῆς κυριακῆς ἡμέρᾳ τὸ τῆς τοῦ Κυρίου ἀναστάσεως ἐπιτελεῖσθαι μυστήριον· τῷ γεμάτῳ Βίκτορι προσηκόντως ὡς μὴ ἀποκόπτοι ὅλας ἐκκλησίας Θεοῦ ἀρχαίου θεοῦ παράδοσιν ἐπιτηρούσας, πλεῖστα ἔτερα παρανεῦ· καὶ αὐτοῖς δὲ ῥήμασι τάδε ἐπιλέγων. ΟΤΔΕ γὰρ μόνον &c. &c. *His ita gestis, Victor quidem Romanæ urbis episcopus illico omnes Asiæ vicinarumque provinciarum ecclesias*

tanquam contraria rectæ fidei sentientes, a communione (vel, a communi unitate, uti vertit Christophorus) abscindere conatur; datusque literis universos qui illic erant fratres proscripti, et ab unitate ecclesiae prorsus alienos esse pronuntiat. Verum hæc non omnibus placebant episcopis. Proinde Victorem ex adverso horatati sunt, ut ea potius sentire vellet quæ paci et unitati caritatique erga proximum congruebant. Exstant etiamnum eorum literæ, quibus Victorem acerbius perstringunt. Ex quorum numero Irenæus in epistola quam scripsit nomine fratrum quibus præerat in Gallia, illud quidem defendit, solo die Dominico resurrectionis Domini mysterium esse celebrandum: Victorem tamen decenter admonet, ne integras Dei ecclesias morem sibi a majoribus traditum custodientes, a communione abscindat. Et post multa alia in eam sententiam dicta, his etiam utitur verbis. NEQUE enim de die solum &c. &c.

Quainquam studet in annotatione ad hæc Eusebiana ostendere Valesius, Romanum episcopum ecclesias Asiæ a communione non revera sejunxisse, sed id tantum conatum atque interminatum esse, tamen plerique docti etiam contrariarum inter se partium haec de re aliter sentiunt, verbis illis Eusebii præcipue nixi; καὶ στηλιτένει γε διὰ γραμμάτων, ἀκοινωνήτους ἄρδην πάντας τοὺς ἐκεῖσε ἀνακηρύττων. Certe Nicolaus primus sæculo nono papa Romanus, jus excommunicationis sedi suæ vindicans, hæc scribit in *Epistola ad Manuelem Imperatorem*. *Deinde cum Asiani omnes inter ceteros, evangelista Joanne auctore, quarta decima luna cum Judæis putarent pascha celebrandum, hos præsul meritis et nomine Victor a communione collegii separavit. At illi omnes cum nonnullis ecclesiarum præsulibus non solum huic manus minime præbuerunt, verum etiam pertinaciæ redarguerunt.* Ep. ix. tom. viii. Concil. Labbe et Cossart p. 341. Scripserat enim Hieronymus in lib. *De Viris Ill. voce Irenæus*.—*Feruntur ejus et alicet ad Victorem episcopum Romanum de quæstione paschæ epistolæ: in quibus commonet eum non facile debere unitatem collegii scindere. Siquidem Victor multos Asiæ et Orientis episcopos, qui decima quarta luna cum Judæis pascha celebrabant, damnandos crediderat. In qua sententia hi qui discrepabant ab illis, Victori non dederunt manus.* Cum Eusebiano autem loco Cornelii ille apud eundem Eusebium lib. vi. cap. 43. etiam propter alias causas conferri

meretur, ubi Romanus ille episcopus de Mose beato martyre, qui presbyter tantum fuit, hoc ait, ἀκοινώνητον ἐποίησε (Novatum, seu Novatianum,) σὺν τοῖς πέντε πρεσβυτέροις τοῖς ἄμα αὐτῷ ἀποσχίσασιν ἔαυτοὺς τῆς ἐκκλησίας, hoc est, ut recte ibidem adnotat ipse Valesius, se a communione illorum separavit. Id quod fortasse Victor de Asianis perfecit, re insuper ceteris ecclesiis per literas significata, atque ad earum imitationem proposita; τὰς παροικίας ἀποτέμνειν, inquit historicus, ὡς ἐτεροδοξούσας τῆς κοινῆς ἐνώσεως πειράται. Sed conatus spem frustratus est. Victoris autem pertinacia hisce literis Irenæi expugnata tandem fuisse tum Dodwello aliam rem agenti videtur, *Dissert.* iii. in *Irenæum*, §. 23. p. 266. tum Coustantio ad *Epistolas Rom. Pontif.* pag. 99. cuius notam ad finem fragmenti hujus apponam; in qua præcipue observandum est Anatolii Laodicenii episcopi pro pace redintegrata testimonium, *utrisque partibus*, ait ille, *in sua regula perseverantibus*. Is, ut dixi, ante Eusebium sæculo tertio nondum finito scripsit; et ibidem præterea refert, sect. vi. *Can. Paschalis*, p. 444. ed. Antv. episcopos omnes Asiæ ad usque sua tempora paschale festum luna decima quarta celebrasse. Constantini vero temporibus ecclesias hasce etiam ante habitam synodus Nicænam in usitatiorem morem cessisse ipse testatus imperator est in *Epistola ad Ecclesias De Synodo Nicæna* apud Euseb. *De Vita Constantini* lib. iii. cap. 19. Ita haud diuturnum fuit dissidium, ecclesiarumque Asianarum disjunctio ab urbis Romæ episcopis. Ceterum illis assentiendum esse haud puto, qui ex Eusebii verbis in historia sua præmissis colligant, duo tantum, vel maxime tria concilia, quæ sunt, Ephesinum sub Polyerate, Cæsariense sub Theophilo, Romanumque sub Victore, in hac causa esse celebrata, nec synodicas fuisse epistolas quæ ab episcopis Galliae, Ponti, Orientis, Corinthiæ sint conscriptæ. Adisis verba ipsa Eusebii, quæ ad initium CONCILII CÆSARIENSIS in notis collocavi.

P. 39. l. 6. περὶ τῆς ἡμέρας] Si quis cum Irenæanis istis tres locos contulerit FRAGMENTI POLYCRATIS in pag. 371. lin. 3. et lin. 15. et pag. 369. lin. 7. is mecum fortasse sentiet, hic quidem agi de die, quo oporteret epulum paschale celebrare Christianos, ut supra docuit Moshemius, non de festo resurrectionis Christi, etsi hoc quoque per accidens, ut loquuntur,

venerit in controversiam. Dissentiendi enim ab Asiaticis causa fuit contraria opinio aliorum fere omnium judicantium, haud alio die atque Dominico mysterium resurrectionis Domini celebrandum, simulque solvendum paschale jejunium, ut docet Eusebius V. 23. Atque melius esse differre epulum, quod in memoriam ultimae cœnæ celebratum est, quam anticipare diem Dominicum, statuit non tantum Eusebius, cap. 23. sed etiam scriptor ille tertii sæculi Anatolius, *Can. Paschal.* sect. vii. *Nos, inquit, usque ad xx. lunam propter diem Dominicam melius extendi pascha decernimus, quam propter xiv. lunam diem Dominicam anticipare; in qua nobis in principio lux, et nunc in fine omnium bonorum præsentium commoda, et auspicia futurorum ostensa sunt.* Vindicari autem paschæ comedendæ morem Dominicæ diei propter resurrectionem Domini novimus omnes; eodem sic scribente Anatolio §. xii. *Si xv. vel. xvi. et usque ad xx. luna fuerit inventa, pro reverentia Dominicæ resurrectionis, quæ in die Dominica facta est, nobis similiter celebrandum est; ita tamen ut principium paschæ finem solemnitatis eorum, id est vicesimam lunam, non excedat.*

P. 39. l. 7. ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ εἴδους αὐτοῦ τῆς νηστείας] Duplum ait Irenæus tunc temporis fuisse dissensionem in ecclesia: primam de die paschæ, alteram de forma jejunii. Non dicit dissensionem fuisse de jejunio, sed tantum de jejunii forma; id est quot diebus esset jejunandum, ut postea explicat Irenæus. Omnes enim, tam ii qui pascha die Dominico celebrabant, quam illi qui cum Judæis quarta-decima luna festum illud peragebant, in eo quidem conveniebant, quod ante pascha jejunarent. Quod jejunium ex traditione apostolica suscepserant perinde ac festum paschale. Certe Eusebius in libro secundo, capite decimo-septimo, testatur Christianos in Ægypto temporibus beati Marci evangelistæ, paschale jejunium celebrasse. Ac licet fortasse quis concederit Eusebium illie falli, qui Therapeutas illos de quibus Philo in libro de vita contemplativa, Christianos fuisse crediderit: illud tamen ex eo loco colligitur, paschale jejunium usitatum fuisse temporibus apostolorum juxta Eusebii sententiam. Idem quoque ex Epiphanio licet colligere. VALESIUS.

Ibid. τῆς νηστείας] Tres apud veteres Christianos fuere jejunii species. Primum fuit jejunium quartæ et sextæ feriæ,

quod solvebatur hora diei nona, post finem stationis seu συνάξεως. Quare a Tertulliano vocantur stationum semi-jejunia. In typico monasterii sancti Sabæ dicitur *ηστέλα τῆς ἐννάτης*. Secunda species fuit jejunium quadragesimale, quod sub vesperam solvebatur. Nam hora nona fiebat Synaxis, et post missarum solemnia vespertinum canebatur officium, ac deinde populus dimittebatur, ut docent Epiphanius, Amalarius et concilia Anglicana. Tertium genus jejunii fuit omnium strictissimum, quod usque ad galli cantum et primæ lucis exortum producebatur. Quod idcirco ὑπέρθεσις dicebatur, Latine superpositio. Hæc tria jejunandi genera aperte distinguit Epiphanius in expositione fidei Catholicæ, quæ legitur ad calecum librorum illius contra hæreses. Postquam enim de jejunio quartæ et sextæ feriæ, itemque de jejunio quadragesimæ locutus est, transiens ad jejunium paschalis hebdomadis, ait fideles per eam hebdomadam solo pane et aqua vesci ad vesperam. Additque ἀλλὰ καὶ οἱ σπουδαῖοι διπλᾶς καὶ τριπλᾶς καὶ τετραπλᾶς ὑπερτιθέασι, καὶ ὅλην τὴν ἔβδομάδα τινὲς ἄχρις ἀλεκτρυόνων κλαγγῆς. Id est: *Verum hi qui studiosi sunt, biduum ac triduum et quatriduum superponunt: quidam totam hebdomadem usque ad galli cantum.* Dionysius quoque Alexandrinus in epistola ad Basilidem, *ηστέλαν* et *ὑπέρθεσιν* aperte distinguit. Postquam enim dixit, per sex illos jejuniorum dies qui pascha antecedunt, non ex aequo ab omnibus jejunari, subdit hæc verba. οἱ μὲν πάσας ὑπερτιθέασιν ἀστοι διατελοῦντες, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρεῖς, οἱ δὲ τέσσαρας, οἱ δὲ οὐδεμίᾳν καὶ τοῖς μὲν πάντιν διαπονηθεῖσιν ἐν ταῖς ὑπερθέσεσιν, εἴτα ἀποκαμοῦσι καὶ μονονοὺς ἐκλείπονται, συγγνώμη τῆς ταχυτέρας γεύσεως οἱ δέ τινες οὐχ ὅπως οὐχ ὑπερτιθέμενοι, ἀλλὰ μηδὲ *ηστεύσαντες*, [ἢ καὶ τρυφήσαντες τὰς προαγούσας τέσσαρας, εἴτια ἐλθόντες ἐπὶ τὰς τελευταίας δύο καὶ μόνας ἥμερας, αὐτὰς ὑπερτιθέντες τίγιν τε παρασκευὴν καὶ τὸ σάββατον, μέγα τι καὶ λαμπρὸν ποιεῖν νομίζοντιν ἀν μέχρι τῆς ἐω scil. Dominicæ resurrectionis διαμείνωσιν.] Id est: *Alii quidem totum sex dierum spatium superponunt, jejuni perseverantes: alii vero biduum, quidam triduum, nonnulli quatriduum: alii ne unum quidem diem superponunt. Et iis quidem qui multum in superpositionibus desudarunt, ac deinde fessi propemodum deficiunt, indulgenda est celerior refectio. Si qui vero non modo non superposuerunt, sed ne jejunarunt quidem,*

&c. Vides jejunium a superpositione hic distingui a Dionysio: et ὑπέρθεσιν quidem sumi pro abstinentia a cibo usque ad gallum: jejunium vero pro inedia usque ad vesperam. Tertullianus quoque tres agnoscit species jejunii. Primam penitus sublati cibi: secundam diminuti; tertiam demorati. Primam simpliciter jejunium solet appellare: secundam vero alieubi vocat portionale jejunium et Xerophagiam: tertiam, stationum semi-jejunia. Cum tres ergo fuerint species jejunii, quaeri non immerito potest, de qua loquatur hic Irenaeus. Ac primum constat Irenaeum non hic loqui de jejunio quartæ et sextæ feriæ, seu de jejunio stationum. Quippe Irenaeus hic manifeste loquitur de jejunio diei solidi, non autem dimidiati. Ait enim οἱ μὲν γὰρ οἴονται μίαν ἡμέραν δεῦν αὐτοὺς νηστεύειν, &c. At jejunium quartæ et sextæ feriæ, non erat plenum jejuniū, nec diei solidi, ut supra dixi. Quare locus Irenæi de hoc jejunio intelligi non potest. Restat ergo ut vel de jejunio quadragesimali quod solvebatur ad vesperam, vel de superpositione locum hunc accipiamus. Ac Dionysius quidem Alexandrinus et Epiphanius in locis supra memoratis suadere videntur, ut de superpositione potius intelligamus. VALESIUS. Hæc vir eruditissimus; ut vero cum eo sentiendum, verba quæ proxime post sequuntur interpretanda esse de horarum quadraginta jejunio, οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας ἡμερινάς τε καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦντες &c. ita verbis hisce οἱ μὲν γὰρ μίαν ἡμέραν &c. ab Irenæo indicatum putem, cetera jejunia memorata diversæ formæ fuisse, neque per noctem, sive horas nocturnas, continuata; sed ad vesperam completa. Attamen nullus dubito, quin omnes fideles Irenæi temporibus, qui die proximo ante resurrectionis festum jejunaverint, superposuisse, sive jejunium continuasse ad tempus, quo Dominum crederent resurrexisse. Qua autem hora noctis id factum, minime inter se consentiebant Christiani; εἴγε καὶ ἀδηλος ἦν, ait aut Glycas, aut Isidorus Pelusiota apud Glycam, ἡ ὥρα τῆς ἀναστάσεως, καθὰ δὴ καὶ ἡ τῆς δευτέρας παρουσίας αὐτοῦ. Annal. P. iii. p. 223. ed. Labbæi.

P. 39. l. 7. οἱ μὲν γὰρ οἴονται μίαν ἡμέραν &c.] Hæc Irenæi verba varie a variis accepta sunt, dum pro suo quisque studio Irenæum ad suas partes trahere conatur. Bellarminus quidem de quadragesima locum hunc intellexit, id est de

quadraginta dierum jejunio ante pascha. Itaque cum Irenæus scribit quosdam unum diem jejunasse, id Bellarminus ita intelligit, ut diem unum, verbi gratia secundam feriam, absque ullo transegerint cibo, ac deinde modica refectione corpus curaverint. Idem deinceps tertia feria, idem quarta, quinta et sexta fecerint, donec totam quadragesimam explessent. Verum haec explicatio, et a verbis et a sensu Irenæi penitus abhorret. Nonnullos vidi qui hunc Irenæi locum de quadraginta quidem dierum jejunio acciperent, sed ita explicarent, ut quidam uno die, quidam biduo aut triduo jejunarent per singulas quadragesimæ hebdomadas. Quæ quidem expositio priore illa multo videtur probabilius. Alii inter quos est Cardinalis Perronius, Irenæi locum accipiunt, non de tota quadragesima sed de hebdomade paschali, quæ incipit a secunda feria majoris hebdomadæ. Confirmat hanc sententiam Dionysius Alexandrinus in epistola ad Basilidem, his verbis ἐπεὶ μηδὲ τὰς ἔξ τῶν νηστειῶν ἡμέρας ἵσως μηδὲ ὄμοιώς πάντες διαμένουσιν· ἀλλ’ οἱ μὲν καὶ πάσας ὑπερτιθέασιν, &c. ut supra. Non ovum ovo similius est, quam sunt inter se similia haec duo loca, Irenæi ac Dionysii: adeo ut Dionysius cum haec scriberet, Irenæi locum in mente habuisse mihi videatur. Tertius his adjungi potest locus Epiphanius in expositione fidei Catholicæ, supra jam a nobis commemoratus. VALESIUS.

P. 39. l. 7. oī μὲν οἴονται μίαν ἡμέραν &c.] Sine dubio intelligit Irenæus sextam feriam majoris hebdomadæ. Cum enim de jejunio paschali loquatur, et quosdam uno duntaxat die jejunare dicat, quem alium diem intelligere potest quam diem paschæ? Sic enim vocabatur dies ille, ut ex Tertulliano jam-pridem ab aliis observatum est. Quo quidem die, communis et publica jejunii religio erat, ut scribit Tertullianus in libro de oratione. Qua de re insignis est Methodii locus in convivio virginum, oratione tertia, qui hic meretur adscribi. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐν ἡμέρᾳ τοῦ πάσχα καὶ τῆς νηστείας ἐπισφαλῶς νοσηλευομένῳ προσέφερε τροφὴν, καὶ ἐκέλευε διὰ τὴν ἀσθένειαν ἀπογεύσασθαι τούτων τῶν προσφερομένων, λέγων· ὡς ἅρα τὸ μὲν ἀληθῶς, ὡς οὖτος, καλὸν, ἔχρην ὥσπερ δὴ καὶ ἡμᾶς, καὶ σε καρτερῶς διαμείναντα, τῶν αὐτῶν μεταλαβεῖν ἀπηγόρευται γὰρ σήμερον διαίτης ἐπιμνησθῆναι τὸ σύνολον. Id est: *Nam quemadmodum si cui periculose agrotanti die paschæ ac jejunii, cibum aliquis*

porrigat, jubeatque ut ob corporis infirmitatem degustet aliquid ex iis quae porriguntur, ita dicens: bonum revera esset o amice: oportebat te quoque, sicut et nos, fortiter persecerantem eadem percipere. Hodie enim penitus interdictum est ullam cibi mentionem facere. Et hoc est jejunium quod in canonibus Timothei Alexandrini vocatur ἡ νηστεία τοῦ πάσχα. De ejusdem diei solemnii jejunio Tertullianus in libro de jejunio ita loquitur. *Cur stationibus quartam et sextam sabbati dicamus, et jejuniis parasceuem?* Quippe hic dies κατ' ἔξοχὴν dicebatur parasceue. Cyrus Hierosolymitanus in catechesi 18. διὰ δὲ τὸν κάμπατον τὸν προγενόμενον ὑμῖν ἐκ τε τῆς ὑπερθέσεως τῆς νηστείας τῆς παρασκευῆς, καὶ τῆς ἀγρυπνίας, &c. Id est: *Ob laborem vero antecedentem, tum ex superpositione jejunii parasceues, tum ex perrigilio, &c.* VALESIUS. Grabio, in Notis ad Irenæum p. 465. locum hunc de die proximo ante festum resurrectionis exponenti, et verba sequentia ex lib. v. *Constit. Apost.* cap. 18. ad sententiam suam comprobandum afferenti, *In parasceue et sabbato ex parte omni jejunate, quibus sat virium suppetit, nihil penitus gustantes usque ad nocturnum galli cantum: si quis vero duos dies continere (in Graecis συνάπτειν) non valet, saltem sabbatum servet;* Grabio, inquam, de magno sabbato μίαν ἡμέρα exponenti, ita respondet Georgius Hooperus episcopus Batho-Wellensis in Nota postuma ad Tractat. suum *De Quadragesima* cap. iii. p. 161. ed. nov. *Operum ejus.* “ *Mīa ἡμέρα.* “ *Quibus unica jejunabatur, Tertulliani tempore Sexta esse debebat feria, abstinentiae solenni dedicata.* Constitutiones “ *Apostolicæ posteriores sunt. At hæc, cum infirmiores, quos vires non sinunt totum biduum tolerare, Sabbatum saltem continuare jubent, non minus voluerunt, ut usque ad Sextæ feriæ vesperam tamen jejunarent.*” Obiter vero hoc notabo, omnia hæc de sexta feria sanctæ hebdomadæ, et magno quod dicitur sabbato, sub conditione tantum pertinere posse ad illos, qui teste Eusebio in loco supra pag. 5. allato, luna decima quarta, in quemcunque diem septimanæ incidisset, jejunia solverent, et *alio interdum die quam Dominico festum resurrectionis celebrarent.* Hos autem jejunasse vel levius vel strictius diebus inter epulum paschale et resurrectionis festum suum interjectis, haud dubitandum est.

P. 39. l. 8. *οἱ δὲ δύο*] Parasceuem scilicet et sabbatum magnum. His enim diebus catholici omnes, nisi quibus morbus causa esset, jejunabant. Tertullianus in libro de jejunio. *Certe in evangelio illos dies jejuniis determinatos putant, in quibus ablatus est sponsus; et hos esse jam solos legitimos jejuniorum Christianorum.* Et infra capite 13. ejusdem libri. *Ecce enim convenio vos et praeter pascha jejunantes, citra illos dies quibus ablatus est sponsus.* Denique in capite 14. eos dies parasceuem fuisse et sabbatum significat his verbis. *Cur stationibus quartam et sextam sabbati dicamus et jejuniis parasceuem?* Quamquam vos etiam sabbatum continuatis: si quando, (si quando continuatis, Tertulliani edd. pleraque omnes) nunquam nisi in pascha jejunandum secundum rationem alibi redditam. VALESIUS.

Ibid. l. 9. *οἱ δὲ τεσταράκοντα &c.*] Antequam hunc locum exponamus, stabilienda est ejus lectio. Christophorus et Savilius hunc locum ita legerunt ac distinxerunt. *οἱ μὲν γὰρ οἴνοιται μίαν ἡμέραν δεῦν αὐτοὺς νηστεύειν· οἱ δὲ δύο· οἱ δὲ καὶ πλείονες· οἱ δὲ τεσταράκοντα· ὥρας τε ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦσι, τὴν ἡμέραν αὐτῶν.* Cui lectioni favet Rufini interpretatio. Sic enim vertit Rufinus: *Quidam enim putant uno tantum die observari debere jejinium, alii duobus: alii vero pluribus; nonnulli etiam quadraginta; ita ut horas diurnas nocturnasque computantes, diem statuant.* Eandem lectionem secutus est Joannes Langus, qui Nicephorum interpretatus est. Verum huic lectioni omnes nostri codices refragantur. Certe in codice Maz. hic locus uno tenore ita scribitur *οἱ δὲ τεσταράκοντα ὥρας ἡμερινὰς τε καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν.* In Medicæo vero et Fuketiano post vocem *ὥρας* apponitur virgula. Regius autem codex ita interpungit *οἱ δὲ, τεσταράκοντα ὥρας ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς, συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν.* Quod si post vocem *τεσταράκοντα* distinctionem affixeris, nullus jam erit sensus. Quo enim referentur verba illa quæ sequuntur *ὥρας ἡμερινὰς, &c.* utrum ad illos qui unum diem, an ad hos qui quadraginta dies jejunant? Ad hos certe referenda potius videntur, utpote ultimo loco positos. Jam vero si ad hos retuleris, illud necessario consequetur; eos qui quadraginta dies jejunabant, toto illo tempore nihil prorsus comedisse: quandoquidem horas tam

nocturnas quam diurnas jejuno deputabant. Deinde cum Irenæus jam dixerit alios uno die, alios biduo, alios vero pluribus diebus jejunare, quid necesse est addere alios quadraginta diebus jejunare: cum in eo quod plures dies dixit, quadraginta satis comprehendantur? Verior itaque est nostrorum codicium scriptura, quam Musculus in interpretatione sua fideliter expressit hoc modo: *Si quidem alii unum sibi diem jejunandum esse putant, alii duos, alii plures; alii quadraginta horas diurnas et nocturnas computantes, diem suum statuunt.* Constituta jam lectione hujus loci, ad illius expositionem veniamus. Ait igitur Irenæus quosdam quadraginta continuis horis diurnis simul ac nocturnis jejunasse. Sunt qui existiment, hoc quadraginta horarum jejunium ab illis celebratum fuisse in memoriam spatii illius, quod a morte Christi ad ejus resurrectionem interfuit. Id autem spatium fuit horarum circiter quadraginta: ab hora scilicet sexta parasceues, usque ad diluculum primæ feriæ. Ego vero, illud quadraginta horarum jejunium ab his potius celebratum esse crediderim in honorem ac memoriam quadraginta dierum ac noctium, quibus Christus in solitudine jejunavit. Nam cum veteres illi Christum omnibus modis imitari studebant, jejunium illud quadraginta dierum, quod supra humanas vires erat, hoc saltem quadraginta horarum jejunio æmulabantur. Tria igitur ex hoc Irenæi loco colligimus. Primum est, jejunium antepaschale jam inde ab apostolicis temporibus semper in ecclesia usitatum fuisse. Alterum, jejunium illud in honorem quadragesimæ Christi fuisse celebratum. Postremo, varie a variis fuisse jejunatum. Semper autem meminisse debemus, Irenæum hic loqui de jejuno superpositionis, quod per magnam hebdomadam a Christianis celebrabatur. Ceterum semel admissa hebdomadis paschalis jejunio, etiam quadragesima admittenda est. Nam hebdomas paschalis, pars est quadragesimæ. Ac interdum quidem jejunium illius hebdomadis distingui videmus a jejuno quadragesimæ, ut apud Epiphanium in expositione fidei; apud Clementem in constitutionibus apostolicis. Sed et vetus auctor in tractatu contra Graecos quem edidit Petrus Steuartius in tomo singulari insignium auctorum pag. 599. de Græcis ita scribit. *Nec quadragesimam celebrant; cum quadragesima sit jejunium quadraginta dierum.* Ipsi vero majorem

septimanam a numero quadragesimæ secludentes, sex hebdomadis quadragesimam claudunt. Tot enim sunt a prima eorum septima, usque ad sabbatum quod palmarum ramos præcedit. In quo universaliter ab illis cantatur : Quæ animæ utilis est complemus quadragesimam. Verba sunt ex officio Græcorum in sabbato ante Dominicam palmarum. Verum neque hic auctor nec plerique alii recentiores satis intellexisse mihi videntur, cur hæc magna hebdomas interdum distinguatur a quadragesima. Non enim ita distinguitur, quasi revera non pertineat ad quadragesimam. Verum ab illa distinguitur, ut pars a toto. Cur autem a quadragesima interdum distincta fuerit, duplex ratio afferri potest. Prima, quod districtiori jejunio celebraretur, superpositionis scilicet ut supra ostendimus. Secunda ratio, quod hæc hebdomas proprie ad pascha pertinet. Feriæ enim hebdomas dominantur a sequente Dominica, et ad eam pertinent, ut alibi demonstrabitur. Quare cum hæc hebdomas Dominicam paschalem proxime anteedat, merito etiam ad eam pertinet. Hinc est quod hebdomas μεγάλη dicitur. Cujus vocabuli causas affert Chrysostomus Homilia 30. in Genesim. Sed vera illius vocabuli ratio est quam dixi. Cum enim hæc sit hebdomas paschæ, dies autem paschæ appelletur ἡ μεγάλη κυριακὴ τοῦ πάσχα, recte etiam hæc hebdomas sancta et magna cognominatur. In typico sancti Sabæ, singuli dies hujus hebdomas sancti et magni vocantur hoc modo : ἡ ἀγία καὶ μεγάλη δευτέρα, et sic deinceps. Incipiebat autem hebdomas illa a feria secunda, ut discimus ex Cyrillo et Theophilo in homil. paschal. et ex Epiphanio in Aërianis. Porro quamvis a quadragesima non nunquam distingueretur ob eas quas dixi causas, revera tamen coniuncta erat quadragesimæ, ejusque extrema pars erat et complementum. Certe id manifeste colligitur ex homiliis paschalibus Cyrilli: in quibus hæc septimana perpetuo distincta legitur a reliqua quadragesima; et septimana paschæ vocatur. Eadem tamen quadragesimæ contribuitur, quippe quæ quadraginta dierum numerum adimpleat. Denique illud etiam observandum est, quod scribit Socrates in lib. v. cap. 22. veteres Christianos paschale sumi jejuniū vocasse quadragesimam, quamvis non totis quadraginta diebus omnes jejunarent. Ejusque vocabuli varias a variis causas afferri dicit.

Mihi quidem quadragesima dieta videtur eodem modo, quo quinquagesima quae est post pascha. Nam ut quinquagesima seu pentecoste, proprie quidem est dies ultima de quinquaginta illis diebus paschale festum subsequentibus; tamen late sumpto vocabulo, interdum significat totum illud spatium dierum, quod est a pascha ad pentecosten: ut apud Hieronymum in epistola ad Marcellam, apud Cassianum et complures alios. Sic etiam quadragesima, proprie quidem est dies unus de quadraginta: dies scilicet parasceue, qui quidem apud Alexandrinos erat quadragesimus, ut ex Cyrilli homiliis paschalibus constat. Latius tamen sumpto vocabulo, designat etiam quadraginta dies jejuniorum qui pascha antecedunt.

VALESIUS. Vexatissimus locus, quem etiam aliorum codd. MStorum, nondum inspectorum ope sanari, veramque ejus lectionem ac distinctionem restitui posse, dubito. Nos interim ex pluribus malis lectionibus eam elegimus, quae nostro judicio minus est mala, simul tamen antiquissima, cæterasque enumeraimus ordine. [Vide supra Valesii notam; quod ad ceteras attinet lectiones a Strothio indicatas, abest ab *ed. Steph.* τε post vocem ἡμερινὰς, et, nunc indicante cl. Burtono, a *cod. Regio* et *Parisinis*. Exhibit *Lectt. Gruteri*, et *Marg. exemplaris Jones*, allat. a Readingio ad calcem edit. suæ νυκτερινὰς αῖς συμμετροῦσι, receptam autem a Strothio lectionem, οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας τε ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς &c. extare ait ille apud *Rufinum*, *Niceph.* *Sav.* *Christoph.* probante Beveregio, sed lectio dubia est *Nicephori* Graece impressi, atque errat Strothius in lectione *Saviliani codicis*, qui quidem, prout *cod. Norfolk.* cum *Valesiana editione* consentit. Neque etiam Langus *Nicephori* interpres Latinus ita vertisse mihi visus est, ac si alteram lectionem invenisset, cum interpretationem ejus consului, quae ante *Nicephorum* Graece editum typis anno 1560. mandata est. Ex mutata autem Langi Versione a Frontone Dueæo deceptum Valesium fuisse existimo. Nunc addit Burtonus, virgulam post οἱ δὲ, item post νυκτερινὰς, ponere *cod. Regium.*] Quod si conjecturæ locus esset, scribere pergit Strothius, quae fere necessario adhiberi debet, quum συμμετρεῖν cum gemino accusativo, atque adeo pro ποιεῖν seu potius τιθέναι positum, constructionem efficiat nimis solœcam ac insolitam, legeremus vel: οἱ δὲ τεσσαράκοντα· καθ' ὥρας ἡμε-

ρινάς τε καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦντες τὴν ἡμέραν. vel oī δὲ τεσταράκοντα· ὥραις ἡμεριναῖς τε καὶ νυκτεριναῖς συμμετροῦντες τὴν ἡμ. vel etiam oī δὲ καὶ πλείονας. καὶ oī μὲν ὥραις ἡμεριναῖς, oī δὲ καὶ νυκτεριναῖς συμμετροῦσι τὴν ἡμ. Ac ne forte alicui hæc emendatio nimis violenta videatur, notandum est, τεσταράκοντα, quod unico charactere μ'. scribebatur, eum μὲν compendiōse scripto facillime permutari posse Atque cum in hac particula semel principium corruptionis factum esset, cætera etiam mutari necesse erat. Quum enim accusativi præcessissent, atque μ'. seu τεσταράκοντα ad sequentes traheretur voces, et in iis accusativus pro dativo ponebatur. Certe in nostra lectione neque geminum accusativum, neque συμμετροῦσι concoquere possum, sed potius participium desidero. Cæterum verbum compositum significationi simplicis nihil fere addere, sed positum esse, quoniam ad utramque vocem ἡμερινὰς et νυκτερινὰς referretur, puto. Quum autem hoc ipsum verbum nonnihil difficultatis efficiat, addere lubet loca nonnulla, quæ neque in vulgatis lexicis, neque in Stephani Thesauro inveniuntur, in quibus simili significatu obvium est. *Herodotus* lib. iv. sect. 158. ait: καὶ τὸν κάλλιστον τῶν χώρων ἵνα διεξιόντες oī "Ελληνες μὴ ἴδοιεν, συμμετρησάμενοι τὴν ὥρην τῆς ἡμέρης, νυκτὸς παρεξῆγον. *Dionysius Halicarn.* Antiqu. lib. vii. cap. 10. νυκτὶ μὲν εἰς ὄρθρον, ἡμέρᾳ δὲ εἰς νύκτα συμμετρεῖσθαι τὰς ἐφόδους, et de admir. vi dicendi in Demosth. c. 10. ὁ ρήτωρ τοὺς καιροὺς συμμετρεῖται. Sed de toto loco alii judicent, qui me præstant ingenio. STROTHI. Hæc quidem Strothius; velim ego posteriora hæc, συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν, ex Rufino corrigere Latine vertente, ita ut diurnas nocturnasque computantes diem statuant suam, συμμετροῦντες, ὀριζοῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν. Facilis corruptio verborum fuit. Sed hac re missa, similiter ac Strothius jam pridem vir doctissimus Samuel Petitus in *Var. Lect.* iii. 4. legendum conjecterat ὥραις τε ἡμεριναῖς καὶ νυκτεριναῖς, sejuneta voce τεσταράκοντα ab ὥραις. Sed pro lectione recepta, quam Græci tuentur codices, et Musculus interpres ante Valesium amplexus est, verba apprime faciunt veteris cujusdam scriptoris a Beato Rhenano in epistola sua ante *Rufini Hist. Eccl.* adducta. "Incidi nuperrime (inquit Rhenanus) in Σύνοψιν quandam τῆς εὐαγγελικῆς ἱστορίας Græcam, " quam cum evolverem, ocurrerunt forte fortuna Irenæi

“ verba, quæ Eusebius cap. 23. libri v. citat de jejuniorum diversitate, sic Graece habentia: φησὶν ὅτι τινὲς καὶ περὶ τοῦ νηστεύειν διαφόρως παρέλαβον, οἱ μὲν γὰρ μίαν μόνην ἡμέραν ἐνήστενον, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ καὶ πλεονασ, οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας μόνας ἡμεριὰς καὶ νυκτεριὰς, ὥραν ἀντὶ ἡμέρας νηστεύοντες καὶ πᾶσι συνεχωρίσθη (συνεχωρήθη) τοῖς ἀρχαίοις “ ἔθεσι χρήσασθαι.” Cum autem exemplar ejusdem, ni fallor, opusculi in bibliotheca nostra Bodleiana extet, quod nihil fere aliud est quam Eusebiani operis synopsis, verba hæc nonnihil ampliata hic exhibere potui. Numero 2408. hic liber in Catalogo MSSorum signatus est. Sed et in veteri *De Gestis Concilii Cæsariensis Narratione*, quæ Bedæ temporibus vetustior est, jejuniū quadraginta horarum ita commemo- ratur. *Orientales, sicut historia Eusebii Cæsariensis narrat, quocunque die mense Martio quartadecima luna evenisset, pascha celebrabant.* In Italia autem alii plenos quadraginta dies jeju- nabant, alii triginta. Alii dicebant septem diebus, in quibus mundus concluditur (h. e. absolutus est) sibi sufficere jejunare: *Alii, quia Dominus quadraginta dies jejunasset, illi horas qua- draginta deberent.* In Baluzii *Nov. Collect. Concil.* p. 14.

Mihi quidem attento animo consideranti diversas pro utraque interpretatione rationes, quibus illustres viri jejuniū, vel quadraginta horarum, vel contra quadraginta dierum, adstruere solent, *horarum* illud ab Irenæo designatum fuisse, persuasum est. Cum vero hic de jejunio in sancta hebdomade servato loquatur Irenæus, non de superpositione illa solenni, quæ, ut infra refert S. VICTORINUS *De Fabrica Mundi* p. 456. *in alterum fit diem*, aliquid præterea addendum est. Qui comedere omittebant ante meridiem diei crucifixionis, quo quidem tempore prandium seu antecœnium sumere solitum est, jeju- nantes usque ad tertiam horam nostram matutinam diei Dominicæ, quo circiter tempore jam ante resurrexisse Christum constat, hi jejuniū quadraginta horarum servabant, ab hora nostra undecima matutina diei crucifixionis numerare incipientes; completis *diebus*, ut ait Tertullianus, *quibus ablatus est Sponsus.*

Interea, dum supra Valesius ait, necessario consequi, eos qui quadraginta *dies* jejunarent, toto illo tempore nihil prorsus comedere potuisse, eo quod horas tam nocturnas quam diurnas jejunio deputarent; hoc certe viros, qui colligunt jejunium

quadraginta *dierum*, premit. Ad consuetudinem vero quod attinet quadragesimalem, antequam Valesius scriberet, ostendit Petitus libro modo laudato, pag. 92, non *omnibus* diebus, sed quibusdam tantum intra dies illos quadraginta quacunque ratione homines jejunasse; probat enim vir doctissimus jejunium servasse quadragesimale Romanos temporibus Augustini ac Leonis Magni tres tantum ferias singulis illis hebdomadis ad maximum jejunando. Immo Beveregius Annotat. in *Canones Apost.* lxxix. pag. 34. a READINGIO ad imam pag. 247. Eusebii sui positus, Valesio ita respondet; “In jejuniis cele-“ brandis, præsertim hoc paschali, non ab omni prorsus ali-“ mento, ut cuique notum est, sed a carnis tantum, vel aliis“ fortasse nonnullis ciborum generibus, abstinebant, at reliquis“ vesci licebat. Hoc egregie confirmatur ex Concil. Laod.“ Can. 50.” Sed rursus Beveregio Thomam Ittigium video inconstantiae notam inurentem in *Dissert. De Hæresiarchis*, sect. ii. cap. 13. §. 9. “Dicit quidem Beveregius lib. iii. cap. 7. “Can. Apost. p. 397. non omni cibo per quadraginta illos dies“ Christianos abstinuisse, sed jejunasse ἔηροφαγοῦντας, et pane“ tantum cum sale et aqua utentes. Postea vero p. 419. as-“ serit per ejusmodi xerophagias jejunium proprie non cele-“ bratum sed solutum potius fuisse, ‘Si igitur per xeropha-“ giam jejunium solutum fuit,’ quomodo per quadraginta dies“ horis diurnis pariter et nocturnis pro die computatis jejunare“ potuerunt Christiani?” Hæc Ittigius. Certe Valesium vix tangit Beveregii responsio a Readingio allata, et ipsum illud, *horas diurnas atque nocturnas computantes*, diei videtur non de xerophagiis, sed commune est strictissimæ jejunii formæ, *super-positio* vocatæ.

P. 39. l. 10. συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν] Miror tot homines eruditos, qui hunc Irenæi locum in suis libris exposuerunt, ejus vitium non animadvertisse. Quis enim est sensus horum verborum? aut quis unquam credat fuisse homines, qui quadraginta horarum spatio diem metirentur. Atqui quadraginta horæ biduum jejunantibus efficiunt. Evidem non dubito, quin Irenæus ita scripsérít. οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας ἡμερινὰς τε καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦσι τὴν νηστείαν. Qua scriptura nihil planius esse potest. Quare aut Irenæus omnino ita scripsit, aut certe ita scribere debuit. Sed antiquarij, vocabulo ex superiori linea hue translato locum corruperunt.

VALESIUS. Nullis, quod meminerim, ex erudita civitate, ut cunque diversa inter se sentientibus, Valesii conjectura se probavit. Neque vero omnibus placuit Grabii expositio, qui in Notis ad *Iren.* p. 465. cum vocem τῆς ἡμέρας in primo hujus fragmenti versu *tempus* perperam, ni fallor, interpretatus esset, itidem vocibus τὴν ἡμέραν αὐτῶν, quae hoc loco occurrunt, generalem temporis notitiam attribuit. Ita enim Irenæus in tantulo spatio unam eandemque vocem in plane diversam sententiam acciperet, siquidem proxime ante in iis, οἱ μὲν γὰρ οἰονται μίαν ἡμέραν &c. voci ἡμέρα sensus ejus usitatus subiectus fuerat. Proptereaque idem doctissimus Grabius, ut, postquam hæc scripseram, vidi, hoc nomine vapulat a Massueto *Dissert. Præv.* ii. in *Irenæum* p. 87. atque itidem ab Hoopero *De Quadragesima*, p. 161. ed. Nov. qui tamen iidem viri clarissimi, minus recte, meo quidem judicio, contra Grabium distinctioni post τεσσαράκοντα a Rufino positæ patrocinantur, ut jejunium quadraginta dierum apud Irenæum inventiant, quod quidem tempus nusquam apud Tertullianum apparet Irenæo æqualem, in opere composito maxime de jejunis. Neque a vera loci interpretatione aut Valesius aut Grabius discedere videtur, dum de *superpositione* verba exponunt, quæ tamen solito citius coneludebatur. Verum plures superpositiones, prout cuique abstinere placebat, in hac hebdomada servari consueverunt. Epiphanius in *Hæresi* xxix. num. 5. hæc habet, ubi Essenorum, tanquam si revera Christiani fuissent, commemorat mores: ἐν ἡμέραις γὰρ τῶν πάσχων ἐκεῖ γενόμενος, τὰς τε αὐτῶν πολιτείας ἐθεάσατο (Philo Judæus), καὶ ὡς τινες ἐβδομάδα τὴν ἀγίαν τῶν πάσχων ὑπερτιθέμενοι διετέλουν, ἄλλοι δὲ διὰ δύο ἐσθίοντες [alternis cibum diebus capientes], ἄλλοι δὲ καὶ καθ' ἐσπέραν. p. 120. ed. Petavii. Conferas autem Philonem ipsum in lib. *De Vita Contemplativa*, et Eusebium lib. ii. *Hist.* cap. 17. De superpositione plura posthac ad Dionysii Alex. *Epist. ad Basilidem*. Hæc fere omnia in priori harum Reliquiarum editione dixi. Nunc addo, monuisse ad locum Jacobum Gronovium in adnotatiunculis ad Historiam Eusebianam penes me MSSStis, “τὴν ἡμέραν αὐτῶν, id est, non “diem, sed quod fit in die eo, nempe jejunium, νηστείαν. Nil “muto.” Neque el. Olshauseno, qui anno 1820. *Hist. Eccles. Vet. Monumenta Præcipua* edidit, Strothii conjecturæ supra p. 53. memoratae probantur, dum ait, si constructionem verbi

συμμετρεῖν admittas, lectionem præsentem explicari posse, etiamsi legas ἡμέραν. p. 275. Immo Eusebii nuperus editor cl. Heinichen. in Excursu suo vii. p. 379. de hoc loco disserens hæc posuit. “Puto verba Irenæi, οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας τε ἡμερῶν τε καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν ita explicari posse et debere; alii quadraginta horas diurnas et nocturnas tanquam diem h. e. tempus quo jejunant, seu tanquam tempus suum jejunandi computant, i. e. numerant (ne scilicet vel per longius vel brevius tempus jejunent.)” Hæc vir cl. qui et optime monuit, verba περὶ τῆς ἡμέρας spectare ad tempus diei paschalis, et verba sequentia ad diversitatem temporis jejunii antepaschalis, improbata interea sententia Vallesii et Grabii verba illa de jejunio superpositionis interpretantium. Zimmermanno vero, qui anno 1822 ante Heinichenum Eusebium ediderat, locus nisi conjiciendo vix sabinus visus est. Ego ex Rufino verba corrigenda esse duxi. Vid. supra pag. 54.

P. 39. l. 12. ποικιλία] ἡ ποικιλία *Niceph.* STROTH.

Ibid. l. 13. τῶν παρὰ τὸ ἀκριβὲς ὡς εἰκὼς κρατούντων] Hunc locum non intellexerunt interpretes. Solus Musculus sensum assecutus est, sed ex parte tantum. Sic enim vertit: *Et ista jejunantium varietas, non nostro demum tempore, sed multo antea per illos cœpit qui ante nos præter accuratam diligentiam, ut verosimile est, rerum habenis potiti, simplicem ac vulgatam consuetudinem posthabuerunt ac mutarunt.* Est certe hic Irenæi locus admodum intricatus et obscurus. vult autem ostendere Irenæus, unde orta sit tanta diversitas jejunii paschalis. Ait igitur eam natam esse, non ex lege aliqua ab apostolis aut a Christo data, sed paulatim usu quodam increbuisse; ac postea episcopos quosdam, in iis quae ad disciplinam pertinent parum diligentes nec satis accuratos, id quod simpliciter introiectum fuerat, licet singulare et ab aliарum ecclesiarum more diversum, in consuetudinem vertisse ac posteris observandum reliquisse. Reprehendit igitur illos Irenæus, quod παρὰ τὸ ἀκριβὲς egerint. Est enim diligentis episcopi, videre ne quid novum in ecclesiā inducatur præter reliquarum ecclesiarum consuetudinem. Ita Socrates hunc Irenæi locum cepisse videtur in cap. 22. lib. v. ubi postquam de jejuniorum et hujuscemodi rituum apud varias ecclesias discrepantia abunde disseruit, ita con-

cludit. αἴτιοι γὰρ, ὡς ἡγοῦμαι, τῆς τοιαύτης διαφωνίας οἱ κατὰ καιρὸν τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτες οἱ δὲ ταῦτα παραλαβόντες, ὡς νόμον τοῦ ἐπιγυνομένου παρέγραψαν. VALESIUS. Strothius post vocem κρατούντων subaudit τῆς ἐκκλησίας, qui de episcopis loqui Irenaeum, juxta ac Valesius, putat. Sed vetus interpres Rusinus verba ita vertit, *Quæ varietas observantiæ non nunc primum, neque nostris temporibus cœpit, sed multo ante nos ex illis, ut opinor, qui non simpliciter, quod ab initio traditum est tenentes, in alium morem vel per negligentiam, vel per imperitiam postmodum decidere.* Et Grabius ait, ad *Irenæum*, ubi supra, “Ruffini potius interpretationem secutus sum, quam Musculi et “Valesii, qui per κρατοῦντας intellexerunt ecclesiarum præsides. “ducti auctoritate Socratis hunc Irenæi locum, quem, uti “conjicere licet, præ oculis habuit, ita loco citato imitantis: “αἴτιοι γὰρ, ὡς ἡγοῦμαι, τῆς τοιαύτης διαφωνίας οἱ κατὰ καιρὸν “τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτες &c. Haud memini enim, me “uspian in primævis scriptoribus voce κρατούντων ita sim- “pliciter posita *episcopos* designatos legisse; altera vero signi- “ficatio in ipso sacro codice Marc. vii. 3, 4. et in Patrum “monumentis frequentissime occurrit, et hoc loco antecedenti “verbo ἐπιτηρούντων bene respondet. Quocunque autem sensu “accipiatur, culpæ τῶν παρὰ τὸ ἀκριβὲς κρατούντων, non ipsa “jejunii ante-paschalis religio, sed diversa observandi ratio “ab Irenæo adscripta censeri debet.” De interpretatione vocis κρατούντων Grabio consentiunt doctissimi præsules Gunningius et Hooperus in Tractatt. suis *De Quadragesima*, Beveregius *Cod. Can.* lib. vii. c. 3. §. 4. Massuetusque, Notis ad *Irenæum* p. 340. et alibi. Loco porro addas S. Scripturæ a viro cl. allato illum *Apocalypsis*, capite ii. comm. 15. Ἐχεις καὶ σὺ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν τῶν Νικολαϊτῶν. Voces interea παρὰ τὸ ἀκριβὲς omissas esse in Scaligeri codice scripto constat; sed contra fidem aliorum omnium codicum id contigit. Immo ex his verbis, τῶν παρὰ τὸ ἀκριβὲς κρατούντων, mihi nata est opinio, Irenæi animo versatum esse præter alia Asianorum errata calculum eorum minus accuratum decimæ quartæ lunæ paschatis, quém iis adversarii objecerant. Inter Clementis Alexandrini libros recensetur ab Eusebio ὁ ἐπιγεγραμμένος κανὼν ἐκκλησιαστικὸς, ἢ πρὸς τοὺς Ιουδαῖοντας, δν Ἀλεξάνδρῳ τῷ δεδηλωμένῳ ἐπισκόπῳ ἀνατέθεικεν. lib. vi. *Hist. cap. 13.* Vide

et Constantini *Imp. Epistolam ad Ecclesias* in Eusebii *Vita ejusd. Constantini* lib. iii. cap. 18. Valesiique notam, et *Constit. Apost.* v. 17.

Ita cum Judæis non tantum circa diem, sed etiam de mense convenisse Asiaticos, docet Josephus Scaliger in Op. *De Emendatione Temporum* lib. ii. p. 154. et alibi. Vid. et Buxtorfii Epist. ad eund. Scaligerum, in *Sylloge Epistolarum* per P. Burnannum edit. vol. ii. p. 363. Utrum vero hi quartadecimani, ait Scaligeri adversarius Dion. Petavius, *Judaicum cyclum*, an alium quemlibet, tenuerint, divinari uteunque potest, pronunciari certo non potest. *De Doctr. Temp.* lib. ii. cap. 58. Certe tamen videntur ipsa Irenæi verba innuere, præsertim si alia cogitas, minus accurate versatos fuisse non-nulos in paschæ annuo tempore computando.

P. 39. l. 14. τὴν καθ' ἀπλότητα καὶ ἴδιωτισμὸν συνήθειαν] Ad hunc Irenæi locum videtur alludere Tertullianus in libro de Virginibus velandis, cum ait: *Ex his enim fere consuetudo initium ab aliqua ignorantia vel simplicitate sortita, in usum per successionem corroboratur.* VALESIUS. Consimilia Cyprianus quoque in *Epist. ad Cæciliūm*, ubi de calice Dominie vino et aqua misceri debito ita scribit: *Si quis de antecessoribus nostris vel ignoranter vel simpliciter non hoc observavit et tenuit, quod nos Dominus facere exemplo et magisterio suo docuit, potest simplicitati ejus de indulgentia Domini venia concedi.* Ep. lxiii. p. 109. ed. Benedictin. Sed male aliqui, ut Musculus interpres, in bonum sensum verba τὴν καθ' ἀπλότητα καὶ ἴδιωτισμὸν &c. accipiunt. Certe contrarium sensum persuadent cum auctorum loci modo adducti, tum vero voces Latinæ, quæ his Graecis respondent in alio Tertulliani opusculo, Simplices enim quique, ne dixerim imprudentes et idiotæ, quæ major semper credentium pars est &c. *Adv. Præream.* cap. 3. Mendose εἰς τὸ μὴ μετέπειτα pro εἰς τὸ μετέπειτα MS. *Norfolk.*

Pag. 39. l. 16. πεποιηκότων.] Jam tandem mihi innotuit Prudentii Marani de Irenæi verbis conjectura, quam protulit anno 1742. in Notis ad *Quæstiones et Responsiones ad Orthodoxos* in Appendix ad *Opera S. Justini M.* collocatas. Ejus autem annotationem posui seorsum a caeteris, quæ fere omnes de lectione verborum recepta tractant. “ Hunc locum et sua

“ sponte corruptum et variis interpretationibus vexatum emen-
“ dare et explicare conabor. Unum est quod clarum et per-
“ spicuum sit, nempe de jejunio Dominicam resurrectionem
“ proxime antecedente aliquid ab Apostolis fuisse præscriptum,
“ quod in ecclesiis nonnullis ab eorum, qui praerant, negli-
“ gentiam observari desierit. Præterea repugnat omnino
“ constans ille ex quadraginta horis nocturnis et diurnis dies.
“ Sed si pro quadraginta horis legamus viginti quatuor; et
“ contextus eniteseat et quam consuetudinem a nonnullis vio-
“ lari moleste ferat Irenæus, facile investigabimus. Erat in
“ antiqua Ecclesia mos Apostolicus, ut sabbati sancti dies
“ sine ullo prorsus cibo duceretur, nec quidquam degustaretur
“ ante galli cantum post medium noctem. Præcipitur in con-
“ stitutionibus Apostolicis, lib. v. cap. 19. *ut reliquis diebus*
“ *ante Parascerem hora nona vel vespere unusquisque comedat,*
“ *vel ut quisque poterit: at Sabbato usque ad gallicinium per-*
“ *maneant, μέχρις ἀλεκτοροφωνίας παρατείνοντες.* Theophilus
“ Alexandrinus in epist. 2. Paschali apud Hieronymum tom. 4.
“ p. 716. *Juxta Apostolicas traditiones finiamus jejunia intem-*
“ *pesta nocte octavo decimo die supradicti mensis Pharmuthi: et*
“ *altero die, qui dominicæ resurrectionis est symbolum, id est,*
“ *nono decimo ejusdem mensis verum Pascha celebremus.* Hiero-
“ nymus in cap. 25. Matthæi testatur traditionem Apostolicam
“ permansisse ut in die vigilarum Paschæ ante noctis dimidium
“ populos dimittere non liceat. Vid. Method. in Conviv. Virg.
“ apud Combeb. p. 85. et Palladium Vit. S. Joannis Chry-
“ sostomi, p. 84. ubi eadem laudatur Apostolica consuetudo.
“ Sed tamen quamvis transmissa ab Apostolis fuisse, non
“ eamdem ubique auctoritatem obtinebat. Nam ut legimus
“ in Can. 1. S. Dionysii Alexandrini, jejunium sabbato sancto
“ sub galli cantum solvendum esse censebant Romani Chris-
“ tiani: non deerant ecclesiæ, in quibus id vespere faciendum
“ videretur. Dionysius Alexandrinus ea de re consultus, *ut*
“ *negligentes et intemperantes, reprehendit eos, qui nimium fes-*
“ *tinant et ante medium noctem jejunium solvant.* Non videntur
“ Irenæi querelæ alio pertinere. Non enim eos vituperasset
“ qui totum Sabbati diem jejunii traducebant; nihil enim
“ amplius præscribebat Apostolica traditio. Multo minus
“ eos reprehendisset qui duobus aut pluribus diebus jejuni

“ manebant. Ibi ergo soli in illius reprehensionem incur-
 “ rerunt, qui non exspectabant galli cantum sed horis viginti
 “ quatuor a cena hesterna elapsis cibum sumebant. Horum
 “ accurata diligentia in horis nocturnis et diurnis numerandis
 “ confirmat id quod dixi, eos jejunii legem sic interpretatos
 “ esse, ut diem suūm non quadraginta horis, ut est in textu,
 “ sed viginti quatuor metirentur. Neque enim numerantur
 “ horæ, ubi fervor præcepti finibus non coeretur. His adde
 “ numerum quadragenarium cum eo, quem restituimus, facile
 “ confundi. Uterque enim literis non multum discrepantibus
 “ exprimitur, nimirum M. 40. KΔ. 24.” pag. 490. Hæc vir
 doctissimus; quæ tamen mihi non ita placent, ut propterea
 lectionem omnium codicium Eusebianorum deserendam putem.

P. 40. l. 1. ἡ διαφωνία τῆς νηστείας, τὴν δμόνοιαν τῆς πίστεως συνίστησι] Idem ait Augustinus in Epist. 86. ad Casulanum. *Sit ergo una fides universæ quæ ubique dilatatur ecclesiæ, tanquam intus in membris, etiamsi ipsa fidei unitas quibusdam diversis observationibus celebratur, quibus nullo modo quod in fide verum est, impeditur.* VALESIUS. Locum olim ita exposuit vir doctissimus Petrus Gunning, Eliensis episcopus, in Tractat. Anglice scripto, *De Quadragesima* p. 40; Scilicet omnes fidem suam ostendebant in sponsi mortem illam et passionem, cuius memoriam unanimiter præ se ferebat consensus eorum in jejuno diebus proximis ante resurrectionis festum, etsi in rebus nonnullis circumstantibus inter se discrepaverint. Ita ille. Porro verum et vetus dictum est, atque ex hoc ipso Irenæi loco fortasse desumptum, *Differentiae rituum commendant unitatem doctrinæ.* Namque, ut ait Casaubonus, hanc diversitatem adeo nihil nocere vult Irenæus summæ fidei Christianæ, ut contra non mediocriter eo pacto consensus in præcipuis fidei capitibus confirmetur. Confer *Exercit.* ejus ad *Annales Baronii* xiii. 1. p. 210. ed. Genev. Habet δμολογίαν pro δμόνοιαν MS. Norfolk.

Ibid. l. 7. ἐν οὖς καὶ οἱ πρὸ Σωτῆρος] ἐν οὖς καὶ οἱ πρὸ Σ. ed. R. Steph. Duas priores voces expunxi, quippe quæ abessent a quatuor nostris codicibus Maz. Med. Fuk. et Savil. nec legerentur in interpretatione Rufini. Paulo post in iisdem exemplaribus Πίον legitur accentu acuto in prima syllaba, quod magis placet. Cum enim primam syllabam habeat brevem, circum-

flecti non debet. VALESIUS. Nunc demum, cum istud ἐν οἷς Burtonus, probante Heinicheno, in *Supplemento Notarum*, fide nixus *codicum Regii, Paris, Florentinorum, Nicephorique* revocaverit, idem in hac editione duxi faciendum. Scripserat paulo ante Eusebius, ἐν οἷς καὶ ὁ Εἰρηναῖος. In *MS. Norfolc.* ut ante vol. I. p. 217. ita hic Σωτηρίχου scribitur pro Σωτῆρος, qua de re in notis; mox deest οἱ ante προστάντες. Ceterum Sextus, qui antiquissimus est episcoporum hie recensitorum, sextus post Petrum Petro non computato secundum Irenaeum et Eusebium, ecclasiā rexīt Romanā, paulo post initia hujus sæculi secundi ad sedem evectus. Confer not. p. 206. vol. I.

P. 40. l. 8. ἡς σὺ νῦν ἀφηγή] Nunc Burtonum post Zimmermannum orationem pronomine σὺ augentem, quod in Nicephoro et in codicibus suis omnibus præter *Regium Paris. et Venetum* invenit, imitatus sum.

Ibid. l. 9. οὕτε αὐτοὶ ἐτήρησαν] Hoc est, lunam quartam decimam, qua agnum sacro die paschatis ineunte comedebant. Confer notam primam ad POLYCRATIS Fragmentum.

Ibid. l. 10. οὕτε τοῖς μετ' αὐτῶν ἐπέτρεπον] In libro Turnebi ac Moræi ad marginem emendatur μετ' αὐτῶν. Atque ita legit Rufinus, ut ex versione ejus appareat. Sic enim vertit: *Neque ipsi ita tenuerunt, neque hi qui cum ipsis erant.* Posset etiam scribi οὕτε τοῖς νπ' αὐτοὺς, id est presbyteris suis ac diaconis, et populo sibi commisso. VALESIUS. Habent quidem *edd.* *omnes τοῖς μετ' αὐτοὺς*, cum vero *MS. Norfolc.* præter *Gruteri Lectt.* in ed. Genev. *marginesque librorum*, quos Valesius commemoravit, alteram præferret lectionem, eam recepi. Grabio quoque probata est. Hæc olim notavi. Nunc *codices* addit Burtonus *Paris. priorem Florentinosque ac Valesium in Versione* lectionem præstantes a me receptam.

Ibid. l. 12. καὶ τοι] καὶ τί *Christoph. Lectt. STROTH.* Atqui τι encliticum *MS. Savil. seu Bodl.* Ait vero Petrus Coustantius in Notis ad *Rom. Pontif. Epistolas*, p. 105. magis sibi placere cum Christophorsono Græce καὶ τί quam καὶ τοι, atque ita vertit, *et quid magis repugnat quam id observare, quod alii non observant?* Neque aliter quidem interpretatus est Christophorus, si interrogationem spectes. Verum, ut interrogatio melior sit, quod non putem, imperfecta foret oratio, nam particula ἡ ante τὸ τηρεῖν desideraretur.

P. 40. l. 13. *τοῖς μὴ τηροῦσι]* Amplector emendationem quæ in libris Turnebi ac Morei habetur ad marginem, *ἐν τοῖς μὴ τηροῦσι*. Est autem hic hujus loci sensus. Cum observantia alicujus moris et inobservantia sint inter se contraria, tamen quoties is qui morem observat quempiam, versatur inter eos qui minime observant, tunc ipsa diversitas magis elucet. Hoc est quod vulgo dicitur in scholis philosophorum: contraria juxta se invicem posita magis elucescunt. VALESIUS. Addidit Gruteri Lectt. Strothius, in quibus *ἐν τοῖς μὴ τηροῦσι* positum sit. Conjectura optima. Haud vero invenit particulam *ἐν Rufinus*, qui sic vertit, *cum utique et ipsis contrarium videretur, quod non etiam cæteri similiter observarent*. Anne ergo ita supplendus sensus?—*quamvis observantia magis contraria videbatur non observantibus*, quam neglectus moris observantibus. Sed nihil affirmo. Verbum *τηροῦσι* Sealigeri MS. omisit.

Ibid. l. 14. *ἀπεβλήθησαν τινες]* Rufinus hanc vocem pluribus verbis exposuit, quæ scholii vicem præstant. *Nunquam tamen ob hoc repulsi sunt ab ecclesiæ societate, aut venientes ab illis partibus non sunt suscepti.* *ἀποβάλλειν* igitur duo significat, aut ejicere ab ecclesia, quæ frequentior significatio est, ut in capite ultimo hujus libri; aut omnino non admittere venientem. VALESIUS. Eruditus Tillemontius tom. ii. pag. 460. ceteris Victoris decessoribus hic ab Irenæo memoratis Soterem et Eleutherum ideo non adjungi suspicatur, quia illi primum Asianos in urbe Roma ecclesiarum suarum more pascha celebrare prohibuerint. Et probabile quidem est, controversiam de pascha Anicetum inter et Polycarpum coeptam, inter utriusque successores paulatim magis ac magis exarsisse. Quod si ita est, neque respuendum erit quod Beda et Ado tradunt, decretum ab Eleuthero de pascha editum, quod Victor confirmavit; et cum eadem exceptione intelligendum erit quod de Victoris decessoribus generatim dicitur, eos nimirum ecclesiarum presbyteris, qui aliter pascha observabant, eucharistiam transmisso. COUSTANT. At vero obstare videtur, ne quid Soteri atque Eleuthero affingatur a mansuetudine priorum episcoporum diversum, id quod de universa pace in ῥῆσει superiore scriptum est; etsi nonnihil de duobus hisce antistibus in parte litterarum suppressa locutus esse Irenæus videtur. Sed forsitan erit, ut ex hoc loco eum majori veri

specie et Lampius in Prolegom. *Comment. in S. Joannis Eccl.* lib. I. cap. iii. §. 8. et ante eum Pearsonius plus semel in *Operibus Postumis*, collegisse videantur, Xystum, sive Sixtum, primum inter praesules Romanos fuisse, qui pascha eum Iudeis luna quarta decima celebrare desierit. Sed hae re in praesens missa, quidquid fecisse circa pascham Eleutherus atque Soter existimentur, quorum mansuetudo ac lenitas hic commemorari videtur, altum de ausu tali silentium prohibet nos credere, conatos esse hos episcopos quomodo Victorem, si hoc velit Constantius, homines alienigenas contra sentientes communione ecclesiastica deprivare.

P. 40. l. 16. [επεμπον εὐχαριστίαν] Solebant olim episcopi, tempore paschalis festivitatis eucharistiam ad alios episcopos eulogiarum nomine transmittere. Idque tandem vetitum fuit concilio Laodiceo capite 14. At Rhenanus hunc locum aliter intellexit. Sic enim adnotavit ad marginem Rufini. *Ex hoc Irenæi loco apparet, quod si episcopus aliquis Romam venisset, Romanus pontifex eucharistiam hospiti solemniter transmittebat.* In quo dupliciter fallitur; tum quod id pontificis Romani privilegium esse sensit; tum quod solis hospitibus seu advenis id praestari existimavit. Atqui ex concilio Laodiceno discimus, hunc morem promiscuum fuisse, et ab omnibus passim episcopis usurpatum, ut ad aliarum civitatum episcopos benedictionis nomine eucharistiam transmittenrent. Putavit scilicet Rhenanus, in his Irenæi verbis τοῖς ἀπὸ τῶν παροικῶν, subaudiiri verbum ἐλθοῦσι. Quod tamen non est necessarium. Nam οἱ ἀπὸ τῶν παροικῶν, sunt episcopi ecclesiarum: quemadmodum ἀπὸ Δεβέλτου, est episcopus Debelti: ἀπὸ Εύμενείας episcopus Eumeniæ, ut supra observavimus. Porro ad hunc morem transmittendæ eucharistiæ, facit in primis locus Justini in prima Apologia, εὐχαριστήσαντος δὲ τοῦ προεστῶτος, καὶ ἐπευφημήσαντος παντὸς τοῦ λαοῦ οἱ καλούμενοι παρ’ ἡμῖν διάκονοι διδόσασιν ἑκάστῳ τῷ παρόντῳ μεταλαβεῖν, ἀπὸ τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου καὶ οἴνου καὶ ὕδατος, καὶ τοῖς οὖ παροῦσιν ἀποφέρουσι· καὶ ἡ τροφὴ αὕτη καλεῖται παρ’ ἡμῖν εὐχαριστία. Id est: *Postquam Antistes gratiarum actionem perfecit, et populus omnis apprecatus est, diaconi ex pane et vino et aqua consecratis partes dividunt unicuique presentium, et ad absentes portant. Hic cibus vocatur eucharistia.* Scio quidem Justini locum de ægris

explicari posse. Sed nostra explicatio planior esse videtur. Illustreret etiam hujus moris exemplum exstat in Actis Luciani martyris. Notandum porro est in loco Justini supra citato, panem consecratum a Christianis vulgo dictum esse eucharistiam; quod confirmat etiam Irenaeus tum in hoc loco, tum in libro v. contra haereses cap. xi. Clemens I. Stromat. p. 117. Tertullianus in lib. de Pudicitia c. 9. VALESIUS. Addas his scriptoribus alium etiam Justino antiquorem Ignatium Antiochenum, qui duobus locis *Epistolæ ad Smyrn.* scil. §§. 7, et 8. et semel in *Ep. ad Philadelph.* §. 4. nomen eucharistiae hoc sensu usurpavit. Rectius vero explicandus videtur Justini locus de τοῖς θλιβομένοις h. e. ægrotantibus et infirmis, uti fecerunt Grabius et Ashtonus in editionibus *Justini Apologiarum* suis, sub fin. Quippe deportatio S. eucharistiae per diaconos, inquit Grabius ad *Irenæum* p. 466. cuius quidem rei apud Justinum facta mentio est, saepius et ordinarie, ut aiunt, fieri solebat, altera vero, paschali, vel alio extraordinario tempore. Immo vero notat Constantius, loco supra indicato, Innocentium Romanum episcopum, etiam cum floreret Christiana religio, a Decentio Eugubino consultum, num eucharistia per parœcias deferenda esset, hoc minime faciendum putare se Epist. xxv. n. 8. respondisse; *quia nec longe portanda sunt sacramenta.* Quapropter hoc quidem Irenæi loco post verba, *eucharistiam miserunt*, subaudiendum arbitratur Constantius, *cum Romam venissent*: et ad illos missam eucharistiam eodem modo intelligit, quo Innocentius, in dicta epistola ad Decentium, ubi eam ad presbyteros ecclesiarum intra urbem constitutarum die Dominico mittere se solere significat; nimirum *ut se*, inquit, *a nostra communione, maxime illa die, non judicent separatos.*

P. 40. l. 16. καὶ τοῦ μακαρίου Πολυκάρπου &c.] Baronius in Annalibus, hunc Polycarpi adventum in urbem Romam refert anno 5. M. Aurelii Antonini, eodemque anno pontificatum Aniceti orditur: quod nequaquam probabile mihi videtur. Hoc enim anno, Polycarpus major erat octogenario. Mortuus quippe est anno 7. M. Aurelii Imperatoris, cum sextum et octagesimum aetatis annum jam exegisset. Ita enim scribitur in epistola ecclesiae Smymensis quam supra retulit Eusebius in lib. iv. δύδοήκοντα καὶ ἐξ ἔτη δουλεύω αὐτῷ. Id est, *Octoginta*

et sex annos illi serrio. Quod si annos illos non a primo statim ortu, sed a pueritia ordiri lubet, quando primum homines ratiocinari incipiunt; sequetur omnino, Polycarpum centenario majorem aut proximum, e vivis abiisse. Atque ita juxta computationem Baronii necesse erit dicere, illum nonagesimo aetatis anno venisse Romanum, quod profecto nequaquam credibile est. Eusebium vero haec objectio nullatenus involvit. Quippe Eusebius Aniceti pontificatum orditur sub Antonino Pio, decem fere annis ante Baronium. Id ipsum in Baronio reprehendit Halloixius in Notationibus ad caput 10. vitæ B. Polycarpi. VALESIUS. Male Baronius Hieronymum reprehendit, quod Polycarpum ad Anicetum Pio imperante Romanum venisse scripserit. Nam non tantum Eusebius in Chronico id in literas retulit, sed et in Historia lib. iv. cap. 23. (14.) eique adhaerent Hieronymus, Marianus Scotus, Ado in Chronico, Suidas in Polycarpo, aliisque, a quibus primus dissensit Baronius, ut observavit Halloixius in Notationibus ad Vitam S. Polycarpi, cap. 10. *Ant. Pagi, Crit. Annal.* vol. I. pag. 160. a READINGIO allatus. Fasti Siculi (sive Chron. Alex.) docent Polycarpum Romanum venisse sub Tertullo et Sacerdote, qui anno Dom. CLVIII. hoc est Pii xx. consulatum gessere. Pearson. *de Annis priorum Rom. Episc.* cap. xiv. initio, ab eodem READINGIO allatus.

Ceterum addidit particulam δὲ post μακαρίου Niceph. qui etiam ἐν Πώμῃ pro τῇ Πώμῃ similiter atque ed. Steph. habet; idemque a Strothio in edit. suam revocatum est. Consentit MS. quidem Norfolc. sed lectionem Valesianam tuctur MS. Bodl. seu Savil. Et scripsit hoc modo cap. 8. lib. iii. *Contra Hæres.* ipse quoque Irenæus, ubi ejusdem rei mentionem facit, de Polycarpo ita locutus, ὃς καὶ ἐπὶ Ἀνικήτου ἐπιδημήσας τῇ Πώμῃ. Hæc olim notavi. Nunc vero Burtonus ἐν τῇ Πώμῃ dedit, “e duabus (ait) inter se conflatis lectionibus. Legunt “enim ἐν Πώμῃ Steph. Stroth. Zimmerman. codd. Reg. Paris. “uterque Norf. Venet. Niceph. τῇ Πώμῃ, Valcesius codd. Med. “Maz. Fuket. Sav. Florentini. Ipse Irenæus apud Euseb. iv. “11. habet ἐπιδότι ἐν τῇ Πώμῃ, deinde iv. 14. ἐπιδότι τῇ Πώμῃ.”

P. 40. l. 18. σχόντες] ἔχοντες Niceph. STROTH. Ita et MS. Norfolc.

P. 41. l. 1. εὐθὺς εἰρήνευσαν] εἰρήνευσαν εὐθὺς Niceph. Idem

verba περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου antecedentibus jungit. Verum aliter *Rufin.* STROTH.

Ibid. περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου] Pessime hunc locum interpretatus est Christophorus; cuius versio Baronium postea in errorem induxit. Sic enim vertit. *Quin pro hoc festo observando, quod controversiae caput videbatur, caritatis vincula neutquam ruperunt.* Cui interpretationi nimium fidens Baronius ad annum Christi 167. sribit Polycarpum ideo Romam venisse, ut dissidia quae de paschali festo orta fuerant, cum Aniceto componeret: idque Eusebium et Irenaeum affirmare. Atqui Irenaeus id non dicit, nisi forte ex versione Christophorsoni. Hoc tantum ait Irenaeus, cum Polycarpus Romam venisset Aniceti temporibus, et leves quasdam cum illo de aliis rebus controversias habuisse, ambos tamen illico pacem interesse fecisse, ac de festo paschæ noluisse inter se contendere. Non igitur ob quæstionem de festo paschæ, sed ob alias quasdam controversias Romam venerat Polycarpus. Scio Hieronymum in libro de scriptoribus Ecclesiasticis, Baronii sententiam confirmare. Sic enim ait de Polycarpo. *Hic propter quasdam super die paschæ quæstiones sub Imp. Antonino Pio, ecclesiam regente Aniceto, Romam venit.* Ita etiam Eusebius noster in lib. iv. cap. 14. Sed cum Hieronymus id ex Eusebio sumpserit; Eusebius autem ex Irenæo; inquirendum est a nobis, non quid Eusebius dixerit ac Hieronymus, sed potius quid senserit Irenaeus. VALESIUS. Atqui hoc ipsum Irenæi verba loquuntur, nempe Polycarpum Romam venisse ob quæstionem quandam, quæ de die paschæ inciderat, διά τι ζήτημα περὶ τῆς κατὰ τὸ πάσχα ἡμέρας Euseb. lib. iv. cap. 14. M. Shorting. in locum, a READINGIO adductus. Sin velit ille, voces istas Irenæi esse, non Eusebii, ita quidem Irenæum narrasse sribentis, in hoc fallitur. Quin et Grapius et Massuetus, qui Irenæum ediderunt, cum Valesio faciunt. Sed interea, cum vidissim Melitonem in fragmento operis sui *Dœ Paschate* supra pag. 115. Vol. I. collocato narrantem, magnam circiter illa tempora extitisse controversiam, πολλὴν ζήτησιν, super hac re; Irenæique in hac epistola narrationem mecum considerassem; vix dubitavi, quin cum ob alia, tum propter quæstionem de observatione paschæ Polycarpus Romanum adierit. Profecto dum ibi manebat Polycarpus, mul-

*tos ab heretico errore correxit, ut tradit Eusebius tam in Chro-
nico quam in Historia, teste ejusdem rei Irenæo quoque lib.
iii. cap. 3. §. 4. qui hoc notabile de viro sancto adjecit; unam
et solam hanc veritatem annuntians ab apostolis percepisse se,
quam et ecclesia tradidit. Proxime post eis ἑαυτούς MSS. Bodl.
et Norfolc. pro πρὸς ἑαυτούς. Nunc adducentem sex alios
MSStos Burtonum, atque in textum eis recipientem, virum el.
propter vicinum πρὸς ego secutus sum.*

P. 41. l. 5. μὴν] A *Niceph.* abest. STROTH. Mox, notante id Joanne La Placee viro doctiss. *Observ. Historico-Eccles.* p. 84. verbum ἐπεισέ, *persuasit*, minus recte reddit Valesius *persua-
dere conatus est.* Reetius habet vetus interpres Rufinus, neque enim aut Anicetus Polycarpo suadere poterat, &c.

Ibid. l. 7. πρὸ αὐτοῦ] πρὸ ἡμῶν *Niceph.* STROTH. Proxime post addit καὶ ταῦτα ante διφείλειν MS. *Norfolk.* sed frustra.

Ibid. l. 9. παρεχώρησεν ὁ Ἀνίκητος τὴν εὐχαριστίαν] Hunc honorem Anicetus pontifex Romanus habuit venerabili seni Polycarpo, ut illum in ecclesia sacra facere sineret, et quidem præsentē se, quod in primis notandum est. Sic Irenæi verba et Rufinus et ceteri interpretes acceperunt. Sed Franciscus Florens antecessor Aurelianensis, vir doctus, et nobis dum vixit amicissimus, hæc Irenæi verba aliter intelligenda esse contendit in tractatu ad Titulum 7. Decretalium de trans-
latione episcopi. Vult enim Anicetum porrexisse duntaxat eucharistiam Polycarpo, non autem concessisse illi jus sacra mysteria celebrandi. Verum si hunc Irenæi locum ita intel-
ligimus, quid honoris tributum fuerit Polycarpo ab Aniceto? Hoc enim diserte notat Irenæus, tum illo verbo παρεχώρησε, quod de suo jure concedere significat; tum illis verbis quæ addit, κατ' ἐντροπὴν δηλονότι. Id est, honoris causa et contemplatione, ut vertit Rufinus. Certe si eucharistiam tantum Polycarpo porrexisset Anicetus, nullum ei præcipuum honorem detulisset; cum omnibus peregrinis episcopis id passim tribui soleret, ut cum episcopo civitatis simul communicarent, quemadmodum scribit ipse Florens ibidem. Sed et in concilio Arelatensi capite 20. decretum est, ut peregrino episcopo locus sacrificandi detur. VALESIUS. Idem, quod decreverunt Arelatenses, inveniendum est, Lowthio ad Eusebium indicante, in *Constit. Apost.* lib. ii. cap. 58. Et hæc quidem Valesii

mihi magis placent, quam Lemoynii illa in Prolegom. ad *Var. Sacr.* fol. 14. et seq. ubi Florentis amplexus est sententiam. Attamen idem placuisse nunc video cl. Heinichen. ad l. c. tum quod durissima esset locutio παραχωρεῖν τὴν εὐχαριστίαν, eo sensu ut sit, conservandæ eucharistiæ munus concedere, tum quod interpretanda non sint cum Valesio verba κατ' εὐτροπὴν honoris causa, sed reverentiæ causa, quam scilicet Anicetus habebat erga Polycarpum. Deerat præpositio ἐν ante τῇ ἐκκλησίᾳ in *MS. Norfolk.*

P. 41. l. 11. πάσης τῆς ἐκκλησίας εἰρήνην ἔχοντων καὶ τῶν τηρούντων καὶ τῶν μὴ τηρούντων] Cum deesset καὶ priore loco, et τῶν posterius in *ed. principe* sive *Steph.* atque *Niceph.* hos Strothius in *ed. sua secutus* est. Sed *Valesii* lectionem tuentur *MSS. Bodl.* et *Norfolk.* aliique codd. teste Burtono, nec Rufinus vet. interp. aliud hic invenisse videtur. Ceterum Eusebius finitis Irenæanis hæc verba addidit: Καὶ ὁ μὲν Εἰρηναῖος φερώνυμός τις ὁν τῇ προσηγορίᾳ, αὐτῷ τε τῷ τρόπῳ εἰρηνοποιὸς, τοιαῦτα ὑπὲρ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνης παρεκάλει τε καὶ ἐπρέσβευεν. ὁ δ' αὐτὸς οὐ μόνον τῷ Βίκτορι· καὶ διαφόροις δὲ πλείστοις ἄρχοντιν ἐκκλησιῶν, τὰ κατάλληλα δι' ἐπιστολῶν περὶ τοῦ κεκινημένου ζητήματος ὥμιλει. Et Irenaeus quidem nomine suo vere respondens, nec solo nomine sed etiam vitæ instituto ac proposito pacificus, pro ecclesiarum pace hæc monuit et allegavit. Nec vero ad Victorem solum, sed ad multos alios ecclesiarum anti-stites de quæstione proposita literas in eandem sententiam misit.

Ibid. l. 13. Eusebium] Haud propterea secum pugnare credendus est Eusebius, cum Victorem dicit conatum esse Asianos abscindere (vid. supra pag. 42.). Et abscidit enim vera Asianos, cum eos a communione sua removit; et conatus est ab ecclesiæ corpore segregare, cum ceteris episcopis ad idem præstandum et litteris et exemplo auctor fuit. At plerique eum potius commonendum censuerunt, ut in proposito non permaneret. Quo spectat illud Hieronymi de script. eccl. c. 45. *Victor multos Asiae et Orientis episcopos, qui xiv. luna cum Judæis pascha celebrabant, damnados crediderat: in qua sententia hi qui discrepabant ab illis, Victori non dederunt manus.* Immo Victorem ipsum his manus dedisse, atque corum monitis morem gessisse haud temere sentiamus. Et id quidem Anatolius Laodicenus episcopus, qui Probo imperatore circa

annum Christi 276. floruit, apud Bucherium pag. 444. diserte asserit. *Contentio*, inquit, quædam exorta est inter eorum successores, Victorem scilicet Romanae urbis eo tempore episcopum, et Polycratem, qui tunc in episcopis Asiae primatum gerere videbatur: quæ Irenæo tunc Gallæ partis præsule rectissime pacata est, utrisque partibus in sua regula perseverantibus, nec a capto antiquitatis more declinantibus. Quocirca Firmilianus epist. 75. edit. Pamel. ad Cyprianum seribit: *Scire quis etiam inde potest, quod circa celebrandos dies paschæ et circa multa alia divina rei sacramenta videat esse apud illos (Romanos) aliquas diversitates, nec observari illic omnia æqualiter, quæ Jerosolymis observantur.* Secundum quod in ceteris quoque provinciis multa pro locorum et nominum diversitate variantur: nec tamen propter hoc ab ecclesiæ catholicæ pace atque unitate aliquando discessum est. Celeritas quippe qua, ut credere est, pax ad modicum interturbata, in integrum restituta est, unitatis ruptæ oblivionem ita peperit, ut ab ea aliquando discessum esse Cypriani aetate ne recoleretur quidem. Hic tacere nobis non licet Epiphanius atque Sozomeni ex simili nominum confusione dissimilia errata. Epiphanius nempe, ubi ait, (Epiph. haer. 70. n. 9.) *Polycarpi ac Victoris temporibus Orientales ab Occidentalibus ita diculos esse, ut pacificas a se invicem litteras nullas acciperent, Polymeratis loco Polycarpi nomen substituisse convincitur.* Sozomenum vero, (Sozom. lib. vii. c. 19.) quæ de Aniceto dicenda erant, de Victore dixisse planum est, cum scripsit, *Victori et Polycarpo communi consilio placuisse, ut singuli festum prout consueverant celebrantes, a mutua inter se communione nequaquam discederent.* COUSTANT. Hæc ille, neque ab sententia ejus de rebus gestis Victoris discrepat Tillemonius in *Mem. Eccl. Not.* v. in S. Victor. Conferas porro quæ super his argumentis supra annotata sunt. Tantum hic addam, Socratem lib. v. *Hist. Eccl. cap. 22.* dum optime h. e. docte atque candide, de hoc paschali aliisque ecclesiæ ritibus exponit, ostendisse, neutras partes ad traditionem confirmandan scriptum aliquod testimonium afferre potuisse, quod de testimonio litteris mandato ævo apostolico intelligendum esse videtur; paschale autem festum singulis locis usu quodam ac consuetudine varie celebratum fuisse. Ut, si liceat judicium meum his interponere, dicerem, rem ita quodammodo com-

paratam videri. Cum ex testimoniiis Polycarpi atque Polycratis constet, ipsum Joannem aliosque præterea apostolos decimo quarto die lunæ pascham celebrasse, id quoque observatum esse fere ubique terrarum existimem ex imitatione eorundem apostolorum, qui ipsi non tantum in annuo festo, celebrando, sed et in tempore paschæ Judæos secuti fuerant. Eundem autem morem, perinde ac sabbati cultum, aliosque ritus Judaicos, non apud Romanam tantum, verum etiam alias ecclesias complures, paulatim in desuetudinem abiisse; apud nonnullas cito, apud alias serius; dum mos diversus cum honore diei Dominicæ atque resurrectionis Domini, cumque odio Judæorum, conjunctus postea ita invaluit, ut in nonnullis saltem ecclesiis consuetudinis vetustioris observatores, præ ceteris jam pauci facti, ἀνδαιζειν viderentur. Attamen Eusebius initio Notarum in CONCIL. CÆSAR. allatus pag. 4. tum vero ipsi Palæstini episcopi, contrarium Asianis tempus defendunt, περὶ τῆς κατελθούσης εἰς αὐτὸὺς ἐκ διαδοχῆς τῶν ἀποστόλων περὶ τοῦ πάσχα παραδόσεως πλεῖστα διειληφότες. Vid. supra pag. 5. Sed velim in memoriam revoces, quanta rerum fieret mutatio in ecclesia ipsa Hierosolymitana, post victos Judæos ab Hadriano Imp. per totam Judæam et alias regiones rebellantes. Tunc τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας ἐξ ἘΘΝΩΝ συγκροτηθείσης, verbis utor ejusdem Eusebii lib. iv. *Hist.* cap. 6. πρῶτος μετὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς ἐπισκόπους τὴν τῶν ἐκεῖσε λειτουργίαν ἔγχειρίζεται Μάρκος. Immo vero vel nomen Hierosolymæ nova urbe Aelia ex memoria vicinarum gentium cito deletum est; id quod ex dubitatione Romani præsidis, cum pristinum Hierosolymæ nomen ex martyre quodam audisset, satis constat. Vid. Euseb. *De Martyr. Palæstinis* cap. xi. Atqui apostolicam originem, qualem gloriabantur præsules Palæstini, consuetudini illi expectandi diem Dominicum vindicat Imp. Constantinus in *Epistola* apud Socratem *Hist. Eccl.* l. 9. cons. et Sozomen. *H. E.* vii. capp. 17. et 19. Qui enim mos in ecclesiis singulis, seu ab apostolo seu secus fundatis, semper obtinuisse videbatur, is, præscribente regula, habitus est apostolicus.

P. 41. l. 27. Ἐν φῶ τις δύνατο &c.] Eadem Irenæi sententia citata quoque legitur in Claromontano Parallel. Damasceni Codice lit. E. tit. 44. edita ab Halloixio in Vita

Irenæi pag. 499. nee non in alia Collectione Sententiarum ex Patribus Cod. 143. Barocc. fol. 17. pag. 1. et Cod. 238. in Bibliotheca Caesarea Vindobonensi. Sed in solo Maximo adscriptus est locus, nempe ἐκ τῆς πρὸς Βίκτωρα ἐπιστολῆς, *ex Epistola ad Victorem.* GRABIUS ad *Irenæum* pag. 466. Apud Damaseenum, seu rectius, Joannem Monachum, sic variatur ῥῆσις: 'Ἐν φῶν τις δύναται εὖ ποιεῖν τῷ πλησίον, ἢν μὴ ποιῇ, ἀλλότριος &c. p. 480. ed. Lequien. *Op. S. Joan. Damasceni.* In iis autem, quae præfatus est Eusebius in hoc fragmentum Epistolæ ad Victorem, positum est istud, Ἀντιπαρακελεύονται (episcopi Βίκτωρι,) τὰ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς πρὸς τὸν πλήσιον ἔνώσεως καὶ ἀγάπης φρονεῖν.

Quin et Irenæum ἐν τῷ περὶ τοῦ πάσχα λόγῳ adduxit Auctor *Quæstionum et Respons. ad Orthodoxos* inter *Opera Justini*, Quæst. 145. ex qua quidem Irenæana ῥῆσι constat consuetum esse ab Apostolicis usque temporibus, ut non flecteretur genu in orationibus, neque die Dominico, neque pentecoste. Quum vero haud liqueat, desumptum illud esse ex hac Irenæi ad Victorem epistola, quæ nomine fratrum Galliæ conscripta est, cum ad alios, ut refert supra Eusebius, de festo paschæ Irenæus scripsisset, arripiendum istud tanquam syndicum aliquid, et propterea ad rem meam pertinens, non putavi.

M A X I M U S.

MAXIMUS.

S. HIERONYMUS, *Lib. De Viris Illustribus*,
cap. xlvi. p. 122.

MAXIMUS sub iisdem principibus (Commodo Severoque) ^afamosam quæstionem insigni volumine ventilavit, unde malum, et quod materia a Deo facta sit.

^a Πλεῖστα μὲν οὖν παρὰ πολλοῖς εἰσέτι νῦν τῶν τότε σώζεται παλαιῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, ἐναρέτου σπουδῆς ὑπομνήματα· ὃν γε μὴν αὐτοὶ διέγνωμεν, εἴη ἀν τὰ Ἡρακλείτου εἰς τὸν ἀπόστολον, καὶ τὰ Μαξίμου περὶ τοῦ πολυθρυλλήτου παρὰ τοῖς αἱρεσιώταis ζητήματος, τοῦ πόθεν ἡ κακία, καὶ περὶ τοῦ γενητὴν ὑπάρχειν τὴν ὕλην. Euseb. H. E. v. 27. et Niceph. iv. 35. Per αἱρεσιώταs Valentinianos intellige et Marcionitas.

FABRICIUS.

GUL. CAVIUS, *Hist. Lit.* tom. I. pag. 95.

MAXIMUS, οὐκ ἄσημος ἀνὴρ τῆς Χριστοῦ διατριβῆς. *Vir inter Christianos insignis* (Euseb. Præp. Evang. lib. vii. c. 22. p. 357.) claruit an. 196. Scripsit volumen de vulgatissima illa apud philosophos *Quæstione, Unde sit Malum*, sive περὶ τῆς ὕλης, vel, *de eo quod Materia sit facta*, et *malorum non sit causa*. Ex eo

amplissimum fragmentum exhibet Eusebius (ubi supra) quod in Origenis etiam dialogo contra Marcionistas totidem verbis habetur. Hinc nata viris eruditis dissidiis seges. Vir cl. Wetstenius in *Præfat.* ad Origenis *Dialog.* id e Maximi libro $\pi\epsilon\rho\dot{\iota}\tau\hat{\eta}\varsigma\ddot{\nu}\lambda\eta\varsigma$ acceptum dialogo suo inseruisse Origenem contendit. E contra Doc-tiss. Huetius, *Append.* ad *Origenian.* lib. iii. §. 9. p. 276. censem, Maximum nostrum, quem ad Constantini tempora detrudit, dialogum istum sub Origenis nomine composuisse, operique suo $\pi\epsilon\rho\dot{\iota}\tau\hat{\eta}\varsigma\ddot{\nu}\lambda\eta\varsigma$ intexuisse, et exinde fragmentum illud ab Eusebio depromptum esse. Cæterum infirmo plane tibicine fulciri mihi videtur sententia Huetiana, et vix verisimilitudinis umbram habere. Si Constantino imperante scripsisset Maximus, quomodo id Eusebium in conquirendis virorum ecclesiasticorum monumentis eo ipso tempore versatissimum effugere potuit? Quid? quod Eusebius Maximum diserte accenset eis, $\tau\hat{o}\iota\varsigma\epsilon\sigma\acute{e}\tau\iota\nu\hat{\nu}$, de *Commodi imperio* loquitur, qui tunc temporis vixerunt, et plurima laudabilis diligentiae monumenta post se reliquerunt (*Euseb. H. E. v. 27.*). Et Hieronymus quidem (*De Script. cap. 47.*) Eusebium de *Commodi Severique imperio* recte interpretatur. Immo Basilius et Nazianzenus in *Philocalia Origeniana* cap. 24. in fine, Maximo disertissime ascribunt, etsi id totidem verbis in Origenis dialogo contra Marcionitas se reperisse fateantur. Ut nulla non ratione concludi possit, autorem dialogi, sive Origenes sit, seu quis alius, fragmentum illud ex Maximi libro $\pi\epsilon\rho\dot{\iota}\tau\hat{\eta}\varsigma\ddot{\nu}\lambda\eta\varsigma$ desumpsisse.

MONITUM.

UT Excerptum Maximi nomine inscriptum vindicatur auctori sæculi ecclesiæ secundi, non quarti, quod docuerat illustris Huetius, Cavio in superioribus optimo jure placuit. Hoc autem simul monuerim, non omnes, sed tantum paucas istius longæ ῥήσεως in Eusebii *Præparatione Evangelica* positæ particulas, dispersorum atque disjectorum membrorum instar, in *Dialogo* Origeni falso adscripto conspici; multo autem plures portiones ejus, in S. Methodii, qui tertio scripsit sæculo, apparere opusculo *De Libero Arbitrio*, cuius fragmenta primus edidit Meursius, deinde Combefisius. Quæ quidem fragmenta, sed ab excerptore quodam breviata atque mutata, una cum aliis quibusdam ῥήσεσι ejusdem operis Methodiani, *Bibliothecæ* suæ Photius interseuerat. Sed et alia multa præter Eusebianum Maximi excerptum insunt communia *Dialogo* jam commemo-rato cum Methodio; quæ etiamsi *Dialogi* auctor ex Methodio desumpsisse censeatur, tamen vix dubito, quin partim ad eundem Maximum, tanquam primum illorum auctorem, pertinerent. Cum vero Maximi nomen ex more apud veteres solito supprimatur, neque alias quis-

quam præter Eusebium, dum exscribit, cum nominaverit, ista frustula haudquaquam tam fidenter Maximo adseribi potuerint, quam nostra hæc ab Eusebio prolatæ. Ad Huetii sententiam quod attinet, vix ea se sustinebit; viro doctissimo scilicet statuente, quia Maximi fragmentum, ut ait is quidem, in *Dialogo De Materia* compareat, cuius tamen fragmenti pars tantum, ut dixi, ibidem extat, ideo retulisse in litteras *Dialogum* illum sæculo quarto Maximum, atque operi suo περὶ ὕλης intexuisse; at vero constat S. Methodium ante Constantini M. ætatem, quo regnante *Dialogum* verbis in eo quibusdam nixus scriptum esse ait Huetius, hocce fragmentum utendum accepisse, quod Maximi esse ipse vir præstantissimus recte statuit.

Quid autem est, quod Gilbertus Genebrardus Latinus Origenis *Philocaliæ* interpres hoc Maximi excerptum, quod SS. Basilius et Gregorius Naz. si modo ab illis scholium a Cavio memoratum sit adjectum, ex *Præparatione Eusebii* in *Philocaliam* suam se desumpsisse testantur, hoc titulo signaverit, *E Tractatū Origenis in primum caput Geneseos?* Pauca illa quæ jam extant Origenis in Genesin, reliquiæ sunt, ut cl. Galeus in notula quadam ab Wetstenio ad Dialogi modo dicti finem collocata monuit, pleniorum Commentariorum super eodem argumento. Eusebius autem in *Præparatione* sua *Erangelica* paululum antequam Maximiana attulit, alia quædam de ipsa hac quæstione, quod materia ortu non careat, ex Origenis his Commentariis adduxit. Potuerunt igitur hæc Maximi, vel pars saltem eorum, in Origenis his Commentariis olim extitisse. At vero præter morem erat Origenis, ut in commentariis suis longas aliorum φήσεις proferret, vel ut tacito nomine faceret aliena sua; et forsitan idonea causa fuit sanctis illis Philocaliæ editoribus, ut libello suo electorum Origenis ista Maximi insererent de materiae ortu agentia,

eum eorum partem in *Dialogo* Origeni adscripto inventissent. Sumpta vero esse a Basilio et Gregorio ex *Eusebiana* potius *Præparatione* Maximi ista, ut omnes, ni fallor, *Philocaliæ* codices testantur, id ex eo contigit, quod pleniora et perfectiora quam alii eadem servaverat Eusebius. Scholium *Philocaliæ* adjectum hic asseram. Ταῦτα ἀπὸ τοῦ ζ' λόγου τῆς Εὐστέβίου τοῦ Παμφίλου εὐαγ- γελικῆς προπαρισκευῆς παρεκβέβληται. Μαξίμου δέ εἰσιν, ὡς φησιν ὁ αὐτὸς Εὐστέβιος, οὐκ ἀσήμου ἐν τοῖς Χριστιανοῖς συγγραφέως (elogium est ab Eusebio τῇ ρήσει præmissum). αὐτολεξεὶ δὲ εὑρηται ταῦτα κείμενα, καὶ ἐν τῷ Ὡριγένους πρὸς Μαρκιωνιστὰς καὶ ἄλλους αἱρετικοὺς διαλόγῳ, Εὐτρο- πίου δικάζοντος, Μεγεθίου δὲ ἀντιλέγοντος.

Sed vero Methodius, quocum fere consentit in lectionis varietate *Dialogi* contextus, plenius interdum atque correctius quam, vel *Eusebii*, vel *Philocaliæ*, hodierni codices, partes Excerpti præsttit, ut vel eo nomine deflendum sit, haud extare integrum Methodii *De Libero Arbitrio* opus, sed supplendam esse ex abbreviatore Photiano partem ejus posteram. Hujus tamen excerptoris ope orationem Maximi in locis quibusdam insigniter augere mihi licuit. Sin alicui in mentem venerit suspicio propter illum a Genebrardo præfixum fragmento titulum, tribui posse idem Origeni tanquam primo ejus auctori, potius quam Maximo, is non tantum sibi objicere debet Eusebii auctoritatem in rebus gestis et scriptis Origenis versatissimi, qui illud Maximo attribuit, verum hoc quoque, quod omnibus notissimum est, tam infensum fuisse Methodium Origeni, ut vix credibile sit, illum, cantus ejus, quod aiunt, suis carminibus immiscuisse. Ejusdem quoque Eusebii auctoritas, tam in *Historia Ecclesiastica*, quam in ipsa hac *Præparatione Evangelica*, Maximo opus de Materia tribuentis, satis, ni fallor, valebit contra alios, si qui fu- erint, Methodio hæc vindicantes. Vel denique, si quis

contra putaverit, fragmenta operis $\pi\epsilon\rho\dot{\imath}$ αὐτεξονσίου, sive *De Arbitrio Libero*, sub Methodii nomine a Meursio et Combefisio edita, simul cum Excerptis ejus a Photio inventis (cui quidem critico aliorum quoque Methodii operum compendia obtigerunt) ψευδεπίγραφα esse, atque ad Maximianum omnia pertinere opus; obstet huic opinioni non tantum Hieronymus in Catalogo libellum *de libero arbitrio* Methodio adscribens, sed etiam nitidus ejus compositusque sermo ab eodem Hieronymo commemoratus, qui cum inest ceteris Methodii opusculis, tum maxime in limine fragmentorum $\pi\epsilon\rho\dot{\imath}$ αὐτεξονσίου conspicuus est.

Sed hæc hactenus. Hujus Excerpti contextus quatuor de fontibus præcipue ortus est, Eusebii *Præparatione Evangelica*, *Philocalia* Origenis, Methodiique *Reliquiis*, et *Dialogo* Origeni adscripto *Contra Marcionitas*; quorum librorum tantum duo priores, *Eusebii Præparatio* et *Philocalia*, totam seriem sermonis præstant. Ad Eusebium quod attinet, præter Stephanianam editionem anno 1544 typis impressam, atque Vigerianam illam anni 1628, unum adhibui codicem scriptum, qui in bibliotheca Collegii S. Joan. Baptistæ servatur, melioris notæ librum, sed vero haud valde antiquum. *Philocaliæ* autem, in quam ex Eusebio ῥῆσις desumpta est, tres MSS. in auxilium vocare licuit, quorum primi copiam mihi fecerunt custos et socii Collegii Novi, quod quidem exemplar pulcherrimum Poli Cardinalis olim fuit; alterum autem bibliotheca tenet splendidi Collegii SS. Trinitatis Cantabrigiæ, cuius lectiones discrepantes a *Philocalia* Tarini, qui primus Græca edidit anno 1619, mihi inde humanissime transmissæ sunt, rem procurante viro ornatissimo Thoma Jones, S. T. B. ejusdem, dum viveret, collegii socio. Codex olim clarissimi Galei fuit; et testatur Cavius quidem *Hist. Lit.* vol. I. Tit. *Origenes, Philocaliam* Græce MS. ha-

buisse Galeum emendatam ex variis scriptis codicibus, novaque versione donatam; hic vero an liber idem sit atque ille in usus meos collatus, querant alii. Certe obstat quod de lectionibus ex aliis MSSStis petitis a Cavio dicitur, cum lectionis varietas in ora hujus libri adposita (sed de Maximi tantum fragmento loquor) editionibus *Eusebii* ac *Philocaliæ* debeatur. Tertium *Philocaliæ* exemplar in bibliotheca extat Bodleiana, numero 3036 signatum, hujusmodi tamen indice adjecto, *Collectanea ex Variis Origenis Operibus*. Chartaceum est, et recentiori ævo scriptum.

Quanquam vero aliud præterea *Philocaliæ* exemplar in eadem bibliotheca conservatur, omissa tamen in illo sunt capita sex ultima, in quorum quidem tertio, sive capite vicesimo quarto, fragmentum hoc Maximi poni solet. Transcripsit exemplar istud Georgius Contius natione Græcus, anno 1627, ex codice apud montem Athonem servato, quem vocat autographum Contius in epistola præmissa ad Thomam Roe equitem auratum, regis nostri ad Turcam legatum. Cui viro de autographo quidem vix credo, quippe cum omittantur omnia hæc capita refragantibus ceteris *Philocaliæ* codicibus; eaque olim omissio orta inde fuisse videatur, quod titulus sectionis secundæ capitulis vicesimi primi idem sit, atque ille, qui vicesimo septimo, seu capiti vulgo ultimo, præfixus est. Sin vero Contius ipse hæc capita omiserit, eo magis παρόραμα nobis deflendum foret, quod ita jacturam auxilii ex antiquissimo codice, immo autographo, (nisi quod indices hujusmodi ex alio codice in aliud transcribi solent) fecerimus. Est quoque alias quidam codex in Museo Saviliano servatus, qui in Bodleiano Catalogo numero 6558 notatur; is vero tria tantum capita continet *Philocaliæ* Origenis, capp. 21, 25, 27. Sed de his duobus codicibus satis

superque. Quod ad *Methodiana Fragmenta* attinet, Combefisiana editione anno 1644, typis impressa, una cum Photii opere, *Bibliotheca dicta*, usus sum. *Dialogum* autem, qui Origenis vocatur, *contra Marcionitas*, Græce primus edidit Basileæ Jo. Rodolph. Wetstenius anno 1674. Hujus opusculi extat in bibliotheca Bodleiana exemplar MS. quocum edita, sed parvo cum fructu, contuli. Neque majorem mihi præbuit opem Delaruaæna *Dialogi* apud Origenem editio, quæ quidem ad verbum ex Wetsteniana illa desumpta nullam variantem lectionem præter unam nihili habendam ex codicibus scriptis suppeditat.

Archetypus vero nostri textus est Eusebii *Præparatio Evangelica*, sed ex Origenis *Philocalia* cæterisque, quos adhibui, operibus a me mutata atque interdum aucta. Ita cum variationes *Philocalia* habeat a textu Eusebiano ad ducentas, Maximum fere quadragies inde emendare potui. Porro sæpius solito ex *Methodio Dialogo*que orationem totis sententiis amplificare mihi licuit, quod quidem non ad ostentationem profero, sed ut demonstretur, quanto correctiores quandoque fieri possint auctores plurium ope librorum, maxime eorum, qui remotiori inter se cognatione conjungantur. Quæ vero loca hujus longæ ῥῆσεως fuerint ex libris a me mutata, omnia ea signavi, reliqua fere varietate neglecta. Ad versionem Latinam quod attinet, Vigeri illam adjunxi, iis tantum locis vel auctam vel mutatam, quos quidem ad Græca quasi postliminio redeuntia refingere oporteret. De his tantum.

Ceterum ex antiquorum scriptis colligere licet, etiam sæculo ecclesiæ secundo necessarium fuisse, ut Christiani in hujusmodi quæstionibus de materiae origine diligenter versarentur, quippe cum hæretici ethnicos philosophos secuti innatam materiam esse, et, ut ita

loquar, *infectam* statuerent, Deum qualitatum tantum opificem esse asserentes. Quod quidem ostendit Irenæi fragmentum illud fine operum ejus positum, $\pi\epsilon\rho\grave{\imath}$ $\tau\omega\hat{\nu}$ $\mu\grave{\eta}$ $\epsilon\hat{\nu}\alpha\iota$ $\grave{\alpha}\gamma\acute{e}n\nu\eta\tau\omega\tau$ $\tau\hat{\eta}\nu$ $\hat{\nu}\lambda\eta\eta$, sive, $\pi\epsilon\rho\grave{\imath}$ $\tau\omega\hat{\nu}$ $\mu\grave{\eta}$ $\epsilon\hat{\nu}\alpha\iota$ $\tau\grave{\omega}\nu$ $\Theta\epsilon\grave{\omega}\nu$ $\pi\omega\eta\tau\grave{\omega}\nu$ $\kappa\alpha\kappa\hat{\omega}\nu$, tum vero Tertulliani multi ac varii tractatus.

Monendus vero est lector, hoc Maximi fragmentum a cl. Gallandio in tomo ii. *Bibliothecæ* suæ SS. *Patrum* nuper collocatum fuisse, sed ex Eusebii *Præparatione* ad verbum repetitum. Idem autem Gallandius in Prolegomenis p. xvii. haud spernenda conjectura statuit, tum nominis, tum claritudinis, tum etiam temporis, ratione ductus, auctorem istum Maximum Hierosolymæ episcopum fuisse, qui ab Eusebio in *Chronico* ad annum Commodi Imp. sextum, Christi 185. collocatur. Idem censuerat ante Fabricius, ut constat ex *Delectu Argumentorum &c.* *Pro Veritate Rel. Christ.* p. 162. sed nulla, ut ait Gallandius, reddita sententiæ ratione. Eusebius quidem nostri Maximi munus ecclesiasticum nusquam vel in *Historia* sua vel in *Præparatione* commemorat, is vero magnum quoque Dionysium Alexandrinum paulo ante in eodem opere *Præparationis* adductum omissa patriæ et officii mentione, ut notat ibidem Vigerus, satis frigide nominavit. Res tamen incerta est, quam statuere vult Gallandius.

MAXIMI,

QUI SUB FINEM SÆCULI SECUNDI FLORUIT,

F R A G M E N T U M.

Ab Eusebio libro vii. *Præparat. Evang.* cap. ult. allatum.

---

5   *Ex libro de Materia, qui in dialogi modum compositus est.*
”ΟΤΙ μὲν ἀδύνατον ὑπάρχειν ἀγέννητα δύο ἄμα, οὐδὲ σὲ ἀγνοεῖν νομίζω, εἰ καὶ τὰ μάλιστα δοκεῖς προλαβὼν τοῦτο προστεθεικέναι τῷ λόγῳ· ὡς πάντως ἐξ ἀνάγκης τὸ ἔτερον δεῖ λέγειν, ἢ ὅτι κεχώρισται τῆς ὕλης ὁ Θεὸς,
10   ἢ αὖ πάλιν, ὅτι ἀμέριστος αὐτῆς τυγχάνει. εἰ μὲν οὖν ἡνῶσθαι τις αὐτὰ εἰπεῖν ἐθέλοι, ἐν τῷ ἀγέννητον λέξει·
ἔκατερον γὰρ τούτων, μέρος ἔσται τοῦ πλησίου. ἀλλήλων δὲ μέρη τυγχάνοντα, οὐκ ἔσται ἀγέννητα δύο, ἀλλ’

Fr. Vigeri Interpretatio,

Ad hanc Fragmenti recensionem correcta.

15   Equidem duo simul quæ ortu careant esse non posse, quin mecum intelligas, non dubito: licet hoc ponere insuper atque
20   addere videaris: quoniam e duobus necessarium alterutrum est, ut vel segregatus a materia Deus, vel cum eadem omnino conjunctus esse dicatur. Qui
25   ergo ea conjuncta esse volet di-

cere, is unum duntaxat aliquid statuet, quod ortu careat; tunc enim alterius alterum pars unique foret; quæ vero mutuam inter sese partis rationem habent, eadem, quæ ortu careant, duo simul esse non possunt, sed unum ex diversis consistens. Neque enim hominem diversis constantem membris dividimus

ἐν ἐκ διαφόρων συνεστός. οὐδὲ γὰρ τὸν ἄνθρωπον ἔχοντα διάφορα μέλη κατακερματίζομεν εἰς πολλὰ γεννητά. ἀλλ', εἰ ως ὁ λόγος ἀπαιτεῖ, ἐν τι γεννητὸν, τὸν ἄνθρωπον, πολυμερὲς πρὸς τοῦ Θεοῦ γεγονέναι φαμέν· οὗτος ἀνάγκη εἰ μὴ κεχώρισται τῆς ὕλης ὁ Θεὸς, ἐν τὸ 5 ἀγέννητον εἶναι λέγειν. εἰ δὲ κεχωρίσθαι φήσει τις, ἀνάγκη εἶναι τι τὸ ἀνὰ μέσον ἀμφοτέρων, ὅπερ καὶ τὸν χωρισμὸν αὐτῶν δείκνυσιν. ἀδύνατον γὰρ ἐν διαστάσει ἐξετάζεσθαι τι ἀπό τινος, οὐκ ὅντος ἐτέρου καθ' ὃ η διάστασις ἑκατέρου γίνεται. ὅπερ οὐ μέχρι τούτου ἴστα- 10 ται καὶ μόνου, ἀλλὰ καὶ πλείστων ὅσων. ὃν γὰρ ἐπὶ τῶν δύο ἀγεννήτων εἴπομεν λόγον, τοῦτον ἐξ ἀνάγκης ὁμοίως προχωρεῦν (for. addend. δεῖ), εἰ τὰ ἀγέννητα δοθείη τρία. Καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων ἐρούμην ἀν, εἰ κεχώρισται ἀλλήλων, ἢ αὖ πάλιν ἔκαστον ἥνωται τῷ πλησίον· εἰ 15 μὲν γὰρ ἡνῶσθαι τις εἰπεῖν ἐθέλοι, τὸν αὐτὸν ἀκούσει τῷ πρώτῳ λόγον· εἰ δ' αὖ πάλιν κεχωρίσθαι, οὐ φεύ- ξεται τὴν ἐξ ἀνάγκης τοῦ χωρίζοντος ὑπόστασιν.

in diversa genita; verum si, ut ipsa ratio postulat, rem unam quidem genitam, variis tamen ex partibus constitutam, hominem a Deo procreatū esse dicimus; sic necesse plane est, si Deum a materia sejunctum esse negas, unum duntaxat aliquid, quod genitum non sit, agnoscere. Sin ab eadem secretum esse voles, medium necessario quiddam inter utrumque statuendum erit, quo utriusque discidium ostendatur. Nec enim unius ab altero divortium constitui, dignoscive potest, nisi tertium aliquid suberit, ex quo

divortium illud aestimetur. Atque hæc ratio, non tantum vel 20 in hoc, vel in uno quopiam, sed etiam in pluribus locum habet. Quod enim de duobus ortu parentibus dictum est, id similiter valere necesse erit, si tria poscentur ortu parentia. Nam de illis eodem modo quæram, utrum disjuncta illa sint, an singula inter sese conjuneta. Si conjuncta quis esse volet defendere, 30 idem ego contra, quod paulo ante argumentum opponam. Sin distineta fatebitur, nunquam illius quarti necessitatē effugiet, quod hoc discidiū genus efficiat. 35

β'. Ἀν δ' ἄρα τις καὶ τρίτον εἶναι λέξει λόγου, ως ἀρμόζοντα περὶ τῶν ἀγεννήτων λέγεσθαι, τουτέστι τὸ μήτε κεχωρίσθαι τῆς ὕλης τὸν Θεὸν, μήτ' αὖ πάλιν ως ἐν μέρει ἡνῶσθαι, εἶναι δὲ καθάπερ ἐν τόπῳ τῇ ὕλῃ τὸν Θεὸν, ἢ καὶ τὴν ὕλην ἐν τῷ Θεῷ, τὸ συνέχον ἀκούετω, ὅτι ἔὰν τόπον τοῦ Θεοῦ τὴν ὕλην εἴπωμεν, ἐξ ἀνάγκης αὐτὸν καὶ χωρητὸν λέγειν δεῖ, καὶ πρὸς τῆς ὕλης περιγραφόμενον. ἀλλὰ μὴν καὶ ὁμοίως αὐτὸν τῇ ὕλῃ ἀτάκτως φέρεσθαι, μὴ ἵστασθαι τε μηδὲ μένειν αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ ἀνάγκη, τοῦ, ἐν φῷ ἐστιν, ἄλλοτ' ἄλλως φερομένου. πρὸς δὲ τούτοις, καὶ ἐν χείροσι γεγονέναι τὸν Θεὸν εἰπεῖν ἀνάγκη. εἰ γὰρ ἦν ποτε ἄκοσμος ἡ ὕλη, ἐκόσμησε δὲ αὐτὴν εἰς τὸ κρεῖττον τρέψαι προαιρούμενος, ἥν ποτε ὅτε καὶ ἐν ἄκοσμήτοις ἦν ὁ Θεός. Δικαίως δ' ἀν καὶ τοῦτον ἐροίμην τὸν λόγον, πότερον ἐπλήρου τὴν ὕλην ὁ Θεὸς, ἢ ἐν μέρει τινὶ τῆς ὕλης ἦν. εἰ μὲν γὰρ ἐν μέρει τινὶ τῆς

2. Quod si tertium quiddam existimet, de illis ortu carentibus commode satis responderi posse, Deum videlicet nec penitus a materia secretum, nec tamen partis in morem, cum eadem esse conjunctum; sed vel materia Deum, vel materia ipsam Deo, sic tanquam loco proprio contineri: ex hac opinione consequens illud omnino fuerit, ut si Dei locum materiam esse dicamus, eundem necessario et capi ab aliquo, et materia ipsa circumscribi posse fateamur. Quin etiam illum nescesse erit, perinde ut materiam, perturbate ferri, nec eundem in se ipso manere semper im-

motumque consistere, cum illud, in quo erit, huc illucque perpetuo rapiatur. Ad hæc, locum in deterioribus Deum ipsum habuisse concedendum erit. Nam si rudis olim et incondita materia fuit, eamque Deus in elegantiorem et ornatiorem speciem conformare statuit, fuit profecto, cum Deus etiam in rudi et incondita mole versaretur. Praeterea hunc etiam in modum urgere liceat, utrum Deus materiam impleret universam, an in aliqua duntaxat ejus parte collocatus esset. Nam si in parte solum fuisse volent, mirum quam angustiorem illi nobis materia Deum faciunt, cum pars

ῦλης εἰπεῖν τις ἐθέλοι τὸν Θεὸν, πλεῖστον ὅσον μικρότερον αὐτὸν τῆς ῦλης λέγει· εἴ γε δὴ μέρος αὐτῆς, ὅλον ἔχωρησεν αὐτόν. εἰ δ' ἐν πάσῃ εἶναι λέγοι, καὶ δι' ὅλης κεχωρηκέναι τῆς ῦλης, πῶς ταύτην ἐδημιούργει φραστέον. ἀνάγκη γὰρ ἡ συστολήν τινα τοῦ Θεοῦ λέγειν, ἃς γενο- 5 μένης ἐδημιούργει ἐκεῖνο, ἀφ' οὗ ὑπεχώρησεν, ἡ καὶ ἔαυτὸν τῇ ῦλῃ συνδημιουργεῖν, οὐκ ἔχοντα ὑποχωρήσεως τόπον. Εἰ δὲ τὴν ῦλην ἐν τῷ Θεῷ εἶναι τις λέξει, ὁμοίως ἐξετάζειν δεῖ, πότερον ὡς διῆσταμένου αὐτοῦ ἀφ' ἔαυτοῦ, καὶ ὥσπερ ἐν ἀέρι ζώων ὑπάρχει γένη, διαιρου- 10 μένου καὶ μεριζομένου αὐτοῦ εἰς ὑποδοχὴν τῶν γινομένων ἐν αὐτῷ, ἡ ὡς ἐν τόπῳ, τουτέστιν ὥσπερ ἐν γῇ ῦδωρ. εἰ μὲν γὰρ εἴποιμεν ὡς ἐν ἀέρι, μεριστὸν ἀνάγκη τὸν Θεὸν εἰπεῖν. εἰ δ' ὥσπερ ἐν γῇ τὸ ῦδωρ, ἦν δὲ ἄτακτος ἡ ῦλη καὶ ἀκόσμητος, πρὸς δὴ τούτοις ἔχουσα καὶ κακὰ, τὸν 15 Θεὸν λέγειν ἀνάγκη τόπον εἶναι τῶν ἀκοσμήτων καὶ

ejus aliqua Deum integrum contineret. Sin totam ab eo occupatam esse dicent, et per totam eum pervadere materiam, dicant ipsi quoque, quemadmodum eam elaborare Deus ac perpolire potuerit. Siquidem aut sese Deum collegisse necesse erit, itaque partem eam conformasse, ex qua secesserat, aut quod loci in quem secederet nihil omnino superesset, cum materia se ipsum una conformasse. Jam vero, si materiam in Deo esse respondeant, quærendum similiter fuerit, utrum sic in eo statuatur, ut a se ipso quasi disjunctus ille distractusque sit, quomodo sic

in aere tot animantium genera versantur, ut idem ad ea capienda quae in ipso fiunt, aliquam partium suarum divisio- 20 nem patiatur, an potius, tanquam in loco, hoc est, ut aqua in terra collocatur. Si quemadmodum in aere, Deum jam habemus, qui in partes distrahi secarie possit. Sin ut aqua in terra est, materia vero perturbata atque indigesta erat, adeoque mala gremio suo continebat, superest omnino, ut 30 ipsum quoque Deum, et rerum imperfectarum et malorum sedem ac locum esse dicamus. Quod mihi quidem cum minus religiose dici, tum abs te peri- 35

τῶν κακῶν. ὅπερ οὐκ εὑφημον εἶναι μοι δοκεῖ, ἐπισφαλὲς δὲ μᾶλλον. ὢλην γὰρ συνεῖναι θέλεις, ἵνα μὴ τῶν κακῶν ποιητὴν εἴπης τὸν Θεόν· καὶ τοῦτο φεύγειν προαιρούμενος, δοχεῖον αὐτὸν τῶν κακῶν εἶναι λέγεις.

5 *γ'. Εἰ μὲν οὖν τὴν ὢλην, ἐκ τῶν ὑποστάντων γενητῶν ὑπουροῦν, ἀγέννητον ὑπάρχειν ἐλεγεις, πολὺν ἀν περὶ αὐτῆς ἐποιησάμην λόγον, εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἀδύνατον ὑπάρχειν αὐτὴν ἀγέννητον. ἐπεὶ δὲ τὴν τῶν κακῶν γένεσιν, αὐτίαν ἔφησθα εἶναι τῆς τοιαύτης ὑπόνοιας, διὰ τοῦτ' ἐπὶ τὴν ἔξετασιν τούτων ἔρχεσθαι δοκῶ φανεροῦ γὰρ γενομένου τοῦ λόγου, καθ' ὃν τρόπον ἐστὶ τὰ κακὰ, καὶ ὅτι οὐχ οἷόν τέ ἐστιν ἀναίτιον τῶν κακῶν εἰπεῖν τὸν Θεὸν, ἐκ τοῦ ὢλην αὐτῷ ὑποτιθέναι, τὴν τοιαύτην ὑπόνοιαν ἀναιρεῖσθαι μοι δοκεῖ.*

15 *δ'. Φήσ τοίνυν ἄποιον ὢλην συνυπάρχειν τῷ Θεῷ, ἐξ ἣς τὴν τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσιν ἐδημιούργησεν; οὕτω μοι δοκεῖ. Οὐκοῦν εἰ ἄποιος ἐτύγχανεν ἡ ὢλη, γέγονε δὲ κόσμος πρὸς τοῦ Θεοῦ, ἐν δὲ τῷ κόσμῳ αἱ ποιότητες,*

culosius responderi videretur.
20 Quippe materiam enim vis simul existere, ne malorum auctorem Deum esse fatearis, idem tamen, ut hoc ipsum effugias, malorum eum receptaculum ag-
25 noscere cogeris.

3. Et sane si ex rerum genitatum ortu atque natura in eam te mentem adductum esse diceres, ut ortu carere materiam
30 putares; ortu eam carere non posse, pluribus equidem rationibus ostenderem. Nunc quoniam malorum procreationem hanc tibi suspicionem movisse ais, singu-
35 larem propterea de illis dispu-

tationem instituendam putavi. Nam ubi semel intellectum erit, quemadmodum existant mala, ac simul qui Deo materiam supponat, ei quoque Deum malorum auctorem habendum esse constiterit, tum una suspicionem istam funditus sublatam iri existimo.

4. Tu ergo materiam ab omni qualitate vacuam, ex qua Deus mundum hunc procreavit, cum eo simul esse contendis. Ita mihi quidem videtur. Ergo si ab omni qualitate vacua materia fuit, et procreatus a Deo mundus est, et qualitates in mundo

τῶν ποιοτήτων ποιητὴς γέγονεν ὁ Θεός; οὔτως ἔχει.
 Ἐπεὶ δέ σου καὶ λέγοντος ἐμπροσθεν ἥκουον, ως ἀδύνατον ἔξ οὐκ ὄντων γίνεσθαι τι, πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἀπόκριναι τὴν ἐμήν. δοκεῖ σοι τὰς τοῦ κόσμου ποιότητας μὴ ἔξ ὑποκειμένων ποιοτήτων γεγονέναι; δοκεῖ.⁵
 Ἐτερον δέ τι παρὰ τὰς οὐσίας ὑπάρχειν αὐτάς. οὔτως ἔχει. Εἰ μὲν οὖν μήτε ἔξ ὑποκειμένων ποιοτήτων τὰς ποιότητας ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς, μήτε ἐκ τῶν οὐσιῶν, τῷ μηδὲ οὐσίας αὐτὰς εἶναι, ἐκ μὴ ὄντων αὐτὰς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γεγονέναι εἰπεῖν ἀναγκαῖον. ὅθεν περιττῶς ἐδόκεις¹⁰ μοι λέγειν, ἀδύνατον εἶναι δοξάζειν, ἔξ οὐκ ὄντων γεγονέναι τι πρὸς τοῦ Θεοῦ. ἀλλ’ ὁ μὲν περὶ τούτου λόγος ὅδε ἔχετω. καὶ γὰρ παρ’ ἡμῖν θεωροῦμεν ἀνθρώπους ἔξ οὐκ ὄντων ποιοῦντάς τινα, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα δοκοῦσι ποιεῖν ἐν τινι, οἷον ἐπὶ τῶν ἀρχιτεκτόνων τὸ¹⁵ παράδειγμα λάβωμεν. Καὶ γὰρ οὗτοι ποιοῦσι πόλεις οὐκ ἐκ πόλεων, καὶ ναοὺς ὁμοίως οὐκ ἐκ ναῶν. εἰ δ’, ὅτι τούτοις οὐσίαι ὑπόκεινται, οἵτινες ἔξ ὄντων αὐτοὺς

sunt, istarum profecto qualitatum auctor Deus est. Utique. Quoniam igitur ex te ipso paulo ante audiebam, ex nihilo fieri nihil omnino posse, hoc tu mihi respondeas velim. Existimas tamen, ni fallor, mundi qualitates haud subjectis ex qualitatibus factas esse. Ita. Et a naturis esse distinctas. Omnino. Si ergo qualitates a Deo, neque subjectis ex qualitatibus, neque etiam ex naturis productae sint, quod naturae non sint, eas ex nihilo certe quidem productas esse necesse est. Quare frustra, opinor, rem ita se habere di-

cebas, nihil ut omnino Deus ex nihilo efficere potuisse credere.²⁰ Quanquam hunc etiam in modum hac ipsa de re disputare licet. Ab hominibus interdum videmus, ex eo quod nusquam est, nonnulla fieri; ut in alio²⁵ quopiam susceptum opus efficere maxime videantur. Nam ut in architectis exemplum statuamus, urbes illi quidem, non tamen ex urbibus, templa quoque non ex³⁰ templis ædificant. Si enim quod substantiae quædam iis subjectae sint, illos idcirco ex iis quæ ante jam essent, ista moliri existimes, tuum te fallit argumentum. Nec³⁵

ταῦτα ποιεῖν, σφάλλῃ τῷ λόγῳ. οὐδὲ γὰρ ἡ οὐσία ἐστὶν, ἡ ποιοῦσα τὴν πόλιν, ἢ αὖ πάλιν τοὺς ναοὺς, ἀλλ’ ἡ περὶ τὴν οὐσίαν τέχνη ἡ δὲ τέχνη οὐκ ἐξ ὑποκειμένης τινὸς ἐν ταῖς οὐσίαις τέχνης γίνεται, ἀλλ’ ἐξ οὐκ οὗσης ἐν αὐταῖς γίνεται. ἀπαντήσειν δέ μοι δοκεῖς οὕτω τῷ λόγῳ, ὅτι ὁ τεχνίτης ἐξ ἥς ἔχει τέχνης τὴν ἐν τῇ οὐσίᾳ τέχνην ποιεῖ. πρὸς δὲ τοῦτο λέγεσθαι τοῦτ’ εὖ ἔχειν μοι δοκεῖ, ὅτι οὐδὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐκ τινος ὑποκειμένης τέχνης προσγίνεται. Οὐ γὰρ ἔνεστιν αὐτὴν ἐφ’ ἑαυτῆς οὖσαν δοῦναι τὴν τέχνην· τῶν γὰρ συμβεβηκότων ἐστὶν, καὶ τῶν τότε τὸ εἶναι λαμβανόντων, ὅπόταν ἐν οὐσίᾳ τινὶ γίνωνται. ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος, καὶ χωρὶς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἔσται· ἡ δὲ οὐκ ἔσται, ἐὰν μὴ πρότερον ἄνθρωπος ἦ. ὅθεν τὰς τέχνας ἐξ οὐκ ὄντων εἰς ἀνθρώπους πεφυκέναι γίνεσθαι, λέγειν ἀναγκαῖον. Εἰ τοίνυν τοῦτο οὕτως ἔχον ἐπ’ ἀνθρώπων ἐδείξαμεν, πῶς οὐχὶ προσῆκε τὸν Θεὸν μὴ μόνον ποιότητας ἐξ οὐκ ὄντων φάναι δύνασθαι ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ οὐσίας; τῷ γὰρ δυ-

enim ejusmodi substantia, vel
20 urbem, vel templum efficit, sed
ea tantum ars, quae circa sub-
stantiam versatur. Ars ista por-
ro, non jam ex simili quodam
artis genere, quod iis substantiis
25 includatur, existit, sed ex nulla
prorsus antegressa in illis arte
perficitur. At enim occurses,
Artificem ex ea demum qua præ-
ditus arte est, artem in sub-
30 stantia geminam efficere. Atqui
ne in ipso quidem homine, ex
antegressa quadam arte ars illa
accedit. Nec enim fas est artem,
quae per se ipsa sit, ullam sta-
35 tuere, cum accidentium, adeoque

rerum illarum ex genere sit, quæ
tum primum alterius beneficio
esse incipiunt, cum in substan-
tia aliqua insunt. Etenim ut
architectura nulla sit, homo ta-
men erit: eadem, si non prius
homo fuerit, esse nulla poterit.
Ita concludendum necessario est,
eiusmodi artium esse naturam,
ut in hominibus ex eo quod nus-
quam est orientur. Quod si ve-
rum in hominibus esse ostendimus,
quisquamne porro negare
audeat, ex nihilo vel qualitates,
vel ipsas quoque substantias a
Deo fieri posse? Nam quæ
ratio fieri omnino quicquam ex

νατὸν φανῆναι γίνεσθαι τι ἐξ οὐκ ὄντων, τὸ καὶ τὰς οὐσίας οὗτως ἔχειν δείκνυται.

έ. Ἐπεὶ δὲ πόθος ἐστί σοι περὶ τῆς τῶν κακῶν γενέσεως ζῆτεῖν, ἐπὶ τὸν τούτων ἐλεύσομαι λόγον. καὶ σου βραχέα πυθέσθαι βούλομαι. τὰ κακὰ πότερον 5 οὐσίαι σοι δοκοῦσιν εἶναι, ἢ ποιότητες οὐσιῶν; ποιότητας οὐσιῶν εὖ ἔχειν λέγειν μοι δοκεῖ. Ἡ δὲ ὑλη ἄποιος ἦν καὶ ἀσχημάτιστος; οὗτω προλαβὼν ἐξεῖπον τῷ λόγῳ. Οὐκοῦν εἰ τὰ κακὰ ποιότητες ὑπάρχουσιν οὐσιῶν, ἢ δὲ ὑλη ἄποιος ἦν, τῶν δὲ ποιοτήτων ποιητὴν 10 εἴπας τὸν Θεὸν εἶναι, ἔσται καὶ τῶν κακῶν δημιουργὸς ὁ Θεός. ὅτε τοίνυν οὐδὲ οὗτως ἀναίτιον τῶν κακῶν εἰπεῖν δυνατὸν τὸν Θεὸν, ὑλην αὐτῷ προσάπτειν περιττὸν εἶναι μοι δοκεῖ. εἰ δέ τι πρὸς ταῦτα λέγειν ἔχεις, ἄρχου τοῦ λόγου. εἰ μὲν ἐκ φιλονεικίας ἡμῖν ἡ ζῆτησις 15 ἐγίνετο, οὐκ ἀν δεύτερον περὶ τῶν κακῶν ἡξίουν ὄριζεσθαι. ἐπεὶ δὲ φιλίας ἐνεκα μᾶλλον, καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ὠφελείας τὴν ἐξέτασιν ποιούμεθα τῶν λόγων,

nihilo posse demonstrat, eadem in substantiis quoque valere debet.

5. Sed quoniam de malorum procreatione aliquid audire gestis, in eam deinceps disputacionem ingrediar. Ac primum pauca ex te sciscitari libet. Utrum ergo mala substantias, an substantiarum qualitates esse putas? Substantiarum qualitates, inquis. Materia ut qualitate, sic figura omni spoliata erat. Hoc jam ante positum declaravi. Igitur si et substantiarum qualitates mala sunt, et materia qualitate omni carebat, Deum porro

qualitatum auctorem esse confessus es, erit idem malorum 20 etiam architectus. Itaque Deo materiam adjungere supervacaneum est, cum ne sic quidem malorum procreatione solutum et immunem Deum habere possis. Tu, si quid habes, quod huic argumento respondeas, incipe vero, etenim si contentionis et pugnæ studio, hæc a nobis suscepta disputatio foret, malorum rationem in quæstionem iterum vocari non paterer. Sed quoniam amicitia potius, et proximi utilitas in hujusmodi nos sermonem adduxit, age, hanc de 35

άνωθεν περὶ τούτων ὄρίζεσθαι ἀξιῶ συγχωρεῖν. Τὴν μὲν προαιρεσιν τὴν ἐμὴν, ἐκ πολλοῦ σοι φανερὰν εἶναι δοκῶ, καὶ τὴν ἐν τοῖς λόγοις σπουδὴν, ὅτι οὐ πιθανῶς εἰπὼν ψεῦδος νικῆσαι θέλω, ἀλλὰ δειχθῆναι τὴν ἀλήθειαν μετὰ ἀκριβοῦς ἔξετάσεως. καὶ σε δὲ οὗτῳ διακεῖσθαι σαφῶς ἐπίσταμαι· ὅθεν οἴω τρόπῳ χρώμενος νομίζεις δύνασθαι τὸ ἀληθὲς εὑρεῖν, τούτῳ χρῆσαι μηδὲν δυστροφούμενος. οὐ γὰρ σεαυτὸν ὠφελήσεις μόνον, χρησάμενος τῷ κρείττονι, ἀλλὰ πάντως κἀμε περὶ ὃν
10 ἀγνοῶ.

ς'. Σαφῶς παραστῆναι μοι δοκεῖς καὶ τὰ κακὰ οὐσίας ὑπάρχειν τινάς. οὐδὲ γὰρ ἐκτὸς οὐσιῶν αὐτὰ ὅντα βλέπω. Ἐπεὶ τούνυν, ὡς οὗτος, καὶ τὰ κακὰ οὐσίας εἶναι λέγεις, ἀνάγκη τὸν τῆς οὐσίας ἔξετάζειν λόγον. δοκεῖ 15 σοι τὴν οὐσίαν σωματικήν τινα σύστασιν εἶναι; δοκεῖ. Ἡ δὲ σωματικὴ σύστασις αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς ὑπάρχει οὐ δεομένη τινὸς, οὐ γενομένου τὸ εἶναι λήψεται; οὕτως

integro quæstionem disceptare
liceat. Evidem sensum tibi
20 meum, quidve hac in disputa-
tione sequar, notum abunde tibi
et exploratum esse non dubito:
hoc me nimirum agere, non ut
verisimilibus argumentis falsum
25 extorqueam, sed ut accurata dis-
quisitione illustratum et confir-
matum verum habeamus. Nec
alio te animo esse prorsus in-
telligo; qua te ergo ratione ve-
30 rum assequi posse arbitraris, ea
tibi libere atque ingenue uten-
dum statue, nam dum eo, quod
melius est, abuteris, rem utique
non tibi modo, sed etiam mihi,
35 quem ignorantia liberabis per-
utilem feceris.

6. Substantias quasdam, opinor, mala esse voles, quod ea, praeterquam in substantiis, nusquam omnino videantur. Ergo, bone vir, cum substantias mala esse putas, sequitur profecto ut excutienda nobis substantiæ na-
tura sit. An tu substantiam corporeæ molis coagmentationem aliquam esse arbitraris? Arbitrор vero. Ista porro corporea moles num ita existit ipsa per se se, nullius ut opem omnino de-
sideret, ac eo præsente tum esse incipiat? Prorsus. Quid? Num tibi mala in actione quadam videntur esse posita? Vi-
dentur sane. Actiones autem num esse tunc primum incipiunt,

ἔχει. Δοκεῖ δέ σοι τὰ κακὰ ἐνέργειας εἶναι τινος ; οὔτω μοὶ φαίνεται. Αἱ δὲ ἐνέργειαι τότε τὸ εἶναι λαμβάνουσιν, ὅπότ’ ἀν ὁ ἐνέργων παρῇ ; οὔτως ᔾχει. Οὐκ ὄντος δὲ τοῦ ἐνέργοῦντος, οὐδ’ ὅπερ ἐνέργει ἔσται ποτέ ; οὐκ ἔσται. Οὐκοῦν εἰ ἡ οὐσία σωματική τίς ἔστι σύστασις, 5 ἡ δὲ σωματικὴ σύστασις οὐ δεῖται τινος, ἐν ὥ γενομένη τὸ εἶναι λήψεται· τὰ δὲ κακὰ ἐνέργειαι ὑπάρχουσί τινος, αἱ δὲ ἐνέργειαι δέονται τινος, ἐν ὥ γενόμεναι τὸ εἶναι λαμβάνουσιν· οὐκ ἔσονται οὐσίαι τὰ κακά. εἰ δὲ οὐσίαι τὰ κακὰ, κακὸν δὲ ὁ φόνος, οὐσία ἔσται ὁ φόνος· ἀλλὰ 10 μὴν ὁ φόνος, ἐνέργεια ὑπάρχει τινός· οὐκ ἔστιν ἄρα οὐσία ὁ φόνος. εἰ δὲ τὰ ἐνέργοῦντα οὐσίας εἶναι θέλεις, σύμφημι κἀγώ. οἷον ἄνθρωπος ὁ φονεὺς, καθ’ ὃν μὲν λόγον ἄνθρωπός ἔστιν, ὑπάρχει οὐσία· ὁ δὲ, ὃν ποιεῖ, φόνος, οὐκ ἔστιν οὐσία, ἀλλ’ ἔργον τὶ τῆς οὐσίας.¹⁵ λέγομεν δὲ τὸν ἄνθρωπον, ποτὲ μὲν κακὸν, διὰ τὸ φονεύειν· ποτὲ δ’ αὖ πάλιν ἀγαθὸν διὰ τὸ ἐνέργειν ἀγαθόν. καὶ προσπλέκεται ταῦτα τὰ ὄνόματα τῇ οὐσίᾳ

cum is qui agit præsens adfuerit? Utique. Sin qui aget, nullus erit, ne id quidem quod ipse agat esse poterit? Non poteris. Ergo si et substantia corporeæ molis coagmentatio quædam est, nec ullius præsentiam requirit corporeæ molis coagmentatio, in quo sata existendi vim accipiat: contra vero mala alterius ejusdam actiones sunt, actiones istæ porro alicujus præsentiam postulant, in quo dum fiunt, tum existere primum incipiunt; restat profecto, ut substantiæ mala esse non possint. Sin autem substantiæ mala sint, et malum sit cædes, cædes erit substantia;

cædes tamen alicujus actio est, cædes igitur substantia esse non ²⁰ potest. Jam si quæ agendi vim habent, ea substantias esse vis; fateor id quidem: homo enim cædis alicujus auctor, quatenus homo est, substantia quædam ²⁵ est: quæ tamen cædes ab eo fit, ea non substantia, sed substantiæ quoddam opus est. Cæterum hominem aliquando malum ob cædem ab illo patratam; ali- ³⁰ quando bonum, propter bonum ab eodem effectum appellamus: quæ nomina, propter ea quæ substantiæ contigerint, ad ipsam adhærescunt illa quidem, sub- ³⁵ stantia tamen ipsa non sunt. Nec

ἐκ τῶν συμβεβηκότων αὐτῆς, ἀτινα οὐκ ἔστιν αὐτή· οὔτε γὰρ φόνος ἔστιν ἡ οὐσία, οὔτ' αὖτις πάλιν ἡ μοιχεία, οὔτε τι τῶν ὁμοίων κακῶν ἀλλ' ὥσπερ ἀπὸ τῆς γραμματικῆς ὁ γραμματικὸς λέγεται, καὶ ἀπὸ τῆς ρήτορικῆς, 5 ὁ ρήτωρ, καὶ ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς, ὁ ἰατρὸς, τῆς οὐσίας οὔτ' ἰατρικῆς οὔσης, οὔτε μὴν ρήτορικῆς, οὔτε γραμματικῆς· ἀλλ' ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων αὐτῆς τὴν προσηγορίαν λαμβανούσης, ἀφ' ὧν οὕτως ὄνομάζεσθαι δοκεῖ, οὐδὲ ὀπότερον αὐτῶν οὖσα· ὁμοίως μοὶ φαίνεται καὶ ἀπὸ 10 τῶν δοκούντων εἶναι κακῶν τὴν οὐσίαν ὄνομα προσλαμβάνειν, οὐδὲ ὀπότερον οὖσαν αὐτῶν. καὶ μοι ὁμοίως ἐπινόησον, εἴ τινα ἔτερον ἀναπλάττεις ἐν τῷ νῷ τῶν κακῶν τοῖς ἀνθρώποις αἴτιον· ὡς κάκεῖνος, καθὸ ἐν τούτοις ἐνέργει καὶ ὑποβαλλει ποιεῦν τὰ κακὰ, ἔστι καὶ 15 αὐτὸς κακὸς ἐξ ὧν ποιεῖ. διὰ τοῦτο γὰρ κάκεῖνος κακὸς εἶναι λέγεται, ὅτι τῶν κακῶν ἔστι ποιητής. ἀ δέ τις ποιεῖ, οὐκ ἔστιν αὐτὸς, ἀλλ' αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ, ἀφ' ὧν τὴν προσηγορίαν τοῦ κακὸς λέγεσθαι λαμβάνει. εἰ γὰρ αὐτὸν ὑπάρχειν εἴποιμεν, ἀ ποιεῖ, ποιεῖ δὲ φόνους, καὶ

20 enim aut cædes, aut adulterium,
aut aliud quodcunque malum,
substantia est. Sed quemadmodum a grammatica grammaticum,
rhetorem a rhetorica, a
25 medicina medicum nominamus
cum tamen neque medicina, neque
rhetorica, neque grammatica substantia sit; sed tantum ex iis
30 quæ sibi eveniunt hanc nominum, quorum ipsa nullum est, va-
rietaliter sortiatur: sic ab iis quæ
vulgo mala censentur, substantiæ
nomēn imponi statuo, quorum
tamen ipsa nullum est. Perinde
35 autem philosophari debes, ut

VOL. II.

alium aliquem hominibus malorum auctorem animo et cogitatione fingas; eumque similius, quatenus in ipsis male agendi principium et causa quædam est, ob illa ipsa quæ agit, malum esse. Nam malus utique dicitur ipse quoque, quod malorum auctor ipse sit; quæ porro quis agit, ea non jam ipse, sed ipsius tantum actiones quædam sunt; unde mali nomen haurit. Enimvero si quæ a quoque fiunt, eadem ipsum esse dicemus, cum cædes, adulteria, furta, aliaque id genus scelera ab aliquo patra-
o

μοιχείας, καὶ κλοπᾶς, καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια, αὐτὸς ἔσται ταῦτα. εἰ δὲ ταῦτ’ ἔστιν αὐτὸς, ταῦτα δ’ ὅτε γίνεται τὴν σύστασιν ἔχει, οὐ γινόμενα δὲ καὶ τοῦ εἶναι παύεται, γίνεται δὲ ταῦτα πρὸς ἀνθρώπων, ἔσονται καὶ ἑαυτῶν οἱ ἀνθρωποι ποιητὰ, καὶ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ μηκέτ’ εἶναι 5 αἴτιοι. εἰ δὲ ταῦτα ἐνεργείας αὐτοῦ φῆσ, ἐξ ὧν ποιεῖ τὸ κακὸς εἶναι ἔχει, οὐκ ἐξ ὧν ἔστιν ἡ οὐσία. κακὸν δὲ εἴπομεν λέγεσθαι ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων τῇ οὐσίᾳ, ἄτινα οὐκ ἔστιν ἡ οὐσία, ως ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς, ὁ ἰατρός. εἰ δὲ ἐξ ὧν ἐνεργεῖ, ἔκαστος ὑπάρχει κακὸς, ἢ δὲ ἐνεργεῖ 10 ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαμβάνει, ἥρξατο κἀκεῖνος εἶναι κακὸς, ἥρξατο δὲ καὶ ταυτὶ τὰ κακά. εἰ δὲ οὕτως ἔχει, οὐκ ἔσται ἀνάρχως τις κακὸς, οὐδὲ ἀγέννητα τὰ κακὰ, τῷ γεννητὰ πρὸς αὐτοῦ εἶναι φάναι.

ζ'. Τὸν μὲν πρὸς τὸν ἔτερον, ὃ φίλε, λόγον ἰκανῶς 15 μοι πεποιηκέναι δοκεῖ. ἐξ ὧν γὰρ προὔλαβες τῷ λόγῳ, ἐκ τούτων συνάγειν ἔδοξας καλῶς. ως ἀληθῶς γὰρ, εἰ ἄποιος ἐτύγχανεν ἡ ὕλη, τῶν δὲ ποιοτήτων δημιουργὸς

rentur, hæc omnia simul unus idemque foret. Eiusmodi porro si erit; cum istæc omnia tum existant modo cum fiunt, ac simul esse desinant, cum fieri desinunt, fiant autem ab hominibus; homines utique et sui ipsorum factores, et quamobrem modo sint, modo non sint, causæ ipsimet erunt. Quod si ejusdem actiones ista esse concedis; ex iis tantum quæ fecerit, non ex iis quibus substantia constat, is habet ut malus sit. Mali enim appellationem, ex iis quæ substantiæ contingunt, quæque substantia ipsa non sunt, petendum esse diximus, quemadmodum a

medicina medicum nominamus. Atqui si ob ea quæ quisque facit, 20 malus est, quæ autem facit, principium habent, ut sint, ille quoque malus esse cœpit, ipsaque adeo mala simul esse cœperunt. Quod si verum est, neque malus 25 malitiæ suæ principio, neque mala ipsa ortu carebunt, cum ab illo profecta esse dicantur.

7. Praeclare quidem et abunde superioris opinionis errorem, 30 o amice, tam luculenta disputatio confutasti: ex iis enim quæ ante posueras egregie confecta res est. Enimvero si qualitate omni spoliata materia erat, proindeque si et qualitatum auctor

ὑπάρχει ὁ Θεὸς, ποιότητες δὲ τὰ κακὰ, τῶν κακῶν ἔσται ποιητὴς ὁ Θεός. οὗτος μὲν οὖν ὁ λόγος πρὸς ἐκεῖνον εἰρήσθω καλῶς, ἐμοὶ δὲ ψεῦδος δοκεῖ τὴν ὕλην ἄποιον εἶναι λέγειν. οὐδὲ (for. οὐδενὶ) γὰρ ἔνεστιν εἰπεῖν περὶ 5 ἡστινοσοῦν οὐσίας, ὡς ἔστιν ἄποιος· καὶ γὰρ ἐν ὧ ἄποιον εἶναι λέγει, τὴν ποιότητα αὐτῆς μηνύει, ὅποια ἔστιν ἡ ὕλη διαγραφόμενος, ὅπερ ἔστιν ποιότητος εἶδος. ὅθεν εἴ σοι φίλον ἔστιν, ἀνωθεν ἔχου πρὸς ἐμὲ τοῦ λόγου. ἐμοὶ γὰρ ἡ ὕλη ἀνάρχως ποιότητας ἔχειν δοκεῖ. 10 οὕτως γὰρ καὶ τὰ κακὰ ἐκ τῆς ἀπορροίας αὐτῆς εἶναι λέγω, ἵνα τῶν κακῶν ὁ μὲν Θεὸς ἀναίτιος ἦ, τούτων δὲ ἀπάντων ἡ ὕλη αἰτία. Τὴν μὲν προθυμίαν τὴν σὴν ἀποδέχομαι, ὡς φίλε, καὶ σου τὴν ἐν τοῖς λόγοις σπουδὴν ἐπαινῶ. προσῆκε γὰρ ὡς ἀληθῶς ἔκαστον τῶν φιλομα- 15 θῶν, μὴ ἀπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχε συγκατατίθεσθαι τοῖς λεγομένοις, ἀλλ’ ἀκριβῆ ποιεῖσθαι τὴν ἔξέτασιν τῶν λόγων. οὐδὲ γὰρ εἰ ὁ προσζητῶν, παρὰ λόγον ὄρι-

Deus est, et qualitates istae mala sunt, Deum plane malorum auctorem esse csequetur. Quare quod priorem illam sententiam attinet, ab ea sum tua hac ratione deductus. esto. nunc autem falsum illud mihi videtur, 25 materiam qualitatibus vacuam fuisse. Nam substantia nulla qualitate omni carere dici potest: cum eo ipso, quo materiam quis omni qualitate spoliatam esse di- 30 ceret, propriam ejus qualitatem indicaret, dum qualis materia sit explicaret, quod ipsum utique singularis quaedam ratio qualitatis est. Deinceps ergo, nisi 35 molestum est, hanc mihi rursus a capite disputationem arcesse.

Jam enim materiam qualitatibus ex omni aeternitate praeditam, malaque simul omnia ex quodam ejus defluxu nata esse defendo, ne Deo caussa malorum assignetur, quae solam in materiam conferenda sit. Mihi vero tuus hic animus, o amice, admodum probatur; placet hoc in concertationis genere tam studiosa contentio. Atque idem profecto eorum omnium, qui se discendi cupidos profitentur, consilium esse oporteret, ut non simpliciter ac temere quicquid ab aliis dicitur acciperent, sed rationum vim atque pondus suis accurate ac diligenter momentis aestimarent. Nec enim si ille, qui cum

σάμενος ἀφορμὴν παρέσχε τῷ προσδιαλεγομένῳ συνάγειν ὡς ἐθέλει, τοῦτο καὶ τὸν ἀκροατὴν πείσει· ἀλλ' εἴ τι (for. εἰ ὅ, τι Viger.) δοκεῖ δυνατὸν εἶναι λέγεσθαι καλῶς, τοῦτο λέξει· παρ' ὅν δυοῖν θάτερον ἔσται· ἢ γὰρ καὶ πρὸς (for. πρὸς ἐκείνου) ὃ κινεῖσθαι δοκεῖ ἀκούσας, τέλεον ὠφεληθήσεται, ἢ τὸν προσδιαλεγόμενον ἐλέγξει οὐ τάληθῇ λέγοντα.

η'. Οὐ δοκεῖς δέ μοι δεόντως εἰρηκέναι τὴν ὕλην ἀνωθεν ποιότητας ἔχειν, εἰ γὰρ τοῦθ' οὗτως ἔχει, τίνος ἔσται ποιητὴς ὁ Θεός; εἴτε γὰρ οὐσίας ἐροῦμεν, προ- 10 εἶναι ταύτας φαμέν· εἴτ' αὖτις πάλιν ποιότητας, καὶ ταύτας ὑπάρχειν λέγομεν. οὐκοῦν οὐσίας τε οὔσης, καὶ ποιοτήτων, περιττὸν εἶναι μοι δοκεῖ δημιουργὸν λέγειν τὸν Θεόν. ἵνα δὲ μὴ ἐμαυτῷ κατασκευάζειν τινὰ δόξω λόγον, ἀπόκριναι μοι νῦν ἐρωτώμενος, τίνι τρόπῳ δημιουργὸν 15 εἶναι φῆς τὸν Θεόν; πότερον ὅτι τὰς οὐσίας ἔτρεψεν εἰς τὸ μηκέθ' ὑπάρχειν ἐκείνας, αἵπερ ἥσάν ποτε, ἀλλ' ἔτέρας παρ' αὐτὰς γενέσθαι; ἢ ὅτι τὰς μὲν οὐσίας

altero disserit, rem aliter ac par est, definierit, indeque alteri disputatori ansam præbuerit, quod volet, concludendi, auditori propterea hoc persuaserit; sed aliquid tum demum is egerit, si quod abs se cum ratione dici posse videbitur, id in medium proferet. Nam tum e duobus alterum consequetur. Aut enim, qui audiet, quo impelli se se ferrique senserit, in eo tandem magno cum suo fructu acquiescat, aut adversarium ipse suum erroris falsique convincet.

8. Ergo, ut ad rem veniam, equidem sic existimo, minus abs te vere qualitatibus ab omni ævo

materiam instrui. Hoc enim si verum est, cuius tandem rei 20 Deum auctorem habebimus? Substantiarum? at eas jam prius extitisse dicimus. Qualitatum? at illas quoque jam ante fuisse agnoscimus. Cum igitur et substantia per se se jam, et qualitates existant, quamobrem Deum conditorem appellemus, superest profecto nihil. Verum ne arguti quidpiam ipse mihi moliri 30 velle videar, dic mihi obsecro, qua tu ratione conditorem Deum esse putas. An quod substantiarum naturam immutarit, ut quam nactæ prius fuerant ex- 35 uentes, novam ipsæ quandam et

έφύλαξεν ἐκείνας, αἴπερ ἥσαν προτοῦ· τὰς δὲ ποιότητας ἔτρεψεν αὐτῶν; οὐ τι μοι δοκεῖ ἀλλαγήν τινα οὐσιῶν γεγονέναι· καὶ γὰρ ἄτοπον τοῦτο λέγειν μοι φαίνεται. τροπὴν δέ τινα τῶν ποιοτήτων γεγονέναι φημὶ, καθ' ὃς 5 (for. καθ' ἥν) δημιουργὸν εἶναι λέγω τὸν Θεὸν, καὶ ὕσπερ εἰ τύχοι λέγειν (for. λέγομεν) ἐκ λίθων οἰκίαν γεγονέναι, ἐφ' ὃν οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ως οὐκ ἔτι λίθοι μένουσι τῇ οὐσίᾳ, οἰκία γενόμενοι οἱ λίθοι· τῇ γὰρ ποιότητι τῆς συνθέσεως τὴν οἰκίαν γεγονέναι φημὶ, τρυπείσης δη- 10 λονότι τῆς προτέρας τῶν λίθων ποιότητος· οὕτω μοὶ δοκεῖ καὶ τὸν Θεὸν, ὑπομενούσης τῆς οὐσιας, τροπην τινα τῶν ποιοτήτων αὐτῆς πεποιηκέναι, καθ' ἥν τὴν τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσιν πρὸς τὸν Θεοῦ γεγονέναι λέγω. Ἐπεὶ τοίνυν τροπὴν τινα τῶν ποιοτήτων πρὸς τὸν Θεοῦ γεγο- 15 νέναι φὴς, ἀπόκριναί μοι βραχέα πυθέσθαι προαιρουμένῳ. λέγε δή. Εἰ δόμοίως καὶ σοι δοκεῖ τὰ κακὰ ποιότητας εἶναι τῶν οὐσιῶν; δοκεῖ. "Ανωθεν δὲ ἥσαν αἱ ποιότητες αὗται ἐν τῇ ὑλῇ, ἡ ἀρχὴν ἔσχον τοῦ εἶναι;

alienam induerent? An potius, 20 quod substantiis in propria naturae suae ratione conservatis, earum tamen qualitates mutarit? Ego vero nullam in substantiis mutationem contine- 25 gisse arbitror. Absurdum enim id utique fuerit. Qualitates ergo mutatas fuisse aio, quod mutationis genus conditoris Deo nomen indiderit. quemadmodum 30 enim si domum aliquam e lapidibus factam esse dicamus, non tamen continuo verum sit, lapides, exuta priore substantia, eam in domum esse conversos: 35 quippe certo quodam ex compositionis genere domum exti-

tisse contendeo, priori lapidum qualitate mutata. Sic videtur mihi Deus, integra manente substantia, quandam ipsius qualitatum mutationem effecisse, ex qua mundus iste hoc habeat, ut a Deo conditus esse dicatur. Cum igitur peculiarem quandam ejusmodi qualitatum rationem a Deo profectam esse statuas, pauca mihi tantum abs te responderi velim. Dic amabo. Num tu similiter qualitates istas substantiarum mala quædam esse opinaris? Omnino. Utrum igitur qualitates illæ jam inde ab omni ævo materiæ inerant, an existendi principium aliquod

συνεῖναι φημι ἀγεννήτως τῇ ὑλῇ ταυτασὶ τὰς ποιότητας. Οὐχὶ δὲ τὸν Θεόν φησι τροπήν τινα τῶν ποιοτήτων πεποιηκέναι; τοῦτό φημι. Πότερον οὖν εἰς τὸ κρείττον, ἢ εἰς τὸ χεῖρον; εἰς τὸ κρείττον λέγειν μοι δοκεῖ. Οὐκοῦν εἰ ποιότητες τῆς ὑλης τὰ κακὰ, τὰς δὲ ποιότητας 5 αὐτῆς εἰς τὸ κρείττον ἔτρεψεν ὁ Θεὸς, πόθεν τὰ κακὰ, ζητεῖν ἀνάγκη. οὐ γάρ ἔμειναν αἱ ποιότητες ὅποιαὶ ποτ' ἥσαν τῇ φύσει ἢ εἰ μὲν πρότερον οὐκ ἥσαν κακαὶ, ἐκ δὲ τοῦ τραπήναι πρὸς τοῦ Θεοῦ τὰς πρώτας τοιαύτας περὶ τὴν ὑλην γεγονέναι ποιότητάς φησι, αὗτιος ἔσται 10 τῶν κακῶν ὁ Θεὸς, τρέψας τὰς οὐκ οὕσας ποιότητας κακὰς, εἰς τὸ εἶναι κακάς.

θ'. Ἡ τὰς μὲν κακὰς ποιότητας, εἰς τὸ κρείττον οὐ δοκεῖ σοι τρέψαι τὸν Θεὸν, τὰς δὲ λοιπὰς καὶ μόνας ὅσαι ἀδιάφοροι ἐτύγχανον τῆς διακοσμήσεως ἐνεκα πρὸς 15 τοῦ Θεοῦ τετράφθαι λέγεις. οὕτως ἀνωθεν ἔσχον ἐγώ. Πῶς τοίνυν αὐτὸν τὰς τῶν φαύλων ποιότητας ὡς εἶχον

habuere. Inerant vero citra ullum ortus sui principium. Quid? Num tu aliquam a Deo mutationem qualitatum istarum effectam esse contendis? Plane. Utrum eam in melius, an vero in deterius factam arbitraris? In melius certe quidem. Si ergo qualitates materiæ mala sunt, eademque cum melioribus a Deo commutatae fuerunt: unde mala profluxerint, querendum necessario est. Non enim qualitates istæ quales erant natura, tales manserunt: aut si, cum prius malæ non essent, illa tamen divinitus facta mutatione, quæ priorem naturam expulerit, ejusmodi quas nunc habet, in-

ustas materiæ qualitates esse arbitraris; malorum profecto caussa Deus erit, qui quæ malæ 20 per se se non erant, eas in malas commutarit.

9. At forte ne malas quidem qualitates Deus in meliores convertit, sed reliquas tantum, 25 hoc est eas, quibus nihil esset cum bonis malisve commune, ut major ex ea mutatione ornatus existeret. Ita quidem jam inde ab initio sentiebam. Quomodo 30 igitur quæ malæ per se erant, eas sine ulla mutatione relietas ab eo fuisse ais? An quod illas ut tollere similiter ac delere potuisset, noluerit tamen? an potius quod id perfici-

καταλελοιπέναι λέγεις ; πότερον δυνάμενον μὲν κάκείνας ἀνελεῖν, οὐ βουληθέντα δὲ, ἢ τὸ δύνασθαι μὴ ἔχοντα ; εἰ μὲν γὰρ δυνάμενον λέξεις, οὐ βουληθέντα δὲ, αὐτὸν αἴτιον τούτων εἰπεῖν ἀνάγκη, ὅτι δυνάμενος ποιῆσαι μὴ 5 εἶναι κακὰ, συνεχώρησεν αὐτὰ μένειν ὡς ἦν, καὶ μάλιστα ὅτε δημιουργεῖν τὴν ὑλην ἤρξατο. εἰ γὰρ μηδ' ὅλως ἔμελεν αὐτῷ τῆς ὑλῆς, οὐκ ἀν αἴτιος ἦν ὁν συνεχώρει μένειν ἐπεὶ δὲ μέρος μέν τι αὐτῆς ἐδημιούργει, μέρος δέ τι οὗτως εἴλα, δυνάμενος κάκείνο τρέπειν εἰς τὸ κρείττον, 10 αἰτίαν ὀφλισκάνειν ἄξιος εἶναι μοι δοκεῖ, καταλιπὼν μέρος ὑλῆς εἶναι πονηρὸν ἐπ' ὀλέθρῳ οὖν ἐδημιούργησε μέρους. ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ μέγιστα κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ἡδικῆσθαι μοι δοκεῖ, τοῦθ' ὅπερ κατεσκεύασε τῆς ὑλῆς μέρος ἀντιλαμβανόμενον ταῦν τῶν κακῶν. εἰ γάρ τις 15 ἔξετάζοι ἐπ' ἀκριβὲς τὰ πράγματα, χαλεπώτερον νῦν εὐρήσει τὴν ὑλην πεπονθυῖαν τῆς προτέρας ἀκοσμίας. πρὶν γὰρ αὐτὴν διακριθῆναι, τὸ μηδὲ αἰσθέσθαι τῶν κακῶν παρῆν αὐτῇ· νῦν δὲ ἔκαστον τῶν μερῶν αὐτῆς αἰσθησιν

cere nullo modo potuerit? Si 20 potuisse concedis, negas voluisse; illarum caussam in Deum conferas necesse est, qui cum eas innata malitia liberare posset, suam tamen iis conditionem re- 25 linquere maluerit, quo potissimum tempore materiam elaborandam conformandamque susciperet. Nam si materiam susque deque habuisset, non jam 30 qualitatum earum, quas integras manere sinebat, caussa diceretur. Nunc vero, cum ejusdem materiæ partem expoliret, partem indigestam ac rudem uti erat, 35 relinqueret: qui illud quoque, melius efficere potuisset, is mihi

quidem culpæ alicujus affinis videtur fuisse, dum in altera materiæ parte nativam etiam tum malitiā, in ejus quam elaboraret exitium, hærere pateretur. Et quidem gravis prorsus hoc in genere, huic quam elaboravit materiæ parti, eo nomine facta videtur injuria, quod tantam malorum vim subire ac sustinere cogatur. Quisquis enim accurate rem aestimare volet, is longe deteriorem hoc tempore, quam impolita dum esset, materiæ conditionem esse reperiet. Nam antequam varias digereretur in partes, nullum ea malorum suorum habebat sen-

λαμβάνει τῶν κακῶν. καὶ μοι ἐπ' ἀνθρώπου τὸ παράδειγμα λάβε. πρὶν γὰρ εἰκονισθῆ καὶ ζῶν γένηται τῇ τοῦ δημιουργοῦ τέχνῃ, τὸ μήθ' ἐνὸς ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν κακῶν, παρὰ τῆς φύσεως εἶχεν ἀφ' οὗ δὲ πρὸς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος γίνεται, καὶ τὴν αἴσθησιν τοῦ προσπε- 5 λάζοντος κακοῦ προσλαμβάνει· καὶ τοῦθ' ὅπερ ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῆς ὕλης πρὸς τοῦ Θεοῦ γεγονέναι λέγεις, εὐρίσκεται μᾶλλον ἐπὶ τῷ χείρονι προσγενόμενον αὐτῇ. εἰ δὲ ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι τὸν Θεὸν ἀνελεῖν τὰ κακὰ, τὸ μὴ πεπαῦσθαι λέγεις, ἀδύνατον τὸν Θεὸν φήσεις ὑπάρχειν. 10 τὸ δὲ ἀδύνατον, ἦτοι τῷ φύσει ἀσθενῆ ὑπάρχειν αὐτὸν ἔσται, ἢ τῷ νικᾶσθαι τῷ φόβῳ δεδουλωμένον πρός τινος κρείττονος. εἰ μὲν οὖν τὸν Θεὸν φύσει ἀσθενῆ ὅντα τολμήσεις εἰπεῖν, περὶ τῆς σωτηρίας αὐτῆς κινδυνεύειν μοι δοκεῖς. εἰ δὲ τῷ νικᾶσθαι φόβῳ πρὸς τοῦ μείζονος, 15 μείζονα ἔσται τοῦ Θεοῦ τὰ κακὰ, νικῶντα τῆς προαιρέσεως αὐτοῦ τὴν ὄρμήν· ὅπερ ἄτοπον εἶναι μοι λέγειν περὶ Θεοῦ δοκεῖ. διὰ τί γὰρ οὐχὶ μᾶλλον ταῦτ' ἔσονται

sum, quo nunc partes ejus singularē vehementer laborant. Atque ut ab homine sumatur exemplum. Priusquam animal opificis arte conformatum esset, a natura hoc habebat, nihil ut omnino mali pateretur. Ex quo autem a Deo procreatus homo est, mali etiam immimentis sensu afficitur. Ita, quod tu Divini erga materiam Numinis beneficium interpretaris, hoc ipsi jam in deterius cessisse reperies. Jam vero, si quod mala Deus tollere non potuerit, eadem perstisset voles, Deum ergo impotentem facis.

Impotens autem si erit, aut propter nativam imbecillitatem 20 erit, aut quod servilem in modum potentioris alicujus terrore supereretur. Natura imbecillum, citra manifestum salutis periculum, affirmare audebis nunquam. Sin majoris formidine victum esse dices, mala Deo simul antepones, quae vim ejus impetumque voluntatis impediunt. Quod sane de natura 30 Divina prædicari non nisi absurde potest. Quidni enim mala ipsa potius Deorum loco habeantur, si et Deum, ut ais, superare possunt, et Deum il- 35

Θεοὶ, νικᾶν κατὰ τὸν λόγον τὸν σὸν δυνάμενα τὸν Θεὸν,
εἴπερ Θεὸν ἐκεῖνό φαμεν, ὃ τὴν ἀπάντων ἔξουσίαν ἔχει;

i. Βραχέα δέ σου καὶ περὶ τῆς ὕλης αὐτῆς πυθέσθαι
βούλομαι· καὶ μοι φέρων λέγε, πότερον ἀπλῆ τις ἡν ἡ
5 ὕλη, ἡ σύνθετος. ἡ γὰρ διαφορὰ τῶν γεγονότων εἰς
τοιαύτην μὲ περιῆστησιν ἔξετασιν τοῦδε τοῦ λόγου. εἰ
γὰρ ἀπλῆ τις ἐτύγχανεν ἡ ὕλη καὶ μονοειδής· σύνθετος
δὲ ὁ κόσμος, καὶ ἐκ διαφόρων οὔσιῶν τε καὶ κράσεων
τὴν σύστασιν ἔχει· ἀδύνατον τοῦτο (εορτ. τοῦτον) ἐξ ὕλης
10 γεγονέναι λέγειν, τῷ τὰ σύνθετα μὴ οἶόν τε ἐξ ἐνὸς
ἀποίου τὴν σύστασιν ἔχειν, τὸ γὰρ σύνθετον ἀπλῶν
τινῶν μίξιν μηνύει. εἰ δὲ πάλιν τὴν ὕλην σύνθετον
λέγειν ἐθέλοις, πάντως ἐξ ἀπλῶν τινῶν συντεθεῖσθαι
φήσεις. εἰ δὲ ἐξ ἀπλῶν συνετέθη, ἢν ποτὲ καθ' ἑαυτὰ τὰ
15 ἀπλᾶ, ὥν συντεθέντων, γέγονεν ἡ ὕλη, ἐξ οὖπερ καὶ
γεννητὴ οὖσα δείκνυται. εἰ γὰρ σύνθετος ἡ ὕλη, τὰ δὲ
σύνθετα ἐξ ἀπλῶν τὴν σύστασιν ἔχει, ἢν ποτὲ καιρὸς,
ὅτε ἡ ὕλη οὐκ ἡν, τουτέστι πρὶν τὰ ἀπλᾶ συνελθεῖν. εἰ
δὲ ἡν ποτὲ καιρὸς, ὅτε ἡ ὕλη οὐκ ἡν· οὐκ ἡν δέ ποτε

20 lud esse demum agnoscimus,
quod summam habeat rerum
omnium potestatem?

10. Sed juvat præterea non-
nulla ex te de materia quærere.
25 Dic igitur, amabo te, simplicem-
ne materiam an compositam
fuisse putas? Nam rerum tanta
diversitas ad hujus me discep-
tationem quæstionis adducit. Si
30 enim simplex uniusque duntaxat
formæ ac figuræ materia fuit,
mundus autem compositus et ex
diversis substantiis et tempera-
tionibus constans, fieri non potest
35 ut dicatur hoc *compositum* ex

materia factum, eo quod compo-
sita non possint ex uno quali-
tate omni spoliato constare: quod
enim compositum dicitur, id
sane plurium simplicium mix-
tionem involvit. Sin eandem
compositam fuisse vis, ex sim-
plicibus igitur composita fuit.
Quod si verum est, fuerant jam
olim simplicia illa per se se,
quorum ex compositione materia
conflata est. Hinc porro geni-
tam esse materiam efficitur. Nam
si composita materia est, com-
posita vero ex simplicibus coag-
mentata sunt, tempus illud certe

καιρὸς, ὅτε τὸ ἀγέννητον οὐκ ἦν, οὐκ ἔσται ἀγέννητος ἡ
ῦλη. τὸ δὲ ἐντεῦθεν ἔσται πολλὰ τὰ ἀγέννητα. εἰ γὰρ ἦν
ἀγέννητος ὁ Θεὸς, ἦν δὲ ἀγέννητα καὶ τὰ ἀπλά ἐξ ὧν ἡ
ῦλη συνετέθη, οὐκ ἔσται δύο καὶ μόνα τὰ ἀγέννητα. ἵνα πα-
ρήσω τὸ ἐπιζητῆσαι τί ὅντα ἔστὶν (for. ἔστὶν ὅντα) ἀπλά· 5
ῦλη ἡ εἶδος· πολλὰ γὰρ οὗτοις ἄτοπα ἀκολουθήσειαν.
δοκεῖ δέ σοι μηδὲν τῶν ὅντων αὐτὸν ἑαυτῷ ἀντικεῖσθαι;
δοκεῖ. Ἀντίκειται δὲ τῷ πυρὶ τὸ ὕδωρ; ἀντικεῖσθαι μοι
φαίνεται. Ὁμοίως δὲ καὶ τῷ φωτὶ τὸ σκότος, καὶ τῷ
ψυχρῷ τὸ θερμὸν, πρὸς δὴ τούτοις καὶ τῷ ξηρῷ τὸ 10
ὑγρόν; οὗτοις ἔχειν μοι δοκεῖ. Οὐκοῦν εἰ μηδὲν τῶν
ὅντων αὐτὸν ἑαυτῷ ἀντίκειται, ἀλλήλοις δὲ ταῦτα ἀντί-
κειται, οὐκ ἔσονται ὕλη μία, οὐδὲ μὴν ἐξ ὕλης μᾶς.
ὄμοιον δέ τινα τούτῳ λόγον πάλιν πυθέσθαι σου βού-
λομαι. δοκεῖ σοι τὰ μέρη μὴ ἀναιρετικὰ τυγχάνειν ἀλ- 15
λήλων; δοκεῖ. Εἶναι δὲ τῆς ὕλης μέρη, τό τε πῦρ καὶ
ὕδωρ, ώσταύτως δὲ καὶ τὰ λοιπά; οὗτοις ἔχω. Τί δὲ,

fuit, quo nulla dum materia
esset, hoc est antequam ea sim-
plicium inter se se conjunctio
fieret. Quod si tempus ejus-
modi aliquod fuit, quo materia
necdum esset; nullum autem
unquam tempus fuit, quo res
ortu principioque carens, non-
dum existeret, ortu materia ca-
ruisse non poterit. Cæterum
plura deinceps ortu carentia
statuemus. Si enim et Deus,
et simplicia ista, ex quibus con-
creta materia est, ortu care-
bunt, non jam duo tantum ortu
carentia censemebuntur; ut præ-
termittam id querere, quid
fuerint simplicia, materia an
forma. nam vel sic multa ab-
surda sequentur. Postremo, num

tu rem plane nullam, quæ secum
ipsa pugnet, esse concedis? Nullam. Cum igne vero num 20
aqua pugnat? Pugnat sane. Si-
militer et luci tenebræ, et fri-
gido calidum, et sicco humili-
dum adversatur? Utique. Igitur
si res nulla secum ipsa pugnat, 25
haec autem secum pugnant, se-
quitur omnino nec unicam esse
materiam istas, nec unica tan-
tum ex materia constare. Cui
persimile ac geminum illud est 30
quod sequitur. Quid enim, an-
non partes aliis alias exitium ac
pestem creare confiteris? Equi-
dem. Materiæ vero partes,
ignem, et aquam, et reliquias 35
esse concedis? Et libenter. Ig-
nem porro aqua, lux tenebras,

οὐ δοκεῖ σοι ἀναιρετικὸν μὲν εἶναι τοῦ πυρὸς τὸ ὕδωρ, τοῦ δὲ σκότους τὸ φῶς, καὶ τἄλλα ὅσα τούτοις παραπλήσια; δοκεῖ. Οὐκοῦν εἰ τὰ μέρη οὐκ ἔστιν ἀλλήλων ἀναιρετικὰ, τὰ δὲ τῆς ὑλῆς μέρη ἀναιρετικὰ ἀλλήλων ἔστιν, 5 οὐκ ἔσται ἀλλήλων μέρη. εἰ δὲ οὐκ ἔστιν ἀλλήλων μέρη, οὐκ ἔσονται ὑλῆς μιᾶς. ἀλλὰ μὴν, οὐδὲ αὐτὰ ἔσονται ὑλη τῷ μηδέν τι τῶν ὄντων αὐτὸ έαυτοῦ ἀναιρετικὸν ὑπάρχειν, κατὰ τὸν τοῦ ἀντικειμένου λόγον. οὐδὲ γάρ ἔστι τι αὐτῷ ἀντικείμενον· τὰ γὰρ ἀντικειμένα, ἐτέροις 10 ἀντικεῖσθαι πέφυκεν. οἷον τὸ λευκὸν, αὐτὸ έαυτῷ οὐκ ἀντικείται, πρὸς δὲ τὸ μέλαν ἀντικείμενον λέγεται. καὶ τὸ φῶς ὁμοίως, έαυτῷ μὴ ἀντικεῖσθαι δείκνυται, πρὸς δὲ τὸ σκότος οὗτος ἔχον φαίνεται, καὶ ἄλλα γοῦν ὁμοίως πλεῖστα ὅσα. Εἰ τοίνυν καὶ ὑλη μία τὶς ἦν, οὐκ ἀν 15 αὐτὴ αὐτῇ ἀντέκειτο. οὕτω δὲ τῶν ἀντικειμένων ἔχόντων, τὸ μὴ εἶναι τὴν ὑλην δείκνυται.

atque ejusmodi cætera, non tollere se se mutuo ac perimere videntur? Plane. Si ergo partes nullæ mutuum sibi exitium afferunt, partes autem materiæ mutuum sibi exitium afferunt, nec mutuarum ista partium rationem obtinebunt, nec proinde 20 unius tantum materiæ, aut vero materia prorsus esse poterunt; cum res nulla interitum sibi pesteremque creet, uti contrariis contraria solent. Nec enim idem 25 contrarium est ipsi sibi; con-

traria siquidem aliis duntaxat contraria sunt: quemadmodum nec album albo, sed nigro tantum; nec luci, sed tenebris contraria lux est, similiterque de aliis plerisque philosophari potes. Quare, si materia quoque una quædam et simplex esset, nunquam secum ipsa pugnaret. Ex qua tandem propria contrariorum ratione concluditur, locum omnino isti materiæ nullum superesse.

ANNOTATIONES IN MAXIMUM.

P. 87. l. 6. "Οτι μὲν ἀδύνατον &c.] Eusebius in *Præparatione Evangelii* haec præmisit: Καὶ τὰ μὲν τοῦ Φίλωνος τοῦτον ἔχέτω τὸν τρόπον. Μαξίμῳ δὲ τῆς Χριστοῦ διατριβῆς οὐκ ἀσήμῳ ἀνδρὶ, καὶ λόγος οἰκεῖος συγγέγραπται ὁ περὶ τῆς ὕλης, ἐξ οὗ μοι δοκῶ μέτρια χρησίμως παραθήσεσθαι, ἐς ἀκριβῆ τοῦ προβλήματος ἔλεγχον. Ita Philo. Cæterum, quoniam Maximus professor Christianæ religionis non obscurus, librum quoque singularem ac proprium de materia scripsit, juvat ex eo nonnulla proferre, quæ ad exquisitam propositæ quæstionis disceptationem conducant. Proxime post sequitur lemma istud, "Οτι μὴ ἀγέννητος ἡ ὕλη, μηδὲ κακῶν αἴτια.

Ibid. ἀγέννητα] ἀγέννητα cum *v* simplici, *non facta*, hic et infra codices quidam tam scripti quam impressi præstant. Verum, quamvis inter has voces, quemadmodum inter illas γεννητῶν et γενητῶν, theologi anto et post synodum Nicænam distinxerint, id minus curasse antiqui auctores, tam ethnici quam Christiani, videntur, vel certe librarii qui opera illorum descripserint. Sed Lucas tamen Holstenius, *Dissert. Secundâ in Loca Quædam Concilii Nicæni*. ad calcem Valesianæ edit. *Hist. Eccl. Theodoriti et aliorum* posita, cum harum vocum con-

fusionem inter legendum animadvertisset, corrigendas eas suasit. Ita et ἀγέννητα hie quidem praeferendum erat.

P. 87. l. 6. οὐδὲ σὲ] Ita scribitur ἐμφατικῶς nonnullis in libris pro οὐδέ σε, quod hoc loco *editiones* Eusebii Origenisque et aliorum plerique habent. Supra enim posuerat heterodoxus apud Methodium, ἔδοξέ μοι συρυπάρχειν τι αὐτῷ (Deo), φὶ τοῦρομα ὑλη, ἐξ ἣς τὰ διτα ἐδημούργησε &c. *De Libero Arbitrio* p. 355. ed. Combesii. Confer et *Dial.* p. 88. Ita hoc Maximi loco dicitur heterodoxus prius adjeisse istud sermoni; *duo simul existere, quæ ortu careant, ὑπάρχειν ἀγέννητα δύο ἄμα*.

Ibid. l. 8. ὡς πάντως—δεῖ λέγειν] Ita ex *Methodio* edidi, adstipulante *Dialogo contra Marcionitas*, qui πάντως γὰρ—δεῖ λέγειν habet, dum apud *Eusebium* atque in *Origenis Philocalia*, τὸ πάντως—δεῖν λ. scilicet cum antecedentibus conjungendum, scribitur. Quæ quidem lectio, parum expedita cum sit, duos interpres Latinos, Joan. Tarinum Philocaliae editorem, atque Eusebii editorem Vigerum duxit in errorem. Melius enim convenit cum argumentis, quæ sequuntur, altera scriptura ὡς πάντως &c.

Ibid. l. 11. αὐτὰ] *Methodianam* prætuli lectionem *Eusebianæ* αὐτὸν, quæ in *Præparatione Evang.* et in *Origenis Philocalia* extat. Habet αὐτῷ *Dialogus*.

Ibid. l. 13. ἀλλ' ἐν—γεννητά] Hunc locum usque ad vocem γεννητὰ supplevi itidem ex *Methodii* opusculo. *Vulgo* hæc sola ponuntur, ὡς οὐδὲ διάφορα μέρη τυγχάνοντα κατακερματιζόμενα εἰς πολλὰ γεννητά. Utinam longiora *Methodii* excerpta superessent. Extat autem illud orationis membrum, ἀλλ' ἐν ἐκ διαφόρων συνεστὸς, in *Dialogo adscripto Origeni*, etsi συνεστὼς ibi legitur, sicut γεννητὰ pro γεννητὰ apud *Methodium*, quæ quidem scriptura apud eum obtinet.

P. 88. l. 3. ἀλλ', εἰ] Abest εἰ ab Eusebii *Præp. edita*, sed habet ἀλλ' εἰ ejusdem *codex MS. Coll. D. Joan.* quod nunc recepi. Habent ἀλλ' ἢ *Philocalia* et *Methodius*. Deficit inter hæc nobis *Dialogus*, usque dum venerimus ad voces, εἰ δὲ κεχωρίσθαι φήσει τις, lin. 6.

Ibid. l. 11. ἀλλὰ καὶ πλείστων δσων] Pro istis posuit ille, qui *Methodium apud Photium* breviavit, εἰ δὲ κεχωρίσθαι ἀπαιτεῖ ὁ λόγος, πάλιν τὸ χώριζον ἀπαιτητέον, ἐώς ἂν ἀπείρων ἡμῖν ἀγενήτων ἐσμὸς ἀναφανῆ. Proxime post in illis, δὸν γὰρ &c. vel subau-

diendum est λέγομεν aut φαμὲν, aut quid ejusmodi, vel dicendum excidisso δὲ post προχωρεῖν.

P. 88. l. 15. εἰπεῖν ἐθέλοι] Ita *Methodius* et *Philocalia* plenius quam *Eusebii Præparatio*, quæ præstat solum εἰποι. Vide et supra, et p. 89. l. 14. Deficit inter hæc *Dialogus*.

P. 89. l. 2. τὸ μήτε κεχωρίσθαι] Ita posui ex *Methodio Dialogo*que, dum μὴ pro μήτε exhibit tam Eusebius in *Præparat.* quam *Philocalia Origenis*.

Ibid. l. 3. ὡς ἐν μέρει] Uniri velut in parte, vel ut pars unitur parti. Est altera probatio ab altero modo unionis, per modum contigui, locative et loci, quæ et ipsa ad hominem procedit; supposita crassa illa aestimatione de Deo, in qua erant Valentiniani. COMBEFISIUS Notis in *Methodium* p. 463.

Ibid. l. 7. χωρητὸν] Ita *Methodius*, *Philocal. Dialogus*que. Sed in *Præp. Evang.* Eusebius vulgo habet χωρητικὸν, alteram tamen præstante lectionem altero *MSto* penes Vigerum, cui quoque probata est.

Ibid. l. 14. καὶ ἐν ἀκοσμήτοις] Particulam καὶ ex *Philocalia* desumpsi.

Ibid. l. 16. εἰ μὲν γὰρ] Particulam γὰρ, quæ in *Methodio*, *Philocal. Dialogo*que extat, *Eusebiano* οὖν prætuli, quod tamen fortasse par et æquale est, quodque nonnulli etiam *Philocalia* codices, teste Tarino, exhibebant. Insuper αὐτὸν post μικρότερον addidi ex *Methodio* et *Dialogo*.

P. 90. l. 2. εἰ γε δὴ] Ita optime *Methodius*. Sed *Præparatio* edita εἰ δὲ, ubi monuit Vigerus, δὲ mutandum in γε vel δή. Extat δὴ in *MS. Coll. S. Joan.* et in *Dialogo*, γε in *Philocalia*.

Ibid. l. 3. καὶ δι' ὅλης κεχωρηκέναι τῆς ὅλης] Hoc addidi ex *Methodio Dialogo*que, dum in ceteris solum positum est τῇ ὅλῃ cum ἐν πάσῃ constructum, ubi tamen minus apte ἐν πάσι habet *Dialogus*.

Ibid. l. 7. οὐκ ἔχοντα ὑποχωρήσεως τόπον] Ait Vigerus, Annot. in Euseb. *Præp. Evang.* hæc argumenta nonnisi adversus eos, qui corporeum Deum singerent, momenti quicquam habere posse. Firmissima autem ea esse adversus omnes, qui Deum in mundo tanquam in loco sibi proprio contineri, ex opinione Stoicorum, statuerint, monuit Stillingfleetus, *Originum Sacr.* lib. iii. cap. 2.

P. 90. l. 12. ἐν αὐτῷ] Praepositionem ἐν, quam deesse notaverat Vigerus, ex *Methodio*, *Philocalia*, *Dialogo*que recepi.

Ibid. ἡ ὡς ἐν τόπῳ] Ait Combefisius, ubi supra, “videri “ supplendum addito ἰδίῳ, nisi legendum sit ἀγγέλῳ, cuius con-“ tinentiae exemplum statim in terra ponat, hoc est, vase “ terreo et fictili continente aquam.” At vero verba ipsa, ἐν τόπῳ εἴραι, aliquem in loco sibi peculiari seu proprio ita versari significant, ut ille alias omnes corporales substantias eodem loco excludat.

P. 91. l. 2. ὥλην γὰρ συνεῖναι θέλεις] συνεῖναι ex *Dialogo* pro εἴραι, quod ceteri habent, recepi. Sed apud Photium *Methodii epitomator* posuit ὡς ὥλην ὑποτιθέμενος. Putabat Vigerus, qui εἴραι invenit, disputationis hujus ordinem postulare, ut ἀγέννητον hic inseratur.

Ibid. l. 5. ἐκ τῶν ὑποστάντων γενητῶν ὑπονοῶν] Apud *Methodium* ὑπονοῶν pro ὑπονοεῖν inveni. Inserit quidem *Dialogus* θέλεις ante ὑπονοεῖν, et particulam καὶ ante ἀγέννητον seu ἀγένητον, quemadmodum ibi scriptum est, sed minus apte. Atque legendum opinatur Combefisius ad *Methodium*, ἐξω τῶν ὑποστάντων γενητῶν, pro ἐκ τῶν ὑ. γ. quod non probo, Vigerique interpretationem amplector. Mox vocem ἀγέννητον post αὐτὴν ex eodem *Methodio* supplevi, quam hoc loco desiderari jam viderat Vigerus.

Ibid. l. 10. ἐρχεσθαι δοκῶ] ἐχεσθαι Eusebius in *Præp. Evang. impressa*, quod tamen corrigend. ex altero suo *MS.* et ἐρχεσθαι reponendum, notavit Vigerus, hancque ait lectionem etiam *Montacutii librum* repræsentasse. His codicibus addas illum Collegii S. Joan. Oxon. Nunc ἐρχεσθαι receptum est in *Præparationis* editionem Lipsiensem anno 1842 typis impressam, quæ in hoc Maximi fragmendo Vigerum non deserit. Quod ad vocem δοκῶ attinet, in ea eligenda *Dialogum* secutus sum. *Præp. evang.* et *Philocalia* habent μοι δοκῶ, præstatque *Methodius* μοι δοκεῖ, quod sequitur in lin. 12. ubi tamen νόει pro μοι δοκεῖ *Philocalia* exhibet.

Ibid. l. 13. ἐκ τοῦ ὥλην αὐτῷ ὑποτιθέναι] αὐτὸν, quod habet *Præp. evang.* mutavi cum αὐτῷ fidens ceteris. Ita infra habes p. 94. l. 13. ὥλην αὐτῷ προσάπτειν. Ceterum de re ipsa bene Tertullianus *adv. Hermogenem* cap. 10. Ergo, inquit, (scil. Hermogenes) *ex nihilo faceret* (Deus), ut mala quoque arbitrio

ejus imputarentur? Magna, bona fide, cæcitas hæreticorum pro hujusmodi argumentatione, cum ideo aut alium Deum bonum et optimum volunt credi, quia mali autorem existiment creatorem, aut materiam cum creatore proponunt, ut malum a materia, non a creatore deducant, quando nullus omnino Deus liberetur ista quæstione, ut non autor mali videri proinde possit, quisquis ille est, qui malum etsi non ipse fecit, tamen a quocunque et unde unde passus est fieri.

P. 91. l. 14. μοι δοκεῖ] Post hæc additum est apud *Methodium*, sed ex nota in margine, ni fallor, textui inductum: "Οτι εὶ τὰς ποιότητας μὴ οὖσας ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς, καὶ τὰς οὐσίας δόμοιώς. Spectantur nimirum, quæ sequuntur in pag. 93.

Ibid. l. 16. τὴν τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσιν] Ita ex *Philocalia* edidi. Sed τήνδε τοῦ κ. γ. *Præp. Evang.* et τὴν τοῦ κ. γ. *Methodius* atque *Dialogus*. Habes autem infra quoque τὴν τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσιν.

P. 92. l. 1. ποιητὴς] Ita omnes præter *Præp. Evang.* ad quam tamen Vigerus ex altero *MS.* ποιητὴς pro ποιότης legendum monuit.

Ibid. l. 4. δοκεῖ σοι—γεγονέναι; δοκεῖ.] Ita locum ordinant *Methodius Dialogus*que; idque melius quam vel Eusebius qui in *Præp. Evang.* habet δοκεῖς μοι—γεγονέναι δοκεῖν, vel *Philocalia*, ubi extat, καί σοι—γίνεσθαι δοκεῖ.

Ibid. l. 7. μήτε ἐξ] Ita *Methodius* et *Dialogus* pro μὴ ἐξ, quod *Præp. Evang.* et *Philocal.* Mox addunt iidem *Method.* et *Dial.* verbum ὑπάρχονσι post illa μήτε ἐκ τῶν οὐσιῶν.

Ibid. l. 11. ἀδύνατον εἶναι δοξάζειν] Sic *Philocal. Dialogus*, scriptusque *Eusebius* in Coll. S. Joan. et *Methodius*, nisi quod ab hoc auctore verbum abest εἶναι. Sed in *Præp. Evang.* edita his vocibus præmittitur istud, συλλελόγισται ὡς οὐκ, ubi notat hæc Vigerus: "Corrupta ista sunt, nec saniora illa Manuser. " συλλελογίσται ὡς οὐκ ἀδύνατον ἐξ οὐκ ὄντων δημιουργὸν τὸν "Θεὸν, ἀδύνατον εἶναι δοξάζειν &c. Facile tamen emendari " possunt, si legeris, ὡς συλλελόγισται ἀδύνατον εἶναι δοξάζειν " &c." Ita vir doctiss. hæc vero ex nota posita in margine profecta esse clarius luce constat.

Ibid. l. 12. ἀλλ' ὁ μὲν περὶ τούτου λόγος ὁδε ἐχέτω] Concessio non est, sed quasi transitio. VIGERUS. Mihi quoque particula ὁδε, ut fore fit, ad sermonem spectare sequentem, non ad præteritum, videtur.

P. 92. l. 18. οὐκ ἐκ ναῶν] His verbis clauditur Methodii Fragmentum a Combefisio, post Meursium, editum. Reliqua ejusdem Methodii debentur Photio, qui excerptum attulit, in quo valde breviantur contrahiturque auctor. Ceterum in *Philocalia MS. Bodl.* legitur, neque id male, hoc loco ἐξ οὐ ναῶν, sicut proxime ante, ἐξ οὐ πόλεων pro οὐκ ἐκ π.

P. 93. l. 2. πάλιν] Hoe ex *Philocalia* addidi. Deficit nobis inter hæc verba Dialogus Origeni adscriptus a vocibus πρὸς τοῦ Θεοῦ l. 12. usque ad illa οὐτε γὰρ φόνος p. 97. l. 2.

Ibid. l. 6. ἐξ ἧς ἔχει τέχνης τὴν ἐν τῇ οὐσίᾳ τέχνην ποιεῖ] Pro his omnibus habet τῇ ἐν τῇ οὐσίᾳ τέχνην ποιεῖ *Methodii Photianus Excerptor*, ubi hæc Combefisius notavit; “Quæritur, “num ars ex præjacente arte fiat, in habente, velut ex arte “quam artifex substantialiter habeat, ut ista solutio con-“tendit; vel ex nihilo sui, tanquam verum accidentis, quod “tantum sit, cum in substantia aliqua fuerit factum, quod “Methodius intendit, ut eo evincat, posse Deum aliquid “majus; nempe ex nihilo etiam subjecti et absolute, nee “solum accidentia sed et substantias creare, eoque non ha-“buisse opus materia adjutrice.”

Ibid. l. 11. ἐν οὐσίᾳ τινὶ] Addidi ex *Methodii Excerptore* τινὶ, qui et supra præbuit illud προσγίνεται pro γίνεται.

Ibid. l. 14. ἡ δ'] Hoc posui pro ἡ δ', quod in *Præp. Evang.* extat, nam et *Philocalia* et *Methodii Excerptor* habent ἡ δέ.

Ibid. l. 14. ὅθεν τὰς τέχνας ἐξ οὐκ ὄντων &c.] Subtiliora sunt quam solidiora. Nec enim ὑλώδεις isti mundum ex alio mundo, sed ex materia factum volebant: et satis, opinor, vi- dissent, artes illas singulares ac proprias, non jam ex nihilo repente nasci, sed acri studio, continenti usu, improbo labore, ac similiūm artium imitatione paulatim excitari ac perfici. VIGERUS. Hæc Vigerus ad Eusebii *Præparat.* Legendum monet Tarinus in *Notis in Philocal.* πεφυκέναι δύνασθαι εἰς *Philocaliæ Codd. Thuani* pro πεφυκέναι γίνεσθαι, qua tamen mutatione nihil opus videtur.

Ibid. l. 18. τῷ γὰρ δυνατὸν] Ita recte *Philocalia* atque *Eusebii MS. Coll. S. Joan.* Sed *Præp. Evang.* edita Methodiique *Excerptor Photianus* τῷ γὰρ δ. Nunc video hoc correctum esse in nupera editione Photii Bekkeriana.

P. 94. l. 8. οὔτω προλαβὼν] Clarius esset, οὔτω γὰρ προλαβών.

Cæterum hoc argumentum firmius est. VIGERUS. At vero hoc ipsum ad partes respondentis pertinere videtur; conferas enim quæ initio dicuntur sectionis prioris. Quæ ergo in sect. septima sequuntur, ea fortasse tertio cuidam interlocutori attribuenda sunt.

P. 94. l. 15. εἰ μὲν ἐκ φιλονεικίας &c.] Ex *Philocalia* particulam γὰρ post εἰ μὲν olim addidi, cum ejusdem interlocutoris esse, cuius priora sunt, hæc mihi viderentur. Jam contra, alterius esse, qui partes respondentis sustinere pergit, verba ista existimo. Inter hæc autem non tantum in *Dialogo adversus Marcionitas*, omnia præterita sunt, verum etiam apud *Methodii Excerptorem*, usque dum veneris ad verba, καὶ προσπλέκεται, p. 96. l. ult. Plurima interea hujusmodi ornamenta quæ Platoni summo dialogorum artifici hic debet Maximus, in opuscula sua transferre amat S. Methodius.

P. 95. l. 5. καὶ σε δὲ οὐτω διακεῖσθαι &c.] Partes disputationis nunc ita distinxii, ut hæc, perinde atque illa verba, οὐδὲ γὰρ ἐκτὸς οὐσιῶν αὐτὰ οὐτα βλέπω, ad respondentis personam pertineant.

Ibid. l. 11. παραστῆναι] Usitatus fuerit παραστῆσαι. VIGERUS. Quod de malis hic statuitur, ἐπανόρθωσις videtur esse eorum, quæ initio sectionis prioris de iisdem malis prolata fuerant.

Ibid. l. 16. ὃ δὲ σωματικὴ σύστασις] Ita *Philocalia* explicatius, quam *Præp. Evang.* in qua solum extat αὗτη δέ.

P. 96. l. 10. κακὸν δὲ ὁ φόνος—φόνος] Ita legitur in *Philocal.* et *Præparatione Evang. Coll. S. Joan. MSta*, præterquam quod in hoc codice κακοὺ (sic) pro κακὸν perperam positum est, perinde atque in *editis* κακοῦ, ubi verba quoque οὐσία ἔσται ὁ φόνος, ἀλλὰ μὴν ὁ φόνος, propter repetitas voces omittuntur; cui quidem lacunæ mederi voluerat Vigerus legendo, εἰ δὲ μὴ οὐσίαι τὰ κακὰ, κακὸν δὲ ὁ φόνος, ἐνέργεια &c.

Ibid. l. 12. οὐσίας] Hoc ex *Philocal.* pro οὐσίαι accepi.

Ibid. l. 15. ἀλλ’ ἐργον τὶ τῆς οὐσίας] Ex *eodem libro* τὶ sumpsum addidi.

Ibid. l. 17. ἀγαθὸν διὰ τὸ ἐνεργεῖν ἀγαθὸν] Ita plenius et emendatius *Philocal.* pro διὰ τὸ εὐεργετεῖν, ἀγαθόν.

Ibid. l. 18. τῇ οὐσίᾳ] h. e. homine, qui οὐσία est. Vid. infra.

P. 97. l. 1. ἄπινα οὐκ ἔστιν αὐτῇ] Ita *Philocal.* sed αὕτη pro

αὐτὴν in *Præp. Evang.* extat. Verba omisit *Methodii Excerptor Photianus*, qui inter haec orationem resumit.

P. 97. l. 12. εἴ τινα ἔτερον—αἴτιον &c.] Hic τι pro τινα habet *Methodii Excerptor*. Loci sensus videtur esse — utrum aliam quem *fingas malorum auctorem, præter actiones humanas, quæ accidentia subjecti sunt, sive hominis*. Vide quod ante et post statuitur. Denique κἀκεῖνος est ἀνθρωπὸς ὁ φονεὺς, qui supra commemoratur l. 12. p. 96.

P. 98. l. 1. αὐτὸς ἔσται τῶν] Pro ἔστι lectione *Præp. Evang.* ἔσται ex ceteris recepi.

Ibid. l. 4. ἔσονται καὶ ἔαυτῶν—ποιηταὶ] Ita locum restitu ex *Dialogo Contra Marcionitas*. Pro vocibus enim καὶ ἔαυτῶν, præstat τούτων *Præp. Evang.* ἄρα τούτων *Methodii Excerptor*, τούτου autem *Philocalia*. Unde Vigerus ait, “ ’Ασυλλόγιστος “ videtur ista conclusio. Referendum enim potius fuisse, “ hominis quoque naturam, pro tanta rerum istarum et ac-“ tionum mutatione mutari, quæ sui tantopere dissimilis esse “ toties et inciperet et desineret.”

Ibid. l. 10. ἔκαστος ὑπάρχει κακὸς, ἢ δὲ ἐνεργεῖ] Supplevi haec ex *Methodii Excerptore* desumpta, quæ quidem τὸ δμοιοτέλευτον abstulit. Quatuor ultima verba, κακὸς, ἢ δὲ ἐνεργεῖ, *Dialogus* præstat. Supra præbuit ὁ λατρὸς *Philocal.* pro λατρῷ.

Ibid. l. 13. τις] Ope *Methodiani Excerptoris* additum est.

Ibid. l. 15. Τὸν μὲν πρὸς τὸν ἔτερον &c.] Videtur hic esse tertius collocutor, cuius mentio initio fit, (scil. p. 256. *Methodiani libri De Libero Arbitrio*) ut eadem haeresi laborantis atque *Valentiniani*, qui modum alium tuendi errorem, socio pene revicto, suggerat. COMBEFIS. Notis in *Methodium* p. 464. Extat in *Excerptis Methodianis*, ἐξ ὅν γὰρ προλαβὼν ἔδωκε τῷ λόγῳ loco horum, ἐξ ὅν γὰρ προῦλαβες τῷ λόγῳ. Ita Platonis solenne est, scenæ suæ inducere unam vel plures personas, quæ alteri disputatori opem ferant laboranti et ad incitas, ut aiunt, redacto.

Ibid. l. 16. πεποιηκέναι δοκεῖς] Lectio hæc *Methodiani Excerptoris* est atque *Philocalia*. Extat in *Præp. Evang.* πε-ποιῆσθαι δοκεῖς. Deficit inter hæc verba *Dialogus*.

P. 99. l. 1. ἔσται] Hoc ex *Methodii Excerpto* et *Philocalia* pro ἔστι sumpsi.

Ibid. l. 4. οὐδὲ γὰρ ἔνεστιν εἰπεῖν] Propter verba, quae sequuntur, καὶ γὰρ ἐν ὁ ἀποιον ἔναι λέγει, videtur vel legendum οὐδεὶν γὰρ ἔνεστιν εἰπεῖν, nemini enim licet dicere, vel addendum τις ante λέγει, prout in Latinis vertendum duxit Vigerus.

*Ἐστι pro ἔνεστιν in libris legitur nonnullis.

Ibid. l. 5. οὐσίας] Hanc vocem pro αἰτίας habent Methodii *Excerptor*, *Philocalia edita*, cum ejusdem *Exemplaribus MSS*, quae in Collegio Novo et Biblioth. Bodl. servantur; in marg. quoque *Præp. Evang.* a Vigo vox eadem adposita est. Sed αἰτίας *Philocaliæ MS. Coll. Trin. Cantabrigiæ* et *Præp. Evang.* cum *edita*, tum *scripta in Coll. S. Joan. Bapt.* Alteram tamen lectionem in codice suo invenisse videtur Georgius Trapezuntius *Præparationis* ante Graeca typis impressa Latinus interpres.

Ibid. l. 17. παρὰ λόγον] Ita ex *Philocalia* edidi, etsi παράλογον *Præparationis* lectionem in hunc modum exponit Vigerus comprobante etiam Gul. Spencero, qui *Philocaliam* post Tarinum edidit. “Hic ἀφορμὴν,” ait Vigerus, “pro eo sumi ar-“bitror, quod medium vulgo Logici nominant, ejusque tam in “majori quam in minori collocationem: παράλογον autem “ἀφορμὴν, Sophisticam et ἀπατητικὴν argumentandi rationem, “qua quis velut ἀφορμῇ quadam, ad facilius alterum in er-“rorem inducendum abutatur. Quales ἀφορμὰς Socratici “captare videbantur.” Hæc Vigerus; sed *Philocaliæ* interpretem Tarinum in hoc quidem loco vertendo magis sequendum puto, verbis ab eo ita Latine redditis, etsi enim qui querit rem aliter, ac par est, definierit, indeque alteri ansam præbuerit quodlibet concludendi, non idcirco auditori persuadebit. Scribitur in *Philocal.* τούτῳ κ. τ. ἀ. πείσει pro edito τοῦτο, sed aliter ejusd. *MS. Coll. Trin. Cant.*

P. 100. l. 3. ἀλλ’ εἴ τι δοκεῖ &c.] Ante ἀλλὰ minori tantum distinctione opus est: pro εἴ τι vero, malim εἰ, δή, τι. VIGERUS. Amplectenda est emendatio Vigeri. Clausula autem sententiae in *Philocalia* sic legitur, τοῦτο λέξει παρών δυοῖν γὰρ θάτερον ἔσται. Ejusd. quoque duo *codd. penes Thuanum*, Tarino teste, pro λέξει habebant δείξει, quod quidem verbum additur in *Cod. MS. Coll. Trin. Cant.* Deficit autem inter haec nobis non *Dialogus* tantum, sed et Methodii *Excerptor*: quod propter sequentia deflendum est.

P. 100. l. 4. ή γὰρ καὶ πρὸς ὁ κινεῖσθαι δοκεῖ ἀκούσας &c.] Supplevit καὶ ante πρὸς *Philocalia*. Tum autem, vetus etsi mendum est, videtur mihi vox ἐκείνου post πρὸς excidisse, ut legatur, ή γὰρ καὶ πρὸς ἐκείνου ὁ κινεῖσθαι δοκεῖ ἀκούσας, τέλεον ὠφεληθῆσται, ή &c. aut enim et ab illo audiens, quod videtur agitari, fructum plane percipiet. Praecesserat vox ἐκείνου in superioribus, p. 99. l. 2. Ad verbum κινεῖσθαι quod attinet, posuit nimurum Olympiodorus *Præfatione Scholiorum in Gorgiam Platonis*, quam olim ex MSto edidi, ἐντεύξεις καὶ θεωρημάτων κινήσεις, *colloquia et speculationum agitationes*, sive *speculationes*, §. ii. p. 563. et Eunapius, de Chrysanthio philosopho ait, οὗτος ἀλλοιότερός τις ἐν ταῖς λογικαῖς κινήσεσι ἐφαίνετο p. 151. ed. Commelin. Legisse, vel legere voluisse, oὐ pro ὁ Genebrardus videtur, qui *Philocaliam* Latine interpretatus est, sic enim vertit, *Nam vel auditor ex quo videtur moveri plane proficiet*.

Ibid. l. 12. λέγομεν] Hoc ex *Philocalia* sumptum addidi.

Ibid. l. 14. ἵνα δὲ μὴ ἔμαυτῷ κατασκευάζ.] Ita *Philocal.* et *Præparationis MS. in Coll. D. Joan.* Exhibit liber editus, ἵνα δὲ καὶ μὴ κατασκευάζ. sine voce ἔμαυτῷ. Mox addidi μοι post ἀπόκριναι ex ead. *Philocal.*

P. 101. l. 1. προτοῦ] Hanc *Philocaliæ* lectionem prætuli alteri *Præparationis* πρὸ τούτου.

Ibid. l. 4. καθ' ἄσ] Anne legendum καθ' ἦν, quod quidem simili in causa habes infra lin. 12? Praestatque καθ' ὅπερ *Dialogus*. Sed tamen retineri potest lectio altera καθ' ἄσ, quam ceteri exhibent. Videoque Delarueum in editionem suam ejusdem *Origeniani Dialogi* ex *Philocalia* eandem scripturam quasi optimam recepisse, pro καθ' ὅπερ.

Ibid. l. 6. καὶ ὥσπερ εἰ τύχοι λέγειν] Reponendum λέγομεν videtur; sequente οὗτῳ l. 10. Proxime post ἐφ' ὧν pro ἐφ' φ ex *Philocal. Methodii Excerptore, Dialogoque et scripta Præparatione Evang. in Coll. S. Joan.* recepi. Mox autem λέγομενοι habet pro γενόμενοι *Methodii Excerptor*.

Ibid. l. 16. λέγε δή. Εἰ δμοίως &c.] Ita ordinare locum post *Dialogum*, ut fecerat Vigerus in Latina interpretatione sua, malui, quam cum *Præp. Evang.* sic Græca partiri, Λέγε δὴ, εἰ δμοίως &c. *Philoc.* habet Λέγε δὲ, δμοίως εἰ.

P. 102. l. 6. ἔτρεψεν ὁ Θεὸς] Ita *Philocal.* et *Methodii Ex-*

cerptor. Sed *Præp. Evang.* ἔτρεψε δὲ Κύριος, cuius *MS.* in *Coll. S. Joan.* verba omisit propter illa τὰ κακὰ hic repetita.

P. 102. l. 7. οὐ γὰρ] Hoc posui pro ἂν γὰρ, quod in textum *Præparationis* invexit ipse Vigerus, ut ex Latina ejus interpretatione constat. Certe non tantum *Philocal.* οὐ præstat, sed etiam prius *edita a Roberto Stephano Eusebii Præparatio,* et *MS. Coll. S. Joannis.*

P. 103. l. 9. κἀκεῖνο] Ita omnes præter *Præp. Evang.* in qua extat κἀκεῖνα.

Ibid. l. 17. διακριθῆναι] διακοσμηθῆναι, quod præstat *Methodii Excerptor,* Combefisio magis probatur.

P. 104. l. 3. τὸ μῆθ' ἐνὸς] Ita *Præparationis MS. Coll. S. Joan.* et τὸ μῆδενὸς *Philocal.* sed τὸ μεθ' ἐνὸς *Præparat.* *edita*, ubi Vigerus, “Legendum videtur μῆθ' ἐνὸς, vel unico verbo μῆ—“ οὐνός.” Nihil ad rem habet *Methodii Excerptor,* vel *Dialogus.*

Ibid. l. 6. ἐπ' εὐεργεσίᾳ] Cum in *Præparatione edita* ἐστὶν εὐεργεσίᾳ hic exstisset, idcirco, quod sequitur, monuit Vigerus. “Sensus postulat ἐπ' εὐεργεσίᾳ, maxime cum sequatur, “ἐπὶ χείρου.” Extatque lectio ipsa in *MS. Coll. S. Joan.* neconon in *Philocal. Dialogo, Methodiique Excerptore,* præterquam quod *Philocalia MS. Coll. SS. Trin. Cant.* in textu suo habet ἐπεσθαι ἐπὶ mendose pro ἐπ' εὐεργεσίᾳ.

P. 105. l. 1. δυνάμενα] *Præparatio* δυνάμενοι, ubi Vigerus; “Præstat omnino δυνάμενα, ut referatur ad ταῦτα, non ad “Θεοῖ.” Atque extat hæc lectio in *Philocal.* et *Dialogo.* Verba hic præteriit nonnulla *Methodii Excerptor.* Proxime ante restitui τὸν ante σὸν, quod omiserat *Vigeriana Præparat. editio.*

Ibid. l. 7. σύνθετος δὲ δὲ κόσμος &c.] Cum verba, quæ sequuntur, a textu omnia abessent, ἀδύνατον τοῦτο ἐξ ὕλης γεγονέναι λέγειν——τὴν σύστασιν ἔχειν, ea *Methodiani Excerptoris* solius ope restitui, in quibus tamen τοῦτον malim legero pro τοῦτο. Ita nunc correxit Photium cl. Bekkerus. Deerant autem verba in *Præparatione* et *Philocalia* propter τὸ δροιτέλευτον. Desieratque Maximum describere *Dialogus Origeni adscriptus.* Ita vero in Annott. ad *Præp. Evang.* Vigerus, “Mutila ista sunt. Commode sic expreas, πῶς δὴ σύνθετός

“ ἔστιν ὁ κόσμος, καὶ &c.” Et Trapezuntii quidem versio, qui Eusebianum opus ante Graece illud editum interpretatus fuerat, Vigeri emendationi favet. *Codex* interea *Præparationis* in Coll. S. Joan. servatus locum hoc modo ordinavit, σύνθετος δὲ ὁ κόσμος καὶ ἐκ διαφόρων οὐ. τ. κ. κ. συνεστῶς, (Habet συνεστῶς ἔστιν Methodii Excerptor) τὸ σύνθετον ἀπλῶν τινῶν μίξιν μηγενέει. Ceterum in vocibus, τὸ γὰρ σύνθετον scribitur in *Præparat. edita* τὸν pro τὸ, ubi tamen Vigerus τὸ rescribendum admonuit.

P. 105. l. 14. ἦν ποτὲ καθ' ἑαυτὰ] Negari facile posset, quod hic assumitur. VIGERUS.

Ibid. l. 15. ἡ ὕλη] Ita hic et infra l. 16. scribitur in *Codice Coll. S. Joan.* et *Philocalia*, sed a *Præparatione edita* utroque loco abest articulus; posteriorem quidem omisit *Methodii Excerptor* ab Hœschelio et Combefisio editus, nunc vero a Bekkerio emendatur.

P. 106. l. 3. ἦν δὲ ἀγέννητα] Hoc supplevit *Methodii Excerptor*; itidem particulam καὶ in vocibus δύο καὶ μόνα. Habes initio Maximiani Fragmenti, ὅπερ οὐ μέχρι τούτου ἵσταται καὶ μόνου. pag. 88. lin. 10. Ceterum desunt plurima in ipsis illis Methodianis ob τὸ δμοιοτέλευτον omissa.

Ibid. l. 4. ἵνα παρήσω—ἀκολουθήσειαν] Hoc totum cum supplevisset *Methodii Excerptor*, αὐτὰ pro ὄντα legendum olim censui, cum illo ἀπλᾶ constructum; nunc vero rescribere malim, τι ἔστιν ὄντα ἀπλᾶ.

Ibid. l. 7. δοκεῖ δέ σοι μηδὲν &c.] Haud simplicem esse materiam, auctor iterum probaturus est.

Ibid. l. 11. Οὐκοῦν εἰ μηδὲν τῶν ὄντων αὐτὸν ἔαντῷ &c.] Et hæc consequentia oppido quam infirma. Tota enim hæc ἀντιμάχησις, est κατ' εἶδος, non καθ' ὕλην. VIGERUS. Geminum quid de subtilioribus istis monuit scholium ab Hœschelio in Notis ad *Photium* pag. 81. allatum; εἰ κατὰ τὴν ὕλην, ἀλλὰ μὴ κατὰ τῶν ποιοτήτων (an τὰς ποιότητας?) ἡ ἀντίθεσις ἦν, ἵσχυροὶ οἱ λόγοι.

Ibid. l. 12. ἀλλήλοις δὲ ταῦτα ἀντίκειται] Debeo hoc quoque *Methodianis*.

Ibid. l. 15. δοκεῖ σοι τὰ μέρη μὴ ἀναιρετικὰ &c.] Sibi responderi hæc quaestio vult, partes materiæ non alteram alteri ferre exitium. Conferas quæ infra occurrunt pag. 107.

lin. 3. Rem aliter administravit in interpretatione Vigorous.

P. 106. l. 17. οὗτως ἔχω] Ita *Philocal.* et *Methodii Excerptor* pro οὗτως ἔχει. Verba conferas, quae supra habes pag. 95. lin. 10.

P. 107. l. 4. ἀναιρετικὸν] Ita *Philocal.* et *Methodii Excerptor* pro ἀνατρεπτικόν. Sæpenumero in superioribus ἀναιρετικὸν adhibetur.

Ibid. l. 4. τὰ δὲ τῆς ὑλῆς—ἔστιν] Hoc membrum orationis *Philocalia* supplevit. Hodie enim a *Præparatione Evang.* abest; olim vero fortasse Georgius Trapezuntius, qui Eusebium interpretatus est, in codice suo simile quid invenit. Habet quoque *Methodii Excerptor*, ταῦτα δὲ ἀναιρετικὰ τυγχάνει.

Ibid. l. 6. οὐδ' αὐτὰ ἔσονται ὑλη] Suspicetur quispiam legendum esse, οὐδ' αὐτὰ ἔσονται ὑλη μία, ut supra lin. 13. Et Genebrardum video, qui *Philocaliam Origenis* e codd. MSSStis interpretatus est, ita vertisse, non erunt unius materiæ, neque una materia. Sed nihil mutandum esse infra patebit.

Ibid. l. 16. τὸ μὴ εἶναι τὴν ὑλην δείκνυται] Georgius quidem Trapezuntius, quem plus semel commemoravi, locum ita Latine expressit; *Cum autem aliæ rerum aliis opponuntur, non eadem esse videtur materia omnium.* In omnibus tamen libris lectio recepta extat, neque etiam Genebrardus in *Philocalia sua* hic quidem diversum quid posuit. Post illa autem τὸ μὴ εἶναι subaudiendum est αὐτὰ hoc est τὰ ἀντικείμενα, quomodo supra colligitur.

Ibid. δείκνυται] In *Præparatione Evang.* Eusebius addidit; Τοσῶτα καὶ δὲ προδηλωθεὶς συγγραφεύς. In *Philocalia* autem scholium hic adjectum est, quod supra attuli in Monito, Ταῦτα ὑπὸ τοῦ ζ'. λόγου τῆς Εὐσέβιου τοῦ Παμφίλου εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς παρεκβέβληται. Μαξίμου δέ εἰσιν, ὡς φησιν δὲ αὐτὸς Εὐσέβιος, οὐκ ἀσήμου ἐν τοῖς Χριστιανοῦς συγγραφέως (elogium est ab Eusebio τῇ ῥήσει præmissum). αὐτολεξὲὶ δὲ εὑρηται τῶτα κείμενα, καὶ ἐν τῷ Ὁμηρένοις πρὸς Μαρκιωνιστὰς καὶ ἄλλους αἱρετικὸν διαλόγῳ, Εὐτροπίου δικάζοντος, Μεγεθίου δὲ ἀντιλέγοντος. Joannes Tarinus, qui scholium edidit, ait; summorum theologorum, Basili et Gregorii, qui *Philocaliam* ex variis Origenis comment. excerptserunt, hanc esse, non ex-

scriptoris alicujus, observationem, sibi satis probari tum forma ipsius, tum quod in tribus codicibus (nescit, an et in omnibus) reperiatur. Certo in tribus illis, quos ego in usus meos adhibui, eadem haec annotatio adscripta est. Denique hoc monebo, præter Maximi istæc alia ejusdem argumenti a Photiano Methodii abbreviatore afferri, quorum pars fortasse eidem Maximo debetur, pariter ac nonnulla quæ in integra parte ejusdem Operis Methodii *De Libero Arbitrio* comparant. Videsis Monitum Maximo præmissum sub init.

C A I U S.

◆

C A I U S.

S. HIERONYMUS, *Lib. De Viris Illustribus,*
cap. lix. p. 136.

GAIUS, ^a sub Zephyrino Romanæ urbis episcopo, id est, sub Antonino Severi filio, disputationem adversum Proculum, Montani sectatorem, valde insignem habuit; arguens eum temeritatis, ^b super nova prophetia defendenda: et in eodem volumine Epistolas quoque

^a Hunc Caium etiam volunt viri docti auctorem *σπουδάσματος* sive scripti adversus Artemonis hæresin apud Euseb. v. 28. secuti Photium Cod. 48. quanquam Eusebius diserte testatur se aliquid afferre ex libro μὴ τὴν προσηγορίαν ἐπαγομένω τῶν συγγραμμένων. Ex neutro horum scriptorum quicquam extat præter pauca ea quæ Eusebius ex illis retulit.—Antoninus Caracalla, Severi filius Imperator ab A. 211. ad 217. FABRICIUS. De libro adversus Artemonem vid. infra. Photius Cod. 48. p. 35. Τοῦτον τὸν Γαῖον πρεσβύτερόν φασι γεγενῆσθαι τῆς κατὰ Ῥώμην ἐκκλησίας ἐπὶ Οὐίκτορος καὶ Ζεφύριον τῶν ἀρχιερέων. χειροτονηθῆναι δὲ αὐτὸν καὶ ἐθνῶν ἐπίσκοπον.

^b Euseb. vi. 20. de Caïi adversus Proclum loquens Dialogo: ἐν ᾧ τῶν δι' ἐναντίας τὴν περὶ τὸ συντάττειν κανὼν γραφὰς προπέτειάν τε καὶ τόλμαν ἐπιστομίζων. Bene κανὼν γραφὰς de Prophetiis novis Montanistarum interpretatur Hieronymus, quarum non modo defensionem sed et σύνταξιν maxime et compositionem illis Caius vitio vertit jure merito. FABRICIUS.

Pauli, ^ctredecim tantum enumerans, decimam quartam quæ fertur ad Hebræos, dicit non ejus esse: ^dsed et apud Romanos usque hodie quasi Pauli apostoli non habetur.

^c Euseb. vi. 20. τῶν τοῦ ἱεροῦ ἀποστόλου δεκατριῶν μόνον ἐπιστολῶν μημονεύει, τὴν πρὸς Ἐβραίους μὴ συναριθμήσας ταῖς λοιπαῖς. Ex hoc loco Rich. Simon. lib. I. Hist. Criticæ Novi Test. p. 175. colligebat Caium primum fuisse qui hanc Epistolam Paulo eripuerit, nisi quod Tertullianus maluit eam ad Barnabam quam ad Paulum referre. **FABRICIUS.**

^d *Apud Romanos quosdam* debebat dicere ex Eusebio; ἐπεὶ καὶ εἰς δεῦρο παρὰ Ῥωμαίων τισὶν οὐ νομίζεται τοῦ ἀποστόλου τυγχάνειν. **FABRICIUS.** Hac de re videsis, quæ superius annotantur in Vol. I. ad ANONYMI FRAGMENTUM De Canone Novi Testamenti pp. 421, 422. Vid. etiam infra pp. 17, 18.

C A I I,

QUI CIRCITER INITIA SÆCULI TERTII FLORUIT,

FRAGMENTA.

EX DIALOGO, VEL DISPUTATIONE,

5 CUM PROCLO, SIVE PROCULO, MONTANISTA.

KAI ἐν τῷ Γαῖον δὲ (inquit Eusebius lib. iii. *Hist. cap. 31.*) οὐκ
μικρῷ πρόσθεν (cap. 28. ejusd. lib.) ἐμνήσθημεν διαλόγῳ, Πρόκλος
πρὸς ὃν ἐποιεῦτο τὴν ξήτησιν, περὶ τῆς Φιλίππου καὶ τῶν θυγατέρων
αὐτοῦ τελευτῆς συνάδων τοῖς ἐκτεθεῖσιν οὕτω φησίν. Μετὰ
10 τοῦτον δὲ προφήτιδες τέσσαρες αἱ Φιλίππου γεγένηνται
ἐν Ἱεραπόλει τῇ κατὰ τὴν Ἀσίαν· ὁ τάφος αὐτῶν ἐστὶν
ἔκει, καὶ ὁ τοῦ πατρὸς αὐτῶν.

Præterea in dialogo Caii cuius supra fecimus mentionem, Proculus
15 adversus quem instituta est disputatio, de Philippi ejusque filiarum exitu, plane consentiens cum iis quæ modo retulimus, sic ait:

Quatuor posthæc Philippi filiæ prophetides fuerunt Hierapoli Asiæ civitate, ubi etiam earum et patris Philippi sepulcrum visitur.

Ex eodem Opere.

20 Ἐγὼ δὲ τὰ τρόπαια τῶν ἀποστόλων ἔχω δεῖξαι. ἐὰν
γὰρ θελήσῃς ἀπελθεῖν ἐπὶ τὸν Βατικανὸν, ἢ ἐπὶ τὴν ὁδὸν
τὴν Ὁστίαν, εύρήσεις τὰ τρόπαια τῶν ταύτην ἰδρυσαμένων τὴν ἐκκλησίαν. Attulit hoc Eusebius lib. ii. *Hist. cap. 25.*

Ego vero apostolorum tro-
35 pæa possum ostendere. Nam sive in Vaticanum, sive ad Os-

tiensem viam pergere libet, ocurrent tibi tropæa eorum qui ecclesiam illam fundaverunt.

Ex eodem Opere.

— Άλλὰ καὶ Κήρυνθος [ό] δι’ ἀποκαλύψεων ὡς ὑπὸ ἀποστόλου μεγάλου γεγραμμένων, τερατολογίας ἥμιν ὡς δι’ ἀγγέλων αὐτῷ δεδειγμένας ψευδόμενος ἐπεισάγει, λέγων, μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐπίγειον εἶναι τὸ βασίλειον τοῦ Χριστοῦ· καὶ πάλιν ἐπιθυμίας καὶ ἡδονᾶς ἐν Ἱερουσαλήμ τὴν σάρκα πολιτευομένην δουλεύειν. καὶ ἔχθρὸς ὑπάρχων ταῖς γραφαῖς τοῦ Θεοῦ, ἀριθμὸν χιλιοντατίας ἐν γάμῳ ἑορτῆς θέλων πλανᾶν λέγει γίνεσθαι. Hæc posuit Eusebius lib. iii. *Hist. cap. 28.*

10

— Sed et Cerinthus per revelationes quasdam a se tanquam a magno quodam apostolo conscriptas, portenta quædam quasi ab angelis sibi ostensa commentus nobis introducit, affirmans post resurrectionem regnum Christi in terris futurum, ac rursus ho-

mines Hierosolymis degentes cupiditatibus et voluptati corporis obnoxios fore. Additque hostis ille divinarum scripturarum, mille annorum spatium 15 in nuptialibus festis transactum iri, quo facilius imperitos homines decipiat.

De eodem Opere.

Ἡλθε δὲ εἰς ἥμᾶς (inquit Eusebius lib. vi. *Hist. cap. 20.*) καὶ 20 Γαῖον λογιωτάτου ἀνδρὸς διάλογος, ἐπὶ Ῥώμης κατὰ Ζεφυρῶν πρὸς Πρόκλον τῆς κατὰ Φρύγας αἱρέσεως ὑπερμαχοῦντα κεκινημένος· ἐν φῶ τῶν δι’ ἐναντίας τὴν περὶ τὸ συντάττειν καινὰς γραφὰς προπέτειάν τε καὶ τόλμαν ἐπιστομίζων, τῶν τοῦ ἱεροῦ ἀποστόλου δεκατριῶν μόνων ἐπιστολῶν μυημονεύει, τὴν πρὸς Ἐβραίους μὴ 25 συναριθμήσας ταῖς λοιπαῖς.

Pervenit etiam ad nos Caii disertissimi viri disputatio Romæ habita temporibus Zephyrini, adversus Proclum quemdam Cataphrygatum hæresis propugnatorem. In qua ille dum adversariorum in com-

ponendis novis scripturis temeritatem et audaciam suggillat, tredecim solum divini apostoli commemorat epistolæ: eam que ad 30 Hebreos inscripta est, cum reliquis non adnumerans.

QUÆ SEQUUNTUR,
EX PARVO LABYRINTHO SUMPTA SUNT,
QUI VEL CAII,
VEL ANONYMI SCRIPTORIS EJUSDEM AËVI EST.

5 Φασὶ γὰρ (Hæretici) τοὺς μὲν προτέρους ἄπαντας καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀποστόλους παρειληφέναι τε καὶ δεδιδαχέναι ταῦτα, ἢ νῦν οὗτοι λέγουσι· καὶ τετηρῆσθαι τὴν ἀλήθειαν τοῦ κηρύγματος μέχρι τῶν Βίκτορος χρόνων, ὃς ἦν τρισκαιδέκατος ἀπὸ Πέτρου ἐν Ἱρώμῃ ἐπίσκοπος· ἀπὸ δὲ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ζεφυρίνου, παρακεχαράχθαι τὴν ἀλήθειαν. ἦν δὲ ἀν τυχὸν πιθανὸν τὸ λεγόμενον, εἰ μὴ πρῶτον μὲν ἀντέπιπτον αὐτοῖς αἱ θεῖαι γραφαί· καὶ ἀδελφῶν δέ τινων ἐστὶ γράμματα πρεσβύτερα τῶν Βίκτορος χρόνων, ἢ ἐκεῖνοι πρὸς τὰ ἔθνη ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, καὶ πρὸς τὰς τότε αἱρέσεις ἔγραψαν· λέγω δὲ Ἰουστίνου καὶ Μιλτιάδου καὶ Τατιανοῦ καὶ Κλήμεντος καὶ ἑτέρων πλειόνων, ἐν οἷς ἀπασι θεολογεῖται ὁ Χριστός. τὰ γὰρ Εἰρηναίου τε καὶ Μελίτωνος καὶ τῶν λοιπῶν τις ἀγνοεῖ βιβλία, Θεὸν καὶ ἀνθρωπον καταγγέλλοντα τὸν 20 Χριστόν; Ψαλμοὶ δὲ ὅσοι καὶ φόδαι ἀδελφῶν ἀπ' ἀρχῆς

Affirmant enim prisois quidem omnes, et ipsos apostolos, ea quæ ab ipsis nunc dicuntur, et accepisse et docuisse: ac 25 prædicationis quidem veritatem esse custoditam usque ad Victoris tempora, qui tertius decimus a Petro Romanæ urbis episcopus fuit: a Zephyrini autem temporibus qui Victori successit, adulteratam fuisse veritatem. Ac fortasse id quod dicunt, credibile videretur, nisi eis refragarentur primum quidem divinæ Scripturæ: deinde

fratrum quorumdam scripta, Victoris ætate antiquiora, quæ illi adversus gentes et contra sui temporis hæreticos pro veritatis defensione scripserunt. Justinum intelligo, et Miltiadem et Tatianum ac Clementem, aliosque quamplurimos: in quorum omnium libris Christi divinitas adstruitur. Nam Irenei quidem et Melitonis et reliquorum scripta quis est qui ignoret, in quibus Christum Deum simul atque hominem prædicarunt? Psalmi quoque et

ὑπὸ πιστῶν γραφεῖσαι, τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τὸν Χριστὸν ὑμνοῦσι θεολογοῦντες. πῶς οὖν ἐκ τοσούτων ἔτῶν καταγγελλομένου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος, ἐνδέχεται τοὺς μέχρι Βίκτορος οὕτως ὡς οὗτοι λέγουσι κεκηρυχέναι; πῶς δὲ οὐκ αἰδοῦνται ταῦτα Βίκτορος καταψεύδεσθαι· ἀκριβῶς εἰδότες, ὅτι Βίκτωρ τὸν σκυτέα Θεόδοτον τὸν ἀρχηγὸν καὶ πατέρα ταύτης τῆς ἀρνησιθέου ἀποστασίας, ἀπεκήρυξε τῆς κοινωνίας, πρῶτον εἰπόντα ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν Χριστόν. εἰ γὰρ Βίκτωρ κατ’ αὐτὸὺς οὕτως ἐφρόνει ὡς ἡ τούτων διδάσκει βλασφημία, πῶς ἀν ἀπέβαλλε Θεόδοτον τὸν τῆς αἱρέσεως ταύτης εὑρετήν; Attulit hæc Eusebius lib. v. *Hist.* cap. 28.

cantica fratrum jam pridem a fidelibus conscripta, Christum Verbum Dei concelebrant, divinitatem ei tribuendo. Cum igitur tot abhinc annis ecclesiastica doctrina prædicata sit, qui fieri potest ut omnes usque ad Victoris tempora eam quam isti dicunt doctrinam promulgaverint? Quomodo eos non pudet hujusmodi calumniam adversus Victorem concinnare,

cum certo sciant Theodotum coriarium qui defectionis illius Deum abnegantis parens et auctor fuit, primusque Christum nudum esse hominem asseruit, per Victorem a communione ecclesiæ ejectum fuisse. Nam si, ut aiunt, Victor eadem sentiebat quæ illorum docet impietas, cur Theodotum opinionis illius auctorem ab ecclesia removit?

Ex eodem Opero.

25

Ὑπομνήσω γοῦν πολλοὺς τῶν ἀδελφῶν πρᾶγμα ἐφ' ἡμῶν γενόμενον· ὃ νομίζω ὅτι ^a εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγεγόνει, τυχὸν ἀν κἀκείνους ἐνουθέτησε. Νατάλιος ἦν τὶς ὁμο-

Facinus nostra aetate gestum, multis fratrum nostrorum in memoriam revocabo. Quod

quidem si Sodomis admissum fuisset, ipsos, ut arbitror, in- 30 colas ad pœnitentiam provocare

^a Mat. xi. 32.

λογητὴς οὐ πάλαι, ἀλλ’ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων γενόμενος καιρῶν. οὗτος ἡπατήθη ποτὲ ὑπὸ Ἀσκληπιοδότου (for. Ἀσκληπιάδου. vid. notam) καὶ ἔτερου Θεοδότου τινὸς τραπεζίτου· ἥσαν καὶ οὗτοι ἅμφω Θεοδότου τοῦ σκυτέως μαθηταὶ, τοῦ πρώτου ἐπὶ ταύτῃ τῇ φρονήσει, μᾶλλον δὲ ἀφροσύνῃ, ἀφορισθέντος τῆς κοινωνίας ὑπὸ Βίκτορος ως ἔφην τοῦ τότε ἐπισκόπου. ἀνεπείσθη δὲ ὁ Νατάλιος ὑπ’ αὐτῶν ἐπὶ σαλαρίῳ ἐπίσκοπος κληρωθῆναι ταύτης τῆς αἵρεσεως, ὥστε λαμβάνειν παρ’ αὐτῶν μηνιαῖα δηνάρια ἐκατὸν πεντήκοντα. γενόμενος οὖν σὺν αὐτοῖς, δι’ ὄραμάτων πολλάκις ἐνουθετεῖτο ὑπὸ τοῦ Κυρίου. ὁ γὰρ εὔσπλαγχνος Θεὸς καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, οὐκ ἐβούλετο ἔξω ἐκκλησίας γενόμενον, ἀπολέσθαι μάρτυρα τῶν ἴδιων παθῶν. ἐπεὶ δὲ ῥαθυμότερον τοῖς ὁράμασι προσεῖχε, δελεαζόμενος τῇ τε παρ’ αὐτοῖς πρωτοκαθεδρίᾳ, καὶ τῇ πλείστους ἀπολλυούσῃ αἰσχροκερδείᾳ, τελευταῖον ὑπὸ ἀγίων ἀγγελων ἐμαστιγώθη, δι’ ὅλης τῆς νυκτὸς οὐ σμικρῶς αἰκισθείς. ὥστε ἔωθεν ἀναστῆναι, καὶ ἐνδυσάμενον σάκκον, καὶ σποδὸν κατα-

potuisset. Erat quidem Natalis nomine, confessor: qui non ita pridem, sed nostra ætate vixit. Hic forte in fraudem inductus est ab Asclepiodoto et altero quodam Theodoto argentario. Ambo autem isti discipuli erant Theodoti illius coriarii, qui primus ob hanc doctrinam, seu potius insaniam, a Victore, ut dixi, tunc temporis episcopo ab ecclesiæ communione remotus est. Hi persuaserunt Natali, ut accepto salario hæresis illius episcopus crearetur, ea scilicet conditione ut menstruos centum quinquaginta denarios ab illis acciperet. Sociatus igitur il-

lorum partibus, saepè a Domino corripiebatur in somnis. Clementissimus enim Deus ac Dominus noster Jesus Christus, eum qui passionum suarum testis extiterat, perire extra ecclesiam nolebat. Sed cum nocturnas ejusmodi visiones negligeret Natalis, utpote honore primæ apud illos sedis, et turpis lucri cupiditate (quæ multis mortalibus exitio est) inescatus, tandem a sanctis angelis per totam noctem flagris cæsus et gravissime verberatus est. Adeo ut primo diluculo consurgens, saccum induerit, et cinere conspersus confestim cum lacrimis s 2

πασάμενον, μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ δακρύων προσπεσὲν Ζεφυρίνῳ τῷ ἐπισκόπῳ, κυλιόμενον ὑπὸ τοὺς πόδας οὐ μόνον τῶν ἐν τῷ κλήρῳ, ἀλλὰ καὶ τῶν λαϊκῶν· συγχέαι τε τοῖς δάκρυσι τὴν εὔσπλαγχνον ἐκκλησίαν τοῦ ἐλεήμονος Χριστοῦ πολλῇ τε τῇ δεήσει χρησά- 5 μενον, δείξαντά τε τοὺς μώλωπας ὡν εἰλήφει πληγῶν, μόλις κοινωνηθῆναι. Attulit hæc Eusebius ibid.

ad pedes Zephyrini episcopi sese abjecerit, non solum cleri, verum etiam sacerdotalium vestigiis advolutus; et Christi misericordis ecclesiam ipsam quoque misericordem fletibus suis com-

moverit atque concusserit. Multisque precibus usus, ostensis etiam vibicibus plagarum quas 10 pro Christi confessione pertulerat, vix tandem ad communionem admissus est.

Ex eodem Opere.

Γραφὰς μὲν θείας ἀφόβως ρεφαδιουργήκασι· πίστεως 15 δὲ ἀρχαίας κανόνα ἡθετήκασι· Χριστὸν δὲ ἡγνοήκασιν· οὐ τί αἱ θεῖαι λέγουσι γραφὰς ζητοῦντες, ἀλλ’ ὅποιον σχῆμα συλλογισμοῦ εἰς τὴν τῆς ἀθεότητος εὑρεθῆ σύστασιν, φιλοπόνως ἀσκοῦντες· καὶν αὐτοῖς προτείνῃ τὶς ρῆτὸν γραφῆς θεϊκῆς, ἐξετάζουσι πότερον συνημμένον 20 ἢ διεζευγμένον δύναται ποιῆσαι σχῆμα συλλογισμοῦ. καταλιπόντες δὲ τὰς ἀγίας τοῦ Θεοῦ γραφὰς, γεωμετρίαν ἐπιτηδεύουσιν· ^bώς ἀν ἐκ τῆς γῆς ὄντες καὶ ἐκ τῆς γῆς

Sacras quidem scripturas audacter adulteraverunt: primitivæ autem fidei regulam rejeccerunt: Christum ipsum denique ignoraverunt: non inquirentes quid sacrae doceant scripturæ; sed cuiusmodi syllogismorum figura ad confirmandam

impietatem suām reperiatur, assidue meditantes. Quod si quis 25 aliquem divinæ Scripturæ locum eis objiciat, examinant utrum connexum an disjunctum syllogismi genus ex eo confici possit. Relictisque atque abjectis sacris 30 Dei Scripturis, geometriæ stu-

^b Joan. iii. 30, 31.

λαλοῦντες, καὶ τὸν ἄνωθεν ἐρχόμενον ἀγνοοῦντες. Εὐ-
κλείδης γοῦν παρά τισιν αὐτῶν φιλοπόνως γεωμετρεῖται·
’Αριστοτέλης δὲ καὶ Θεόφραστος θαυμάζονται· Γαληνὸς
γὰρ ἵστις ὑπό τινων καὶ προσκυνεῖται. οἱ δὲ ταῖς τῶν
5 ἀπίστων τέχναις εἰς τὴν τῆς αἰρέσεως αὐτῶν γνώμην
ἀποχρώμενοι, καὶ τῇ τῶν ἀθέων πανουργίᾳ τὴν ἀπλῆν
τῶν θείων γραφῶν πίστιν καπηλεύοντες· ὅτι μηδὲ ἐγγὺς
πίστεως ὑπάρχουσι, τί δεῖ καὶ λέγειν; διατοῦτο ταῖς
10 θείαις γραφαῖς ἀφόβως ἐπέβαλον τὰς χεῖρας, λέγοντες
αὐτὰς διωρθωκέναι. καὶ ὅτι τοῦτο μὴ καταψευδόμενος
αὐτῶν λέγω, ὁ βουλόμενος δύναται μαθεῖν. εἰ γάρ τις
θελήσει συγκομίσας αὐτῶν ἐκάστου τὰ ἀντίγραφα
ἐξετάζειν πρὸς ἄλληλα, κατὰ πολὺ ἀν εὗροι διαφω-
νοῦντα. ἀσύμφωνα γοῦν ἔσται τὰ ’Ασκληπιάδου τοῖς
15 Θεοδότου. πολλῶν δέ ἔστιν εὑπορῆσαι, διὰ τὸ φιλο-
τίμως ἐγγεγράφθαι τοὺς μαθητὰς αὐτῶν τὰ ὑφ' ἐκάστου
αὐτῶν ὡς αὐτοὶ καλοῦσι κατωρθωμένα, τουτέστιν ἡφα-
νισμένα. πάλιν δὲ τούτοις τὰ ’Ερμοφίλου οὐ συνάδει·

dent; quippe qui terrestres sint
20 et loquantur terrena, et illum
qui de cælo advenit ignorent.
Euclidis igitur geometria apud
nonnullos eorum studiose ex-
colitur. Aristoteles vero et Theo-
25 phrastus summa admiratione sus-
cipiuntur: Galenus autem a qui-
busdam etiam adoratur. Proinde
istos qui infidelium artibus ac
disciplinis ad stabiliendam hæ-
30 resis suæ opinionem abutuntur,
et subtili impiorum hominum
versutia simplicissimam divina-
rum Scripturarum adulterant fi-
dem, remotissimos esse a fide
35 quid attinet dicere? Hinc est
quod divinis Scripturis audacter

manus intulerunt, eas a se e-
mendatas esse dicentes. Atque
id a me non falso eis objici, quis-
quis voluerit facile cognoscet.
Nam si quis exemplaria illorum
undique conquisita simul inter
se contulerit, inveniet profecto
illa inter se plurimum dissentire.
Certe Asclepiadoti exemplaria
non convenient cum illis quæ
sunt Theodoti. Multa porro
hujusmodi exemplaria nancisci
licet, propterea quod discipuli
illorum studiose perscripserunt
ea quæ a magistris suis ut ipsi
dicunt emenda, hoc est cor-
rupta fuerant. Jam Hermophili
exemplaria cum illis quæ dixi,

τὰ γὰρ Ἀπολλωνίδου οὐδὲ αὐτὰ ἑαυτοῖς ἔστι σύμφωνα. ἔνεστι γὰρ συγκρῖναι τὰ πρότερον ὑπ’ αὐτῶν κατασκευασθέντα, τοῖς ὕστερον πάλιν ἐπιδιαστραφεῖσι, καὶ εὑρεῖν καταπολὺ ἀπάδοντα. ὅσης δὲ τόλμης ἔστι τοῦτο τὸ ἀμάρτημα, εἰκὸς μηδὲ ἐκείνους ἀγνοεῖν. ἡ γὰρ οὐ 5 πιστεύουσιν ἀγίῳ πνεύματι λελέχθαι τὰς θείας γραφὰς, καὶ εἰσὶν ἄπιστοι· ἡ ἑαυτοὺς ἡγοῦνται σοφωτέρους τοῦ ἀγίου πνεύματος ὑπάρχειν· καὶ τί ἔτερον ἡ δαιμονῶσιν; οὐδὲ γὰρ ἀρνήσασθαι δύνανται ἑαυτῶν εἶναι τὸ τόλμημα, ὁπόταν καὶ τῇ αὐτῶν χειρὶ ἦ γεγραμμένα· καὶ 10 παρ’ ὅν κατηχήθησαν μὴ τοιαύτας παρέλαβον τὰς γραφὰς· καὶ δεῖξαι ἀντίγραφα, ὅθεν αὐτὰ μετεγράψαντο, μὴ ἔχωσιν. ἔνιοι δὲ αὐτῶν οὐδὲ παραχαράσσειν ἤξιώσαν αὐτὰς, ἀλλ’ ἀπλῶς ἀρνησάμενοι τόν τε νόμον καὶ τοὺς προφήτας· ἀνόμον καὶ ἀθέου διδασκαλίας προφάσει 15 χάριτος· εἰς ἔσχατον ἀπωλείας ὅλεθρον κατωλίσθησαν.

Attulit Eusebius ibid.

minime consentiunt. Ea vero quæ dicuntur Apollonis ne secum quidem ipsa concordant. Nam illa quæ prius ediderat, cum illis quæ postea invertit atque luxavit, conferre quilibet potest, atque inter se dissonantia deprehendere. Quantæ porro audaciæ sit ejusmodi facinus, ne ipsos quidem ignorare credibile est. Aut enim sacras Scripturas a sancto Spiritu dictatas esse non credunt, ac proinde infideles sunt: aut semetipsos Spiritu sancto sapientiores esse existimant, ac proinde quid aliud sunt

quam Dæmoniaci? Neque enim negare possunt hoc facinus a se admissum esse, cum ipsorum 20 manu descripta sint exemplaria; neque ab illis, a quibus in Christiana fide instituti sunt, ejusmodi codices acceperint: nec ostendere possint exemplaria, ex 25 quibus sua illa descripserunt. Quidam autem ex ipsis ne adulterare quidem scripturas dignati sunt: sed legem ac prophetas absolute repudiantes, per illegitimam et impiam doctrinam, sub obtentu gratiæ in altissimum exitii gurgitem delapsi sunt.

ANNOTATIONES IN CAII FRAGMENTA.

P. 127. l. 7. διαλόγῳ] De Caii adversus Proclum libro videntur est Photius in bibliotheca. (Cod. 48.) Apud Theodoritum in libro iii. hæreticarum fabularum, ubi mentio fit hujus libri, κατὰ Πατρόκλου scribitur pro Πρόκλου. Erat autem hic liber dialogus, in quo Proclus Montani prophetiam defendens inducebatur, ut patet ex libro iii. Eusebii cap. 31. Ubi verba ipsius Procli afferuntur, quibus ad adstruendam Montani prophetiam, docebat semper in Asia prophetas viguisse: et adhuc sua ætate exstitisse apud Hierapolim sepulcra filiarum Philippi, quæ prophetiæ dono insignes fuerant. Quibus Procli verbis respondens Caius, ait Romanos longe illustrioribus sepulcris gloriari, Petri scilicet ac Pauli. Verba Caii habes in libro ii. capite penultimo. (hic proxime post collocata.) Valesius, ad lib. vi. *Hist. Eusebii* cap. 20. Conferas notas supra ad POLYCRATIS Fragmenta pag. 20. et 25.

Ibid. l. 9. Μετὰ τοῦτον δὲ &c.] τοῦτον pro edito τοῦτο nunc recte recepit Burtonus ex codicibus scriptis Med. Maz. Fuket. Savil. Norf. Florentinisque, hoc addito, “Nescientes librarii de “quo Proculus ante loqueretur, τοῦτον in τοῦτο mutabant: at “si totus iste dialogus exstitisset, viri cujusdam apostolici “dono propheticō prædicti nomen invenissemus; talibus enim “exemplis novas suorum prophetias Montanistæ defendebant.” Ita vir cl., qui refert omisisse particulam δὲ edit. Steph codd. Paris. i. Norf. Venet. Florentinos Nicephorumque. Vertit Rufinus, post hæc autem; habet τούτων Niceph. Mox in Cod.

Norūf. additur καὶ ante ὁ τάφος, et in *Saviliī MSto* deficit articulus ὁ ante τοῦ πατρός.

P. 127. l. 20. Ἐγὼ δὲ τὰ τρόπαια &c.] Eusebius præmisit; Παῦλος δὴ οὖν ἐπ’ αὐτῆς ‘Ρώμης τὴν κεφαλὴν ἀποτιηθῆναι, καὶ Πέτρος ὡσαύτως ἀνασκολοπισθῆναι κατ’ αὐτὸν (eodem Nerone regnante) ἴστοροῦνται. καὶ πιστοῦται γε τὴν ἴστορίαν ἡ Πέτρου καὶ Παύλου εἰς δεῦρο κρατήσασα ἐπὶ τῶν αὐτόθι κοιμητηρίων πρόσρησις. Οὐδὲν δ’ ἥττον καὶ ἐκκλησιαστικὸς ἀνὴρ Γάιος ὄνομα, κατὰ Ζεφυρίνον· Ρωμαίων γεγονὼς ἐπίσκοπον ὃς δὴ Πρόκλῳ τῆς κατὰ Φρύγας προϊσταμένῳ γνώμῃς ἔγγράφως διαλεχθεὶς, αὐτὰ δὴ ταῦτα περὶ τῶν τόπων ἔνθα τῶν εἱρημένων ἀποστόλων (Petri et Pauli) τὰ ἱερὰ σκηνώματα κατατέθειται, φησίν. ἜΓΩ δὲ τὰ τρόπαια &c. At Paulus quidem capite truncatus, Petrus vero cruci suffixus fuisse eodem regnante traduntur. Quam quidem narrationem abunde confirmingat Petri Paulique nomine insignita monumenta, quae in urbis Romæ cæmeteriis etiamnum videntur. Sed et Caius quidam vir catholicus, qui Zephyrini Romanæ urbis episcopi temporibus floruit, in eo libro quem scripsit adversus Proculum patronum sectæ Cataphrygarum, de loco in quo prædictorum apostolorum sacra corpora deposita sunt, ita loquitur. EGO vero apostolorum &c. Ubi ait Valesius, vocem ecclesiasticum interdum designare virum catholicum, et opponi hæretico, atque in hac significatione malle se vocem accipere hoc loco, “tum quia hæc frequentior hujus vocabuli significatio est, tum quod Eusebius de Caii libro adversus Proclum loquens, utrumque proprio epitheto designavit. Caium enim ecclesiasticum hominem appellat: Proclum vero Cataphrygarum sectæ patronum, id est haereticum. ὃς δὴ Πρόκλῳ τῆς κατὰ Φρύγας προϊσταμένῳ γνώμῃς ἔγγράφως διαλεχθεὶς, &c. Quippe Cataphrygarum secta in duas partes divisa est. Alterius princeps fuit Proclus: alterius vero Άeschynes. cui Proclum sequebantur, dicebantur οἱ κατὰ Πρόκλον. Qui Άeschyni favebant, dicebantur οἱ κατὰ Αἰσχύνην, ut docet Tertullianus in libro de præscriptione Hæreticorum.” h. e. cap. penult. *Libri Adversus Omnes Hæreticos* Tertulliano adjuncti. Monuit ad Eusebium suum el. Heinichen., cum de Caio sermo sit, melius vertendum, *doctor vel scriptor catholicus*.

P. 127. l. 21. ἐπὶ τὸν Βατικανὸν] Mirum est in omnibus nostris codicibus uno consensu haberi Βατικανοὶ, nec aliter legi-

tur in Chronico Georgii Syncelli. In sequentibus verbis ή ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν ὁστίαν omnes nostri eodices ὁστίαν habent. Verum in hoc dissentunt, quod Mazarinus quidem et Medicæus codex cum leni spiritu scriptum habent ὁστίαν: Regius autem et Fuketianus asperum adhibent spiritum. Porro Vaticanus quidem ad B. Petrum referri debet, qui sepultus est in Vaticano. Ostiensis autem via Paulum denotat, qui sepultus est in via Ostiense. VALESIUS. *MS.* quoque *Savil.* seu *Bodl.* exhibet *Βασικᾶν*, et Syncellus, prout edidit hunc Goarus, ὁστεῖαν præstat. Ait Strothius, Eusebii editor, *Lectiones Veneti codicis ὁστίαν* habuisse, quod ipse in textum recepit, notatque, Stephanum edidisse ὁστίαν cum spiritu aspero, *Nicephorum* autem exhibere Οστηνσίαν. Habet *MS. Norfolc.* ὁστισίαν, dum septem variationes in hac vocula se observasse nunc ait Burtonus, quas videas ad Eusebium ejus. *Rufinus* vetus interpres posuit, *Si enim procedas via regali, quæ ad Vaticanum ducit, aut via Ostensi &c.* Nunc Burtonus codicibus Valesianis βασακανὸν habentibus addit *codd. Parisinos Venetum et Florentinos*. Ceterum de sepultura beatorum apostolorum quædam ex *Gregorio Magno* Baronius profert in *Annalibus* ad an. 221. tom. ii. p. 360. ed. Antwerp.

P. 127. l. 22. τὰ τρόπαια τῶν ταύτην &c.] Adversus Metaphrasten, qui hæc Caii et alia quædam Dionysii Corinthii perperam intellexit, vide disputantem Valesium supra ad ejusdem DIONYSII Fragmenta, pag. 193. vol. I. De Petri et Pauli martyrio, ibid. supra p. 192.

P. 128. l. 2. Ἀλλὰ καὶ Κήρυνθος &c.] Eusebius, Κατὰ τοὺς δεηλωμένους χρόνους (scil. Trajano imperitante) ἔτέρας αἰρέσεως ἀρχηγὸν γενέσθαι Κήρυνθον παρειλήφαμεν. Γάϊος οὐ φωνὰς ἥδη πρότερον παρατέθειμαι (lib. ii. cap. 25.) ἐν τῇ φερομένῃ αὐτοῦ ζητήσει (conf. cap. 31) ταῦτα περὶ τοῦ αὐτοῦ γράφει: ἈΛΛΑ καὶ Κήρυνθος &c. *Eadem* tempestate alterius heresis auctorem fuisse Cerinthum accepimus. *De quo Caius is cuius verba superius retulimus, hæc in Disputatione sua scribit: SED et Cerinus &c.*

Ibid. l. 3. μεγάλον] Vox abest a *MS. Bodl.* Mox δεδιδαγμένας pro δεδειγμένας *Nicephorus* et vitiose δεδιδειγμένας *MS. Norfolc.* sed revelatas *Rufinus.* δεδιγμένους *Florent.* prior in marg. a prima manu, et *Flor.* posterior.

P. 128. l. 5. τὸ βασίλειον τοῦ Χριστοῦ] Idem referens dogma usitatori voce βασιλείᾳ usus ait Dionysius Alex. ἐπίγειον ἔσεσθαι τὴν τοῦ Χριστοῦ βασιλείαν, in hoc Eusebii capite testis citatus. Supra ἐπισυνάγει pro ἐπεισάγει *MS. Norfolc.* Et infra χιλιοετίας pro χιλιονταετίας et ἐν γάμου ἑορτῇ pro ἐν γάμῳ ἑορτῇs habet *Nicephorus*. Ex collatione penes me Jacobi Gronovii nunc mihi constat, legi χιλιοετίας in *codd. Florentinis*, et γάμου ἑορτῇ in altero ipsorum extare, et dicere virum eundem cl. malle se χιλιετίας.

Ibid. l. 9. θέλων πλανᾶν] θέλων σπλανᾶν. Sic in editione Rob. Stephani nescio quo casu excusum est. Quem Typographorum errorem secuti sunt postea Genevenses. Nos vero ex manuscriptis codicibus et ex Nicephori libro, veram hujus loci scripturam restituimus θέλων πλανᾶν. VALESIUS. His consentiunt codices *Bodl.* et *Norfolc.* atque Scaliger in exemplo edit. Steph. a me saepe adducto. Neque discrepat vetus interpres, nec codices a Burtono nunc collati.

Ibid. λέγει γίνεσθαι.] Deest λέγει in *Cod. MS. Bodl.* γένεσθαι pro γίνεσθαι *MS. Norfolc.* et *Niceph.* et *Flor.* a sec. manu. Pondus habent argumenta, quibus probare studet Leonardus Twelsius, *Examinat. Crit. Nov. Text. et Interp. Nov. Test.* Anglica lingua scripta. P. iii. part. 2. cap. ii. §. 3. Caium ad aliam quandam a Cerintho suppositam apocalypsin spectare, non ad illam, quae apud ecclesiam recepta est; quippe cum Cerinthus de hominibus genio suo et voluptati indulgentibus locutus sit, cuius quidem luxus S. Joannes in canonico libro nullam spem fecit. Adde quod, nisi totus erro, Caius non videtur τὴν χιλιονταετίαν improbare, quae a Joanne commemoratur, sed tantum depravationem ejus detestari ab inimico divinarum scripturarum, in quibus ea sit posita, introductam. Quod autem maximum est, quidquid opinatus est de libro Caius, Cerinthi de Filii incarnati persona scitum omnino discrepabat a doctrina de Filio Dei apud Apocalypsin. At vero constat, retulisse disertis verbis Alexandrinum Dionysium, nonnullos ex iis, qui se tempore antecesserant, repudiata Joannis apocalysi, eaque per singula capita exagitata et correcta, affirmasse Cerinthum istius libri verum auctorem fuisse; cum vero magnae auctoritatis nomen ad faciendam fidem commento suo vellet praesigere, Joannis titulum eidem

indidisse. “ Quippe hanc, inquiunt” (verba affero Dionysii a “ Valesio Latine versa) “ Cerinthi opinionem fuisse, ἐπίγειον
“ ἔσεσθαι τὴν τοῦ Χριστοῦ βασιλείαν, et in iis maxime rebus,
“ quas ipse utpote carnalis et voluptatibus corporis deditus
“ præcipue concupiscebatur, hæsurum, in ventris scilicet, et
“ eorum quæ sub ventre sunt satietate, id est, in cibis ac po-
“ culis, καὶ γάμοις, et in iis quibus ista honestius parari posse
“ existimabat; festis nimirum et sacrificiis et hostiarum mac-
“ tationibus.” Hæc Dionysius, proxime post hoc Caii frag-
mentum ab Eusebio adductus, iterumque ab eo in lib. vii. cap.
25. ut cuivis facile fuerit suspicari, magnum virum Dionysium
ista Caii verba, inter alia auctorum loca, sibi proposuisse.
Ad hæc dici possit, existimasse (sed falso tamen, immo falsissime)
germanæ apocalypsis adversarios cum veteres tum recen-
tiores, satis convenire librum illum cum terrenis carnalibusque
Cerinthi opinionibus. Quin et multi viri docti in ea sententia
fuerunt, ut statueretur Caius Joannis apocalypsin revera signi-
ficasse. Ita verbi gratia, Lardnerus *De Hist. Evang. Fide.*
part. ii. lib. i. cap. xlivi. §. 15; sed et alii etiam plerique, tes-
tibus Stoschio *De Canone Librorum N. T.* §. lxi. p. 195. et
Keilio in nota ad ed. novam *Fabricianæ Biblioth. Gr.* tom. iv.
p. 792.

Attamen dignum hoc est observatu, Theodoretum in *Hæret. Fab. Compend.* lib. ii. cap. 3. ubi non tantum de Cerinthi re-
velationibus mentionem fecit, sed et ista quæ Eusebius lau-
daverat Caii Dionysiique loca sibi evidenter proponit, sic scrip-
sisse; οὗτος (Cerinthus) καὶ ἀποκαλύψεις τινὰς ὡς αὐτὸς τεθεα-
μένος ἐπιλάσσατο; tanquam si illa Caii verba apud Eusebium,
ἀλλὰ καὶ Κήρυνθος ὁ δι' ἀποκαλύψεων ὡς ὑπὸ ἀποστόλου μεγάλου
γεγραμμένων, de Cerintho venditante seipsum ut magnum apo-
stolum, non tanquam alii cuiquam revelationes a se fictas ad-
scribente, intellexisset. Quæ fortasse fuerit haud aliena a mente
Caii interpretatio. Ita de Montanista quodam Themisone
nominato hoc ait APOLLONIUS apud Euseb. lib. v. *Hist. c.* 18.
ὡς μάρτυς καυχώμενος, ἐτόλμησε μιμούμενος τὸν ἀπόστολον, καθο-
λικήν τινα συνταξάμενος ἐπιστολὴν, κατηχεῖν μὲν τοὺς ἄμεινον
αὐτοῦ πεπιστευκότας. Supra Vol. I. p. 468.

Quidquid autem hac de re statuitur, existimeturne Caius,
necne, ad Joannis apocalypsin spectasse, obiter commemorare

mihi liceat, librum hunc omni veneratione dignum, saltem a decem auctoribus tanquam *θεόπνευστον* adductum fuisse, qui quidem omnes aut vetustiores Caio, aut ipsi æquales fuerunt; et quorum nomina supra ad Fragmentum de CANONE SCRIPTURÆ commemoravi, Vol. i. p. 427. contraque adeo vecordes fuisse nonnullos ex adversariis hujus libri, *Alogorum* nomine ab Epiphanio appellatos, ut non tantum apocalypsin Cerinthi esse dixerint, a cuius decretis notissimis tam de persona Jesu Christi, quam de creatore mundi, isthoc opus plurimum distabat, sed etiam eidem hæretico Joannis quoque evangelium, librum Cerintho oppositum, adscribere haud vere-rentur. Vid. *Hær.* li. num. 3. et Philastrium *De Hæresibus*, cap. 60. Edidit porro S. Hippolytus sub Caii tempora *Apologia pro Apocalypsi et Evangelio Joannis*, testibus cum Hebediesu in *Catalogo Libb. Chaldaeorum* p. 17. tum Statua Hippolyti, in qua inscripti sunt operum ejus tituli, Romæ olim effossa. Quæ forsitan defensio adversus Alogos istos suscep-ta est; nam *Capita* illa Hippolyti *adversus Caium* ab eodem Hebediesu commemorata, etsi suspicionem moveant, huc pertinuisse non affirmaverim.

P. 128. l. 20. ³Ηλθε δὲ εἰς ἡμᾶς—πρὸς Πρόκλον] Cataphrygarum secta in duas partes divisa est. alterius princeps fuit Proclus, alterius Æschines, ut scribit Tertullianus de præscriptione hæreticorum in fine. (Vid. supra.) Qui Proclum sectabantur, dicebantur οἱ κατὰ Πρόκλον, teste ibidem Tertulliano. Ex quo apparent Græcum hominem fuisse. Accedit quod Gaius ad-versus eundem Proclum Græce scripsit. Quare non assentior Baronio, qui hunc Proclum eundem esse vult cum Proculo Afro Latino Grammatico, cuius meminit Capitulinus. Ceterum Proclus Montanista insignem librum scripserat aduersus Valentianos, ut scribit Tertullianus in libro aduersus Valentinius. VALESIUS. Cujus notam de hoc Caii dialogo initio a me collocatam consulas.

Ibid. l. 23. καυνᾶς] κένας solenni permutatione *MS. Norfolc.* Alteram invenit lectionem, quæ melior est, in codd. suis *Rufinus*. Is tamen τοῦ δι' ἐναντίας pro τῶν δι' ἐ. legisse videtur. De his vero novis scriptis videsis Fabricium supra ad Hieron. *De Viris Ill.* aliquid annotantem, cui consentit Tillemontius *Mem. Eccl.* tom. iii. in *Caio.* pag. 76. ed. Bruxell.

P. 128. l. 26. λοιπαῖς.] Eusebius proxime post addit: ἐπεὶ καὶ εἰς δεῦρο παρὰ ὑψηλοῖς τιστίν, οὐ νομίζεται τοῦ ἀποστόλου τυγχάνειν. Ubi hæc Valesius. Eusebius supra in lib. iii. cap. 3. de Pauli Epistolis disserens, ait quosdam Epistolam ad Hebræos ut falsam rejecisse, asseverantes Romanam ecclesiam de ejus epistolæ auctoritate dubitare, πρὸς τῆς ὑψηλῶν ἐκκλησίας ὡς μὴ Παύλου σύστατον αὐτὴν, ἀντιλέγεσθαι φήσαντες. Rufinus in utroque Eusebii loco *Latinos* vertit. Hieronymus tamen in catalogo *Romanos* interpretatur, ubi de Caio. *Decimam quartam*, inquit, quæ fertur ad *Hebræos*, dicit non ejus esse. Sed et apud *Romanos* usque hodie quasi *Pauli apostoli* non habetur. Inter *Romanos* scriptores qui ita censuerunt, numerari potest Hippolytus Portuensis episcopus. Hic enim in libro adversus hæreses, Epistolam ad Hebræos Pauli apostoli non esse affirmavit, teste Photio in bibliotheca cap. 121. Hæc VALESIUS. Ad Fragmentum DE CANONE SCRIPTURÆ, admoneo fieri posse, ut Hippolytus, prout olim fecerat magister ejus Irenæus, hancce epistolam si minus tanquam Paulinam, tamen inter libros sacros receperit. Ceterum etsi Fabricius, quod ante vidimus, ad *Hieronymum* suum notavit, scribere debuisse eum post Eusebium apud *Romanos* quosdam, non apud *Romanos*; de suis ipsius temporibus id affirmare poterat Hieronymus, quippe qui testatus alibi est, Latinorum consuetudinem non recipere hanc epistolam inter scripturas canonicas. *Ep. ad Dardanum* p. 69. ed. Froben. quo tamen loco dicitur suscepta ea fuisse semper a Græcis, tanquam si Pauli apostoli fuerit.

P. 129. l. 5. Φασὶ γάρ &c.] Eusebius hæc præmisit: Τούτων ἐν τίνος (scil. ex orthodoxis quidem et ecclesiasticis auctoribus, sed Eusebio ignotis) σπουδάσματι κατὰ τῆς Ἀρτέμιωνος αἱρέσεως πεπονημένῳ, ἣν αὐθις ὁ ἐκ Σαμοσάτων Παῦλος, καθ' ἡμᾶς ἀνανεώσασθαι πεπείραται φέρεται τις διήγησις ταῦς ἐξεταζομέναις ἡμῖν προσήκουσα ἴστορίαις. τὴν γάρ τοι δεδηλωμένην αἱρεσιν ψιλὸν ἄνθρωπον γενέσθαι τὸν Σωτῆρα φάσκουσαν, οὐ πρὸ πολλοῦ νεωτερισθεῖσαν διενθύνων ἐπειδὴ σεμνύνειν αὐτὴν ὡς ἀν ἀρχαίαν οἱ ταύτης ἥθελον εἰσηγηταί πολλὰ καὶ ἄλλα εἰς ἔλεγχον αὐτῶν τῆς βλασφήμου ψευδηγορίας παραθεὶς ὁ λόγος, ταῦτα κατὰ λέξιν ἴστορεῖ. ΦΑΣΙ γάρ &c. Porro in cuiusdam ex illis auctoribus libro adversus Artemonis hæresim elaborato, quam Paulus Samosaten sis nostris temporibus renovare aggressus est: exstat quædam nar-

ratio, historiæ quam præ manibus habemus valde accommodata. Supradictam enim hæresim quæ Christum merum hominem esse dicebat, ante paucos annos invectam esse coarguens auctor ille, quandoquidem sectæ illius principes vetustissimam illam esse jactabant: post alia multa adversus impium eorum mendacium adducta, hæc ad verbum refert. AFFIRMANT enim &c. Ubi hæc annotavit Valesius: Nicephorus in libro iv. cap. 21. hunc librum auctoris ignoti inscriptum esse dicit μικρὰν λαβύρινθον. Photius autem in bibliotheca capite 48. Caium hujus libri auctorem facit. τοῦτον τὸν Γάϊον πρεσβύτερόν φασι γεγενῆσθαι τῆς κατὰ Ῥώμην ἐκκλησίας, συντάξαι δὲ καὶ ἔτερον λόγον ἰδίως κατὰ τῆς Ἀρτέμιωνος αἱρέσεως, &c. Hic est ipse liber cuius fragmenta hic profert Eusebius, quem tamen a labyrintho Photius aperte distinguit. Sed Nicephori sententiam confirmat Theodoritus in libro ii. hæreticarum fabularum capite quinto: ubi agens de Theodoto coriario, eamque de Natale episcopo referens historiam quam hic narrat Eusebius, ex libro qui parvus labyrinthus dicitur, illam esse depromptam testatur. VALESIUS.

Ostendere conati sunt multi viri doctissimi, Pearsonius, Lemoynæus, Cavius, alii, hoc scriptum adversus Artemonis hæresin, quod quidem titulo *Parvi Labyrinthi insignitum fuisse* testantur Theodoretus Nicephorusque, Caii hujus fuisse, Photium enim aiunt, sed alio quidem loco, hunc *Labyrinthum* Caio attribuisse. Nihilominus a Caio abjudicandum opus esse, vel certe rem in dubio relinquendam, censem cum Fabricius ad *Hieron.* supra, tum Lardnerus *De Hist. Evang. Fide* part. ii. lib. iii. cap. 32. §. 1. propterea quod ignorasse auctoris nomen Eusebius Hieronymusque et Theodoretus videntur. Immo vero Photii ipsius verba, quem solum secuti viri doctissimi opus Caio attribuunt, rem non ex propria ipsius Photii, sed aliena tantum sententia declarant. Verba Photiana a Valesio supra adducta in præsens omitto; illa vero altera ex eodem capite a viris illis prolata quibusdam debentur annotationibus, quas in opere *De Causa Universi* Photius invenerat adscriptas. Potest tamen fieri, ut veteres critici, qui hunc librum *Labyrinthum* nominatum ejus esse dixerunt, recte id fecerint, scripti enim neque tempus nec indeoles huic opinioni refragatur. Saltem æquali eidam Caii adjudicari idem debet,

ut ex verbis ipsius scriptoris evidenter patet, quippe qui de re quae Zephyrini tempore contigit, ita locutus est; ὑπομνήσω γοῦν πολλοὺς τῶν ἀδελφῶν πρᾶγμα ἐφ' ἡμῶν γενόμενον. Νατάλιος —οὐ πάλαι, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἡμετέρων γενόμενος καιρῶν. Vid. supra pp. 8 et 9. Obiit vero Zephyrinus Romanus episcopus circiter an. 216. Ait quidem Photius in loco a Valesio ad ducto narratum esse a quibusdam, scripsisse Caium et alium præterea librum contra Artemonis hæresim; sed profecto hunc librum diversum esse a Parvo Labyrintho, si modo omnia auctorum testimonia, et fortasse ipsius Photii verba, nam minime liquida ac distincta sunt, inter se conferantur, vix credendum est. At vero probabiliter contendere quis possit, opus, de quo agimus, Parvum Labyrinthum, adscribendum Hippolyto esse, a nemine tamen adhuc, quod sciam, in re præsenti commemorato. In catalogo enim marmoreo operum ejus, Romæ medio sæculo decimo sexto reperto, adscribitur ei *Liber contra Platonem de Universo*, Photiani autem critici, de quibus paulo supra, auctorem aiebant *Parvi Labyrinthi* fine operis sui testatum reliquissime scriptorem se esse Libri de *Universo*. An vero liber ille *de Universo* idem fuerit atque iste a se lectus, id sibi nondum liquere, ait Photius. Illud autem opus Caio, non Hippolyto, vindicasse constat eosdem criticos, quippe qui Labyrinthum a Caio compositum fuisse statuebant. Sed de Libro dicto de *Universo* mox harum notarum fine.

Cum vero aliqui olim, teste eodem Photio, dixissent, Origenem fuisse scriptorem Labyrinthi, id Theodoreetus haud verum esse judicavit. Enarratus enim historias, quæ sequuntur, de Natali, atque corruptione librorum sacrorum ab hæreticis tentata, haec ait; Κατὰ τῆς τούτων (Artemonis atque Theodoti) αἱρέσεως ὁ σμικρὸς συνεγράφη Λαβύρινθος, ὃν τινες Ὡριγένους ὑπολαμβάνουσι ποίημα, ἀλλ' ὁ χαρακτὴρ ἐλέγχει τὸν λέγοντας. lib. ii. *Hæret. Fab.* cap. 5.

Ceterum de Labyrinthi titulo hæc habet Lemoynæus, *Var. Sacr.* tom. ii. p. 942. “Labyrinthus parvus, non proprie a “forma, sed a rationum pondere et vi nomen sortitus videtur, “quæ ita adversarios stringebant, ut ab illarum flexibus non “possent se liberare, et quoecunque se verterent, irretitos “cogerentur se profiteri. Unde vocatur σπούδασμα πεπονη-“ μένον, *Eus. lib. v. cap. 28.* magna arte et labore adornatum.”

Utrum autem contra Artemonem sua direxerit auctor hujus libelli, quæstionem movet cl. Wesselingius, *Probab.* cap. 21. qua de re postea ad Antiocheni Concilii fragmenta, in quibus Artemon commemoratur, plura dicemus. Is interea, recte, opinor, monuit, non necesse esse, ut Eusebii verba ita alligentur, quasi Artemon ipse a scriptore impugnatus esset, etsi confutaretur ab eo hæresis, quæ Artemonia postea appellata est. Certe in his Fragmentis Theodotus tanquam hæresis τῆς ἀρνησιθέου auctor incusatur, non Artemon. Et mox quoque post primam ῥῆσιν adductam ait Eusebius de libelli scriptore, προστίθησι δὲ ὁ τὸ προειρημένον συντάξας περὶ τοῦ κατάρξαντος τῆς δηλωθείσης αἱρέσεως (qui erat Theodotus) βιβλίον, καὶ ἄλλην &c. Verum ut ita sit, vix illud tamen ex Eusebii verbis initio hujus notæ positis colligere quis poterit, existimasse eum, Artemonem ad longum post ævum, hoc est, ad tempora sua, haud minus atque Paulum illum Samosatenum, pervenisse.

P. 129. l. 9. ἀπὸ δὲ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ζεφυρίνον, παρακεχαράχθαι] *Sed ab ejus successore Zephyrino fuisse adulteratam.* Quod cum Valesius Latine ita reddidit, *a Zephyrini autem temporibus, qui Victori successit, adulteratam fuisse,* non satis expressit hoc ipsimet Zephyrino ab Artemone ejusque asseclis fuisse objectum. Anonymus Zephyrino æqualis, quem Caium nonnulli putant, mendacia Artemonis et asseclarum refellens, ubi Justinum, Miltiadem, Tatianum, Clementem, Irenæum et Melitonem recensuit; aliosque tacere se indicavit, in quorum scriptis pariter Christus Deus simul et homo prædicatur: eos summæ impudentiæ arguit, quod Victorem impietati suea consensisse gloriabantur, atque hac ratione confutat: *Si, ut aiunt, Victor eadem sentiebat quæ illorum docet impietas; cur Theodotum opinionis illius auctorem ab ecclesia removit?* Unde conficitur, eos non solum Victoris temporibus, sed et Victori ipsi calumnia imposita, sanctum illum papam perversæ doctrinæ suæ assertorem mentiri non timuisse. His igitur consentanea loquitur Eusebius, cum hæreticos eosdem inducit affirmantes, veritatem ab ipso Zephyrino Victoris successore primum fuisse adulteratam. Nec alia videtur ratio, eur illum veritatis adulteratorem esse calumniarentur, nisi quia eum acriorem experiebantur seu perversitatis suæ hostem, seu divinitatis

Christi defensorem. Tanto ejusdem deitatis tuendae studio accendebat, ut cum confessor quidam Natalis nomine ad Theodotianos Christi Dei adversarios defecisset, ægerrime, ac nonnisi multis sincerae pœnitentiae ejus indiciis vetus, adduci potuerit, ut eum ad communionem admitteret. PETRUS CONSTANT. ad *Rom. Pontif. Epistolas*, in quibus haec *Parvi Labyrinthi* posuit pag. 107. Zephyrinum Victori in eathedra Romanæ ecclesiæ successisse circiter annum Christi ducentesimum, consentiunt omnes.

P. 129. l. 13. πρεσβύτερα] πρεσβυτέρων *Niceph.* quod melius videtur. Mox apud eundem articulus deest ante ἔθνη, contra post *Tatianov* additur τε. STROTH. Quum lucidior sit altera lectio et veritati ipsi forsitan propior, non assentiendum est Strothio de voce πρεσβυτέρων. A *Nicephoro* quoque abest καὶ ante *Tatianov*, ubi et semper scribitur Βίκτωρος, quod præstant, cum *Gruteri Lectiones*, tum *codex Barocc.* qui numero 142. in *Catalogo MStorum Bodleianæ Bibliothecæ* signatus est. Ceterum propter voces hic repetitas, τῶν Βίκτορος χρόνων, omissa fuisse in *Rufini* veteris interpretis codice verba videntur omnia, quæ interveniunt. Habet χρόνων τῶν Βίκτορος *MS. Bodl.* seu *Savil.* Nunc addit Burtonus *codd. Med.* et *Maz.* Recepit in textum suum Burtonus particulam καὶ ante voces πρὸς τὰ ἔθνη ex codd. sumptam *Veneto* et *Florentinis*.

Ibid. l. 16. Κλήμεντος] Clementem esse Romanum, non autem Alexandrinum, qui hic commemoratur, paullum aberat, quin dicere ostendere verba illa συγγράμματα πρεσβύτερα τῶν Βίκτορος χρόνων. Hic enim Victor Romanæ urbis episcopus anno 185. in locum Eleutheri subrogatus fuisse a plerisque statuitur.

P. 129. l. 20. ψαλμοὶ δὲ ὅσοι καὶ φόδαι ἀδελφῶν ἀπ' ἀρχῆς ὑπὸ πιστῶν γραφεῖσαι] ἀπαρχῆς ed. Steph. ex Regio quidem MS. Scribendum est ἀπ' ἀρχῆς, ut habet *codex Med.* Fuk. *Savil.* et *Nicephorus*. Porro ex his verbis apparet morem fuisse antiquissimum in ecclesia, hymnos et psalmos in honorem Christi componere. Certe Plinius in *Epistola ad Trajanum* narrat, Christianos in unum convenientes Christo hymnos canere consueuisse. De his psalmis et hymnis intelligendus videtur Hippolytus in oratione de consummatione mundi sub finem. τὸ στόμα ὑμῶν πρὸς δοξολογίαν καὶ αἶνον καὶ ψαλμοὺς καὶ φόδᾶς

πνευματικὰς ηὐτρέπισα λαλεῖν. Hujusmodi hymnus in honorem Jesu Christi a Clemente Alexandrino compositus exstat ad finem ejus librorum qui paedagogi inscribuntur. VALESIUS. Pro ὅστοι mavult legere ὅστοι cl. Whitaker. in nupero libro vernacula lingua scripto *De Arianismi Origine* p. 294. Sed lectionem ego receptam retineo, quam codices omnes atque vetus interpres Rufinus agnoscent; verbaque ψαλμοὶ δὲ ὅστοι &c. hunc in modum vertenda esse censeo, *Psalmi autem quotquot sunt* &c. In hymnis autem ab hoc antiquo auctore designatis recensendum putat vir doctissimus Thomas Smithus, Collegii S. Magdalenae magnum olim deus, hymnum illum pene divinum, qui Matutinus Græcorum dicitur, quique hodie secundum ritus ecclesiæ Anglicæ post recepta clementa consecrata recitari solet. Vide *Miscell.* ejus tom. I. p. 137. Ejusdem fere antiquitatis censem Smithus esse hymnum Vespertinum; quod quidem carmen S. Basilius Magnus antiquum vel suis temporibus haberi testatur in *Lib. De Spiritu S.* cap. 29. Quapropter hunc hymnum, in quo, juxta ac priore illo Matutino, SS. Triadis laudes celebrantur, eum talem tantumque habeat antiquitatis suæ testem, ad finem opusculorum tertii hujus saeculi oportebit apponere, etsi possit vel hoc saeculo vetustius esse canticum, quod a S. Basilio διὰ τὴν τοῦ χρόνου ἀρχαιότητα adducatur. Sanctus interea apostolus apud Ephesios suos et Colossenses hymnorum in laudem Christi Domini mentionem facere videtur. Vid. *Eph.* v. 19. et *Coloss.* iii. 16. Immo vero, ut preces in *Epist. posteriori ad Corinthios* xii. 8. 9. ita δοξολογίαν ipse eidem, ni fallor, offert in cap. ult. *Epistolæ ad S. Timotheum posterioris* comm. 18. Confer comm. 1. et 8. Cons. et *Apoc.* i. 5. 6. v. 8. 13. et vii. 10, 17. et 2 *Pet.* ipso fine epist. Ceterum hoc notandum est, S. Hippolyti opus *De Consummatione Mundi* a Valesio modo commemoratum ab omnibus fere vocari in dubium, ut ait Cavius *Hist. Lit.* tom. I. p. 108.

P. 130. l. 2. θεολογοῦντες] Supra, ἐν οἷς ἀπασι θεολογεῖται Χριστός. Ita et sine ipso lib. quarti *Contra Celsum* Origenes: Θεὸς δὲ δούλη διὰ τοῦ νιοῦ αὐτοῦ, ὃς ἔστι Θεὸς λόγος καὶ σοφία καὶ ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη, καὶ πᾶν ὅ, τι ποτὲ θεολογοῦσαι περὶ αὐτοῦ φασὶν ἱερὰ γραφὰ, ἄρξασθαι ἡμᾶς καὶ τοῦ πέμπτου τόμου, ἐπ'

ῳφελεῖᾳ &c. p. 577. ed. Delaruan. Mox deest vox ἐτῶν in MS. Bodl.

P. 130. l. 4. τοὺς μέχρι Βίκτορος] χρόνον addunt *Niceph.* et *Gruteri Lectt.* Paullo superius articulus ante λόγον deest apud *Niceph.* *Stroth.* χρόνον *Margo* exhibet exemplaris *Jonesiani* a Readingio allati, χρόνον, teste Burtono, *Paris. prior.*

Ibid. l. 5. καταψεύδεσθαι] καταψεύσασθαι *Niceph.* Mox idem, Θεόδοτον τὸν σκυτέα τὸν μετ' Ἀρτέμωνα ἀρχηγόν. Sine dubio per contemptum σκυτεὺς, ut supra *Marcion* ναύτης dictus est. *Stroth.* Seil. in *Rhodonis Fragmentis* vol. I. p. 447. Habent *Codd.* quoque *Bodl.* et *Norfolk.* Θεόδοτον τὸν σκυτέα hoc ordine verborum; quibus nunc addit Burtonus *Med. Maz.* et *Florentinos.* Cum vero etiam infra p. 131. lin. 4. post hujus Theodoti nomen τοῦ μετ' Ἀρτέμωνα scribat *Nicephorus* pro τοῦ σκυτέως, videtur ipse sponte sua voces μετ' Ἀρτέμωνα hoc quoque loco addidisse. Dubito autem, an τὸν σκυτέα per contemptum, ut loquitur *Strothius*, posuerit auctor, cum id posset adjicere, ut distingueretur Theodotus hic coriarius a discipulo ejus Theodoto trapezita, quem infra nominavit. Neque aliter sentire de *Strothii* opinione cl. Olshausen nunc video ad *Hist. Eccl. Monumenta*, p. 280. De hoc porro Theodoto coriario, sive majori, ut appellant, intelligendus est Hippolytus, qui florens sub tempora quibus libelli hujus scriptor vixit, in opusculo *Contra Noetum*, discipulos Noeti, Patriconianos dictos, verbis ait S. Scripturæ ita uti, quemadmodum usus fuisse Theodotus, ἄνθρωπον συνιστᾶν ψιλὸν (Christum) βουλόμενος. cap. iii.

Ibid. l. 7. τὸν ἀρχηγὸν καὶ πατέρα] “Quod dicit auctor “apud Eusebium, defectionis illius Deum abnegantis archi-“tectum ac parentem (Theodotum) qui primus Christum “nudum esse hominem asseruit, voluit, opinor, hunc primum “inter mere Christianos, hoc est Christianos ex gentibus “dogma illud asseruisse; cum priores istius blasphemiae as-“sertores fere sub Christiana professione Judaismum pro-“pugnarint.” Hæc *Bullus in Judicio Ecclesiæ Cathol.* cap. iii. pag. 26. a READING. adductus. Addas utiliter Pearsonii *Vin-dic. Ignat.* part. ii. ad fin. cap. 2.

Ibid. τῆς ἀρνησιθέου ἀποστασίας] Confer illud Patrum Antiochenorum in *Synodica Epistola* apud *Eusebium* lib. vii. cap. 30.

de Paulo Samosateno, τοῦ καὶ τὸν Θεὸν τὸν ἔαντοῦ καὶ Κύριον ἀρνοῦμένον. Et vix dubitandum, quin verba apostolica, Petri in *Epistola posteriori* II. I. et Judæ comm. 4. etiam si hoc loco Judæ non censenda sit germana vox Θεὸν, causam fuisse et originem, ut ἡ ἀρνησίθεος ἀποστασία hæresis Anti-Trinitariorum appellaretur. Mox εἰσάγοντα pro εἰπόντα scribitur in codice *Norfolk.* ibi vero vertit Rufinus, qui *primus* Romæ *ausus est* dicere *purum hominem fuisse Christum*. Deinde ἀπέβαλε pro ἀπέβαλλε *MS. Norfolk.* et *Niceph.* Nunc addit Burtonus *codd. Florentinos*.

P. 130. l. 26. Ὄποι μνήσω γοῦν πολλοὺς &c.] Inter hanc atque priorem ῥῆσιν posuit verba, quae sequuntur, Eusebius, Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν Βίκτορα τοιαῦτα. τούτου δὲ ἔτεσι δέκα προστάντος τῆς λειτουργίας, διάδοχος καθίσταται Ζεφυρῖνος, ἀμφὶ τὸ ἔννατον τῆς Σεβήρου βασιλείας ἔτος. προστίθησι δὲ ὁ τὸ προειρημένον συντάξας περὶ τοῦ κατάρξαντος τῆς δηλωθείσης αἱρέσεως βιβλίον, καὶ ἄλλην κατὰ Ζεφυρίνον γενομένην πρᾶξιν, ὅδέ πως αὐτοῖς ῥήμασι γράφων. ΤΠΟΜΝΗΣΩ γοῦν πολλοὺς &c. *Ac de Victore quidem ita se res habet. Qui cum decem annis Sacerdotium administrasset, Zephyrinus ei successor substitutus est, anno principatus Severi circiter nono. Porro idem ille qui supradictum librum de hæresi illius auctore composuit, aliam quoque rem Zephyrini temporibus gestam adjungit his verbis. FACINUS, inquit, &c. Habent πίστοις pro πολλοὺς Christophorsoni Lectt. et Interp.*

Ibid. l. 26. ἐφ' ἡμῶν] Tillemontius quidem *Mem. Eccl.* tom. v. in *Caio*, vertendum propter sequentia ait, non, *nostro tempore*, sed *apud nos*. Certe ita vertunt *vetus interpres* et *Christophorsonus*, sed hujus significationis exemplum desidero.

Ibid. l. 28. Νατάλιος ἦν τὸς] Nescio an hic sit Cæcilius Natalis, qui disputatione Octavii Januarii coram Minucio Felice Romæ habita, ad Christi fidem conversus est, ut scribitur in dialogo Minucii Felicis. Nomen certe convenit, et tempus atque professio. VALESIUS. Νατάλιος τὸς ἦν ordine mutato *MS. Norfolk.* et *Cod. Barocc.* 142. de quo MSto ad HEGESIPPUM nos supra pag. 229. vol. I.

P. 131. l. 2. οὗτος] μὲν addunt *Christoph. Lectt.* STROTHI.

Ibid. Ἀσκληπιοδότον] Ἀσκληπιάδον *MS. Norfolk.* et Theodoreetus lib. ii. *Hæret. Fab.* cap. 5. Cumque infra idem,

ni fallor, vir in omnibus Eusebii codicibus atque in Theodoreto *Asclepiades* nominetur, etsi eo quoque loco *Nicephorus Rufinusque* habent *Asclepiodotum*, malim hic quoque legere *Asclepiadem*, potius quam infra cum Strothio Ἀσκληπιοδότου, quod rejiciunt Eusebii codices praeter unum omnes atque Theodoretus, in textum pro Ἀσκληπιάδου recipere. Nomen utrumque apud auctores obvium.

P. 131. l. 8. κληρωθῆναι] κληθῆναι ed. Steph. Ita scriptum præfert codex Regius, cui consentit Rufini interpretatio. Sed quatuor reliqui codices Maz. Med. Fuk. et Savil. scriptum habent κληρωθῆναι. VALESIUS. Non displicet quod apud Rufinum, nominaretur; ex quo et liquet cum Graece legisse κληθῆναι. Neque vero obscurum est Natali vanum episcopi sine re nomen indultum fuisse, cum non esset inter illos hæreticos episcopus qui ei ordinationem conferre posset. Hinc non aliquus urbis, sed *hæresis illius* episcopus nuncupatus est. Quocirca et infra dicitur *prima cathedra insignitus*, non quia episcopus aliquibus, sed quia toti hæresi præsideret. COUSTANT. qui, ut modo docui, in *Epistolis Rom. Pontif.* pag. 110. hanc locavit historiam. In MS. quoque *Norfolk.* et *Barocc.* codice, cuius supra mentionem feci, scribitur κληθῆναι. Sed pro altera lectione κληρωθῆναι testes addidit Strothius *Cod. Veneti Lectt. ed. Genev. Marg. Christophorsonique Interp.* quibus adiungendus est *Margo exemplaris Stephanianæ ed.* in Bodleiana servati; jamque teste Burtono *cod. Venetus unusque de Florentinis.*

Ibid. l. 9. μηνιαῖα δηνάρια ρυ'.] Quinque circiter libras Anglicæ monetæ hæc summa valebat. Theodoretus vero, ubi supra, ὑπέσχοντο δὲ παρέξειν αὐτῷ πεντίκοντα καὶ ἑκατὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν δηνάρια, promittebant autem illi datus se in singulos dies denarios 150. Post illum Nicephorus quoque, δηνάρια δὲ ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα καθ' ἑκάστην ὑπισχνοῦντο παρέχειν αὐτῷ. Sed diurnum fuisse, haud menstruum, hocce salarium, vero absimile est. Vetus habet interpres *menstruae præstationis*. Quinetiam antiqua hæc consuetudo ex Cypriani verbis in *Epistola 33.* positis colligitur. Cæterum, inquit, presbyterii honorem designasse nos illis (confessoribus lectoribus) jam sciatis ut et sportulis iisdem cum presbyteris honorentur, et

divisiones mensurnas *æquatis quantitatibus partiantur, sessuri nobiscum provectis et corroboratis annis suis.*

P. 131. l. 11. δι' ὄραμάτων] “Istiusmodi visionum exempla “alia apud tertii etiam saeculi scriptores, eosque probatissimæ “fidei, non pauca reperiuntur. Qua de re videsis doctissimi “Dodwelli Dissert. Cyprian. iv. ad Epist. 8.” *Bullus Judicio Eccles. Cathol.* cap. iii. p. 27. a READING. allatus. In *Dissert.* quoque sua in *Irenæum secunda* §. 45. de hac ipsa agit historia Dodwellus. Coustantiusque, qui vertit, *reprehendebatur in visis, et infra, sed cum visis illis obtemperare negligenter, ad locum haec ait; “Rufinus, vertit, admonebatur in somniis. Valesius vero, corripiebatur in somnis; et infra, sed cum nocturnas ejusmodi visiones negligenter; quo in loco Rufinus non addidit nocturnas.* In utroque loco placuit litteræ Græcæ “adhærere, in qua nihil est unde somniantine, an vigilanti “haec visa ostensa sint, conjectemus. Immo Petrus Gillius “in Lexico observat τὸ ὄραμα, quo constanter utitur Anonymus, de visis vigilantium proprie dici.” At vero nocte verberatus fuisse Natalis dicitur. Et qui similem prorsus narrationem literis consignavit Beda de correpto flagellis a Petro apostolo Laurentio Cantuarensi archiepiscopo, rem ita narrare cœpit. *Cum vero et Laurentius Mellitum Justumque secuturus, ac Britanniam esset relictrurus, jussit ipsa sibi nocte in ecclesia beatorum apostolorum Petri et Pauli, de qua frequenter jam diximus, stratum parari, in quo cum post multas preces ac lacrymas ad Dominum pro statu ecclesiæ fusas, ad quiescendum membra posuisset atque obdormisset, apparuit ei beatissimus apostolorum princeps, et multo illum tempore secretæ noctis flagellis artioribus afficiens, scisebatur, &c.* Laurentius mox mane facto venit ad regem, et reiecto vestimento quantis esset verberibus laceratus, ostendit. Haec, ad exemplum fortasse vetustioris narrationis excogitata, eujus quidem veritas nixa est fide atque judicio Natalis, apud Bedam extant lib. ii. *Hist. Eccl. Gent. Angl.* cap. vi.

Ibid. l. 11. πολλάκις] Abest ab ed. Steph. STROTH.

Ibid. ὁ γὰρ εὐσπλαγχνος Θεὸς καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς] Formula est apud S. Cyprianum qui medio hoc saeculo scripsit, satis obvia, *Dominus et Deus noster Jesus Christus.* Ita

iisdem quoque temporibus Fortunatus, unus ex episcopis tertii de baptismo Concilii Carthaginiensis, qui loco decimo septimo protulit sententiam, hoc modo locutus est, *Jesus Christus Dominus et Deus noster, Dei Patris et Creatoris Filius, super petram ædificavit ecclesiam suam, non super haresin.* p. 233. Op. Cypriani ed. Oxon. Vide et in eodem *Concilio ad numeros xxix. et xlix.* alios duos episcopos similibus vocibus utentes, tum vero partem illam *Synodicæ Epistolæ Concilii Antiocheni*, quæ ab Eusebio allata est in lib. vii. *Hist. cap. 30.* Conveniunt autem ista cum verbis S. Pauli in *Ep. ad Titum cap. ii. com. 13.* προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δὲ ζήδωκεν ἔαυτὸν &c. Quæ quidem solum Christum significare, olim intellexit S. Hippolytus, qui Irenæum audivisse dicitur. Sic enim ille in fine ipso opusculi *De Antichristo*, προσδεχόμενος τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, ἐν γῇ ἀναστήσας τὸν ἀγίους ἡμῶν, σὺν αὐτοῖς εὑφρανθήσεται, δοξάζων πατέρα. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τὸν ἀτελευτήτους αἰώνας τῶν αἰώνων. p. 33. ed. Fabricii. Porro ita Didymus Alexandrinus in opere nuper edito, *De Trinitate*, lib. iii. cap. 2. §. 16. Εἰ τοῦ μόνου Θεοῦ ἐξαίρετον τὸ ὑμεῖσθαι μέγας Θεός· ἀναφθέγγεται δ' ὁ Παῦλος, τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, &c. Ita et se habet titulus *Homiliae primæ*, quæ S. Amphilochio adscribitur, Εἰς τὰ γένεθλα τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Sic præterea illud *Constitut. Apost. l. 8. c. 1.* Τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. Denique in eundem modum locum Pauli interpretati sunt commentatores veteres, Chrysostomus, Theodoretus, OEcumenius, aliquie. Ex quibus omnibus hoc saltem colligitur, non nostrarum tantum dierum esse tale apostolicæ orationis interpretamentum. Conferas et hic utiliter 2 *Pet. i. 1.* et clausulam epistolæ ejusd. et *Apoc. xix. 9, 17.* Postquam vero hæc scripsi, duos viros eruditissimos Waterlandum et Wordsworthum vidi catholicam verborum horum interpretationem adstruentes, illum in *Concionibus suis Moyeranis*, Serm. iii. hunc vero in *Epistola ad Granvillium Sharp. Epp. v. et vi. p. 121—131.* Ceterum desunt voces καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, quas præstant cum omnes Eusebii codices, tum Rufini interpretatio vetus, in *MSto Barocc. 142.*

ubi infra scribitur τοῦ Θεοῦ pro Χριστοῦ p. 10. l. 5. Codex continet *Eusebii Historiarum Excerpta*, ut supra ostendi.

P. 131. l. 14. μάρτυρα τῶν ἤδη παθών] Constantius, ubi supra, Rufini interpretationem adposuit, *martyrem suum qui sibi in multis passionibus testis extiterat*. Atque hinc firmes illud S. Clementis Romani in *Epistola ad Corinthios*, τοῖς ἐφοδίοις τοῦ Θεοῦ ἀρκούμενοι—καὶ τὰ ΠΑΘΗΜΑΤΑ αὐτοῦ ἦν πρὸ δόφθαλμῶν ὑμῶν. cap. ii. ubi Patricius Junius *παθήματα in μαθήματα* mutatum voluit. Ceterum *παθημάτων* pro *παθῶν* codd. *Venetum* habere testatus est Burtonus.

P. 132. l. 4. τὴν εὔσπλαγχνον ἐκκλησίαν] Ea vide, quae supra annotavi ad EPIST. LUGD. ET VIENNENS. pag. 367.

Ibid. l. 5. πολλῆ τε τῇ δεήσει χρησάμενον] De Pœnitentium habitu gestuque vide Tertullian. de Pudicitia cap. 13. Item de Pœnitentia c. 9. et Beveregium Annot. in Can. xi. Concilii Nicæni Primi, p. 72. READING.

Ibid. l. 6. τὸν μώλωπας ὡν εἰλήφει πληγῶν] Valesius post Rufinum addidit, *pro Christi confessione*. Et hic hærendum Graeco duximus: maxime cum flagellorum, quibus Natalis a sanctis angelis caesus est, proxima mentio, plagas pro Christi desertione potius, quam *pro Christi confessione* acceptas hic intelligi postulet. COUSTANT.

Ibid. l. 15. Γραφὰς μὲν θείας &c.] Eusebius hæc interposuit, Τούτοις ἐπισυνάψωμεν καὶ ἄλλας περὶ τῶν αὐτῶν τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως φωνὰς τοῦτον ἔχοντας τὸν τρόπον ΓΡΑΦΑΣ μὲν θείας &c. His adjiciemus alia quoque ejusdem scriptoris de iisdem hereticis verba, quae sic habent: SACRAS quidem, inquit, scripturas &c.

Ibid. ῥεραδιουργήκασι] Vertit quidem post Rufinum veterem interpretem Musculus *corruperunt*, Valesiusque *adulteraverunt*, et similiter Christophorus *depraverunt*. Dubitandum autem est, utrum hie quidem verbo ῥαδιουργεῖν adulterandi subjiciatur notio, etsi ita deinceps de iisdem hominibus tanquam falsariis scribat auctor, τὰς θείας γραφὰς ἀφόβως ἐπέβαλον τὰς χεῖρας, λέγοντες αὐτὰς διωρθωκέναι, lin. 9. pag. proxime sequentis. Ea enim quae proxime post dicuntur, suadere hic possint, ut de prava potius sanctæ scripture interpretatione, quam de corruptione ejus, postulari heretici isti censendi sint. Certe

eum significacione τῆς παρερμηνείας idem verbum Irenaeus initio operis sui posuit; Καὶ διὰ τῆς παρούργως, inquit, συγκεκροτημένης πιθαιότητος παράγουσι τὸν νοῦν τῶν ἀπειροτέρων, καὶ αἰχμαλωτίζουσιν αὐτὸν, ῥαδιουργοῦντες τὰ λογία Κυρίου, ἐξηγηταὶ κακοὶ τῶν καλῶς εἰρημένων γινόμενοι. *Adv. Hæres.* vid. et cap. iii. lib. I. p. 17. ed. Massueti.

P. 132. l. 15. πίστεως δὲ] δὲ et hoc loco et post abest a *Nicephoro*. apud eundem ordine mutato legitur, οὐ τί λέγονται αἱ θεῖαι γραφαὶ. STROTH. τε pro particula δὲ *MS. Bodl.* in quo codice scribitur δ' ἡγνοήκασιν.

Ibid. l. 20. πότερον συνημμένον ἢ διεζευγμένον] Quid sit συνημμένον et quid διεζευγμένον, docent Dialectici. Pronuntiata quæ Stoici ἀξιώματα vocant, alia sunt simplicia, ut illud: *dies est*: alia non simplicia. Ex his quæ non sunt simplicia, alia sunt συνημμένα id est connexa, quæ constant ex duobus diversis pronuntiatis; ut illud, *si dies est, lux est*. Alia διεζευγμένα seu disjuncta: ut illud, *aut dies est, aut nox est*. Vide Diogenem Laërtium in Zenone. Sextus Empiricus τὸ συνημμένον definit, τὸ συνεστὸς ἐξ ἀξιώματος διαφορούμενον, ἢ ἐξ ἀξιωμάτων διαφερόντων, διὰ τοῦ εἴ ἢ εἴπερ συνδέσμου. Et exemplum connexi quod fit ex pronuntiato διαφορούμενῳ hoc affert: si dies est, dies est. Ex quo corrigendus est Diogenes Laërtius in Zenone hoc modo, ἐξ ἀξιώματος μὲν διαφορούμενον, οἶον, εἰ ἡμέρα ἔστιν, ἡμέρα ἔστιν. Porro tam apud Sextum quam apud Laërtium mallem scribere διφορούμενον, quemadmodum legitur apud Alexandrum Aphrodisiensem in priora Analytica. Nam διφορούμενον, idem est quod δἰς λαμβανόμενον. Et hæc quidem de harum vocum interpretatione dicta sufficiant. Quod vero spectat ad hujus loci interpunctionem, scripti codices inter se dissentunt. Nam Regius quidem codex quem secutus est Rob. Stephanus, post vocem διεζευγμένον virgulam habet appositam; ut scias voces illas συνημμένον καὶ διεζευγμένον, referendas esse ad τὸ ρητὸν quod præcessit: non autem ad σχῆμα συλλογισμοῦ quod proxime sequitur. Sed reliqui codices Maz. et Med. cum Fuk. et Saviliano, post vocem διεζευγμένον nullam adhibent distinctionem, sed tantum post vocem συνημμένον. Quam distinctionem secutus Rufinus ac reliqui interpres, connexum ac disjunctum, duo syllogismorum genera esse existimarent. Mihi prior distinctio magis placet. V A-

LESIUS. At vero in interpretatione Latina sua Valesius alteram distinctionem secutus erat.

P. 132. l. 22. τοῦ Θεοῦ] Abest a *MS. Norfolk.*

P. 133. l. 1. τὸν ἄνωθεν ἐρχόμενον] Christophorus vertit: *Christum qui de cælo venturus est penitus ignorant.* Quam interpretationem equidem non damno. Sie enim loqui solent sancti patres de supremo adventu Christi, quo mundum judicaturus est; non quasi de futuro, sed tanquam de præsenti: ἐρχεται κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς. Ita Hegesippus in martyrio sancti Jacobi, et alii passim ab Eusebio citati. Possunt tamen hæc verba etiam de primo Christi adventu intelligi, quomodo accepit Rufinus. VALESIUS. Christi cœlestis origo, seu divina natura, humili terrenæque Theodotianorum sententiæ opponi videtur. Nam proposuit sibi auctor illud *S. Joannis* iii. 30. ubi Baptista ait, ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι· δ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστίν. δ ὁν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστὶ, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ· δ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστὶ. Ceterum de cultu artium et scientiarum, quem auctor improbat, videatur Moshemius, *Comment. De Rebus Christianorum ante Constant.* M. Sæc. Secund. sect. xxvi.

Ibid. Εὐκλείδης γοῦν παρά τισιν αὐτῶν φιλοπόνως γεωμετρεῖται] Rufinus vertit, *Denique Euclides apud eos vel maxime in geometriæ disciplinis viget.* Musculus, terram sedulo metitur. Sed Christophorus, *propter geometriæ artem enixe recolitur,* quæ quidem interpretatio Valesianæ satis similis est, magis secundum sensum, quam ad litteram.

Ibid. l. 3. Γαληνὸς γὰρ ἵσως] Galenus enim de figuris syllogismorum et de tota philosophia libros conscripsérat, ut ex librorum ejus indice cognoscimus. Est autem illustre hoc testimonium de Galeno, quippe quod auctoris sit antiquissimi, et Galeni temporibus pene æqualis. Nec vero ex hoc tantum scriptore, verum etiam ex aliis quampluribus idem colligere licet, qui Galenum Aristoteli ac Theophrasto, ipsique adeo Platoni æquare non dubitarunt. Certe Alexander Aphrodisiensis in librum octavum Topicorum non procul ab initio, satis indicat ita omnes de Galeno existimasse. Postquam enim docuit problematum alia ἐνδοξα esse, alia ἀδοξα, et ἐνδοξα

quidem in duplii esse differentia: alia enim esse ἀπλῶς, alia ὡρισμένως: haec subjungit; ὡρισμένως δ' ἔνδοξα, τὰ τῷδε τινὶ τῶν ἐνδόξων ἐπόμενα οὖν, Πλάτωνι ἢ Ἀριστοτέλει, ἢ Γαληνῷ.

VALESIUS.

P. 133. l. 9. ἐπέβαλον] ἐπέβαλλον MS. Bodl.

Ibid. l. 14. τὰ Ἀσκληπιάδον] Apud Nicephorum scribitur Ἀσκληπιοδότου, quomodo etiam legit Rufinus. Paulo post ubi legitur τὰ γὰρ Ἀπολλωνίου restituendum est Ἀπολλωνίδου ex Theodorito in libro ii. hæreticarum fabularum capite 5. et ex Nicephoro ac Rufino. VALESIUS. Ἀσκληπιοδότου, quod præstant *Christoph.* in *Lectt.* et *Interp.* atque *codex Flor.* posterior, quod item supra extat p. 131. Strothius, ut ostendi, in textum recepit. Fieri tamen posse fatetur ille, ut suum Ἀσκληπιοδότου e vicino Θεοδότου enasceretur.

Ibid. l. 16. τὰ ὑφ' ἐκάστου] ταῦτα pro τὰ et λέγονται pro καλοῦσι MS. Norfolc. ἐκατέρου pro ἐκάστου *Christoph.* *Lectt.* et *Interp.*

P. 134. l. 1. τὰ γὰρ] τὰ δὲ *Christoph.* *Lectt.* et *Interp.* idem enim *Christoph.* paulo ante legerat πάλιν μὲν τούτοις τὰ Ἐρμόφιλον. STROTH. Nomen Ἀπολλωνίδου pro Ἀπολλωνίου Strothius, quem secutus sum, recepit, *Rufinum Niceph.* *Theodorenum*que auctores habens, suasoremque Valesium. Nunc addi his potest MS. Norfolc. et referente Burtono, *codd.* *Flor.* *prior* et *posterior*; Ἀπολλωνίδου *codex alter* secunda manu, *Venetusque*; Ἀπολλωνίδου nunc nuperæ Eusebii edit. habent.

Ibid. l. 2. ὑπ' αὐτῶν κατασκενασθέντα] *Christophorus* legit ὑπ' αὐτοῦ. Quomodo etiam Savilius ad oram sui codicis emendavit. Nostri tamen codices nihil mutant; et vulgata lectio confirmatur tum ex sequentibus, tum ex Theodorito. Nam Theodoritus in libro ii. hæreticarum fabularum cap. 5. hujus loci sensum ita expressit. καὶ οὐδὲ τοῦτο συμφώνως αὐτὸν δεδρακέναι λέγει. ἀλλὰ ἄλλως μὲν τὸν Θεόδοτον, ἐτέρως δὲ τὸν Ἀσκληπιάδην· καὶ Ἐρμόφιλον ἄλλως, καὶ τὸν Ἀπολλωνίδην ἐτέρως· καὶ τούτων δὲ ἐκαστον ἐπιδιορθώσεις τῶν οἰκείων ποιήσασθαι. Ex quibus apparet, Theodoritum hic legisse in plurali numero τὰ πρότερον ὑπ' αὐτῶν κατασκενασθέντα. Ipsa tamen orationis consequentia poscere videtur, ut ὑπ' αὐτοῦ potius scribatur. De solo enim Apollonide id affirmat Caius, seu quis alias auctor fuit parvi labyrinthi: illum scilicet duas editiones com-

posuisse sacerorum librorum, quarum posterior multum a priore differret. VALESIUS. Ex MSto suo, quem bibliotheca Bodleiana nunc tenet, Savilius lectionem haud sumpserat, quam in margine exemplaris sui Stephanianæ edit. teste Valesio adposuit. *Rufinus* autem interpres, numerum pluralem, ni fallor, in codice suo invenit. Nuper vero edidit *aὐτοῦ* Zimmermannus.

P. 134. l. 6. ἀγίῳ πνεύματι λελέχθαι] καὶ τῷ πνεύματι λελέχθαι
MS. *Norfolk.*

Ibid. l. 9. ἔαντῶν] μὴ αὐτῶν *MS. Norfolk.* nec male. Proxime post, ὅποτ' ἀν τῇ ἔαντῶν *MS. Bodl.* pro ὅπόταν καὶ τῇ αὐτῶν.

Ibid. l. 10. καὶ παρ' ὧν κατηχήθησαν—ἔχωσιν] Tota haec peri-cope usque ad verba illa μὴ ᔁχωσι, deest in codice Regio (nunc addit Burtonus *cod. Paris. priorem,*) nec admodum necessaria mihi videtur. habetur tamen in vetustissimo codice Maz. Med. ac Fuk. et in interpretatione Rufini. VALESIUS. Addas ceteros codices in Burtoni usum collatos.

Ibid. l. 14. ἀρνησάμενοι τὸν τε νόμον καὶ τὸν προφήτας] Probro objectam supra fuisse his hæreticis veterum scripturarum antiqui fœderis corruptionem, non item novarum, fortasse ex his verbis colligendum est. Certe ita statuit Baronius, *Annal.* ad an. 207. p. 334. ed. Antverp. Valesius *Epist. ad Usserium de Versione τῶν ο'*, ab eo suo Eusebio subjecta, p. 791. Lardnerusque *De Hist. Evang. Fide* part. ii. vol. iii. lib. i. cap. 32. §. 2.

Ibid. l. 15. ἀνόμον καὶ ἀθέον διδασκαλίας] Subaudiendum videtur ἔνεκα vel διὰ τῆς ἀνόμον καὶ ἀθέον διδασκαλίας. Ita fere Langus et Musculus hunc locum interpretati sunt, melius profecto quam Christophorus. Male etiam Rufinus vertit: *et obtentu impiae hujus assertionis, quasi Græca sic construenda sint, ἀνόμον καὶ ἀθέον διδασκαλίας προφάσει.* Atqui προφάσει χάριτος dixit Eusebius. Quippe hæretici illi, obtentu gratiae quae per evangelium donata est, legem ac prophetas repudiabant. Unde eorum doctrina merito ἄνομος et ἀθεος dicitur: ἄνομος eo quod legem rejicerent: ἀθεος eo quod prophetas unius ac veri Dei muntios repudiarent. VALESIUS. Valesius ad hos genitivos ἀνόμον καὶ ἀθέον διδασκαλίας intelligendum putat ἔνεκα. Mihi potius appositio τοῦ χάριτος videntur, ita utrumque ad προφάσει referatur, atque explicetur, προφάσει χάριτος, οἵτις ἦν ἡ ἄνομος καὶ ἀθεος αὐτῶν διδασκαλία. STROTH. Com-

probat hanc Strothii expositionem cl. Heinichen ad loc. eaque melior fortasse nulla est, quod libri omnes praeter Rufini interpretationem cum scripti tum editi vocem χάριτος agnoscent.

In S. Maximi *Elogis* Serm. ii. 535. ed. Combefis. parvula extat ἁγίστις eiusdem *Caii*, sed inter excerpta ethnicorum auctorum. Similiter se res habet in codice bibliothecæ Bodl. qui numero 1607 signatur, in quo nullus, praeter Eusebium, ecclesiasticus scriptor adductus est.

Sed ne quisquam miretur a me prætermissum fuisse Fragmentum Libri *De Caussa Universi*, sive περὶ τοῦ παντὸς, quod Caio presbytero a multis vindicetur, monendus est lector, fragmentum istud ab Hoeschelio in Notis suis ad Photii *Bibliothecam* primo editum, adjecisse Jo. Alb. Fabricium Hippolyti operibus, fide Catalogi marmorei, cuius mentionem supra feci pag. 143. atque auctoritate inductum. Ad hoc extat in *Parallelis*, quæ vocantur, S. Joannis Damasceni, seu potius Joannis monachi, tom. ii. p. 755. ed. Lequieni, particula quædam istius fragmenti Melitio Antiochiæ episcopo attributa. Posita quoque est altera portiuncula ejus in pag. 789. nomine *Josephi* inscripta, cui quidem historico, sicut Justino M., Irenæo, Caioque, teste Photio, *Cod. XLVIII.* opus *De Universo* a diversis scriptoribus olim assignatum est. Cum vero incertum sit, cuius revera id fuerit, utrum Justini, an Irenæi, an demum, ut plerique recentiorum statuunt, Hippolyti, potius quam Caii; cumque etiam Melitio quarti sæculi ad finem vergentis præsuli opus idem, nec perperam fortasse, ad partem quidem ejus quod attinet, adscriptum sit, a meis certe collectaneis deperditorum *Ante-Nicænorum* auctorum exulare debebat. Veruntamen lectorem operæ pretium est commonefacere, multo auctius idem extare opuscolum finem versus codicis MS. Barocciani in Biblioteca Bodleiana numero 26 signati, idque edidisse cl. Th. Hearnium in *Tractatuum Curiosorum* Anglica lingua conscriptorum Appendice, una cum viri eruditissimi Gerardi Langbænii Latina versione ac scholiis. Repetivit post Fabricium hoc opuscolum inter Hippolyti Fragmenta Gallandius in tomo ii. *Bibliothecæ* sue PP. qui præterea Eusebiana excerpta

Caii adjunctis Valesii atque Coustantii notis in eodem tomo collocavit.

De Fragmento Libri De Causa Universi tantum; de *Epistola S. Caii* fine tertii hujus saeculi episcopi Romani haec addam: editam quidem illam Romae esse anno 1628 a Cæs. Becillo Urbinati, subjectis *Martyrii Actis*, ut ex Hallervordi *Biblioth. Curiosa* memoravit Cavius in *Hist. Lit.* voce *Caius*. Mihi vero innotuit ex Oldoini *Additt.* ad Ciaconii opus *de Vitis ac Gestis Pontificum* epistolam hanc a Cæs. Becillo editam, haud aliam esse atque pseudonymam epistolam ejusdem Caii a Binio ceterisque editoribus in Conciliorum tomis positam. At vero servatam esse in archivis apud Christianos Malabaranos certiores nos fecit Geddesius hujus Caii episcopi Romani aliam quandam epistolam; in qua ferebant confessum esse Caium, non magis sui esse interponere se rebus ecclesiæ Babylonicae, quam illius ecclesiæ membrorum esse immiscere se rebus ecclesiæ Romanæ. Vid. *Historiam ejus Ecclesiae Malabar.* Anglica lingua conscriptam. p. 70.

S. ALEXANDER.

S. ALEXANDER.

S. HIERONYMUS, *Lib. De Viris Illustribus*, cap. lxii.
p. 141.

ALEXANDER, ^a episcopus Cappadociæ, quum desiderio sanctorum locorum Hierosolymam pergeret, et Narcissus episcopus ejusdem urbis jam senex regeret ecclesiam, ^b et Narcisso et multis clericorum ejus revealatum est, altera die mane intrare episcopum, qui adjutor sacerdotalis cathedræ esse deberet. Itaque re ita

^a H. e. urbis alicuius in Cappadocia sitæ episcopus. Eusebius vi. 11. Καὶ δὴ μηκέθ' οἴουτε ὄντος (Narcissi) διὰ λιπαρὸν γῆρας, τὸν εἰρημένον Ἀλέξανδρον ἐπίσκοπον ἔτέρας ὑπάρχοντα παροικίας οἰκονομίᾳ Θεοῦ ἐπὶ τὴν ἄμα τῷ Ναρκίσσῳ λειτουργίαν ἐκάλει, κατὰ ἀποκάλυψιν νύκτωρ αὐτῷ, δι' ὁράματος φανεῖσαν. Ταύτη δ' οὖν ὥσπερ κατὰ τὸ θεοπρόπιον ἐκ τῆς τῶν Καππαδοκῶν γῆς, ἔνθα τὸ πρῶτον τῆς ἐπισκοπῆς ἡξίωτο, τὴν πορείαν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα εὐχῆς καὶ τῶν τόπων ιστορίας πεποιημένον, &c. Hæc Eusebius, qui et supra in cap. 8. de Alexandro scripserat, Ἐν τούτῳ δὲ (h. e. imperante Severo) τῶν κατὰ τὸν διωγμὸν ἀνδρισαμένων, καὶ μετὰ τοὺς ἐν διωγμαῖς ἀγῶνας διὰ προνοίας Θεοῦ πεφυλαγμένων, εἰς τὶς δὲν διαλέξανδρος, οἱ ἀρτίως ἐπίσκοπον τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας ἐδηλώσαμεν, οἵ ταῖς ὑπὲρ Χριστοῦ διαπρέψας διωγμαῖς κατὰ τὸν τοῦ διωγμοῦ καιρὸν τῆς δηλωθείσης ἐπισκοπῆς ἀξιοῦται, ἐπὶ Ναρκίσσου, ὃς ἦν αὐτοῦ πρότερος, περιόντος τῷ βιῷ. De Alexandri sede episcopalī plura infra in notis p. 170.

^b Itaque de Narcisso intellexit Hieronymus, quod legitur apud Eusebium (vi. 11.) κατ' ἀποκάλυψιν νύκτωρ αὐτῷ δι' ὁράματος φανεῖσαν,

completa, ut prædicta fuerat, cunctis in Palæstina episcopis in unum congregatis, ^c adnitente quoque ipso vel maxime Narciso, Hierosolymitanæ ecclesiæ cum eo gubernaculum suscepit. ^d Hic in fine cujusdam epistolæ, quam scribit ad Antinoitas super pace ecclesiæ, ait: *Salutat vos Narcissus, qui ante me hic tenuit episcopalem locum, et nunc mecum eundem orationibus regit, annos natus circiter centum sedecim, et vos mecum precatur, ut unum idemque sapiatis.* (Euseb. vi. 11.) Scripsit et aliam ad Antiochenses per Clementem presbyterum Alexandriæ, de quo supra diximus (cap. 38.): nec non ad Origenem, ^e et pro Origene contra Demetrium; ^f eo

quod possis etiam de Alexandro accipere: nam utriusque mentio præcessit. Sed fateor probabiliorem mihi videri Hieronymi interpretationem. **FABRICIUS.** De Narciso Rufinus quoque verba exponit, lib. vi. *Hist.* cap. 8.

^c Hoc non disertis verbis tradit, sed utique intelligendum innuit Eusebius. Adjunctus Narciso Alexander in episcopatu Hierosolymitano A. C. 212. Confer Tillemontium tom. iii. Memor. p. 417. **FABRICIUS.**

^d Ἐν ιδίαις Ἐπιστολαῖς ταῖς πρὸς Ἀντινοεῖτας (Euseb. vi. 11.) Ubi Ἐπιστολὰς dicit de unica Epistola, ut Vincentius Lirinensis in loco quem supra p. 114. annotavi, et Eusebius de Epistola Cornelii Rom. ad Fabium ἥλθον εἰς ἡμᾶς Ἐπιστολαὶ Κορυνηλίου. vi. 43. **FABRICIUS.** Eusebius loci sensum aperire videtur statim post dicendo, ἐπὶ τέλει τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς, vel ἐπὶ τέλει τῆς ἐπιστολῆς, prout legere mavult Valesius ex MSS suis. At vero huic interpretationi adversatur cl. Keilius ad tom. vii. ed. novæ *Fabricianæ Bibl. Græcæ* p. 287. ubi quoque eam attulerat Fabricius.

^e Hanc Epistolam ad Demetrium Alexandri Hierosol. et Theotisti Cæsariensis Palæstinæ episcopi nomine scriptam tradit idem Eusebius vi. 19. ubi nonnulla ex eadem adducit. **FABR.**

^f Proficiscenti Alexandria Origeni *testimonium Ecclesiasticae Epistolæ* dederat Demetrius, quod probantes episcopi jam memorati, atque Origenis virtutem et doctrinam admirantes illum deinde presbyterum in Palæstina ordinavere, ut dictum supra cap. 54. **FABRICIUS.**

quod juxta testimonium Demetrii eum presbyterum constituerit. ^g Sed et aliae ejus ad diversos feruntur epistolae. ^h Septima autem persecutione sub Decio, ⁱ quo tempore Babylas Antiochiae passus est, ductus Cæsaream, et clausus id carcere ^k, ob confessionem Christi martyrio coronatur.

^g De his nihil apud Eusebium. FABRICIUS.

^h Circa A. C. 251. Διπαρῷ γήρει καὶ σεμνῇ πολιᾷ κατεστεμμένος, anno episcopatus Hierosolymitani 39. Vide Eusebium vi. 39. et 46. FABRICIUS.

ⁱ Eusebius vi. 39. τῷ δ' Ἀλεξάνδρῳ παραπλησίως ἐν Ἀντιοχείᾳ τοῦ Βαβύλα μετὰ τὴν ὄμολογίαν ἐν δεσμωτηρίῳ μεταλλάξαντος. Hieronymus supra cap. 54. et Alexander Babylasque Hierosolymorum et Antiochenæ ecclesiæ Pontifices in carcere pro confessione Christi dormierint. Mirum est ab Hieronymo non celebrari bibliothecam in Ælia urbe ab hoc Alexandro instructam, ex qua plurimum profecisse se ad historiam suam componendam prædicat Eusebius vi. 20. FABRICIUS.

^k Sed, ut bene notavit cl. Keilius ad nuperam edit. Fabricianæ Bibl. Gr. tom. vii. p. 287. non quidem violenta nece interemtus, sed in carcere tamen, in quem ob religionis professionem fuerat conjectus, mortuus, ut diserte tradunt Dionysius Alex. in Epist. ad Cornelium apud Euseb. H. E. vi. 46. et Eusebius ibid. cap. 39. Adde et Hieronymum ipsum a Fabricio proxima nota adductum.

SANCTI ALEXANDRI,
HIEROSOLYMÆ, TUNC AELIAE, EPISCOPI,
QUI A TERTII SÆCULI INITIIS USQUE AD MEDIUM
SÆCULUM FLORUIT,

5

F R A G M E N T A.

EX
EPISTOLA AD ANTIOCHENSES.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ δοῦλος καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ,
τῆ μακαρίᾳ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ ἐν Κυρίῳ χαίρειν.
10 ἔλαφρά μοι καὶ κοῦφα τὰ δεσμὰ ὁ Κύριος ἐποίησε κατὰ
τὸν καιρὸν τῆς εἰρκτῆς, πυθομένῳ τῆς ἀγίας ὑμῶν τῶν
Ἀντιοχέων ἐκκλησίας κατὰ τὴν θείαν πρόνοιαν Ἀσ-
κληπιάδην τὸν ἐπιτηδειότατον κατ’ ἀξίαν τὴν πίστιν
τῆς ἐπισκοπῆς (τῆς πίστεως, τὴν ἐπισκοπὴν Niceph.)
15 ἐγκεχειρισμένον. Hæc affert Eusebius lib. vi. *Hist. cap. 11.*

Alexander servus Dei, et vinc-
tus Jesu Christi, beatissimæ Antiochensium ecclesiæ in Domino
salutem. Expedita mihi ac levia
20 vincula Deus effecit custodiæ

meæ tempore, postquam comperi
Asclepiadē virum fidei merito
maxime idoneum, sanctissimæ
ecclesiæ vestræ episcopatum di-
vina providentia suscepisse.

Sub finem ejusdem Epist.

Ταῦτα δὲ ὑμῖν, κύριοι μου ἀδελφοὶ, τὰ γράμματα
ἀπέστειλα διὰ Κλήμεντος τοῦ μακαρίου πρεσβυτέρου,

Porro has literas, inquit, do-
25 mini fratres per beatum pres- byterum Clementem ad vos mi-
si, virum virtute præditum et

ἀνδρὸς ἐναρέτου καὶ δοκίμου· ὃν ἴστε καὶ ὑμεῖς καὶ ἔπιγνώσεσθε· ὃς καὶ ἐνθάδε παρὼν κατὰ τὴν πρόνοιαν καὶ ἐπισκοπὴν τοῦ Δεσπότου, ἐπεστήριξέ τε καὶ ηὔξησε τὴν τοῦ Κυρίου ἐκκλησίαν. Extant hæc ibidem.

probatum: quem vos et nostis
jam et amplius cognoscetis. Qui
quidem Dei nutu ac providentia

dum hic apud nos præsens esset, 5
ecclesiam Christi et confirmavit
et magnopere auxit.

EX FINE
EPISTOLÆ AD ANTINOITAS.

Ἄσπάζεται ὑμᾶς Νάρκισσος ὁ πρὸ ἐμοῦ διέπων τὸν 10
τόπον τῆς ἐπισκοπῆς τὸν ἐνθάδε, καὶ νῦν συνεξετα-
ζόμενός μοι διὰ τῶν εὐχῶν, ἑκατὸν δεκαὲξ ἔτη ἡνυκώς,
παρακαλῶν ὑμᾶς ὄμοίως ἐμοὶ ὄμοφρονῆσαι. Attulit hæc
Eusebius *ibid.*

Salutat vos Narcissus, qui ante
me episcopalem hujus ecclesiæ
sedem tenuit, et qui nunc mihi
conjunctus est in orationibus,

anno natus sexdecim supra cen- 15
tum: hortaturque vos mecum
ut idem omnes sentiatis.

EX
EPISTOLA AD ORIGENEM. 20

Τοῦτο γὰρ καὶ θέλημα Θεοῦ ὡς οἶδας γέγονεν, ἵνα ἡ
ἀπὸ προγόνων ἡμῖν φιλία μένη ἀσυλος· μᾶλλον δὲ θερ-
μοτέρα ἥ καὶ βεβαιοτέρα. πατέρας γὰρ ἴσμεν τοὺς μα-
καρίους ἐκείνους τοὺς προοδεύσαντας, πρὸς οὓς μετολίγον
ἐσόμεθα· Πάνταινον τὸν μακάριον ὡς ἀληθῶς καὶ κύριον· 25

Hæc enim Dei voluntas fuit,
ut nosti, quo amicitia nostra jam
inde a majoribus inchoata, sacra
atque inviolata maneret, immo
ferventior ac firmior redderetur.

Patres quippe agnoscimus beatos
illos qui viam nobis præiverunt,
et quos brevi seculuri sumus;
Pantænum scilicet vere beatum
ac dominum meum: et sanctum 30

καὶ τὸν ἴερὸν Κλήμεντα, κύριόν μου γενόμενον καὶ ὡφελήσαντά με· καὶ εἴ τις ἔτερος τοιοῦτος· δι’ ὃν σε ἐγνώρισα τὸν κατὰ πάντα ἄριστον καὶ κύριόν μου καὶ ἀδελφόν.

Hæc posuit Eusebius lib. vi. *Hist. cap. 14.*

5 Clementem dominum item meum qui me plurimum adjuvit: et si quis alias fuit hujusmodi. Per

quos tu mihi innotuisti, domine ac frater longe omnium præstantissime.

EX EPISTOLA

ALEXANDRI ET THEOCTISTI CÆSARIENSIS EPISCOPI
AD DEMETRIUM ALEXANDRIÆ EPISCOPUM.

προσέθηκε δὲ (subaudiendum monet Valesius ἡ σὴ ἀγιότης) τοὺς γράμμασιν, ὅτι τοῦτο οὐδέ ποτε ἡκούσθη· οὐδὲ νῦν γεγένηται, τὸ, παρόντων ἐπισκόπων λαϊκοὺς ὁμιλεῖν· οὐκ οἰδ̄ ὅπως προφανῶς οὐκ ἀληθῆ λέγων. ὅπου γοῦν 15 εὑρίσκονται οἱ ἐπιτήδειοι πρὸς τὸ ὡφελεῖν τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ παρακαλοῦνται τῷ λαῷ προσομιλεῖν, ὑπὸ τῶν ἀγίων ἐπισκόπων· ὥσπερ ἐν Λαράνδοις Εὔελπις ὑπὸ Νέωνος· καὶ ἐν Ἰκονίῳ Παυλῖνός ὑπὸ Κέλσου· καὶ ἐν Συννάδοις Θεόδωρος ὑπὸ Ἀττικοῦ τῶν μακαρίων ἀδελφῶν. εἰκὸς δὲ καὶ ἐν ἄλλοις τόποις τοῦτο γίνεσθαι, ημᾶς 20 δὲ μὴ εἰδέναι. Hæc attulit Eusebius lib. vi. *Hist. cap. 19.*

Quod vero in literis tuis adjecisti, nunquam antea visum nec adhuc factum fuisse, ut præsentibus episcopis laici concionarentur; in eo nescio quomodo a veritate longissime aberrasti. Nam sicubi reperiuntur qui fratribus prodesse possint, eos sancto 25 ti episcopi ultro adhortantur ut

ad populum conciones habeant. Sic Euelpis Larandis rogatus est a Neone; Paulinus Iconii a Celso; Theodorus apud Synnada ab Attico fratribus nostris beatissimis. Idque etiam alibi fieri credibile est, quamvis nos ignorremus.

ANNOTATIONES IN S. ALEXANDRI HIEROS. FRAGM.

P. 165. l. 8. 'Αλέξανδρος &c.] Præmisit verba, quæ sequuntur, Eusebius: Τῆς δὲ κατ' Ἀντιόχειαν ἐκκλησίας Σαραπίωνος ἀναπαυσαμένου, τὴν ἐπισκοπὴν διαδέχεται Ἀσκληπιάδης· ἐν ταῖς κατὰ τὸν διωγμὸν (Imp. Severi) δρολογίαις διαπρέψας καὶ αὐτός μέμνηται καὶ τῆς τούτου καταστάσεως Ἀλέξανδρος, Ἀντιοχεῦσι γράφων ὡδε. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ &c. *Antiochiae vero Serapione mortuo, episcopatum ecclesiæ suscepit Asclepiades: qui persecutionis tempore fidem Christi confessus, maximam gloriam retulerat.* *Hujus ordinationis mentionem* facit Alexander in *epistola ad Antiochenes his verbis.* ALEXANDER &c. SERAPIONIS Fragmenta supra adduxi, Vol. I. pag. 451. et deinc. Epistolarum autem Alexandri chronotaxin constituit Sam. Basnagijs in *Politico-Eccles. Annalibus* ad an. 251. p. 362; virumque sanctum ex Dionysii Alex. *Epistola ad Cornelium* apud Eusebium *H.E.* vi. 46. ostendit exeunte Novembri hujus anni 251, vel ineunte Decembri, quia is Decio imperante fatus esset, vita decessisse; Fabium autem Antiochenum mortuum fuisse novo adhuc anno 252. Epistolarum vero primam illam esse putat vir cl. quæ Antiochenes adiit de Asclepiade, quem episcopum sibi imposuerunt imperante Severo; Clementique Alexandrino epistolam ferendam dedisse Alexandrum Basnagijs ait anno circiter 211. Secundam statuit illam esse, quam de ecclesiæ pace misit Alexander ad Antinoitas. Tertiam direxisse ad Origenem. Denique quartam missam esse epistolam anno circiter 230. ad Demetrium Alexandriæ episcopum,

ut ostenderet fas fuisse laicis, præsentibus episcopis concionari. Sed et alias Alexandri ad diversos annotat idem vir el. olim extitisse epistolas, teste Hieronymo, quæ temporum malignitate perierint. Gallandius autem Alexandri epistolarum fragmenta, prout extant apud Eusebium cum notis Valesii, tomo ii. *Bibliothecæ Patrum* suæ interseruit.

P. 165 l. 8. δοῦλος καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ] δοῦλος Κυρίου καὶ R. Steph. In codice Med. Maz. et Fuk. inscriptio hujus epistolæ aliter legitur, hoc modo Ἀλέξανδρος ὁ δοῦλος καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ. quibus consentit Rufini interpretatio. VALESIUS. Vocem Κυρίου addere *Christoph.* in interp. sua, notat Strothius, sed cum cæteris facere *Cod. Veneti Lectt.* *Nicephorumque*; quibus consentiunt etiam *codd. Savil.* seu *Bodl.* et *Norfolk.* His nunc addit Burtonus *Parisiensem utrumque*, *Venetum*, et *Florentinos*. Codici autem Norfolciensi, dum perinde atque *Regius* cum *Paris.* *utroque*, *Veneto*, et *Flor.* *utroque*, articulum præpositivum ὁ omittit, suffragantur epistolarum omnium τῶν ἐνδιαθέτων inscriptiones, tam in scriptis libris quam editis.

Ibid. l. 10. κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εἰρκτῆς] Hanc epistolam scripsit Alexander fervente adhuc persecutione, cum esset in vinculis, nec dum ad episcopatum Hierosolymorum adscitus, ut ex his verbis appareat. Hinc est quod in inscriptione epistolæ appellat se vincum Jesu Christi. Ex quo conficitur, male in Chronico Eusebii Asclepiadiis ordinationem conferri in annum primum Antonini Caracallæ. Nam Asclepiadiis ordinatio contigit eodem tempore, quo Alexander ob Christiani nominis confessionem in carcerem conjectus est. Id autem accidisse principatu Severi ipse Eusebius testatur in Chronico. VALESIUS. Interea haud male statuit Petrus Th. Cacciari, qui Rufini *Hist. Ecclesiasticam* anno 1740. Romæ edidit, suspiciari licere, Alexandrum, sub Severo comprehensum, nonnisi post initum imperium Caracallæ e vinculis dimissum esse, ex eo quod Severi persecutioni finem imposuerit ipsius imperatoris obitus. Cum autem prius expectanda fuerint ab urbe Roma novi imperatoris edicta, quam Christiani e carceribus educerentur, nihil obstare, quo minus hoc temporis intervallo ad episcopalem sedem Asclepiades evectus sit, et ad Antiochenos scripserit Alexander. Scripserat Eusebius fine cap. 8.

Alexandrum ob insignem Christianæ fidei confessionem ad episcopatum Hierosolymorum evectum fuisse; initioque hujus cap. xi. ostendit, eundem, cum prius in Cappadocia episcopus fuisset, statim ut Hierosolymam tum orandi, tum locorum visendorum gratia adiverit, episcopum fuisse constitutum. Qui quidem mos loca sacra invisendi postea increbuit, ut constat ex variis S. Hieronymi operibus cum aliis, tum *Epitaphio ejus Paulæ Matris*, atque ex Gregorii Nysseni *de Euntibus Hierosolymam Epistola*, quam primus edidit Casaubonus. Res vero ob convenientiam ejus cum Alexandri historia notabilis in hac ipsa sede sub finem saeculi decimi sexti contigit, cum Germanus vir egregius, qui locorum saerorum visendorum gratia Hierosolymam profectus erat, Abdallæ patriarchæ precibus persuasus est, ut apud eum maneret, atque in cathedra patriarchali ipsi mortuo succederet. Vide Lusignani *Itinerarium* Londini anno 1801. editum. vol. ii. p. 210. Ceterum in notis ad caput hoc xi. *Eusebianæ Hist.* Valesius se reperisse ait in lib. v. (lib. iv. p. 295.) *Juris Græco-Romani*, ubi agitur *de translationibus*, Flaviadis Cappadociæ urbis episcopum Alexandrum fuisse. Sed vero dubitat cl. Wesselingius *Probabil.* cap. xiii. p. 106. et seq. de isthae re, quia longe abesset Flavias a Cappadocibus, in Cilicia posita. Neque in loco de Alexandri sede Flaviade, qui a Valesio in *Jure Græco-Rom.* repertus est, urbs ea Cappadociae fuisse dicitur. Certe Socrates historicus perinde atque Eusebius, ignorasse videtur nomen urbis, dum haec scribit, Εὐσέβιος γὰρ ὁ Παμφίλου ἐν τῇ ἔκτῃ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Ἀλέξανδρον μιᾶς τῶν ἐκ Καππαδοκίας πόλεων ἐπίσκοπον δύτα εὐχῆς ἐνεκα ἐπὶ τὰ Ιερυσόλυμα &c. lib. vii. cap. 36.

P. 165. l. 11. πνθομένῳ] Repetunt *μοι* post hoc verbum MSS. *Bodl.* et *Norfolk.* quibus nunc addit Burtonus *codd. Med. Maz. Fuket. Florentinosque.*

Ibid. l. 13. τὴν πίστιν τῆς ἐπισκοπῆς] Rectius Nicephorus κατ’ ἀξίαν τῆς πίστεως, τὴν ἐπισκοπὴν ἐγκεχειρισμένον. Quod sive ex libro, sive ex conjectura Nicephorus ediderit, omnino probum videtur. VALESIUS. A Strothio quoque recte probatur lectio Nicophori; etsi aliud suadent codices Eusebiani omnes referente Burtono, nisi quod τὴν ἐπισκοπὴν habet MS. *Norfolk.* Ceterum, etsi refert Zonaras in *Annalibus* lib. xii.

cap. 11. tradidisse Eusebium, opera aliquot istius Asclepiadis servata fuisse, ubi id fecerit historicus, plane ignoro; 'Εν δὲ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ, inquit Zonaras, Σαραπίωνος ἀναπαυσαμένου, Ἀσκληπιάδης τὴν ἐπισκοπὴν παρειλήφει, οὐ καὶ ὑπόμνηματα σώζεσθαι φησὶν ὁ Εὐσέβιος. Sed relativum οὐ ad priorem episcopum spectare ferme persuadent Eusebii verba in capp. 11, 12. lib. vi.

P. 165. l. 22. Ταῦτα δὲ ὑμῖν &c.] Inter hæc atque priorem ῥῆσιν hujus epistolæ interposuit verba, quæ sequuntur, Eusebius; Ταύτην δὲ τὴν ἐπιστολὴν σημαίνει διὰ Κλήμεντος ἀπεσταλκέναι, πρὸς τῷ τέλει τοῦτον γράφων τὸν τρόπον· ΤΑΤΤΑ δὲ ὑμῖν &c. *Hanc autem epistolam Clementi se preferendam dedisse significat sub finem ita scribens: PORRO has literas &c.*

Ibid. l. 23. διὰ Κλήμεντος τοῦ μακαρίου πρεσβυτέρου] De Clemente Alexandrino hic loqui Alexandrum putavit Hieronymus in catalogo. Certe Clemens Alexandrinus usque ad Severi tempora vitam produxit, et in his regionibus peregrinatus est, ut ipsem testatur in libro I. Stromatei. Sed et Alexandri episcopi familiaris fuit; (vid. supra p. 167.) cui etiam librum dicavit de ecclesiastica regula, seu adversus Judæos, ut scribit Eusebius infra cap. 13. Paulo post nostri codices Maz. Med. et Fuk. scriptum habent τὴν τοῦ Κυρίου ἐκκλησίαν (pro Stephani lectione τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκ.) sicut legit etiam Hieronymus. (c. 38. de *Clem. Al.*) VALESIUS. In loco celebri libri I. *Stromatum* innuit Clemens, se apud Orientem versatum fuisse, quod quamvis ad Antiochiam magis quam ad Cappadociam, dioceisos Ponticæ quæ fuit, pertinet, Clementis tamen iter ad hanc quoque regionem ex verbis Alexandri atque Clementis bene colligendum videtur. Haud enim dubitandum est, etsi scribat Rufinus epistolam hanc missam esse per Clementem Antiochenæ ecclesiae presbyterum, quin Clemens Stromateus ab Alexandro hic designetur propter rationes, quas attulit Valesius. Hujus quidem Clementis nomen apud Antiochenos in honore fuisse ex Alexandri epistola certum esse, monet cl. Hen. Dodwellus in *Dissert.* nondum edita *de Theophilo Antiocheno*. Quin librum illum ad Alexandrum a Clemente Al. missum memorat præter Eusebium Photius in *Bibliotheca Codice cxli*. Certe, ubi Clementem nominat Alexander in epistola ad Origenem, de Clemente Alex. ibi agi in-

fitiari nemo potest. Mortuum autem esse videri Clementem ante episcopatum Alexandri Hierosolymitanum ait Pearsonius, *Vindiciis Ignat.* p. 1. cap. x. Jure quoque Valesius putabat, hanc epistolam scripsisse Alexandrum needum ad episcopatum Hierosolymorum adscitum. Et quanquam ex Hierosolyma ab eodem missam esse statuit Cavius in *Vit. S. Clementis*, vol. I. *Vitt. PP.* p. 196. res non ita se habere videtur, siquidem in vinculis, hoc est, antequam Hierosolymam adierat, Alexander illam scripsit. Propter enim priorem sub Severo fidei suae confessionem, uti testatur Eusebius, episcopus Hierosolymitanus constitutus est, idque statim post ejus ad urbem sanctam adventum, quem contigisse imperante Caracalla Severi filio, omnes consentiunt. Regente quidem Decio, Alexander vinculis iterum constrictus est, sed diu post Asclepiadis ordinationem, de qua haec litteræ loquuntur. Ceterum habet *ed. Steph.* τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν προ τὴν τοῦ Κυρίου ἐ. præ se ferre autem τοῦ Θεοῦ *Rufinum* atque *Nicephorum*, monet Strothius, cui lectio ista optima videtur. Sed unum ex *Vaticanicis MSS* *Rufini* habere *Domini Caeceiari* testatur, quod et præstat codex Rufini penes me vetustissimus. Porro cum Valesii *MSS* Hieronymoque consentiunt mei libri, qui sunt *Bodl.* seu *Savil.* et *Norfolk.* Nunc addit omnes codices in gratiam suam collatos Burtonus praeter *Paris.* I. Illud τοῦ Δεσπότου vertit *Dei Hieronymus De Viris Ill.* cap. xxxviii. in interpretatione sua quæ sequitur verborum Alexandri. *Hæc vobis, Domini ac fratres, scripta transmisi per Clementem beatum presbyterum, virum illustrem et probatum; quem vos quoque scitis et nunc plenius recognoscetis; qui cum huc venisset, juxta providentiam et visitationem Dei confirmavit et auxit Domini ecclesiam.*

P. 166. l. 10. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Νάρκισσος &c.] Præmisit Eusebius, Μνημονεύει γέτοι καὶ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος ἐν ἰδίαις ἐπιστολαῖς ταῖς πρὸς Ἀντινοεῖτας εἰσέτι νῦν παρ' ἡμῖν σωζομέναις, τῆς Ναρκίσσου σὺν αὐτῷ προεδρίας, ταῦτα κατὰ λέξιν ἐπὶ τέλει γράφων τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς. ἈΣΠΑΣΕΤΑΙ ὑμᾶς Νάρκισσος &c. Sane idem Alexander in suis ad Antinoeitas epistolis quæ etiamnum existant, episcopatus quem cum Narciso collega gessit, meminit his verbis quæ ad calcem epistole leguntur. SALUTAT vos Narcissus &c. Quid velit istud, ἐν ταῖς ἰδίαις ἐπιστολαῖς ταῖς πρὸς Ἀντινοεῖτας, cons. notam supra ad Hieronymum *De Viris*

Ill. De origine autem urbis Antinoëæ in Agypto vid. supra HEGESIPPI Fragmenta p. 218. vol. I.

Ibid. l. 11. *συνεξεταζόμενος μοι διὰ τῶν εὐχῶν]* Pessime hunc locum verterunt Rufinus et Christophorus. Recte autem Hieronymus, licet non ad verbum, interpretatur hoc modo. *Salutat nos Narcissus, qui ante me hic tenuit episcopalem locum, et nunc mecum eundem orationibus regit.* Hoc enim sibi vult Alexander, Narcissum in orationibus duntaxat, non in reliquo episcopali munere, sibi collegam fuisse. Quocirca addit, eundem Narcissum annos centum ac sedecim natum esse. Ex quibus apparet, Alexandrum non tam adjutorem quam episcopum in locum Narcissi, utpote jam decrepiti, factum fuisse: Narcissum vero nudum nomen episcopi atque honorem retinuisse. VALESIUS. Qui paulo ante præterea adnotaverat; “ Hieronymus in Catalogo et Nicephorus ipsum quoque Narcissum huic rei consensisse scribunt: quod procul dubio verum est. Invito enim episcopo adjutor dari non potest. Porro in hac Alexandri electione, duo contra ecclesiasticam regulam admissa sunt. Primum, quod ab uno episcopatu Alexander ad alium translatus est. Alterum, quod superstitione episcopo adjutor et coepiscopus est adjunctus. Atque hoc primum exemplum occurrit coadjutorum episcoporum. Quod licet postea vetitum fuerit in Concilio Sardicensi, nihilominus identidem in eccllesia usurpatum est.” Ita Valesius. Ante Sardenses Concilium quoque Nicænum grassanti isti consuetudini canone suo octavo obsistere voluisse monet Lemoynaëus in *Prolegomenis Variarum Sacr.* fol. 80. At vero memoria tenendum est, cum propter revelationes divinitus missas haec gesta fuisse, tum rei communiter suffragatos fuisse vicinarum ecclesiarum episcopos. Ceterum de usu verbi *συνεξεταζόμενος adnumeratus* lexica agunt.

P. 166. l. 13. *ὅμοίως ἔμοὶ ὅμοφρονῆσαι.*] Ed. Steph. *ὅμοίως ἔμοὶ φρονῆσαι.* In codice Med. ac Maz. et Fuk. et apud Nicæphorum scribitur *ὅμοίως ἔμοὶ ὅμοφρονῆσαι*, rectius procul dubio, ut ex Rufini et Hieronymi interpretatione convincitur. VALESIUS. Cum Valesii MSS. consentiunt *codices Bodl.* seu *Savil.* et *Norfolk.* et ceteri in Burtoni usum collati. In hoc autem posteriori *codice* scribitur *παρακαλῶ* pro *παρακαλῶν*.

Ibid. l. 21. *Τοῦτο γὰρ καὶ θέλημα Θεοῦ*] Eusebius, postquam

Clementis Alex. aliqua produxit, hæc ait; Τοσαῦτα δὲ Κλήμης. πάλιν δὲ δηλωθεὶς Ἀλέξανδρος, τοῦ Κλήμεντος, ἅμα δὲ καὶ τοῦ Πανταίνου ἐν τινι πρὸς Ὡριγένην ἐπιστολῇ μυημονεύει, ὡς δὴ γνωρίμων αὐτῷ γενομένων τῶν ἀνδρῶν. γράφει δὲ οὕτως· ΤΟΥΤΟ γὰρ καὶ θέλημα Θεοῦ &c. *Hactenus Clemens.* Porro Alexander is de quo superius diximus, in quadam ad Origenem epistola, Clementis simul ac Pantæni tanquam familiarium suorum mentionem facit his verbis: ΗἜC enim Dei voluntas &c. In Alexandri verbis deesse καὶ ante θέλημα apud Niceph. notavit Strothius.

P. 166. l. 21. ἡ ἀπὸ προγόνων φιλίᾳ] Constat ex sequentibus, paternam hanc amicitiam Origeni et Alexandro derivatam a patribus spiritualibus fuisse rerumque divinarum doctoribus. Hoc autem fortasse est illius epistolæ fragmentum, quam memorat Stephanus Gobarus apud *Photium*, Cod. ccxxxii. his verbis: Καὶ Ἀλέξανδρος δὲ ἱεραπολέων (corrigo fidenter ἱεροσολύμων, ni ipse errabat Stephanus) ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς πρὸς τὸν αὐτὸν Ὡριγένην γράφων, λίαν οἰκειοῦται τὸν ἄνδρα τοῖς λόγοις. Quanti autem vicissim optimum præsulem Alexandrum fecerit Origenes, testantur verba init. *Homil.* ejus in *Librum Regnorum*. Sic ergo intelligamus (inquit Origenes) et in eo agro quem Deus plantat, quia non una sola arborum species est, quæ tantum dulcia ferat poma, sed aliqua dulcia, aliqua austera, suæ tamen unumquodque utilitatis et gratiæ. Nolite ergo in nobis illud requirere, quod in papa Alexandro habetis. Fatemur enim quod omnes nos superat in gratia lenitatis. Cujus gratiæ non solus ego prædicator existo, sed vos omnes experti cognoscitis et probatis. Et ideo ejusdem quidem agri plantæ esse possumus et optamus, non tamen eundem saporem reddere. In fructibus quidem confitemur nos habere aliquid amaritudinis in sapore, aut forte quod videtur magis, quam sit amarum, quia sermo corruptionis amarus quidem videtur esse dum corripit, dulcis autem efficitur, cum emendat. Vt. Lat. Versio. p. 481. tom. ii. ed. Delarnan.

Ibid. l. 22. μένη ἄσυλος] ἄσυλος διαμένη MS. Norfolc. μείνῃ pro μένη MS. Bodl. Nunc addit Burtonus coll. Florentinos.

Ibid. l. 23. ἢ καὶ βεβαιοτέρα] Nescit haec verba MS. Norfolc. et ἢ quidem abest ab ed. Steph. Mox deesse ἐκείνους apud *Nicephorum* notat Strothius.

P. 166. l. 25. Πάντανον] De Panteno vid. supra pag. 375-vol. I. Proxime post deest vocula ὡς ante ἀληθῶς in MS. Norfolc. Nunc addit Burtonus codd. Regium, Paris. 1. et Florentinos.

P. 167. l. 3. κύριόν μου καὶ ἀδελφόν.] κύριον καὶ ἀδελφόν μου MS. Bodl.

Ibid. l. 11. Προσέθηκε δὲ &c.] Eusebius prius de Origene hæc posuerat. Αὖθις ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπανήγει. χρόνου δὲ μεταξὺ διαγενομένου, οὐ συμκροῦ κατὰ τὴν πόλιν ἀναφρίπισθέντος πολέμου· ὑπεξελθὼν τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ μηδὲ τὰς κατ' Αἴγυπτον διατριβὰς ἀσφαλεῖς ἔαντῳ ἥγονύμενος ἐλθὼν ἐπὶ Παλαιστίνης (alii Παλαιστίνην) ἐν Καισαρείᾳ τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο· ἔνθα καὶ διαλέγεσθαι, τὰς τε θείας ἐρμηνεύειν γραφὰς ἐπὶ τοῦ κοινοῦ τῆς ἐκκλησίας οἱ τῇδε ἐπίσκοποι, καίτοι τῆς τοῦ πρεσβυτερίου χειροτονίας οὐδέπω τετυχηκότα αὐτὸν ἦξιονν. ὃ καὶ αὐτὸν γένοιτ' ἀν ἔκδηλον, ἀφ' ὧν περὶ τούτου Δημητρίῳ γράφοντες, Ἀλέξανδρος ὁ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος καὶ Θεόκτιστος ὁ Καισαρείας, ὃδέ πως ἀπολογοῦνται· ΠΡΟΣΕΘΗΚΕ δὲ &c. *Alexandriam regressus est.* Aliquanto post tempore cum Alexandriæ gravissimum bellum excitatum fuisset: clam inde aufugiens, ac ne in Aegypto quidem commorari tutum ratus, Palæstinam petiit, et Cæsareæ domicilium fixit. Ubi etiam ab illius regionis episcopis rogatus est ut publice in ecclesia dissereret, et divinas scripturas, tametsi nondum presbyter ordinatus exponeret. Atque id manifestum fuerit vel ex iis quæ Alexander Hierosolymorum et Theoctistus Cæsariensis episcopus ad Demetrium pro hujus facti defensione scribunt in hunc modum. QUOD vero in literis tuis adjecisti &c. Vid. et cap. 27. hujus lib. ubi hæc refert Eusebius, Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς Ἱεροσολύμων προεστὼς Ἀλέξανδρος Θεόκτιστός τε ὁ κατὰ Καισάρειαν, τὸν πάντα χρόνον προσανέχοντες αὐτῷ οἰα διδασκάλῳ μόνῳ τὰ τῆς τῶν θείων γραφῶν ἐρμηνείας καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ λόγου πράττειν συνεχώρουν. Quippe ab iisdem episcopis Origenes postea presbyter ordinatus est.

Ibid. l. 11. Προσέθηκε δὲ] Alloquebantur Demetrium in tertia persona, idque honoris causa. Subaudiendum est igitur ἡ σὴ ἀγιότης, sanctitas tua. Quæ voces sine dubio præcesserant, ut constaret apertius, si totam epistolam haberemus. VALESIUS. προσέθηκε Rufin. (Quod autem addidisti). Gruteri Lectt. Margo exemplaris Jonesiani; at recte notavit Valesius sub-

audiendum esse ἡ σὴ ἀγιότης, ac Demetrium honoris causa in tertia persona appellari. STROTH. Proxime post οὐδέπω προ οὐδέποτε in *MS.* *Norfolk.* et οὐδὲ ἐως προ οὐδὲ νῦν, teste Burtono, habet *codex Venetus*, nec male.

P. 167. l. 13. τὸ, παρόντων ἐπισκόπων &c.] Hinc colligitur Origenem qui catechetes fuerat Alexandriae, in privato auditorio, non autem in ecclesia catechumenos instituisse. Neque enim Alexandro et Theoctisto episcopis id objiceret Demetrius, quod Origenem in ecclesia docere jussissent, si Alexandriae idem ab Origene factum fuisset. Quare fallitur Rufinus, qui in cap. 3. hujus libri ita scribit. *Videns Demetrius episcopus quod ad ipsum præcipue doctrinæ gratia et prædicationis verbi Dei, multitudines plurimæ convolarent, catechizandi ei, id est docendi magisterium in ecclesia tribuit.* Certe catecheses olim non fiebant in ecclesia, sed in baptisterio, aut in aliquo alio extra ecclesiam loco: docet id Joannes Hierosolymitanus in epistola ad Theophilum Alexand. quam refert B. Hieronymus, *De fide*, inquit, *et omnibus ecclesiasticis dogmatibus hæc locuti sumus, quæ et semper gratia Dei indeficierter in ecclesia docemus et in catechesibus.* VALESIUS. Inter sacras ad populum conaciones, de quibus litigant episcopi cum Demetrio, atque catecheses, omnino distinguendum est; quamvis id facere neglexerit Ern. Cyprianus in Notis ad Hieron. *De Viris Ill.* ad cap. lxii. de *Alexandro*. ibi nonnulla scribens cum Valesii reprehensione conjuneta. Sed hoc misso; “In constitutionibus “Apostolicis lib. viii. cap. 32. prope finem inducitur Sanctus “Paulus” (affert hæc READINGIUS ex Joanne Pottero *De Regimine Ecclesiastico*, cap. v. p. 244.) “Laicis concedens ut con-“cionarentur. ‘Ο διδάσκων, εἰ καὶ λαϊκὸς ἦ, ἔμπειρος δὲ τοῦ “λόγου, καὶ τὸν τρόπον σεμνὸς, διδασκέτω. Conf. Concilii Car-“thaginiensis iv. Can. 98. Leonis Papæ Epist. 62, 63. Hoc “autem usitatum non erat, cum in sæculo tertio episcopus “Alexandrinus nil tale unquam inaudivisset; quiique Origeni “laico hoc munus permiserant episcopi, quorum intererat, “quam plurima poterant in sui defensionem allegare exempla, “tria tantum adducunt, et fatentur se plura nequaquam re-“scivisse.” Conferas utiliter doctissimi viri Petri Heylini *Ecclesiam Anglicanam Vindicatam*, opus itidem lingua ver- nacula scriptum, Part. ii. cap. v. P. 2. §§. 3, 4. et cl. Bing-

hami *Origines Ecclesiast.* lib. xiv. cap. iv. §. 4. Nihilominus cum ipso quoque Demetrio in gratiam rediit Origenes; etsi postea, cum jam mediae esset aetatis (de Origeno haec scribit Hieronymus *de Viris Ill.* cap. liv.) propter ecclesias Achaeæ quæ pluribus hæresibus vexabantur, sub testimonio ecclesiastice epistolæ Athenas per Palastinam pergeret a Theoctisto et Alexandro Cæsareæ et Hierosolymorum episcopus presbyter ordinatus, Demetrii offendit animum. Confer et Photium *Biblioth.* cod. cxviii. p. 296, et Cavium *Hist. Lit.* v. *Origenes*.

P. 167. l. 14. οὐκ οὖθ' ὅπως &c.] Hæc epistola ad Demetrium scripta est ab Alexandro Hierosolymorum episcopo, viro disertissimo. unde singulari numero loquitur οὐκ οὖθα, quamvis non tantum suo, sed et Cæsariensis episcopi nomine literas scribat. VALESIUS.

Ibid. l. 16. καὶ παρακαλοῦνται τῷ λαῷ προσομιλεῖν ὑπὸ τῶν ἀγίων ἐπισκόπων] Rufinus ita vertit, *cum consuetudo hæc sit, ut sicubi inveniantur qui possint fratres instruere in ecclesia, et consolari populum, ad tractandum semper a sanctis episcopis invitentur, ut hujusmodi quid vetus ille interpres invenisse censeri possit— καὶ παρακαλέσαι τὸν λαὸν, προσκαλοῦνται ὄμιλεῖν ὑπὸ τ. ἁ. ἐ.* Omisit verbum προσομιλεῖν Nicephorus, apud quem eum additur, τοῦτο οὐ πρόσκομψα post ἐπισκόπων, hoc ex scholio seu nota in margine profectum videtur.

Ibid. l. 17. Λαράνδοις] Lycaoniæ in Asia Minore urbe.

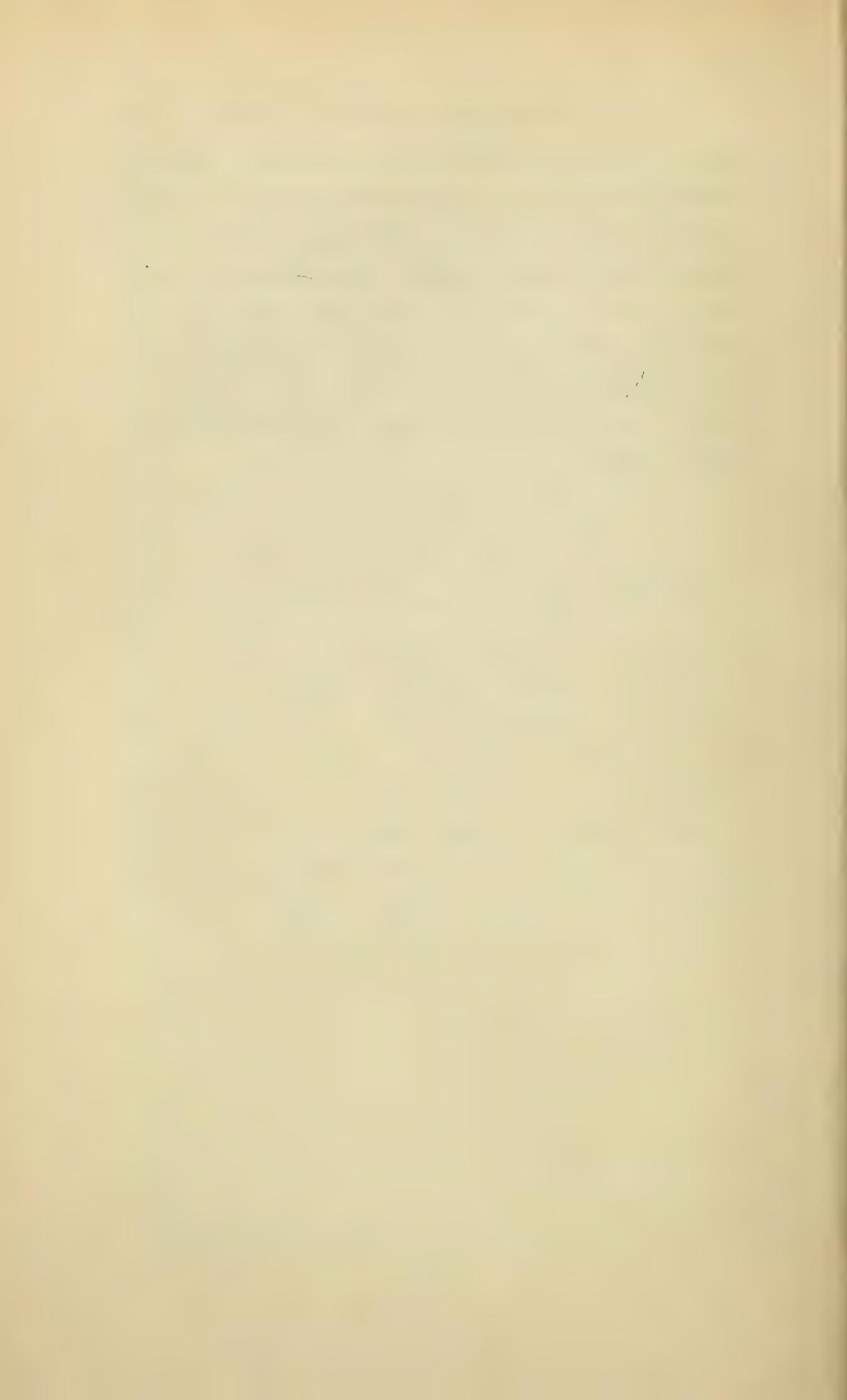
Ibid. l. 19. Συννάδοις] Scribendum est Συννάδοις (*editio Steph. Συννάδοις*). Certe Rufinus vertit *apud Synnadam*. Urbs est Phrygiæ notissima, sic dicta ἀπὸ τοῦ Συνναλειν, id est Συνοικεῖν: eo quod multi ex Macedonia illuc ad incolendum confluxerint. unde primo quidem dicta est Συνναλα, postea vero corrupto vocabulo Σύνναδα a finitimis vocata est. Stephanus in lib. de urbibus. τὸ μὲν πρῶτον Συνναλα (scribe Συνναλα) ἀπὸ τῆς συναγωγῆς καὶ συνοικήσεως προσαγορευθῆναι μετὰ δὲ ταῦτα παρεφθαρμένως ὑπὸ τῶν πλησιοχώρων Σύνναδα κληθῆναι. Ex his apparent, Σύνναδα cum duplice ν scribi debere. Quod quidem confirmant etiam nummi veteres. Extat apud Joannem Tristianum nummus Caracallæ cum hac inscriptione ΣΥΝΝΑΔΕΩΝ, ΔΩΡΙΕΩΝ, ΙΩΝΩΝ. Quæ quidem inscriptio docet Synnandenses fuisse Dorionas, id est Dorienses Ionibus permistos.

Erant enim origine Macedones, ac proinde Dorienses. Verum in medio Ioniæ siti. VALESIUS. Si verioris scripturæ aliud præterea desideres exemplum, dabit *Strabo* lib. viii. a Thoma De Pinedo ad *Steph. Byzant.* adductus. Nunc refert Burton. habere *cod. Florentinum* i. Λύδοις pro Συννάδοις. sed in marg. legi, ἐν ἄλλοις, ενσυνάδοις.

MURATORIUS vir cl. in *Anecdott. ex Ambrosianæ Bibliothecæ Codd.* tom. iii. p. 148. ed. Neap. post allatum S. Cyrilli *De Computo* libellum hæc posuit. “ In Commentariis Victorini inter “ plurima hæc etiam scripta reperimus.” (Dubito an hæc Muratori verba sint, an potius veteris alicujus descriptoris hujusce fragmenti ex Victorinianis.) “ Invenimus in membranis “ Alexandri episcopi qui fuit in Hierusalem, quod transcripsit “ manu sua de exemplaribus apostolorum. Ita viii. Kal. Janu. “ natus est Dominus N. J. C. Sulpitio et Camerino Coss.” (Mendose pro Sulpicio Camerino et Poppæo Sabino Coss. vel pro Sulpicio Camerino Cos. hoc est, anno 9. æræ vulgaris.) “ Et baptizatus est viii. Id. Jan. Valeriano et Asiatico Coss.” (Pro Valerio Asiatico ii. et Junio Sabino Coss. vel pro Valerio Asiatico Cos. h. e. anno 46. ejusd. æræ.) “ Passus est “ x. Kal. Apr. Nerone iii. et Valerio Messala Coss.” (hoc est anno 58. ejusd. æræ). “ Resurrexit viii. Kal. Apr. Coss. “ supra scriptis. Ascendit in ccelos v. Non. Maj. post dies “ xl. Coss. supra scriptis. Joannes Baptista nascitur viii. “ Kal. Jul. et circumciditur Kal. Jul. Ad Mariam vero lo-“ cutus est Angelus viii. Kal. Apr. sexto jam conceptionis “ mense” (for. legend. sextum j. c. mensem) “ Elisabeth habere “ dicens. Ex quo supputatur, eodem die Dominum fuisse con-“ ceptum, quo et resurrexit.”

Quantopere putida istæe nativitatem, baptismum, mortem Christi signantia ipsis sacris scripturis adversentur, quamque misere iis turbentur omnes cum historicæ tum chronologicæ rationes, non necesse est, ut operosius ostendam. Adduxi quidem ista ex libro his terris rariore, ne Alexandri notabile quid prætermisisse videar; etsi nemini ratum haberi queat, hunc verum esse Alexandri fœtum. Poteratne, quæso, ille, qui cum viris magnis Clemente Alex. atque Origene familiariter vixit, hujusmodi quid literis consignare, Dominum

nostrum prædicavisse, si Diis placet, per annos plusquam duodecim evangelium, cum unum tantum annum prædicationis, non, ut alii plerique tres annos, Clemens ille sibi cogitaret, similiter atque alii nonnulli ex veteribus, *Domini annum acceptum* hoc sensu interpretatus? Lieuitve cuiquam Christiano, nedum erudito episcopo, censere, non ante passum esse Christum, quam Nero imperii sui annum quintum esset ingressus, cum ipsi quoque ethnici resciverint, Christum imperitante Tiberio esse crucifixum? Apage nugas; et fidei, quæ nulla est, nescio quorum commentariorum tenebrionis illius Victorini ineptiæ istæ remittantur.

AUCTOR
ADVERSUS CATAPHRYGAS.

AUCTORIS ANONYMI

AD AVIRCIUM MARCELLUM

CONTRA

CATAPHRYGAS, SEU MONTANISTAS,

5 QUI POST INITIA SÆCULI TERTII FLORUIT,

FRAGMENTA;

Ab Eusebio in lib. v. *Hist.* capp. 16. et 17. conservata.

Ex Operis Proæmio.

ἘΚ πλείστου ὅσου καὶ ίκανωτάτου χρόνου, ἀγαπητὴ I.
Αονίρκιε Μάρκελλε, ἐπιταχθεὶς ὑπὸ σοῦ συγγράψαι
τινὰ λόγον εἰς τὴν τῶν κατὰ Μιλτιάδην λεγομένων αἴ-
ρεσιν, ἐφεκτικώτερόν πως μέχρι νῦν διεκείμην· οὐκ ἀπο-
ρίᾳ τοῦ δύνασθαι ἐλέγχειν μὲν τὸ ψεῦδος, μαρτυρεῖν δὲ
τῇ ἀληθείᾳ· δεδιὼς δὲ καὶ ἐξευλαβούμενος, μή πῃ δόξω
τισὶν ἐπισυγγράφειν ἷ ἐπιδιατάσσεσθαι τῷ τῆς τοῦ
εὐαγγελίου καινῆς διαθήκης λόγῳ· φῦ μήτε προσθεῖναι
μήτ’ ἀφελεῖν δυνατὸν, τῷ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον αὐτὸ

Cum jamdudum id mihi mu-
nus injunxeris, Avirci Marcelli
20 carissime, et adversus Miltiadis
hæresim opus aliquod compo-
nerem, anceps tamen atque ani-
mo dubius hactenus substiti-
non quod aut mendacium re-
25 fellere, aut veritati patrocinari
minime valerem: sed quod ve-

rebar ac reformidabam ne forte
quibusdam viderer evangelicæ
novi Testamenti doctrinæ quid-
quam scribendo addere, et de-
nuo statuere voluisse: cui tamen
neque adjici quicquam neque
adimi fas est, ab eo præsertim
qui ex evangelii præceptis vitam
agere instituerit. Nuper vero

πολιτεύεσθαι προηρημένῳ. προσφάτως δὲ γενόμενος ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλατίας· καὶ καταλαβὼν τὴν κατὰ τόπον ἐκκλησίαν ὑπὸ τῆς νέας ταύτης οὐχ ὡς αὐτοὶ φασὶ προφητείας· πολὺ δὲ μᾶλλον ὡς δειχθήσεται ψευδοπροφητείας διατεθρυλλημένην, καθόσον δυνατὸν, τοῦ Κυρίου 5 παρασχόντος, περὶ αὐτῶν τε τούτων καὶ τῶν προτεινομένων ὑπ’ αὐτῶν ἐκάστοτε διελέχθημεν ἡμέραις πλείσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· ὡς τὴν μὲν ἐκκλησίαν ἀγαλλιασθῆναι, καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐπιρρώσθηναι· τοὺς δὲ ἔξεναντίας πρὸς τὸ παρὸν ἀποκρουσθῆναι· καὶ τοὺς ἀντιθέτους 10 λυπηθῆναι. ἀξιούντων οὖν τῶν κατὰ τόπον πρεσβυτέρων, ὅπως τῶν λεχθέντων κατὰ τῶν ἀντιδιατιθεμένων τῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ ὑπόμνημά τι καταλίπωμεν· παρόντος καὶ τοῦ συμπρεσβυτέρου ἡμῶν Ζωτικοῦ τοῦ Ὁτρηνοῦ, τοῦτο μὲν οὐκ ἐπράξαμεν· ἐπηγγειλάμεθα δὲ ἐνθάδε 15 γράψαντες τοῦ Κυρίου διδόντος, διὰ σπουδῆς πέμψειν αὐτοῖς.

cum essem Aneyræ in Galatia,
et ecclesiam illius loci nova illa
non ut ipsi dicunt prophetia,
sed ut postea demonstrabitur
pseudoprophetia turbatam de-
prehendissem; quantum facere
potui, Deo juvante tum de his
ipsis, tum de reliquis omnibus
quæ ab illis proponebantur, sin-
gillatim in ecclesia disserui plu-
ribus diebus: adeo ut ecclesia
quidem incredibiliter affecta,
et in veritate fidei magnopere
confirmata sit; adversarii vero

tunc quidem fugati et Dei hostes
non medioeri dolore perculti
fuerint. Cum vero ejus loci 20
presbyteri postularent, ut eorum
quæ contra veritatis adversarios
dicta fuerant, commentarium
ipsis scriptum relinquerem: ad-
stante etiam compresbytero no- 25
stro Zoticō Otreno, id quidem
minime præstiti; sed simulatque
huc rediisse, scripturum me
omnia, et ad ipsos quamprimum
missurum Deo favente promisi. 30

Itidem ex libri primi initio.

Ἡ τοίνυν ἔνστασις αὐτῶν καὶ ἡ πρόσφατος τοῦ ἀπο- II.
 σχίσματος αἵρεσις πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, τὴν αἰτίαν ἔσχε
 τοιαύτην· κώμη τις εἶναι λέγεται ἐν τῇ κατὰ τὴν Φρυγίαν
 5 Μυσίᾳ, καλούμενη Ἀρδαβαῦ τούνομα· ἔνθα φασὶ τιὰ
 τῶν νεοπίστων, πρώτως, Μοντανὸν τούνομα, κατὰ Γράτον
 Ἀσίας ἀνθύπατον, ἐν ἐπιθυμίᾳ ψυχῆς ἀμέτρῳ φιλοπρω-
 τείας δόντα πάροδον εἰς ἑαυτὸν τῷ ἀντικειμένῳ, πνευμα-
 τοφορηθῆναι τε καὶ αἴφνιδίως ἐν κατοχῇ τινὶ καὶ παρ-
 10 εκστάσει γενόμενον ἐνθουσιᾶν· ἄρξασθαι τε λαλεῖν καὶ
 ἔνοφωνεῖν, παρὰ τὸ κατὰ παράδοσιν καὶ κατὰ διαδοχὴν
 ἄνωθεν τῆς ἐκκλησίας ἔθος δῆθεν προφητεύοντα· τῶν δὲ
 κατ' ἕκεīνο καιροῦ ἐν τῇ τῶν νόθων ἐκφωνημάτων ἀκρο-
 ἀσει γενομένων, οἱ μὲν ὡς ἐπὶ ἐνεργουμένῳ καὶ δαιμο-
 15 νῶντι καὶ ἐν πλάνης πνεύματι ὑπάρχοντι, καὶ τοὺς ὅχλους
 ταράττοντι ἀχθόμενοι ἐπετίμων, καὶ λαλεῖν ἐκώλυον·
 μεμνημένοι τῆς τοῦ Κυρίου διαστολῆς τε καὶ ἀπειλῆς,

Igitur obstinata illorum coitio
 adversus ecclesiam, et nova
 20 perniciosi schismatis hæresis,
 hanc habuit originem. Vicus
 quidam esse dicitur in Mysia
 contermina Phrygiæ nomine
 Ardaba. In quo aiunt Mon-
 25 tanum quemdam ex iis qui fide-
 lium numero recens adscripti
 fuerant, immodica primi loci
 cupiditate captum, primum sub
 Grato Asiae proconsule aditum
 30 in se adversario spiritui præ-
 buisse: et dæmone repletum,
 subito quodam furore ac mentis
 excessu concuti cœpisse, et nova
 quædam atque inaudita prolo-

qui; hariolanem ac prædi-
 centem futura, præter morem
 atque institutum ecclesiæ a
 majoribus traditum et continua
 deinceps successione propaga-
 tum. Porro ex his qui tunc
 temporis adulterinos hominis
 sermones audierant, alii quidem
 ut abrepticium et dæmoniacum
 ac spiritu erroris actum, tur-
 basque in populo excitantem in-
 dignabundi objurgabant, et loqui
 ulterius prohibebant. Quippe
 qui in mente haberent discri-
 men a Domino prænotatum, minasque
 quibus jubemur adventum fal-
 sorum prophetarum vigilanter

πρὸς τὸ φυλάττεσθαι τὴν τῶν ψευδοπροφητῶν ἐγρηγορότως παρουσίαν· οἱ δὲ ὡς ἀγίῳ πνεύματι καὶ προφητικῷ χαρίσματι ἐπαιρόμενοι· καὶ οὐχ ἥκιστα χαννούμενοι· καὶ τῆς διαστολῆς τοῦ Κυρίου ἐπιλανθανόμενοι· τὸ βλαψίφρον καὶ ὑποκοριστικὸν καὶ λαοπλάνον πνεῦμα⁵ προύκαλοῦντο· θελγόμενοι καὶ πλανώμενοι ὑπ’ αὐτοῦ,¹⁰ εἰς τὸ μηκέτι κωλύεσθαι (for. κωλύεσθαι λαλεῖν, καὶ) σιωπᾶν. τεχνῇ δέ τινι, μᾶλλον δὲ τοιαύτῃ μεθόδῳ κακοτεχνίας ὁ διάβολος τὴν κατὰ τῶν παρηκόων ἀπώλειαν μηχανησάμενος, καὶ παρ’ ἀξίᾳν ὑπ’ αὐτῶν τιμώμενος,¹⁵ ὑπεξήγειρέ τε καὶ προσεξέκαυσεν αὐτῶν τὴν ἀποκεκομημένην ἀπὸ τῆς κατ’ ἀλήθειαν πίστεως διάνοιαν· ὡς καὶ ἔτέρας τινὰς δύο γυναικας ἐπεγεῖραι, καὶ τοῦ νόθου πνεύματος πληρῶσαι· ὡς καὶ λαλεῖν ἐκφρόνως καὶ ἀκαίρως καὶ ἀλλοτριοτρόπως ὅμοίως τῷ προειρημένῳ.²⁰ καὶ τοὺς μὲν χαίροντας καὶ καυχωμένους ἐπ’ αὐτῷ, μακαρίζοντος τοῦ πνεύματος, καὶ διὰ τοῦ μεγέθους τῶν ἐπαγγελμάτων ἐκφυσιοῦντος· ἔσθ’ ὅπη δὲ καὶ κατακρίνοντος

ac sollicite observare. Alii vero velut sancto Spiritu et prophetiae gratia elati inflatile mirum in modum, et distinctionis a Domino præmonstratæ penitus obliiti, illum infatuantem et adulatorem vulgique seductorem spiritum ultro ad loquendum provocabant, capti ejus illecebris et in fraudem inducti. Hac igitur arte seu potius fraude ac versutia diabolus adversus eos qui dicto Domini audientes non erant, exitium machinatus, cum ab illis immetrito coleretur, mentes eorum a vera fide secubantes somnoque

oppressas excitavit paulatim ac vehementius inflammavit. Quippe duas alias mulierculas suscitavit, et adulterino spiritu replevit; adeo ut ipsæ quoque perinde ac supra memoratus ille, insana quædam et importuna atque aliena loquerentur. Et eos quidem qui ea re delectabantur atque intumescebant, spiritus ille beatos prædicabat, et promissorum magnitudine²⁵ supramodum inflabat. Interdum tamen conjecturis et fide dignis argumentis utens, palam eos condemnabat, quo scilicet etiam objurgatorius videretur.³⁰

στοχαστικῶς καὶ ἀξιοπίστως αὐτοὺς ἄντικρυς, ἵνα καὶ ἐλεγκτικὸν εἶναι δοκῆ ὀλίγοι δὲ ἡσαν οὗτοι τῶν Φρυγῶν ἔξηπατημένοι· τὴν δὲ καθόλου καὶ πᾶσαν τὴν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐκκλησίαν βλασφημεῖν διδάσκοντος τοῦ ἀπην-
5 θαδισμένου πνεύματος, ὅτι μήτε τιμὴν μήτε πάροδον εἰς αὐτὴν τὸ ψευδοπροφητικὸν ἐλάμβανε πνεῦμα. τῶν γὰρ κατὰ τὴν Ἀσίαν πιστῶν πολλάκις καὶ πολλαχῆ τῆς
10 Ἀσίας εἰς τοῦτο συνελθόντων, καὶ τοὺς προσφάτους λόγους ἔξετασάντων καὶ βεβήλους ἀποφηνάντων καὶ
15 ἀποδοκιμασάντων τὴν αἵρεσιν, οὕτω δὴ τῆς τε ἐκκλησίας ἔξεώσθησαν, καὶ τῆς κοινωνίας εἴρχθησαν.

Hi perpauci erant Phryges, hujusmodi fraude decepti. Universam vero, quae per orbem terrarum sparsa est, ecclesiam, idem ille arrogantissimus spiritus maledictis appetere eos docebat, eo quod nec honorem, nec aditum ullum ad ipsam 20 pseudopropheticus spiritus repe-

riret. Nam cum fideles qui in Asia erant, sæpius et in plurimis Asiæ locis ejus rei causa convenissent, novamque illam doctrinam examinassent, et prophanam atque impiam judicas-
sent; damnata hæresi isti ab ecclesia et fidelium communione expulsi sunt.

Ex libro secundo hujus Operis.

Ἐπειδὰν τοίνυν καὶ προφητοφόντας ἡμᾶς ἀπεκάλουν, III.
ὅτι μὴ τοὺς ἀμετροφόνους αὐτῶν προφήτας ἐδεξάμεθα· τούτους γὰρ εἶναι φασὶν οὓς περ ἐπηγγείλατο τῷ λαῷ
25 πέμψειν ὁ Κύριος· ἀποκρινάσθωσαν ἡμῖν πρὸς Θεοῦ ἔστι τὶς, ὡς βέλτιστοι, τούτων τῶν ἀπὸ Μοντανοῦ καὶ

Quando igitur prophetarum nos interfectores vocarunt, propterea quod loquaces ipsorum 30 prophetas non admisisimus (hos enim esse affirmant, quos Do-

minus populo se missurum esse promiserit) respondeant nobis quæso per Deum: est ne aliquis eorum qui jam inde a Montano et mulierculis garrire pri-

τῶν γυναικῶν λαλεῖν ἀρξαμένων, ὃς τις ὑπὸ Ἰουδαίων ἐδιώχθη, ἢ ὑπὸ παρανόμων ἀπεκτάνθη; οὐδεὶς. οὐδέ γε τὶς αὐτῶν κρατηθεὶς ὑπὲρ τοῦ ὄνόματος ἀνεσταυρώθη; οὐ γὰρ οὖν· οὐδὲ μὴν οὐδὲ ἐν συναγωγαῖς Ἰουδαίων τῶν γυναικῶν τὶς ἐμαστιγώθη ποτὲ, ἢ ἐλιθοβολήθη; οὐδα- 5 μόσει οὐδαμῶς. ἄλλῳ δὲ θανάτῳ τελευτῆσαι λέγονται Μοντανός τε καὶ Μαξιμίλλα. τούτους γὰρ ὑπὸ πνεύματος βλαψίφρονος ἑκατέρους ὑποκινήσαντος, λόγος ἀναρτῆσαι ἔαυτούς οὐχ' ὅμοῦ κατὰ δὲ τὸν τῆς ἑκάστου τελευτῆς καιρὸν φήμη πολλή· καὶ οὕτω δὲ τελευτῆσαι 10 καὶ τὸν βίον καταστρέψαι, Ἰούδα προδότου δίκην. καθάπερ καὶ τὸν θαυμαστὸν ἐκεῦνον τὸν πρῶτον τῆς κατ' αὐτοὺς λεγομένης προφητείας οὗν ἐπίτροπον τινὰ Θεόδοτον, πολὺς αἱρεῖ λόγος, ως αἰρόμενόν ποτε καὶ ἀναλαμβανόμενον εἰς οὐρανοὺς, παρεκστῆναι τε καὶ κατα- 15 πιστεῦσαι ἔαυτὸν τῷ τῆς ἀπάτης πνεύματι· καὶ δισκευθέντα, κακῶς τελευτῆσαι. φασὶ γοῦν τοῦτο οὕτω γεγονέναι. ἀλλὰ μὴ ἄνευ τοῦ ἰδεῖν ἡμᾶς ἐπίστασθαι τι

mum cœperunt, qui a Judæis persecutionem passus sit, aut ab impiis trucidatus? Nemo certe. Nec vero ullus eorum pro Christi nomine prehensus, in crucem actus est: sed neque ulla mulier in Judæorum synagogis aut flagris cæsa aut lapidibus impetita est. Nusquam profecto, nec unquam. Immo longe alio mortis genere interiisse dicuntur Montanus et Maximilla. Ambo enim ut fama est, ab insano spiritu incitati, laqueo sibi gulam fregerunt: non quidem simul, sed suæ quisque mortis tempore: atque ita

instar proditoris Judæ vitam finierunt. Sic etiam admirabilis 20 ille Theodotus, qui primus prophetiæ illorum quasi procurator quidam fuit, plurimorum sermone perhibetur falso mentis excessu abreptus fuisse, perinde 25 ac si levaretur aliquando et assumeretur in cælum: cumque se totum fraudulentissimo spiritui permisisset, ab eo in altum jactatus miserabili exitu periisse. 30 Et id quidem ita factum esse narrant. Sed quoniam ipsi non vidimus, nequaquam existimamus nos quidquam eorum certo cognoscere. Nam forte hoc, 35

τῶν τοιούτων νομίζομεν ὡς μακάριε. ἵσως μὲν γὰρ οὕτως,
ἵσως δὲ οὐχ' οὕτως τετελευτήκασι Μοντανός τε καὶ
Θεόδοτος καὶ ἡ προειρημένη γυνή.

forte etiam alio mortis genere
5 Montanus ac Theodotus et mu-

lier illa jam a nobis nominata
occubuerunt.

Ex eodem libro hujus Operis.

Καὶ μὴ λεγέτω ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τῷ κατὰ Ἀστέριον IV.
Οὐρβανὸν τὸ διὰ Μαξιμίλλης πνεῦμα, διώκομαι ὡς
λύκος ἐκ προβάτων· οὐκ εἴμι λύκος· ρῆμα εἴμι καὶ
πνεῦμα καὶ δύναμις. ἀλλὰ τὴν ἐν τῷ πνεύματι δύναμιν
ἐναργῶς δειξάτω καὶ ἐλεγξάτω· καὶ ἐξομολογεῖσθαι διὰ
τοῦ πνεύματος καταναγκασάτω τοὺς τότε παρόντας·
εἰς τὸ δοκιμάσαι καὶ διαλεχθῆναι τῷ πνεύματι λαλοῦντι,
ἄνδρας δοκίμους καὶ ἐπισκόπους, Ζωτικὸν ἀπὸ Κομάνης
15 κώμης, καὶ Ἰουλιανὸν ἀπὸ Ἀπαμείας. ὃν οἱ περὶ Θε-
μίσωνα τὰ στόματα φιμώσαντες, οὐκ εἴασαν τὸ ψευδὲς
καὶ λαοπλάνον πνεῦμα ὑπ' αὐτῶν ἐλεγχθῆναι. ἐν ταυτῷ
δὲ πάλιν ἔτερα μεταξὺ πρὸς ἐλεγχον τῶν τῆς Μαξιμίλλης ψευδο-
προφητειῶν εἰπὼν, δόμον τόν τε χρόνον καθ' ὃν ταῦτ' ἔγραφε ση-

20 Nec mihi jam dicat ille Maxi-
millæ spiritus, prout in eodem
Astéri Urbani libro relatum est.
“ Arceor tanquam lupus ab ovi-
“ bus. Non sum lupus, sed
25 “ verbum, spiritus et potentia.”
Verum potentiam illam in spi-
ritu evidenter ostendat et ap-
probet, faterique et assentiri per
spiritum cogat eos qui tunc ad-
30 erant ut garrulum illum spiritum
alloquerentur et examinarent;

viros probos, et episcopali dig-
nitate præditos: Zoticum scili-
cket Comanensem, et Julianum
Apamenum. Quibus Themison
aliique os obturantes, mendacem
illum et vulgi seductorem spiri-
tum ab illis coargui vetuerunt.
In eodem quoque libro postquam
nonnulla ad falsam illam Maxi-
millæ prophetiam convincendam in-
terseruit, tum tempus ipsum quo
haec scripta sunt designat, tum mu-
lieris illius vaticinia commemorat,

μαίνει, καὶ τῶν προρρήσεων αὐτῆς μέμνηται, δι’ ὃν πολέμους ἔσεσθαι καὶ ἀκαταστασίας προεμαντεύσατο· ὃν καὶ τὴν ψευδολογίαν εὐθύνει ὡδε λέγων.

Καὶ πῶς οὐ καταφανὲς ἥδη γέγονε καὶ τοῦτο τὸ ψεῦδος; πλείω γὰρ ἡ τρισκαίδεκα ἔτη εἰς ταύτην 5 τὴν ἡμέραν, ἐξ οὖτε τετελεύτηκεν ἡ γυνή· καὶ οὕτε μερικὸς, οὕτε καθολικὸς κόσμῳ γέγονε πόλεμος· ἀλλὰ καὶ Χριστιανοῖς μᾶλλον εἰρήνη διάμονος ἐξ ἐλέους Θεοῦ.

quibus bella et tumultus imminere prædixerat. Quorum quidem vaticiniorum falsitatem convincit his verbis.

Nonne, inquit, etiam hoc mendacium omnibus manifestum apparuit? Etenim ab obitu Maximillæ usque in hunc diem plus-

quam tredecim anni jam elapsi 10 sunt: nec tamen ullum aut particolare bellum aut universale in terris fuit. Immo Christianis præcipua quadam Dei misericordia, pax stabilis et firma per- 15 mansit.

Ex libro tertio ejusdem Operis.

V. Ὁταν τοίνυν ἐν πᾶσι τοῖς εἰρημένοις ἐλεγχθέντες ἀπορήσωσιν, ἐπὶ τοὺς μάρτυρας καταφεύγειν πειρῶνται· λέγοντες πολλοὺς ἔχειν μάρτυρας, καὶ τοῦτο εἶναι τεκ- 20 μήριον πιστὸν τῆς δυνάμεως τοῦ παρ’ αὐτοῖς λεγομένου προφητικοῦ πνεύματος. τὸ δέ ἐστιν ἄρα ὡς ἔσικε παντὸς μᾶλλον οὐκ ἀληθές. καὶ γὰρ τῶν ἄλλων αἱρέσεων τινὲς, πλείστους ὅσους ἔχουσι μάρτυρας· καὶ οὐ παρὰ τοῦτο

Postquam vero in omnibus quæ supra posui convicti, nihil habent quod respondeant, ad martyres confugere conantur: asserentes multos se martyres habere, idque potentiae prophe- tici illius qui apud ipsos est

spiritus certissimum esse docu- 25 mentum. Sed hoc meo quidem judicio, nihilo verius est. Nam et aliarum hærescon sectatores, plurimos se habere martyres prædicant: neque idcirco tamen eis 30 assentiemur, nec veritatem penes

δήπου συγκαταθησόμεθα, οὐδὲ ἀλήθειαν ἔχειν αὐτοὺς
δόμολογήσομεν. καὶ πρῶτοί γε οἱ ἀπὸ τῆς Μαρκίωνος
αἵρεσεως Μαρκιωνιστὰ καλούμενοι, πλείστους ὅσους
ἔχειν Χριστοῦ μάρτυρας λέγουσιν· ἀλλὰ τόν γε Χρισ-
τὸν αὐτὸν κατὰ ἀλήθειαν οὐχ' δόμολογοῦσι. καὶ μετὰ
βραχέα τούτοις ἐπιφέρει λέγων·

”Οθεν τοι καὶ ἐπειδὴν οἱ ἐπὶ τὸ τῆς κατὰ ἀλήθειαν
πίστεως μαρτύριον κληθέντες ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τύ-
χωσι μετά τινων τῶν ἀπὸ τῆς τῶν Φρυγῶν αἵρεσεως
10 λεγομένων μαρτύρων, διαφέρονται τε πρὸς αὐτοὺς, καὶ
μὴ κοινωνήσαντες αὐτοῖς τελειοῦνται, διὰ τὸ μὴ βού-
λεσθαι συγκαταθέσθαι τῷ διὰ Μοντανοῦ καὶ τῶν γυ-
ναικῶν πνεύματι. καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθὲς, καὶ ἐπὶ τῶν
ἡμετέρων χρόνων ἐν Ἀπαμείᾳ τῇ πρὸς Μαιάνδρῳ τυγ-
15 χάνει γεγενημένον, ἐν τοῖς περὶ Γάϊον καὶ Ἀλέξανδρον
ἀπὸ Εὔμενείας μαρτυρήσασι, πρόδηλον.

illos esse fatebimur. Primi certe
qui Marcionis hæresim sequun-
tūr, vulgo Marcionitæ cognō-
20 minati, quamplurimos habere se
dicunt martyres Christi. Et
tamen Christum ipsum revera
minime confitentur. Paucis
deinde interpositis hæc subjungit.
25 Quamobrem, inquit, quoties-
cunque ecclesiæ viri ad marty-
rium pro vera fide subeundum
vocati, una cum quibusdam de
Phrygum hæresi qui martyres

dicuntur, casu quodam coierint,
semper ab illis dissentient: et
communionem eorum sollicite
vitantes, gloriosum martyrii ex-
itum consequuntur; quippe qui
Montani et muliercularum spi-
ritui assensum commodare nefas
ducant. Atque id verum esse
constat ex iis quæ nostra ætate
in urbe Apamea quæ ad Mæ-
andrum sita est, gesta sunt a
Caio et Alexandro martyribus,
oriundis Eumenia.

Ex eodem libro hujus Operis.

- VI. Ταῦτα (λέξεις τινὰς) εὑρὼν ἐν τινι συγγράμματι αὐτῶν ἐνισταμένων τῷ Μιλτιάδου τοῦ ἀδελφοῦ συγγράμματι, ἐν ᾧ ἀποδείκνυσι περὶ τοῦ μὴ δεῖν προφήτην ἐν ἐκστάσει λαλεῖν, ἐπετεμόμην. 5

Hæc ego cum reperissem in quodam libro ipsorum adversus Miltiadem fratrem nostrum, qui

peculiari opere docuerat non decere prophetam in ecstasi loqui: in compendium redigi.

Ex eodem libro hujus Operis.

- VII. Ἀλλ' ὅγε ψευδοπροφήτης ἐν παρεκστάσει· ὥς ἐπεται 10 ἄδεια καὶ ἀφοβία· ἀρχόμενος μὲν ἔξ ἐκουσίου ἀμαθίας, καταστρέψων δὲ εἰς ἀκούσιον μανίαν ψυχῆς, ὡς προείρηται. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον, οὐ τέ τινα τῶν κατὰ τὴν παλαιὰν, οὔτε τῶν κατὰ τὴν καινὴν πνευματοφορηθέντα προφήτην δεῖξαι δυνήσονται· ^a οὔτε Ἡγαβον· ^b οὔτε 15 Ἰούδαν· οὔτε Σίλαν· οὔτε τὰς Φιλίππου θυγατέρας· οὔτε τὴν ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἀμμιάν· οὔτε Κοδράτον· οὔτε γε δή τινας ἄλλους μηδὲν αὐτοῖς προσήκοντας καινχήσονται. αὐθις δὲ μετὰ βραχέα, ταῦτα φησίν·

Ei γὰρ μετὰ Κοδράτον καὶ τὴν ἐν Φιλαδελφείᾳ 20

Pseudopropheta autem in falso mentis excessu cuius comes est licentia et audacia: a spontanea quidem imperitia initium sumens, in amentiam autem, ut jam dixi, involuntariam desinens. Hujusmodi vero spiritu nullum unquam nec in vetere, nec in novo Testamento prophetam af-

flatum poterunt demonstrare. Non Agabum, non Judam, non Silam, nec Philippi filias, nec Ammiam Philadelphensem, nec Quadratum, nec plures quoque 25 alios, qui nihil ad ipsos pertinent, praedicabunt. Paucis inde interjectis sic loquitur.

Nam si quidem ut prædicant,

^a Act. xxii. 10. xv. 32. xxii. 9.

^b Act. xv. 32.

Αμμίαν, ὡς φασιν, αἱ περὶ Μοντανὸν διεδέξαντο γυναικες τὸ προφητικὸν χάρισμα, τοὺς ἀπὸ Μοντανοῦ καὶ τῶν γυναικῶν τίνες παρ' αὐτοῖς διεδέξαντο, δειξάτωσαν δεῖν γὰρ εἶναι τὸ προφητικὸν χάρισμα ἐν πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ μέχρι τῆς τελείας παρουσίας ^ἢ ἀπόστολος ἀξιοῦ ἀλλ' οὐκ ἀν ἔχοιεν δειξαὶ τεσσαρεσκαιδέκατον ἥδη που τοῦτο ἔτος ἀπὸ τῆς Μαξιμίλλης τελευτῆς.

post Quadratum et Ammiam
10 Philadelphensem mulieres illæ
Montani in prophetiæ gratiam
successerunt, ostendant nobis
quinam inter ipsos Montano ac
mulierculis successerint. Et-
15 enim prophetiæ donum in om-

ni ecclesia ad ultimum usque
Domini adventum permanere de-
bere auctor est apostolus. Sed
nullum prorsus poterunt ostendere,
tametsi jam quartusdeci-
mus hic agatur annus ab obitu
Maximillæ.

^b 1 Cor. xiii. 8. Ephes. iv. 11, 12, 13.

ANNOTATIONES IN ANON. AUCTOREM CONTRA CATAPHRYGAS.

P. 183. l. 9. Ἐκ πλείστου ὅσου &c.] Hæc præmisit Eusebius: Πρὸς μὲν οὖν τὴν λεγομένην κατὰ Φρύγας αἴρεσιν, ὅπλον ἰσχυρὸν καὶ ἀκαταγώνιστον ἐπὶ τῆς Ἱεραπόλεως τὸν Ἀπολινάριον, οὐ καὶ πρόσθεν μνήμην ὁ λόγος πεποίητο. (lib. iv. cap. 27.) ἄλλους τε σὺν αὐτῷ πλείους τῶν τηνικάδε λογίων ἀνδρῶν, ἡ τῆς ἀληθείας ὑπέρμαχος ἀνίστη δύναμις ἐξ ὧν καὶ ἡμῖν ἱστορίας πλείστη τις ὑπόθεσις καταλέιπται. ἀρχόμενος γοῦν τῆς κατ' αὐτῶν γραφῆς τῶν εἰρημένων δή τις, πρῶτον ἐπισημαίνεται ὡς καὶ ἀγράφοις τοῖς κατ' αὐτῶν ἐπεξέλθοι ἐλέγχοις. Προοιμιάζεται γοῦν τοῦτον τὸν τρόπον. ἘΚ πλείστου ὅσου &c. Et adversus Cataphrygarum quidem hæresim propugnator veritatis Deus, tum Apollinarem Hierapolitanum cuius supra meminimus, tum alios cum illo quamplures doctrina et eloquentia præstantes, tanquam validum atque invictum telum excitavit. A quibus etiam uberrima nobis materia ad præsentem historiam relicita est. Unus igitur ex illis in ipso principio operis quod adversus Cataphrygas composuit, prius se cum illis nuda voce dimicasse admonet, eorumque errores coarguisse. Sic enim sermonem suum orditur: CUM jamdudum &c. Hic autem ad verba εἰρημένων δή τις ait VALESIUS; ita quidem ex codice Regio edidit Rob. Stephanus. Verum in optimis codicibus Mazar. ac Med. desunt duæ postremæ voces δή τις. In Fuketiano autem ita scriptum habetur τῶν εἰρημένων, ἥδη πρῶτον, &c. Porro quisnam sit iste ex cuius libro

adversus Cataphrygas testimonium hic adfert Eusebius, variae sunt scriptorum opiniones. Rufinus quidem et Nicephorus in lib. iv. cap. 23. eosque secutus Baronius, hunc Apollinarem Hieropolitanum esse existimarunt, quem paulo ante nominavit Eusebius. Hieronymus vero in libro de scriptoribus Ecclesiasticis Apollonium esse credidit, graviori errore. Idem tamen de Miltiade loquens, Rhodonem hujus libri auctorem videtur facere. Nam in Apollonio quidem hæc dicit. *Apollonius vir desertissimus scripsit adversum Montanum, Priscillam et Maximillam insigne et longum volumen, in quo asserit Montanum et insanas raves periisse suspendio.* In Miltiade vero sic ait: *Miltiades cuius Rhodon in opere quod adversus Montanum, Priscillam, Maximillamque composuit, recordatur, &c.* Sed utroque memoria labitur Hieronymus, dum Apollonio et Rhodoni tribuit, quæ dicta sunt a scriptore innominato, cuius hic fragmenta refert Eusebius. Hunc porro non esse Apollinarem Hieropolitanum, ex eo patet, quod Apollinaris quidem adversus Cataphrygarum hæresim adhuc nascentem libros scripsit, ut testatur Eusebius in fine lib. iv. Hic autem ignotus auctor, post Montani et Maximillæ ac Theodoti mortem libros suos exaravit, ut ex fragmentis liquet. Plura vide apud Halicium in Notationibus ad vitam S. Apollinaris cap. 3. Qui tamen in eo fallitur, quod dicit librum Miltiadis ab hoc scriptore redactum esse in compendium. Quem quidem errorem abunde refellimus in capite sequenti. VALESIUS. Cum codicis Fuketiani lectione consentit Bodleianus noster sive Savilianus, et propter ipsam illam in libris nonnullis voculæ τις omissionem, ad Apollinarem pertinere egregia hæc fragmenta censebantur. Quid in codice altero Norfolciensi scribatur, cum mihi præsto non sit, haud certo scio. Hoc olim scripsi. Nunc vero Burtoni testimonio certior factus sum, extare voces δή τις cum in hoc codice, tum in Parisinis Veneto et Florentinis. Neque vero Valesio id concedendum, Hieronymum videri adeo sibi inconstantem fuisse, ut, cum in capite 39. opus hoc Rhodoni tribuisse, in eo quod proxime post sequitur, idem ab Apollonio compositum fuisse scriberet; quoniam illa de Apollonii adversus Montanum volumine ab Hieronymo dicta, non ex Eusebii historia, sed, ut ante indicatum est, ex ipso Apollonii libro, ab eo hausta videntur. Contra vero vult, fateor, Pear-

sonius *Vindic. Ignat.* part. I. cap. vi. p. 88. a se ipso dissedisse Hieronymum. Sed mecum post vidi hac de re consentientem cl. Keilium in Notis ad nuperam edit. *Fabricianæ Biblioth. Gr.* vol. vii. p. 161. qui ait, multis visum fuisse, Hieronymum Anonymi opus contra Montanistas Apollonio attribuisse, sed admodum fallaci suspicione inductis. Revera autem Rhodoni attribuisse Hieronymum idem opus contra Montanistas constat, ut monuit supra Fabricius ad Hieronymi *Viros Ill.* in *Rhodone*, quod Hieronymus ait illum *Miltiadis* meminisse, *in opere suo quod adversus Montanum, Priscam, Maximillamque composuit*, hac mentione in his Fragmentis ab Eusebio servatis comparente. Ad hæc nunc mihi compertum est, Vallarsio Hieronymi editori probatam esse auctoris sui sententiam; facile enim Hieronymum posse ait, ex aliis monumentis, vel ex ipso Rhodonis libro, auctorem, quem Eusebius nesciverit, didicisse. Interea Gallandius secutus, ut ait, Valesium, Tillemontium, Longuerueumque, hæc fragmenta tanquam si *Asterii Urbani* fuerint in tomo iii. suæ *Bibliothecæ Patrum* uua cum Valesii notis edidit. Sed hac de re paulo infra pag. 207. Ceterum scriptoribus qui *Apollinari* opus istud attribuerunt, adponendus est, ut puto, Auctor *Libelli Synodici* a Joanne Pappo primum editi, quod supra quidem ad S. APOLLINAREM, p. 173, Vol. I. ostendi. Immo Stephanus Baluzius (in *Nov. Collect. Conciliorum*) contra Valesium, ut monet Gallandius in Prolegom. tomi I. *Bibliothecæ PP.* p. cxxi. pro Apollinari in hac causa contendit.

P. 183. l. 10. Ἀονίρκιε Μάρκελλε] Αύνίρκιε ex Regio cod. ed. Steph. Rectius in codice Maz. Med. et Fuk. scribitur Ἀονίρκιε. Apud Nicephorum in lib. iv. legitur Ἀβέρκιε. In Menologiis Græcorum ad diem 22. Octobris mentio fit τοῦ ἀγίου καὶ ἴσταποστόλου Ἀβέρκιου ἐπισκόπου Ἰεραπόλεως, τοῦ θαυματουργοῦ. Cujus vitam Græce edidit P. Halloixius in tomo ii. de illustribus orientalis ecclesiæ scriptoribus. Est autem id nomen Latinum, ut opinor, quippe eum nullam habeat Græce originis notam. VALESIUS. Editionis Steph. lectionem in *codd. Regio et Paris.* i. extantem, revocavit Strothius, alteram tamen præstantibus libris plerisque aliis.

Ibid. l. 11. τὴν τῶν κατὰ Μιλτιάδην λεγομένων αἴρεσιν] Niccephorus addit ἵτον δ' εἰπεῖν Μοντανὸν, quod Scholii a vice

Niephoro additum esse non dubito. Sed cur hic quisquis est innominatus auctor, haeresim Cataphrygarum, Miltiadis potius quam Montani sectam appellaverit, obscurum est. Non enim hie Miltiadem illum intelligit, de quo Eusebius in sequenti capite loquitur. Is enim pro catholica veritate adversus Cataphrygas seripsit. Itaque Joannes Langus, vir doctissimus qui Niephorum interpretatus est, hoc loco Alcibiadem pro Miltiade emendavit. Certe Alcibiades inter praecipuos auctores sectae Cataphrygarum memoratur ab Eusebio supra in cap. 3. hujus libri. Aut igitur hic legendum est Alcibiades, aut illuc scribendum Miltiades. VALESIUS. $\tauῶν κατὰ Φρύγας λεγομένην αἴρεσιν$ Christoph. Lectt. et Interp. Recte Valesius monet pro Μιλτιάδην legendum esse Ἀλκιβιάδην, cuius supra inter principes Cataphrygarum sectæ mentionem fecerat Eusebius. Similis horum nominum permutatio deprehenditur infra cap. 17. STROTH. In loco quidem cap. tertii a Valesio indicato tres Cataphrygarum ductores, Montanus, *Alcibiades*, Theodotus, coniunctim memorantur, quorum duo Montanus et Theodotus hic postea reperti. In sexta autem $\rhōισει$ quæ sequitur, pag. 192. nomen Alcibiadis pro Miltiade manifeste subditum erat. Propterea, cum res incerta sit, etsi melior fortasse corrigentium lectionem causa, quod proculdubio extitit Miltiades illustris auctor, qui contra Cataphrygas scripserit, nomen Miltiadis hic retinui. Neque id prætereundum est, etsi minus certum sit argumentum, quod attulit cl. Gallandius Prolegom. tomii ii. *Biblioth. PP.* p. xxxi. is enim, eo quod Auctor *Fragmenti De Canone S. Script.* p. 396. in his Collectaneis supra collocati, de Mitiade, vel fortasse Miltiade, hæretico quodam mentionem fecerit, inde confirmari arbitratur Eusebii lectionem, Nicephorique cum exscribentis. Sed video cl. Heinich. cum Zimmermanno Eusebii loco *Alcibiadis* nomen nuper reposcentem. Is recte pro $\lambdaεγομένην$, quod in edit. Valesiana extat, Stephani lectionem $\lambdaεγομένων$ post Strothium, ut nunc ego feci, revocavit. Præstant $\lambdaεγομένων$ referente Burtono *codd.* *Regius Parisienses* et *Florentini*, quibus addidit Heinichen. in *Supplemento Notarum suarum Dresensem*. Desunt voces $\lambdaεγομένων$ αἴρεσιν apud *Nicephorum*. Hæc denique usque ad Num. II. omisit interpretari Rufinus, quod deflendum est.

Ibid. ἐφεκτικώτερόν πως] In codice Regio ac Medicæo πως

accentum rejicit in ultimam syllabam antecedentis vocabuli. Quod ideo notare volui, quia ad marginem editionis Genevensis id ipsum indicatur paulo obscurius. In codice quoque Maz. et Fuk. πως accentum rejicit in antecedentem vocem. VALESIUS. *In ed. Steph.* impressum fuerat πῶς cum circumflexo, cui et accentuum regula et codices scripti refragantur.

P. 183. l. 16. φ μήτε προσθεῖναι μήτ' ἀφελεῖν] Forsitan auctoris in mentem venit illorum in capite ult. *Apocalypse*, comm. 18. et 19. Certe illuc spectant Tertulliani verba *Adv. Hermogenem*, cap. 22. *Scriptum esse doceat Hermogenis officium. Si non est scriptum, timeat vae illud adjicientibus aut detrahentibus institutum.*

P. 184. l. 2. τὴν κατὰ τόπουν ἐκκλησίαν] Πόντον. (*Steph.*) Longe præferenda est codicis Regii scriptura, quam confirmat etiam Nicephorus in libro iv. cap. 23. τὴν κατὰ τόπουν ἐκκλησίαν. Id est ecclesiam illius loci, Ancyrae scilicet. Sic in inscriptione epistolæ Smyrnensium ad reliquas ecclesias καὶ πάσαις ταῖς κατὰ πάντα τόπουν τῆς ἀγίας καθολικῆς ἐκκλησίας παροικίαις. Et infra (lin. 11.) VALESIUS. Apud Irenæum quoque invenias, τῆς κατὰ τόπουν ἐκκλησίας πάσης αἰτησαμένης. lib. ii. cap. 31. ed. Massueti. Cum *Regio MSto* consentit *Norfolkensis*, et Strothium secutus τόπουν in textum recepi. Idem nunc fecerunt Zimmerman. Heinichen. Burtonusque, testes qui addit *codd. Parisienses*, Heinichenus cod. *Dresensem*.

Ibid. l. 5. διατεθρυλλημένην] Id est personantem ac perstreptem. Tota enim ecclesia illius loci, rumore novæ prophetiæ personabat, cum ob tantæ rei novitatem cuncti de ea re loquerentur. Ex quo apparet, donum prophetiæ jam tum illis temporibus in ecclesia rarum atque inusitatum fuisse; quippe cum exorta Montani prophetia, tantos tumultus tunc temporis in ecclesia excitaverit. Quod certe non contigisset, si solemne tunc ac pervulgatum in ecclesia fuisse prophetiæ donum. Porro διατεθρυλλημένην Langus vertit *de cantata*. VALESIUS. At vero disertis verbis narravit Eusebius lib. v. *Hist.* cap. 3. Montanum cum sociis opinione multorum prophetam habitum fuisse, eo quod πλεῖσται καὶ ἄλλαι παραδοξοποίησι τῷ θείου χαρίσματος in diversis ecclesiis tunc etiam fieri solitæ fidem fecerint κἀκείνοις prophetica gratia donari. Sed et testes sunt doni prophetici iis quoque temporibus crebro

collati Irenaeus, atque alias praeterea scriptor ortui Montanistarum aequalis Justinus Martyr. Haec enim Irenaeus in lib. v. *Contra Haeres.* cap. 6. — καθῶς καὶ πολλῶν ἀκούομεν ἀδελφῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προφητικὰ χαρίσματα ἔχόντων, καὶ παντοδαπαῖς λαλούντων διὰ τοῦ πιεύματος γλώσσαις, καὶ τὰ κρύφια τῶν ἀιθρώπων εἰς φάνερον ἀγόντων ἐπὶ τῷ συμφέροντι, καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ ἐκδιηγούμενων. Et paulo ante S. Irenaeum Justinus in *Dialogo cum Tryphone Judæo;* παρὰ γὰρ ἡμῖν καὶ μέχρι νῦν προφητικὰ χαρίσματα ἔστιν. ἐξ οὐ καὶ αὐτοὶ συνιέναι δοφείλετε, ὅτι τὰ πάλαι ἐν τῷ γένει νῦν δύντα εἰς ἡμᾶς μετετέθη. cap. lxxxii. p. 189. *Op. S. Justin.* ed. Benedictinorum. Taceo de Melitone, qui teste Tertulliano apud Hieronymum *De Viris Ill.* cap. xxv. a plerisque propheta putabatur; sed nunquam defecturum esse in ecclesia donum propheticum auctor hic Anonymus fine Fragmentorum statuit. Fortasse ergo animos hominum turbaverat tunc nova prophetia, ob novum atque insolitum oracula edendi apud Montanistas modum, παρὰ τὸ κατὰ παράδοσιν καὶ κατὰ διαδοχὴν ἀνωθεν τῆς ἐκκλησίας ἔθος δῆθεν προφητεύοντος (Μοντανοῦ), ait ipse hic scriptor infra pag. 185. tum propterea quod nova edicta circa jejunia atque alias res præterea vates isti promulgare ausi fuerint.

P. 184. l. 7. ἐκάστοτε] ἐκαστά τε ed. Steph. Amplector emendationem Christophorsoni, qui ἐκάστοτε correxit, id est, assidue, quotidie. et sic Savilius ad oram libri sui emendavit. VALESIUS. In textum ipsam emendationem recepi fide *codicis Norfolc.* nixus. Nunc vero refert Burtonus, id se in eodem non deprehendisse. Mox abest ἐν ante τῇ ἐκκλησίᾳ ab eod. codice atque *Nicephoro.*

Ibid. l. 10. καὶ τὸν ἀντιθέτον] Malim ἀντιθέous, ut legitur ad marginem editionis Genevensis. Cum enim jam dixerit τὸν ἐξεναντίας ἀποκρουσθῆναι, ineptissima esset repetitio, si τὸν ἀντιθέτον iterum nominaret. Verum ἀντιθέous, quod longe gravius est, appellat Montanistas, id est Dei adversarios, eo quod novum Paracletum inducerent. Atque ita in codice Fuk. et Savil. scriptum habetur. Si quis vero ἀντιθέton retinere maluerit, non repugnabo. Infra enim dicuntur ἀντιδιατίθέμενοι, ut et apud Greg. Nyssenum libr. I. contra Eunomium, et Paulum in ii. ad Timoth. VALESIUS. Vox ἀντιθέous reposita est in Marg. *Exemplaris edit.* Steph. in biblioth. Bodl.

servati, quomodo a Scaligero allata est in libro Leidensi. Nunc Burtonus ait ceteros codices ἀντιθέτος habere.

P. 184. l. 14. τοῦ Ὀτρηνοῦ] Male apud Nicephorum legitur Ὀστρηνοῦ. Distinguendus autem videtur hic Zoticus Otrenus, a Zotico Comanensi episcopo, cuius infra meminit hic auctor. Nam Comanensis ille antiquior fuit. VALESIUS. Contra censuerat Baronius in *Annalibus*, eosdem fuisse hos homines; Zoticum episcopum in Armenia ex Martyrologio Romano afferens; et hallucinari vult Nicephorum, qui eum presbyterum non episcopum nominat, quia auctor infra episcopum eum dicit ex vico Comana oriundum. Hæc ad an. Christi 205. Baronius, p. 329. ed. Antverp. Sed Zoticum Otrenum hic memoratum, qui satis aperte distingui videtur a Zotico illo Comano, episcopali honore haud donatum fuisse etiam ex vocabulo constat, quo appellat eum Anonymus hic Scriptor; et dicerem Nicephoro in causa fuisse vocem συμπρεσβύτερος, ut eum *presbyterum* recte nominaret. Post vidi Pearsonium in *Vindic. Ignatian.* part. ii. cap. 13. ubi pro distinguendo duos inter se Zoticos Dallæo adversatus agit, præterea statuentem, hunc ipsum Anonymum scriptorem presbyterum tantum fuisse, quia nullus, ea præsertim ætate, episcopus historiam sui temporis, et res ab ipso gestas, memorans, alium *episcopum* compresbyterum appellasset. Forsitan verissimum hoc est; sed tamen ipsius Anonymi presbyteratus inde non probatur, id vero tantum, Zoticum quidem Otrenum haud episcopum fuisse sed presbyterum; nil enim usitatius est, vel posterioribus temporibus apud veteres, quam ut episcopi viros in secundo sacerdotii ordine constitutos compresbyteros suos vocarent. Ait quidem saepenumero vir summus, presbyterum sese vocare Anonymum, sed ille nusquam id fecisse censeri potest, nisi hoc ipso loco, quo Zoticum compresbyterum suum appellat. Et res, quas se egisse testatur illo tempore Anonymus scriptor, cum munere episcopali mea quidem sententia magis conveniunt. Origenem quidem contra hæreticos apud Arabes similia fecisse ferunt, sed ab episcopis vocatum; Euseb. *H. E.* vi. 37. quocum conferas Niceph. *H. E.* v. 23. Ceterum Otrenen, a qua Zoticus appellatus, in Phrygia Salutari sitam esse monuit Pearsonius.

Ibid. l. 15. μὲν] Addunt αὐτόθι Christoph. Lectt. et Interp.

STROTH. Mox abest ἐνθάδε a *Cod. Norfolc.* cui nunc addit *MS. Venetum* Burtonus.

P. 184. l. 16. πέμψειν] Hoe edidi pro πέμπειν ex MSS. *Norfolc.* et *Bodl.* seu *Sacil.* extante tamen in hoc libro πέμψειν. Sie infra pag. 187. lin. 24. habes ἐπηγγείλατο τῷ λαῷ πέμψειν. Idem jam fecit Burtonus, qui codices addidit πέμψειν præstantes *Maz. Florentinos*, et, ut conjectit, *Med.* et *Fuket.*

P. 185. l. 2. Ἡ τούννυ ἔνστασις καὶ ἡ πρόσφατος &c.] Præmisit Eusebius; Ταῦτα καὶ ἔξῆς τούτοις ἔτερα κατ' ἀρχὰς εἰπὼν τοῦ λόγου, τὸν αἴτιον τῆς δηλουμένης αἰρέσεως προϊὼν τοῦτον ἀνιστορεῖ τὸν τρόπον. Ἡ ΤΟΙΝΤΝ ἔνστασις &c. *Hac et alia in exordio operis postquam dixit, paulatim ulterius progressus supradictæ haresis auctorem describit his verbis: IGITUR obstinata &c.* Abest articulus ante πρόσφατος a *Cod. Norfolc.* et *Bodl.* Nunc vero ait Burtonus deficere hunc articulum ἡ ante ἔνστασις in his codicibus atque *Florentinis*, sed dubito. Certe abest ἡ ante πρόσφατος referente Heinicheno a *cod. Dresdensi*.

Ibid. l. 4. ἐν τῇ κατὰ τὴν Φρυγίαν Μυσίᾳ] Rufinus vertit. *Vicus quidam esse dicitur apud Phrygiam Mysiae civitatem,* ineptissime. Nec melius Musculus et Christophorus interpretantur *apud Mysiam Phrygiæ*. Quid enim, amabo, sibi vult Mysia Phrygiæ? Duplex olim fuit Mysia, sicut et Phrygia, teste Strabone in lib. xii. Alia major, quam Olympenem vocat Strabo, alia minor, quam Hellespontiam vocat Ptolemaeus. Utraque porro Phrygiæ contermina fuit. unde natum proverbium apud Græcos χωρὶς τὰ Μυσῶν. Fuit et altera Mysia in Europa, Thraciæ contributa, quam Latini quidem Moesiam vocant, Græci vero semper Μυσίαν. Ad hujus ergo distinctionem, ἡ κατὰ Φρυγίαν Μυσία hic dicitur Mysia Phrygiæ contermina, seu Asiatica. Porro vicus iste in codice *Maz.* dicitur Ἀρδαβᾶβ. *VALESIUS.* Proverbium Græcum fere his verbis concipitur, Χωρὶς τὰ Φρυγῶν καὶ Μυσῶν ὄρισματα. Exposuit Mich. Apostolius ἐπὶ τῶν ἐναντίων. Eustathius ad Dionysii *Periegesin* vers. 809. οὗτω δέ φασι δύσεργον εἶναι, διορίσαι Μυσοὺς καὶ Φρύγας, διὰ τὸ ἀδιάφορον τῆς οἰκήσεως, ὥστε τάχα καὶ τὴν παροιμίαν ἐντεῦθεν διεκπεσεῖν τὴν λέγουσαν, πόρρω τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὄρισματα. p. 251. ed. Oxon. Mox Αρδαμᾶν pro Ἀρδαβᾶν exhibent *Christoph. Lectt.* et *Jonesiani Bod-*

leianique exemplarium editionis Steph. Margines. et Codex MS. Bodl. seu Savil. Nunc addas Scaligeri edit. Steph. *exemplar in biblioth. Leiden.* Sed lectionem receptam Ἀρδαβᾶ præstare testatur Burtonus *codices quoque Regium, Parisienses, Venet. et Florentinos.* Ἀρδαβὰ nomen scribitur a Nicephoro lib. iv. cap. 22.

P. 185. l. 6. πρώτως] Hoc est, primum omnium, hac secta incipiente, ante alios omnes. Non vertit Rufinus; in *MS. Bodl.* πρωτον est sine circumflexo.

Ibid. κατὰ Γράτον] De Montanistarum ortu videsis nonnulla infra pag. 210. Montanus autem sacerdos ethnicus prius extitisse fertur. Vid. not. in *APOLLONIUM* Vol. 1. p. 482.

Ibid. l. 11. παρὰ τὸ κατὰ παράδοσιν καὶ κατὰ διαδοχὴν] Verba in sequentem modum vult interpretari cl. Mosheimius in *Comment. De Rebus Christianorum ante Constant.* M. ea enim, ait, viros doctos sese intelligere negare: “ Dicit scriptor antiquus “ Montanum *res futuras vaticinatum esse παρὰ τὸ κατὰ παρά-* “ δοσιν καὶ κατὰ διαδοχὴν ἀνωθεν τῆς ἐκκλησίας θεος. præter morem “ atque institutum ecclesiæ a majoribus traditum et continua dein- “ ceps successione propagatum. Veteri nimirum et perpetuo “ ecclesiæ more sic comparatum erat, ut quæ invidiam Chris- “ tianis et pericula parere poterant dogmata et oracula, de “ Antichristo nimirum, de Romani orbis excidio, de malis et “ calamitatibus imminentibus, caute occultarentur, nec publice “ pronuntiarentur. Istam consuetudinem Montanus desere- “ bat, atque ea quæ in arcanas aures dicenda erant, in vulgus “ efferebat. Montani, præceptoris sui, periculosissimum ex- “ emplum mulierculæ imitabantur, quæ partibus ejus sese ad- “ junxerant. Prædicebat nempe Maximilla, πολέμους καὶ ἀκα- “ ταστασίας, bella et tumultus in imperio Romano. (Eusebius “ infra p. 190.) atque se mortua nullam amplius mulierem “ fatidicam exorituram, sed συντέλειαν, consummationem scilicet “ τοῦ αἰώνος seu mundi futuram esse. Haec oracula sola, si vel “ cæteroquin nihil cum suis Montanus admisisset noxiū, “ Christianos inducere debebant pro ecclesiæ salute vigilantes, “ ut ejusmodi homines incautos et audace societate sua ex- “ cluderent. Abundabat, quod veteres non dissimulant, Mon- “ tanistæ vero prædicabant, secta Montani martyribus. Forte “ plerique horum non tam Christi, quam imprudentiæ ac te-

“ meritatis suæ martyres erant, Romanisque judicibus poenas
 “ violatae majestatis imperii et orbis dederant.” Sæc. Secundi
 sect. lxvii. p. 424. Vera quidem haec sunt de cautione Christianorum, verisimilia et illa de temeritate Montanistica, et for-
 sitan verba quæ mox sequuntur, *καὶ τὸν ὄχλον ταράττοντι*, ista
 omnia Moshemii tueri videri possint; sed tamen, ni fallor,
 modus prophetandi præter morem solitum et in ecclesia re-
 ceptum, æque ae res ipsæ prædictæ, hoc quidem loco repre-
 henditur; conferenda enim cum illis sunt, quæ postea pag. 192.
 Eusebius exscripsit, ubi evangeli vates, qui διεδέξαντο pro-
 phetiae gratiam, ab auctore recensentur. Porro de more
 modoque prophetandi disceptare consuevisse Catholicos et
 Montanistas ex Tertulliano discimus, qui in lib. iv. *Contra Marcion.* illud disertis verbis prodidit. Ita enim capite 22.
ὑπερασπιστὴς ille Montani, “ Faciamus hie tria tabernacula,
 “ unum tibi, et Moysi unum, et Heliæ unum; sed nesciens
 “ quid diceret.” *Quomodo nesciens? utrumne simplici errore, an*
ratione quam defendimus in causa novæ prophetiæ, gratiæ ecstasin,
id est, amentiam, convenire? In spiritu enim homo constitutus,
præsertim quum gloriam Dei conspicit, vel quum per ipsum Deus
loquitur, necesse est excidat sensu, obumbratus scilicet virtute
Dirina, de quo inter nos et Psychicos quæstio est. Ita et in lib.
 v. ejusd. tractat. c. 8. ex voce ἐκστασι argumentum ducit idem
 Tertullianus; *in ecstasi* (inquit) *id est, amentia, si qua linguae*
interpretatio, accessit. Cui quidem vocis interpretationi se
 opposuit, loca multa sacræ scripturæ exponens, Epiphanius in
Hæres. xlvi. quæ tota adversus Cataphrygas disputatio fere
 in eo versatur, ut ostendatur perturbatus atque phreneticus
 vaticinandi modus, qui præter morem catholice ecclesiæ a
 Montano et prophetis ejus adhibitus sit, apud veteris novique
 testamenti vates nunquam obtinuisse. Confer Valesii notas
 infra, in quibus Tertullianum et Epiphanium adducit, ad voces
παρεκστῆναι et *παρεκστάσει*, pp. 207. 214. Quod postremum
 dicit Moshemius de magno numero sectæ hujus martyrum,
 etsi nulli omnino martyres inter prophetas eorum teste hoc
 veteri auctore in βήσει III. extitisse videntur, firmabitur tamen
 ejusdem verbis in βήσει V. Et conferas quæ infra notavi ad
 pag. 192. lin. 15.

P. 186. l. 3. χαρίσματι] Addunt πεπληρωμένῳ (for. πεπλη-
 D d 2

ρωμένοι) *Christoph. Lectt.* et *Interp.* cum *Rufino*. ut videtur, recte. STROTH. Μοχ κανχώμενοι προ χανιούμενοι *MS. Norfolc.*

P. 186. l. 5. βλαψίφρον καὶ ὑποκοριστικὸν] βλασφήμον φρένον (lectionis duplice vestigium) καὶ ὑποκριτικὸν *MS. Norfolc.* βλαψίφρονον *MS. Savil.* seu Bodl. Nunc addit Burtonus *codd. Med. Maz. Fuket.* Heinichenus *cod. Dresensem.*

Ibid. l. 7. εἰς τὸ μηκέτι κωλύεσθαι σιωπᾶν] Olim pro κωλύεσθαι reponendum notavi verbum κελεύεσθαι propter jussos spiritus falsos silere, non tantum hoc loco et infra, sed etiam alibi apud SERAPIONEM Vol. I. p. 452. et Firmilianum *Epi-stola* §. 8. Nunc vero propter superiora verba καὶ λαλεῖν ἐκώλυντο, retinendum puto κωλύεσθαι, et legendum, κωλύεσθαι λαλεῖν, καὶ σιωπᾶν. Facilis error propter τὸ δμοιοτελευτόν.

Ibid. l. 9. κατὰ τῶν παρηκόων] Rufinus *indisciplinatos* vertit, Musculus *immorigeros*, non male. Intelliguntur enim ii qui praeceptum Domini, quo præmoniti fuerant ut a falsis prophetis caverent, negligebant; τῆς διαστολῆς τοῦ Κυρίου ἐπιλανθανόμενοι, ut supra loquitur hic innominatus scriptor. Pessime Christophorus. VALESIUS. Rufinus illud ὁ διάβολος de Montano male exposuit.

Ibid. l. 11. τὴν ἀποκεκοιμημένην] Metaphora est a mulieribus, quae relicto mariti thoro furtim ad mœchum transeunt. Nam κοιμᾶσθαι, seu dormire, de hujusmodi adulteriis dici solet, ut in libris sacris occurrit non semel. Quod cum non intelligeret Christophorus, *erroris somno consopitam* vertit. VALESIUS.

Ibid. l. 12. κατ' ἀλήθειαν] Ita per apocopen *MS. Bodl.*

Ibid. l. 13. καὶ ἔτερας] Strothius ait, καὶ ἔτερας *Christophorus* exhibere non male. Cui dum non assentior, puto hunc simili usum esse loquendi formula, atque S. Lucam in *Evangelio*; "Ὕουντο δὲ καὶ ἔτεροι δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι. *Luc.* xxiii. 32. Proxime post in *Flor.* 1. secunda manu additum est ὡς ante δῆθεν. Vertit nimirum Rufinus, *Alii autem velut a Sancto Spiritu repletum, et prophetiae gratia repletum putabant.*

Ibid. l. 16. καὶ τὸν μὲν χαίροντας καὶ κανχωμένους &c.] Haec periodus connectenda est cum illa sequenti τὴν δὲ καθόλον &c. Sic enim sensus integer absolvitur; quod interpretes non animadverterunt. Tamen acumen interpretis in hoc præcipue eluet, ut verborum ac sensus ἀκολονθίαν diligentissime consecetur. Porro hic locus in codice *Maz. Med. Fuk.* et *Savil.*

ita legitur καὶ τὸν μὲν χαίροντας καὶ χαυνούμενους ὑπ' αὐτῶν,
&c. VALESIUS.

P. 187. l. 1. ἵνα καὶ ἐλεγκτικὸν] Sciebat Montanus, seu dæmon qui per Montani os loquebatur, olim a Domino prædictum fuisse, fore ut Spiritus Dei in adventu suo mundum argueret de peccato. Itaque dæmon ille ut verum Dei Spiritum se esse auditoribus confirmaret, eos interdum arguebat et objurgabat. Vide Ambrosium in Epist. ad Thessal. cap. 5. Cujus verba hic merentur adscribi. *Hinc est unde et Joannis apostoli epistola.* Nolite, inquit, omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt. *quia si multa bona dicat, in aliquo autem quod fidei adversum est promat, sciatur non esse Spiritus Sanctus.* Nihil enim erroris in Spiritu Sancto poterit reperiri. Sed aut per exercitium eloquii, quædam spiritualia, quædam vero carnalia, quia omnis error carni deputatur; aut certe commento quodam astutiæ bona fingit, ut his inserat mala, sicut supra memoravi: quemadmodum in Montano et Priscilla et Maximilla prophetis Cataphrygarum Spiritus mundi imitatione boni simulabat, ut per multa verisimilia, necnon et vera, mentiretur se esse Spiritum Sanctum. VALESIUS. Confer 1. Cor. xiv. 24, 25. et Tertull. de Anima, cap. 9.

Ibid. l. 5. ὅτι μήτε τιμῆν] Omittit Margo ed. Genev. sed Christoph. μήτε πάροδον εἰς αὐτὴν μήτε τιμῆν. STROTH. Verba ὅτι μήτε τιμῆν cod. Savil. seu Bodl. non agnoscit.

Ibid. l. 8. εἰς τοῦτο συνελθόντων] Christophorus legisse videtur εἰς ταῦτο. VALESIUS.

Ibid. l. 22. Ἐπειδὰν τοίνυν &c.] Praemisit Eusebius. Ταῦτα ἐν πρώτοις ἱστορήσας, καὶ δι' ὄλον τοῦ συγγράμματος τὸν ἐλεγχον τῆς κατ' αὐτὸν πλάνης ἐπαγαγών· ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τῆς τελευτῆς τῶν προδεδηλωμένων ταῦτα φησίν. ἘΠΕΙΔΑΝ τοίνυν &c. His in principio operis commemoratis, ac per totum deinceps librum confutatione illorum erroris adjecta, supradictus scriptor in secundo libro de illorum quos dixi obitu ita scribit: QUANDO igitur &c. ἐπεὶ δὴ pro ἐπειδὰν, notante Strothio, habet Nicephorus.

Ibid. προφητοφόντας] προφητοφῶντας Stephani MS. (hic est Medic.) Margo ed. Genev. et Margo Jonesiani Exemplaris. STROTH. Nunc addit Burtonus codices Maz. Fuket. Savil.

dum προφητεύοντας habent *Paris.* 1. et *Norfolk.* qui μὴ omittit. Conf. *Mat.* xxiii. 24. a Didymo Alex. fine harum Annotatt. seu potius a Maximilla pseudo-prophetissa allatum.

P. 187. l. 23. ἀμετροφώνοις] Alludit ad epithetum illud, quo Homerus in Iliade Thersitem affecit, ἀμετροεπῆς, quod idem est ac falsiloquus. Nam qui mentiuntur, nullum in dicendo modum servare solent. VALESIUS. τὰς ἀμετρ. αὐτῶν προφητείας ἔξεδεξάμεθα Nicephorus posuit. Præstant ἔξεδεξάμεθα teste Burtono *codd. Florentini.*

P. 188. l. 1. τῶν γυναικῶν] τῶν præfixi post *MSS.* *Bodl.* et *Norfolk.* *Nicephorumque*, cui lectioni favet illud infra p. 193. l. 2. τοὺς ἀπὸ Μοντάνου καὶ τῶν γυναικῶν. Conf. et p. 191. Hoc olim notaveram. Nunc Burtonus τῶν recepit, quod quidem ait præstare codices omnes præter *Regium* et *Venetum*.

Ibid. ὑπὸ Ἰουδαίων] Hos dicit, propterea quod ad Judæam gentem missurum se esse prophetas Christus promiserat.

Ibid. l. 3. ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος] In Nicephoro legitur ὑπὲρ τοῦ νόμου, quod non probbo. subauditur enim τοῦ Χριστοῦ, ut Rufinus et Christophorus supplevit. Sic infra cap. 18. loquitur Apollonius, ubi de Alexandro (supra Vol. I. pag. 470.) VALESIUS. Additum est, sed secunda manu, in *cod. priori Florentino* illud τοῦ Χριστοῦ. Conferas Annott. in S. PETRUM ALEX. Vol. III. *Reliq. Sacr.* p. 353. et in *Auctorem Contra Hæreticos* Vol. I. *Script. Eccles. Opusc.* fine Annotatt. Ceterum ex prædictionibus Christi de prophetarum suorum vexationibus arguit hic auctor falsos prophetas illos Montani esse, qui fuerint illæsi. Post οὐδὲ γὰρ *MS. Norfolk.* pro οὐ γὰρ οὖν.

Ibid. l. 8. ὑποκινήσαντος] ἀποκινήσαντος *Gruteri Lectt.* et *Margo Jonesiani exempl.* STROTH.

Ibid. l. 9. κατὰ δὲ τὸν] κατὰ γὰρ τὸν *Christoph. Lectt.* STROTH.

Ibid. ἐκάστου] ἐκατέρου *Christoph. Lectt.* STROTH. Supra in lin. 8. pro ἐκατέροις scriptum est in *MS. Norfolk.* adverbium ἐκατέρως, additumque τοὺς ante ἐαντούς.

Ibid. l. 13. οἷον ἐπίτροπον] Rufinus hæc verba non agnoscit. Sic enim vertit *veluti primogenitum propheticæ ipsorum, Theodotum nomine.* Omnes tamen codices et Niciphorus, hanc vocem agnoscunt. Erat apud Montanistas arca quædam, in

quam sodales stipem conjiciebant ad prophetarum alimoniam. Primus Theodotus hujus areae curam gessit, quem idcirco procuratorem prophetiae hic scriptor vocat, quod redditus illorum et prædia procuraret. Erat alioqui Montanus cum suis prophetissis, magnus ærusecator, qui pecuniam undique corraderet oblationum specie. Salaria etiam præbere solitus iis, qui doctrinam suam prædicarent, ut seribit Apollonius apud Eusebium in capite sequenti (supra p. 467.). Arcam igitur seu fiscum habuerit necesse est, et procuratorem ærarii, qui salario, id est, pecunias numeraret iis quibus Montanus decreverat. VALESIUS. At vocem ἐπίτροπον sensu proprio hoc loco dici monet post Lemoyneum in *Var. Sacr.* 1. p. 465. cl. Heinichen. ad locum, qui et opinatur, Rufinum liberius tantum verba οἴον ἐπίτροπον vertisse.

P. 188. l. 14. πολὺς αἱρεῖ λόγος] In codice Medicæo Maz. et Fuk. legitur ἐρεῖ. Apud Eusebium tamen in lib. viii. bis ita scribitur ut hoc loco scriptum vides, πολὺς αἱρεῖ λόγος. ubi αἱρεῖ idem valet ac κρατεῖ. VALESIUS.—λόγος παρεκστῆναι τε καὶ καταπιστεῦσαι ἔαυτὸν τῷ τῆς ἀπάτης πνεύματι, ἀφ' οὐ αἱρόμενόν ποτε καὶ ἀναλαμβανόμενον εἰς οὐρανὸν *Christoph. Lectt.* et *Interp. STROTH.* In *MSto* quoque *Norfolk.* male ἐρεῖ. Ita et ceteri omnes, teste Burtono, præter *Regium*, *Venetum*, *Florentinos* et *Paris.* 2. Addit his posterioribus cod. *Dresdenem* Heinichenus.

Ibid. l. 15. παρεκστῆναι] Male interpretes omnes hunc locum cepere. παρεκστῆναι est falso mentis excessu abripi. Sic παρέκστασι supra sumitur, id est falsa ecstasis. Sunt enim veræ ecstases in ecclesia, cuiusmodi fuit Petri apostoli, in Actibus cap. x. et xi. ubi Petrus vidisse dicitur in ecstasi visionem. Talis item fuit ecstasis Pauli apostoli, cum ad tertium usque cælum abreptus est. Puerorum quoque ecstases in testimonium adducuntur a Cypriano in epistola nona. Sunt item falsæ ecstases apud hæreticos, quæ παρεκστάσεις eleganter dicuntur ab hoc scriptore. Eodem modo quo παραδιορθώσεις falsæ emendationes dicuntur a Porphyrio in quæstionibus Homericis. Et hæ quidem falsæ ecstases, propius ad furorem accedunt, utpote a dæmone procuratae. Illæ vero quæ a divino Spiritu immittuntur, placidæ sunt, nec statum mentis ullo modo perturbant, ut docet Epiphanius in hæresi Cataphrygarum, et hic auctor innominatus. Quare fallitur

Nicolaus Rigaltius, qui in Notis suis ad Epistolam nonam Cypriani, cestases furorem et alienationem mentis interpretatus est. Non ita Hieronymus, cuius haec sunt verba ad Suniam et Fretelam. *Aliter enim Latinus sermo ἐκστασιν exprimere non potest, nisi mentis excessum.* Ita etiam Tertullianus in libro de Anima cap. 45. *Hanc vim ecstasim dicimus, excessum sensus et amentiæ instar.* Idem tamen *ecstasim absolute amenantiam* interpretatur, aitque spiritalem esse vim qua constat prophetia. Sic in lib. de Anima cap. 21. et in libro iv. contra Marcionem cap. 22. Verum hæc a Tertulliano scripta sunt Montani erroribus jam decepto. VALESIUS.

P. 188. l. 18. ἀλλὰ μὴ ἄνευ τοῦ ἰδεῖν ἡμᾶς ἐπίστασθαι τι τῶν τοιούτων νομίζομεν] In codice Regio, Maz. Fuk. Sav. et Med. scriptum reperi ἀλλὰ μή. Quam lectionem veriorem esse existimo; eamque secutus est Musculus. At Christophorus sonus hæc per interrogationem diei existimavit. VALESIUS. μὴν ed. Steph. mox legitur ἄνευ τοῦ δεῖν in MS. Steph. et ad marg. edit. Genev. et μὴν δεῖν ἡμᾶς sine ἄνευ τοῦ Jonesianum Steph. Exemplar. STROTH. In editionis Steph. exemplari, quod in Bodleiana servatur, ἄνευ punctis notatum est, et abfuit a Scaligeri MSto. τι abest a MS. Norfolc. in quo scribitur νόμιζε pro νομίζομεν, respuitque vocem τοιούτων MS. Bodl. seu Savil. Nunc refert Burtonus codices omnes præter Jonesii Lectt. præstare μή, sed scribi δεῖν pro ἰδεῖν in codd. Med. Maz. Fuket. Paris. 1. et Savil. ad hæc extare in Florentino posteriori, atque a secunda manu in priori, νομίζωμεν pro νομίζομεν. Hoc quidem ex conjectura fortasse causa emendandi ortum est, sed particula μὴ post ἀλλὰ cum verbo ἐπίστασθαι construi debet. Ceterum Apollonium ecclesiasticum scriptorem tradidisse, Montanum et insanas raves periisse suspendio, ait Hieronymus De Viris Ill. cap. xl. Cons. not. ad APOLLONII Fragmenta supra Vol. I. p. 465. et ad horum Fragment. init.

P. 189. l. 7. Καὶ μὴ λεγέτω &c.] Alium præstiturus Eusebius ejusdem auctoris locum, hæc præmisit; Αὖθις δ' ἐν τῷ αὐτῷ φησὶ λόγῳ, τὸν τότε ἱεροὺς ἐπισκόπους πεπειρᾶσθαι μὲν τὸ ἐν τῇ Μαξιμίλλῃ πνεῦμα διελέγξαι κεκωλύσθαι δὲ πρὸς ἔτέρων, συνεργούντων δηλαδὴ τῷ πνεύματι. γράφει δὲ οὕτως. ΚΑΙ μὴ λεγέτω &c. Refert præterea in eodem libro sanctissimos episcopos spiritum illum qui in Maximilla residebat, confutare conatos quidem

fuisse; sed ab aliis qui spiritui favabant, prohibitos. Verba ejus hæc sunt. Nec mihi jam dicat &c.

P. 189. l. 7. *ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τῷ κατὰ Ἀστέριον Οὐρβανὸν]* Hæc verba scholion esse mihi videntur, quod vetus quidam Scholiastes, seu Eusebius ipse, ad marginem libri sui annotaverat ad ea verba quæ paulo ante præcesserunt, *αὐθις δὲ ἐν τῷ αὐτῷ φησὶ λόγῳ.* Porro ex his verbis elicitur, Asterium Urbanum auctorem esse horum trium librorum adversus Cataphrygas, non autem Apollinarem, ut credidit Rufinus et Christophorus. VALESIUS. Verba *ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τῷ κατὰ Ἀστέριον Οὐρβανὸν* Valesius scholion aut ipsius Eusebii, aut librarii satis antiqui esse putat, ac inde huic Asterio Urbano tribuit fragmenta hæc: quod idem etiam Tillemontius fecit. At nos quidem jam ad versionem vernaculam (a Strothio ipso factam) notavimus, verba *ἐν τῷ αὐτῷ κ. τ. λ.* plane non pro Eusebii propriis esse habenda, sed potius auctori isti Anonymo, cujus fragmenta Eusebius refert, tribuenda. Retulerat nempe hic auctor antea quædam ex libro quodam Asterii Urbani, qui forsitan et ipse Montanista fuit, quæ Eusebius excerpere inde, ac nobiscum communicare, necesse non putavit. Nunc pergit idem ille Anonymus: *ne dicat, quemadmodum in eodem Asterii Urbani libro, (ex quo scilicet jam supra quædam retulimus) spiritus &c.* Hanc horum verborum sententiam quoque viderunt, Christophorus, Dodwellus, Fabricius Bibl. Gr. vol. v. p. 190. ac S. V. Walchius in Histor. Hær. tom. I. p. 658. Sic enim Eusebius adducere sæpe solet aliorum verba, ut omittat ex antecedentibus, quæ ad intelligenda adducta fere necessaria sunt. STROTH. Dixit Strothius ad alium præterea Eusebii locum lib. v. c. 18. sive supra p. 471. ubi APOLLONII ρήσεις afferuntur, καὶ πάλιν φησὶν (Apollonius) ὃς ἄρα Ζωτικὸς, οὗ καὶ ὁ πρότερος συγγραφεὺς ἔμνημόνευσεν, ἐν Πεπούζοις προφητεύειν ἥδη προσποιουμένης τῆς Μαξιμίλλης ἐπιστᾶς, διελέγξαι τὸ ἐνεργοῦν ἐν αὐτῇ πνεῦμα πεπείραται, dixit, inquam, Strothius, etiam ex hac appellatione, ὁ πρότερος συγγραφεὺς, confici posse, Eusebium ipsum ejus nomen ignorasse, atque adeo eum non esse Asterium Urbanum. Itidem cl. Keilius ad ed. nuperam Fabricianæ Bibliothecæ Gr. vol. vii. p. 161. ita commentatus est. “Hæc verba, ut bene jam vidit Gottl. “ Wernsdorfius, *De Montanistis, Sec. ii. vulgo creditis Hære-*

“*ticis*, p. 4. not. 8. haud obscure videntur declarare, istum
“Asterium Urbanum ipsum fuisse Montanistam, inque sectæ
“suæ gratiam Apologiam scripsisse. Omnino enim, quinam
“fuerit iste Asterius, in ultimo veterum de eo silentio nos
“totos fugit.” Hæc Keilius. Et fortasse ad imitationem in-
scriptionis evangeliorum titulus hic præfixus est, Λόγος κατὰ
Αστέριον Οὐρβανὸν, *Liber auctore Asterio Urbano.*

P. 189. l. 13. λαλοῦντι] *λαλοῦντας MS. Steph. Margg. ed. Genev. et Jonesiani Steph. exemplaris. STROTH.* Hi fortasse pro uno tantum teste habendi sunt, et cum recepta lectione facit vetus interpretatio *Rufini*, *spiritum qui loquebatur in Maximilla*. Ceterum haec illustrantur verbis Pauli in *1 Cor. xiv. 24. 25. 29.* quo respicit auctor.

Ibid. l. 14. Κομάνης] Oppidum videtur fuisse Pamphyliæ. Certe Ephesius episcopus Comanenus memoratur in epistola episcoporum Pamphyliæ provinciæ ad Leonem Aug. quæ refertur in parte tertia Concilii Chalcedonensis. p. 391. VALESIUS. Κομάνης scriptum est in *MS. Norfolc.* Nunc addit Burtonus *codd. Med. Maz. Fuket. Paris 1. et Savil.* Comanam Armeniæ Secundæ adscripsit, sicut ante Baronius, itidem Pearsonius in loco jam indicato p. 200. Ad urbem alteram quod attinet Apameam, dubium videtur, utrum Apamea, quæ ad Meandrum dicta est, in Phrygia sita, quamque auctor infra memorat, designetur, an urbs cognominis apud Bithyniam.

Ibid. l. 15. οἱ περὶ Θεμίσωνα] Illustris hic fuit inter Montanistas, qui se confessorem et martyrem jactabat; aususque est epistolam catholicam exemplo apostoli scribere ad ecclesiæ, ut novam prophetiam commendaret. De hoc multa Apollonius in sequenti capite (*supra p. 468.*) VALESIUS. Ibi scribit et Eusebius, consignasse litteris Apollonium hanc Zotici repulsam. Et simile quid passum fuisse Sotam Anchiali urbis Thraciæ episcopum, cum dæmonium Priscillæ ejicere voluisset, jurejurando testatum reliquit AElius Publius Julius, Debelti antistes. Vid. SERAPIONIS Fragmenta supra in vol. I. pag. 451. et notam ad loc.

P. 190. l. 5. πλείω γὰρ ἡ τρισκαΐδεκα ἔτη] Ita quoque ad fragmentorum finem auctor ait, *τρισκαΐδέκατον* ἥδη πον τοῦτο ἔτος ἀπὸ τῆς Μαξιμίλλης τελευτῆς. Atque inde, ni fallor, deprehendenda vera ipsius ætas est. Cavius quidem, quemad-

modum alii quoque, statuit, floruisse eum circiter an. P. C. 188. Sed seripsisse eundem post Apollonium Valesius ostendit. Apollonius enim, qui quadraginta annos completos fuisse prodit ab initio haeresis Montani ad tempus quo ipse scriberet, adhuc superstitibus Montano et prophetissa ejus opus suum composuisse videtur; dum alter hie auctor testatur se tredecim annos post Montani et Maximillæ obitum sua scripsisse. Vide Valesium supra ad APOLLONII Fragmenta, p. 482. Cum vero Eusebius in *Chronico* anno post Christum 172. Montanistarum ortum assignaverit, quem secutus est ipse Cavius *Hist. Lit.* in voce *Montanus*, posteriorem hunc auctorem constat post annum 225 librum suum litteris mandasse; si modo vera sit Eusebiana temporis computatio. Sin autem etiam numeri illi Epiphanii, qui anno 156 Montanistas apponunt, vetustiores hos facientes, quam quævis aliæ rationes antiquæ, Pearsonio et Dodwello suadentibus, præferri deberent, nihilominus sæculo tertio, non secundo, hoc quidem opus foret attribuendum. Non me fugit statuisse cl. Baraterium in *Disquis. De Successione Episcop. Rom.* cap. xi. etiam multo citius ortos esse Montanistas, sed vereor ut satis firmis argumentis fultus aliorum ferme omnium hac de re sententiis se opposuerit.

Quæ notavi, priusquam scriptum vidi a Gallandio in Prolegom. tom. iii. *Biblioth. Patrum* p. xii. ad annum usque 231 prorogasse hujus scripti ætatem Tillemontium. “Ex auctoris verbis colligit, subductis rationibus, Tillemontius *Mem. Eccl.* tom. ii. p. 441. ista seripsisse Asterium (vid. supra) circa Domini annum 231, imperii vero Alexandri XI. et jure quidem: nam Alexander, Herodiano teste, *Hist. lib. vi. sub init. εἰς τεσσαρεσκαιδέκατον ἐλάσας τῆς βασιλείας ἔτος ἀνα-* μωτὶ ἥρξεν annis 14 extra sanguinem gessit imperium, ut proinde quiete agere permissi fuerint Christiani eo imperante, adeoque pax illa, qua sub Antonino Caracalla, sub Macrino, neconon sub Elagabalo fruebatur ecclesia, sub Alexandri quoque imperio stabilis et firma permansit, ut scribit noster auctor.” Sed vero nonnulli Herodiani narrationi contradicunt, quo minus pax longa ab aucteribus commemorata Alexandri imperio tribuatur. Esto, at nimia illa Montanistarum vetustas cum Eusebii saltem rationibus male

convenit in Historia non tantum in Chronico suo origines istius sectae statuentis. Adeundum enim est libri v. cap. 3.

P. 190. l. 7. κόσμῳ] τῷ κόσμῳ *MS. Norfolc.*

Ibid. ἀλλὰ καὶ] Abest καὶ ab *ed. Steph.* sed idem exhibent *Rufinus* aliique. *STROTH.* Scriptum ἐλέους pro ἐλέου in *MS. Bodl.* Nunc addit *Burtonus codd. Med. Maz. Fuket. Florentinosque.*

Ibid. l. 18. "Οταν τοίνυν &c.] Post libri secundi fragmenta ad alia ita pergit Eusebius: Καὶ ταῦτα δὲ ἐκ τοῦ δευτέρου συγγράμματος. καὶ ἀπὸ τοῦ τρίτου δὲ σμικρὰς παραθήσομαι λέξεις, δι’ ὧν πρὸς τοὺς αὐχοῦντας, ὡς ἄρα πλείους καὶ αὐτῶν μεμαρτυρηκότες εἴεν, ταῦτα φησίν "ΟΤΑΝ τοίνυν &c. Atque hæc in secundo leguntur libro. Ex tertio item volumine pauca proferre libet, ubi adversus eos qui jactabant plures illorum martyrio esse coronatos, hæc dicit: POSTQUAM vero &c.

Ibid. l. 21. τῆς δυνάμεως] Non agnoscit *MS. Norfolc.* nec in codice invenit suo vetus interpres, qui sic vertit, *Et hoc esse indicium, quod verus sit apud ipsos propheticus sermo.*

P. 191. l. 4. τόν γε] γε abest a *Nicephoro*, τόν τε *ed. Steph. STROTH.*

Ibid. l. 5. κατὰ ἀλήθειαν] Phantasiastarum seu Docetarum opiniones, quibus Marcion imbutus est, signat auctor. Vid. *Tertullian. lib. iii. adv. Marcion. cap. 8.*

Ibid. l. 7. "Οθεν τοι καὶ ἐπειδὴν &c.] In *Christophoroni Lectt.* hoc ὅθεν τοι deest, et post οἱ sequitur illud ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας.

Ibid. l. 11. αὐτοῖς] Abest ab *ed. Steph. Rufinus, Niceph. Christoph. Lectt. editioque Valesii* exhibit. Mox verbum τελειοῦνται suo loco movent, ac demum post πνεύματι ponunt, *Christoph. Lectt. STROTH. αὐτοῖς margo* exhibit *exemplaris ed. Steph.* quod in Bodleiana servatur. Ita et *margo Scaligeriani exempli.* Sed abest, nunc testante Burtono, a *codd. Reg. et Parisinis.*

Ibid. l. 13. καὶ ὅτι—πρόδηλον] Musculus vertit: *Quod autem hoc verum, et nostris temporibus—factum sit, jam antea patet.*

Ibid. l. 15. ἐν τοῖς περὶ Γάϊον καὶ Ἀλέξανδρον] De hisce duobus martyribus quod posuit Baronius, quomodo se tueri possit, nescio, in Notis ad *Martyrol. Roman. Martii 10;* nisi forte ex pseudepigraphis, "Eorum martyrium scripsit S. Dionys. Episc. " Alexandrinus. Extat apud Euseb. *Hist. lib. 5. c. 15. in fin.*"

scil. hoc loco, p. 126. ed. Venet. 1630. Eumenia, ex qua oriundus saltem Alexander, Phrygiae urbs erat prope Apameam.

P. 192. l. 2. Ταῦτα εὑρὼν &c.] Pergit Eusebius capite 17. *Hist.* suae ita scribere, Ἐν τούτῳ δὲ τῷ συγγράμματι καὶ Μιλτιάδου συγγράφεως (τοῦ συγγράφεως *MS. Norfolk.*) μέμνηται, ὡς λόγον τιὰ καὶ αὐτὸν κατὰ τῆς προειρημένης αἱρέσεως γεγραφότος. παραθέμενος γοῦν αὐτῶν λέξεις τινὰς, ἐπιφέρει λέγων ΤΑΤΤΑ εὑρὼν &c. In eodem quoque libro Miltiadiis cuiusdam scriptoris mentionem facit, qui adversus supradictam hæresim librum conscripscerit. Citatis enim quibusdam verbis illorum haeticorum, ita deinde scribit: ΗΔΕ ego cum reperissem &c. Ubi Valesius: Ex his patet error Hieronymi in lib. de scriptoribus Ecclesiasticis (cap. 39.) ubi hæc scribit, *Miltiades, cuius Rhodon in opere suo, quod adversus Montanum, Priscillam, Maximillamque composuit, recordatur.* Non Rhodonem, sed innominatum hunc scriptorem debuit dicere. Nam Rhodon adversus Montanum et Cataphrygas non scripsit, sed adversus Marcionis hæresim, ut testatur Eusebius. VALESIUS. Aliter narrat Hieronymus in cap. 37. ejusd. op. Vid. supra not. ad init. horum Fragment. p. 195. De Miltiade, quem uti notavit infra ad Eusebium Valesius, ecclesiarum sophistam, id est rhetorem et disputatorem, vocat Tertullianus, addidit hæc ipse Eusebius fine hujus capititis, cum auctorem hunc Contra Cataphrygas missum fecisset; Οὗτος μὲν δὴ τοσαῦτα. Ο γέ τοι πρὸς αὐτοῦ δεδηλωμένος Μιλτιάδης, καὶ ἄλλας ἡμῖν τῆς ἰδίας περὶ τὰ θεῖα λόγια σπουδῆς μνήμας καταλέοιπεν, ἐν τε οἷς πρὸς Ἐλληνας συνέταξε λόγοις, καὶ τοῖς πρὸς Ἰουδαίους ἐκατέρᾳ ἰδίως ὑποθέσει ἐν δυσὶν ὑπαντήσας συγγράμματιν ἔτι δὲ καὶ πρὸς τοὺς κοσμικοὺς ἀρχοντας, ὑπὲρ ἣς μετήι φιλοσοφίας, πεποίηται ἀπολογίαν. Hunc inter scriptores, qui adversus gentes pro veritatis defensione et contra haereticos se opposuerant, memorat Parvi Labyrinthi auctor. Vide *Cap. Fragmenta* supra p. 129. Sed omnia Miltiadiis opera, ait Cavius *Hist. Lit.* vol. I. in *voce*, adeo funditus perierunt, ut eorum ne fragmentum quidem hodie supersit.

Ibid. l. 3. Μιλτιάδου] Nescio quo fato Alcibiadis nomen pro Miltiade, et Miltiadiis pro Alcibiade substitutum est. Nam superiore quidem capite Miltiadiis vocabulum pro Alcibiade positum esse observavimus. Hic contra, Alcibiades pro

Miltiade irrepsit. Certe apud Nicephorum Μιλτιάδον legitur. quamquam nec Nicephorus, nec Christophorsonus hunc locum intellexit. VALESIUS. Ἀλκιβιάδον nomen præ se ferunt omnes præter *Nicephorum* et *Christophorsonum* in versione; qui quidem non agnoscunt Eusebii verba illa, αὐτῶν ἐνισταμένων τῷ, nec posteriorem vocem συγγράμματι. Atque hinc ortus est error a Valesio supra p. 195. notatus, de libro Miltiadis ab auctore *Contra Cataphrygas* redacto in compendium. Omnia post prius συγγράμματι omittunt *Christoph. Lectt. Rufinus*, (qui tamen nomen *Miltiadis*, vel *Milciadis*, recte *Miltiadis* in MSto meo antiquissimo, inter hæc Eusebiana invenit;) *MS. Bodl. Margoque Jonesiani exemplaris*, propter τὸ ὄμοιοτέλευτον. Adde, quod αὐτοῦ λέξεις pro αὐτῶν λέξεις *Codex Norfolc.* et *Rufinus* in Eusebii verbis proxime ante positis præstant. Ceterum Strothius, nomine Miltiadis in textum recepto, quem ego secutus sum, sicut nuperi fecerunt Eusebii editores, Zimmermann. et Heinichenus, quibus addas cl. Olshausen., hæc ait, “Ipsa ratio jam docet, etiam si omnes codd. Ἀλκιβιάδον exhibent, scriendum esse Μιλτιάδον, quum et Alcibiades ipse (Euseb. v. 3.) Montanista fuerit, et Eusebius tam initio capitum quam in sequentibus aperte Miltiadis nomen posuerit. Et supra (p. 197.) contra positum erat Miltiadis nomen pro Alcibiadis, unde patet quam solemnis fuerit libri brariis horum nominum permutatio.” Hæc de re evidenti Strothius. Mox abest verbum ἐπετεμόμην a codice *Norfolc.* sicut δὲ in verbis Eusebii post ὑποκαταβás. A Scaligeri quoque MSto abfuisse illud αὐτῶν, et istud ἐπετεμόμην, nunc mihi innotuit.

P. 192. l. 10. Ἄλλ' ὅγε ψευδοπροφήτης ἐν παρεκστάσει] Male Rufinus et Baronius hæc verba ex Miltiadis libro desumpta esse existimarunt. Neque enim hic innominatus auctor, quicquam citat ex Miltiadis libro, sed tantum ex responsione Cataphrygarum adversus Miltiadis librum; quod non animadverterunt interpretes. Est autem hic hujus loci sensus; magnum esse discrimen inter veros prophetas et falsos. Veri enim prophetæ, qui Spiritu Dei repleti erant, quieto ac tranquillo animo prædicebant futura. Pseudoprophetæ vero, qualis erat Montanus, cum furore et insania loquebantur. Certe catholici hoc præcipue objiciebant Montanistis, qui se

prophetico Spiritu plenos esse jactabant, quod in ecstasi prophetarent: cum tamen nec in novo, nec in vetere testamento prophetas in ecstasi unquam prophetasse legamus. Itaque Miltiades librum adversus eos scripsit hoc titulo, Περὶ τοῦ μὴ δεῖν προφήτην ἐν ἐκστάσει λαλεῖν. Et Epiphanius adversus haeresim Montanistarum cap. 2. ὅτα γὰρ οἱ προφῆται εἰρίκασι, μετὰ συνέπεως παρακολουθοῦντες ἐφθέγγοντο. et cap. 4. ac sequentibus, hanc veræ ac spiritalis prophetiae certissimam notam esse dicit, ut mentis suæ compotes sint, qui futura prædicunt. Similiter Joannes Chrysostomus Homilia 29. in Epistolam 1. ad Corinthios, ubi discriben affert inter divinationem et prophetiam. Hoc enim, inquit, proprium est vatis seu divinatoris, emotæ esse mentis; pelli; trahi; raptari tanquam furentem. Propheta vero non ita: sed mente sobria, et cum modesta ac temperata animi constitutione; et quæ loquitur intelligens, dicit omnia. His adde Hieronymum in præfatione Commentariorum in Nahum. *Non enim loquitur in ἐκστάσει, ut Montanus et Prisca Maximillaque delirant: sed quod prophetat, liber est visionis intelligentis universa quæ loquitur.* Idem in præfatione Commentariorum in Habbacuc. Idem in libro ii. Commentariorum in Epist. ad Ephesios. *Aut igitur iuxta Montanum patriarchas et prophetas in ecstasi locutos accipiendum, et nescisse quæ dixerint; aut si hoc impium est (spiritus quippe prophetarum prophetis subjectus est) intellexerunt utique quæ locuti sunt, &c.* Porro notandum est hunc anonymum scriptorem nunquam ecstases appellare vanos illos mentis excessus Montanistarum, sed semper parecstases, ob eam rationem quam supra dixi. Quippe ecstases fere in bonam partem sumuntur a Cypriano et Tertulliano. Et viris sanctis immissæ leguntur a Deo, ut Adamo et Petro apostolo. Ac parecstasis semper in malam partem accipitur. VALESIUS. Ante hæc Eusebius scripsit, ὑποκαταβὰς δὲ ἐν ταύτῳ, τὸν κατὰ τὴν καινὴν διαθήκην προπεφτευκότας καταλέγει· ἐν οἷς καταριθμεῖ Ἀμυλαν τινὰ καὶ Κοδράτον, λέγων οὕτως· ἌΛΛ’ ὁ γε ψευδοπροφήτης &c. Deinde aliquanto post in eodem libro universos novi testamenti prophetas enumerat, inter quos Ammiam quandam et Quadratum recenset his verbis: PSEUDOPROPHETA autem, inquit, &c.

P. 192. l. 10. παρεκστάσει] παρεκτάσει MS. Steph. Margg. ed.

Gener. et Jonesiani Steph. exempl. STROTH. Proxime post ὁν pro φ^ῳ *MS. Norfolk.* sed male.

P. 192. l. 14. πνευματοφορηθέντα] πνευματοφορηθέντων *Niceph.*

Ibid. l. 16. τὰς Φιλίππου θυγατέρας] Commemorantur hoc quidem loco Philippi evangelistæ et diaconi filiæ, quarum mentionem facit S. Lucas in *Actis Apost.* sed de his atque Philippi apostoli filiabus, vid. supra ad POLYCRATIS Fragmenta p. 24.

Ibid. l. 17. Φιλαδελφείᾳ] Hic et infra minus recte scribitur Φιλαδελφίᾳ cum i in *MS. Bodl. Nicephoroque*, et ad posteriorem locum nunc memorat Burtonus *codd. Maz. et Paris.* I. Idem *Nicephorus* Ἀγανὸν pro Ἀγαβὸν solenni literarum β et ν permutatione posuit.

Ibid. l. 17. Κοδράτον] De QUADRATO Hieronymus supra pag. 71. vol. I. Eum atque Philippi filias ita induxit Eusebius lib. iii. *Hist. cap. 37.* τῶν δὲ κατὰ τούτους διαλαμψάντων καὶ Κοδράτος ἥν. ὅν ἄμα ταῖς Φιλίππου θυγατράσι προφητικῷ χαρίσματι λόγος ἔχει διαπρέψαι. Κοδράτον exhibit προπερισπώμενον *Niceph.*

Ibid. l. 18. οὗτε δή τινας ἄλλους] In codice Med. Maz. et Fuk. apud *Nicephorum* legitur οὗτε τινὰς, &c. VALESIUS. ἥδη ante τινὰς ex cod. Regio ed. Steph. ἐτι *Bongarsii Lectt.* et *Margo Jonesiani exemplaris* ed. Steph. forsan recte. Nullam habent particulam *Rufini Interp.* et ed. *Valesii. STROTH.* Additum est ἐτι ante δὴ in Scaligeri exemplo. Particulam δὴ ex codice *Norfolk.* olim addideram. Nunc, cum referat Burtonus, qui δὴ mecum recepit, legi ἥδη in *codd. Reg. et Parisinis*, γε δὴ in *Veneto et Florentinis*, hoc posterius γε δὴ rescribere velim; idemque posui in *Græcis.*

P. 193. l. 1. Ἀμμίαν, ὃς φασὶν] Nomen Ἀμμίαν deest in *MS. Bodl.* ὃς γε φασὶν præstat *Nicephorus.*

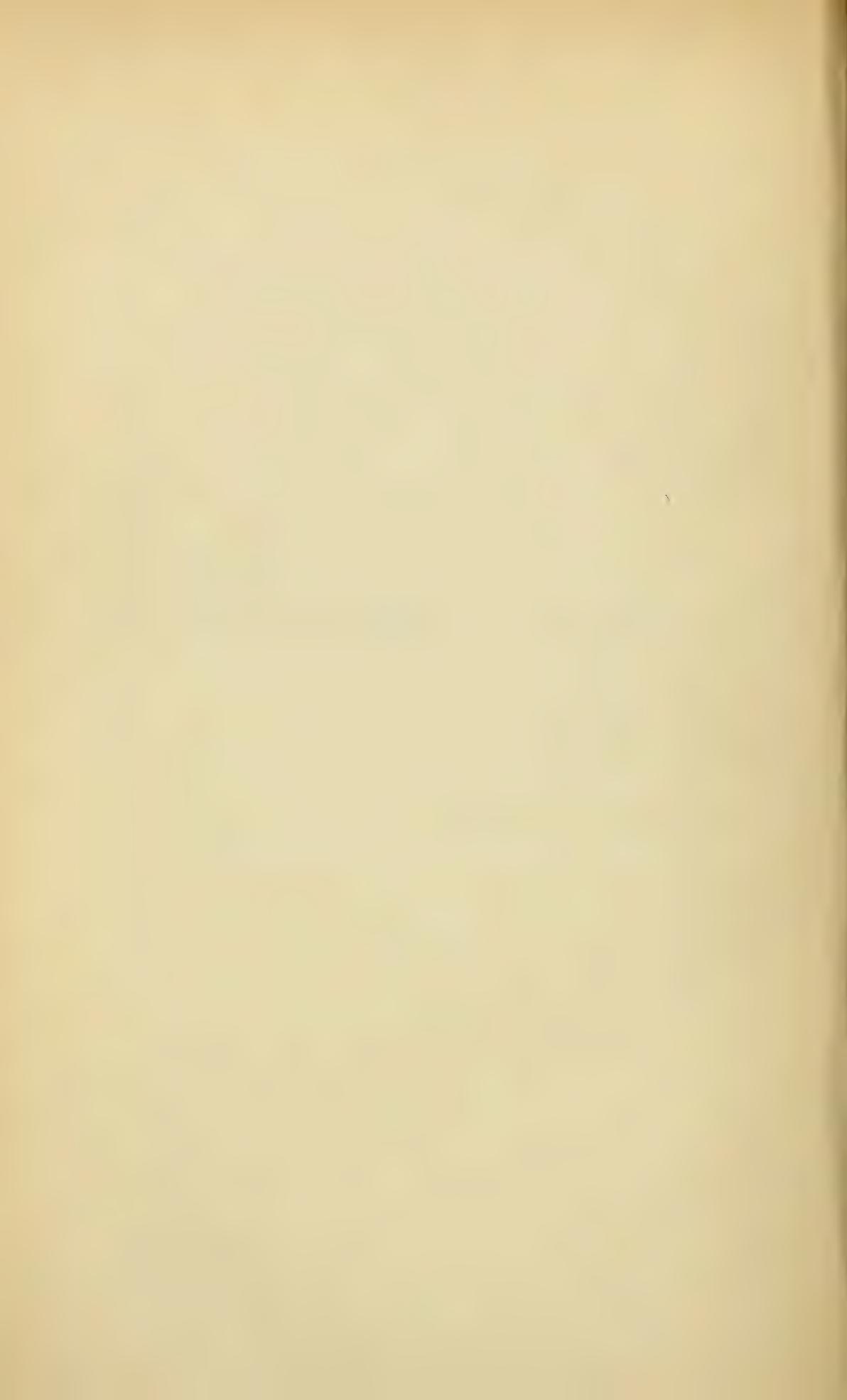
Ibid. l. 2. τοὺς ἀπὸ Μοντάνου &c.] Hæc et verba quæ sequuntur usque ad vocem πάσῃ in lin. 3. propter repetitam vocem χάρισμα in cod. *Norfolk.* desiderantur. Neque Rufinus priorem quidem partem eorum legisse videtur.

Ibid. l. 4. δεῦν γὰρ εἶναι τὸ προφητικὸν χάρισμα ἐν πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ] Minus bene edit. Steph. cum cod. *Regio* et *Niceph.* ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ. Censbat anonymous hic auctor, pariter atque Epiphanius, qui tamen antiquiore se scriptorem,

judice Dodwello *Dissert. iv. in Cyprian.* §. 11. describit, prophetiam perpetuam fore apud ecclesiam, et ad mundi usque consummationem revera permansuram. Vid. Epiphanius *Hær.* xlviij. num. 2. Neque diversum quid indicant Maximillæ pseudo-prophetissæ verba apud Epiphanius ibidem servata: Μετ' ἡμὲ προφῆτις οὐκέτι ἔσται, ἀλλὰ συντέλεια. Opinatur porro Dodwellus, istud collegisse veteres ex apostoli loco in *Epist. ad Ephes.* cap. iv. comm. 11, 12, 13. Lardnerus autem auctorem spectare censet ad *Epist. priorem ad Corinth.* cap. xiii. comm. 8–10. *De Hist. Evang. Fide* part. ii. v. 3. lib. I. cap. 33. Et vero fieri potest, ut utramque ρῆσιν apostolicam in hunc modum nonnulli olim interpretarentur. Fragmentum autem aliud a Didymo Alex. in opere *De Trinitate* servatum, quod quidem opus, ut saepius notavi, apud Italos haud ita pridem primum editum est, diversum quid statuisse Catholicos de perseverantia donorum propheticorum nobis suggerit. Fragmentum hic sequitur, ex Montanistico quodam scripto desumptum. Λέγοντειν, δτι ὑμεῖς (catholici) οὐ πιστεύετε μετὰ τὴν πρώτην ἐπιφάνειαν τοῦ δεσπότου εἶναι προφήτας· εἰπεν δὲ, φησὶν (prophetissa), ὁ Σωτήρ· Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφὸς καὶ γραμματεῖς, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε, καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν (*Mat. xxiii. 34.*). lib. iii. cap. penult. p. 448. Conferas cum his alia, quae ibi posita sunt insignia ejusdem pseudo-prophetissæ effata.

JULIUS AFRICANUS.

JULIUS AFRICANUS.

S. HIERONYMUS, *Lib. De Viris Illustribus*, cap. lxiii.
pag. 144.

JULIUS Africanus, ^acujus quinque de temporibus extant volumina, sub Imperatore M. Aurelio Antonino, ^bqui Macrino successerat, legationem pro instauratione ^curbis Emmaus suscepit, quæ postea Nicopolis appellata

^a Nobile opus Julii Africani ac præcipuum chronographiæ, sive ut Photio Cod. 34. ἱστορικὸν, quo res ab orbe condito ad A. C. 221. persecutus fuit libris quinque; Euseb. vi. 31. Τοῦ δ' αὐτοῦ Ἀφρικανοῦ καὶ ἄλλα τὸν ἀριθμὸν πέντε χρονογραφιῶν ἐπ' ἀκριβὲς πεπονημένα ἥλθεν εἰς ἡμᾶς σπουδάσματα. FABRICIUS.

^b Imperator hic Helagabali nomine notior, qui imperio præfuit ab A. 218. ad 222. FABRICIUS. Georgius Abulpharagius *Chron. Syriaco*, quod anno 1789. ediderunt et Latine verterunt cl. viri Brunsius et Kirsch. *Antoninus Cæsar Heliogabalus annos 4.* *Eius tempore Nicopolis Palæstinæ, quæ est Emmaus, condita est.* *Ei extuendæ præfecit Julium Africanum scriptorem Chronicorum.* p. 57.

^c Emmauntem, vicum cujus meminit Lucas xxiv. 13. sexaginta stadiis tantum Hierosolymis abfuisse, Emmauntem vero civitatem quæ et Nicopolis, stadiis centum et septuaginta sex, adeoque ab

est. ^dHujus est Epistola ad Origenem super quæstione Susannæ: eo quod dicat in Hebræo ^ehanc fabulam non haberi, nec convenire cum Hebraica etymologia ^fἀπὸ

illo longe diversam observat desideratissimus Relandus in Palæstina pag. 427, 758. FABRICIUS. Atque hujus posterioris urbis Africanum non tantum incolam sed etiam episcopum fuisse, vero haud absimile est, quoniam Africani episcopi Emmauntis Commentaria in Novum Testamentum et Chronicon memorat Hebedjesu *Catal. Lib. Syror.* p. 15. Et Dionysius Bar-Salibi Africanum testem citat episcopum Emmaus in Commentario suo in Evang. Vide Asseman. *Bibl. Oriental.* tom. iii. p. 14. et tom. ii. cap. 32. p. 130. Fratrem quidem Africanum vocat Origenes in *Responsione* ad eum, qui ipse tantum presbyter fuit, uti olim objecit Tillemontius *Mem. Eccl.* tom. iii. p. 111. sed ante Africani episcopatum hoc fieri poterat. Nominis vero Nicopolis originem et causam exponit Sozomenus *Hist. Eccl.* Ρωμαῖοι δὲ μετὰ τὴν ἄλωσιν Ἱεροσολύμων καὶ τὴν κατὰ τῶν Ἰουδαίων νίκην, Νικόπολιν ἀνηγόρευσαν ἐκ δὲ τοῦ συμβαντὸς, οὗτως ὠνόμασαν. lib. v. cap. 21. Ita Nicopolis in Epiro post Augusti apud Actium victoriam ædificata est.

^d Euseb. vi. 31. Ἐπιστολὴ τούτου Ὁριγένει γραφεῖσα φέρεται, ἀποροῦντος ὡς ἀν νόθου καὶ πεπλασμένης οὕσης τῆς ἐν τῷ Δανιὴλ κατὰ Σωτάνναν ἱστορίας, πρὸς ἥν Ὁριγένης ἀντιγράφει πληρέστατα. FABRICIUS.

^e Χαριὲν μὲν σύγγραμμα, νεωτερικὸν δὲ καὶ πεπλασμένον vocat illam περικοπὴν Africanus, (in istac ad Origenem epistola, quæ etiamnum extat) rectius utique quam Porphyrius, qui ideo totum Danielis librum putabat *Græci sermonis esse commentum, quia in Susannæ fabula contineatur, dicente Daniele ad presbyteros,* ἀπὸ τοῦ σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, ut notat Hieron. præf. in Daniel. Cæterum ex fabulæ vocabulo non licet concludere narrationem ipsam pro falsa ideo habitam ab Hieronymo, quoniam eodem interdum etiam de verissimis rebus testatissimisque utitur: ut in Epist. ad Philem. p. 448. *Longum est diversa Judicum gesta percurrere, et totam Samsonis fabulam ad veri solis, hoc quippe nomen ejus sonat, trahere sacramentum.* FABRICIUS. Ad Africanum vero quod attinet, is profecto ne veritati quidem narrationis favebat.

^f Ἐν μὲν οὖν Ἑλληνικαῖς φωναῖς τὰ τοιαῦτα συμφωνεῖν συμβαίνει παρὰ

τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, contra quem doctam Epistolam scribit Origenes. ^g Extat ejus ad Aristidem altera Epistola, in qua super διαφωνίᾳ, quae videtur esse in genealogia Salvatoris apud Matthæum et Lucam, plenissime disputat.

τὴν πρίνον πρίσαι καὶ σχίσαι παρὰ τὴν σχῖνον, ἐν δὲ τῇ Ἐβραιΐδι τῷ παντὶ διέστηκεν, Africanus respiciens ad illa quae leguntur in narratione de Susanna; ubi Daniel ad eum qui dixerat se fœminam reperisse ὑπὸ σχίνον ait: ἦδε γάρ ἄγγελος Θεοῦ σχίσει σε μέσον. Et alteri qui ὑπὸ πρίνον, comminatur his verbis: μένει γάρ ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ τὴν ρομφαίαν ἔχων πρίσαι σε μέσον ὅπως ἐξολοθρεύσῃ ὑμᾶς. FABRICIUS. Vid. notam infra ad Africani Epistolam.

^g Euseb. vi. 31. Καὶ ἐπέρα δὲ τοῦ αὐτοῦ Ἀφρικανοῦ φέρεται ἐπιστολὴ πρὸς Ἀριστείδην περὶ τῆς νομιζομένης διαφωνίας τῶν παρὰ Ματθαίῳ τε καὶ λοικῇ τοῦ Χριστοῦ γενεαλογιῶν. FABRICIUS. Hujusce epistolæ fragmenta, partim ex Eusebii lib. I. *Hist. cap. 7.* partim vero ex codice MSto in Bibliotheca Vindobonensi servato mox præstiturus sum.

Denique in ipso *Chronico* suo, Num. L. sub fin., hæc posuit Africanus, Ἀπὸ δὲ Ἀρταξέρξου ὅθεν ὁ λόγος ἐξῆλθεν, οἰκοδομηθῆναι Ἱερουσαλήμ, οὐ. ἐβδομάδες συντελοῦνται, ἵδια δὲ περὶ τούτων καὶ ἀκριβέστερον ἐν τῷ περὶ ἐβδομάδων καὶ τῆςδε τῆς προφητείας ἀπεδείξαμεν. Unde collendum videtur, integrum ac singulare opus de *Septuaginta Hebdomadis* scripsisse Africanum, de quo silent Historiæ Litterariæ scriptores.

JULII AFRICANI

EMMAUNTIS, SEU NICOPOLIS, APUD PALÆSTINAM
EPISCOPI,

QUI POST INITIA SÆCULI TERTII SCRIPSIT,

5

RELIQUIÆ.

ΑΦΡΙΚΑΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΣΩΣΑΝΝΑΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΟΡΙΓΕΝΗΝ.

XAIPE κύριέ μου καὶ νίè, καὶ πάντα τιμιώτατε Ὁρίγενες, παρὰ Ἀφρικανοῦ. Ὅτε τὸν ἱερὸν ἐποιοῦ πρὸς τὸν ἀγνόμονα διάλογον, ἐμνήσθης τῆς ἐν νεότητι προφητείας τοῦ Δανιήλ· καὶ ως ἔπρεπεν, ἡσπασάμην τότε. Θαυμάζω δὲ, πῶς ἔλαθέ σε τὸ μέρος τοῦ βιβλίου τούτου κίβδηλον ὅν· ἡ γάρ τοι περικοπὴ αὕτη χαρίεν μὲν ἄλλως σύγγραμμα, νεωτερικὸν δὲ καὶ πεπλασμένον 15 δείκνυται τε καὶ κατὰ πολλοὺς ἀπελέγχεται τρόπους.

EPISTOLA AD ORIGENEM.

Interprete J. Rodolf. Wetstenio.

Salve Domine mi, et fili, atque omnium honoratissime Orides, ab Africano. Quum sacram haberes colloquium cum Agnomone; mentionem injeeras prophetæ Danielis adhuc

juvenis: atque tunc, ut par erat, exosculatus sum. Miror autem, quî te latuerit, hanc illius libri partem adulterinam esse. Hæc enim sectio lepidum quidem scriptum est; novum autem esse

Τῆς γὰρ Σωσάννης ἀποθανεῖν κεκελευσμένης, πνεύματι ληφθεὶς ὁ προφήτης ἔξεβόσεν, ώς ἀδίκως ἡ ἀπόφασις ἔχοι. πρῶτον οὖν ὅτι Δανιὴλ ἄλλῳ τρόπῳ προφητεύει ὄράμασι καὶ ὄνείροις διὰ παντὸς καιροῦ, καὶ ἀγγέλου ἐπιφανείας τυγχάνει· ἀλλ' οὐκ ἐπιπνοίᾳ προφητικῇ. 5 ἔπειτα μετὰ τὸ θαυμασίως πως οὗτως ἀποφθέγξασθαι· καὶ παραδοξότοτά πως αὐτοὺς (for. αἰτίους vid. not.) ἀπέλεγχει, ώς οὐδὲ (for. ως οὐδ' ὁ) Φιλιστίωνος μῖμος. οὐ γὰρ ἔξηρκει ἡ διὰ τοῦ πνεύματος ἐπίπληξις, ἀλλ' ἴδιᾳ διαστήσας ἑκάτερον αὐτῶν, ἐρωτᾷ ποῦ αὐτὴν θεάσαιτο 10 μοιχωμένην. ώς δὲ ὁ μὲν ὑπὸ πρίνον ἔφασκεν, ἀποκρίνεται πρίσειν αὐτὸν τὸν ἄγγελον· τῷ δὲ ὑπὸ σχίνον εἰρηκότι, σχισθῆναι παραπλησίως ἀπειλεῖ. ἐν μὲν οὖν Ἑλληνικαῖς φωναῖς τὰ τοιαῦτα ὁμοφωνεῖν συμβαίνει, παρὰ τὴν πρίνον τὸ πρίσαι, καὶ σχίσαι παρὰ τὴν σχίνον· 15 ἐν δὲ τῇ Ἐβραΐδι τῷ παντὶ διέστηκεν. ἔξ Ἐβραίων δὲ τοῖς Ἑλλησι μετεβλήθη πάνθ' ὅσα τῆς παλαιᾶς διαθήκης φέρεται.

et fictum, ostenditur et multis evincit modis. Cum enim Susanna mori juberetur, Spiritu raptus propheta exclamavit, iustam esse sententiam. Unde primum argumentum: quod Daniel alio prophetet modo, scil. per visiones, et insomnia, idque omni tempore, et angeli apparitionem interdum obtinet; sed non item per afflatum propheticum. Deinde, postquam mirum in modum sic exclamasset, etiam insolentissime illos redarguit; quomodo nec Philistionis mimus acturus fuisse. Non enim sufficerat ei objurgatio per Spi-

ritum facta; sed peculiari loco sejungens utrumque interrogat, 21 Ubi eam viderit adulterium committentem? cum autem alter, sub *prino*, dixisset; respondit, fissurum eum angelum: alteri, sub *schino*, dicenti; eum scissum 25 iri, similiter minitatur. quae quidem in Graecis vocibus, quod ad sonum convenire contingit; ducendo, a *prino* fissuram, et a *schino* scissuram: sed in Hebraea 30 lingua haec omnino differunt. atqui ex Hebreo Graecis traducta sunt, quaecunque veteris testamenti esse dicuntur.

Item, quomodo captivi inter 35

Πῶς δὲ παρὰ Χαλδαίοις αἰχμάλωτοι ὄντες ἐν τῇ Βαβυλῶνι, ἡστραγαλωμένοι^b (for. ἐστραγγαλωμένοι), καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἀταφοι ριπτούμενοι, ὡς ἐν τῇ προτέρᾳ αἰχμαλωσίᾳ τοῦ Ἰσραὴλ ιστορεῖται, τῶν τε παιδῶν 5 αὐτοῖς ἀποσπωμένων εἰς εὔνουχισμὸν, καὶ τῶν θυγατέρων εἰς παλλακὰς ^cώς πεπροφήτευτο· οἱ δέ τε (for. οἴδ' ἔτι) καὶ περὶ θανάτου ἔκρινον· καὶ ταῦτα τῇ βασιλέως αὐτῶν γενομένου γυναικὶ Ἰωακεὶμ (for. τὴν τοῦ βασιλέως αὐτῶν γενομένην γυναικὰ Ἰωακεὶμ), ^dὸν σύντοθρονον πεποίητο ὁ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεὺς; εἰ δὲ οὐχ οὗτος, ἀλλ' ἄλλος τις τοῦ λαοῦ Ἰωακεὶμ, πόθεν τοιαύτη κατάλυσις αἰχμαλωτῷ περιῆν, καὶ παράδεισος ἀμφιλαφῆς ἦν; πρὸ δὲ τούτων ἀπάντων ἥδε ἡ περικοπὴ σὺν ἄλλαις δύο ταῖς ἐπὶ τῷ τέλει, τῷ παρὰ τῶν 15 Ἰουδαίων εἰλημμένῳ Δανιὴλ οὐκ ἐμφέρεται. ἐπὶ δὲ πᾶσι, τοσούτων προωδοιπορηκότων προφητῶν, ἔξῆς (for. τῶν ἔξῆς) οὐδεὶς ἐστιν ἔτερος ἔτέρου κεχρημένος ρήτῳ νοήματι· οὐ γὰρ ἐπτώχευσεν ὁ λόγος αὐτῶν ἀληθῆς ὡν.

Chaldaeos, talorum lusu venditi et distracti, et in plateis inseulti abjecti; (sicut in priori captivitate Israëlis commemoratur) cum filii ipsis raperentur, ut eunuchi fierent, et filiae, ut 25 pellices essent; sicut a prophetis prædictum erat: quomodo, inquam, hi de morte judicium fecissent, et hoc quidem contra illam, quae uxor erat regis ipso sorum Joacimi; quem secum in thronum asciverat rex Babyloniiorum. Quod si non iste, sed

alius ex populo fuerit ille Joacimus; unde illi captivo tantæ ædes et hortus tam speciosus et amplius? Imprimis vero obstat, quod hæc sectio cum aliis duabus, quæ circa finem sunt, non continetur in iis, quæ Danielis nomine a Judæis acceptantur. Posthæc omnia, cum tot præcesserint prophetæ; nullus e posterioribus alterius expressa sententia usus est; (non enim indigebat ejus sermo eorum, qui verus erat) iste autem, cum ho-

^b Tob. ii. 3.^c Jerem. xvi. 3, 4. Isa. xxxix. 7.^d Jerem. lii. 32.

ούτοσὶ δὲ ἐκείνων θατέρῳ ἐπαπειλῶν ὑπομιμήσκει λέγοντος τοῦ Κυρίου· ἀθώον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς. ἐξ ἀπάντων τούτων ἐμοὶ δοκεῖ προσκεῖσθαι ἡ περικοπή. ἀλλὰ καὶ τῆς φράσεως ὁ χαρακτὴρ διαλλάσσει.

"Ἐκρουσα· σὺ δέ μοι καὶ ἥχησον, καὶ ἀντιγράφων⁵ παίδευε. τοὺς κυρίους μου πάντας προσαγόρευε. σὲ οἱ ἐπιστάμενοι πάντες προσαγορεύουσιν. ἐρρώσθαι σε ἅμα τῇ συνοδίᾳ, (for. addend. σώματι vide not.) καὶ κατὰ νοῦν, Θεῷ εὔχομαι.

rum utriusque minitaretur, com-
memorat Dominum dicentem;
Innoxium et justum non occides.
Ex his omnibus mihi videtur,
haec sectio adjecta: quanquam
etiam dictionis character differat.

Pulsavi: tu autem mihi re-

sona: et respondendo erudi.¹⁰
Omnes meos Dominos saluta.
Te omnes docti (familiares) sa-
lutant. Te quoque una cum
comitatu, valere ex animo pre-
cor,

15

e Exod. xxiii. 7.

EX

EPISTOLA AD ARISTIDEM, DE GENEALOGIA SERVATORIS IN EVANGELIIS.

20

I.

*Ex duobus Codicibus MSS. Vindobonensi et Coisliniano
sumptum.*

—Οὐκ ἀκριβῶς μέντοι τινὲς λέγοντος· ὅτι δι-
καίως γέγονεν ἡ διάφορος αὕτη τῶν ὄνομάτων καταρίθ-²⁵

—Haud vero accurate dicunt aliqui, jure optimo factam esse

diversam hanc nominum enumera-
tionem commixtionemque,

μησίς τε, καὶ ἐπιμιξία τῶν τε ιερατικῶν, ώς οὖνται καὶ τῶν βασιλικῶν· ἵνα δειχθῆ δικαίως ὁ Χριστὸς ιερεύς τε καὶ βασιλεὺς γενόμενος· ὥσπερ τινὸς ἀπειθοῦντος· ἢ ἔτέραν ἐσχηκότος ἐλπίδα· ὅτι (anne legendum ἢ ὅτι?) 5 ὁ Χριστὸς ἀρχιερεύς ἐστι καὶ βασιλεὺς ὑπερκόσμιος. καὶ τοῦτο ήμιν προσήγγειλεν οὐχ ὁ κατάλογος τῶν φυλῶν, οὐχ ἡ μίξις τῶν ἀναγράπτων γενῶν, ἀλλὰ πατριάρχαι καὶ προφῆται. μὴ οὖν κατίωμεν εἰς τοσαύτην θεοσεβείας σμικρολογίαν· ἵνα τῇ ἐναλλαγῇ τῶν ὄνομάτων τὴν Χριστοῦ βασιλείαν καὶ ιερωσύνην συνιστῶμεν. ἐπεὶ τῇ Ἰουδα φυλῇ τῇ βασιλικῇ ἡ τοῦ Λευὶ φυλὴ ιερατικὴ συνεζύγη· ^fτοῦ Ναασσὼν ἀδελφὴν τὴν Ἐλισάβετ Ἀαρὼν ἀξαμένου· καὶ πάλιν Ἐλεάζαρ τὴν θυγατέρα Φατιήλ· καὶ ἐνθένδε παιδοποιησαμένων. ἐψεύ- 15 σαντο οὖν οἱ εὐαγγελισταὶ συνιστάντες οὐκ ἀλήθειαν, ἀλλ’ εἰκαζόμενον ἔπαινον; καὶ διὰ τοῦτο, ^gοἱ μὲν διὰ Σολομῶνος ἀπὸ Δαβὶδ ἐγενεαλόγησεν ἐπὶ Ἰακὼβ τὸν τοῦ Ἰωσὴφ πατέρα· ^hοἱ δὲ, ἀπὸ Νάθαν τοῦ Δαβὶδ ἐπὶ

tam sacerdotalium, ut opinantur
20 quidem, quam regiorum; ut os-
tenderetur Christus jure sacer-
dos atque rex factus fuisse; qua-
si scilicet huic rei fidem quis ne-
get, vel aliam spem habeat, prae-
25 terquam Christum summum sa-
cerdotem regemque supramun-
danum esse; id vero annun-
ciavit nobis non tribuum cata-
logus, nec generum, quae litteris
30 mandata sunt, commixtio, sed
patriarchæ et prophetæ. Ne
igitur, vos oro, descendamus ad
tam anxiam et minutam circa
religionem curam, ut commu-

tatione nominum regnum ac sa-
cerdotium Christi constituamus;
nam cum regia tribu Judæ tri-
bus sacerdotalis Levi conjuneta
est, siquidem uxorem duxerit
Aaron Elisabetham Naassoni
sororem; et Eleazar porro
Phatielis filiam; ex illisque
liberos uterque procreaverit.
Num igitur mentiti sunt evan-
gelistæ, non veritate sed *ficta*
laude constituta? ac propterea
unus ex illis genus duxit per
Solomonem usque a Davide ad
Jacobum Josephi patrem; alter
vero usque a Nathan Davidis

^f Exod. vi. 23, 25.

^g S. Matt. cap. i.

^h S. Lucæ cap. iii.

‘Ηλὶ τὸν τοῦ Ἰωσὴφ ὄμοίως ἄλλως (for. οὐδὲ ἄλλως) πατέρα; καὶ τοι ἀγνοεῦν αὐτοὺς οὐκ ἔχρην ὡς ἑκατέρα τῶν κατηριθμημένων τάξις τὸ τοῦ Δαβίδ ἐστι γένος, ἢ τοῦ Ἰούδα φυλὴ βασιλική. εἰ γὰρ προφήτης ὁ Νάθαν, ἀλλ’ ὅμως καὶ Σολομὼν, ὃ, τε τούτων πατὴρ ἑκατέρου· ἐκ πολ-5 λῶν δὲ φυλῶν ἔγινοντο προφῆται· ιερεὺς δὲ ἐξ οὐδεμιᾶς τῶν δώδεκα φυλῶν, μόνοι δὲ, Λευīται. μάτην αὐτοῖς ἄρα πέπλασται τὸ ἐψευσμένον. Μὴ δὴ κρατοίη τοιοῦτος λόγος ἐν ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ, ὅτι ψεῦδος σύγκειται εἰς ἀīνον καὶ δοξολογίαν Χριστοῦ. τίς γὰρ οὐκ οἶδε κἀ-10 κεῖνον τὸν ιερώτατον τοῦ ἀποστόλου λόγον κηρύσσοντος καὶ διαγγέλλοντος τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ διῆσχυριζομένου τὴν ἀλήθειαν· μεγάλῳ φόβῳ λέγοντος· ⁱ ὅτι εἰ Χριστὸν λέγουσί τινες μὴ ἐγγέρθαι, (for. excidit οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται) ἡμεῖς δὲ τοῦτο καὶ 15 φαμὲν καὶ πεπιστεύκαμεν, καὶ αὐτὸ καὶ ἐλπίζομεν καὶ κηρύσσομεν. καταψευδομαρτυροῦμεν τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἥγειρε τὸν Χριστὸν, ὃν οὐκ ἥγειρεν. εἰ δὲ οὕτως, ὁ δοξολογῶν Θεὸν πατέρα, δέδοικε μὴ ψευδολόγος δοκοίη ἔργον παρά-

filio ad Heli, simili ratione nec diversa, Josephi patrem? Atqui profecto ignorare illos haud oportebat, utramque seriem virorum enumeratorum Davidis genus esse, Judæ tribum regiam. Etsi enim propheta Nathan fuerit, sed itidem et Solomon, paterque eorum. Ex multis autem tribubus orti sunt prophetæ, sacerdos vero ex nulla duodecim tribuum, solique Levitæ sacerdotes. Frustra ergo ab illis fictum mendacium. Minime profecto valeat in ecclesia Christi

ista ratio, qua conflatur men-20 dacidum in laudem et gloriam Christi. Quis enim nescit sanctissimum illum apostoli sermonem Servatoris nostri resurrectionem prædicantis atque annun-25 ciantis veritatemque affirmantis, qui cum magno timore ait; Si Christum dicunt quidam non resurrexisse, nos autem hoc dicimus et credimus, idemque et 30 speramus et prædicamus, *falsum testimonium adversus Deum dicimus, quod suscitaret Christum, quem non suscitavit.* — Sin vero

δοξον διηγουμενος, πως ουκ ἀν δικαιως φοβηθείη ὁ διὰ ψευδολογίας ἀληθείας σύστασι ποριζόμενος, δόξαν οὐκ ἀληθῆ συντιθείσ; εἰ γὰρ τὰ γένη διάφορα, καὶ μηδὲν καταφέρει γνήσιον σπέρμα ἐπὶ τὸν Ἰωσήφ· 5 εἴρηται δὲ μόνον εἰς σύστασι τοῦ γεννηθησομένου, ὅτι βασιλεὺς καὶ ἵερεὺς ἔσται ὁ ἐσόμενος· ἀποδείξεως μὴ προσούσης, ἀλλὰ τῆς τῶν λόγων σεμνότητος εἰς ὑμνον ἀδρανῆ φερομένης, δῆλον ὡς τοῦ Θεοῦ μὲν ὁ ἔπαινος οὐχ' ἀπτεται, ψεῦδος ὥν· κρίσις δὲ τῷ εἰρηκότι, τὸ 10 οὐκ ὅν ὡς ὅν κομπάσαντι. Huc usque Codd. Vindob. et Coislin. quae autem sequuntur, Eusebius adduxit lib. I. *Hist.* cap. 7.

adeo timebat ille, qui Deum patrem glorificabat, ne falsiloquus 15 videretur, opus mirabile annuntians; quidni jure is timeret, qui per *falsi-loquentiam* confirmationem veritati pararet, opinione haud vera allata? Si enim genera 20 nera diversa sunt, neque illum germanum semen ad Josephum deferunt, dictaque sunt solummodo ad confirmandum de nas-

cituro, futurum eundem esse regem et sacerdotem, dum demonstratio non adest, sed gravitas ac sanctimonia sermonum ad gloriam futilem facit, manifestum est, ad Deum haud pertinere laudem istam, cum falsa sit; damnandum vero illum esse, qui eandem protulerit, jactans de re, quae non existit, tanquam si extiterit.

II.

25 ——— Ἐπειδὴ γὰρ τὰ ὄνόματα τῶν γενῶν ἐν Ἰσραὴλ ἡριθμεῖτο ἡ φύσει, ἡ νόμῳ φύσει μὲν, γνησίου σπέρματος διαδοχῇ (al. διαδοχῇ) νόμῳ δὲ, ἐτέρου παιδοποιουμένου εἰς ὄνομα τελευτήσαντος ἀδελφοῦ ἀτέκνου· (ὅτι

Interprete Valesio.

30 Nam quoniam apud Israelitas generationum nomina, vel ex naturæ, vel ex legis ordine numerabantur: naturæ quidem, cum legitimi filii parentibus succedunt; legis vero, quoties quis in 35

nomen ac familiam fratri sine liberis defuncti filios sustulit. (Cum enim certa spes resurrectionis nondum eis data esset, futuram ejus promissionem mortali quadam resurrectione de-

γὰρ οὐδέπω δέδοτο ἐλπὶς ἀναστάσεως σαφῆς, τὴν μελλουσαν ἐπαγγελίαν ἀναστάσει ἐμιμοῦντο θυητῇ, ἵνα ἀνέκλειπτον μένη τὸ ὄνομα τοῦ μετηλλαχότος.) ἐπεὶ οὖν οἱ τῇ γενεαλογίᾳ ταύτῃ ἐμφερόμενοι, οἱ μὲν διεδέξαντο παῖς πατέρα γνησίως· οἱ δὲ ἑτέροις μὲν ἐγεννήθησαν, ἑτέροις δὲ προστεθησαν κλήσει· ἀμφοτέρων γέγονεν ἡ μνήμη, καὶ τῶν γεγεννηκότων, καὶ τῶν ὡς γεγεννηκότων· οὕτως οὐδέτερον τῶν εὐαγγελίων ψεύδεται, καὶ φύσιν ἀριθμοῦν καὶ νόμον· συνεπεπλάκη γὰρ ἀλλήλοις τὰ γένη, τό, τε ἀπὸ τοῦ Σολομῶντος, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ Νάθαν, ἀναστάσεις ἀτέκνων, καὶ δευτερογαμίαις καὶ ἀναστάσει σπερμάτων· ὡς δικαίως τοὺς αὐτοὺς ἄλλοτε ἄλλων νομίζεσθαι· τῶν μὲν δοκούντων πατέρων, τῶν δὲ ὑπαρχόντων· ὡς ἀμφοτέρας τὰς διηγήσεις κυρίως ἀληθεῖς οὔσας, ἐπὶ τὸν Ἰωσὴφ πολυπλόκως μὲν, ἀλλ’ ἀκριβῶς κατελθεῖν.

"Ina δὲ σαφὲς ἦ τὸ λεγόμενον, τὴν ἐπαλλαγὴν τῶν γενῶν διηγήσομαι. ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ διὰ Σολομῶντος τὰς γενεὰς καταριθμουμένοις, τρίτος ἀπὸ τέλους εὑρίσκεται

lineabant, ut mortui nomen nullis unquam oblitterandum sæculis permaneret.) Quoniam igitur eorum qui inter majores Christi recensentur, alii naturali jure, ut filii, parentibus successerunt; nonnulli vero cum ab aliis procreati essent, aliis adscripti sunt: ideo utrorumque mentio facta est, tam eorum qui vere patres, quam illorum qui quasi patres fuerunt. Ita fit, ut neutrum evangeliorum falsum sit, cum alterum naturam, alterum legem in majoribus enumerandis sequatur. Nam familiae quae cum a Salomone, tum a Nathan de-

ducuntur, adeo inter se permixtæ sunt, partim reparatione nominis eorum qui sine prole decessissent, partim secundis iupitiis, partim etiam seminis suscitatione, ut iidem homines diversos patres habuisse merito credantur; hos quidem ficticos; illos vero naturales. Quo fit, ut evangelii utriusque narratio absolute verissima, vario quidem linearum contextu, sed accurate ad Josephum usque descendat.

Verum ut id quod diximus, clarus fiat, utriusque stirpis seriem proponemus. Igitur si a Davide per Salomonem gene-

Ματθὰν, ὃς ἐγένινησε τὸν Ἰακὼβ τοῦ Ἰωσὴφ τὸν πατέρα ἀπὸ δὲ Νάθαν τοῦ Δαβὶδ κατὰ Λουκᾶν, ὁμοίως τρίτος ἀπὸ τέλους Μελχὶ, οὗ νιὸς ὁ Ἡλὶ ὁ τοῦ Ἰωσὴφ πατήρ· Ἰωσὴφ γὰρ νιὸς Ἡλὶ τοῦ Μελχὶ σκοποῦ τοίνυν ήμιν κειμένου τοῦ Ἰωσὴφ, ἀποδεικτέον πῶς ἐκάτερος αὐτοῦ πατὴρ ἴστορεῖται, ὅ, τε Ἰακὼβ ἀπὸ Σολομῶντος, καὶ Ἡλὶ ὁ ἀπὸ τοῦ Νάθαν ἐκάτερος κατάγοντες τὸ γένος· ὅπως τε πρότερον οὗτοι δὴ ὅ, τε Ἰακὼβ καὶ Ἡλὶ δύο ἀδελφοί· καὶ πρός γε, πῶς οἱ τούτων πατέρες 10 Ματθὰν καὶ Μελχὶ διαφόρων ὄντες γενῶν, τοῦ Ἰωσὴφ ἀναφαίνονται πάπποι. καὶ δὴ οὖν ὅ, τε Ματθὰν καὶ ὁ Μελχὶ ἐν μέρει τὴν αὐτὴν ἀγαγόμενοι γυναικα, ὁμομητρίους ἀδελφοὺς ἐπαιδοποιήσαντο· τοῦ νόμου μὴ κωλύοντος χηρεύουσαν, ἥτοι ἀπολελυμένην, ἡ καὶ τελευτῆσαντος τοῦ ἀνδρὸς, ἄλλῳ γαμεῖσθαι· ἐκ δὲ τῆς Ἐσθᾶ, τοῦτο γὰρ καλεῖσθαι τὴν γυναικα παραδέδοται, πρῶτος Ματθὰν, ὁ ἀπὸ τοῦ Σολομῶντος κατάγων τὸ γένος, τὸν Ἰακὼβ γεννᾷ· καὶ τελευτῆσαντος τοῦ Ματθὰν, Μελχὶ ὁ

rationes cum Matthæo numeraveris, tertius a fine reperietur Matthan qui genuit Jacob patrem Josephi. Quod si cum Luca a Nathan Davidis filio numeres, tertius itidem a fine reperietur Melchi, cuius filius fuit Heli pater Josephi. Sic enim ait; Joseph qui fuit Heli, qui fuit Melchi. Cum igitur velut scopus nobis propositus sit Josephus, explicandum nobis est, quomodo uterque pater illius esse dicatur, tam Jacob qui ex Salomone; quam Heli qui ex Nathan originem dicit: ac præterea quomodo isti duo Jacob et Heli fratres fuerint; deinde vero

qua ratione horum patres Matthan et Melchi, diverso genere prognati, avi Josephi fuisse probentur. Matthan et Melchi cum eandem uxorem alter post alterum habuissent, liberos ex ea, qui uterini fratres erant, suscepérunt. Quippe lex minime vetabat, ne mulier vidua seu repudiata, seu viro ipsius mortuo, alteri nuberet. Igitur ex Estha (hoc enim mulieris nomen fuisse accepimus) primus Matthan qui a Salomone genus ducebat, Jacobum filium sustulit. Post Matthanis autem interitum, Melchi qui ad Nathanem originem referebat; cum ex eadem

ἐπὶ τὸν Νάθαν κατὰ γένος ἀναφερόμενος, χηρεύουσαν ἐκ μὲν τῆς αὐτῆς φυλῆς, ἐξ ἄλλου δὲ γένους ὡν, ὡς προ-εῖπον, ἀγαγόμενος αὐτὴν, ἔσχεν νιὸν τὸν Ἡλί. οὗτω ἐκ διαφόρων δύο γενῶν εὑρήσομεν τόν τε Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἡλὶ ὁμομητρίους ἀδελφούς. ὃν ὁ ἔτερος Ἰακὼβ ἀτέκ- 5 νου τοῦ ἀδελφοῦ τελευτήσαντος Ἡλὶ, τὴν γυναικα παρα- λαβὼν, ἐγένυνησεν ἐξ αὐτῆς τρίτον τὸν Ἰωσήφ· κατὰ φύσιν μὲν ἑαυτῷ, καὶ κατὰ λόγον· διὸ καὶ γέγραπται· Ἰακὼβ δὲ ἐγένυνησε τὸν Ἰωσήφ· κατὰ νόμον δὲ τοῦ Ἡλὶ νιὸς ἦν· ἐκείνῳ γὰρ ὁ Ἰακὼβ ἀδελφὸς ὡν, ἀνέσ- 10 τησε σπέρμα. διόπερ οὐκ ἀκυρωθήσεται καὶ ἡ κατ' αὐτὸν γενεαλογία, ἦν Ματθαῖος μὲν ὁ εὐαγγελιστὴς ἐξαριθμούμενος, Ἰακὼβ δὲ, φησὶν, ἐγένυνησε τὸν Ἰωσήφ· ὁ δὲ Λουκᾶς ἀνάπαλιν· ὃς ἦν νιὸς, ὡς ἐνομίζετο (καὶ γὰρ καὶ τοῦτο προστίθησι) τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἡλὶ, τοῦ 15 Μελχὶ· τὴν γὰρ κατὰ νόμον γένεσιν, ἐπισημότερον οὐκ ἦν ἐξειπεῖν· καὶ τὸ ἐγένυνησεν ἐπὶ τῆς τοιᾶσδε παιδο- ποιᾶς ἄχρι τέλους ἐστώπησε, τὴν ἀναφορὰν ποιη-

tribu sed diversa familia editus esset, ut antea diximus; uxorem eam sortitus, Heli filium suscepit. Hoc modo Jacob et Heli licet diverso genere prognatos, uterinos fratres reperiemus. Quorum alter, Jacob scilicet, cum frater ipsius Heli sine liberis decessisset, viduam ejus conjugem sibi accipiens, tertium ex ea Josephum genuit, naturali quidem ratione filium suum. Unde etiam scriptum est: Jacob autem genuit Joseph. Sed secundum legem filius erat Heli, quippe cum ei semen Jacobus frater suscavisset. Proinde nec generis per eum deducta series, vana ac fu-

tilis deprehendetur: quam Matthæus quidem recensens, Jacob, 20 inquit, genuit Joseph. Lucas vero e contrario a filiis ad parentes ascendens. Jesus, inquit, qui erat, ut putabatur, (hoc enim diserte addit) filius Joseph 25 qui fuit Heli, qui fuit Melchi. Neque enim poterat disertius exprimi ficticia illa generandi ratio quæ ex lege profecta est. Ideo in hujusmodi liberorum 30 generatione, verbum illud, genuit, ad finem usque retieuit, cum ad ipsum usque Adamum, qui fuit Dei, gradatim ascendiendo, totius generis seriem per- 35 duxisset.

σάμενος ἕως τοῦ Ἀδὰμ καὶ τοῦ Θεοῦ κατ' ἀνάλυσιν.

Οὐδὲ μὴν ἀναπόδεικτον ἡ ἐσχεδιασμένου ἐστὶ τοῦτο· τοῦ γοῦν Σωτῆρος οἱ κατὰ σάρκα συγγενεῖς, εἴτ' οὖν φανητιῶντες, εἴθ' ἀπλῶς ἐκδιδάσκοντες, πάντως δὲ ἀληθεύοντες, παρέδοσαν καὶ ταῦτα. ὡς Ἰδουμαῖοι λησταὶ Ἀσκάλωνι πόλει τῆς Παλαιστίνης ἐπελθόντες, ἔξ εἰδωλείου Ἀπόλλωνος, ὃ πρὸς τοὺς τείχεσιν ἴδρυτο, Ἀντίπατρον Ἡρώδου τινὸς ἱεροδούλου παιδία, πρὸς τοὺς ἄλλοις σύλοις αἰχμάλωτον ἀπῆγον· τῷ δὲ λύτρᾳ ὑπὲρ τοῦ νιοῦ καταθέσθαι μὴ δύνασθαι τὸν ἱερέα, ὁ Ἀντίπατρος τοῖς τῶν Ἰδουμαίων ἔθεσιν ἐντραφεὶς, ὕστερον Υρκανῷ φιλοῦται τῷ τῆς Ἰουδαίας ἀρχιερεῖ. πρεσβεύσας δὲ πρὸς Πομπήιον ὑπὲρ τοῦ Υρκανοῦ, καὶ τὴν βασι-
15 λείαν ἐλευθερώσας αὐτῷ ὑπὸ Ἀριστοβούλου τοῦ ἀδελφοῦ περικοπτομένην, αὐτὸς ηύτυχησεν ἐπιμελητὴς τῆς Παλαιστίνης χρηματίσαι· διαδέχεται δὲ τὸν Ἀντίπατρον φθόνῳ τῆς πολλῆς εὐτυχίας δολοφονηθέντα, ὁ νιὸς Ἡρώδης· ὃς ὕστερον ὑπ' Ἀντωνίου καὶ τοῦ Σε-

20 Neque vero id certa ratione destitutum aut temere confictum est. Cognati enim Servatoris nostri, sive ad ostendendam generis sui nobilitatem, sive ut
25 simpliciter rem docerent, veraci utique sermone hæc nobis trādiderunt: latrones scilicet Iudæos, cum Ascaloni Palæstinæ civitati supervenissent, ex de-
30 lubro quodam Apollinis quod ad ipsos urbis muros positum erat, Antipatrum Herodis cuiusdam Hieroduli filium simul cum reliqua sacra præda captivum dux-
35 isse. Cum vero pro redemp-

tione filii minister templi pretium solvere non valeret, Antipater Idumæorum more institutoque educatus, postmodum Hyrcani summi Judæorum pontificis amicus effectus est. Mox legatus ad Pompeium missus ab Hyrcano, cum ei regnum quod Aristobulus maxima ex parte occupaverat, liberum restituisset, ad summam felicitatem pervenit, curator Palæstinæ promotus. Tandem ab iis qui felicitati ejus invidebant, per insidias interfectus, Herodem filium successorem reliquit, cui postea An-

βαστοῦ, συγκλήτου δόγματι τῶν Ἰουδαίων ἐκρίθη βασι-
λεύειν· οὗ παῖδες, Ἡρώδης οἵ τ' ἄλλοι τετράρχαι. ταῦτα
μὲν δὴ κοινὰ καὶ ταῦς Ἐλλήνων ιστορίαις. ἀναγράπτων
δὲ εἰς τότε ἐν τοῖς ἀρχείοις ὅντων (πάντων Ruyf.) τῶν
Ἐβραϊκῶν γενῶν, καὶ τῶν ἄχρι προσηλύτων ἀνα- 5
φερομένων, ὡς Ἀχιὼρ τοῦ Ἀμμανίτου, καὶ Ροὺθ τῆς
Μωαβίτιδος, τῶν τε ἀπ' Αἴγυπτου συνεκπεσόντων ἐπι-
μίκτων, ὁ Ἡρώδης οὐδέν τι συμβαλλομένου τοῦ τῶν
Ισραηλιτῶν γένους αὐτῷ, καὶ τῷ συνειδότι τῆς δυσ-
γενείας κρουόμενος, ἐνέπρησεν αὐτῶν τὰς ἀναγραφὰς 10
τῶν γενῶν· οἰόμενος εὐγενῆς ἀναφανεῖσθαι, τῷ μηδὲ
ἄλλον ἔχειν ἐκ δημοσίου συγγραφῆς τὸ γένος ἀνάγειν
ἐπὶ τοὺς πατριάρχας, ἢ προσηλύτους, τούς τε καλου-
μένους Γειώρας τοὺς ἐπιμίκτους. ὀλίγοι δὴ τῶν ἐπι-
μελῶν, ἴδιωτικὰς ἔαυτοῖς ἀπογραφὰς, ἢ μνημονεύσαντες 15
τῶν ὄνομάτων, ἢ ἄλλως ἔχοντες ἐξ ἀντιγράφων, ἐνα-
βρύνονται (for. ἐνεβρύνοντο Scaliger.) σωζομένης τῇ μνή-
μῃ τῆς εὐγενείας· ὧν ἐτύγχανον οἱ προειρημένοι Δεσ-

tonius et Augustus ex senatus-
consulto regnum Judææ adju-
dicarunt. Hujus Herodis filius
fuit Herodes aliquie tetrarchæ.
Et hæc quidem gentilium etiam
historiæ cum Judaïca communia
sunt. Ceterum cum ad id usque
temporis in tabulariis publicis
descriptæ essent origines tam fa-
miliarum Hebraicarum, quam
eorum qui ad proselytos, id est
advenas genus suum referebant,
verbi gratia ad Achior Amani-
tem, et ad Ruth Moabitidem,
eosque qui ex Ægypto simul cum
Israelitis egressi per matrimonia
cum ipsis permixti fuerant, He-
rodes priscas illas Israelitarum

familias nihil ad se pertinere in-
telligens, ignobilitatis suæ con- 20
scientia stimulatus, omnia illa
veterum familiarum monumenta
concremavit: ratus se tum de-
mum nobilem visum iri, cum
nemo esset qui ex publicis mo- 25
numentis originem generis sui,
vel ad patriarchas, vel ad pro-
selytos, vel ad permixtos Israe-
litis peregrinos qui Γειώραι di-
cuntur, posset referre. Pauci 30
tamen antiquitatis studiosi pri-
vatos stirpis suæ commentarios,
vel quod nomina ipsa memoriter
callerent, vel ex archivis de-
scriptos penes se habentes, in 35
primis gloriabantur quod avitæ

πόσυνοι καλούμενοι, διὰ τὴν πρὸς τὸ σωτήριον γένος συνάφειαν ἀπό τε Ναζάρων καὶ Κωχαβὰ κωμῶν Ἰουδαϊκῶν τῇ λοιπῇ γῇ ἐπιφοιτήσαντες, καὶ τὴν προειρημένην γενεαλογίαν (ἐκ μνήμης supplet ex Rufino Strothius) 5 ἔκ τε τῆς βίβλου τῶν ἡμερῶν εἰς ὅσον ἔξικνοῦντο ἔξηγησάμενοι. εἴτ' οὖν οὗτος, εἴτ' ἄλλως ἔχοι, σαφεστέραν ἔξηγησιν οὐκ ἀν ἔχοι τις ἄλλος ἔξευρεν ώς ἔγωγε νομίζω, πᾶς τε ὃς εὐγνώμων τυγχάνει. καὶ ἡμῖν αὕτη μελέτω, εἰ καὶ μὴ ἐμμάρτυρός ἐστι, τῷ μὴ κρείττονα ἢ ἀληθεστέραν ἔχειν εἰπεῖν. τὸ μέντοι εὐαγγέλιον πάντως ἀληθεύει.

Καὶ ἐπὶ τέλει δὲ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς, προστίθησι ταῦτα.

Ματθὰν ὁ ἀπὸ Σολομῶνος, ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ. Ματθὰν ἀποθανόντος, Μελχὶ ὁ ἀπὸ Νάθαν, ἐκ τῆς αὐτῆς γυναικὸς ἐγέννησε τὸν Ἡλί. ὁμομήτριοι ἄρα 15 ἀδελφοὶ Ἡλὶ καὶ Ἰακώβ. Ἡλὶ ἀτέκνου ἀποθανόντος, ὁ Ἰακὼβ ἀνέστησεν αὐτῷ σπέρμα, γεννήσας τὸν Ἰωσῆφ, κατὰ φύσιν μὲν ἑαυτῷ, κατὰ νόμον δὲ τῷ Ἡλί. οὗτος ἀμφοτέρων υἱὸς ἦν ὁ Ἰωσῆφ.

nobilis nobilitatis memoriam conser-
20 vassent. Ex quorum numero erant hi de quibus supra dixi, ob propinquitatem generis qua Servatori nostro juncti erant δεσπόσυνοι appellati. Qui e Na-
25 zāris et Cochaba Judææ vicis in varias regiones dispersi, supradictam generis seriem, ex ephemeridum libro quam poterant fi- delissime exposuerunt. Sive igi-
30 tur ita se res habet, sive aliter, planiorem certe interpretationem, meo quidem judicio aliorumque qui æqui rerum aestimatorem esse volent, nemo fa-
35 cile repererit. Proinde hæc nobis sufficiat, tametsi nullo testi- monio fulta; quando nec me-

liorem aliam nec veriorem proferre possumus. Ceterum quin vera sit evangelii narratio dubitari non potest.

In fine autem ejusdem epistolæ Africanus hæc addit.

Matthan a Salomone genus ducens, Jacobum genuit. Mortuo deinde Matthane, Melchi oriundus ex Nathanis stirpe, ex eadem muliere genuit Heli. Quocirca Jacobus et Heli fratres erant uterini. Heli deinde sine liberis defuncto, Jacobus ei semen suscitavit, Josepho genito: qui natura quidem Jacobi, lege autem Heli filius fuit. Sic uterque Josephi pater recte dicitur.

EX

LIBRIS QUINQUE DE TEMPORIBUS,
SEU CHRONICO.

I.

*Τὴν πρώτην ἡμέραν ὁ Ἀφρικανὸς νοητὴν λέγει, διὰ τὸ 5
ἀδιοργανίστον εἶναι τέως τὸ πρωτόκτιστον φῶς καὶ
κεχυμένον.* Profert hoc Georgius Syncellus in *Chronographia*
sua pag. 3. edit. Goar.

Primum diem spiritualiter in-
telligendum esse dicit Africanus,   eo quod indigesta etiam fuerit
diffusaque primigenia lux.   10

II.

*Οὗτοι δέ εἰσιν οἱ περὶ τῆς ταφῆς τοῦ Ἀδὰμ εἰρηκότες, Ἀφρι-
κανὸς καὶ ὁ ἄγιος Ἀθανάσιος.* A Montfauconio in *Collect. Nov.
Patrum Gr.* tom. ii. p. 105. ex Cod. Reg. Paris. 2441. desumpt.
Est Catena in Joannem.   15

Hi de sepultura Adami dixerunt, Africanus et sanctus Athanasius.

III.

*Ἐνώς ^k ἥλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ
Θεοῦ πρῶτος, τοῦτ' ἔστι προσαγορεύεσθαι ὄνόματι*

Interprete Jac. Goaro.

*Enos Domini Dei nomen pri- primus) speravit: hoc est Dei
mus invocare (nomine appellari nomine cœpit appellari. Ex-*

^k Gen. iv. comm. ult.

Θεοῦ ἐρμηνεύεται γὰρ ὁ Ἐνώς ωσανὲ ἄνθρωπος, κατὰ τὸν Ἐβραϊκὸν νοῦν. οὗτῳ δὲ καὶ ὁ Σωτὴρ, νιὸς ὅντως ἀνθρώπου κατὰ τὸν φυσικὸν λόγον. Ἀφρικανοῦ. Ήας affert Georgius Syncellus pag. 10. *Chronographiæ*.

5 ponitur enim Enos secundum Hebraicæ literæ mentem, quasi homo, ita et Salvator veri (vere) hominis filius est juxta naturalem rationem: *ait Africanus.*

IV.

Λέγεται γὰρ ὁμωνύμως ὁ Θεὸς πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτοῦ,
10 ἐπειδὴ ἐν πᾶσιν ἔστιν. Ἐν δὲ τῇ οἰκονομίᾳ, ως κατὰ τὴν οὐσίαν ὅλην οὐσιωθεὶς, ἄνθρωπος λέγεται, κατὰ τὸ εἰρημένον.¹ Ἐν ᾧ κατοικεῖ πᾶν τῆς Θεότητος τὸ πληρῶμα σωματικῶς. Ήας in *Scholiis extant Maximi Confessoris in Dionys. Areop. p. 76. ed. Corderii Op. S. Dion. Areop.* adscript.

15

Interprete Balth. Corderio.

Dicitur enim eodem nomine Deus omnibus quae ex ipso sunt, quoniam in omnibus existit. In
20 hac autem dispensatione tanquam secundum totam hominis substantiam substantialis, homo dicitur, juxta quod dictum est: *In quo inhabitavit omnis plenitudo divinitatis corporaliter.*

V.

— περὶ οὐ (Mathusalæ) Ἀφρικανός (hoc sumptum est ex Georgii Syncelli *Chronographia* pag. 21.) Οὗτος ἀπάντων πλείονα χρόνον βιοῖ, τῶν τε πρὸ αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐξῆς

25

Interprete Goaro.

—de quo Africanus. Hic præ posterioribus longiorem vitam omnibus, cum majoribus, tum annis nimirum, nongentis sex-

¹ Coloss. ii. 9.

εἰς ἡμᾶς· εἰς (for. εἰσὶ) ἔτη τὰ σύμπαντα, ^mἐννακόσια ἔξήκοντα ἐννέα. τάχα τι (for. τε) σημαίνει τὸ πολυχρόνιον αὐτοῦ, διὰ τὴν ὑπερκόσμιον ὄγδοοάδα, Κυριακὴν ἡμέραν. ὅγδοος γὰρ ἀπὸ τοῦ πρώτου τυγχάνει. ὃ δ' ὑστερεῖ τοῦτο (for. τούτῳ) πρὸς ἀναπλήρωσιν τῆς χιλιάδος, ⁿπάντων 5 ὑπάρχων πλήρωμα, ἀνεπλήρωσεν ὁ Σωτήρ. εἴτα φησίν. ^oΕἰσὶ τρεῖς ὁμωνυμίαι τῶν ἀπὸ Καΐν τοῖς ἀπὸ Σὴθ, ὡς Ἐνὼχ, καὶ Μαθουσάλα, καὶ Λάμεχ.

aginta novem duxit. Forsan ejus vitæ diuturnitas nonnihil menti objicit, quod cælestem octonarium diem, videlicet Dominicum spectat. A primo siquidem ille numeratur octavus: prima vero millenarii perfectio (31. in-

tellige) quam addidit Salvator, ad complementum illi deficit. ¹⁰ Tum subjungit. Tres sunt quædam filiorum Cain filiis Seth appellationes communes: Enoch, Mathusala, et Lamech.

15

VI.

^pΑδὰμ γενόμενος ἐτῶν σλ'. γεννᾶ τὸν Σὴθ, καὶ τούτοις ἐπίζησας ἔτη ψ'. ἀπέθανεν, ἥτοι δεύτερον θάνατον.

Σὴθ γενόμενος ἐτῶν σε'. ἐγένυνησεν τὸν Ἐνώς. ^qΑπὸ 20 Αδὰμ τοίνυν μέχρι γενέσεως Ἐνώς ἔτη τὰ σύμπαντα νλε'.

Ἐνώς ὑπάρχων ἐτῶν ρζ'. γεννᾶ τὸν Καΐναν.

Καΐναν δὲ ἐτῶν ρο'. γεννᾶ τὸν Μαλαλεήλ.

Interprete Goaro.

52

Cum esset Adamus annorum 230. genuit Seth: tum vero superstes annis 700. luce privat, hoc est secundam mortem obit.

Seth annis 205. natus genuit Enos: ab Adamo itaque usque

ad Enos natalem diem numerantur anni 435.

Enos annorum 190. genuit Caïnan.

Caïnan autem annorum 170. 30 genuit Malaleel.

^m Gen. v. 27. ⁿ Joan. i. 16. ^o Gen. capp. iv. et v. ^p Gen. v. 3—28.

Μαλαλεὶλ δὲ ἐτῶν ρξέ'. γεννᾶ τὸν Ἰαρέδ.

Ἰαρέδ δὲ ἐτῶν ρξβ'. γεννᾶ τὸν Ἔνώχ.

Ἐνώχ δὲ ὑπάρχων ἐτῶν ρξέ'. γεννᾶ τὸν Μαθουσάλα.
καὶ εὐαρεστήσας τῷ Θεῷ, ἐπιζήσας ἔτη σ', οὐχ εύ-
5 ρίσκετο.

Μαθουσάλα γενόμενος ἐτῶν ρπζ'. ἐγέννησεν τὸν
Λάμεχ.

Λάμεχ ὑπάρχων ἐτῶν ρπη'. γεννᾶ τὸν Νῶε.

Hæc affert idem Georgius pag. 81. *Chronographia*.

10 Malaleel vero annorum 165. genuit Iared.

Iared ætatis 162. genuit Enoch.

15 Enoch vero annorum 165. genuit Mathusala: annisque du-

centis superstes cum Deo placuisse, non ulterius visus est.

Mathusala annis 187. natus genuit Lamech.

Lamech annis 188. natus genuit Noe.

VII.

^qΠλήθους ἀνθρώπων γενομένου ἐπὶ τῆς γῆς ἄγγελοι τοῦ οὐρανοῦ θυγατράσιν ἀνθρώπων συνῆλθον. ἐν ἐνίοις ἀντιγράφοις εὑρον, οἱ νιοὶ τοῦ Θεοῦ. μυθεύεται δὲ, ὡς 20 οἵμαι. ἀπὸ (for. legend. οἱ μὲν ἀπὸ) τοῦ Σὴθ ὑπὸ τοῦ πνεύματος οἱ νιοὶ Θεοῦ προσαγορεύονται, διὰ τοὺς ἀπ' αὐτοῦ γενεαλογουμένους δικαίους τε καὶ πατριάρχας ἄχρι τοῦ Σωτῆρος· τοὺς δ' ἀπὸ Καΐν ἀνθρώπων ἀποκαλεῖ σπορὰν, ὡς οὐδέ τι θεῖον ἐσχηκότας, διὰ πονηρίαν γέ-

25

Interprete Goaro.

Aucta super terram hominum multitudine, angeli cœli filiabus hominum commixti sunt: in quibusdam exemplaribus legi, 30 filii Dei. Indicat, ut reor, Spiritus sanctus a Seth patre Dei

filios vocari, ob enatos ex ejus stirpe usque ad Salvatorem justos et patriarchas: Cain vero progeniem, ceu nil divinum referentem, ob generis pravitatem, ac confusæ naturæ dissimilitu-

^q Gen. vi. 1, 2.

nous, καὶ διὰ τὸ τῆς φύσεως ἀνόμοιον· ἐπιμιχθέντων αὐτῶν (for. δ' αὐτῶν) τὴν ἀγανάκτησιν ποιήσασθαι τὸν Θεόν. εἰ δὲ ἐπ' ἀγγέλων νοοῦτο ἔχειν τούτους (for. τοῦτο,) τοὺς περὶ μαγείας καὶ γοητείας, ἔτι δὲ ἀριθμῶν κινήσεως, (for. addend. ἐσχολακότας συνιέναι χρὴ, vide 5 notam) τῶν μετεώρων ταῖς γυναιξὶ τὴν γνῶσιν παραδεδωκέναι, ἀφ' ὧν ἐποιήσαντο παιδας τοὺς γίγαντας, δι' οὓς τῆς κακίας ἐπιγενομένης, ἔγνω πᾶν ἀφανίσαι ζώων γένος ὁ Θεὸς ἐν κατακλυσμῷ· ἀπειλήσας ρκ'. ἔτη οὐχ ὑπερβήσεσθαι τοὺς ἀνθρώπους. μήδε νομι- 10 ζέσθω ζῆτημα, διὰ τὸ πλείονα χρόνον τινὰς ὕστερον βιῶναι. τὸ γὰρ διάστημα τοῦ χρόνου γέγονεν ἐκατὸν ἔτη μέχρι τοῦ κατακλυσμοῦ κατὰ τῶν ἀμαρτωλῶν τῶν τότε ἥσαν γὰρ εἰκοσαετεῖς. ^tΤῷ Νῷ διὰ δικαιοσύνην εὐαρεστήσαντι κιβωτὸν ὑπέθετο κατασκευάσαι 15 Θεός· καὶ γενομένης, ^uεἰσῆλθον εἰς αὐτὴν, αὐτός τε Νῷ, καὶ οἱ νιοὶ, καὶ ἡ γυνὴ, καὶ αἱ νύμφαι, καὶ ἀπὸ παντὸς ζώου ἀπαρχὴ, εἰς διαμονὴν τοῦ γένους. ^vἢν δὲ

dinem, hominum semen appellat: eisdemque indignationis suae signa Deum influisse narrat. At si de angelis sermonem fieri sentiamus; magiis et præstigiis deditos accipi necesse est, qui astrorum et numerorum motum, rerumque sublimium, vel meteorum notitiam mulieribus tradiderunt, quorum congressu conceperunt illæ gigantes, a quibus scelerum omnium colluvie in universum orbem propagata, perfidum omne viventium genus diluvio perdere Deus decrevit, vicesimum et centesimum annum homines non superaturos mi-

natus. Nullus porro dubius hæsitet, aut quæstionem anxius 20 moveat, spatium hoc vitæ quosdam prætergressos contemplatus. Ætatis quippe, durationisque vitæ spatium post solos centum annos diluvio instante terminandum, peccatoribus vicesimum jam annum agentibus, in scelerum pœnam, velut lata sententia fuit præfixum. Noe vero ob singularem justitiam sibi gravatum arcam construere jussit Deus: eaque absoluta, ingressi sunt in eam ipse Noe, et filii, uxor, et nurus, et selectæ quædam ad generis eorum cujusvis 35

^r Gen. vi. 4. ^s Gen. vi. 3. ^t Gen. vi. 9. ^u Gen. vii. 7. ^v Gen. vii. 6.

ἐτῶν ἔξακοσίων ὁ Νῶε, ὅτε ὁ κατακλυσμὸς ἐγένετο.
^w ὡς δὲ ἐληξε τὸ ὕδωρ, η κιβωτὸς ἰδρύθη ἐπὶ τὰ ὄρη
 Ἀραράτ, ἢ τινα ἵσμεν ἐν Παρθίᾳ εἶναι τινὲς δὲ ἐν
 Κελαιναῖς τῆς Φρυγίας εἶναι φασίν· εἰδον δὲ τὸν τόπον
 5 ἑκάτερον. ἐπεκράτησεν δὲ ὁ κατακλυσμὸς ἐνιαυτόν· καὶ
 τότε ἐξηράνθη ἡ γῆ· ^x οἱ δὲ ἐξῆλθον τῆς κιβωτοῦ κατὰ
 συζυγίας, ὡς ἔστιν εὐρεῖν, καὶ οὐχ ὃν εἰσῆλθον τρόπον,
^y κατὰ γένη· ^z εὐλογοῦνται τε πρὸς τοῦ Θεοῦ. τούτων
 μὲν οὖν ἔκαστον τῶν διαφερόντων τι σημαίνει. Affert
 10 hæc idem Georgius, partim pag. 19. partim vero pag. 21.

conservandi fiduciam animantium primitiæ. Imminente porro diluvio annos vitæ sexcentos Noe jam attigerat: aquis vero sub-
 15 sidentibus, in montibus Ararat, quos esse Parthiæ novimus; qui-
 dam licet Celænis, vel in nigra Phrygia contendant extare, (lo-
 cūs uterque mihi de visu notus
 20 est) arca constituit. Aquarum hæc inundatio anno integro ste-

tit: ac demum exsiccata est terra. Combinata demum mas et fœmina, prout reperiri contigit, non ordine quo juxta genus distincta fuerant ingressa, ex arca prodierunt animantia, quæ subinde a Deo prospera benedictionum accessione cumulan-
 tur: et eorum quidem, quæ nobis conducunt, nonnihil ista significant.

VIII.

^aΝῶε ἦν ἐτῶν χ'. ὅτε ὁ κατακλυσμὸς ἐγένετο. γίνε-
 ται τοίνυν ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Νῶε καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ
 25 βοτξβ'. ἔτη. Affert hoc Georgius pag. 83.

Interprete Goaro.

Ingruente diluvio 600. anno-
 rum erat Noe. Ab Adamo igi-

tur versus Noe et diluvium nu-
 merantur anni 2262.

^w Gen. viii. 3, 4.

^x Gen. viii. 19.

^y Gen. vii. 9, 15, 16.

^z Gen. ix. 1.

^a Gen. vii. 6.

IX.

^b Μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν Σὴμ ἐγένυνησεν τὸν Ἀρφαξάδ. Ἀρφαξάδ δὲ γενόμενος ἐτῶν ρλέ'. γεννᾶ τὸν Σαλὰ, βτζ'. (Nescit Africanus, sicut codex Hebraeus, τὸν δεύτερον Καῦνᾶν, qui inter Arphaxad Salamque hodie saltem in 5 Versione τῶν ο' extat.) Σαλὰ γενόμενος ἐτῶν ρλ'. γεννᾶ τὸν Ἐβερ, βφκζ'. Ἐβερ γενόμενος ἐτῶν ρλδ'. γεννᾶ τὸν Φαλὲκ, βχξά'. οὗτος ἐπικληθέντα διὰ τὸ ἐν ήμέραις αὐτοῦ μερισθῆναι τὴν γῆν. Φαλὲκ ἐτῶν ρλ'. ἐγένυνησε τὸν Ραγαῦ, καὶ ἐπιζήσας ἔτη σθ'. ἐτελεύτησεν. Ἀπὸ 10 Ἀδὰμ ἐπὶ τελευτὴν Φαλὲκ ἔτη γ.

‘Ραγαῦ ἐτῶν ρλβ’. γενόμενος ἐγένυνησε τὸν Σερούχ. Σερούχ ρλ'. τὸν Ναχώρ. Ναχὼρ οθ'. τὸν Θάρα. Θάρα ο'. ἐτῶν ὧν τὸν Ἀβραὰμ, καὶ Ναχὼρ, καὶ Ἀρράν. Τῷ γσοζ'. ἔτει τοῦ κόσμου ἐπέβη Ἀβραὰμ τῆς 15 ἐπηγγελμένης Χαναναίτιδος γῆς.

‘Ενθεν ἄρχεται τῶν Ἐβραίων ἡ προσωνυμία. Ἐβραῖοι γὰρ οἱ περάται ἐρμηνεύονται, διαπεράσαντος Εὐ-

Interprete Goaro.

Post diluvium Sem genuit Arphaxad. Arphaxad annis 135. natus genuit Sala: anno 2397. Sala annis 130. natus genuit Heber, anno 2527. Heber annis 134. natus, anno 2661. genuit Phalec, sic vocatum, quod ejus aetate divisa fuerit terra. Phalec annis 130. natus genuit Ragam, et superstes annis 209. morte sublatus est. Ab Adamo usque ad mortem Phalec anni 3000.

Ragam annis 132. natus genit Saruch. Saruch anno centesimo trigesimo genuit Nachor. Nachor anno septuagesimo nono genuit Thara. Thara anno 70. genuit Abraham, Nachor, et 25 Aram. Anno mundi 3277. terram Chananitudem sibi promissam ingressus est Abraham.

Hic primum nomen Hebraeorum auditum est. Hebrei 30 namque transmigrantes expounduntur, qui cum Abraham tra-

^b Gen. xi. 10. et seqq.

φράτην Ἀβραάμ· καὶ οὐχ, ὡς οἴονται τινες, ἀπὸ Ἐβρ
τοῦ προειρημένου.

Συνάγεται τοίνυν εἰς τὴν ἐπίβασιν τῆς κατηγγελ-
μένης γῆς Ἀβραὰμ, ἀπὸ μὲν τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ Νῶε,
5 γενεῶν δέκα ἔτη μιέ. ἀπὸ δὲ Ἀδὰμ, γενεῶν κ'. ἔτη
γησοζ'. Exstant haec in pagg. 86. et 93. et 99. ejusdem Georgii
Chronographiæ.

jecerunt Euphratem; et non, ut
quidem autumant, ab Heber: de
10 quo alibi sermo habitus.

A præterito itaque diluvio,
Noeque temporibus, usque ad

ingressum Abrahæ in terram
promissam, generationum decem
anni 1015. colliguntur: ab A-
damo vero, generationum viginti
anni 3277.

X.

Αἰγύπτιοι μὲν οὖν ἐπὶ τὸ κομπωδέστερον, χρόνων
15 περιττὰς περιόδους καὶ μυριάδας ἔτῶν, κατὰ θέσιν τινὰ
τῶν παρ' αὐτοῖς ἀστρολογουμένων ἐξέθεντο. ἃς τινες
τῶν ταῦτα ἀκριβοῦν δοξάντων συστέλλοντες σελη-
νιαίους εἶπον ἐνιαυτούς· οὐδὲν (for. οἱ οὐδὲν) ἔλαττον
20 ἐπὶ τὸ μυθῶδες ἀπονενευκότες, συμπίπτουσι ταῖς ὀκτὼ
καὶ ἑννέα χιλιάσιν ἔτῶν, ἃς Αἰγυπτίων οἱ παρὰ Πλά-
τωνα ἱερεῖς εἰς Σόλωνα καταριθμοῦντες οὐκ ἀληθεύουσιν.

Καὶ μετ' ὀλίγα. Τὰ γὰρ Φοινίκων τρισμύρια ἔτη, ἡ
τὸν τῶν Χαλδαίων λῆρον, τὸν τῶν τεσσαράκοντα ὀκτὼ

Interprete Goaro.

25 *Ægyptii certe de suæ ætatis antiquitate jactantius eloquuti,*
per annorum revolutiones et myriades prorogatam quandam seriem ex astrologicis experi-
30 mentis statuerunt: quas quidem
ii, qui se penitus inspexisse arbitrantur, summatim legentes, fabulis nihilo secius addicti, annos hujusmodi lunares putando
35 commenti sunt, et confictis octo

vel novem annorum millenariis, quæ Soloni velut authori *Ægyptiorum* sacerdotes apud Platonem quondam ascripserunt, a veritate probavere se longe dissitos.

Et quibusdam interjectis. A Phœnicibus pariter myriades annorum tres jactatas, Chaldæorumque deliria, nec non quadraginta et octo alias myriades, quid memorare necesse est? A Chal-

μυριάδων τί δεῖ καὶ λέγειν ; ἐκ τούτων γὰρ Ἰουδαῖοι τὸ ἀνέκαθεν γεγονότες, ἀπὸ Ἀβραὰμ ἀρξάμενοι, ἀτυφότερόν τε καὶ ἀνθρωπίνως, μετὰ (for. κατὰ) τοῦ ἀληθοῦς διὰ τοῦ Μωσέως πνεύματος διδαχθέντες, ἐκ τε τῶν λοιπῶν Ἐβραϊκῶν ἱστοριῶν, ἀριθμὸν ἑτῶν πεντάκις χιλίων 5 πεντακοσίων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Σωτηρίου Λόγου τὴν ἐπὶ τῆς μοναρχίας τῶν Καισάρων κηρυσσομένην παραδεδώκασιν. Extant hæc in ejusdem Georgii *Chronograph.* pag. 17.

dæis enim per Abrahamum patrem orti Judæi, vero Moysis spiritu imbuti, qua dedecet homines a fastu alienos, suique memores, modestia, ex relictis sibi Hebræorum monumentis an-

norum quinquies millium et 10 quingentorum numerum usque ad salutaris Verbi adventum sub Cæsarum imperio mundo evulgatum posteris tradiderunt.

15

XI.

DYNASTIÆ AEGYPTIÆ,

QUAS

EX AEGYPTIACIS MANETHONIS COLLECTAS
AFRICANUS

20

IN LIBROS SUOS RETULIT DE TEMPORIBUS.

Titulus Dynastiarum apud Georgium Syncellum CPol.
Περὶ τῶν μετὰ τὸν κατακλυσμὸν Αἴγυπτου Δυναστειῶν,
ὡς ὁ Ἀφρικανός.

Ex primo Manethonis libro.

25

α'. Μετὰ νεκύας καὶ τοὺς ἡμιθέους Πρώτη Δυναστεία καταριθμεῖται βασιλέων ὅκτω, ὃν πρώτος Μήνης

De Aegypti Dynastiis post Diluvium, secundum Africanum.

i. Post Mortuos et Semideos prima Dynastia censetur regum octo, quorum primus Menes

Theinites annis 62. regnavit, qui 30

Θεινίτης ἐβασίλευσεν ἔτη ξβ'. ὃς ὑπὸ ἵπποποτάμου διαρπαγεὶς διεφθάρη.

β'. Ἀθῶθις νὺὸς ἔτη νξ'. ὁ τὰ ἐν Μέμφει βασίλεια οἰκοδομήσας· οὐ φέρονται βίβλοι ἀνατομικαὶ, ιατρὸς 5 γὰρ ἦν.

γ'. Κενκένης νὺὸς ἔτη λα'.

δ'. Οὐενέφης νὺὸς ἔτη κγ'. ἐφ' οὖ λιμὸς κατέσχε τὴν Αἴγυπτον μέγας· οὗτος τὰς περὶ Κωχώμην ἤγειρε πυραμίδας.

10 ε'. Ούσαφαῖδος νὺὸς ἔτη κ'.
ς'. Νιεβὲς νὺὸς ἔτη κς'.

ζ'. Σεμέμψης νὺὸς ἔτη ιη'. ἐφ' οὖ φθορὰ μεγίστη κατέσχεν τὴν Αἴγυπτον.
η'. Βιηνεχῆς νὺὸς ἔτη κς'.

15 'Ομοῦ ἔτη σνγ'. (σξγ'.) Extant hæc in *Chronographia* ejusdem Georgii Syncelli pag. 54.

ab hippopotamo raptus perit.

2. Athothis filius, annis 57. qui apud Memphim regiam aedi-
20 ficavit; cuius feruntur libri de
anatomia, medicus enim erat.

3. Cencenes filius, annis 31.

4. Venephes filius, annis 23. sub quo fames ingens Ægyptum
25 invasit; hic apud Cochomen

pyramidas illas erexit.

5. Usaphædus filius, annis 20.

6. Niebes filius, annis 26.

7. Semempsis filius, annis 18. sub quo maxima pestis Ægyptum invasit.

8. Bieneches filius, annis 26.

Simul anni 253. (263.)

DYNASTIA II.

Δευτέρα Δυναστεία βασιλέων ἐννέα.

'Ων πρῶτος Βῶχος ἔτη λη'. ἐφ' οὖ χάσμα κατὰ Βού-
βαστον ἐγένετο, καὶ ἀπόλοντο πολλοί.

30 Interprete quidem Goaro, qui et reliquas Dynastias Latine vertit,
Sed regum nominibus atque annis ad substituta Græca correctis.

Dynastia Secunda regum novem.

1. Quorum Bochus annis 38. sub quo portentosus terræ hia-
tus ad Bubastin, quo plerosque perire contigit.

β'. Καιαχῶς ἔτη λθ'. ἐφ' οὖς οἱ βόες Ἀπις ἐν Μέμφει καὶ Μνεύις ἐν Ἡλιοπόλει καὶ ὁ Μενδήσιος τράγος, ἐνομίσθησαν εἶναι Θεοί.

γ'. Βίνωθρις ἔτη μξ'. ἐφ' οὖς ἐκρίθη τὰς γυναικας βασιλείας γέρας ἔχειν. 5

δ'. Τλᾶς ἔτη ιζ'.

ε'. Σεθένης ἔτη μδ.'

ζ'. Χοέρης ἔτη ιζ'.

ζ'. Νεφερχέρης ἔτη κε'. ἐφ' οὖς μυθεύεται τὸν Νεῦλον μέλιτι κεκραμένον ήμέραις ἐνδέκα ρυῆναι. 10

η'. Σέσωχρις ἔτη μη'. ὃς ὑψος εἶχε πηχῶν ἕ, πλάτος παλαιστῶν γ'.

θ'. Χενερῆς, ἔτη λ'.

Ομοῦ ἔτη τβ'.

Ομοῦ πρώτης καὶ δευτέρας Δυναστείας μετὰ τὸν 15 κατακλυσμὸν ἔτη φνε'. (φξε'). κατὰ τὴν δευτέραν ἐκδοσιν Ἀφρικανοῦ. Extant hæc pag. 55. Georgii Syncelli.

2. Ceachos, annis 39. sub quo bos Apis Memphi et Mnevis Heliopoli et Mendesius caper habitu sunt Dei.

3. Binothris, annis 47. sub quo mulieres regno potiri decreatum est.

4. Ilas, annis 17.

5. Sethenes, annis 41.

6. Choeres, annis 17.

7. Nephercheres, annis 25. sub quo Nilum melleo liquore

permixtum diebus undecim fluxisse fabulantur.

8. Sesochris, annis 48. cuius 20 proceritas cubitis 5. latitudo tribus (palmis) protensa.

9. Cheneres, annis 30. Omnia summa est annorum

302. 25

Primi vero secundique post diluvium principatus summa est annorum 555. (565.) juxta secundam Africani expositionem.

DYNASTIA III.

30

Τρίτη Δυναστεία Μεμφιτῶν βασιλέων ἐννέα· ὡν

α'. Νεχερόφης ἔτη κη'. ἐφ' οὖς Λίβυες ἀπέστησαν

Dynastia tertia regum Memphitarum novem, quorum

1. Necherophes, annis 28. cuius 35 ætate Libyes ab Aegyptiis defecerunt, luna tamen præter communem cursum aueta, metu

Αἰγυπτίων, καὶ τῆς σελήνης παρὰ λόγον αὐξηθείσης,
διὰ δέος ἑαυτοὺς παρέδοσαν.

β'. Τόσορθρος ἔτη κθ'. οὗτος Ἀσκλήπιος Αἴγυπτίοις
κατὰ τὴν ἰατρικὴν νενόμισται, καὶ τὴν διὰ ξεστῶν λίθων
οἰκοδομίαν εῦρατο, ἀλλὰ καὶ γραφῆς ἐπεμελήθη.

γ'. Τυρίς ἔτη ζ'.

δ'. Μέσωχρις ἔτη ιζ'.

ε'. Σώνφις ἔτη ιτ'.

Ϛ'. Τοσέρτασις ἔτη ιθ'.

10 ζ'. Ἀχης ἔτη μβ'.

η'. Σίφουρις ἔτη λ'.

θ'. Κερφέρης ἔτη κς'.

‘Ομοῦ ἔτη σιδ'.

‘Ομοῦ τῶν τριῶν Δυναστειῶν, κατὰ τὸν Ἀφρικανὸν, ἔτη
15 ψξθ'. (ψοθ'). Extant hæc pag. 56. Syncelli.

ducti seipso dediderunt.

2. Tosorthrus annis 29. hic
Æsculapius Ægyptiis ob medi-
candi peritiam habitus: sectis
20 lapidibus ædificandi artem in-
venit; et characteribus littera-
rum recte exarandis laborem et
industriam impendit.

3. Tyris, annis 7.

4. Mesochris, annis 17.
5. Soÿphis, annis 16.
6. Toseratis, annis 19.
7. Aches, annis 42.
8. Siphuris, annis 30.
9. Cerpheres, annis 26.
Horum summa annorum 214.
Trium simul principatum ex
Africani mente summa 769.

DYNASTIA IV.

Τετάρτη Δυναστεία Μεμφιτῶν, συγγενείας ἔτέρας,
βασιλεῖς η'.

α'. Σῶρις ἔτη κθ'.

β'. Σοῦφις ἔτη ξγ'. ὃς τὴν μεγίστην ἡγειρε πυρα-

30 Dynastia quarta alterius cognationis Memphitarum regum octo.

1. Soris, annis 29. pyramidem omnium maximam
2. Suphis, annis 63. Ille erexit, quam a Cheope rege po-
VOL. II. κ k

μίδα· ἦν φησὶν Ἡρόδοτος ὑπὸ Χέοπος γεγονεναι. οὗτος δὲ καὶ ὑπερόπτης εἰς Θεοὺς ἐγένετο· καὶ τὴν ιερὰν συνέγραψε βίβλον, ἦν ὡς μέγα χρῆμα ἐν Αἰγύπτῳ γενόμενος ἐκτησάμην.

γ'. Σοῦφις ἔτη ξς'.

5

δ'. Μενχέρης ἔτη ξγ'.

ε'. Ρατοίσης ἔτη κε'.

ζ'. Βιχέρης ἔτη κβ'.

ζ'. Σεβερχέρης ἔτη ζ'.

η'. Θαμφθὶς ἔτη θ'.

10

Ομοῦ ἔτη σοδ'. (σπδ.)

Ομοῦ τῶν δ'. Δυναστειῶν τῶν μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἔτη αμς'. (αξγ').) κατ' Ἀφρικανόν. Hæc extant in pag. 56. Syncelli.

sitam Herodotus scribit. Idem Peroptes dictus, inter divos re-latus est, (contemptor Deorum extitit,) librumque de sacris conscripsit, quem velut pretiosam supellectilem in Ægypto mihi comparavi.

3. Suphis, annis 66.

15

4. Mencheres, annis 63.

5. Ratœses, annis 25.

6. Bicheres, annis 22.

7. Sebercheres, annis 7.

8. Thamphtis, annis 9.

Summa 274. annorum.

Quatuor post diluvium Dynastiarum summa, ex Africano, est 1046.

DYNASTIA V.

Πέμπτη Δυναστεία βασιλέων ἐξ Ἐλεφαντίνης.

25

α'. Οὐσερχέρης ἔτη κη'.

β'. Σεφρῆς ἔτη ιγ'.

γ'. Νεφερχέρης ἔτη κ'.

δ'. Σίσιρις ἔτη ζ'.

ε'. Χέρης ἔτη κ'.

30

Dynastia quinta regum ex Elephantina.

1. Usercheres, annis 28.

4. Sisiris, annis 7.

2. Sephres, annis 13.

5. Cheres, annis 20.

3. Nephcheres, annis 20.

- ζ'. Ραθουρὶς ἔτη μδ'.
 ζ'. Μερχερὶς ἔτη θ'.
 η'. Ταρχέρης ἔτη μδ'.
 θ'. Ὁβνος ἔτη λγ'.
 5 Όμου ἔτη σμη'. (*σιη'*.)

Γίνονται σὺν τοῖς προτεταγμένοις ,αμς'. (*αξγ'*.)
 ἔτεσιν τῶν τεσσάρων Δυναστειῶν ἔτη ασκδ'. (*ασπά'*.)
 Extant hæc in pag. 57. *Syncelli.*

10	6. Rathuris, annis 44.	Summa est annorum 248.
	7. Mercheres, annis 9.	Quæ cum prioribus 1046.
	8. Tarcheres, annis 44.	Dynastiarum quatuor, annorum
	9. Obnus, annis 33.	1294. summam componit.

DYNASTIA VI.

"Εκτη Δυναστεία βασιλέων ἐξ Μεμφιτῶν.

- 15 α. Ὁθώης ἔτη λ'. ὃς ὑπὸ τῶν δορυφόρων ἀνηρέθη.
 β'. Φιὸς ἔτη νγ'.
 γ'. Μεθουσουφὶς ἔτη ζ'.
 δ'. Φίωψ ἐξαετὴς ἀρξάμενος βασιλεύειν, διεγένετο
 μεχρις ἔτῶν ρ'.
 20 ε'. Μεντεσοῦφις ἔτος ἔν.
 ζ'. Νίτωκρις γεννικωτάτη καὶ εὐμορφοτάτη τῶν κατ'
 αὐτὴν γενομένη, ξανθὴ τὴν χροιάν· ἡ τὴν τρίτην ἥγειρε
 πυραμίδα· ἐβασίλευσεν ἔτη ιβ'.

Dynastia sexta regum sex Memphitarum.

25	1. Othoes, qui a satellitibus est occisus.	5. Mentesuphis, anno uno.
	2. Phius, annis 53.	6. Nitocris nobilissima et for-
	3. Methusuphis, annis 7.	mosissima sui temporis mulierum,
	4. Phiops, sexennis regnare 30 cœpit, annis centum vixit (per- mansit).	vultu rubicunda, quæ pyramidem tertiam erexit: et annis duodecim regnavit.

‘Ομοῦ ἔτη σγ’.

Γίνονται σὺν τοῖς προτεταγμένοις αστρά. (ασπά'.)
τῶν ε'. Δυναστειῶν ἔτη αυτζ'. (αυπδ'). Extant hæc in
pag. 58. *Synecelli*.

Summa, 203. anni. nastiarum annis 1294. appositi, 5
Qui præordinatis quinque Dy- conflant 1497.

DYNASTIA VII.

Ἐβδόμη Δυναστεία Μεμφιτῶν βασιλέων ο'. οἱ ἐβα-
σιλευσαν ἡμέρας ο'. Hoc apud *Synecellum* ibidem extat.

Dynastia septima regum 70. Memphitarum, qui diebus 70. reg- 10
navere.

DYNASTIA VIII.

Ογδόη Δυναστεία Μεμφιτῶν βασιλέων κζ'. οἱ ἐβα-
σιλευσαν ἔτη ρμς'. Γίνονται σὺν τοῖς προτεταγ-
μένοις ἔτη αχλθ'. τῶν ὀκτὼ Δυναστειῶν. Extat apud 15
Synecellum ibid.

Dynastia octava regum 27. moratis itaque comprehensis Dy-
Memphitarum, qui annis 146. nastiarum octo annis insimul
regnum tenuere. Supra me- sunt 1639.

DYNASTIA IX.

20

Εννάτη Δυναστεία Ἡρακλεοπολιτῶν βασιλέων ιθ'.

οἱ ἐβασίλευσαν ἔτη νθ'. ὅν

Ο πρῶτος Ἀχθόης δεινότατος τῶν πρὸ αὐτοῦ γενό-
μενος, τοῖς ἐν πάσῃ Αἰγύπτῳ κακὰ εἰργάσατο· ὕστερον
δὲ μανίᾳ περιέπεσε, καὶ ὑπὸ κροκοδείλου διεφθάρη. 25
Extant hæc p. 59. *Synecelli*.

*Dynastia nona regum 19. Heracleopolitarum, annis 409. sceptra
moderatorum; quorum*

1. Achthoes vir majorum su- menta dedit, versus est in amen-
orum crudelissimus, plura totius tiam, et a crocodilo necatus est. 30
Ægypti incolis ferocitatis argu-

DYNASTIA X.

Δεκάτη Δυναστεία Ἡρακλεοπολιτῶν βασιλέων ιθ'.
οἱ ἐβασίλευσαν ἔτη ρπέ'. Extat ibidem apud *Syn cellulm*.

Dynastia decima regum 19. Heracleopolitarum totis 185. annis 5 imperantium.

DYNASTIA XI.

Ἐνδεκάτη Δυναστεία Διοσπολιτῶν βασιλέων ις'.
οἱ ἐβασίλευσαν ἔτη μγ'. Μεθ' οὓς Ἀμμενέμης ἔτη ις'.
Μέχρι τοῦδε τὸν πρῶτον τόμον καταγήσεν ὁ Μα-
10 νεθῶ.

Ομοῦ βασιλεῖς ρῆβ'. (σ'). Ἐτη βτη'. (βσπγ').
ἡμέραι ο'. Extant hæc ibid. apud *Syn cellulm*.

Dynastia undecima 16. regum
Diospolitarum, annis 43. quibus
15 Ammenemes per annos 16. suc-
cessit.

Hucusque tomī primi argu-
mentum deducit Manetho.

Reges itaque sunt numero
192. anni 2308. dies 70.

ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ ΜΑΝΕΘΩ.

DYNASTIA XII.

20 Δωδεκάτη Δυναστεία Διοσπολιτῶν βασιλέων ἑπτά.
α'. Σεσόγχωσις Ἀμμανέμου νιὸς ἔτη μς'.
β'. Ἀμμανέμης ἔτη λη'. ὃς ὑπὸ τῶν ιδίων εὐνούχων
ἀνηρέθη.
γ'. Σέσωστρις ἔτη μη'. ὃς ἀπασαν ἐχειρώσατο τὴν

25 Ex secundo Manethonis tomo.

Dynastia duodecima regum septem Diospolitarum.

1. Sesonchosis Ammanemi propriis eunuchis neci traditus.
filius, annis 46. 3. Sesostris annis 48. Hic
2. Ammenemes annis 38. a novem annorum spatio totam

Ασίαν ἐν ἐνιαυτοῖς ἐννέα, καὶ τῆς Εὐρώπης τὰ μέχρι Θράκης πανταχόσε μημόσυνα ἐγείρας τῆς τῶν ἔθνων κατασχέσεως ἐπὶ μὲν τοῖς γενναιόισι, ἀνδρῶν· ἐπὶ δὲ τοῖς ἀγεννέσι, γυναικῶν μόρια ταῖς στήλαις ἐγχαράσσων· ὃς (Scaliger habet ὡς) ὑπὸ Αἰγυπτίων μετὰ Ὁσιριν 5 πρῶτον νομισθῆναι.

δ'. Λαχάρης ἔτη η'. ὃς τὸν ἐν Ἀρσενοῖτῃ λαβύρινθον ἔαυτῷ τάφου κατεσκεύασεν.

ε'. Ἀμμερῆς ἔτη η'.

ϛ'. Ἀμμενέμης ἔτη η'.

ζ'. Σκεμίοφρις ἀδελφὴ ἔτη δ'.

Ομοῦ ἔτη ρξ'. Extant hæc apud *Syncellum* pag. 59.

Asiam subjugavit, cunctasque Thraciam usque Europæ regiones: et devictæ nationis memoriam erecturus, quos generosos comperisset virorum genitalibus; imbellies muliebribus effictis arguebat. Idem post Osirim ab Ægyptiis primo repositus est loco.

4. Lachares annis 8. Hic labyrinthum in Arsenoïte sibi elegit sepulturam.

5. Ammeres annis octo.

6. Ammenemes annis octo.

7. Scemiophris ejus soror annis quatuor.

Summa anni 160.

15

20

DYNASTIA XIII.

Τρισκαιδεκάτη Δυναστεία Διοσπολιτῶν βασιλέων ξ'. οἱ ἐβασίλευσαν υνγ'. ἔτη. Hoc extat pag. 61. *Syncelli*.

Dynastia decima tertia regum 60. Diospolitarum annis 453. 25 regnum moderatorum.

DYNASTIA XIV.

Τεσσαρεσκαιδεκάτη Δυναστεία Ξοϊτῶν βασιλέων ος'. οἱ ἐβασίλευσαν ἔτη ρπδ'. Extat in *MSto Syncelli altero Parisino*.

30

Dynastia decima quarta regum Xoītarum 76. qui regnaverunt annis 184.

DYNASTIA XV.

Πεντεκαιδεκάτη Δυναστεία Ποιμένων.

⁷ Ήσαν δὲ Φοίνικες ξένοι βασιλεῖς σ'. οἱ καὶ Μέμφιν εἶλον. οἱ καὶ ἐν τῷ Σεθροῖτῃ νομῷ πόλιν ἔκτισαν, ἀφ' 5 ἥς ὁρμώμενοι Αἰγυπτίους ἔχειρώσαντο· ὡν α'. Σαΐτης ἐβασίλευσεν ἔτη ιθ'. ἀφ' οὗ καὶ ὁ Σαΐτης νομός.

β'. Βνῶν ἔτη μδ'.

γ'. Παχνᾶν ἔτη ξα'.

ιο δ'. Σταὰν ἔτη ν'.

ε. "Αρχλης ἔτη μθ'.

ζ'. "Αφωβις ἔτη ξα'.

Ομοῦ ἔτη σπδ'. Extat hoc pag. 61. Syncelli.

Dynastia decima quinta Pastorum.

15 Erant vero Phœnices peregrini reges sex, qui Memphim etiam ceperunt: qui in Sethroite quoque tractu condiderunt urbem, ex qua irruptione facta, 20 Aegyptios subjugavere, quorum 1. Primus Saites regnavit annis 19. a quo tractus et regio

Saites vocata.

2. Bnon annis 44.
  3. Pachnan annis 61.
  4. Staan annis 50.
  5. Archles annis 49.
  6. Aphobis annis 61.
- Summa anni 284.

DYNASTIA XVI.

Ἐκκαιδεκάτη Δυναστεία, Ποιμένες ἄλλοι βασιλεῖς 25 λβ'. ἐβασίλευσαν ἔτη φιη'. Extat ibidem apud Syncellum.

Dynastia decima sexta pastorum aliorum, quorum reges 32. annis 518. regnaverunt.

DYNASTIA XVII.

Ἐπτακαιδεκάτη Δυναστεία, Ποιμένες ἄλλοι βασιλεῖς μγ'. καὶ Θηβαῖοι Διοσπολῖται μγ'.

Ομοῦ οἱ Ποιμένες, καὶ οἱ Θηβαῖοι ἐβασίλευσαν ἔτη ρυά'. Extat ibidem apud *Synclum*. 5

Dynastia decima septima a-
lliorum est pastorum, quorum
reges 43. et Thebæi Diospolitæ
43.

Summatim tum pastores, tum
Thebæi annis 151. impera-
runt.

DYNASTIA XVIII.

10

Οκτωκαιδεκάτη Δυναστεία Διοσπολιτῶν βασιλέων ιγ'.

Ὀν

Πρῶτος Ἀμως, ἐφ' οὗ ὁ Μωσῆς ἐξῆλθεν ἐξ Αἰγύπτου, ως ἡμεῖς ἀποδείκνυμεν. Extat hoc pagg. 62 et 69. *Synclli*. 15

Δεύτερος [κατὰ Ἀφρικανὸν] κατὰ τὴν ιγ'. Δυναστείαν
ἐβασίλευσε Χεβρὼς ἔτη ιγ'.

Τρίτος Ἀμενωφθὶς ἔτη κδ'.

Τέταρτος Ἀμερσὶς ἔτη κβ'.

Πέμπτος Μίσαφρις ἔτη ιγ'.

Ἐκτος Μισφραγμούθωσις ἔτη κζ'. ἐφ' οὗ ὁ ἐπὶ
Δευκαλίωνος κατακλυσμός. Extant hæc pag. 70. *Synclli*.

ζ'. Τούθμωσις ἔτη θ'.

20

Dynastia decima octava regum 16. Diospolitarum, quorum

Primus fuit Amos, sub quo
Moyses egressus est ex Αἴγυπτῳ,
prout demonstrabimus.

Secundus Dynastiæ 18. ex
Africano, regnavit Chebros an-
nis 13.

Tertius Amenophthis, annis 24.

Quartus Amersis, annis 22. 25

Quintus Misaphris, annis 13.

Sextus Misphragmuthosis, an-
nis 26. Sub quo Deucalio-
næum diluvium.

7. Tuthmosis annis 9.

30

- η'. Ἀμενῶφις ἔτη λα'. οὗτός ἐστιν ὁ Μέμνων εἶναι
νομιζόμενος, καὶ φθεγγόμενος λίθος.
- θ'. Ὄρος ἔτη λξ'.
- ι'. Ἀχερόῆς ἔτη λβ'.
- 5 ια'. Ραθῶς ἔτη έξ.
- ιβ'. Χεβρῆς ἔτη ιβ'.
- ιγ'. Ἀχερόῆς ἔτη ιβ'.
- ιδ'. Ἀρμεσῆς ἔτη έ'.
- ιε'. Ραμμεσσῆς ἔτος έν.
- 10 ιι'. Ἀμενῶφ ἔτη ιθ'.
- Ομοῦ ἔτη σξγ'. Extant hæc pag. 72. Syncelli.

8. Amenophis annis 31. Hic Memnon habitus, et lapis lo- quela præditus.	12. Chebres annis 12.
15 9. Horus annis 37.	13. Acherres annis 12.
10. Acherres annis 32.	14. Armeses annis 5.
11. Rathos annis 6.	15. Rammesses anno uno.
	16. Amenoph annis 19.
	Summa anni 263.

DYNASTIA XIX.

- Ἐννεακαὶδεκάτη Δυναστεία βασιλέων ζ'. Διοσπολιτῶν.
- 20 α'. Σέθως ἔτη να'.
- β'. Ραψάκης ἔτη ξα'.
- γ'. Ἀμμενέφθης ἔτη κ'.
- δ'. Ραμμεσῆς ἔτη ξ'.
- ε'. Ἀμμενεμνῆς ἔτη έ'.
- 25 ζ'. Θουωρὶς, ὁ παρ' Ομήρῳ καλούμενος Πόλυβος,
- Αλκάνδρας ἀνὴρ, ἐφ' οὐ τὸ Ἰλιον ἑάλω, ἔτη ζ'.

Dynastia decima nona regum Diospolitarum 7.

1. Sethos annis 51.	5. Ammenemnes annis 5.
2. Rapsaces annis 61.	6. Thuoris, Polybus Homero dictus, Alcandræ conjux, sub quo captum est Ilium, annis 7.
3. Ammenephthes annis 20.	
4. Rameses annis 60.	

‘Ομοῦ ἔτη σθ'. (σδ').

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ δευτέρου τόμου Μανεθῶ βασιλεῖς
ἥτις. ἔτη βρκα'. (βσιτ'). Extant ibid. apud *Syncellum*.

Summa anni 209.

libro reperiuntur reges 96. quo-
rum imperium ad 2121. annos 5
protractum est.

Eodem secundo Manethonis

ἘΚ Γ' ΤΟΜΟΥ ΜΑΝΕΘΩ.

DYNASTIA XX.

Είκοστὴ Δυναστεία βασιλέων Διοσπολιτῶν ιβ'.
οἱ ἐβασίλευσαν ἔτη ρλε'. Extat hoc pag. 73. *Syncelli*. 10

Ex Manethonis libro tertio.

Dynastia vigesima regum 12. Diospolitarum, qui annis 135. reg-
naverunt.

DYNASTIA XXI.

Πρώτη καὶ εἰκοστὴ Δυναστεία βασιλέων Τανιτῶν ζ'. 15
α'. Σμενδῆς ἔτη κς'.
β'. Ψουσένης ἡ Ψουνέσης ἔτη μς'.
γ'. Νεφελχερῆς ἔτη δ'.
δ'. Ἀμενενωφθῆς ἔτη θ'.
ε'. Ὁσοχῶρ ἔτη ξ'.
ξ'. Ψιναχῆς ἔτη θ'. 20

Dynastia vigesima prima regum Tanitarum septem.

1. Smendes annis 26.	4. Amenenophtis annis 9.
2. Psusenes vel Psuneses an- nis 46.	5. Osochor annis 6.
3. Nephelcheres annis 4.	6. Psinaches annis 9. 25

ζ'. Σουσέννης ἔτη ιδ'.

‘Ομοῦ ἔτη ρλ’. Extant ibidem apud *Synclerum*.

7. Susennes annis 14. Summa anni 130.

DYNASTIA XXII.

5 Εἰκόστη δευτέρα Δυναστεία Βουβαστιτῶν βασιλέων θ.

Πρῶτος Σέσογχις ἔτη κα’.

β'. ’Οσόρθων ἔτη ιε’.

γ'. δ'. ε'. ”Αλλοι τρεῖς ἔτη κε’.

ς'. Τακέλλωθις ἔτη ιγ’.

10 ζ'. η'. θ'. ”Αλλοι τρεῖς ἔτη μβ’.

‘Ομοῦ ἔτη ρις’. Extant hæc ibid. apud *Synclerum*.

Dynastia vigesima secunda Bubastitarum regum 9.

1. Sesonchis annis 21.

6. Tacellothis annis 13.

2. Osortho annis 15.

7. 8. 9. Alii tres annis 42.

15 3. 4. 5. Alii tres annis 25.

Summa anni 116.

DYNASTIA XXIII.

Τρίτη καὶ εἰκοστὴ Δυναστεία Τανιτῶν βασιλεων δ'.

α'. Πετουβάστης ἔτη μ'. ἐφ' οὐ ’Ολυμπιὰς ἥχθη πρώτη.

20 β'. ’Οσορχῶ ἔτη η'. ὃν ’Ηρακλέα Αἰγύπτιοι καλοῦσιν.

γ'. Ψαμμοῦς ἔτη ι'.

δ'. Ζὴτ ἔτη λα'.

‘Ομοῦ ἔτη πθ'. Extant hæc pag. 74. *Syncleri*.

25 *Dynastia vigesima tertia regum Tanitarum 4.*

1. Petubastes annis 40. sub Herculem vocant Αἴγυπτοι.
quo prima Olympias duxit initium.

3. Psammus annis 10.

2. Osorcho annis 8. quem

4. Zet annis 31.

Summa anni 89.

DYNASTIA XXIV.

Τετάρτη καὶ εἰκοστὴ Δυναστεία.

Βόκχορις Σαιτης ἔτη σ'. ἐφ' οὗ ἀρνίον ἐφθέγξατο.
[Ἐτη Ζη'.] Hoc extat ibid. apud *Syn cellulm.*

Dynastia vigesima quarta.

5

Bocchoris Saites annis 6. cujus tempore loquutus est agnus.
(annis 990.)

DYNASTIA XXV.

Εἰκοστὴ καὶ πέμπτη Δυναστεία Αἰθιόπων βασιλέων
τριῶν.

10

α'. Σαββάκων, ὃς αἰχμάλωτον Βόκχοριν ἐλὼν ἔκανσε
ζώντα, καὶ ἐβασίλευσεν ἔτη η'.

β'. Σεύηχος νιὸς ἔτη ιδ'.

γ'. Ταρκὸς ἔτη ιη'.

‘Ομοῦ ἔτη μ'. Hæc extant ibid. apud *Syn cellulm.*

15

Dynastia vigesima quinta regum Aethiopum 3.

1. Sabbacon, qui Bocchorim in captivitatem redactum com- bussit vivum: regnavitque an- nis 8.	2. Seuechus ejus filius annis 14.
	3. Tarcus annis 18. Summa anni 40.

20

DYNASTIA XXVI.

Ἐκτη καὶ εἰκοστὴ Δυναστεία Σαιτῶν βασιλέων ἐννέα.

α'. Στεφινάτης ἔτη ζ'.

β'. Νεχεψῶς ἔτη σ'.

γ'. Νεχαὸς ἔτη η'.

δ'. Ψαμμίτιχος ἔτη νδ'.

25

Dynastia vigesima sexta regum novem Saitarum.

1. Stephimates annis 7. 2. Nechepsus annis 6.	3. Nechao annis 8. 4. Psammiticus annis 54.
--	--

έ. Νεχαὸ δεύτερος ἔτη σ'. οὗτος εἶλε τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ Ἰωαχᾶς τὸν βασιλέα αἰχμάλωτον εἰς Αἴγυπτον ἀπῆγαγεν.

ς'. Ψάμμουθις ἔτερος (for. ἔτερως Ψαμμίτιχος vid. not.)
5 ἔτη ξξ.

ζ'. Οὐαφρις ἔτη ιθ'. ϕ προσέφυγον ἀλούσης ὑπὸ
'Ασσυρίων Ἱερουσαλήμ oī τῶν Ἰουδαίων ὑπόλοιποι.

η'. Ἀμωσις ἔτη μδ'.

θ'. Ψαμμεχερίτης μῆνας σ'.

10 'Ομοῦ ἔτη ρν'. καὶ μῆνας σ'. Extant hæc pag. 75. *Syn-*
celli.

5. Nechao secundus annis 6. Hic cepit Hierusalem, et Ioachas regem in Ægyptum abduxit.	Judæorum reliqui confugerunt.
15 6. Psammuthis alter annis 6.	8. Amosis annis 44.
7. Vaphris annis 19. ad quem Hierusalem ab Assyriis capta	9. Psammecherites mensibus sex.
	Summa anni 150. cum men- sibus 6.

DYNASTIA XXVII.

Ἐβδομὴ καὶ εἰκοστὴ Δυναστεία Περσῶν βασιλέων η'.

20 α'. Καμβύσης ἔτη έ. τῆς αὐτοῦ βασιλείας Περσῶν,
ἐβασίλευσεν Αἴγυπτον ἔτη σ'.

β'. Δαρεῖος Υστάσπου ἔτη λς'.

γ'. Ξέρξης ὁ μέγας ἔτη κα'.

δ'. Ἀρταβανὸς μῆνας ζ'.

25 ε'. Ἀρταξέρξης ἔτη μα'.

ς'. Ξέρξης μῆνας δύο.

Dynastia vigesima septima regum Persarum octo.

1. Cambyses quinto sui in Persas regni anno, Ægyptum 30 obtinuit annis 6.	3. Magnus Xerxes annis 21. 4. Artabanus mensibus sep- tem.
2. Darius Hystaspis filius an- nis 36.	5. Artaxerxes annis 41. 6. Xerxes mensibus duobus.

ζ'. Σογδιανὸς μῆνας ζ'.

η'. Δαρεῖος Ξέρξου ἔτη ιθ'.

‘Ομοῦ ἔτη ρκδ'. μῆνας δ'. Extant hæc ibidem apud *Syn-cellum*.

7. Sogdianus mensibus sep-
tem.

8. Darius Xerxis annis 19. 5
Summa anni 124. menses 4.

DYNASTIA XXVIII.

Εἰκοστὴ ὀγδόη Δυναστεία.

‘Αμύρτεως Σαιτῆς ἔτη ι'. Extat hoc pag. 76. *Syncelli*.

Dynastia vigesima octava.

10

Amyrteus Saïtes annis sex.

DYNASTIA XXIX.

Ἐννατὴ καὶ εἰκοστὴ Δυναστεία Μενδησίων βασιλέων δ'.

α'. Νεφερίτης ἔτη ι'.

β'. Ἀχωρις ἔτη ιγ'.

γ'. Ψαμμουθὶς ἔτος α'.

δ'. Νεφορότης μῆνας δ'.

‘Ομοῦ ἔτη κ'. μῆνας δ'. Extant hæc ibid. apud *Syn-cellum*.

Dynastia vigesima nona regum 4. Mendesiorum.

1. Nopherites annis 6.

4. Nephoretos mensibus qua-

2. Achoris annis 13.

tuor.

3. Psammuthis anno uno.

Summa anni 20. menses 4.

DYNASTIA XXX.

Τριακοστὴ Δυναστεία Σεβεννύτων βασιλέων τριῶν.

α'. Νεκτανέβης ἔτη ιη'.

25

β'. Τέως ἔτη β'.

Dynastia trigesima regum trium Sebennytarum.

1. Nectanebes annis 18.

2. Teos annis 2.

γ'. Νεκτάνεβος ἔτη μ'.

‘Ομοῦ ἔτη λη’. Extant hæc pag. 77. *Synecelli*.

3. Nectanebus annis 18. Summa anni 38.

DYNASTIA XXXI.

5 Τριακοστὴ πρώτη Δυναστεία Περσῶν βασιλέων τριῶν.

α'. Ὁχος εἰκοστῷ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας Περσῶν, ἐβασιλευσεν Αἰγύπτου ἔτη ζ'.

β'. Ἀρσῆς ἔτη γ'.

10 γ'. Δαρεῖος ἔτη δ'.

‘Ομοῦ ἔτη γ'. Τόμου (for. legend. ιγ' γ'. Τόμου) αν'.

Extant hæc ibid. apud *Synecellum*.

Dynastia trigesima prima regum Persarum trium.

1. Ochus vigesimo in Persas 15 regni sui anno imperavit Α-	3. Darius annis 4. Summa anni 9. Summa to-
gypto annis 6. 2. Arses annis 3.	talis 1050. (Anni tomi tertii 1050.)

Μέχρι τῶνδε Μανεθῶς. Τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ἐξ Ἑλλη-
νικῶν συγγραφέων. Extat hoc ibidem apud *Synecellum*.

20 Huc usque Manethon. Quæ sequuntur ex Græcis authoribus
petenda.

XII.

De Diis Ethnicis.

Ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Σήμ άνεφάνη ἀνθρωπος γιγαντο-
25 γένης· ὀνομάσθη δὲ ὑπὸ τοῦ πατρὸς Κρόνος, εἰς ἐπω-
νυμίαν τοῦ πλανήτου ἀστέρος, ὃς πρῶτος ἦρξε τῶν

Ex tribu Sem vir extitit de gigantum prosapia. Idem Saturnus a patre dictus est, cog- nomento a planeta ducto; is primus Assyriis imperavit. Uxorem autem habuit Semiramis,

Ασσυρίων. ἔσχε δὲ γυναικα Σεμίραμιμ, τὴν καὶ Ἱέαν καλουμένην, ἐξ ἦς ἔσχεν νιὸν ὃς ἐπικλήθη Ζεὺς, ὁ καὶ Πίκος, γῆμας τὴν ιδίαν ἀδελφὴν Ἡραν. ἔσχε δὲ Κρόνος καὶ ἑτέρους δύο νιοὺς Ἀφρον, ἐξ οὐ καὶ Ἀφροί, καὶ Νῖνον. ὁ Ἀφρος γῆμας τὴν Ἀστυνόμην ἐποίησε θυ- 5 γατέρα τὴν Ἀφροδίτην. ὁ δὲ Κρόνος ἐξωσθεὶς τῆς βασιλείας ὑπὸ τοῦ ιδίου νιοῦ Διὸς, κατίων ἐν τῇ δύσει κρατεῖ τῆς Ἰταλίας. εἴτα ὁ Ζεὺς ὑποχωρήσας τῶν Ἀσσυρίων, παραγίνεται πρὸς τὸν πατέρα· ὁ δὲ παραχωρεῖ αὐτῷ βασιλεύειν τῆς Ἰταλίας. καὶ πόλλοις ἔτεσι 10 βασιλεύσας, εἴτα τελευτήσας κατατίθεται ἐν τῇ Κρήτῃ. Μέτα δὲ Νῖνον ἐβασίλευσε τῶν Ἀσσυρίων Θούρας, ὁ καὶ Ἀρης κληθεὶς, ως πολεμικώτατος. τοῦτον οἱ Ἀσσύριοι Βάαλον, ἡ Βῆλ, μετονομάσαντες καὶ ἀναστηλώσαντες σέβονται. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Διὸς τελευτὴν, 15 Φαῦνος ὁ νιὸς αὐτοῦ ἐβασίλευσεν, ὃς μετωνομάσθη Ἑρμῆς. ἦν γὰρ λογιώτατος πάνυ καὶ μαθηματικὸς, ὃς καὶ τὴν τοῦ χρυσοῦ ποίησιν ἐφεύρεν ἐκ μετάλλων ἀνθρώποις. Ἡ μέντοι Ἀφροδίτη λογικὴ καὶ ποικίλη γε-

quæ etiam Rhea nominata est; ex qua procreavit filium, qui Jupiter appellatus est, nomine quoque Picus, qui uxorem duxit sororem suam Junonem. Habuit vero Saturnus duos alios filios, Afrum, a quo Afri, atque Ninum. Is Afer ducta Astynoma uxore Venerem genuit. Saturnus regno expulsus a filio suo Jove in occidentem devenit, atque Italiam obtinuit. Deinde Jupiter ab Assyriis discessit, atque ad patrem se contulit, qui ei regnum Italiae dimisit. Cum vero per multos annos regnasset,

mortuus est, et in Creta sepul- 20 tutus est. Post Ninum Thuras Assyriis regnavit, qui et Mars appellatus est, utpote bellicosissimus. Hunc Assyrii Baalum, sive Bel, mutato nomine appellant, statuaque ei posita collunt. A morte Jovis Faunus filius ejus regnum tenuit, hic mutato nomine Mercurius appellatus est, quum facundus ad- 25 30 modum esset ac mathematicæ peritus. Idem hominibus auri ex metallis faciendi artem invenit. Venus autem erudita atque artibus exculta nupsit Ado- 35

νομένη ἐγαμήθη Ἀδώνιδι τῷ νίῳ τοῦ Κινύρου φιλοσόφῳ ὅντι καὶ αὐτῷ οὐς καὶ ἔχρι θανάτου φιλοσοφοῦντας σὺν ἀλλήλοις βιώσαι ιστοροῦσι. Hæc extant in *Chronico MS. ab Orbe Condito Symeonis Logothetæ*; partimque 5 apud Cedrenum. Ex Schedis Grabii Bodleianis.

nidi Cinyrae filio et ipsi philosopho. Hos ferunt ad mortem usque secum una philosophiæ vacasse.

XIII.

Λιμοῦ κατασχόντος τὴν γῆν τὴν Χανανίτιδα, κατῆλθεν εἰς Αἴγυπτον Ἀβραάμ· δεδιὼς δὲ μὴ διὰ τὸ κάλλος τῆς γυναικὸς ἀναιρεθῆ, ἀδελφὸς εἶναι σκήπτεται. ἐπινεθεῖσα δὲ ἡγάγετο Φαραὼ· οὗτω γὰρ Αἴγυπτοι τοὺς βασιλεῖς ἔρμηνεύουσι. καὶ ὁ μὲν δίκας ἔτισε τῷ Θεῷ· ὁ δὲ ἄμα τοῖς ἰδίοις Ἀβραὰμ ἥδη πλουτῶν ἀπηλλάστητο. Ἐν Χαναὰν διεπληκτίσαντο ποιμένες τοῦ τε Ἀβραὰμ καὶ τοῦ Λῶτ, καὶ δόξαντος αὐτοῖς, ἔχωρίσθησαν, ἐλομένου Λῶτ ἐν Σοδόμοις οἰκεῖν δι’ ἀρετὴν καὶ κάλλος τῆς γῆς, ἔχούσης πέντε πόλεις, Σόδομα, Γόμορρα, Ἀδαμα, Σεβωεὶμ, Σηγὼρ, καὶ τοσούτους βασιλεῖς. τούτοις οἱ πλησιόχωροι τέσσαρες βασιλεῖς Σύρων ἐπο-

Interprete Goaro.

Fame per terram Chananitadem grassante, Abraham descendit in Ægyptum: at ne ob uxoris venustam speciem occideretur, fratris nomine simulate accepto servatur. Saram forma laudatam abducit Pharaon: hoc quippe nomine reges appellant 30 Ægyptii: Et ille quidem simul cum domesticis poenas Deo solvit: Abraham vero cum famulatio multis divitiis auctus di-

mittitur. Pastores Abraham et Loth rixis pugnisque contendunt, ipsi tamen communi sententia separantur ab invicem, Loth propter terræ quinque civitatibus Sodomis, Gomorrha, Adama, Seboim, et Segor, totidemque regibus insignis, ubertatem et gratam planitiem, Sodomis habitare seligente. His vicini Syrorum reges quatuor, quorum dux præcipius erat Cho-

λέμησαν ὡν ἥγεῖτο Ἀχοδολλαγομὸρ βασιλεὺς Αἰλάμ. συνέβαλον δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τὴν ἀλυκὴν, ἣ καλεῖται νῦν θάλασσα νεκρά· ἐν ταύτῃ πλεῖστα τῶν θαυμασίων τεθέαμαι. ζώων τε γὰρ οὐδὲν ἔκεινο τὸ ὄντωρ φέρει. καὶ νεκροὶ μὲν ὑποβρύχιοι φέρονται· ζῶντες δὲ 5 οὐδὲ ἀν ράδίως βαπτίσαντο· λύχνοι δὲ μὲν καιόμενοι ἐπιφέρονται, σβεννύμενοι δὲ καταδύουσιν. ἐνταῦθα εἰσὶν αἱ τῆς ἀσφάλτου πηγαί· φέρει δὲ στυπτηρίαν καὶ ἄλα ὀλίγον τι τῶν ἄλλων διαφέροντα· πικρά τε γὰρ ἐστὶ καὶ διαυγῆ. ἔνθα δὲ ἀν καρπὸς εὑρεθῆ, κάπνου πλέον 10 εύρισκεται θολερωτάτου. τὸ δὲ ὄντωρ ιᾶται τοὺς χρωμένους αὐτῷ. λήγει τε παντὶ ὄνται πάσχον τὰ ἐναντία· εἰ δὲ μὴ Ἰορδάνην εἶχε τὸν ποταμὸν τροφὴν, ὡς πορφύραν διατρέχοντα καὶ ἐπὶ πολὺ ἀντέχοντα, ἔληξεν ἀν θάττου ἡ φαίνεται. ἐστι δὲ παρ' αὐτῇ πάμπολυ 15 τοῦ βαλσάμου φυτόν. ὑπονοεῖται δὲ ἀνατετράφθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν τῶν περιοικούντων ἀσέβειαν.

Extant hæc apud Georgium Syncell. pag. 100. *Chronograph.*

dollagomor rex Elam bellum intulerunt, et ad mare salis, nunc mortuum, manus conseruerunt. In isto mari quamplurima portenta visu digna observavi. Nullum animans nutrit ejus aqua; et mortua quidem cadavera in eam cito merguntur, viva vero corpora enatant, nec imum facile petunt: Faces ardentes in ea sursum feruntur, extinetæ merguntur. In eadem bituminis origo et officina: producit alumen, et paucum salem, nonnihil a reliquis discrepantia, amara sunt enim et pellucida. Ubi-

cumque circa eam fructus enascitur turbido tantum fumo turget. Aqua hæc utentibus admodum salubris est, ac more cuilibet aquæ contrario exsiccatur: et nisi Jordanem ad instar conchæ nutritum et continuum 25 humorem subministrantem haberet, ac velut exsiccationis periculo obstantem, citius quam videatur, defecisset. Circumquamque non minima balsami plantæ 30 copia est, quam quidem ob vicinorum incolarum improbitatem a Deo dicunt profligatam penitus et extirpatam.

XIV.

^b Παροικήσας δὲ (Abraham) ἐν Γεράροις, τὴν νῦν Ἀστράλωνα λεγομένην (for. τῇ νῦν Ἀσκάλωνι λεγομένῃ), μετὰ τὴν τῆς Σάρρας τελευτὴν ἔλαβε τὴν Χεττούραν 5 εἰς γυναικα, ἐν τῷ γήρᾳ αὐτοῦ. ἀφ' ἣς ἔσχεν νίοὺς πέντε, Ζεμβρίαν, Ἰεξὰν, Μαδὰμ, Μαδιὰμ, Ἰεσβών. Hæc extant in Georgii Cedreni *Historiarum Compendio* pag. 28. ed. Paris.

Interprete Gul. Xylandro.

- 10 Postea Abrahamus Geraris, quæ nunc Ascalon dicitur, in quilinum egit, et a morte Saræ Cheturam uxorem senex duxit. ex qua filios habuit quinque, Zembriam, Iexanum, Madamum, Madiamum, ac Lesbonem.

XV.

15 Ἐβδομήκοντα ἐπτὰ ἑτῶν λέγεται ἐλθεῖν τὸν Ἰακὼβ εἰς Μεσοποταμίαν. Hoc affert Georgius Syncellus in *Chronographia* pag. 105.

Jacob septuaginta septem annos natus in Mesopotamiam profectus fuisse dicitur.

XVI.

20 Οὔτε κατὰ τὸν Ἀφρικανόν μοι δοκεῖ δυνατὸν εἶναι τὸν Λευὶ γεννηθῆναι τῷ πξ'. ἔτει τοῦ Ἰακὼβ, οὔτε κατὰ τὸν Εὐσέβιον τῷ αὐτῷ πξ'. (legendum τῷ αὐτοῦ πξ'. vid. notam). Hæc Georgius ipse, pag. 106. *Chronograph.*

25 Nec secundum Africanum putaverim fieri posse, ut Jacobo anno 87. agenti natus sit Levi, ne- que secundum Eusebium annum ejus 86.

^b Gen. xx. 1. et xxv. 1. et deinc.

XVII.

Ἡ ποιμενικὴ σκηνὴ τοῦ Ἰακὼβ ἐν Ἐδέσσῃ σωζόμενη κατὰ τὸν χρόνον Ἀντωνίου βασιλέως Ρωμαίων διεφθάρη κεραυνῷ, ὡς φησὶν ὁ Ἀφρικανὸς, ἕως τῶν χρόνων αὐτοῦ (for. τοῦ αὐτοῦ) Ἀντωνίου ἴστορήσας. Hæc idem Georgius 5 pag. 107.

Interprete Goaro.

Pastorale Jacob tentorium E-
dессæ usque ad Antonini Ro-
manorum Imperatoris tempora
servatum fulmine dejectum est,

ut testis est Africanus, qui ad im-
perium usque Antonini deduxit his-
toriam.

10

XVIII.

—ταύτης (scil. τῆς τερεβίνθου) παρὰ τὸ πρέμνον
βωμὸς ἦν, ὡς φησὶν ὁ Ἀφρικανὸς, ἐφ' ὃν τὰς ἐκτενὰς (ἐκα-
τόμβας Eustathius) ἀνέφερον ἐν ταῖς πανηγύρεσι τῆς χώ- 15
ρας ἔνοικοι ἡ δὲ οὐ κατεκαίετο δοκοῦσα πιπρᾶσθαι.
Hoc affert Georgius *ibidem*.

—Juxta terebinthi hujus sti-
pitem situm est altare, ut ait Afri-
canus, super quod hecatombas
obtulerunt in publicis conven-

tibus regionis incolæ; hæc au-
tem terebinthus, quamvis incen-
di videretur, haud combureba- 20
tur.

XIX.

‘Ως δὲ λέγει ὁ Ἀφρικανὸς, “Οτι ἐκ τοῦ Ἡσαῦ, ἄλλοι τε
πολλοὶ καὶ Ραγούνηλ γεννᾶται· ἀφ' οὗ Ζαρὲθ, ἐξ οὗ

Interprete Gul. Xylandro.

25

Africanus tradit, Esau cum aliis
multos fuisse filios, tum Ra-
guelem Zarethi patrem. Zarethi
filius fuit Iobus, is qui permissu

Ιωβ, ὃς κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ ὑπὸ διαβόλου ἐπειράσθη, καὶ ἐνίκησε τὸν πειράζοντα. Attulit hæc Georgius Cedrenus *Hist. Compend.* p. 43. ed. Paris.

Dei a diabolo tentatus est, ac tentatorem vicit.

5

XX.

Ιωσὴφ δὲ ἦν ἐτῶν μ'. τῷ αὐτῷ ρλ'. ἔτει τοῦ Ιακὼβ, διότι, ὡς φασὶν οἱ περὶ τὸν Ἀφρικανὸν, ο'. ἔζησεν ὁ Ιωσὴφ ἕτη μετὰ τὸ παροικῆσαι τὸν Ιακὼβ ἐν Αἴγυπτῳ.
Hoc refert Georgius Syncellus ad pag. 110. *Chronographiæ.*

10 Joseph autem erat annorum 70. vixit Joseph post commo-
40. eodem anno Jacobi 130, rationem Jacobi in Aegypto.
quoniam, ut ait Africanus, annis

XXI.

Απὸ Ἀδὰμ τοίνυν ἐπὶ τὴν τελευτὴν Ιωσὴφ καὶ
15 τῆσδε τῆς βίβλου, γενεὰ μὲν κγ'. ἔτη δὲ γφξγ'.
Hoc Africani idem Georgius posuit ad pag. 106. *Chronograph.*

Ab Adamo igitur usque ad generationes 23, anni vero 3563.
finem Josephi et hujusce libri,

XXII.

20 *Ex Libro Tertio, sub initium.*

Απὸ τοῦ Τρίτου τῶν Ἀφρικανοῦ Χρονογραφιῶν.

Μέχρι μὲν τῶν Ὁλυμπιάδων, οὐδὲν ἀκριβὲς ιστό-
ρηται τοῖς Ἑλλησι, πάντων συγκεχυμένων, καὶ κατὰ

Interprete F. Vigero.

25 Ante Olympiadum seriem, exploratique reperias : usque ad-
Græcorum in historia certi nihil eo perturbata sunt omnia, nec

μηδὲν αύτοῖς τῶν προτοῦ συμφωνούντων αἱ δὲ ἡκρί-
βωντο πολλοῖς (for. ἡκρίβονν τὰ πολλὰ), τῷ μὴ ἐκ
πλείστου διαστήματος, διὰ τετραετίας δὲ, τὰς ἀνα-
γραφὰς αὐτῶν ποιεῖσθαι τοὺς Ἑλληνας. οὖν δὴ χάριν
τὰς ἐνδοξοτάτας, καὶ μυθώδεις ἐπιλεξάμενος ιστορίας, 5
μέχρι τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ἐπιδραμοῦμαι· τὰς δὲ
μετὰ ταῦτα, συζεύξας κατὰ χρόνον ἑκάστας, εἴ τινες ἐπί-
σημοι, ταῖς Ἑλληνικαῖς τὰς Ἐβραϊκὰς, ἐξιστορῶν μὲν
τὰς Ἐβραίων, ἐφαπτόμενος δὲ τῶν Ἑλληνικῶν, ἐφαρ-
μόσω τόνδε τὸν τρόπον· λαβόμενος μᾶς πράξεως Ἐβ- 10
ραϊκῆς ὁμοχρόνου πράξει ὑφ' Ἑλλήνων ιστορηθείση, καὶ
ταύτης ἔχόμενος, ἀφαιρῶν τε καὶ προστιθεὶς, τίς τε
Ἐλλην, ἢ Πέρσης, ἢ καὶ ὄστισον τῇ Ἐβραίων συν-
εχρόνισεν, ἐπισημειούμενος, ἵσως ἀν τοῦ σκοποῦ τύχοιμι.

Ἐβραίων μὲν οὖν ἡ μετοικία ἐπισημοτάτη, αἰχμαλω- 15
τισθέντων ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ βασιλέως Βαβυλῶνος,
παρέτεινεν ἔτη ο', καθὰ προεφήτευσεν Ἰερεμίας. τοῦ δὴ

ulla secum ex parte consentiunt, quae antea contigisse memorantur. At in Olympiadibus digerendis accurate multi diligenterque versati sunt, quod non longo intervallo, sed tantum suo eujusque res quadriennio definitas Graeci comprehensasque prescripserint. Quamobrem ex fabulosis illis, quae ad primam usque Olympiadem fama cæteris et hominum opinione præstiterint, breviter cursimque libatis; quae postea contigerint, ea si modo insignia videbuntur, ita cum Graecis Hebraea contexam, ut Graecis obiter duntaxat strictis, historici more fusius Hebraea pertexam. In quo ejus-

modi futura mea ratio est; ut quoties Hebraicam historiam, quae cum Graeca aliqua tempore 20 conveniat, tractandam suscepere, toties in ea constanter haerens, detractis, ubi res tulerit, adjec- tisve nonnullis, quinam aut Graecorum, aut Persarum, aut po- 25 puli cuiusvis alterius, ejusdem tempore floruerit, aperiam: sic enim ejus me demum quod propositum mihi est, compotem futurum existimo. 30

Primum igitur celebratissima illa Hebræorum migratio, cum a Nabuchodonosore Babylonis rege in servitutem abducti sunt, annos tenuit septuaginta, uti fu- 35 turum Hieremias ante prædix-

Ναβουχοδονόσορ μημονεύει Βηρωστὸς ὁ Βαβυλώνιος, μετὰ δὲ τὰ οὐρανά. τῆς αἰχμαλωσίας ἔτη, Κῦρος Περσῶν ἐβασίλευεν, ὃ ἔτει Ὀλυμπιὰς ἥχθη νέος, ὡς ἐκ τῶν Βιβλιοθηκῶν Διοδώρου, καὶ τῶν Θαλλοῦ, καὶ Κάστορος 5 ιστοριῶν, ἔτι δὲ Πολυβίου καὶ Φλέγοντός ἐστιν εὔρειν, ἀλλὰ καὶ ἑτέρων, οἷς ἐμέλησεν Ὀλυμπιάδων· ἀπασι γὰρ συνεφώνησεν ὁ χρόνος. Κῦρος δὲ οὖν τῷ πρώτῳ τῆς ἀρχῆς ἔτει, ὅπερ ἦν Ὀλυμπιάδος νέος. ἔτος τὸ πρῶτον, διὰ Ζοροβάβελ, καθ' ὃν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ιωσεδέκη, τὴν 10 πρώτην καὶ μερικὴν ἀπόπεμψιν ἐποιήσατο τοῦ λαοῦ, πληρωθείσης τῆς ἑβδομηκονταετίας, ^δ ὡς ἐν τῷ Ἔσδρᾳ παρὰ τοῖς Ἐβραίοις ιστόρηται. αἱ μὲν οὖν ιστορίαι συντρέχουσι, Κύρου τε βασιλείας, καὶ αἰχμαλωσίας τέλους· καὶ (for. καὶ τὰ) κατὰ τὰς Ὀλυμπιάδας οὗτως εἰς ἡμᾶς 15 εὑρεθήσεται συμφωνήσαντα· τούτοις γὰρ ἐπόμενοι, καὶ τὰς λοιπὰς ιστορίας κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀλλήλαις ἐφαρμόσομεν. Τὰς (for. Τὰ) δὲ πρὸ τούτων, ὥδε πως

erat. Porro Nabuchodonosoris Berossus quoque Babylonius 20 minit. Exactis illis septuaginta captivitatis annis, Cyrus Persicum regnum obtinuit, cum Olympias ageretur quinquagesima quinta, ut ex Diodori Bibliotheaca, Thalli et Castoris, nec non Polybii et Phlegontis historiis, auferre licet; aliisque præterea, qui Olympiadum seriem texuerunt: omnibus enim 25 in eo tempore definiendo convenit. Cyrus igitur anno imperii sui primo, qui Olympiadis quinquagesimæ quintæ primus item annus erat, per Zorobab- 30 lem, cuius etiam æqualis idem 35 belem, cuius etiam æqualis idem

et socius erat Jesus Josedeci filius, expleta jam septuaginta annorum summa, populi Judaici partem aliquam primum dimisit, ut apud Esdram Hebraeum historicum legimus. Et quoniam regni Cyri principium cum Iudaicæ captivitatis fine, historiorum omnium consensione concurrit, similis etiam in Olympiadum annis, cum utriusque, tum cæterorum deinceps convenientia ad nos usque ducitur, quippe qui ab eo veluti cardine progressi, consequentes pariter historias eadem inter se se ratione commissuri contexturique simus. At in superiorum con-

^d Ezrae cap. i. &c.

τῆς Ἀττικῆς χρονογραφίας ἀριθμουμένης, ἀπὸ Ὁγύγου τοῦ παρ' ἐκείνοις αὐτόχθονος πιστευθέντος, ἐφ' οὐ γέγονεν ὁ μέγας καὶ πρώτος ἐν τῇ Ἀττικῇ κατακλυσμὸς, Φορωνέως Ἀργείων βασιλεύοντος, ὡς Ἀκουσίλαος ιστορεῖ, μέχρι πρώτης Ὄλυμπιάδος, ὅπόθεν Ἑλληνες ἀκριβοῦν τὸν χρόνον ἐνόμισαν, ἔτη συνάγεται χίλια εἴκοσιν. ὡς (for. ὁ) καὶ τοῖς προειρημένοις συμφωνεῖ, (for. συμφωνεῖν) καὶ τοῖς ἔξῆς δειχθήσεται. ταῦτα γὰρ (for. οἱ τὰ addend. vid. not.) Ἀθηναίων ιστοροῦντες, Ἐλλάνικός τε καὶ Φιλόχορος οἱ (for. ὁ) τὰς Ἀτθίδας, οἵ τε τὰ Σύρια Κάστωρ καὶ Θαλλὸς, καὶ (for. καὶ ὁ) τὰ πάντων Διόδωρος ὁ τὰς Βιβλιοθήκας, Ἀλέξανδρός τε ὁ Πολυιστωρ, καὶ τινες (for. οἵτινες) τῶν καθ' ἡμᾶς ἀκριβέστερον ἐμνήσθησαν καὶ τῶν Ἀττικῶν ἀπάντων. εἴ τις οὖν ἐν τοῖς χιλίοις εἴκοσιν ἔτεσιν ἐπίσημος ιστορία τυγχάνει, κατὰ τὸ χρήσιμον ἐκλεγήσεται.

Καὶ μετὰ βραχέα ἐπιλέγει· Φαμὲν τοίνυν ἐκ γε τοῦδε τοῦ συγγράμματος, Ὁγυγον, ὃς τοῦ πρώτου κατακλυσμοῦ

signandis temporibus, si Atticæ chronographiæ rationem sequi libet; ab Ogyge, quem indidem satum esse credunt, sub quo ingens illud primumque diluvium, regnante Argis Phoroneo, Atticam invasisse Acusilaus auctor est, ad primam usque Olympiadem, unde Græci accuratam sibi temporum seriem ducendam putaverunt, anni colliguntur vinti supra mille; qui numerus et cum superioribus optime congruit, et ex sequentium declaratione constabit. Hæc enim Hellanicus et Philochorus, qui res Atticas, itemque Castor et Thallus, qui Syriacas prosequuti

sunt, quique gentium omnium historiam in bibliothecam suam inclusit Diodorus, et Alexander Polyhistor memoriae prodiderunt: quorum etiam, e nostris præterea nonnulli, diligentius quam Attici omnes, accuratius que meminere. Itaque, si quæ mille ac viginti annorum spatio paulo insignior occurret historia, eam commode suo loco dabimus.

Idemque paucis interjectis, Volumus igitur, inquit, scripti etiam hujus auctoritate freti, Ogygem illum, qui quod haustis aquarum vi quamplurimis, salvus et incolumis evaserat, primo diluvio nomen dedit, circa tempus illud,

γέγονεν ἐπώνυμος, πολλῶν διαφθαρέντων διαστοθεὶς,
κατὰ τὴν ἀπὸ Αἰγύπτου τοῦ λαοῦ μετὰ Μωσέως ἔξοδον
γεγενῆσθαι. Τόνδε τὸν τρόπον ἐπὶ τὴν πρώτην Ὀλυμ-
πιάδα τὴν προειρημένην, ἀπὸ Ὡγύγου ἦτη δειχθήσεται
5 ακ'. ἀπὸ δὲ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ἐπὶ τῆς νέας. ἔτος
πρώτου, τουτέστιν ἐπὶ Κύρου βασιλείας ἔτος πρώτου,
ὅπερ ἦν αἰχμαλωσίας τέλος, ἦτη σιζ'. ἀπὸ Ὡγύγου
τοίνυν ἐπὶ Κύρου, ἦτη ασλζ'. εἰ δ' ἀναφέροι τις ἐπι-
λογιζόμενος, ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς αἰχμαλωσίας, τὰ ασλζ'.
10 ἔτη· κατὰ ἀνάλυσιν εὑρίσκεται ταῦτὸν διάστημα, ἐπὶ τὸ
πρώτου ἔτος τῆς ἀπὸ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως ἔξοδου
Ἰσραὴλ, ὃσον ἀπὸ τῆς πεντηκοστῆς πέμπτης Ὀλυμ-
πιάδος ἐπὶ Ὡγυγον, ὃς ἔκτισεν Ἐλευσῖνα. ὅθεν ἐπιση-
μότερόν ἔστι καταλαβεῖν τὴν Ἀττικὴν χρονογραφίαν.

15 Ὁλίγα δὲ τούτων ἐν Ἀσσυρίοις λόγοις ἀρχαιότερα
μυθεύεται (l. μυθεύεται). πρῶτος ἦρξε Νῖνος ἀπάσης
τῆς Ἀσίας πλὴν Ἰνδῶν, ἔτεσι τ', (cor. νβ'. Goarus) οὐ
πολὺ πρότερον Ὡγύγου. τοῦτον διεδέξατο Σεμίραμις ἡ

quo populus ex Aegypto cum
20 Mose migravit, extitisse. Id
quod hunc in modum conficimūs.
Ab Ogyge ad primam Olympiādem anni putantur viginti sup-
ra mille: ab Olympiāde prima
25 ad primum quinquagesimæ quin-
tæ annum, qui primus item Cyri
regis annus est, idemque cap-
tivitatis Judaicæ finis, anni sep-
temdecim supra ducentos: ergo
30 ab Ogyge ad Cyrum usque, anni
triginta septem supra mille ac du-
centos omnes colliguntur. Jam,
qui sursum versus ab exitu cap-
tivitatis annos retexere voluerit,
35 is triginta septem supra mille ac
ducentos revolvendo numerabit,

hoc est idem prorsus intervallum
ad eum usque annum, quo pri-
mum ex Aegypto per Moysem
eductus Israel est, quod abs
quinquagesima quinta Olympiāde
ad Ogygem, qui Eleusinem
condidit, excurrere dictum est.
Atque inde quidem insignius
Atticæ chronologiæ principium
duci potest.

Ex his rebus pauca, quæ anti-
quiora sunt, in libris Assyriis
narrantur. Universæ autem As-
siæ exceptis Indis annis 300.
(cor. Goarus 52.) multo ante
Ogygem Ninus imperavit pri-
mus. Huic successit celebris
illa Semiramis, quæ multis locis

διαβόητος, ἡ πολλαχοῦ τῆς γῆς ἥγειρε χώματα προφάσει μὲν διὰ τοὺς κατακλυσμούς· τὰ δ' ἦν ἄρα τῶν ἐρωμένων ζώντων κατορυσσομένων οἱ τάφοι, ὡς Κτησίας ἴστορεῖ. ὥστε οὐδὲν ἀξιομνημόνευτον "Ελλησιν ἴστορεῖται πρὸ Ωγύγου, πλὴν τοῦ Φορωνέως τοῦ συγχρονίσαντος αὐτῷ, καὶ Ἰνάχου τοῦ Φορωνέως πατρὸς ὃς πρῶτος" Αργους ἐβασίλευσεν, ὡς Ἀκουσίλαος ἴστορεῖ. τούτου θυγάτηρ Ιοὺς (ι. Ιὼ), ἦν Ἰσιν μετονομάσαντες σέβουσιν. Καὶ τοσαῦτα μὲν πρὸ Ωγύγου. κατὰ δὲ τοὺς τούτου χρόνους, ἐξῆλθε Μωσῆς ἀπ' Αἰγύπτου. καὶ ὡς οὐκ ἄπιστον τότε ταῦτα συμβῆναι, δείκνυμεν οὕτως. "Απὸ τῆς ἐξόδου Μωσέως ἐπὶ Κῦρον, ὃς ἐβασίλευσε μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἔτη ασλζ'. Μωσέως γὰρ ἔτη τὰ λοιπὰ τεσσαράκοντα· Ἰησοῦ τοῦ μετ' ἐκεῦνον ἥγησαμένου, ἔτη κε'. (for. κζ'. vid. not.) πρεσβυτέρων ἔτη 15 λ', τῶν μετὰ Ιησοῦν Κριτῶν· τῶν δὲ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Κριτῶν περιεχομένων, ἔτη νζ'. Ιερέων δὲ Ηλεὶ καὶ Σαμουὴλ ἔτη ξ'. τῶν δὲ ἐξῆς βασιλέων Εβραίων ἔτη

telluris aggeres diluviorum prætexens metum congesit, re tamen vera amantium, dum vivebant, defosorum fuere monumenta, ut tradit Ctesias. Nil itaque memoria dignum ante Ogygem scriptis mandatum est a Græcis, si Phoroneum æqualem ejus excipias et Inachum ejusdem patrem, qui primus Argivis regnavit, ut tradit Acusilaus. Hujus filia fuit Io, quam mutato nomine Isidem appellatam colunt. Verum de tempore Ogygem antegresso hactenus. Cæterum illius tempore, excessit ab Ægypto Moses, id quod veri quam simile sit, hunc in modum os-

tendimus. Ab exitu Mosis ad Cyrum, qui post captivitatem 20 regnavit, anni putantur mille ac ducenti cum triginta septem. Mosis enim reliqui ab egressu anni quadraginta sunt: Jesu, qui secundum illum populo deducendo præfuit, quinque ac viginti: seniorum, qui post Jesum Judices fuere, triginta: Judicum omnium, qui proprio ipsorum libro continentur, nonaginta super 30 pra quadringtonos: Sacerdotum Eli et Samuel, nonaginta: consequentium Regum Hebræorum, nonaginta supra quadringtonos. sequuntur captivitatis septuaginta: cuius postremus annus,

τετρακόσια ζ'. ἡς τὸ τελευταῖον ἔτος (for. τῆς δ' αἰχ-
μαλωσίας ἐβδομήκοντα, ἡς τὸ τ. ε. Vigerus.) ἦν Κύρου
βασιλείας ἔτος πρῶτον, ὡς προειρήκαμεν. ἐπὶ δὲ πρώτην
Ολυμπιάδα ἀπὸ Μωσέως ἔτη ακ', εἴπερ (for. καὶ εἴπερ)
5 ἐπὶ πεντηκοστῆς πέμπτης ἔτος πρῶτον ἔτη ασλζ'. καὶ
τοῖς Ἐλληνικοῖς συνέδραμεν ὁ χρόνος. μετὰ δὲ Ὡγυγον,
διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ πολλὴν φθορὰν, ἀβασί-
λευτος ἔμεινεν ἡ νῦν Ἀττικὴ μέχρι Κέκροπος ἔτη ρπθ'.
Τὸν γὰρ μετὰ Ὡγυγον Ἀκταῖον, ἡ τὰ πλαστόμενα τῶν
10 ὄνομάτων, οὐδὲ γενέσθαι φησὶ Φιλόχορος.

Καὶ αὖθις.

'Απὸ Ὡγύγου τοίνυν ἐπὶ Κύρου, ὅπόσα ἀπὸ Μωσέως
ἐπὶ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἔτη ασλζ'. ἀλλὰ καὶ Ἐλλήνων
δέ τινες ἴστοροῦσι κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους γενέσθαι
15 Μωσέα· Πολέμων μὲν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Ἐλληνικῶν
ἱστοριῶν λέγει, ἐπὶ Ἀπίδος τοῦ Φορωνέως, μοῖρα τοῦ
Αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ ἐξέπεσεν Αἰγύπτου, οἱ ἐν τῇ

regni Cyri primus fuit, ut jam
ante diximus. Jam a Mose ad
20 Olympiadem primam anni fluunt
viginti supra mille, cum ab eo-
dem ad quinquagesimae quintæ
annum primum, mille ducenti
cum triginta septem numeren-
25 tur, in quo nobis etiam cum
Græcorum temporibus optime
convenit. At vero post Ogygem,
quod ingens ab illo diluvio con-
sequuta vastitas esset, quæ nunc
30 Attica dicitur, ea sine regibus
annos centum et octoginta no-
vem, ad Cecropem usque per-
mansit. Actæum enim illum,
qui post Ogygem recensetur,
35 quæque deinceps finguntur no-
mina, Philochorus ne extitisse

quidem omnino confirmat.

Et rursus.

Ergo ab Ogyge, inquit, ad Cy-
rum usque tantundem numeres,
quantum ad eundem a Mose,
hoc est annos ducentos et tri-
ginta septem supra mille. Et
vero Græcorum sane nonnulli
Mosem sub eadem tempora vix-
isse testantur. Nam Polemo
quidem, libro Græcarum histo-
riarum primo, conceptis verbis
habet, Apidis Phoronei filii tem-
pore, exercitus Ἀgyptiaci par-
tem sese ab Ἀgypto subduxisse,
atque in Palæstina, quam Syriam
vocant, haud procul ab Arabia
consedisse: illos nimirum ipsos
intelligens, qui Mose duce pro-

Παλαιστίνη καλουμένη Συρίᾳ, οὐ πόρρω Ἀράβιας φύκησαν, αὐτοὶ δηλονότι οἱ μετὰ Μωσέως. Ἀπίων δὲ ὁ Ποσειδωνίου, περιεργότατος γραμματικῶν, ἐν τῇ κατὰ Ἰουδαίων βίβλῳ, καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ιστοριῶν φησὶ, κατὰ Ἰναχον Ἀργους βασιλέα, Ἀμώσιος Αἰγυπτίων 5 βασιλεύοντος, ἀποστῆναι Ἰουδαίους, ὃν ἥγεισθαι Μωσέα. μέμνηται δὲ καὶ Ἡρόδοτος τῆς ἀποστασίας ταύτης, καὶ Ἀμώσιος, ἐν τῇ δευτέρᾳ τρόπῳ δέ τινι καὶ Ἰουδαίων αὐτῶν, ἐν τοῖς περιτεμνομένοις αὐτοὺς καταριθμῶν, καὶ Ἀσσυρίους τοὺς ἐν τῇ Παλαιστίνῃ ἀποκαλῶν, τάχα 10 διὰ τὸν Ἀβραάμ. Πτολεμαῖος τε ὁ Μενδήσιος, τὰ Αἰγυπτίων ἀνέκαθεν ιστορῶν, ἅπασι τούτοις συντρέχει. ὅστε οὐδὲ ἐπίσημος ἐπὶ πλέον ἡ τῶν χρόνων παραλλαγή. σημειωτέον δὲ, ὡς ὅ, τί ποτε ἔξαιρετον Ἐλλησι δι' ἀρχαιότητα μυθεύεται, μετά γε Μωσέα τοῦθ' εύρισκεται, 15 κατακλυσμοί τε, καὶ ἐκπυρώσεις, Προμηθεὺς, Ἰὼ, Εὐρώπη, Σπαρτοὶ, Κόρης ἀρπαγὴ, μυστήρια, νομοθεσίαι, Διονύσου πράξεις, Περσεὺς, ἀθλοι Ἡράκλειοι, Ἀργοναῦται, Κένταυροι, Μινώταυρος, τὰ περὶ Ἰλιον, Ἡρα-

fecti sunt. Apio vero Posidonii filius, idemque grammaticorum omnium curiosissimus, libro adversus Judæos, et historiarum quarto scribit, Inacho Argis regnante, Judæos duce Mose, ab Amosi Aegyptiorum rege defecisse. Cujus etiam defectionis, simulque Amosis, libro secundo Herodotus meminit: imo et ipsorum quoque Judæorum, quos in circumcisorum classem reposuit, ac Palæstinæ Assyrios nominat ducta fortassis ex Abrammo utriusque caussa. Quibus cum omnibus Ptolemæo quoque

Mendesio, qui ab ultimis usque 20 temporibus Aegyptiorum dicit historiam, ita convenit, ut inter ipsos nulla fere nisi levissima temporum differentia notari possit. Cæterum, hic observandum 25 etiam est, quicquid paulo rarius ob vetustatem Graeci fabulantur, id omne Mose posterius inveniri, diluvia, incendia, Prometheus, Io, Europam,*(Spartos) Proserpinæ raptum, mysteria, legum sanctiones, Bacchi gesta, Perseum, Argonautas, Centauros, Minotaurem, res Trojanas, Herculis certamina, Heraclidarum 30 35

κλειδῶν κάθοδος, Ἰώνων ἀποικία, καὶ Ὀλυμπιάδες.
ἔδοξε δή μοι τῆς Ἀττικῆς βασιλείας τὸν προειρημένον
ἐκτιθέναι χρόνον, παρατιθέναι μέλλοντι ταῖς Ἐβραϊκαῖς
ἱστορίαις τὰς Ἑλληνικάς. ἐξέσται γὰρ τῷ βουλομένῳ,
5 παρ' ἐμοῦ τὴν ἀρχὴν κομιζομένῳ, λογίζεσθαι τὸν ἀριθμὸν
ὅμοίως ἐμοί.

Οὐκοῦν τῶν χιλίων καὶ εἴκοσι ἑταῖροι, τῶν μέχρι πρώτης
τῆς Ὀλυμπιάδος ἀπὸ Μωσέως τε καὶ Ὡγύγου, ἐκκειμένων,
πρώτῳ μὲν ἔτει τὸ Πάσχα, καὶ τῶν Ἐβραίων
10 ἔξοδος ἡ ἀπὸ Αἰγύπτου, ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ ὁ ἐπὶ Ὡγύγου
γίνεται κατακλυσμός· καὶ κατὰ λόγον. τῶν γὰρ Αἰγυπτίων ὄργῃ Θεοῦ χαλάζαις τε καὶ χειμῶσι μαστιζομένων, εἴκος ἦν μέρη τινὰ συμπάσχειν τῆς γῆς, ὅτι
(for. ἔτι) τε Ἀθηναίους τῶν αὐτῶν Αἰγυπτίοις ἀπολαύειν
15 εἴκος ἦν, ἀποίκους ἐκείνων ὑπονοουμένους, ὡς φασιν ἄλλοι
τε, καὶ ἐν τῷ Τρικαρήνῳ Θεόπομπος. ὁ δὲ μεταξὺ²
χρόνος παραλέλειπται, ἐν ᾧ μηδὲν ἐξαίρετον Ἑλλησιν
ἱστόρηται. μετὰ δὲ τέσσαρα καὶ ἐννευήκοντα ἔτη, ἦν

reditum, Ionom migrationem,
20 et Olympiadas. Ac mihi quidem Graecas historias cum Hebraicis committere statuenti, ea potissimum Attici regni tempora describere visum est. Sic enim
25 cuivis omnino liceat, qui modo principium ex meis ducere voluerit, eandem mecum in colligendo numero rationem inire.

Illorum igitur mille ac viginti
30 annorum, quos ab Mose et Ogyge ad primam usque Olympiadem fluxisse diximus, anno primo, uti Hebraeorum Pascha, et discessus ab Aegypto, sic Ogygium in Attica diluvium contigit. Et convenienter id qui-

dem. Nam cum Aegyptios grandinibus, ac tempestatibus Dei præpotentis ira percelleret, fieri vix poterat, quin simul in quasdam terræ partes calamitatis inde aliquid redundaret. Ac præsertim Athenienses Aegyptiacæ cladis partem aliquam subire verisimilius erat, quos Aegyptiorum coloniam habitos esse, cum alii, tum vero Theopompus in Ticareno commemorat. Tempus inde medium prætermissum est, quod in eo nihil a Graecis memoria dignum referatur. Post annos vero quatuor et nonaginta, ut nonnulli tradunt, Prometheus extitit, quem, quod homines ad

Προμηθεὺς, ὡς τινες, ὃς πλάσσειν ἀνθρώπους ἐμυθεύετο· σοφὸς γὰρ ὁν, εἰς παιδείαν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἄγαν ἴδιωτείας μετέπλαστε. Hæc fere omnia ex Eusebio in lib. x. *Præparat. Evang.* cap. 10. p. 487. ed. Vigeri, reliqua Syncello debentur in *Chronograph.* pag. 63. et alibi. 5

disciplinæ cultum ab nimia simplicitate solerter ingenioseque traduxerit, homines propterea finxisse fabulantur.

XXIII.

Ex libro tertio.

Οὐ μοι δοκεῖ καλῶς δ' Ἀφρικανὸς τῷ γ'. λόγῳ τῶν ιστορικῶν 10 αὐτοῦ φάναι, τὴν Ἀργείων βασιλείαν τῷ σ'. ἔτει τῆς Ἀσσυρίων βασιλείας ἅρξασθαι ἐπὶ Ἀρείου πέμπτου βασιλέως Ἀσσυρίων. Hoc Georgius Syncellus habet pag. 125. *Chronograph.*

Interprete Goaro.

15

Non placet Africanus tertio historiarum libro scribens Argivorum regnum Assyriorum anno 200.

Arii quinti regis tempore cœpisse.

XXIV.

Καλλιθυία Πείραντος ἐν Ἀργει πρῶτον ἱεράτευσε 20 τῆς Ἡρας (for. τῇ Ἡρᾳ). Τούτοις τοῖς χρόνοις Ἄτλας ὁ Προμηθέως ἀδελφὸς ἄριστος ἀστρόλογος διέλαμπεν·

Interprete Goaro.

Callithya Pirantis filia, prima sacerdotio funeta, et Junoni Argis sacra fecisse traditur. Tem-

poribus istis Atlas peritissimus astrologus florebat, et ob disciplinæ præstantiam cælum sus-

ώς ἐπιστήμης ἔνεκεν τὸν οὐρανὸν αὐτὸν φέρειν πεφή-
μισται. Εὐριπίδης δὲ τὸν Ἀτλαντα ὅρος εἶναι φησιν
ὑπερνεφέσ. Οὗτος κατὰ τὸν χρόνον Γοθονὶλ ἥκμαζεν, ὡς
μαρτυροῦσι πάντες οἱ ἐκ τοῦ καθ' ιημᾶς λόγου ἴστορικοὶ, ἐν οἷς καὶ
5 Ἀφρικαῖος φησιν. Οἱ ἀπὸ τῆς Κουρητείας, τῆς νῦν
Ἀκαρνανίας, Κουρῆτες καὶ Κορύβαντες Κνῶσσον ὥκι-
σταν, οἱ τὴν ἐν ὅπλοις εὔρυθμον κίνησιν εύρόντες. Τού-
τοις τοῖς χρόνοις Σῦρος ἴστορεῖται γεγονέναι γηγενῆς,
οὗ ἐπώνυμος ἡ Συρία· ἄλλοι δὲ, πρότερον ἔτεσιν ρ'.
10 καὶ περὶ Προμηθέως δὲ καὶ Ἐπιμηθέως τὸ αὐτὸ δια-
φόρως ἴστοροῦσιν, καὶ Ἀτλάντος, Ἀργου τε (for. addend.
τοῦ Πανόπτου) καὶ Ιοῦς τῆς Προμηθέως θυγατρὸς, καὶ
Πανόπτου (for. delend. καὶ Π.). οἱ μὲν γὰρ, ὅτι κατὰ
Κέκροπα τὸν διφυῆ γεγόνασιν, οἱ δὲ, ὅτι πρότερον ἔτεσιν
15 ξ'. ἄλλοι δὲ ξ'. Ηᾱc Georgius attulit pag. 149. *Chronograph.*

tinere affirmatus est. Euripides autem Atlantem nubibus mon-
tem altiore esse testatur. Ille
20 circa Gothoniēl aetatem celebraba-
tur: prout cuncti partium nos-
trarum historici asserunt, inter quos
Africanus hæc habet. Curetes,
Curetia, nunc Acarnania, oriundi,
25 alio nomine Corybantes vulgo
dicti, Cnossum incoluerunt: et
armatorum hominum ad nume-
rum compositi motus inventores

extiterunt. Sub idem tempus
Syrus, a quo Syriæ factum no-
men, e tellure ortus dicitur: alii
annis centum priorem asserunt:
Et de Prometheo quidem, de
Epimetheo, de Atlante, Argo, et
Io Promethei filia, et Panopto
diversa evulgant: et isti quidem
Cecropi gemina forma conspicuo
tempore æqualem, illi annis sexaginta,
nonnulli tandem nonaginta antiquiorem memorant.

XXV.

Ἐβδομηκοστῷ ἔτει τοῦ Ἀὼδ, φησὶν Ἀφρικανὸς, (for. addend. γεγενῆσθαι, vel simile quid) τὸν ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμόν. Hoc affert idem Georgius pag. 154.

Interprete Goaro.

5

Anno Aod 70. diluvium, quod sub Deucalione contigit, Africanus assignat.

XXVI.

Τοῦτον τὸν Ἀβιμέλεχ, καὶ τὸν οὐρανὸν ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἦν βίβλος τῶν Κριτῶν, ἃ πρῶτον μὲν τοῦ Γεδεὼν νίοὺς λέγει τρανῶς, ἔπειτα δὲ τοῦ 10 ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ Ἰεροβαὰλ, ὃς συνφέρει τῷ Γεδεὼν περὶ τὰ τέλη αὐτοῦ, ὡς αὐτόθι γέγραπται. καὶ δοκεῖ πως ἄπορον εἶναι. Ἀφρικανὸς δὲ τοῦ Ἰεροβαὰλ αὐτοὺς λέγει πάντας. Hæc ipse Georgius pag. 159. Quæ sequuntur, extant in pag. 165. Ἀβδὼν κριτὴς ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ή. ἔτη. Ἀφρικανὸς ἔτη καὶ φησὶν, οὐ καλῶς. 15

Interprete Goaro.

Abimelech istum et septuaginta ejus fratres, liber Judicum, primo quidem Gedeon filios manifeste nuncupat, postmodum fratribus ejus Jerobaal, qui circa vitæ illius terminum vicinam sibi habitationem

selegit, ut ibidem scribitur, licet hoc dubium omnino videatur: Africanus vero Jerobaal patrem omnium fuisse testatur.—Abdon judex 20 judicavit Israel annis 8. scribit Africanus 20. verum errans.

XXVII.

Εὐσέβιος δὲ μόνος ὁ Καισαρεὺς τὰ τῶν πρεσβυτέρων (qui Iosuam secuti sunt) οὐ παρέλαβεν ὁ δὲ Ἀφρικανὸς ἔτη λ'. αὐτοῖς 25 ἀπένειμεν. φησὶν πλεῖστα ἔπειγκαλεῖ ὁ Εὐσέβιος ὡς μεγάλα, φησὶ,

Interprete Goaro.

Seniorum annos Eusebius Cæsariensis solus in numerum haud retulit: eisdem vero annos 30, as-

signavit Africanus, quem pluribus insequitur Eusebius, ceu lapsum in errorem, et negotium vires proprias 30

^a Jud. cap. viii. fine, et ix. i.

διαμαρτάνοιτι, καὶ τολμηροτάτῳ πράγματι ἐπικεχειρηκότι πρὸς τούτοις ἄλλα ο'. ἔτη, μ'. μὲν τὰ τῆς ἀναρχίας, λ'. δὲ τὰ τῆς εἰρήνης, οἶκοθεν παρεμβαλότι, τὰ δλα ρ'. ἀλλ' ὁ μὲν Ἀφρικανὸς περὶ τούτων ὡς διαφωτοῦμένων ἐν τέλει τοῦ ε'. λόγου καθομολογεῖ.
5 Hæc ipse Georgius pag. 174.

superans aggredi ausum: quodque
demum annos 70. interregni nimi-
rum 40. et triginta pacis, et uni-
versim centum annorum summam
10 interposuerit, reum omnino tra-

ducit. Africanus certe de istis quasi
plenam consensionem ad invicem
non continentibus rationem reddit,
et oppositionem fatetur ad libri v.
calcem.

XXVIII.

Τὰ κατὰ Ἀφρικανὸν ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τέλους τῶν Κριτῶν καὶ ἀρ-
χῆς Ἡλεῖ τοῦ ἱερέως ἔτη, δσ;β'. κατὰ δὲ Εὐσέβιον τοῦ Παμφίλου
,δμδ', κατὰ δὲ τὴν ἀκριβῆ καὶ εὐαγγελικὴν παράδοσιν καὶ τόδε τὸ
15 χρονογράφιον, δτνβ'. τὰ δὲ νν'. ἔτη τῶν Κριτῶν κατὰ τὸν θεῖον
ἀπόστολον ἀπὸ τοῦ γ̄β'. ἔτους τοῦ κόσμου ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος
‘Ἡλεὶ πληροῦται ἐνὸς ἔτους ὑπολειπομένου’ ὅπερ Ἀφρικανὸς τὸν
Σεμεϊγάρ λέγει κρατῆσαι τὸν Ἰσραὴλ, τῆς γραφῆς οὐκ εἰ-
πούσης χρόνον. Hæc ipse Georgius pag. 176.

Interprete Goaro.

20 Ab Adamo usque ad Judicum postremos fines, et ab Heli sacerdote potestatem in populum exercitam ex Africani computo anni 25 colliguntur 4292. Eusebius Pamphili 4044. censet: ex fidelioris vero rationarii et evangelii norma chronographicum hocce latereculum 4350. numerandos decernit. Porro

Judicum anni 450. a divino apostolo statuti ab anno conditi orbis 3902. ad annum Heli primum, si tamen unum, qui excedit, subtraxeris, explentur. Samgar in Israel Judicis officio functum scribit Africanus, Scriptura nullum ei potestatis spatium assignante.

XXVIII*.

30 ’Απὸ Κέκροπος ἐπὶ τὴν Ἰλίου ἀλωσιν συνάγονται μικροῦ δέοντα
ἔτη ν'. Leo Allatius in Notis ad S. Eustathii Hexahem. p. 29.
hoc affert ex Africano in Chronico.

A Cecrope ad Ilii excidium colliguntur anni paulo minus 400.

XXIX.

De Sicyoniorum Regno.

Africanus quidem dixit sic tenere (*κατασχεῖν* in marg. posuit Scaliger) eis (seil. Sicyoniis) omnes annos mille vii. (1007) a minuitate autem eorum, (h. e. ab eorum defectu, seu fine) in 5 primam Olympiadam anni cccxxix. Sicut numeratur (numerantur) ab initio Sicyoniorum regna (regni) in primam Olympiadam omnes anni mille cccxxxvi. Vicesimo nono autem anno patriarchæ Jacob illum (sic) Sicyoniorum initiavit regnum sic :

I. Egialeus ann. lii.	Anni autem Jacob xxviii.
II. Europs ann. xlvi.	Anni Isaac lxxxviii.
III. Telchus ann. xx.	Anni Abraham cxiv. (men-
IV. Amphus ann. xxv.	dose) Initiaverunt regna.
V. Thelxius ann. lii.	
VI. Egydrus ann. xxxiv.	
VII. Thurimachus ann.	Anno quadragesimo tertio
XLV.	Leucippi, egressio Judæ-
VIII. Leucippus ann. liii.	orum ex Ægypto.
IX. Mesapsus ann. XLVII.	
X. Eratus ann. xvi. (Seal. ad marg. XLVI.)	
XI. Plammeus XLVIII. Ellada (deest aliquid).	
XII. Orthopolus ann. XLV. Marathus ann. xxx. Echirus ann. LV. Corax ann. xx. Epopeus ann. XXXV. Laomedus ann. XLIII. Inachus ann. XLV. Festus ann. L. Adrastus ann. IV. Polifidus ann. XXXI. Pelasgus ann. xx. Xeuxippus ann. XXXV. Polybus ann. XLV. (loco motus). Usque Xeuxippum tenuit (<i>κατέσχε</i>) Sicyoniorum regnum permanens annos quingentos (lego nongentos vid. not.) LXXXI. Post Xeuxippum autem reges quidem non fuerunt, sed præibant eis Sacerdotes 25 Carnii ann. XXVIII. (for. XXVI. vid. not.) quem (Seal. ad marg. ὅντες non ὄντες) primus Sacerdos Archelaus annum I. Post hunc Automidus ann. I. Post hunc Methudutus ann. I. Post hunc Euneus ann. I. Post hunc Theonomus ann. I. Post hunc Amphycius ann. IX. Post hunc Charidus (Seal. ad marg. 30 35	

Charidemus) ann. 1. Osuch sustinens ($\delta\sigma\ o\bar{\nu}\chi\ \bar{\nu}\pi\sigma\tau\bar{\alpha}s$ Seal. ad marg.) cibaria fugiit: a quo in prima Olympiada, ut fertur scriptura ($\omega\sigma\ \gamma\rho\alpha\phi\bar{\eta}\ \phi\bar{e}\rho\epsilon\tau\bar{\alpha}s$ Seal. ad marg.) anni cccxxvii. (supra, cccxxix.). Fiunt vero omnes (sic) Sicyoniorum regna 5 ab $\mathcal{A}egialeo$, usque in prima Olympiada anni mille cccxxxvi.

Hæc attulit Excerptor Eusebii, Africani aliorumque, homine Barbaro Latine vertente, quem edidit Sealiger in Eusebii *Temporum Thesauro*, pag. 75.

XXX.

10 'Εὰν οὖν ἐκατὰ τὸν ἀπόστολον, (inquit Georgius Syncell.) τὰ τῶν Κριτῶν νῦν'. ἔτη, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς ἑρήμου μ'. ἔτη Μωϋσέως, Ἰησοῦν τε κζ', καὶ τῶν μετὰ Ιησοῦν πρεσβυτέρων ιη', καὶ ἔτι Ἡλεί τοῦ ιερέως κ', Σαμουὴλ κ', καὶ Σαοὺλ μ', Δαβὶδ τε μ', καὶ Σολομῶντος δ', συναριθμήσωμεν, ἔσται ὁ πᾶς ἀπὸ τῆς ἑξάδου χρόνος ἐπὶ 15 τὴν τοῦ ναοῦ κατασκευὴν ἐτῶν χνθ'. κατὰ δὲ Εὐσέβιον χ'. καὶ κατὰ 'Αφρικανὸν ὑπὲρ τὰ ψμ'. Hæc ipse Georgius pag. 175. *Chronographiæ suæ.*

Interprete Goaro.

Recensitis ergo ex apostoli de-
20 creto Judicum annis 450. aliisque
40. Moyse per desertum duce ex-
actis, si Jesu rectore alias 27. sub
Senioribus Jesum sequutis 18. sub
Heli sacerdote 20. sub Samuele 20.
25 alias regni Saul 40. David 40. et

Salomonis tandem quatuor priores
composuerimus: integrum a pro-
fectione ex $\mathcal{A}egypto$ spatiū ad
templi instaurationem annis 659.
secundum Eusebium 600. ex Afri-
cani mente supra 740. conflabitur.

XXXI.

Εἰσὶν οὖν ἀπὸ 'Αδὰμ ἔως η'. ἔτους αὐτοῦ (Solomonis) ἔτη δυοη'. κατὰ δὲ τὸν 'Αφρικανὸν δυνζ'. κατὰ δὲ Εὐσέβιον δρο'. Hæc Georgius pag. 181.

30 Ab Adamo igitur ad annum ejus (Solomonis) octavum anni numerantur 4478, secundum autem Afri-

canum 4457, secundum Eusebium 4170.

XXXII.

Τούτοις τοῖς χρόνοις (inquit Georgius Syncellus) προεφήτευσεν (regnante Joas Israelis rege) Ὁσηὲ, Ἀμὼς, Ἰωνᾶς, Ναοῦμ· ἥνικα καὶ Ἰωνᾶς ἐκπεμφθεὶς εἰς Νινεύη, εἰς Θαρσεῖς φεύγει, καὶ ὑπὸ κῆτος καταπωθεὶς τριήμερος ἀνεμεῖται. Θαρσεῖς δὲ Ῥόδον καὶ 5 Κύπρον Ἀφρικανὸς λέγει εἶναι. Hæc Georgius pag. 201.

Interprete Goaro.

His temporibus Osee, Amos, Jonas, et Naum prophetæ clarebant. At ubi Jonas Ninivem mittitur, in Tharsis fugiens et a ceto devoratus,

triduanus evomitur. Tharsis porro vocabulo Rhodum vel Cyprum intellectam jubet Africanus. 10

XXXIII.

Τοῦ Ἰσραὴλ ις'. ἐβασίλευσεν (inquit Georgius Syncellus) Φακέσιας νὶὸς Μαναὴμ ἔτη ι'. Ἀφρικανὸς δὲ, ἔτη β'. Hæc Georgius pag. 202. 15

Interprete Goaro.

Israel rex 16. Phacesias filius Manahem annis 10. ex Africani computo duobus.

XXXIV.

Εἰσὶ μέντοι τινὰ (inquit Georgius Syncellus) τῶν ἀντιγράφων 20 (S. Scripturæ) κ'. ἔχοντα ἔτη τοῦ Φακέε, ὡς καὶ Ἀφρικανὸς καὶ Εὐσέβιος· καὶ ἔτερα, ιη'. Hoc Georgius ibidem.

Interprete Goaro.

Cæterum codices nonnulli, quos sequuntur Africanus et Eusebius annos 20. Phacee assignant, alii 18.

25

XXXV.

——Καὶ κατέσχεν ἡ βασιλεία Λακεδαιμονίων τὰ πάντα ἔτη τκέ'. ὡς Ἀφρικανὸς ὁ σοφώτατος συνεγράψατο.
Hæc Joannes Malala in *Chronograph.* lib. iv. p. 111.

5

Interprete Edm. Chilmeado.

—Duravit igitur regnum La- sicut scriptum reliquit sapientissi-
cedæmoniorum per annos 325. mus Africanus.

XXXVI.

Τὴν α'. Ὁλυμπιάδα ὁ Ἀφρικανὸς κατὰ Ἰωαθὰμ Ἐβραίων τοῦ
10 Ἰούδα βασιλέα συνάγει. Καὶ ὁ ἡμέτερος δὲ κανὼν κατὰ τὸν αὐτὸν παρίστησιν. Γράφει δὲ ὁ Ἀφρικανὸς ὥδε πρὸς λέξιν.

Αἰσχύλος ὁ Ἀγαμήστορος ἦρξεν τῶν Ἀθηναίων διὰ βίου ἔτη κγ'. ἐφ' οὖ Ἰωαθὰμ ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ. Καὶ ὁ ἡμέτερος δὲ κανὼν, λέγει, ἐπὶ τῆς πρώτης
15 Ὁλυμπιάδος τὸν Ἰωαθὰμ βασιλέα Ἰούδα συνείληφεν.

Hæc ex *Chronico Eusebiano* attulit *Chronici Paschalis*, seu *Alex.*
Auctor pag. 104. ed. *Ducangii*, p. 193. ed. *Dindorf*.

Interprete Ducangio.

Primam Olympiadem Africanus 20 ad tempora Joatham Hebræorum tribus Juda regis colligit. Noster etiam canon ad eandem tempes- tatem refert. Africanus porro hæc ad verbum scribit.
25 Æschylus Agamestoris filius

Atheniensibus imperavit annis 24. (23.) quo regnante regnavit pariter Hierosolymis Joatham. Noster vero canon, inquit, l. Olym. Joatham regem Juda comprehendit.

XXXVII.

Ex libris tertio et quarto.

——ἀναγραφῆναι δὲ πρώτην τὴν τεσσαρεσκαιδεκά-
την (Olympiadem) ἡνίκα καὶ Κόρυβος (for. legend. ἡνίκα
30 ——primam inscriptam fuisse tam, in qua cursu vicit Coroebus.
(Olympiadem) decimam quar- Tunc regnabat Hierosolymæ an-

Κόροιβος) στάδιον. τότε ἐβασίλευσεν Ἀχὰζ ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ ἕτος πρῶτον.

Εἶτα ἐν τῷ τετάρτῳ φησίν·

Ὕπερ δὲ ἄρα τοῦ Ἀχὰζ βασιλείας ἕτος πρῶτον, φῶτον τρέχειν ἀπεδείξαμεν τὴν πρώτην Ὁλυμπιάδα. Ηαc 5 Georgius Syncellus attulit pag. 197. *Chronograph.*

no primo Achazus.

Deinde in libro quarto ait:

Itaque is fuit Achazi regni

annus primus, cum quo Olympiadem primam convenire demonstravimus.

XXXVIII.

10

Αὕτη πρώτη τοῦ Ἰσραὴλ αἰχμαλωσία (inquit Georgius Syncellus) πέφυκεν εἰς Ἀσσυρίους, ἣτις γέγονεν ἀρχομένῳ 5'. ἔτει Ἐζεκίου, κοσμικῷ δὲ ἔτει δύψο'. πληρούμενῷ. διήρκεσε δὲ ἡ αὐτὴ τῶν δέκα φυλῶν βασιλεία ἐν Σαμαρείᾳ ἀπὸ τοῦ πρῶτου βασιλέως αὐτῶν Ἱεροβοὰμ δούλου Σολομῶντος ἐν βασιλεῦσι τῇ. ἔτεσι δὲ σξ'. (accuratius 15 συη').) ἀπὸ γὰρ τοῦ κοσμικοῦ δφιγ'. ἀρξαμένη εἰς τὸ τεταγμένον δψοα'. ἔληξεν. κατὰ δὲ Ἀφρικανὸν δψν'. κατὰ δὲ Εὐσέβιον δυνε'. Εὐσέβιος δὲ ὁ Καισαρεὺς σν'. ἔτη ἐπελογίσατο, καὶ ἄλλοι σμα'. Hæc Georgius scribit pag. 204.

Interprete Goaro.

20

Hæc captivitas Israel prima et ad Assyrios migratio anno Ezeciæ 6. ineunte, communi vero mundi 4770. completo facta est. Stetit autem tribuum decem regnum per reges 18. sibi succedentes a Hieroboam Salomonis servo earum rege primo annis 260. A mundi

siquidem 4513. initio ducto, præfato 4771. finem ultimum reperit: qui secundum Africanum 4750. contigit: prout autem scribit Eusebius 4555. Eusebius quidem 25 Caesariensis annos 250. colligit, alii solos 246.

XXXIX.

"Εως τοῦ δωα'. ἔτους ἐξ Ἀδὰμ οἱ Ἀθηναίων βασιλεῖς πρῶτοι ιζ'. καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ διὰ βίου λεγόμενοι ἄρχοντες ιγ'. ἔπειτα δεκαετῆς ζ'. ὁμοῦ πάντες λζ'. 5 κρατήσαντες τῆς Ἀθηναίων ἄρχῆς ἀπὸ τοῦ γῆμε'. κοσμικοῦ ἔτους ἐπαύσαντο· διαρκέσαντες ἐπὶ ἔτη ὅλα ωντ'. μετὰ τούτους ἄρχοντες ἐνιαυσιαῖοι ἡρέθησαν ἐξ εὐπατρίδων· ἐννέα τε ἄρχόντων Ἀθήνησιν ἄρχὴ κατεστάθη· ή δὲ τῶν ἐνιαυσιαίων ἥρχθη τῷ δωα'. ἔτει τοῦ κόσμου, 10 Κρέοντος πρώτου ἄρχοντος ἡγησαμένου ἐπὶ τῆς ιθ'. 'Ολυμπιάδος, οἱ δὲ ἐπὶ κε'. ἀφ' οὐ ἐπὶ σν'. 'Ολυμπιάδα ἄρχοντες ιγ'. (Ικγ'. Goarus ad marg.) μέχρι Φιλήνου, καθ' ὃν ὑπάτευον Γράτος Σαβινιανὸς Ῥωμαίων καὶ Σέλευκος, ἀπὸ τῶν περὶ Βροῦτον μετὰ τοὺς βασιλεῖς ὑπατευσάντων ψκέ'. καταριθμούμενοι, ἐπὶ τὸ εψκγ'. ἔτος τοῦ κόσμου, κατὰ τὸν Ἀφρικανὸν, ὅπερ ἦν Ἀντωνίνου, τοῦ καὶ Αὐείτου, Ῥωμαίων βασιλέως ἔτος γ'. Hæc attulit Georgius Syncell. pag. 212.

Interprete Goaro.

20 Ad annum 4801. ab Adam creato, Atheniensium reges primi fuere 17. in quorum locum magistratus tota vita prorogati 13. quibus decennales septem suffecti: quorum omnium summa est 37. imperium Atheniensium gesserunt a communi mundi anno 3945 extincti sunt tandem postquam integros annos 856. stetit eorum potestas. Iis sublatis anni magistratus excogitati sunt, et ex patriciis assumpti: novemque magistratum potestas stabilita. An-

35 nuorum porro magistratum im-

perium visum est primum anno mundi 4801. Creonte primo principe instituto circa 19. et ut aliis placet circa 25. Olympiadem: a quo ad 250. Olympiadem et Philenum magistratum, alii mediis 923. numerantur. Hujus Phileni tempore consulatum Romæ gerebant Gratus Severianus et Seleucus, ex iis qui circa Bruti ætatem regibus exactis, creati sunt consules 725. numero usque ad vulgarem mundi annum 5723. ut author est Africianus, qui Antonini Augusti fuit annus tertius.

XL.

Ιστορεῖται παρὰ Ἀφρικανῷ, ὅτι ἐν τῷ λέγειν τὴν φόδην τὸν Μανάσσην, τὰ δεσμὰ διερράγη σιδηρᾶ ὄντα, καὶ ἔφυγεν.
Hoc refert Joannes Monachus in *Sacer. Parallel. lit. ε'. tit. 7. p. 463.*
ed. Lequien *Op. S. Joan. Damasc.*

5

Apud Africanum traditur, Manassæ, dum canticum recitaverit, vincula ferrea disrupta fuisse, eumque effugisse.

XL I.

Ἀφρικανὸς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους Σεδεκίου τὰ οἱ. ἔτη ἀριθμεῖ τῆς αἰχμαλωσίας. Ita Georgius refert Syncellus in *Chronograph. pag. 10*
219.

Interprete Goaro.

A Sedeciæ anno primo septuaginta captivitatis annos Africanus numerare exorditur.

XL II.

15

— ταῦτα καὶ ὁ Ἀφρικανὸς, μαρτυρῶν, ὅτι ἐκ τῆς β'. αἰχμαλωσίας Ἰούδα ἦν ὁ, τε Δαυὶλ, καὶ οἱ τρεῖς παῖδες. Hoc ejusdem Georgii est pag. 223.

Interprete Goaro.

Hæc Africanus, secunda Judæ captivitate Danielem et socios pueros 20 fuisse delatos testatus.

XL III.

— μεθ' ὁν (Cyrum) Καμβύσης παῖς κρατεῖ Περσῶν ἔτη η'. τοῦτον οἴονται τινες εἶναι Ναβουχοδονόσορ δεύτερον, τὸν κατὰ Ὁλοφέρνην καὶ τὴν Ἰουδὴθ, ὡς καὶ Ἀφρικανός. Hæc scribit 25 Georgius pag. 236.

Interprete Goaro.

Successor (Cyri) Cambyses Persarum exceptit regnum, et tenuit annis octo. Hunc Nabuchodonosor

nomine secundum Holopherni Judentique aequalem nonnulli cum Africano arbitrantur.

30

XLIV.

'Αφρικανοῦ περὶ τοῦ Ἐσδρα.

Συγχωρήσαντος Ἀρταξέρξου, τοὺς ὑπολοίπους τῆς
 Ιουδαίων αἰχμαλωσίας ἥθροισεν⁷ Ἐσδρας, τάτε λείψανα
 5 τῶν σκευῶν τοῦ ναοῦ ἥλθεν ἔχων εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ
 τὸν νόμον ἐδίδασκε. ὡς δὲ ἐπύθετο κατ' ἐπιγαμίας
 αὐτοὺς ἀναμεμίχθαι τοῖς ἔθνεσιν, ἡνάγκαζε τοὺς οὐχ
 ὅμοεθνεῖς ἔχοντας ἐξεώσαι ἔκαστον τὴν γυναικα τὴν
 ἑαυτοῦ. οἱ δὲ ὑπήκοοι, καὶ τοῦ χειμῶνος ἐπειγομένου τὸ
 10 ἔργον ἐπετελεῖτο. Ήæc attulit idem Georgius pag. 248.

Eodem Goaro Interprete.

Esdras, Artaxerxe permit-
 tente, captivitatis reliquias col-
 legit, et quæ supererant, sacris
 15 vasis in Hierusalem illatis, le-
 gem publice docebat. Ut vero
 rescivit Judæos cum Gentilibus

miscuisse connubia, viros alieni-
 genis uxoribus junctos ad di-
 vortium ineundum impulit. Illi
 jussis faciles sub veris initium,
 (hyeme urgente) obsequium ani-
 mi opere probatum voluerunt.

XLV.

*'Αφρικανοῦ. Ὁλυμπιὰς πζ'. ὁ Πελοποννησιων καὶ
 20 Ἀθηναίων πόλεμος ἐπτακαιεικοσαετῆς, ὃν Θουκυδίδης
 συνέγραψεν, δι' Ἀσπασίας πόρνας δύο, καὶ στήλας
 κατὰ Μεγαρεων ἀστυγειτόνων, Ἀθηναίοις συνέστη.*

Hoc posuit Georgius pag. 257.

Ex Africanœ. Olympias 87.
 25 Peloponnesiorum et Athenien-
 sium bellum annorum 27. de
 quo scripsit Thucydides, Aspa-

siarum duorum scortorum causa,
 et ob decreta in Megarenses
 urbi vicinos, Atheniensibus con-
 flatum est.

^f Ezr. capp. ix. et x.

XLVI.

'Αφρικανὸς ἔτη ια'. (for. λα'). μόνα τοῦ Φιλομήτορος λέγει.
Hoc scripsit idem Georgius pag. 289.

Interprete Goaro.

Annos 11. (31.) solos Philometori assignat Africanus.

5

XLVII.

Refert idem Georgius in ead. pag. Joannem Hyrcanum Simonis filium, Judæorum pontificatu annos 27. potitus esse, secundum Africanum. (κατὰ Ἀφρικανόν).

XLVIII.

10

— καὶ μάλιστα Ἀντιπάτρῳ τινὶ, (obvenit mœror propter ex-
utum regno Hyrcanum) Ἡρώδον πατρὶ, τοῦ βασιλεύσαντος ἐπειτα
Ἰουδαίων, ὃς ἦν ἀλλόφυλος, Ἰδουμαῖος, κατὰ Ἰώσηππον, κατὰ δὲ
Ἀφρικανὸν, Ἀσκαλωνίτης, νιός τινος ἱεροδούλου καλού-
μένου Ἡρώδου τῷ (for. τοῦ) περὶ τὸν νεὼν τοῦ Ἀπόλ- 15
λωνος τεταγμένῳ (for. τεταγμένου) ἐν Ἀσκάλωνι. τοῦ-
τον Ἰδουμαῖοι λησταὶ τὸν Ἀντίπατρον εἶχον αἰχμαλω-
τίσαντες ἐν αὐτοῖς ληστεύοντα, λαβεῖν ἐλπίζοντες ἐκ τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ Ἡρώδου λύτρα. διὰ δὲ τὸ πτωχὸν εἶναι
τὸν αὐτοῦ πατέρα, καὶ λύτρα δοῦναι ἀπορεῖν, ἐχρόνισε 20

Interprete Goaro.

—præ cæteris Antipater Herodis
deinde Judæorum regis pater tor-
quebatur: qui cum ex aliena Idumæorum
stirpe traheret originem,
ut author est Josephus, ex Africani
vero dictis, patriam habebat As-
calonem, patrem vero nomine
Herodem, ex eorum grege qui
Apollinis fano Ascalone servie-
bant, æditum. Istum Antipati-

trum prædonum latrociniis as-
suetum, prædas ex suis agentem
captivum tenuerant Idumæi mag-
no pecuniarum pondere liberta- 25
tis restituendæ causa a patre ex-
pectata: patre vero rei familiari
angustia presso, nec libertatis
pretium pendente, interim
Antipater latrocinia diutius ex- 30

συλληστεύων, καὶ τοῖς αὐτῶν ἐντρεφόμενος ἥθεστι. οὗτος ὑστερον Ὑρκανῷ φιλωθεὶς, πλούτῳ καὶ δόξῃ τῶν πολλῶν προεῖχεν ἐντρεχείας χάριν καὶ τῆς περὶ τὰ κοινὰ πράγματα δεινότητος. Hæc affert idem Georgius pag. 296.

5 erexit, et Idumæorum sese ex totto assuefecit moribus. Hie de Hyrcano bene meritus, divitiis et honoribus, ob eam qua utebatur in rebus agendis vigilantiam et dexteritatem auctus est.

XLIX.

ΑΦΡΙΚΑΝΟΥ, περὶ τῶν Ὑρκανῷ καὶ Ἀντιγόνῳ συμβάντων, καὶ περὶ Ἡρώδου, τοῦ τε Σεβαστοῦ, καὶ Ἀντωνίου, καὶ Κλεοπάτρας, ὡς ἐν ἐπιτόμῳ.

’Οκταούιος ὁ Σεβαστὸς, ὃν Αὔγουστον καλοῦσιν οἱ Ρωμαῖοι, θετὸς ὥν νίος αὐτοῦ (Caii Cæsar), ἀπὸ Ἀπολλωνιάδος τῆς Ἡπείρου ἐνθα ἐπαιδεύετο, εἰς Ρώμην ἐπιανελθὼν, τῶν ἐν τέλει τῆς ἡγεμονίας εἴχετο. Ἀντώνιος δὲ ὑστερον τὴν τῆς Ἀσίας καὶ ἐπέκεινα ἀρχὴν ἔλαχεν ἐπὶ τούτου, Ἡρώδου κατηγόρουν Ἰουδαῖοι· ὁ δὲ τοὺς πρέσβεις ἀποκτείνας, Ἡρώδην ἐπὶ τὴν αὐτοῦ κατῆξεν ἀρχήν. ὑστερον δὲ ἄμα Ὑρκανῷ καὶ Φασαήλῳ τῷ ἀδελφῷ ἐξεώθη, καὶ προσφυγὼν Ἀντωνίῳ, κατῆλθε,

Interprete Goaro.

Ex Africano: De iis quæ Hyrcano et Antigono acciderunt: et de Herode. Augusto, Antonio, et Cleopatra summatim.

Octavius, (Σεβαστὸς) Græcis, 25 Augustus Romanis dictus, Caii filius adoptivus, Apolloniade Epiri urbe, in qua studiorum causa morabatur, Romam reversus in civitatis proceres invasit imperium. Antonius postmodum 30 Asiam vicinaque loca regenda obtinuit. Ad ejus judicium Herodem reum egere Judæi, quorum legatis morte multatis, regnum restituit Herodi: qui demum cum Hyrcano et Phasaëlo fratre ejectus ad Antonium fuga se recepit: Judæis reduntem non admittentibus cru-

μὴ δεχομένων δὲ αὐτὸν Ἰουδαίων, μαχὴ γίνεται καρτέρα.
μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ Ἀντίγονον κατίοντα ἐκδιώκει μαχῇ.
Ἀντίγονος δὲ προσφυγὸν Ἡρώδη (εօρ. Ὁρώδη) τῷ τῶν
Πάρθων βασιλεῖ διὰ Πακόρου τοῦ νίοῦ κατῆλθεν ἐπὶ⁵
χρυσοῦ ταλάντοις χιλίοις. καὶ ὁ μὲν Ἡρώδης φεύγει·
Φασαήλος δὲ ἐν τῇ μαχῇ ἀναιρεῖται· Ὅρκανὸς δὲ Ἀν-
τιγόνῳ παρεδόθη ζῶν· ὁ δὲ Πάρθοις αὐτὸν ἔδωκεν ἄγειν,
ἀποτεμὼν αὐτοῦ τὰ ωτα, ώς μηκέτι ἱερῶτος ἥδεσθη γὰρ
αὐτὸν ώς οἰκεῖον ἀποκτεῖναι. Ἡρώδης δὲ ἐκπεσὼν, τὸ
μὲν πρῶτον Μαλίχῳ τῷ τῶν Ἀράβων βασιλεῖ προσ-¹⁰
φεύγει· ώς δ' οὐ προσήκατο αὐτὸν φόβῳ τῶν Πάρθων,
εἰς Ἀλεξάνδρειαν παρὰ Κλεοπάτραν ἀπῆλθεν. Ἡν
Ὀλυμπιὰς ρπέ'.

Κλεοπάτρα τὸν συμβασιλεύσαντα αὐτῇ ἀδελφὸν
ἀποκτείνασσα, πρὸς ἀπολογίαν ὑπ' Ἀντωνίου εἰς Κι-¹⁵
λικίαν μεταπεμφθεῖσα, τὴν τῆς ἀρχῆς ἐπιμέλειαν ἐπέ-
τρεψεν Ἡρώδη· καὶ ώς οὐδὲν ἡξίου πιστεύεσθαι, ἐστ'
ἄν καταχθῇ εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀρχὴν, ἔχουσα αὐτὸν ἥει
παρὰ Ἀντώνιον. ώς δ' ἑαλώκει τῆς γυναικὸς ἔρωτι, τὸν

entum committitur prælium, et posthac haud diu superior factus fugat Antigonom. Hic Parthorum regem adit, aurique talenta mille pollicitus, Pacori ejus filii auxiliis regnum recuperat. Herodes versa belli vice in fugam agitur: Phasaelus occumbit in certamine: Hyrcanus Antigono vivus traditur: hic mutilatis ejus auribus ne sacerdotio fungeretur amplius (consanguineum enim perimere veritus est) Parthorum potestati captivum tradit. Herodes amissio regno primum quidem ad

Malichum Arabum principem se ²⁰ confert, a quo Parthorum metu repulsus Alexandriam ad Cleopatram tendit. Numerabatur tunc Olympias ¹⁸⁵.

Cleopatra fratre regni con-²⁵ sorte occiso ad causam dicendam ab Antonio in Ciliciam vocata, regni curam commendat Herodi, qui ab ea nihil obtinuit quo re- duceretur in regnum: eo sub-³⁰ inde viæ comite ad Antonium proficiscitur. Ille mulieris cap- tus illecebris Herodem ad Octavium misit: qui tum Anti- patri Herodis parentis tum He- ³⁵

'Ηρώδην ἀπέστειλεν εἰς Ῥώμην κατὰ τὸν Σεβαστὸν
 'Οκταούιον, ὃς διά τε τὸν Ἀντίπατρον τὸν Ἡρώδου
 πατέρα, καὶ δι' αὐτὸν Ἡρώδην, διά τε τὸ ὑπὸ Πάρθων
 καθέστασθαι τὸν Ἀντίγονον βασιλέα, ἐπέστειλε τοῖς ἐν
 5 Παλαιστίνῃ καὶ Συρίᾳ στρατηγοῖς, κατάγειν αὐτὸν ἐπὶ¹⁰
 τὴν ἀρχήν. καὶ ἀμα Σωσίῳ διεπολέμει πρὸς τὸν Ἀντί-
 γονον χρόνῳ πολλῷ, καὶ παντοίαις μάχαις. τότε καὶ
 Ἰώσηππος ἀδελφὸς Ἡρώδου ἀποθνήσκει στρατηγῶν.
 Ἡρώδου δὲ πρὸς Ἀντώνιον ἐλθόντος .....

10 .....

τρία ἔτη τὸν Ἀντίγονον ἐξεπολιόρκησαν καὶ ζῶντα ἀπε-
 κόμισαν Ἀντωνίῳ. Ἀντώνιος δὲ Ἡρώδην μὲν καὶ
 αὐτὸς ἀνηγόρευσεν βασιλέα προσέθηκε δὲ αὐτῷ πόλεις
 "Ιππον, Γάδαρα, Γάζαν, Ἰόππην, Ἀνθηδόνα· καὶ τῆς
 15 Ἀραβίας, τόν τε Τράχωνα, καὶ τὴν Αύρανῖτιν, καὶ Σα-
 κίαν, καὶ Γαυλάνην· πρὸς δὲ, καὶ τῆς Συρίας ἐπιτροπήν.
 Ἡρώδης ὑπὸ τῆς συγκλήτου καὶ Ὁκταούιον τοῦ Σε-
 βαστοῦ βασιλεὺς Ἰουδαίων ἀνηγορεύθη, καὶ ἐβασίλευσεν
 ἔτη λδ. Ἀντώνιος ἐπὶ Πάρθους στρατεύειν μέλλων

20 rodis ipsius memor, et quod de-
 nique Parthorum armis regnum
 obtineret Antigonus, datis ad
 Syriæ Palæstinaque Duces litteris
 ut Herodem in regnum re-
 25 ponant, mandat. Exinde Sosio
 junctus Herodes, variis præliis
 ac non exiguo temporis inter-
 vallo, cum Antigono armis de-
 certabat. Per id tempus Jo-
 30 sephus Herodis frater unus e
 copiarum ductoribus occumbit in
 prælio. Herode ad Antonium
 profecto .....

35 ..... annos tres obsidionem

protraxerunt, et ad Antonium
 demum deduxere vivum: An-
 tonius ipse Herodem renunciavit
 regem, ac insuper urbes alias
 gubernandas demandavit Hippo-
 num, Gadara, Gazam, Ioppen,
 Anthedonem, et Arabiae partem,
 Trachonitum, et Auranitum, Sa-
 ciām, et Gaulanem, ipsamque
 postremo Syriam procurandam
 commisit. Herodes a senatu et
 Octavio Augusto rex declaratus
 annis triginta quatuor regnavit.
 Antonius in Parthos expeditione
 suscepta, Judæorum regem An-
 tigonum interfecit, et Arabiam

Αντίγονον τὸν Ἰουδαίων ἀπέκτεινεν βασιλέα, καὶ Ἀραβίαν Κλεοπάτρᾳ παρέδωκεν· διαβάς τε ἐπὶ Πάρθους, ἔπταισε μεγάλως, τὸ πλεῖστον ἀποβαλὼν τοῦ στρατοῦ.
Ἡν Ὁλυμπιὰς ρπς'.

Ο Σεβαστὸς Ὀκταούιος τὴν ἔξ Ἰταλίας καὶ πάσης 5 ἐσπέρας δύναμιν ἐπ' Ἀντώνιον ἤγει, οὐ βουλόμενον εἰς Ῥώμην ἐπανελθεῖν, δέει τῶν ἐν Πάρθοις ἔπταισμένων, καὶ Κλεοπάτρας ἔρωτι. Ἀντώνιος δὲ αὐτῷ, τὴν ἐκ τῆς Ἀσίας ἔχων δύναμιν, ὑπηντίαζεν. ὁ δὲ Ἡρώδης οἷα δεινὸς, καὶ τῶν ἴσχυόντων θεραπευτὴς, διπλᾶς ἔξε- 10 πεμπψεν ἐπιστολὰς, καὶ νηὶ τὸν (for. legend. νηὶτὸν) στρατὸν, ἐντειλάμενος τοῖς ἥγουμένοις καραδοκεῖν τὰ ἀποβησόμενα. ὡς δὲ ἐκρίθη τε ἡ νίκη, καὶ δυσὶ ναυμαχίαις ἡτηθεὶς ὁ Ἀντώνιος ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον, ἅμα τῇ Κλεοπάτρᾳ, οἱ κομίζοντες ἀπέδοσαν τὰς πρὸς τὸν 15 Σεβαστὸν ἐπιστολάς ἃς πρὸς Ἀντώνιον εἶχον ἀποκρύψαντες. ἐπιπίπτει δὲ Ἡρώδη ..... (for. excidit ταῦτα, vel τοῦτο). Κλεοπάτρα ἐν τῷ μεσαιολίῳ (μαυσωλαίῳ corrigit Goarus) ἑαυτὴν διεχρήσατο, ἀσπίδι τῷ θηρίῳ καθ'

Cleopatræ commendavit: et in Parthos progressus exercitus parte amissa, non leviter peccasse compertus est. Erat tunc Olympias 186.

Cunctas ex Italia occiduisque regionibus copias contractas Augustus Octavius eduxit in Antonium metu delicti, dum in Parthos præliaretur, admissi, et Cleopatræ illecebris detentum, ac Romam se conferre detrectantem: cui collectis Asiaticis viribus Antonius obviam profectus est. Herodes porro velut astutia pollens, ac potentiorum obsequio addici consuetus datus

epistolis duplicitibus, et auxiliariis 20 copiis mari transmissis, duces ut prius eventum belli, quam confligerent, præstolarentur, admonuit. Adjudicata Augusto victoria Antonius præliis duobus 25 fusus, in Ægyptum fugiens cum Cleopatra reversus est. Tunc occultatis, quæ ad Antonium, litteras ad Augustum missas qui deferebant duces reddidere. Impetum petit Herodem ..... sepulchrali Mausolæo inclusa Cleopatra aspide fera tanquam mortis telo usa seipsam confecit. Eodem tempore Cleopatræ filios Solem 35 Lunamque ab ea vocatos in The-

έαυτῆς ὅπλῳ χρησαμένη. τότε Κλεοπάτρας νίοὺς, Ἡλιον καὶ Σελήνην, ἐπὶ Θηβαΐδα φευγόντας συνέλαβεν ὁ Σέβαστός. Νικόπολις ἡ κατὰ Ἀκτίαν ἔκτισθη, καὶ Ἀκτία ὁ ἀγῶν ἐτέθη. Ἀλεξανδρείας εἰλημμένης πρώτος ιγεμὸν Αἰγύπτου πέμπεται Γάλλος Κορνύλιος, ὃς τῶν ἀποστάντων Αἰγυπτίων καθεῖλε τὰς πόλεις. μέχρι τοῦδε οἱ Λαγίδαι· καὶ σύμπας τῆς Μακεδονικῆς ήγεμονίας χρόνος μετὰ ἔτη τ'. τῆς Περσῶν καθαιρέσεως δυοῦν δέοντα. (legendum videtur μετὰ τὴν Περσῶν καθαιρεσιν ἔτη τ'. deleto δυοῦν δέοντα. Vid. notam). συνάγονται τοίνυν οἱ χρόνοι ἀπὸ μὲν τῆς Μακεδόνων ἀρχῆς καὶ (ἔως pro καὶ Goarus ad marg. reposuit) καταλύσεως κατὰ Πτολεμαίους καὶ τὴν τελευταίαν Κλεοπάτραν, ὃ γίνεται τῆς Ρωμαίων μοναρχικῆς ήγεμονίας ἔτος ιδ'. Ὁλυμπιάδος 15 δὲ ρπζ'. ἔτος δ'. Τὰ σύμπαντα ἔτη ἀπὸ Ἀδὰμ, ενοβ'. Μετὰ Ἀλεξανδρείας ἄλωσιν Ὁλυμπίας ἥχθη ρπη'.

Ἡρώδης ἐπικτίσας τὴν Γαβινίων πόλιν, τὴν ποτε Σαμάρειαν, Σεβαστὴν αὐτὴν προσηγόρευσεν· τὸ δὲ ἐπίνειον αὐτῆς τοῦ Στράτωνος πυργον πολίσας, ἀπὸ τοῦ 20 αὐτοῦ Καισάρειαν ἐκάλεσεν· ἐφ' ἑκατέρᾳ ναὸν ἐγείρας

baidem fugientes Augustus cœpit. Nicopolis ad Actiacum simum construitur; et Actiacus ludus institutus. Alexandria 25 capta primus Ägypti dux Augustalis Cornelius Gallus missus est, qui Ägyptiorum ad perduellionem deflectentium urbes subvertit. Hucusque Lagidæ duraverunt, unaque Macedonii imperii series stetit post destratum Persarum regnum annos duobus minus trecentos. Omne 30 igitur temporis spatium ab instituto Macedonum imperio ad Ägyptiaci regni finem, ad Cleo-

patram nimirum Ptolemæorum postremam concluditur: quod Romanorum monarchiæ et imperii anno undecimo contigit, Olympiadis vero 187. anno quarto. Annorum summa ab Adam creato est 5472.

Post Alexandriam captam cœpit Olympias 188.

Herodes Gabiniorum urbem, Samariam olim dictam a se reparatam appellavit Sebasten: ejus quoque navale, Stratonis olim turrim nuncupatum in urbis formam instauratum, Cæsaream vocavit, et in utraque

Ὀκταουῖῳ. ὕστερον δὲ καὶ Ἀντιπατρίδα κτίζει ἐν τῷ Λυδῷ πεδίῳ ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς (for. addend. προσαγορευθεῖσαν). καὶ τοὺς περὶ τὴν Σεβαστὴν οἰκοῦντας, ὃν ἀφείλατο τὴν γῆν, ἐγκατώκισεν ἐν αὐτῇ. ἔκτισεν δὲ καὶ ἑτέρας πόλεις· καὶ τοῖς μὲν Ἰουδαίοις βαρὺς ἦν, τοῖς δὲ ἄλλοις ἔθνεσι δεξιώτατος. Ἡν Ὁλυμπίας ρπθ'. ἥτις πρὸ ι'. καλενδῶν Μαρτίων κατὰ Ἀντιοχεῖς κδ'. (addendum esse ἔτει censem Scaliger) ἡχθη, δι' ἦς ἐπὶ τῶν ἰδίων ὄρίων ἔστη ὁ ἐνιαυτός. Hæc affert Georgius Syncellus in *Chronograph.* p. 307.

10

templum Octavio consecrandum erexit: Postremam omnium de patris nomine Antipatridem in Lydo campo condidit; Sebastesque accolas, quorum agros occupavit, fecit hujus incolas. Alias quoque urbes construxit: ac Ju-
dæis quidem onerosum, nationi-

bus vero reliquis urbanum et amœnum sese exhibuit. Olympias agebatur 189. quæ bisextum diem 6. sexto Cal. Mart. anno juxta Antioch. æram 24. apte 15 restitutum accepit, cuius beneficio certis ac propriis sibi terminis annus cœpit consistere.

XLIX.*

Ex Libro Quinto.

20

Περὶ τούτων οὖν τῶν τριῶν βασιλέων (Ochozia, Joas, Azaria) φησὶν ὁ ἈΦΡΙΚΑΝΟΣ ἐν πέμπτῳ βιβλίῳ τῶν Χρονικῶν αὐτοῦ, ὅτι διὰ τὴν ἄγαν δυσσέβειαν αὐτῶν παρέδραμε τούτους ὁ Εὐαγγελιστής ἔθος γάρ, φησὶ (Africanus), τῇ γραφῇ τοὺς οὐκ ἀξίους μνήμης παραλιμπάνειν, τὸν Συμεὼν, καὶ ἄλλοτε ἄλλως ἀλλαχόθεν πολλοί. (for. ἀλλαχόθι πολλούς.)

Memorat hæc Africani verba S. Joannes Chrysost. allatus in *Catena in S. Matthæi Evang.* a cl. Cramer. edita, pag. 9.

De tribus autem his regibus (Ochozia, Joas, Azaria) Africanus ait in quarto libro Chronicorum suorum, ob nimiam impietatem ipsorum, eos præteriit Evangelista (*Mat.*

i. 9.), mos enim Scripturæ est, indignos memoria omittere, ut 30 Symeonem, et alias aliter alibi multos.

L.

Ex Libro Quinto.

ΑΦΡΙΚΑΝΟΥ, περὶ τῶν κατὰ τὸ σωτήριον πάθος, καὶ τὴν ζωοποιὸν ἀνάστασιν.

5 (ET DE SEPTUAGINTA DANIELIS HEBDOMADIS.)

—Τὸ δὲ (ιον. Τόδε) καθ' ἔκαστον τῶν πράξεων αὐτοῦ, (Christi) καὶ θεραπειῶν σωμάτων καὶ ψυχῶν, καὶ τῶν τῆς γνώσεως ἀποκρύφων, ἀναστάσεώς τε τῆς ἐκ νεκρῶν, αὐταρκεστάτως πρὸ ήμῶν μαθητᾶς τε καὶ ἀποστόλοις 10 αὐτοῦ δεδήλωται. Καθ' ὅλου τοῦ κοσμοῦ σκότος ἐπήγετο φοβερώτατον· σεισμῷ τε αἱ πέτραι διερρήγνυντο, καὶ τὰ πολλὰ τῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς λοιπῆς γῆς κατερρίφθη. τοῦτο τὸ σκότος ἔκλειψιν τοῦ ἡλίου Θάλλος ἀποκαλεῖ ἐν τρίτῃ τῶν ἱστοριῶν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἀλόγως. 15 Ἐβραῖοι γὰρ ἄγουσι τὸ πάσχα κατὰ σελήνης ιδ. πρὸ δὲ τῆς μᾶς τοῦ πάσχα τὰ περὶ τὸν Σωτῆρα συνέβη ἔκλειψις δὲ ἡλίου σελήνης ὑπελθούσης τὸν ἡλιον γίνεται· ἀδύνατον δὲ ἐν ἄλλῳ χρόνῳ, πλὴν ἐν τῷ μεταξὺ

Interprete Goaro.

20 *Ex Africano: De iis quae in salutari Christi Passione, et vivifica Resurrectione contigerunt.*

Gesta sane illius singula, corporum animarumque curationes, prædicationis resurrectionisque 25 a mortuis recondita quæque secretæ discipulis apostolisque illius nobis antiquioribus satis innutuere. Horribiles tenebræ orbi universo incubuere: petræ terræ 30 motu discissæ, pluraque per Iudæam et regiones reliquas, ædes in solum dejectæ sunt. Tene-

bras hujusmodi solis defectum vocat Thallus historiarum libro tertio, et me quidem judice, nullo fundamento. Hebræi quippe luna 14. pascha celebrant: At certe paschalem solemnitatem die præeunte quæ passionem spectant a Salvatore tolerata fuere: solis vero defectus non nisi luna solem subeunte cernitur. Verum cum non alio

νουμηνίας καὶ τῆς πρὸ αὐτῆς κατὰ τὴν σύνοδον αὐτὴν ἀποβῆναι. πῶς οὖν ἔκλειψις νομισθείη κατὰ διάμετρον σχεδὸν ὑπαρχούσης τῆς σελήνης ἡλίῳ; ἔστω δὴ, συναρπαζέτω τοὺς πολλοὺς τὸ γεγενήμενον, καὶ τὸ κοσμικὸν τέρας ἡλίου ἔκλειψις ὑπονοείσθω ἐκ γε τῆς κατὰ 5 τὴν ὄψιν πλάνης. [Φλέγων ίστορεῖ ἐπὶ Τιβερίου Καίσαρος ἐν πανσελήνῳ ἔκλειψιν ἡλίου γεγονέναι τελείαν, ἀπὸ ὥρας ἕκτης μέχρις ἐννάτης. δῆλον ως ταύτην.] Τίς δὲ ἡ κοινωνίᾳ ^εσεισμῷ καὶ ἔκλειψει, πέτραις ρήγνυμέναις, καὶ ἀναστάσει νεκρῶν, τοσαύτῃ τε κινήσει 10 κοσμικῇ; ἐν γοῦν τῷ μακρῷ χρόνῳ τοιοῦτόν τι συμβὰν οὐ μημονεύεται. ἀλλ' ἦν σκότος θεοποίητον, διότι τὸν Κύριον συνέβη παθεῖν.

Καὶ λόγος αἱρεῖ ὅτι ἐβδομήκοντα ἐβδομάδες εἰς τοῦτον συναιροῦνται τὸν χρόνον, ἐν τῷ Δανιήλ . . . . .¹⁵

‘Η μὲν οὖν περικοπὴ οὗτω πως ἔχουσα (scil. capitulum

temporis momento præterquam eo quod lunæ veteris diem ultimum et renovandæ primum contingit, in ipso nimirum utriusque syderis congressu eclipsim ingruere observemus, qua ratione censebitur eclipsis sole oppositam lunæ cæli partem tenente? Esto tamen. rapiat post se quos volet, et inter alia toti orbi manifesta unum hoc solis deficientis ex oculorum judicio portentum numeretur: Sane luna toto orbe radiante ab hora diei 6. ad 9. usque integrum solis eclipsim Tiberio Cæsare imperante contigisse narrat Phlegon: eam utique de qua nobis sermo. Verum enim vero quæ tanta est cum

terræ motu et eclipsi diruptis saxis et resurrectioni mortuorum tantæque creaturarum omnium perturbationi societas? Certe 20 longa retro annorum serie simile quid nulla reperimus accidisse memoria. Erunt itaque novum Dei opus illæ tenebræ ipso mundi Domino paciente 25 exortæ.

Septuaginta vero hebdomades a Daniele memoratas hoc tempore complendas, et terminum attigisse ratio convincit 30

Interprete Donato Veronensi.

Ipsa quidem particula, inquit, quæ fere sic se habet, tum mul-

Danielis de LXX. hebdomadis, quod ante hæc adduxerat Africanus) πολλά τε καὶ παραδόξα σημαίνει. νῦν δὲ ὡν χρεία περί τε τὸς χρόνους καὶ τὰ τούτοις συντείνοντα τὸν λόγον ποιησόμεθα. ὅτι μὲν οὖν περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας λέγεται ταῦτα, μετὰ ἑβδομάδας ἑβδομήκοντα μέλλοντος ἐπιφαίνεσθαι, δῆλον· ἐπὶ γὰρ τοῦ Σωτῆρος, ἦ ἀπὸ τούτου, τά τε παραπτώματα παλαιοῦται, καὶ αἱ ἀμαρτίαι συντελοῦνται διὰ τὴν ἄφεσιν· αἱ τε ἀνομίαι ἔξιλασμῷ μετὰ τῶν ἀδικιῶν ἔξαλείφονται, δικαιοσύνη τε αἰώνιος καταγγέλλεται παρὰ τὴν ἐκ τοῦ νόμου ὁράσεις τε καὶ ^hπροφητεῖαι μέχρις Ἰωάννου, ⁱχρίεται δὲ ἄγιος ἄγιων. πρὸ γὰρ τῆς τοῦ Σωτῆρος ήμῶν παρουσίας οὐκ ὅντα ταῦτα προσεδοκᾶτο μόνον. ἄρξασθαι δὲ τῶν ἀριθμῶν, τουτέστι τῶν ἑβδομήκοντα ἑβδομάδων, ἢ ἐστιν ἔτη τετρακόσια ἐννευήκοντα, ὁ ^jἌγγελος ὑποτίθεται· ^kἀπὸ ἔξοδου λόγου τοῦ ἀποκριθῆναι, καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἱερουσαλήμ. συνέβη δὲ ταῦτα ἐπὶ Ἀρταξέρξου τοῦ Περσῶν βασιλεύοντος εἰκοστῷ ἔτει. Νεεμίας γὰρ ὁ τούτου οἰνοχόος δεηθεὶς

²⁰ ta tum admirabilia significat: attamen nunc de iis dumtaxat quæ nobis ad rationem temporum, et eorum quæ ad tempora pertinent conductura sint, verba faciemus. Quod igitur hæc de adventu Christi dicantur, qui post hebdomadas LXX. ab hominibus esset videndus, neutiquam dubium est: tempore enim Salvatoris nostri aut ex illo ipso, et antiquantur delicta, et peccata consummantur: per remissionem autem, iniquitates cum injustitiis expiatione delentur, justitiaque sempiterna denunti-

atur, præter eam quæ ex lege acquirebatur. Visiones autem et prophetiae usque ad Joannem, et sanctus sanctorum ungitur: nam cum ante Salvatoris nostri adventum hæc non essent, expectabantur tamen. Numeri vero initium accipere, hoc est LXX. hebdomadarum, qui sunt anni quadringenti nonaginta, Angelus præcipit ab exitu sermonis ut respondeatur, et ædificetur Hierusalem. Porro hæc contigerunt regni Artaxerxis qui Persarum rex fuit anno vicesimo: hujus enim pincerna Neemias

^h Luc. xvi. 16.

ⁱ Dan. ix. 24.

^k Dan. v. 25.

ἀποκρίσεώς τε ἔτυχεν, οἰκοδομηθῆναι Ἱερουσαλὴμ, καὶ λόγος ἐξῆλθε κελεύων ταῦτα· μέχρι μὲν γὰρ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἡ πόλις ἡρήμωτο. Κύρου γὰρ μετὰ τὴν ἑβδομηκονταετίαν τῆς αἰχμαλωσίας τῶν βουλομένων ἔκαστον ἐκουσιαστὶ καταπέμψαντος, οἱ μετὰ Ἰησοῦ τοῦ 5 μεγάλου ἱερέως καὶ Ζοροβάβελ κατελθόντες, καὶ οἱ ἐπὶ τούτοις ἄμα "Ἐσρα, τὸν νεὼν οἰκοδομεῖν ἐκωλύοντο τὰ πρῶτα, καὶ τεῦχος τῇ πόλει περιβάλλειν, ὡς οὐ κεκελευσμένου τούτου. ἔμεινεν οὖν (for. addend. οὗτως) ἕως Νεεμίου καὶ βασιλείας Ἀρταξέρξου εἰκοσαετοῦς, καὶ τῆς 10 Περσῶν ἡγεμονίας ἔτους πεντεκαιδεκάτου καὶ ἐκατοστοῦ· ἀπὸ δὲ τῆς ἀλώσεως Ἱερουσαλὴμ ἐκατὸν ὅγδοήκοντα πέντε ἔτη γίνεται· καὶ τότε βασιλεὺς Ἀρταξέρξης ἐκέλευσεν οἰκοδομηθῆναι τὴν πόλιν. Νεεμίας δὲ καταπεμφθεὶς τοῦ ἔργου προέστη, ἡ δὲ ὥκοδομήθη πλατεῖα 15 καὶ περίτειχος, ὡς προεφητεύθη· κἀκεῖθεν ἀριθμοῦσιν ἡμῖν ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες εἰς τὸν Χριστὸν συντελοῦνται.

Εἰ γὰρ ἄλλοθέν ποθεν ἀριθμεῖν ἀρξαίμεθα, καὶ οὐκ ἐντεῦθεν, οὔτε ὁ χρόνος συνδραμεῖται, καὶ πλεῖστα ἄτο-

cum eum ipsum rogasset, responsum accepit, ut ædificaretur Hierusalem. Et sermo exivit quo ipsum hoc jubebatur: nam ad illud usque tempus civitas deserta manserat. Cum enim Cyrus post septuagenariam servitutem volentem unumquemque voluntarie emisisset, qui cum Jesus magno sacerdote et Zorobabel, quique post hos ipsos cum Esdra descenderant, ædificare templum et murum civitati circundare initio prohibebantur, tanquam hoc imperatum non esset. Mansit igitur usque ad Neemiam et regnum Artaxerxis,

annumque imperii Persarum cen- 20 tesimum et quintum decimum: cum vero a capta Hierusalem annus centesimus atque octogesimus ageretur, tum rex Artaxerxes jussit ædificari civitatem, et Neemias unus eorum qui emissi fuerant, operi præfuit: et platea et muri ambitus ædificata sunt, sicut futurum prophetia significaverat. Inde igitur nobis numerare incipientibus, LXX. hebdomades in Christum terminantur.

Nam si ab alio quovis tempore numerandi initium fecerimus, neque tempus ipsum con- 35

πα ἀπαντήσει. έάν τε γὰρ ἀπὸ Κύρου καὶ τῆς πρώτης καταπομπῆς τὴν ἀρχὴν ποιησώμεθα τῆς ἀριθμήσεως τῶν ἐβδομήκοντα ἐβδομάδων, εἰς ἔτη ἑκατὸν καὶ προσέτι περισσεύει πλείων δὲ χρόνος, εἰ ἀφ' ἣς ἡμέρας τῷ 5 Δανιὴλ ὁ Ἀγγελος προεφήτευσε πολλῷ δὲ πλείων, εἰ ἀπ' ἀρχῆς τῆς αἰχμαλωσίας. εύρισκομεν γὰρ τὴν Περσῶν βασιλείαν ἔτεσι διακοσίοις τριάκοντα περιγραφομένην, τὴν τε Μακεδόνων εἰς ἔτη τριακόσια [ἐβδομήκοντα delend.] παρατείνουσαν, κἀκεῖθεν ἐπὶ τὸ Τιβερίου

10 Καίσαρος ἐκκαιδέκατον ἔτος εἰς (for. εἰσὶ) ἔτη ἐξήκοντα.

(Legitur apud S. Hieronymum interpretem; atque exinde usque ad annum *quintum decimum Tiberii Cæsaris, quando passus est Christus, numerantur anni sexaginta, qui simul faciunt annos quingentos nonaginta, ita ut centum supersint anni.*)

15 'Απὸ δὲ Ἀρταξέρξου αἱ ἐβδομήκοντα ἐβδομάδες εἰς τὸν ἐπὶ Χριστοῦ συντελοῦνται χρόνον κατὰ τοὺς Ἰουδαίων ἀριθμούς. ἀπὸ γὰρ Νεεμίου, ὃς ὑπὸ Ἀρταξέρξου τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀνοικοδομήσων ἐπέμφθη, ἔτει πεντεκαιδεκάτῳ καὶ ἑκατοστῷ τῆς Περσῶν βασιλείας, αὐτοῦ δὲ Ἀρταξέρξου βασιλείας εἴκοστῷ ἔτει, καὶ Ὁλυμπιάδος ὄγδοῃ-

veniet, et multa incommoda subire necesse erit. Sive enim a Cyro, primaque emissione, septuaginta hebdomadas numerare cœperimus, anni centum et amplius supererunt, sive ab eo die quo Angelus ipsi Daniel oraculum reddidit, etiam major fiet annorum numerus. Multo autem major si ab initio captæ urbis. Invenimus enim regnum Persarum intra annos cc. atque xxx. contineri. Deinde Macedonum ad annorum numerum 35 continuari trecentorum et septuaginta. Inde vero ad Tiberii

Cæsaris annum sextumdecimum, annos sexaginta.

Ab Artaxerxe autem septuaginta hebdomades ad Christi tempus pervenient, si Judæorum numeros sequimur. Siquidem a Neemia, qui ut ædificaret Hierusalem est missus, anno regni Persarum centesimo et quinto-decimo, qui fuit ipsius regni Artaxerxis vicesimus, at que idem octogesimæ tertiae Olympiadis quartus, ad illud tempus qui fuit Olympiadis ducentesimæ secundæ annus secundus, imperii autem Tiberii Cæsaris

κοστῆς τρίτης ἔτει τετάρτῳ, ἐπὶ τοῦτον τὸν χρόνον ὅς ἡν
 'Ολυμπιάδος διακοσιοστῆς δευτέρας ἔτος δεύτερου, Τιβερίου
 δὲ Καίσαρος ἡγεμονίας ἔτος ἑκκαιδέκατου, ἔτη συνάγεται
 τετρακόσια ἑβδομήκοντα πέντε. ἅπερ Ἐβραϊκὰ τετρα-
 κόσια ἐννενήκοντα ἔτη γίνεται, κατὰ τὸν σεληνιαῖον 5
 δρόμον τοὺς ἐνιαυτοὺς ἐκείνων ἔξαριθμουμένων, ὃς ἐστιν,
 ὡς πρόχειρον εἰπεῖν, ἡμερῶν τριακοσίων πεντήκοντα
 τεσσάρων· τοῦ ἥλιακοῦ κύκλου ὑπάρχοντος ἡμερῶν τρια-
 κοσίων ἔξήκοντα πέντε, τετάρτου, τὴν γὰρ κατὰ σελήνην
 δωδεκάμηνον παραλλάσσει ἡμέραις ἐνδεκα καὶ τετάρτῳ. 10
 διὰ τοῦτο καὶ Ἑλληνες καὶ Ἰουδαῖοι τρεῖς μῆνας ἐμ-
 βολίμους ἔτεσιν ὀκτὼ παρεμβάλλουσιν· ὀκτάκις γὰρ τὰ
 ἐνδεκα καὶ τέταρτον ποιεῖ τρίμηνον. τὰ τοίνυν τετρα-
 κόσια ἑβδομήκοντα πέντε ἔτη, ὀκταετηρίδες γίνονται
 πεντήκοντα ἐννέα, καὶ μῆνεις τρεῖς (cor. ἔτη τρία vid. 15
 notam). ὡς (for. τοῦ) τριμήνου δὲ ἐμβολίμου τῇ ὀκτα-
 ετίᾳ γινομένης (cor. γινομένου) ἔτη πεντεκαίδεκα, ὀλίγων
 ἡμερῶν ἀποδεόντων, γίγνονται. ταῦτα δὲ πρὸς (for. εἰ
 προσθῆς vid. not.) τοῖς τετρακοσίοις ἑβδομήκοντα πέντε
 ἔτεσιν, αἱ ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες συντελοῦνται. 20

sextusdecimus, anni numerantur quadringenti septuaginta quinque, qui Hebraica ratione fiunt quadringenti nonaginta: utpote, cum illi ad cursum lunæ annos computare consueverint, ut hac ratione annus sit; quod dictu facile est, dierum trecentorum quinquaginta quatuor. Cum tamen solaris cursus dies conficiat trecentos sexaginta quinque cum unius diei parte quarta. Ex quo apparet lunares cursus duodecim, ab uno solari cursu, undecim diebus et quarta unius diei su-

perari. Idecirco et Græci et Ju-
 dæi ternos intercalares menses octavo cuique anno adjiciunt.
 Etenim si undenos cum unius
 parte quarta octies repetiveris, 25
 trium mensium spatium con-
 ficies. Quadringenti igitur sep-
 tuaginta quinque anni, octennia
 reddunt quinquaginta novem et
 annos præterea tres. Cum vero 30
 octavo cuique anno terni inter-
 calentur menses, conficitur an-
 norum xv. summa, paucis de-
 tractis diebus. Quos si ad quad-
 ringentos septuaginta quinque 35

Μὴ δή τις ἡμᾶς τῶν (for. legend. τῷ τῶν) κατ' ἀστρονομίαν ἀριθμῶν ἀπείρους εἶναι νομιζέτω τξέ'. ἡμερῶν καὶ τετάρτου μορίου προτεταχέναι αὐτήν. (for. legend. ἐνιαυτὸν pro αὐτήν.) οὐδὲ γὰρ ἀγνοίᾳ τ' ἀληθοῦς, διὰ δὲ 5 τὴν λεπτολογίαν τὸ ψηφιζόμενον συνετέμομεν. τοῖς δὲ ἐπ' ἀκριβὲς πάντα πειρωμένοις ἔξετάζειν, καὶ τοῦθ' ὡς ἐν γραφῇ παρακείσθω. τὸ μὲν ἔτος ἐπίπαν ἔκαστον ἐστὶν ἡμερῶν τξέ'. καὶ, ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς ἐννεακαιδέκατον διαιρεθείσης, μέρη τούτων τὰ ε'. (for. legend. εἰς ἐννεα- 10 καιδέκατα διαιρεθείσης μέρη, τούτων τῶν ε'). μεταξὺ δὲ τοῦ λέγειν τὸν ἐνιαυτὸν ἡμερῶν τξέ'. καὶ τετραμορίου (for. delend. καὶ τετραμορίου) καὶ τῶν ἀπὸ ιθ'. τῆς νυχθημέρου μερῶν ε' . . . . εἰς τὰ νοέ'. . . . ἡμέραι τὸ παράλληλον εἰσὶν ζ'. καὶ τετραμόριον. ἔτι γε μὴν τὸν 15 τῆς σελήνης μῆνα κατὰ τὴν ἀκριβῆ λεπτολογίαν εὑρίσκομεν κθ'. (for. ἡμερῶν addend.) καὶ ἡμισείας, ἡμέρας καὶ νυκτὸς διαιρεθείσης εἰς μέρη σέ'. τούτων τὰ ο'. καὶ

addideris, hebdomas LXX.
conficies.

20   *Interprete Goaro.*

Nemo itaque nos ceu præceptis astronomiæ parum imbutos arguat, qui annum diebus 365. et quadrante componi jam 25 statuimus: non ex veritatis quippe inscitia, quinimmo exquisitas potius astronomiæ minutias sectati relatam summam in hunc modum subduximus: accuratitudinem vero omnium notitiam consequi cupidis, quod sequitur etiam tanquam in tabula repræsentetur. Annorum unusquisque dierum omnino 365. numerum intercipit: diei vero et noc-

tis spatio per decemnovennale distributo quinariam ejus partem dividentem esse percipimus. Interim vero cum annum diebus 365. et quadrante componi, et ex decemnovennali quotientis partibus quinque . . . . post annos 475. dies sex cum quadrante ex æquo respondentes emergunt. Insuper vero mensem lunarem dies 29. et medium ad numerandi exquisitiorem peritiam includere reperimus: dieique ac noctis intervallo in partes 215. distributo harum 71. cum media . . . . quæ nonagesima quarta tria conficiunt habemus. Et hæc brevi temporis spatio colliguntur.

ἡμισυ . . . . . ἀ γίνεται ἐννευηκοστοτέταρτα τρία, καὶ ταῦτα παρ' ὀλίγον χρόνον καταγίνεται.

Συμβαίνει δὲ τῶν (for. τὸ) ἀπὸ Ἀρταξέρξου βασιλείας ἔτους κ', ως ἐν τῷ "Εσδρᾳ παρ' Ἐβραίοις, ὅπερ καθ' Ἑλληνας ἦν Ὀλυμπιάδος ὡγδοηκοστῆς (addend. 5 τρίτης) τέταρτον ἔτος, μέχρις ἔκτου καὶ δεκάτου Τιβερίου Καίσαρος, ὑπερ ἦν Ὀλυμπιάδος σβ'. ἔτος δεύτερον, ἐπισυνάγεσθαι τὰ προειρήμενα νοέ'. ἀ γίνεται κατὰ Ἐβραίους ἔτη νζ'. ως προείρηται. τοῦτ' ἐστιν ἐβδομάδες ο'. καθὰ προεφητεύθη τῷ Δανιὴλ ὑπὸ τοῦ Γαβριὴλ ἦ 10 Χριστοῦ παρουσία. εἰ δέ τῷ δοκεῖ τὰ ιε'. ἔτη, τὰ Ἐβραϊκὰ, πλάνην ἐγγεννᾶν· μετ' ἐκεῖνα, εἰς ἡμᾶς ἔτη διακόσια ἐγγὺς, καὶ οὐδὲν ἐν μέσῳ παράδοξον ίστόρηται. δύναται δὲ καὶ ἡ μία καὶ ἡμίσεια ἐβδομὰς, ἦν ἐπὶ συντελείᾳ (for. τῇ σ.) παραλαμβάνεσθαι δεῦν ὑπονοοῦμεν, 15 παρηγορεῖν τὸν ἐπιζητούμενον τῶν ιε'. ἔτῶν καὶ κουφίζειν χρόνον. ὅτι τε συμβολικώτερον αἱ προφητεῖαι ἐξενενεγμέναι τυγχάνουσι, δῆλον.

'Οπόσον δὲ ἐφ' ἡμῖν, ὅρθως, οἷμαι, τὴν γραφὴν ἐδεξάμεθα, ἐπεὶ καὶ συναιρεῖσθαι πως ἡγουμένη τῆς 20

Ab Artaxerxis autem imperii anno vigesimo (cujus Esdras Hebraeis laudatus author testis est) qui Græcanicæ Olympiadis 84. quartus fuit, ad Tiberii Cæsaris annum decimum sextum, qui Olympiadis 202. anno 4. æqualis est; annos Julianos 475. supra memoratos, qui Hebraeos 490. juxta præmissa, componunt, numerantur, id est hebdomades 70. post quas Christi adventus a Gabriele Danieli prænunciatus est. Hebraici vero anni quindecim aliis adjecti annorum sal-

tem 10. errorem licet nonnemini videantur invehere: certe dubium hoc in medium nihil absurdi proferre indubius sum. At quam commode hebdomas una 25 et altera media (quam ad numeri complementum assumendum conjicimus) de annis 15. quæstioni factæ medeatur, et terminum reddat breviorem uno 30 verbo consummationem abbreviet, quod prophetæ symbolis involutæ proferri soleant, omnino manifestum puto.

Sane quantum minerva dedit, 35

οπτασίας πέρικοπὴ δοκεῖ, ἡς ἡ ἀρχῆ· ¹Ἐν ἔτει τρίτῳ
τῆς βασιλείας Βαλτάσαρ, ἐνθα περὶ τῆς καθαιρέσεως
τῆς Περσῶν ἀρχῆς ὑφ' Ἑλλήνων προδηλοῖ (for. προ-
φητεύει), ἦν διὰ τοῦ κριοῦ καὶ τοῦ τράγου προδηλοῖ.
5^m Η θυσία, φησὶν, ἡ ἀρθεῖσα, καὶ τὰ ἄγια ἐρημωθήσεται
εἰς καταπάτημα· ἀπέρ εἰς βτ'. ἡμέρας περιγραφήσεται.
εὶ γὰρ εἰς μῆνα τὴν ἡμέραν λογισαίμεθα, ως ἀλλαχοῦ
κατὰ προφητείαν εἰς ἐνιαυτὸν αἱ ἡμέραι παραλαμβά-
νονται, καὶ ἄλλως ἀλλαχόθι, ἀνάλύσαντες ὅμοίως τοῖς
10 πρὸ τούτου εἰς μῆνας τὸν Ἐβραϊκὸν, εῦροιμεν ἀν κ'.
(for. legend. ἐν ἔτει κ').) τῆς Ἀρταξέρξου βασιλείας ἀπὸ
τῆς ἀλώσεως Ἱερουσαλὴμ συντελούμενον τὸν χρόνον.
ἔτη γὰρ συνάγονται ρπε'. καὶ ἐνιαυτὸς εἰς ἐν ὥ τὴν πό-
λιν ἔτείχισεν ὁ Νεεμίας. τὸν οὖν ρπε'. ἐνιαυτὸν,
15 μῆνας εὐρίσκομεν βτ'. Ἐβραϊκὸς· τῆς ὀκταετίας ἀκο-
λούθως τὸν πρὸς τούτοις (for. legend. τοῖς πρὸ τούτου)
ἐμβολίμους τρεῖς μῆνας προσλαμβανούσης. ἀπὸ δὲ Ἀρ-
ταξέρξου ὅθεν ὁ λόγος ἐξῆλθεν οἰκοδομηθῆναι Ἱερου-

scripturam recte me perceperisse
20 arbitror: quandoquidem ipsum
de visione dictum præcedens cal-
culos omnes in summam redigere
videtur, cūjus verbis primis ait.
In anno tertio regni Baltaśar:
25 quibus de regni Persarum, Græ-
corum armis excidio (quorum
regnum utrumque arietis et hirci
figura designat) vaticinatur: *Sa-
crificium, inquit, tolletur, et sanc-
30 *ta in conculationem deserta fient,*
quæ diebus 2300. circumscribentur.
Die namque in mensem a nobis
reputato, prout prophetarum lo-
cis aliis dies annorum vice, et*

iterum alibi diversa ab his ra-
tione sumuntur, diebus pariter
superius memoratis in menses
redactis, a capta Hierusalem ad
Artaxerxis annum vigesimum
summam omnem consummatam
observavimus. Anni siquidem
colliguntur 185. quibus alter,
quo Neemias urbi murum cir-
cumposuit, addendus. Hebrai-
cos itaque menses 2300. annos
computamus 186. quorum octo-
torides singulæ menses tres in-
calares ad sese ordine derivant.
Cæterum ab Artaxerxis tempore
quo de reparandis ædibus Hie-

σαλῆμ, οὐ. ἐβδομάδες συντελοῦνται. ιδίᾳ δὲ περὶ τούτων καὶ ἀκριβέστερον ἐν τῷ περὶ ἐβδομάδων καὶ τῆσδε τῆς προφητείας ἀπεδείξαμεν. Θαυμάζω δὲ Ἰουδαιῶν μὲν μήπω φασκόντων ἐληλυθέναι τὸν Κύριον· τοὺς (for. τῶν) ἀπὸ Μαρκίωνος δὲ, ὑπὸ τῶν προφητειῶν μὴ 5 προηγορεῦσθαι, οὕτω γύμνως ὑπ’ ὅψιν τῶν γραφῶν δεικνυούσθων.

Καὶ μετ’ ὀλίγα·

Συνάγονται δὲ τοίνυν οἱ χρόνοι ἐπὶ τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν ἀπὸ Ἀδὰμ, καὶ τῆς ἀναστάσεως (for. καὶ τὴν 10 ἀνάστασιν vid. notam) ἔτη, εφλα', ἀφ' οὗ χρόνου ἐπὶ Ὁλυμπιάδα σύ'. ἔτη ρῆβ', ως ἐν τοῖς πρόσθεν ἡμῖν ἀποδέδεικται. Hæc partim extant apud Georgium Syncellum pag. 322. Chronograph. partim vero apud Eusebium Demonstr. Evang. lib. viii. pag. 389. ed. Gr. et Lat. Paris. 15

rusalem edictum promulgatum est hebdomades 70. complentur. De his vero accuratiorem tractatum de hebdomadum et præfata prophetia opusculo privatim exposuimus. Judæos autem Dominum nondum venisse, Marcionis quoque discipulos nusquam ejus adventum prophetiis enunciatum asserentes non pos-

sum non mirari.

Et post pauca:

Anni itaque ab Adam condito ad Christi adventum et ejus resurrectionem 553¹. colliguntur: 20 a qua temporis epocha ad Olympiadem 250. anni 192. ut in præcedentibus declaratum est, intercurrunt.

25

LI.

‘Ο μὲν οὖν Ἀφρικανὸς συμφώνως τῇ ἀποστολικῇ παραδόσει τῷ εφ'. ἔτει τὴν θείαν χρονολογήσας σάρκωσιν, περὶ τὸ πάθος καὶ τὴν σωτήριον ἀνάστασιν δυσὶν ἔτεσι διήμαρτεν, κατὰ τὸ εφλα'. ἔτος τοῦ κόσμου ταύτην συναγαγών. Hæc Georgius scribit Syncellus pag. 326. 30

Interprete Goaro.

Africanus itaque apostolicæ traditioni concors divinæ incarnat. anno in mundi 5500. relato, circa

passionem et salutis conciliatricem resurrect. eandem in mundi 553¹. colligens, 2. annis a vero aberravit.

LII.

Αφρικανὸς δέ φησιν ὁ χρονογράφος, ὅτι ἐπὶ τούτου (sc. tempore Commodi Imp.) Κλήμης ὁ στρωματεὺς ἐν Ἀλεξανδρεῖᾳ ἐγνωρίζετο. Hoc scribit Cedrenus in *Historiarum Compendio* pag. 251. ed. Paris.

Interprete Xylandro.

Africanus in Annalibus autor est, sub hoc Clementem Stromateum Alexandriæ floruisse.

LIII.

10 Αφρικανὸς Ἀβγαρον φησὶν ιερὸν ἄνδρα, τοῦ πρώην Ἀβγάρον ὀμώνυμον, βασιλεύειν Ἐδέσσης κατὰ τούτους τοὺς χρόνους. (post sæc. tertii initia.) Hoc posuit Georgius Syncellus pag. 359. *Chronograph.*

15 Abgarum, virum sacrosanctum, prioris Abgari cognominem, Edessæ his temporibus regnare, ait Africanus.

LIV.

Toῦ δ' αὐτοῦ Αφρικανοῦ (inquit Eusebius lib. vi. *Hist. Eccl.* cap. 31.) καὶ ἄλλα τὸν ἀριθμὸν πέντε χρονογραφιῶν ἥλθεν εἰς ἡμᾶς ἐπ' ἀκριβὲς πεπονημένα σπουδάσματα· ἐν οἷς φησὶν ἔαυτὸν 20 πορείαν στείλασθαι ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, διὰ πολλὴν τοῦ Ἡρακλᾶ φήμην.

Interprete Valesio.

Ejusdem Africani quinque de Chronographia libri accuratissime 25 compositi ad nos etiam pervenerunt. In quibus se Alexandriam pro-

fectum esse testatur, ob maximam omnium famam atque existimationem de Heracla.

LV.

Ex Libro Quinto.

‘Ημεῖς γὰρ οἱ κἀκείνων τῶν ῥήμάτων τὸ μέτρον ἐπιστάμενοι, καὶ τῆς πίστεως οὐκ ἀγνοοῦντες τὴν χάριν, εὐχαριστοῦμεν τῷ παρασχομένῳⁿ τοῖς ἰδίοις ἡμῖν Πατρὶ 5 τόν τῶν ὄλων σωτῆρα καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· φέντε δόξα καὶ ἡ μεγαλωσύνη, σὺν Ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Hæc laudat S. Basilius M. *De Spiritu Sancto*, cap. penult. §. 73. pag. 61. ed. Benedictin.

Nos enim qui et illorum verborum modum cognoscimus, neque ignoramus fidei gratiam, gratias agimus Patri, qui nobis propriis suis præbuit univer-

sorum servatorem ac Dominum 10 nostrum Jesum Christum, cui gloria et majestas cum Sancto Spiritu in sæcula.

ⁿ *Joan. xiii. 1.*

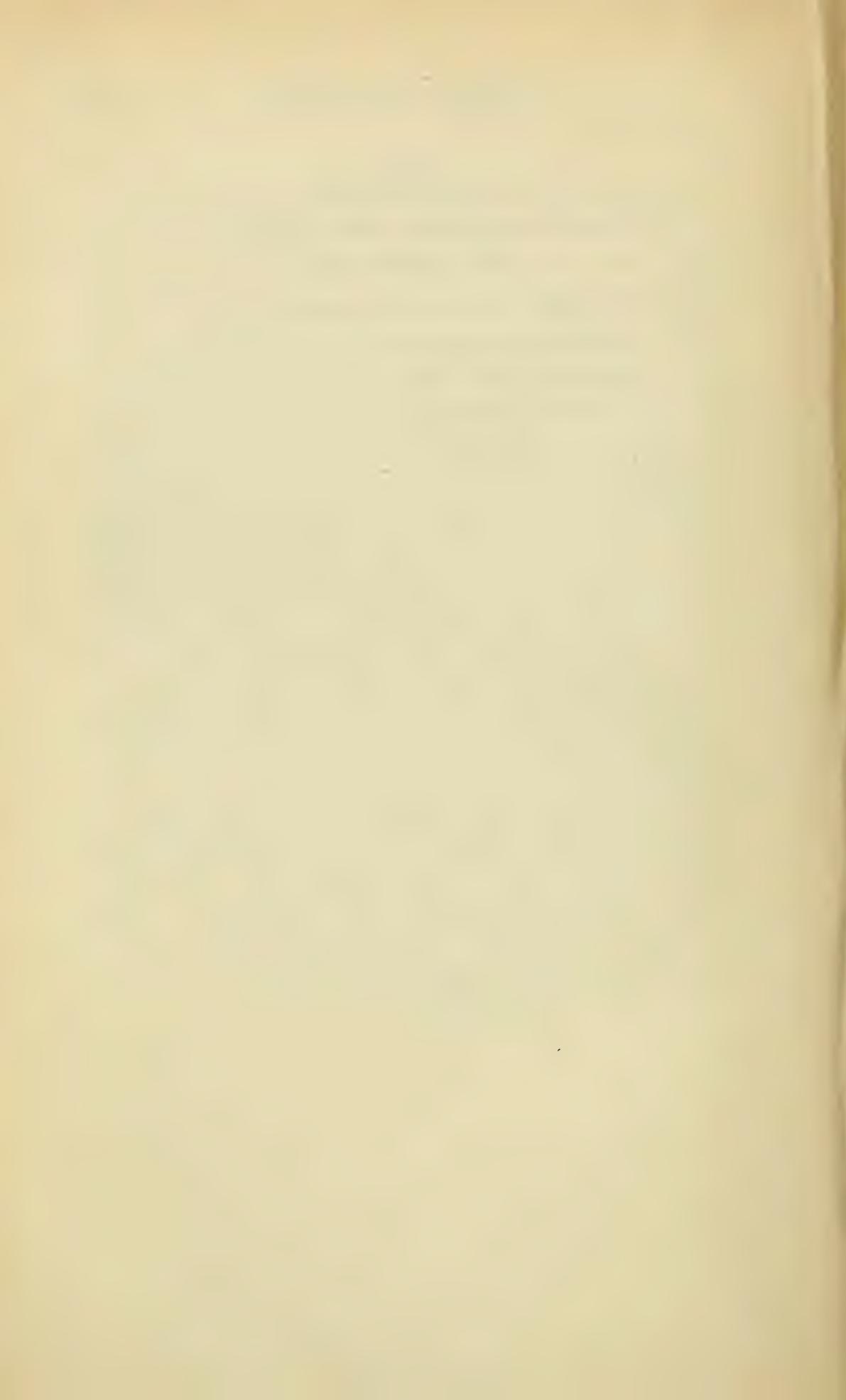
LVI.

*Ad finem Codicis MS. Chronici Eusebiani, qui in Collegio
Mertonensi Oxonii servatur, hæc subjuncta leguntur.
Hen. Dodwellus edidit.*

5

ITEM SECUNDUM AFRICANUM,

Qui de temporibus et historiis Hebræorum et Græcorum et Persarum et Macedonum cum Alexandrinorum (for. ut infra, Alexandrinis), itemque Romanorum V. libris omnia complexus est. Ab Adam usque ad Cataclysmum Noe anni ccccXLII. Item a 10 Cataclysmo (addit Noe *Vallarsius*) usque ad Abraham et transmigrationem in terram Chanaan anni MXV. Habitatio omnis generis Israhel in terra Chanaan et in terra Ægypti anni ccccXXX. Moyses in heremo anni XL. Hiesus Nave et qui post ipsum Presbyteri an. LV. Judicum, et sine principibus, et pacis 15 tempore, anni ccccXC. Sacerdotum et Judicum anni xc. Regum Hebræorum anni ccccXC. Captivitatis et destructionis Hierusalem anni LXX. Persarum regnum (regum *Pontacus* et *Vallarsius*) anni ccXXX. Macedonum principatus cum Alexandrinis et Ptolemæis anni ccc. Et imperium Romanorum usque 20 ad Salvatorem et resurrectionem ejus anni LXXIV. In se omnes anni in tempus supra scriptum anni VDCCXXVI. (VDXXVI.) Exinde ad imperium Alexandri, hoc est, Moricaviti, (for. Marci Aviti, vid. not.) qui, (et addit *Vallarsius Op. S. Hieronymi editor.*) Antoninus cognominatus est, anni CLXXXIV. Edidit 25 hæc Henricus Dodwellus in *Dissert. de Rom. Pontif. Successione*, cap. vii. p. 98. *Pearsonii Operibus Posthum.* subjuncta. Postea ex Parmensi MS. *Vallarsius* edidit.

**ANNOTATIONES
IN AFRICANI RELIQUIAS.**

ANNOTATIONES IN JULII AFRICANI AD ORIGENEM EPISTOLAM.

MONITUM.

*Desumptum ex Caroli Delarue Monachi Benedictini Admonitione
in Epistolam Africani de Susannæ Historia ad Origenem,
atque in Origenis ad Africanum Responsum.*

Hisce duabus scriptiunculis nihil fere est apud Veteres celebratius. Eusebius lib. vi. Hist. Eccl. cap. 31. ait: ἐπιστολὴ τούτου (Ἀφρικανοῦ) Ὁριγένει γραφεῖσα φέρεται, ἀποροῦντος ὡς ἀν νόθου καὶ πεπλασμένης οὖσης τῆς ἐν τῷ Δανιὴλ κατὰ Σωσάνναν ιστορίας πρὸς ἥν Ὁριγένης ἀντιγράφει πληρέστατα. Hujus (Africani) exstat epistola ad Origenem scripta, in qua historiam Susanna, quæ in Danielis libro legitur, spuriam et commentitiam esse suspicatur. Ad quam epistolam Origenes copiosissime respondit. Rufinus in sua versione hæc pro more suo sic παραφράζει. Per idem tempus erat etiam Africanus, vir in Scripturis ecclesiasticis nobilis. Hujus epistola fertur ad Origenem scripta, objicientis ei vel proponentis, quod historia Susannæ, quæ in Daniele scripta est, ficta videatur et aliena a scriptura prophetica. Cui Origenes magnificentissime rescribens,

asserit nequam Judaeorum commentis et fraudibus auscultandum; sed hoc solum pro vero habendum in scripturis divinis, quod LXX Interpretes transtulissent: nam id esse solum, quod auctoritate Apostolica confirmatum sit. Ubi obiter notes Hieronymum non oblique perstringi qui Praefatione in Danielem ex Judæi persona loquens, Susannæ historiam eomentum seu *fabulam* vocarat. Eusebio addendus est mox praefatus Hieronymus qui libro de Scriptor. Eccles. in Julio Africano ait: *Hujus est epistola ad Origenem super quæstione Susannæ, eo quod dicat in Hebræo hanc fabulam non haberi, nec convenire cum Hebraïca etymologia ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, contra quem doctam epistolam scribit Origenes.* His consentit Photius in Biblioth. cod. 34. Οὗτος (Αφρικανὸς) καὶ πρὸς Ὡριγένην γράφει περὶ τοῦ κατὰ Σωσάνναν διηγήματος, ὡς οὐκ ἦν αὐτὸς ἐν τοῖς Ἐβραϊκοῖς ἀνεγνωσμένον, καὶ ὡς οὐκ ἀκόλουθον τῇ Ἐβραϊκῇ ἐτυμολογίᾳ, οὕτε τὸ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, οὕτε τὸ ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, ἀ καὶ ἐπιλαβόμενος Ὡριγένης ἀντέγραψεν. Suidas in voce Αφρικανὸς, ait: κατὰ τούτου ἔγραψεν Ὡριγένης, ἐνστασιν ποιησάμενος περὶ τοῦ τῆς Σωσάννης βιβλίου, τοῦ εἰς τὸν Δανιὴλ. Idem in voce Σωσάννα. ὅτι κατὰ τοῦ Αφρικανοῦ Σεξτοῦ ἔγραψεν Ὡριγένης, ἐνστασιν ποιησάμενος περὶ τοῦ τῆς Σωσάννης βιβλίου, τοῦ εἰς τὸν Δανιὴλ. Bene quidem, nisi quod Julianum Africanum cum Africano Sexto confundit, uti Josephus Scaliger nos monet in Animadv. Euseb. ad an. MMCCXXXVII. Freculphus in Chronic. tom. ii. lib. iii. cap. 8. *Hujus (Africani) est epistola ad Adamantium super quæstione Susannæ, eo quod dicat eam in Hebraïco fabulam haberi (lege, non haberi) nec convenire cum Hebraïco; contra quam, epistolam doctam scripsit Adamantius.* Nicephorus Callistus lib. v. Hist. Eccl. cap. 21. Οὗτος δὲ (Αφρικανὸς) ἐπιστολὴν σχεδιάσας ἐπεμπεν Ὡριγένει, τὴν κατὰ Σωσάνναν παρὰ τῷ Δανιὴλ ἴστορίαν, ὡς ἀν νόθον τῆς γραφῆς ἀποσειόμενος σύγγραμμα πρὸς ἦν Ὡριγένης ἀντιγράφων, δείκνυσι μὴ νόθον εἶναι, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον γνήσιον τῇ γραφῇ, καὶ πληρεστάτην πραγματευόμενον λυσιτέλειαν. Gobelinus Persona in Cosmодромio ætat. 6. cap. 10. *Gordianus, inquit, imperavit annis sex. Hoc tempore Africanus Historicus fuit, qui scripsit ad Origenem unam epistolam de historia Susannæ.* Eam quoque inter opera Julii Africani refert Trithemius lib. de Scriptor. Eccles. *Ad Ori-*

genem, inquit, *de Susanna liber unus*. Denique utraque hæc epistola tam unanimi veterum testimonio asserta, pluribus insuper hodieque consignata reperitur MSS. codicibus, quorum duo præsertim venerandam præ se ferunt antiquitatem. Alter enim e Bibliotheca Coisliniana num. xxi. undecimo Ecclesiæ sæculo est exaratus; alter vero e Bibliotheca Regia num. 1892. scriptus est decimo tertio sæculo.

Certum est Origenem Nicomediae hanc suam ad Africanum epistolam scripsisse; cunque bis in Græciam iter instituerit, primum anno 228. secundum autem duodecim post annos, alterutro itinere Nicomediam petiisse, et inde epistolam dedisse videtur. Huetius secundo itineri id tribuit. Certe in hac epistola Africano narrat Origenes, se ingenti labore Hebraici textus et LXX Interpretum varias lectiones, factas utriusque collatione collegisse, eaque de causa varias omnes editiones examinavisse. Quod si Hexapla sua indicare voluit quibus edendis manum admovit postquam sextam editionem, Epiphanio teste, anno Alexandri Severi septimo, id est Christi 228. reperit, non potuisse videtur hoc eodem anno tam arduum tamque immensum opus Hexaplorum concinnasse et edidisse. Melius ergo epistola ad Africanum ad secundum in Græciam iter remittitur. Tillemontius non censem in hæc epistola Hexapla indicari, sed Tetrapla quæ opinatur adornari potuisse ante annum 228. At vero in hac epistola de LXX. cum obelis et asteriscis editione loquitur Origenes num. 4. καὶ ἄλλα δέ ἔστιν, inquit, εὐρεῖν ἐν τῇ γενέσει οἷς σημεῖα παρεθήκαμεν, τοὺς καλούμένους παρ' Ἑλλησιν ὀβελοὺς, ἵν' ἡμῖν γνώριμον ἢ τὸ τοιοῦτον· ὡς πάλιν ἀστερίσκους, τοῖς κειμένοις μὲν ἐν τῷ Ἐβραϊκῷ, παρ' ἡμῖν δὲ μὴ εὑρισκομένοις. *Alia quoque in Genesi reperiuntur est, quibus signa apposuimus, verua a Græcis dicta, ut nobis ejusmodi loca innotescant: sicut rursus obeliscos, iis quæ in Hebræo quidem exstant, apud nos autem non inveniuntur.* Quod autem in Tetraplis editionem LXX. non emendaverit Origenes, sed iis manum medicam obelorum et astericorum usu postea ad moverit, nempe cum Hexapla et Octapla adornaret, invictè probat R. P. Dominus Bernardus de Montfaucon in Præliminaribus suis ad Hexapla pag. 10. et pag. 38. Non ergo solum post Tetraplum, sed etiam post Hexaplorum editionem et ad secundum Origenis iter in Græciam epistola ad Afri-

eanum remittitur. Quod autem objicit sibi Tillemontius ex epistola Africani, ubi Origenem ille filium appellat, non tanti esse momenti videtur; nam verisimile est ideo filium Origenem fuisse nuncupatum, quia longe minor aetate erat: quae ratio tam in primo, quam in secundo ejus itinere par haud dubie erat. Nec desunt exempla quibus id confirmetur: Eusebius enim Verecellensis Dionysium Mediolanensem episcopum, aetate jam maturum dignitateque conspicuum, se tamen ju niorem, filium compellare solebat. Hæc DELARUÆUS; tum confutare pergit Wetstenium Origenianæ epistolæ primum editorem, qui censuerat, non eo spectare Origenis argumenta, ut ἀποκοπὴ Susannæ pro canonica, θεοπνεύστῳ, veraque et genuina libri Danielis parte recipiatur, sed tantum ut pro vera utilique, ac proinde inter pios et sacros libros legenda historia habeatur.

Idem Carolus Delarue in Praefatione ad Origenis Opera anno 1733. Parisiis ab eo edita tom. I. pag. vi.

Quod ad varias spectat ἀμοιβαίων Africani et Origenis epistolarum editiones; utramque primus Latine tantum edidit Leo Castrius hispanus, præfixisque suis in Isaiam prophetam commentariis Salmantice vulgatis anno 1570. Utramque deinde Gilbertus Genebrardus anno 1574. editionis suæ (Origenis) tomo secundo inseruit, Gentiano Herveto Aurelianensi, et canonico Rhemensi interprete ex codice manuscripto Gulielmi Sirleti cardinalis. Postea Africani ad Origenem epistola integra cum initio responsi Origenis ad Africanum Græce dumtaxat edita est Augustæ Vindelicorum anno 1602. cura Davidis Hoeschelii post Adriani Isagogen saerarum Scripturarum, et Hesychii presbyteri Jerosolymitani στιχηρὸν in Esaiam et duodecim Prophetas. Responsi Origenis ad Africanum fragmentum alterum Græce item edidit Patricius Junius Londini anno 1637. post catenam Græcorum Patrum in Job. Denique utramque epistolam simul Graece et Latine una cum Dialogo contra Marcionitas, et Origenis exhortatione ad Martyrium Basileæ anno 1674. in lucem edidit Joannes Rodolphus Wetshenius, oratoriæ artis in ejusdem urbis aca demia professor. DELARUE.

Quæ supra allata sunt Carolo Delarue debentur. Utile

autem, superfluum enim haudquaquam erit, si de fontibus textus epistolæ hujus, quam editurus sum, plus aliquid hic subjungam. Primum in hoc genere sistit se Leonis Castri Versio Latina, deinde Cardinalis Sirleti Codex MStus Græcus, ex quo priorem quidem interpretationem suam confecit Gentianus Hervetus ad Genebrardum Origenis editorem transmissam; nam postea secundam versionem multis locis variantem idem vir doctus composuit, itidem a Genebrardo in editione sua Latina Origenis repositam. In hac autem posteriore Versione contexenda aliis quibusdam scriptis usum fuisse dicerem Hervetum. Sequitur Hœschelii editio Græci contextus, ex codice A. Schotti desumpta. Post edidit textum ex MSto patris sui Wetstenius. Novissime Delaruæus duobus usus est codicibus Coisliniano atque Regio. Nunc denique mihi in consilium adhibere licuit alia duo non vetustissima scripta, unum Bodleianum, alterum apud Cantabrigienses in Collegio SS. Trinitatis servatum, quod quidem mihi utendum benevole transcripsit vir eleganti ingenio Henricus Kett, Oxoniensis, qui alia præterea ad promovendum hocce opus prius contulerat. Neque in hac parte negligenda erant Africani verba, quæ Origenes in *Responso* repetivit. Utramque autem epistolam, tam illam Origenis, quam hanc, de qua agimus, Africani typis exudendam euravit post exemplar Delaruianum, una cum ejusdem editoris annotationibus, Gallandius in tomo ii. *Bibliothecæ* suæ *PP.*

P. 225. l. 8. Χαῖρε Κύριε μου καὶ νιὲ] *Have, mi Domine, fili carissime.* Ita pridem scripserat Marcus Cornelius Fronto Arrium Antoninum compellans in Epistola ad eundem. *Reliquiar. Frontonis*, edit. Niebuhr. p. 218.

Ibid. πάντα τιμώτατε] Hoc ex *Hœschelii editione* quæ princeps est, pro πάντων τ. restitui; MSS. Bodl. et Coll. Trin. *Cantabrigiæ* firmantibus, quibuscum consentit *Herveti Versio Posterior*. In hunc vero modum Acacius et Paulus Epiphanium compellant, τῷ Κυρίῳ μου καὶ τιμωτάτῳ κατὰ πάντα, εὐλαβεστάτῳ πατρὶ Ἐπιφανίῳ ἐπισκόπῳ. Epistolâ *Panario S. Epiphani* praemissâ. Latini formulam in epistolis imitati sunt. Hoc vero obiter referendum est, *Leonis Castri Interpretationem inscriptionem epistolæ Africani non præstare.*

Ibid. l. 10. τὸν ἀγρόμονα] Sixtus Scenensis videtur legisse

εὐγνώμονα: vertit enim lib. v. Bibl. annot. 205. *cum haberetis disputationem cum amico illo tuo*. Fortassis autem non verbum ex verbo reddidit, sed ad mentem Origenis qui in responsione ad Africanum, eum quicun disputavit, vocat Bassum amicum suum: ἔφασκες δτι ἡγίκα διελεγόμην τῷ ἔταιρῷ ἡμῶν Βάσσῳ. Omnes MSS. aperte habent non *εὐγνώμονα*, sed *ἀγνώμονα*. Tillemontius conjicit non esse Bassi alterum nomen, sed merum *ἐπίθετον*, quo vel stultus vel ingratus vocatur, quod non diu post habitam hancce disputationem a veritate et ab Origenis amicitia desciverit. Sed si a veritate et ab Origenis amicitia desciverat Bassus, ideoque *ἀγνώμων* dicitur ab Africano, eur illum Origenes in responsione vocat amicum suum? Quam ob rem alii quibus non fit verisimile hæreticum hominem amici nomine ab Origene vocari, responsionis ejus verba τῷ ἔταιρῷ ἡμῶν Βάσσῳ mutant in ista: τῷ ἐτερογνώμονι Βάσσῳ. Alii sive legatur *ἀγνώμονα*, sive *εὐγνώμονα*, Bassi nomen alterum esse arbitrantur. Quis vero Bassus iste fuerit, certo nequit affirmari. Origenes in Epistola *ad quosdam charos suos in Alexandria* hæc habet: *Quidam auctor hæreseos cum sub præsentia multorum habita inter nos fuisse disputatio, et descriptum accipiens ab his qui descripserant codicem, quæ voluit, addidit, et quæ noluit, abstulit, et quod ei visum est, permutavit: circumferens tanquam ex nomine nostro, insultans, et ostendens ea quæ ipse conscripsit.* *Pro quibus indignantes fratres qui in Palæstina sunt, miserunt ad me Athenas hominem qui acciperet a me ipsum authenticum exemplar.* Atqui disputatio Origenis cum Basso habita etiam fuisse videtur in Palæstina ubi commorabatur Africanus qui ei interfuit. Conjici ergo potest Bassum esse illum hæreseos auctorem de quo queritur Adamantius in supra memorata epistola, sed mera erit conjectura. Idem sentiendum de Caio Basso quem Philastrius de Hæres. p. 19. inter hæreticos Valentinianos numerat. Illum enim etsi Philastrius inter eos ponit qui Cerdonem præcesserunt, eodem tempore adjungit Heracleoni, Marco, et aliis Valentinianis qui Cerdone mortuo vixerunt. Quamobrem nihil obstat quominus idem habeatur ac ille Bassus quicun disputavit Origenes. Valentinianorum omnium communis error erat esse homines naturâ bonos aut malos. Hunc errorem passim confutat Adamantius et interdum utitur historiæ

Susannæ versu 56. Sie tom. 20. in Johan. non longe ab initio ait: ὡς δέ εἰσὶ τινες σπέρμα τοῦ Ἀβραὰμ, οὗτως ἀλλοι, ὡς δὲ Δανιὴλ φησι, σπέρμα τοῦ Χαβαὰν καὶ οὐκ Ἰούδα. DELARUE. MS. quidem Bodl. in Epistola Origenis ad Africanum ἐτέρῳ ημῶν pro ἐταῖρῳ ημῶν posuit, sed frustra. Attamen propter dissensum ejus de re quapiam ab Origene Bassum illum ἀγνώμονα appellare Africanus videtur. Ceterum notandum est, Interpretationem epistolæ Africani, quam Sixtus Senensis in *Bibliotheca Sancta* sua reposuit, priorem illam esse ex duabus, quas composuerat Hervetus.

P. 225. l. 11. ὡς ἔπρεπεν, ἡσπασάμην τότε] Nimirum ex reverentia erga Origenem suum, ne disputatio sine necessaria causa interpellaretur. Perperam enim, ni fallor, Delaruaeus dixit in *Admonitione* pag. 8. scripsisse Africanum, se, cum Origenem in dialogo eum Agnomone (ita enim quasi proprium nomen fuerit, tam ille, quam Wetstenius, illud Latine vertit) audiisset historiam Susannæ tanquam veram libri Danielis partem commemorantem, primum putasse rem istam ita se habere. Sed de ipso quoque Origene affirmat Joan. Frickius, in *Comment. De Cura Eccles. Vet. Circa Canonem S. Scripturæ*, quidquid ille pro historia Susannæ senserit, et ad Africanum scriptum protulerit, privati hominis fuisse, cum nusquam ille respondeat, se cum ecclesia sentire ita, et opinari; cap. ii. §. 9. pag. 52. *Frickii Meletematum Var.* At vero de hoc libello, qui in versione τῶν ὁ. extabat, commentatum fuisse alium scriptorem S. Hippolytum video, tanquam si liber sacer fuerit et θεόπνευστος, dum Commentarius Hippolyti non tantum a Combefisio sed et a Fabricio tanquam germanus editus est. Hippolytus autem Origenis et Julii Africani aequalis fuit. Immone liquet mihi ex ipsius Origenis verbis receptum ab eo esse tanquam Scripturæ Divinae partem Susannæ Librum. Vide Lumperi *Hist. Theologico-Crit.* vol. VII. p. 91.

Ibid. l. 14. ἄλλως σύγγραμμα, νεωτερικὸν δὲ] Sic recte codex Regius. Wetsthenius vero: ἄλλως σύγγραμμα, ἀλλὰ σύγγραμμα νεωτερικὸν δὲ, &c. nec aliter legit Hæschelius. DELAR. At Hæschelius habet ἄλλως τε γράμμα ἀλλὰ σύγγραμμα, tum vero particulam δὲ post vocem νεωτερικὸν omittit, quo cum consentiunt *Herveti Versio Prior*, atque MSS. Bodl. et Trin.

P. 226. l. 3. πρῶτον οὖν ὅτι Δανιὴλ] Addidit ex codicibus

suis, ut videtur, Delaruaeus post πρῶτον particulam οὗτον, quam ceteri nesciunt. Fortasse ὅτι hoc loco pro ἵστεον ὅτι ἐλλειπτικῶς adhibetur.

P. 226. l. 5. ἀλλ' οὐκ ἐπιπνοίᾳ προφητικῇ] Ita cum inferiorem prophetiae gradum Danieli tribuerent recentiores quidem Iudei, scripta ejus tertio ordini divinarum scripturarum, sive Hagiographis, adscribere soliti sunt.

Ibid. l. 7. αὐτὸν ἀπελέγχει] Cum nihil, quo referatur αὐτὸν, anteedat, αἰτίους nocentes pro αὐτὸν, reponere velim. Habes apud *Susannam* com. 53. τὸν μὲν ἀθώον κατακρίνων, ἀπολύων δὲ τὸν αἰτίους.

Ibid. l. 8. Φιλιστίωνος μῆμος] Genuina certe est hujus loci lectio (Φιλιστίων ὁ μῆμος, quod Delaruaeus in textu posuit) quamvis Hoeschelius habeat, Φιλιστίωνος μῆμος. Nam vox μῆμος aut actorem fabulae, aut fabulam ipsam significat. Cum de actore Philistione agitur, ut hoc loco, necessario scribendum est Φιλιστίων ὁ μῆμος: cum autem de Philistionis fabula, ὁ Φιλιστίωνος μῆμος. Hoc posteriori sensu Hieronymus lib. ii. adversus Rufinum accipit *mimum Philistionis vel Lentuli, ac Marulli stropham*, nec aliter accipit infra Origenes cum duarum meretricium historiam ait pari jure ab Africano comparari potuisse τῷ Φιλιστίωνος μήμῳ. Verum priori sensu hoc loco sumit Africanus vocem μῆμος, et infra Origenes cum ait: ὡς οὐδὲ Φιλιστίων ὁ μῆμος ἔχριστο ἀναπλάσας τὸ συγγραμμάτιον, ubi proculdubio non de fabula Philistionis, sed de ipsomet Philistione mimo agitur. Scaliger ad Euseb. n. MMXXII. quis fuerit hic Philistion, disquirit. DELAR. In Origenis loco a Delaruae posterius laudato habet Wetstenius quidem Φιλιστίων ὁ μῆμος, sed Hoeschelius, qui hanc particulam epistolae Origenis primus edidit, ὡς οὐδὲ ὁ Φιλιστίωνος μῆμος præbet. Pag. quoque 24. ed. Delaruan. ubi ipsa Africani verba ab Origene plenius adducta sunt, Wetstenius, qui primus Græca lingua totam Origenis edidit epistolam, eandem præstat scripturam, οὐδὲ ὡς Φιλιστίωνος μῆμος, ubi in *MS. Bodl.* scribitur οὐδὲ ὡς ὁ Φιλιστίωνος μῆμος. Posuit autem hīc quoque Delaruaeus, ὡς οὐδὲ Φιλιστίων ὁ μῆμος. Origenes vero, ut monuit et ipse Delaruaeus, proxime post Africani verba allata, haec habet, ὥρα γὰρ παραβάλλειν ἄλλο τούτῳ παραπλήσιον εἰρημένον ἐν τῇ τρίτῃ τῷν βασιλειῶν, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐμολογήσεις ὑγιῶς ἀναγεγράφθαι,

$\tau\hat{\omega}$ Φιλιστίωνος μύμω, atque itidem paulo post. Porro in epistolæ Africani loco, de quo agimus, cum *Hæschelio* faciunt *Herveti Versio Posterior*, *MSStique Bodl.* et *Coll. Trin.* ad oram tamen codicis *Trin.* lectio altera Φιλιστίων ὁ μῦμος amplectenda proponitur. Atque eandem quidem exhibit tam *Wetstenii MS.* quam editio, ipso tamen *Wetstenio* eam improbante, tum vero editio *Delaruæana* una cum *Leonis Castrii* versione, *Herbetique* illa priore. Sed res aliter statuenda mihi quidem videtur; nec quidquam hoc loco moveri debuisse censeo praeter illud $\sigma\bar{v}\delta\epsilon$, quod cum $\sigma\bar{v}\delta'$ ὁ mutavi. Etenim apud *Epiphanium* habes, $\tau\hat{\alpha}\nu\tau\alpha$ πάντα ἐπὶ τῆς τοῦ Φιλιστίωνος μυμολογίας (*tanquam Philistionis Mimos ageret*, vertit *Petavius*) ὁ ἀπατεών (*Simon Magus*) τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένα— $\epsilon\bar{i}s$ χλεύην λοιπὸν, καὶ $\sigma\bar{v}\delta\epsilon\nu$ ἔτερον μεταστρέφων. *Hær.* xxi. n. 23. p. 57. ed. *Petavii*.

P. 226. l. 10. ἔκάτερον αὐτῶν] Addit αὐτῶν, quod nunc recepi, *Origenes Africani* verba referens in *Responso*. Idemque oræ *MSti Bodl.* in epistola Africani adpositum est.

Ibid. ποῦ] Hoc ex *Origene* et *Margine ejusdem MSti Bodl.* pro $\sigma\bar{v}\delta$ reposui.

Ibid. l. 16. ἐν δὲ τῇ Ἐβραῖδι &c.] Hieronymus tom. I. novæ edit. Praefat. in *Danielem* pag. 990. Audivi ego, inquit, quemdam de præceptoribus *Judaorum*, quum *Susannæ* derideret historiam, et a Græco nescio quo diceret esse confictam: illud opponere quod *Origeni* quoque *Africanus* opposuit, etymologias has ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, de Græco sermone descendere. Cujus rei nos intelligentiam nostris hanc possumus dare: ut verbi gratia dicamus ab arbore ilice dixisse eum, ilico pereas: et a lentisco, in lentem te comminuat Angelus: vel non lente pereas: aut lentus, id est flexibilis ducaris ad mortem; sive aliud quid ad arboris nomen conveniens. Idem objiciebat *Porphyrius* teste eodem Hieronymo præfatione ad explanationem in *Danielem*. Sed et hoc nosse debemus inter cetera, *Porphyrium de Danielis libro* nobis objicere, idcirco illum apparere confictum, nec haberi apud *Hebræos*, sed Græci sermonis esse commentum, quia in *Susannæ* fabula continetur, dicente *Daniele ad Presbyteros*, ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, quam etymologiam magis Græco sermoni convenire, quam *Hebræo*. Cui et *Eusebius* et *Apollinaris* pari sententia

responderunt, *Susanna Belisque ac Draconis fabulas non contineri in Hebraico, sed partem esse Prophetia Habaeue filii Jesu de tribu Levi: Sicut juxta LXX. Interpretes in titulo ejusdem Belis fabulae ponit: Homo quidam erat sacerdos nomine Daniel, filius Abda; conviva regis Babylonis; quem Danielem et tres pueros de tribu Juda fuisse sancta Scriptura testetur.* An vero solida fuerit Eusebii et Apollinarii responsio, infra disquiritur. (Seil. in notis ad Origenem.) DELAR. Super hac paronomasia de sua defensione aliquid remittens ipse quoque Origenes haud male statuit in lib. x. *Stromatum*, prout ab Hieronymo *Comment. in Dan.* cap. xiii. adductus est; nisi si hæc magis ab Hieronymo ipso addita fuisse existimari debeant: *Quia Hebræi reprobant historiam Susannæ, dicentes eam in Danielis columine non haberi, debemus inquirere nomina σχίρον καὶ πρίνον quæ Latini ilicem, et lentiscum, interpretantur, si sint apud Hebræos, et quam habeant etymologiam, ut a σχίρῳ scissio, et a πρίνῳ sectio, sive serratio dicatur lingua eorum.* Quod si non fuerit inventum, necessitate cogemur et nos eorum acquiescere sententiæ, qui Græci tantum sermonis hanc volunt esse περικοπὴν, quæ Græcam habeat tantum etymologiam, et Hebræicam non habeat. Quod si quis ostenderit, duarum istarum arborum scissionis et sectionis in Hebræo stare etymologiam: tunc poterimus etiam hanc scripturam recipere. Hæc ille. Et profitetur quidem ipse Origenes in *Responso ad Africanum* §. 6. vereri se hoc dicere, utrum apud Hebræos quoque eadem agnominatio servetur, necne. Sed postea in §. 12. nil mirum esse ait, id curæ fuisse libelli interpretibus Græcis, ut invenirent paronomasiam aliquam, aut consonam Hebræo, aut quæ cum consono Hebræo analogiam servaret; hoc est, prout deinceps scribit, interpretibus vel proprie redditibus verba, vel excogitantibus, quod cum paronomasia Hebræa analogiam haberet, ut a Græcis intelligerentur. Ita Origenes; verum, etiamsi Hebrei natales hujus opusculi comprobarentur, non statim inde fieret, fatebuntur omnes, ἐκ τῶν ἐνδιαθετῶν.

Ibid. l. 18. φέρεται] Hœschelius: φέρεται παρὰ Ἰουδαῖοις, εἴτα αἰχμάλωτοι ὄντες. At codex Regius et Wetsthenianus, ut in nostro textu. DELAR. Hœschelianæ lectioni suffragatur *Herveti Versio Posterior* cum MSS. Bodl. et Trin. Leo

autem *Castrius* alteram, quæ verior est, lectionem invenisse videtur.

P. 227. l. 2. ἡστραγαλωμένοι] Omnes cum editi tum scripti, quos vidi, libri non tantum hoc Africani loco, sed etiam apud Origenem in *Responso* §. 13. Africani verba repetentem, ἡστραγαλωμένοι habent. Primus edidit Delaruæus ἡστραγαλωμένοι. Is autem ad Origenis locum hæc annotavit, omnia fere ad verbum ex Wetstenii notis, quod quidem et alibi fecit, mutuatus. “Wetsthenii codex ἡστραγαλωμένοι. Notum est “ἀστράγαλον et ἡστραγαλίζω, *Talos*, et *lusum Talorum* significare. Notum etiam, tempore captivitatis, Judæos tamquam abjectissima mancipia habitos, modo *sortibus jactis*, modo *pro vino* distractos fuisse. Vide Joel iii. 3. et Abdiam. ver. 11. Ergo participium istud ἡστραγαλωμένοι non male videtur verti posse: *Talorum lusu distracti*. Verum tamen licet τὸ ἡστραγαλωμένοι, constanter legatur tum apud Africanum, tum apud Origenem, dubitandi locus est, ut monet Wetsthenius, an potius legendum sit ἐστραγγαλωμένοι. Africani enim verba Origenes paulo infra diserte refert ad Tobiam, at Tobiæ cap. ii. ver. 3. tam in Aldi quam in aliis editis libris legitur: εἰς ἐκ τοῦ γένους ἥμων ἐστραγγαλωμένος ἔρριπται ἐν τῇ ἀγορᾷ. Quidam de genere nostro. Vet. Interp. Latin. *jugulatus*, Vulgat. *præfocatus*, Xantes Pagninus, *strangulatus projectus est in foro*. Vox tamen, ἡστραγαλωμένοι, nobis videtur retinenda, tum quia altera ἐστραγγαλωμένος semel tantum occurrit in Tobia, nec alibi legitur in Bibliis, tum quia sortis abjectissimæ argumentum est *lusu talorum* distrahi et post mortem *insepultum in foro jacere*.” Joeli quidem verba hæc sunt, καὶ ἐπὶ τὸν λαόν μον ἔβαλον κλήρους, καὶ ἔδωκαν τὰ παιδάρια πορνᾶς, καὶ τὰ κορασία ἐπώλουν ἀντὶ τοῦ οἴνου, καὶ ἐπινον. Vix autem dubito, rationibus nihil obstantibus, quæ adductæ sint, quin ἐστραγγαλωμένοι Africanus scripserit proposito sibi *Tobiæ* loco, etsi ibi de tribuum decem captivitate agatur. Neque hoc omittendum est, veterem interpretem *Leonem Castrium* ita vertisse, *cumque quotidie per omnia cruciamenta necarentur*. Sed et Herveti Versionum prior, *jugulati* habet, posterior, *vexabantur*.

Ibid. l. 3. ἄταφοι] Höeschelius omisit ἄταφοι. DELAR.

Nesciunt *MSS.* quoque *Bodl.* et *Trin.* Sed vox reposita est ad eorundem oras; eademque apud *Origenem* Africani locum repetentem in *Bodleiano* saltem *codice* extat.

Ibid. ἐν τῇ προτέρᾳ αἰχμαλωσίᾳ] Significare Africanus videtur Israelis captivitatem, quae ante Judæ illas contigit. Respicit enim, ut dixi, ad Tobiae verba, quibus captivitas decem tribuum describitur. Danielis vero deportationem tribus Judæ captivitati secundæ in Chronico suo Africanus disertis verbis attribuit. Vide Num. xlii. et notam ibidem. Atque opinatus esse videtur, hunc Joacimum posse regem esse, sub quo evenerit secunda Judæ captivitas.

Ibid. l. 4. ιστορεῖται] Hoc prætuli τῷ ιστόρηται, suffragantibus *Hæschelio*, *MS. utroque*, *Hervetique Versionibus*. Aliter ceteri libri *Origenisque epistola*. Proxime post αὐτῶν pro αὐτοῖς *Hæschel. iidemque MSS.* Sed ad oram *cod. Bodl. αὐτοῖς* repositum est.

Ibid. l. 6. οἱ δέ τε καὶ περὶ θανάτου] In *Delaruæi* atque *Wetstenii* editt. οἱ δὲ περὶ θανάτου hîc et apud *Origenem* extat. Cum vero in *MS. Coll. Trin.* οἱ δέ τε καὶ περὶ θ. hic scribatur, itidemque apud *Hæschel.* et in *MS. Bodl.* εἰ (οἱ) δέ τε (MS. Bodl. τι) καὶ περὶ θ. legendum putaverim οἴδ' ἔτι καὶ περὶ θ. *Margini* vero *cod. Bodl.* hæc notula addita est: “Deest ali-“quid. *Herv.* qui legit ἄλλοι δέ τε κ. π. θ. ἐκρίνοντο. sed hiulca “est oratio, nec sananda, nisi a libris melioribus.” In Posteriori quidem Versione hæc posuit *Hervetus*, *Alii autem in judicio veniebant*, prius autem idem ille interpres verterat, *hi de morte ferunt judicium*. Nec multo aliter *Leo Castrius*.

Ibid. l. 7. περὶ θανάτου ἐκρινον] Eodem arguento deterrebant plerique Judæorum ab hac recipienda historia, teste Hieronymo in *Jerem. xxix. 22.* Unde, inquit, et a plerisque ac pene omnibus *Hebræis ipsa quasi fabula non recipitur, nec legitur in synagogis eorum.* Qui enim, inquiunt, fieri poterat, ut captivi lapidandi principes et prophetas suos haberent potestatem? DELAR. Argumento huic ita respondet in Epistola ad Africanum *Origenes*. Ἀλλὰ φήσ· πῶς περὶ θανάτου ἐκρινον ἐν αἰχμαλωσίᾳ τυγχάνοντες; οὐκ οἶδα πόθεν ἀμφιβάλλων τὸ βασιλέως εἶναι γυναῖκα διὰ τὴν δύμωνυμίαν τοῦ Ἰωακεὶμ τὴν Σωσάνναν. λεκτέον δ', ὅτι οὐδὲν παράδοξον, μεγάλων ἐθνῶν ὑποχειρίων γενομένων, πρὸς βασιλέως συγκεχωρῆσθαι τοῖς οἰκείοις νόμοις χρῆσθαι

τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ τοῖς δικαστηρίοις· καὶ νῦν γοῦν Ὄρωμαίων βασιλευόντων, καὶ Ἰουδαίων τὸ διδραχμον αὐτοῖς τελούντων, ὅσα συγχωροῦντος Καίσαρος δὲ Ἐθνάρχης παρ’ αὐτοῖς δύναται· ὡς μηδὲν διαφέρειν βασιλεύοντος τοῦ ἔθνους· ἵσμεν, οἱ πεπειραμένοι. γίνεται δὲ καὶ κριτήρια λεληθότως κατὰ τὸν νόμον, καὶ καταδικάζονται τινες τὴν ἐπὶ τῷ θανάτῳ· οὗτε μετὰ τῆς πάντη εἰς τοῦτο παρόρθσίας, οὗτε μετὰ τοῦ λανθάνειν τὸν βασιλεύοντα· καὶ τοῦτο ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ ἔθνους πολὺν διατρίψαντες χρόνον μεμαθήκαμεν καὶ πεπληροφορήμεθα. καίτοιγε ὑπὸ Ὄρωμαίοις δύο φυλαὶ μόναι εἶναι ἴστόρηνται, ἥτε Ἰούδα καὶ Βενιαμίν· ἔστω δὲ καὶ Λευιτική· δὲ, παρὰ τὸν λαὸν Ἰούδα, Ἰσραὴλ δέκα ἥσαν φυλαί. καὶ εἰκὸς ἀρκεσθέντας τοὺς Ἀσσυρίους τῷ ὑποχειρίους αὐτοὺς ἔχειν, ἐπιτετραφέναι αὐτοῖς τὰ οἰκεῖα δικαστήρια. Ηαec Origenes §. 14. p. 27. ed. Delaruan. Loca insuper veterum, illustrandæ rei causa ad Orig. pp. 228, 229. a Wetstenio allata, qui tamen auctoritatem libri Susannæ labefactare quam maxime studebat, valent ad probandum, lites forenses a Judæis ipsis diremptas fuisse in utraque captivitate, idque fatente Wetstenio ipso. Sed tamen iisdem publice concessum fuisse, ut capitalia judicia secundum legis Mosaicæ præscriptum exercerent, dum agerent Romanorum jugo subjecti, id nequam affirmat, immo rem aliter habuisse concedit etiam Origenes Alexandriæ urbis semi-judaicæ incola, potestatem Judaicis magistratibus permissam amplificans. Addam locum ex Archelao in Mesopotamia episcopo, qui vergente ad finem tertio hoc Christi sæculo floruit, de statu Judæorum hæc tradentem; *Nunc videmus*, inquit Archelaus, *regibus eos principibusque subjectos tributa pendere, nulla sibi potestate vel iudicandi vel puniendi concessa, sicut Judas habuit, quia Thamar, posteaquam judicaverat, potuit justificare.* Disput. cum Manete a Zacagnio Romæ edita, cap. xlvi. pag. 78. Hæc tamen non prohibent, quin aliqua ex parte majori libertate sub Babylonio atque Medico imperio Hebraeus populus frui potuisset. Ita in S. Hippolyti Scholio quodam ad Danielis Prophetiam, seu potius ad librum Susannæ Danieli præfixum, quod haud ita pridem editum est a cl. Bandinio in Catalogo suo Codd. MSS. Biblioθ. Mediceæ, pag. 21. cum hoc oppositum esset, Πῶς αἰχμάλωτοι ὑπάρχοντες καὶ ὑπόδουλοι Βαβυλωνίοις γερόμενοι ἥδυναντο συνέρχεσθαι ἐπὶ τὸ αὐτὸν ὡς αὐτεξούσιοι; eidem re-

spondetur, Δεῖ νοεῖν ὅτι (ὅτε legend.) μετώκισεν αὐτὸν Ναζουχοδογόσορ, φιλαρθρώπως ἐπεχρήσατο, καὶ ἐπέτρεψεν ὅμοῦ συνερχομένους πάντα τὰ κατὰ τὸν νόμον πράττειν. Istaec vero, quod memoriam meam fuderat, extant in S. Hippolyti *Interpretatione Danielis et Susanna*, quam diu ante Combefisius, denuo autem in S. Hippolyti *Operibus* pag. 274. Fabricius edidit, sed a codice Medicæo aliquanto variantia. Et revera leniorum solito hanc captivitatem expertos fuisse Judeos, satis ostendit Bristolensis episcopus Thomas Newtonus *Dissert. De Prophetiis*, vol. I. num. iv. §. 11. p. 15. Denique res ita comparata fuisse potest, quemadmodum supra innuit Origenes, ut tantum connivente, non plene approbante populo victore, Judæi judicia sua capitalia ex præscripto legis exercere permitterentur.

P. 227. l. 7. τὴν βασιλέως αὐτῶν γενομένου γυναικὶ Ἰωακεὶμ] Legere malim τὴν τοῦ βασιλέως γενομένην γυναικα Ἰωακεὶμ, Origenem partim secutus, qui Africani verbis adductis articulum τοῦ ante βασιλέως addit, et perinde ac MSS. Bodl. et Trin. γενομένη pro γενομένου scribit. Ad hæc apud Africatum γενομένη Hoeschelius primus editor habet.

Ibid. l. 8. Ἰωακεὶμ] Georgius Syncellus in *Chronograph.* pag. 218. ‘Οἱ ἵεροὶ Ἰππόλυτος ἐν τῷ κατὰ τὴν Σωτάνναν καὶ τὸν Δανιὴλ γράμματι τρία ἔτη λέγει τὸν νιὸν Ἰωακεὶμ Ἰωαχεὶμ, τὸν καὶ Ἰεχονίαν, μετὰ τὸν πατέρα κρατήσαντα μετακομισθῆναι (hoc reposuit Wetstenius pro μετακομισθῆναι, sed legendum est μετοικισθῆναι, quemadmodum nunc video Fabricium posuisse in edit. sua S. Hippolyti, pag. 272.) εἰς Βαβυλῶνα σὺν τοῖς λοιποῖς, ὡς πρόκειται, τὸν δὲ Δανιὴλ καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας τῆς παρούσης αἰχμαλωσίας λέγει· τοῦτον δὲ λέγει καὶ τῆς Σωτάννης ἄνδρα εἶναι· καὶ πιθανὸς ὁ λόγος, τὴν δὲ Σωτάνναν Χελκίου τοῦ ἀρχιερέως θυγατέρα εἶναι βεβαιοῦνται τοῦ εὑρόντος ἐπὶ Ἰωσίου τὸ βιβλίον. Ταύτης ἀδελφὸς Ἰερεμίας, ὡς φασιν, καὶ εἰκότως. ἐκ τούτων λέγει γεννηθῆναι τὸν Ἰεχονίαν, οὐ μέμνηται ὁ θεῖος εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος. *Sacer Hippolytus, edito de Susanna et Daniele opere, Joachim, alio nomine Jechoniam, tres annos, patre Joacim amoto, regnum moderantem, in Babylonem cum reliquis, ut præmissum est, translatum asseverat: Danielem vero ac tres pueros captivitatis hujus consortes: eumque Susannæ conjugem scribit: nec aliena est a veritate sententia. Susannam*

quoque Chelciæ pontificis, qui sub Josia legis reperit librum, filiam, affirmant. Hieremiam Susannæ fratrem asserunt, et merito. Ex eis porro Jechoniam, cuius divinus evangelista Matthæus meminit, natum dicit, &c. Sed errare Hippolytum docet nos illustris Scaliger, in *Emend. Eusebianis*, pag. 80. dum ex mensibus facit annos, et Danielem cum Joachim, non vero cum Joachin, abductum putat, contra SS. literarum fidem: unde, quid de reliquis sit sentiendum, facile est judicare.

WETSTEN.

P. 227. l. 10. ὁ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεὺς] Articulum τῶν ex edit. Hæschel. atque MS. Coll. Trin. revocavi. ὁ Βαβυλώνιος β. Origenes editus verba Africani repetens, ubi tamen MS. *Origenis Bodl.* Βαβυλωνίων exhibit.

Ibid. l. 11. πόθεν τοιαύτη κατάλυσις—καὶ παράδεισος ἀμφιλα-
φῆς] Captivis Judæis hæc præcipit Jeremias cap. xxix.
comm. 5. Οἰκοδομήσατε οἴκους καὶ κατοικήσατε, καὶ φυτεύσατε
παραδείσους, καὶ φάγετε τοὺς καρποὺς αὐτῶν. Porro Origenes
huic Africani argumento respondet res secundas commemo-
rans divitiasque magnas nonnullorum captivorum, qui in Ba-
bylonica captivitate abducti fuissent, idque satis feliciter.

Ibid. l. 13. πρὸ δὲ τούτων ἀπάντων &c.] Hæschelius: πρὸς
δὲ τούτοις ἀπασιν, ἥδε ἡ περικοπὴ σὺν ἄλλοις δυσὶ ταῖς ἐπὶ τῷ τέλει
τῷ παρὰ τῶν Ἰουδαίων εἰλημμένῳ Δανιὴλ οὐκ ἐμφέρεται. Wet-
sthenius πρὸ δὲ τούτων ἀπάντων, ἥδε ἡ περικοπὴ σὺν ἄλλαις δύο
ταῖς ἐπὶ τῷ τέλει τῶν παρὰ τῶν Ἰουδαίων εἰλημμένων Δ. οὐκ
ἐμφέρεται. Codex Regius ut in nostro textu. Porro Susannæ
historiam in Hebræo non haberí, in responso concedit Ori-
genes, et tractatu 31. in Matthæum. *Usi sumus in hoc loco
Danielis exemplo, non ignorantes, quoniam in Hebræo positum
non est, sed quoniam in ecclesiis tenetur.* Hieronymus saepius
idem inculcat, et maxime Praefat. Explanat. in Danielem:
*Nos, inquit, ante annos plurimos, cum verteremus Danielem, has
visiones obelo pranotavimus, significantes, eas in Hebraïco non
haberi: et miror quosdam μεμφιμούρον indignari mihi, quasi
ego decurtaverim librum, cum et Origenes et Eusebius, et Apol-
linarius, aliique ecclesiastici viri et doctores Graciæ has,
ut dixi, visiones non haberi apud Hebræos fateantur. Nec se de-
bere respondere Porphyrio pro his que nullam Scripturæ sanctæ
auctoritatem praebent. Vide ejusdem praefationem in versio-*

nem suam Danielis. Denique ipse Origenes infra in fragmendo libri decimi Stromatum ait: *Hebræi reprobat historiam Susannæ, dicentes eam in Danielis volumine non haberi.* Hieronymus iterum præfat. in Danielem: *Apud Hebreos (Daniel) nec Susannæ habes historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis Draconisque fabulas.* (pericopas ab Africano significatas.) Vide ibidem paulo post quibus cavillationibus eas perfundat quidam do præceptoribus Judæorum. DELAR. Concordant cum *Hæschelio MSS. Bodl. et Trin. Hervetique Versio Posterior.* Ceterum Origenes in Fragmento illo lib. x. *Stromatum*, quale ab Hieronymo præstitum est in *Comm. in Danielem*, ἐνστάσει eidam suæ ita respondet; *Solvit facile qui hanc historiam (Belis et Draconis) in libro Danielis apud Hebreos dixerit non haberi. Si quis autem potuerit eam approbare esse de canone, tunc quærendum est, quid ei responderet debeamus.* p. 40. ed. Delaruan *Op. Origenis.* Vid. supra pag. 321.

Ibid. l. 16. ἔξῆς οὐδεὶς &c.] Origenes in responso Africani verba aliter refert: *τῶντε ἔξῆς οὐδεὶς ἔτερος ἔτέρου κέχρηται ρήτῳ νοήματι.* DELAR. Nisi construendum erit ἔξῆς cum antecedentibus, legendum mihi videtur *τῶν ἔξῆς*, cumque vulgo abesset ἔτερος, hoc ibidem ex *Origene* addendum. Wetstenuis autem scribendum monuit ἔτέρων κέχρηται ρήτων pro ἐστιν ἔτέρου κέχρημένος ρήτῳ, sed frustra, etsi lectio extat in MStis nostris *Bodl. et Coll. Trin.* immo ipse vir cl. ad *Origenis* locum ait, nos legere debere ρήτῳ pro ρήτων quod habebat *MS.* Ad haec firmant lectionem receptam interpretes, præterquam quod scriptam invenit, aut certe scribendam censuit, *Leo Castrius* particulam ἡ ante νοήματι. In verbis superioribus ante προώδοιπορηκότων præfixerunt articulum *τῶν Hæschel.* atque *MSS. nostri*, sed nisi totus locus, quod vix fieri oportet, refingatur, haud commode *τῶν* præponetur. Ceterum plene satisfacit huic quidem Africani argumento Origenes, adducto ex S. Scriptura consimili jam dictorum apud prophetas usu.

P. 228. l. 3. *τούτων*] Abest ab *Hæschel. MSS* istisque *Bodl. et Coll. Trin.* In superioribus habet σε post ὑπομιμήσκει *Origenes.*

Ibid. προσκεῖσθαι] Hoc est, *adscitum fuisse.* Severus Antioch. seu aliis quis, *Concordant. Evangelist. de Sepultura*

Domini finem versus. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀκριβεστέροις τῶν ἀντιγράφων, τὸ κατὰ Μάρκου εὐαγγέλιον μέχρι τοῦ, ἐφοβοῦντο γὰρ, ἔχει τὸ τέλος· ἐν δέ τισι ΠΡΟΣΚΕΙΤΑΙ καὶ ταῦτα· Ἀναστὰς δὲ πρωτὶ—ad usque vocem δαιμόνια, apud *Biblioth. Coislin.* p. 74. Sed προκεῖσθαι *Hæschelius* cum *MSS. Bodl.* et *Coll. Trin.* ad cuius tamen posterioris codicis oram scribitur. ἵσως προσκεῖσθαι. Vox utraque proba est. Hesychius enim in *Lexico*, Προκείμενα. παρακείμενα. et Πρόκειται. παράκειται. Et in hunc modum voce πρόκειται usus est Epiphanius, *De Ponderibus et Mensuris*, num. 8. πάλιν δὲ ἐν τῷ ἑβδομηκοστῷ πρώτῳ ϕαλμῷ, καὶ ἔντιμον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον αὐτοῦ. ἀντὶ δὲ τούτου πρόκειται, καὶ ἔντιμον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. Ubi Hen. quidem Valesius, sed haud necessario, opinor, pro voce πρόκειται scribere vult παράκειται, *ad marginem ascribitur. Epist.* ejus *ad Usserium de Versione LXX. Interp.* post Eusebii *Historias* posita, p. 311. Cons. et Arethæ *Comment. in Apocalypsin.* v. 2.

P. 228. l. 4. ἀλλὰ καὶ τῆς φράσεως &c.] Argumento ex differentia stili ducto Origenes simplici negatione respondet. Πρὸς τούτοις, inquit, ἔφασκες καὶ τὸν τῆς φράσεως χαρακτῆρα διαλλάσσειν ὅπερ ἔμοὶ οὐ πάνυ τι ἐφάνη. §. ult.

Ibid. l. 5. σὺ δέ μοι καὶ ἥχησον] Ad hoc adagium alludit Damascenus De Orth. fide lib. iv. cap. 18. Κρούσωμεν τοίνυν εἰς τὸν κάλλιστον παράδεισον τῶν γραφῶν, τὸν εὐώδη, τὸν γλυκύτατον, τὸν ὁραιότατον, τὸν παντοίων νοερῶν θεοφόρων δρυέων κελαδήμασι περιηχοῦντα ἡμᾶν τὰ δῶτα. WETSTEN. Particulam καὶ ante ἥχησον ex *Hæschelii edit.* firmantibus *MSS. Bodl.* et *Trin.* restitui.

Ibid. l. 7. ἄμα τῇ συνοδίᾳ καὶ κατὰ νοῦν Θεῷ εὑχομαι] Vocem Θεῷ revocavi ex *Hæschelii edit.* MSSque *Bodl.* et *Coll. Trin.* Leonisque *Castrii Versione* et posteriori illa *Versione Herveti*. Et Latina hæc *Leonis Castrii* secutus, *Et ego Deum precor,* *ut cum omni comitatu valeas corpore et animo,* verba in hunc nimirum modum refinixerim, ἐρρώσθατ σε ἄμα τῇ συνοδίᾳ, σώματι καὶ κατὰ νοῦν Θεῷ εὑχομαι. Sed pro συνοδίᾳ *idem* habent *MSS* *Sti* una cum *Hæschelii editione* συνονσίᾳ. *Hæschelius* tamen ad oram pag. posuit, ἵσως, ἄμα τε σώματι, pro ἄμα τῇ συνονσίᾳ, et in *marg. codicis Bodl.* adpositum est, ἵσως, τε σώματι καὶ τῇ οὐσίᾳ.

ANNOTATIONES

IN AFRICANI EPIST. AD ARISTIDEM.

P. 228. l. 24. Οὐκ ἀκριβῶς μέντοι &c.] En tibi, mi lector, particulam non ante, quod sciam, editam epistolæ Africani ad Aristidem de Christi genealogia scriptæ; qua de re propter evangeliorum diaphoniam apud veteres quæri solitum est. Epistolæ hujus aliæ duæ ῥήσεις ab Eusebio in lib. I. *Hist.* cap. 7. allatae extant, quæ omnium sermone celebrantur. Desumpta est autem nova pars ista ex Cod. MS. Theol. Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis, numero LXXI, olim XLII, designato. Describendam eam mea causa juss erat, una cum aliis quoque nonnullis auctorum ecclesiasticorum fragmentis, illustris Baro von Swieten Cæsareæ Bibliothecæ præfectus; cui propterea me beneficio obstrictum esse libenter confiteor. Sed ingratus in amicum meum πατρῷον merito haberer, nisi occasione data reverendum virum Guillelmum Boycatt presbyterum simul commemorarem, cujus rogatu, dum peregre agebat, beneficium a viro nobilissimo collatum est.

Petrus autem Lambeius in lib. iii. *Comment. de eadem Bibliotheca Vindob.* pag. 62. hoc codice commemorato, quæ est *Catena Patrum in Evangelium D. Lucæ*, ita scribit. “Dignissima profecto est hæc Catena, ut secundum exemplar hoc manuscriptum sine ulla interpolatione edatur Græce, et cum

“ altera illa ejusdem argumenti Catena a R. P. Corderio edita
 “ accurate conferatur. Inter alia enim nonnulla veterum
 “ Autorum fragmenta, quæ in nostra quidem hac Catena
 “ Graeca extant, in Corderiana autem Latina non reperiuntur,
 “ est etiam insignis et satis prolixus Sexti Julii Africani anti-
 “ quissimi Christianorum Chronographi locus de Genealogia
 “ Christi, qui folii 251. pagina secunda incipit his verbis:
 “ Οὐκ ἀκριβῶς &c.” Hic pauca alia verba pergit transcribere
 Lambecius ad usque vocem γενόμενος lin. 3. Porro cum idem
 hoc fragmentum extare deprehendisse in *Nicetæ Catena MS.*
in Lucam, codice Bibliothecæ Coislinianæ, num. cci. signato,
 et xv. saeculo scripto, apographum mihi roganti comparavit
 vir doctus et strenuus Edvardus Ellerton, Socius nostri Col-
 legii, Parisiis tunc agens. Eadem insuper Africani ῥῆσις in
 bibliotheca Palatina Heidelbergensi, quæ pridem translata in
 Vaticanam nunc restituta est, superesse videtur, prout Ca-
 talogus indicat MS. a Frid. Sylburgio compositus, cuius cata-
 logi exemplar in Cod. Bodl. 2955. conservatur: Lemma est,
 “ Ex Africano, De Genealogia in Sacris Literis.” Ad MSStos
 quod attinet *Vindob.* et *Coislin.* titulus Ἀφρικάνου in utroque
 codice ῥήσει nostræ præfixus est. Ita interea Eusebius in loco
 jam commemorato de partibus istis epistolæ a se omissis men-
 tionem fecit: Ἐπειδὴ δὲ, inquit, τὴν περὶ τοῦ Χριστοῦ γενεα-
 λογίαν διαφόρως ἡμῖν ὅ, τε Ματθαῖος καὶ ὁ Λουκᾶς εὐαγγελιζόμενοι
 παραδεδώκαστι, διαφωνεῖν τε νομίζονται τοῖς πολλοῖς τῶν δὲ
 πιστῶν ἔκαστος ἀγνοίᾳ τὸν ἀληθοῦς εὐρετιλογεῖν εἰς τοὺς τόπους
 πεφιλοτίμηται, φέρε καὶ τὴν περὶ τούτων κατελθοῦσαν εἰς ἡμᾶς
 ἴστορίαν παραθώμεθα, ἦν δὲ ἐπιστολῆς Ἀριστείδη γράφων περὶ συμ-
 φωνίας τῆς ἐν τοῖς εὐαγγελίοις γενεαλογίας, ὁ μικρῷ πρόσθεν ἡμῖν
 δηλωθεὶς Ἀφρικανὸς ἐμνημόνευσε τὰς μὲν δὴ τῶν λοιπῶν δόξας ὡς
 ἀν βιαίους καὶ διεψευσμένας ἀπελέγξας, ἦν δὲ αὐτὸς παρείληφεν
 ἴστορίαν, τούτοις αὐτοῖς ἐκτιθέμενος τοῖς ῥήμασιν. Sed quoniam
Matthæus et *Lucas* in *evangeliorum libris Christi genus ac stir-*
pem varie nobis tradiderunt, et plurimum inter se dissentire vulgo
existimantur, adeo ut singuli fidelium ob veritatis ignorationem,
varias eorum locorum explicationes certatim excogitaverint: de
his traditionem quæ ad nos usque deducta est proponamus, quam
is de quo paulo ante diximus Africanus, in epistola ad Aristidem
de consensu evangeliorum in stirpe Christi narranda, commemo-

ravit. *Ubi aliorum quidem opiniones tanquam violentas et falso conflictas coarguit: ipse vero quam compererat historiam, his refert verbis.* Dein apud Eusebium sequuntur duae ῥήσεις, quas post hanc partem ante non editam allaturus sum. Haec olim scripsi. Jam vero me adhuc superstite orbi litterato donavit cl. Angelus Maius *Scriptorum Veterum Novam Collectionem* e Vaticanicis codicibus editam. In primo volumine inter Eusebii *Quæstionum ad Stephanum Evangelicarum* fragmenta, Quæst. iv. excerptum extat hujus epistolæ ad Aristidem ex particula illa conflatum a me olim edita atque Eusebiana ῥήσει, sed utraque mutilata atque insigniter interpolata. Desinit autem cum verbis ultimis pag. 237. l. 18.

P. 229. l. 2. *Ινα δειχθῇ δικαίως ὁ Χριστὸς &c.]* Propter nomina quædam in genealogia utraque Christi posita colligebant isti sacerdotale ejus munus; quam quidem sententiam inanem esse hic ostendit Africanus. Nihilominus eandem fuisse opinionem Hippolytum illius temporis æqualem nobis persuadet Syncelli locus supra p. 325. adductus.

Ibid. l. 5. ἀρχιερεὺς] ἱερεὺς MS. Coislin.

Ibid. l. 12. τοῦ Ναάσσων ἀδελφῆν τὴν Ἐλισάβετ Ἀαρὼν ἀξαμένου] Ostendere vult Africanus, haud opus esse alternatione, ἐναλλαγῇ, nominum, quum alioqui tribus sacerdotalis cum regia connexa sit. Etenim ex fide S. Scripturæ traditum esse, uxorem duxisse Aaronem Elizabetham Naassonis sororem. Hinc Auctor *Glossarum super Exodum* a cl. Mignarelli anno 1756 primum editarum, “*Accepit autem Aaron uxorem Elizabeth. Exod. vi. 23.* Cur tribui Judæ commixtus est? “ Nisi ut Christus, qui de eadem tribum ascitus erat verus “ nobis rex et sacerdos ostendatur.” Similiter Eusebius quoque in *Catena adductus Vaticana* in cel. Maii *Collectione* modo commemorata, Vol. I. p. 83. Πολλοὶ δὲ, inquit, καὶ τῶν δοκίμων λέγοντιν ἀληθῶς κατὰ συγγένειαν συνήφθαι τὴν ἱερατικὴν φυλὴν τῇ βασιλικῇ καὶ ἄνω ἐπὶ Μωσέως. Epiphanius vero male interpretatus Sacri Scriptoris verba, ita sermonem instituit; ἔνθεν γὰρ ἡ Μαρία κατὰ δύο τρόπους συγγενῆς ἐτύγχανε τῆς Ἐλισάβετ, καὶ ὁ Ἰάκωβος (frater Domini) διέφερε τῇ ἱερωσύνῃ, ἐπειδήπερ αἱ δύο φυλαὶ συνήπτοντο μόναι πρὸς ἀλλήλας, ἵτε βασιλικὴ τῇ ἱερατικῇ, καὶ ἡ ἱερατικὴ τῇ βασιλικῇ ὡς καὶ ἄνω ἐν τῇ ἔξοδῳ Ναασσὼν ὁ ἀπὸ τοῦ Ἰούδα φύλαρχος λαμβάνει τὴν Ἐλι-

σάβετ τὴν ἀρχαίαν θυγατέρα Ἀαρὼν ἑαυτῷ γυναικα. sed vide *Exod.* vi. 23. ὅθεν πολλὰ τῶν αἱρέσεων (pergit scribere Epiphanius) κατὰ σάρκα γενεαλογίαν τοῦ Σωτῆρος ἀγνοοῦσι, καὶ διὰ τὸ ἀπορεῖν αὐτοὺς, ἀπιστοῦσι, καὶ δοκοῦσιν ἀντιλέγειν τῇ ἀληθείᾳ, λέγοντες, πῶς ἡ ἀπὸ φυλῆς Δαβὶδ καὶ Ἰούδα δύναται συγγενῆς εἶναι τῆς Ἐλισάβετ τῆς ἀπὸ τοῦ Λευί; *Hæres.* lxxviii. num. 13. p. 1045. ed. Petavii.

At vero ad ostendendum earundem tribuum connexum aliud quiddam γενεαλογικὸν S. Hippolytus attulit in opusculo *De Susanna et Daniele* apud Georgium Syncellum *Chronogr.* pag. 219. Locus a Wetstenio supra p. 325. partim exscriptus est: Syncelli verba sunt, τοῦτον δὲ (Joachim regem Judæ) λέγει (Hippolytus) καὶ τῆς Σωσάννης ἄνδρα εἶναι· καὶ πιθανὸς ὁ λόγος· τὴν δὲ Σωσάνναν Χελκίου τοῦ ἀρχιερέως θυγατέρα εἶναι βεβαιοῦνται τοῦ εὐρόντος ἐπὶ Ἰωσίου τὸ βιβλίον, ταῦτης ἀδελφος Ἱερεμίας, ὡς φασιν, καὶ εἰκότως ἐκ τούτων λέγει γεννηθῆναι τὸν Ἱεχονίαν, οὗ μέρινηται ὁ θεῖος εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος. τὸν δὲ Ἱεχονίου νίδν, φησὶ, τὸν Σαλαθὶὴλ, καὶ τὸν Σαλαθὶὴλ τὸν Ζωροβάζελ, καὶ οὕτω τὴν γενεαλογίαν τοῦ πατρὸς ἐκ τῆς ἱερατικῆς καὶ βασιλικῆς καταγενέσθαι φυλῆς μέχρι Ἰωσῆφ τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀγίας παρθένου καὶ Θεοτόκου. Ubi notabile est Θεοτόκος, *Deipara*, si modo vox Hippolyti sit. Fidem vero fecerit pertinere posse vocem ad Hippolytum ρήσις quædam apud *Analecta illa Vet. Patrum*, quæ una cum *Gallandiana PP. Bibliotheca Venetiis* edita sunt anno 81. saeculi jam præteriti. In hac enim ρήσει, quæ Origenis esse satis clare probari potest, p. 87. Θεοτόκος extat. Ostendit quoque Pearsonius Origenem eandem vocem adhibuisse; vid. *Symboli Expos.* ad Artic. *Natus ex Maria Virgine*, p. 178. Alius præterea scriptor ejusdem fere temporis adducendus est, Archelaus Carcharensis episcopus, qui in veteri Latina Interpretatione *Disputationis* suæ *cum Mane* cap. xxxiv. p. 59. S. Mariam *Dei genetricem* appellet. Ceterum de simili interpretamento sic scripsit in *Adversariis suis* Is. Casaubonus, “Veteres in eo errasse, quod putarint “duplex Christi genus describi, a Matthæo regium, a Luca “sacerdotiale.” *Casauboniana*, pag. 95. a Wolfio edita.

P. 229. l. 14. ἐνθένδε] ἐντεῦθεν *MS. Coislin.* Μοχ Σολομῶνος ευμο μίκρῳ cod. *MS.* uterque pro Σαλομῶνος, quod usitatius est. Legi possunt ἐρωτηματικῶς duæ sententiae proxime sequentes.

P. 230. l. 1. δροίως ἄλλως πατέρα] Pro ἄλλως legendum olim putabam ἄλλοις, ut sensus esset, patrem similiter suppositum sicutumque ex istorum hypothesi atque alios patres, μηδὲν καταφέροντα, ut loquitur auctor infra pag. 235. γνήσιον σπέρμα ἐπὶ τὸν Ἰωσῆφ. et infra usum esse Africanum hae constructione admonui, ἀγαλίσαστες δροίως τοῖς παρὰ τούτου. Chronici Fragment. num. iv. fin. versus. Nunc vero emendandum esse arbitror δροίως οὐδὲ ἄλλως πατέρα. Proxime ante posui Ἡλεῖ non Ἡλὶ codicem utrumque Vindob. et Coislin. secutus, atque nonnullos Novi Test. codices.

Ibid. l. 4. εἰ γὰρ προφήτης ὁ Νάθαν] Nimis facilis Africanus, qui concedat filium hunc Davidis eundem fuisse atque cognominem prophetam.

Ibid. ἀλλ' ὅμως] MS. *Vatic.* habet ἀλλ' ὅπως. Post haec nos monet Africanus, frustra conflatum fore hoc figmentum de sacerdotali ac regia commixtione, propterea quod nulli sacerdotes in alterutra familia extitissent.

Ibid. l. 8. Μὴ δὴ κρατοίη &c.] Quum bis usus sit deprecandi formula Africanus, cum hic, tum supra, pag. 229. lin. 8. notatu dignum est, simile quid hujus auctoris extare in fragmento *Chronici* ejus in Georgii Syncelli *Chronograph.* allato, supra p. 303. Μὴ δὴ τις ἡμᾶς τῶν κατ' ἀστρονομίαν ἀριθμῶν ἀπειρούς εἶναι νομίζετω τξέ'. ἡμερῶν καὶ τετάρτου μορίου προτεταχέναι αὐτήν. Ubi tamen inserendum puto τῷ ante τῶν, atque ἐνιαυτὸν pro αὐτήν esse legendum. Sed hac de re ad locum.

Ibid. l. 9. ὅτι ψεῦδος σύγκειται εἰς αἶνον καὶ δοξολογίαν Χριστοῦ.] *Rom.* iii. 7. Εἰ γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἐτί κἀγώ &c.

Ibid. l. 14. μὴ ἔγγηέρθαι] Quoniam hi resurrectioni mortuorum contradicebant, hoc bene collegit sibi apostolus, negatum fuisse ab iisdem Christum resurrexisse. Omittit particulam μὴ meum codicis *Vindob.* apographum.

Ibid. l. 18. δν οὐκ ἤγειρε] Sequitur in vulgato Apostoli textu clausula istaec, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἤγειρονται, quæ tamen abest a nonnullis manuscriptis patribusque, et non nemini visa est explicandi gratia addita, uti Millius notavit. Ita abfuit ab Archelai quoque bibliis, qui ad finem hujus saeculi tertii cum Manete disputavit. vid. c. 49. *Disput.* Ad hoc apud apostolum fortassis nec clausula necessaria est habenda, neque ad figuram ἀποσιώπησιν si illa abest, statim recurrendum est.

Ipsius vero Africani sermo brevior et contractior videtur esse, quam ut aliqua additione careat. Totus quidem apostoli Pauli locus ita habet: εἴτε οὖν ἐγώ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὗτοι κηρύσσομεν (scil. Christi resurrectionem) καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε. Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κένον ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κένη δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν εὑρίσκομεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἥγειρε τὸν Χριστὸν, ὃν οὐκ ἥγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται. Εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται. *Totum breviter ita dicitur*, scribit Augustinus de hoc apostoli loco agens, *Si non est resurrectio, neque Christus resurrexit; Christus autem resurrexit, est igitur resurrectio mortuorum.* *De Doctrina Christiana*, L. x. cap. 32.

P. 230. l. 18. εἰ δὲ οὕτως] νῦν δὲ οὕτως *MS. Vindobonen.* quo relichto *MStum Coislin.* hic secutus sum. Sed infra minus bene scribitur in *Coislin.* διὰ ψευδολογίαν pro διὰ ψευδολογίας.

P. 231. l. 25. Ἐπειδὴ γὰρ τὰ ὀνόματα] Particula γὰρ abest a nostris codicibus Maz. Med. Fuk. et Savil. nec habetur in interpretatione Rufini. Exstat tamen in codice Regio et apud Nicephorum in cap. 11. lib. I. VALESIUS. Abest itidem hæc particula a codice *MS. Norfolk.* Cui nunc addit Burtonus *Savilianum.* Contra *Eusebii Quæst. Evang. MS. Vaticanum* illam præstare constat. Ad *Rufinum* quod attinet, is non tantum voculam γὰρ non agnovit, sed etiam Ἐπειδὴ neglexit. Neque verba illa posuit in *Catena* sua S. Macarius. Ceterum in codice Vaticano post voces illas εἰς αὖν καὶ δοξολογίαν Χριστοῦ, omissis intercedentibus ante istas, Ἐπειδὴ γὰρ τὰ ὀνόματα, positum est, ἵνα οὖν καὶ τοῦτο μὲν τοῦ εἰρηκότος ἐλέγχωμεν τὴν ἀμαθίαν, παύσωμεν δὲ τοῦ μηδένα ὑπ' ἀγνοίας ὄμοιας σκανδαλισθῆναι, τὴν ἀληθῆ τῶν γεγονότων ιστορίαν ἐκθίσομαι. p. 20. Hæc vero ab Africano profecta esse non puto. Ex hoc tamen codice in verbis proxime sequentibus insertum velim διαδοχὴ pro casu obliquo διαδοχῆ.

P. 232. l. 1. δέδοτο] αὐτοῖς ἐδέδετο *S. Macarii Inedita Catena in Matthæum* in Bibliotheca Bodleiana, ubi pars Eusebiana epistolæ hujus allata est. Nunc adde *MS. Vat.* Vertit et *Rufinus*, *Cum enim resurrectionis inter eos spes neclum fuisset accepta.* Post extat in hac *Catena* et *MS. Bodl.*

seu *Savil.* τὸ ὄγομα μείνη pro μένη τὸ ὄγομα. Sic et *MS. Vat.* τὸ ὄγομα μένη. *cod. Maz.* et *Niceph.* Addit Burtonus *codd. Norf.* et *Florentinos*, qui lectionem priorem τὸ ὄγομα μείνη in textum recepit.

P. 232. l. 6. κλήσει] τῇ κλήσει *Nicephorus.* Proxime post γενομένη μυήμη pro γέγονεν ἡ μυήμη *MS. Norfolk.*

Ibid. l. 9. συνεπεπλάκῃ] συνεπλάκῃ ex codice Medicæo edidit Rob. Stephanus. In Regio exemplari prius scriptum erat ἐπεπλάκῃ. Postea vero emendatum est paulo recentiore manu συνεπεπλάκῃ. Priorem illam lectionem ἐπεπλάκῃ retinuit *Nicephorus.* Et Joannes Damascenus in *Orat. 3. de Nativ. B. Mariæ.* Codex autem *Maz.* et *Fuk.* scriptum habent συνεπεπλάκει, ita codex *Maz.* vel quod idem est συνεπεπλάκῃ. Atque ita legisse videtur Rufinus: sic enim vertit. *Reconjunctum namque est sibi invicem genus, et illud quod per Salomonem, et illud quod per Nathan deducitur, &c.* Ubi vides Rufinum duas illas præpositiones verbi συνεπεπλάκει totidem Latinis exprimere voluisse. In vulgatis quidem Rufini editionibus legitur *conjunctionem namque est sibi invicem genus, &c.* Verum in duobus manuscriptis codieibus, altero bibliothecæ Regiæ, altero Parisiensis ecclesiæ, et in vetustissimis editionibus legitur *reconjunctum.* Nec tamen probare possum interpretationem Rufini. Nam reconjungi quidem dicuntur duæ familiæ, quæ cum ex eadem gente ortæ sint, mutuis postea connubiis inter se rejunguntur. Sed in hoc loco longe alia Africani mens est. Non enim dicit Africanus Nathanæos ac Salomonios qui ex eadem gente Davidica originem ducebant, mutuis inter se connubiis postea rejunctos fuisse. Verum hoc dicit, generationes illas, tum quæ a Nathane, tum quæ a Salomone ducuntur, implexas esse atque intricatas, ob secundas scilicet nuptias viduarum et seminum suscitations, quæ in multis generationum illarum gradibus occurunt. Proinde præpositio illa ἐπὶ in verbo συνεπεπλάκει, non exponenda erat per re ut fecit Rufinus, sed potius per præpositionem *super.* Ad verbum συνεπεπλάκει *superimplexum est.* VALESIUS. Contra defendere interpretationem Rufini conatus est Romanus ejus editor Petrus Th. Cacciari. Sed Valesianæ loci expositioni favere videtur lectio *editionis Steph.* et *MS. Norfolk.* τὰ γένη καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ Σ. καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ Ν., idque magis, quam altera

verba, quæ Valesius ipse recepit. Interim extat illud Rufini *reconunctum* cum in editione illa Romana, tum in duobus codd. scriptis Rufini, qui in hoc Collegio S. Magdalenæ mihi præsto sunt. Denique pro συνεπεπλάκῃ suffragium addas *codicis Maz.* sed ἐπεπλάκει, quod præstant *codd.* *Venetus Florentini* et *Vaticanus*, recepit in textum suum Burtonus.

P. 232. l. 11. ἀναστάσεσιν ἀτέκνων] Vir doctissimus Joannes Langus qui Nicephorum Latine interpretatus est, hunc locum ita vertit. *Implicata enim inter se sunt genera, et quod a Salomone et quod a Nathan descendit, repræsentatione eorum qui liberos non creassent secundisque nuptiis ac resuscitatione seminum.* Rufinus vero liberius quidem, sed non sine elegantia ita vertit. *Reconunctum namque sibi est invicem genus, et illud quod per Salomonem, et illud quod per Nathan deducitur, per legales substitutiones quæ fiebant his qui sine liberis decesserant, et per secundas nihilominus nuptias, quibus unus atque idem aliis parentibus progenitus, aliorum esse filius videbatur.* Omisit Rufinus verba illa Africani καὶ ἀναστάσεσι σπερμάτων, quæ certe superflua videntur. Cum enim jam antea dixerit ἀναστάσεσιν ἀτέκνων rejunetas fuisse familias, quid opus est addere ἀναστάσεσιν σπερμάτων, quod unum idemque est teste Africano in hac ipsa ad Aristidem epistola. Damascenus quoque in Orat. 3. de Nativitate B. Mariæ, omisit hæc verba. Ceterum obscurum est quod hic ait Africanus, reparatione scilicet seminis eorum qui sine liberis decessissent, misceri solitas esse familias. Nam quoties frater eodem patre natus relicta fratri sui in conjugium ducebat, nulla erat agnationis mutatio. Sed si forte frater uterinus, viduam fratri sui uxorem duceret, tunc aliqua familiarum permixtio nasci poterat. Itaque merito addidit Africanus καὶ δευτερογαμίας. Hæc enim præcipua fuit causa permixtionis familiarum, quoties mulier susceptis jam liberis ex priore matrimonio, ad secundas nuptias transvolabat, et filios ex posteriore etiam viro pariebat. Quo facto, filium ex priore matrimonio natum, uxorem duxisse, et improlem postea obiisse fingamus. Tunc si frater illius uterinus viduam in conjugium duxerit, et ex ea liberos sustulerit, in persona liberorum erit aliqua familiarum confusio, ita ut natura quidem hujus: lege autem, illius filii dicantur .VALESIUS. Forsitan verba ἀναστάσεσιν vel ἀναστάσει σπερμάτων rejiciulis adnume-

rare non necesse est, cum vocem ἀρόστασις in superioribus ad substitutionem prolis adoptivae haud restrinxerit Africanus, sed contra ostenderit, homines placuisse sibi in successione filiorum tam naturalium, quam legalium, quasi nimirum in illis denuo se vieturos putaverint, atque immortales futuros.

Haud igitur penitus (ait Lucretius) percunt quaecunque videntur,

Quando alid ex alio reficit Natura. — i. 263.

Porro inter se permixtae sunt duæ familiae resuscitatione quoque seminum ; et hoc loco distinguitur inter illos qui cum liberis, atque istos qui sine liberis vita decessissent. Tum vero nihil colligendum puto ex omissione hujus clausulae in *Orat. De Nativitate B. Mariæ* a Valesio commemorata, quippe cum ibidem desiderentur omnia usque ad vocem κατελθεῖν, l. 15.

P. 232. l. 12. ἀναστάσει σπερμάτων] ἀναστάσεσι σ. Apud Nicephorum legitur ἀναστάσει. atque ita in codice Regio prius scriptum fuerat : postea vero emendatum est alia manu ἀναστάσεσι. Verum Nicephori lectio magis placet, cum paulo ante positum sit ἀναστάσεσι. VAL. Praestat hanc lectionem *Macarii* quoque *Catena*. Nunc Burtonus addit, qui eam recte recepit in textum suum, *codd. Florentinos et Vaticanum*.

Ibid. l. 13. ἄλλοτε ἄλλων νομίζεσθαι] Hæc est scriptura Regii codicis, quam Nicephorus etiam confirmat. Nostri tamen codices Med. Maz. Fuk. scriptum habent ἄλλοτε ἄλλως. VALESIUS. *Cod. Savil.* seu *Bodl.* addas. Recepitque in textum suum eand. lect. Strothius. Sed ἄλλων, quod rectius retinuit Valesius, exhibet *MS. Norfolk.* Nunc addidit reliquos codices Burtonus.

Ibid. l. 14. διηγήσεις κυρίως ἀληθεῖς] *Kyriōs* non extat in *ed. Val.* ejicere tamen hanc vocem non ausus sum. STROTH. Cum teneant hanc principis edit. seu *Steph.* lectionem tres nostri MSSti, *Savil.* *Norfolk.* *Macariique Catena*, et faveat ei *Rufini* quoque *Versio*, haud dubito quin invito Valesio vox textu ejus exciderit, etsi omisisset eam *Nicephorus*. Nunc reliquos codices addit eandem præstantes Burtonus. Paulo post πολυτρόπως pro πολυπλόκως *MS. Norfolk.* ubi μὲν a *MSto Savili* abest.

Ibid. l. 17. τὴν ἐπαλλαγὴν τῶν γενῶν] Τὴν ἀκολουθίαν τῶν γενῶν. Hæc est scriptura codicis Regii quem secutus est Stephanus. Nec aliter legisse videtur Rufinus qui sic vertit ;

ipsas generationum consequentias enarrabimus. Reliqui tamen codices Maz. Med. Fuk. ac Savilii praeferunt τὴν ἐπαλλαγὴν τῶν γενῶν. Quam quidem lectionem etiam ad latus codicis Regii adscriptam inveni. Nicephorus autem habet ἐναλλαγὴν, id est *commutationem*. Et Christophorus quidem vulgatam a Rob. Stephano lectionem secutus est. Ego vero alteram lectionem amplexus sum, quippe quam plures et meliores codices exhiberent. Deinde Africanus hoc loco nequaquam re-enset seriem utriusque generationis. Neque enim progreditur ultra Matthan et Melchi. Sed tantum exponit ἐπαλλαγὴν, id est commixtionem seu complicationem duarum familiarum in genealogia Christi. Apud Damascenum in Oratione citata legitur τὴν ἐπιπλοκὴν τῶν γενῶν, quod eandem vim habet. VALESIUS. Consentient Valesianæ lectioni *MS. Norfolk.* et *Margo Exemplaris* quod in Bodleiana est Stephanianæ editionis. Scaliger quoque et *Anonymous in Exemplari ejusd. edit. Leidensi.* Codd. reliquos nunc addit Burtonus vel ἐπαλλαγὴν vel ἐναλλαγὴν præstantes, exceptis *Regio* et *Parisinis*, in margine vero *Paris.* 2. τὴν ἐπαλλαγὴν repositum est. Mox δὲ καὶ ἐγέννησε pro δὲ ἐγένεν. *Nicephorus.*

P. 233. l. 2. ὁμοίως τρίτος ἀπὸ τέλους Μελχὶ] Hodieini codices S. Lucæ duo habent nomina, *Matthat* et *Levi*, inter Josephi patrem Heli atque hunc Melchi posita. Vide Valesium infra p. 342. Ad hæc Rufinus pro ὁμοίως legisse videtur, sed minus apte, ὅμως, qui vertit, *nihilominus*.

Ibid. l. 4. Ἰωσὴφ γὰρ νὶὸς Ἡλὶ τοῦ Μελχὶ] Verba desiderantur in prima *Val. edit.* forsitan typographi errore. STROTH. Immo, cum in utraque Valesii Parisiensi editione defuisse, solus Readingius ex *ed. Steph.* ea revocavit. Eademque, nisi fallor, Valesius, propterea quod ea in MSS suis haud invenerat, prudens ac sciens omisit; resque ita habere videri potest, quoniam codicibus nostris *Savil.* seu *Bodl. Macariique Catenæ ineditæ*, et *Nicephoro* ineognita sunt. Omittit interim non hæc verba tantum, sed et octo antecedentia, *Homilia de B. Mariae Nativitate Joanni Damasceno*, vel *Andreae Oretensi*, vel denique *Germano CP.* in codicibus adscripta. Cum vero verba in *Cod. Norfolk.* extent, eaque ex *Regio MSto* hausisse videatur Stephanus, tum *Rufinus* in *Versione* sua agnoscat, ita scribens, *Dicit enim (h. e. S. Lucas), Joseph, qui fuit Heli, qui*

fuit Melchi, retinendum igitur hoc membrum censui. Hæc olim scripseram. Nunc addit Burtonus, “ In nonnullis codd. “ desunt priora verba οὐ νίὸς ὁ Ἡλὶ ὁ τοῦ Ἰωσῆφ πατήρ. in aliis “ Ἰωσῆφ γὰρ νίὸς Ἡλεὶ τοῦ Μελχὶ. Uberior vero codicum col-“ latio satis persuadet, totum locum ab Africano processisse, “ et hoc aut illud membrum librarios rescidisse, quia eadem “ res in diversis verbis iteratur.”

P. 233. l. 6. ἀπὸ Σολομῶντος] Præmittunt ὁ *Macarii Catena* nondum edita *Nicephorusque*. Mox οὗτοι δὴ ποτὲ pro οὗτοι δὴ δ, τε *MS. Norfolk.* Nunc addit Burtonus *codd. Venetum* et *Florentinos*.

Ibid. l. 7. καὶ Ἡλὶ] καὶ ὁ *Macarii Catena*, καὶ ὁ *Ἡλεὶ Niceph.* apud quem atque in Eusebii *MSto Norfolciensi* ita semper nomen scribitur. Ad hæc apud Eusebium lib. x. *Præp. Evang.* c. 10. p. 448. ed. Vigeri, *Africani Chronica transcribentem summi sacerdotis Heli nomen cum ει positum est.* Nunc addit Burtonus *cod. Venetum*. Variatur de hac re in *S. Lucæ* codicibus. Mox nomini Μελχὶ in verbis ὁ τε Ματθὰν καὶ Μελχὶ præfixus est articulus ὁ in *MS. Bodl. Macarii Catena*, *Orationeque de Nativ. B. Mariæ*. Addit Burtonus ceteros omnes præter *codd. Reg. et Paris.* 1. recepitque illum, ut nunc ego, admonetque, semper scribi Μελχὶ in *codd. Norf. et Veneto*.

Ibid. l. 14. χηρεύονταν—γυναικα] Hoc loco Africanus χηρεύειν promiscue dixit tam de mulieribus repudiatis, quam de iis quarum viri fato functi sunt. VALESIUS.

Ibid. l. 15. ἐκ δὲ τῆς Ἐσθᾶ] δὴ pro δὲ *Macarius*. Nunc addit Burtonus *codd. Reg. et Maz.* Hujus mulieris nomen derivatum esse volunt Casaubonus, *Adv. Baronii Annales*. Exercit. I. cap. 17. et Petrus Possinus *Dialact. Theogenealog.* cap. xlix. p. 537. ex voce *Escheth* non proprio foeminæ nomine, sed communi omnium atque totius sexus. Esto; nec propterea cum Possino ea de causa Africani narrationem falsis ego adnumerarem, quippe quum probe sciām, etiam in lingua nostra vernacula inveniri posse multas hujusmodi ὄμωνυμias. Joan. autem Langius in *Libello De Genealogia Christi* cap. xiv. §. 8. reprobata hac vocis etymologia Africani Estham statuit, an recte, viderit ille, famosam illam esse Judæorum Stadam, seu Satda, quo cognomine appellatam esse matrem Jesu Mariam nefanda cum impudentia Talmudistæ narrant. Interea Com-

mentarius in Hexaemeron Eustathio Antiocheno adscriptus, in quo evangelistarum diserepantia ope narrationis Africani conciliatur, Matthani viduam Alθàν pro Ἐσθᾶ appellat. p. 69. ed. Allatii.

P. 234. l. 2. ὡς προεῖπον] Vulgo προείπομεν. Sed προεῖπον MS. Bodl. Niceph. Macarii Catena, Oratioque de Nativ. B. Mariæ. Jamque idem recepi post Burtonum, qui προεῖπον invenit in codd. omnibus præter Regium et Parisinos. Dein habent Oratio illa et Niceph. ἀγόμενος pro ἀγαγόμενος, cuius loco ἀγαγόμενον extat in Lectt. Var. Stephani, Jonesiano et Bodleiano Stephani Edit. Exemplaribus, Genevensique Edit. qui quidem posteriores testes, ut jam monui, in unum fortasse recidunt.

Ibid. l. 3. οὗτω ἐκ διαφόρων] Præpositionem ἐκ pro vulgato δὴ reposui ex Oratione de Nativ. S. Mariæ sumptam. Abest utrumque a Macarii Catena Nicephoroque et codd. Florentinis. Opposuit hoe mihi Burtonus, legi supra διαφόρων οὗτες γενῶν. p. 233. l. 10. Rufinus vetus interpres habet, per quod ex diverso &c.

Ibid. l. 4. διαφόρων δύο γενῶν] Hoc loco γένος sumitur pro familia. Gens enim dividitur in familias. Sic gens Cornelia verbi gratia, in plures erat divisa familias, puta Scipionum, Sullarum, Lentulorum; qui omnes ex diversa quidem familia, sed ex una eademque erant gente; ac proinde gentiles dicebantur. Eodem modo Matthan et Melchi ex diversa erant familia; ambo tamen ex eadem gente Davidica quæ in duas familias erat divisa, Salomoniorum scilicet et Nathanæorum.

VALESIUS.

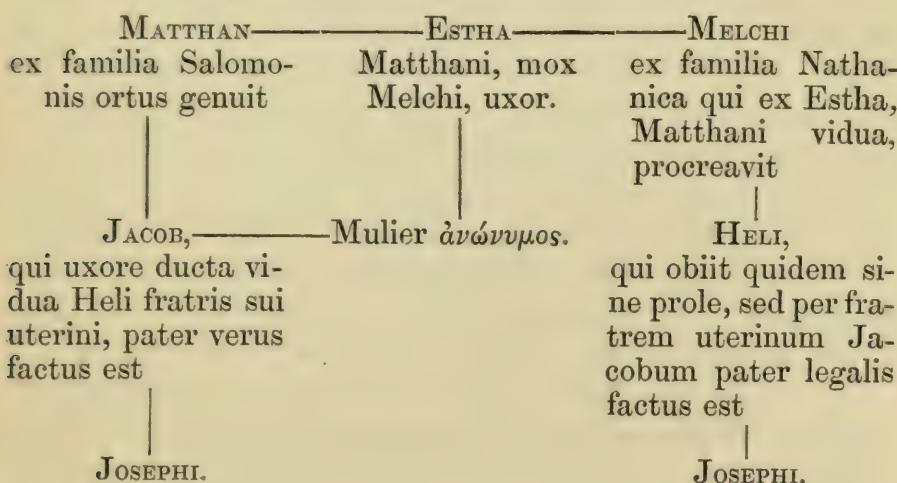
Ibid. l. 5. ὃν ὁ ἔτερος Ἰακὼβ] ὁ νεότερος pro ὁ ἔτερος MS. Norfolc. Scribitur ὃν θάτερος ὁ Ἰακὼβ in Orat. saepius jam commemorata. ὃν ὁ ἔτερος ὁ Ἰακὼβ Macarii Catena. ὃν ὁ ἔτερος ἀδελφὸς Niceph. Huic varietati nunc addit Burtonus ὃ pro ὃ scriptum esse in cod. Veneto.

Ibid. ἀτέκνου τοῦ ἀδελφοῦ τελευτήσαντος Ἡλὶ] Contra tradit S. Ambrosius Comment. in S. Lucam; obiisse Jacobum ante Heli fratrem, et Heli Jacobi uxore ducta generasse filium Joseph, qui juxta legem Jacobi filius dicitur, quoniam semen fratris defuncti frater juxta legis veteris seriem suscitabat. tom. v Op. p. 38. ed. Basil. Sed forsitan fallente memoria alium fratrem pro alio posuit.

P. 234. l. 7. τρίτον τὸν Ἰωσὴφ] Hinc argumentum nectere conatus est adversus historiole veritatem Edv. Yardley in Libro Anglice scripto *De Christi Genealogiis* part. iii. sect. ult. p. 342. quippe cum lex Mosaica de nuptiis cum fratribus vidua contrahendis, si modo lex ea hue trahenda fuerit, *primogenitum* tantum, quem mulier pareret, *succedere jubeat in nomen defuncti*, (vide *Deuteronom. xxv. 6.*) Josephus autem ab Africano hoc loco filius natu tertius fuisse dicatur. Videndum autem, annon *tertius* Josephus dicatur numerando et a Melchi et a Matthan, quemadmodum supra pag. 233. lin. 3. Melchi juxta ac Matthan tertius inveniri statuitur, ὅμοιῶς τρίτος ἀπὸ τέλος, si a gradibus inferioribus ascendendo computes. Ne addam, abesse vocem τρίτον a *Macarii Catena* nondum edita, quam tamen agnoscent alii libri omnes præter veterem Interpretē *Rufinum*.

Ibid. l. 8. κατὰ λόγον] κατὰ νόμον *Var. Lectt. Steph. Marg. Jones. Marg. ed. Genev. male. STROTH. Adponas cod. Norfolc.* Nunc addit Burtonus *codd. Reg. et Paris. priorem.* Itidem Scaliger et Anonymus *exemplum edit. Steph. νόμον adscripserunt.* Et in Gronoviana penes me codicum Florentinorum collatione monet ipse vir cl. Jacobus Gronovius, fortasse rependum esse καὶ οὐ κατὰ νόμον. Sin λόγον retinendum, quod malim, illud interpretari licet, *prout vulgo loquuntur*.

Ibid. l. 10. ἀνέστησε σπέρμα] Haud inutiliter, opinor, oculis subjectum habebis, lector, schema genealogicum ad Africani rationes accommodatum.

P. 234. l. 14. ὁς ἦν νιὸς] ὁς ἦν ὁ νιὸς MS. Bodl. Mox ab eodem abest particula καὶ ante τοῦτο, sicut a *Nicephoro, Macario, Orationeque*. Nunc ait Burtonus quidem, omittere codd. *Paris.* 1. et *Florentinos* vocem νιὸς, et quamvis septem codices eandem habeant, sicut legitur apud Lucam, suspicari se tamen, hanc vocem Africanum omisisse, et scripsisse tantum, ὁς ἦν, ὡς ἐνομίζετο.

Ibid. l. 16. τὴν γὰρ κατὰ νόμον γένεσιν] Hic vero nimium argutari videtur Africanus. Cum enim Lucas de Christo dixerit ὡς ἐνομίζετο νιὸς Ἰωσῆφ τοῦ Ἡλὶ, τοῦ Μελχὶ, &c. Africanus voces illas ὡς ἐνομίζετο referri vult non solum ad illa verba νιὸς Ἰωσῆφ, sed etiam ad illa quae sequuntur τοῦ Ἡλὶ. Quod etsi acutum videtur, est tamen ineptum atque insulsum. Nam si Lucas evangelista his vocibus ὡς ἐνομίζετο, legalem illam generationem seu adoptionem intelligit, ut vult Africanus, sequeretur Christum filium fuisse Josephi per adoptionem legalem, eodem plane modo quo Josephus filius fuit Heli. Ita dicendum esset Mariam post mortem Josephi nupsisse ejus fratri, atque ex eo Christum peperisse, quod impium est et absurdum. Id tamen necessario sequitur ex verbis Africani. Præterea si voces illæ, ὡς ἐνομίζετο extenduntur ad ea verba τοῦ Ἡλὶ, eadem ratione extendi etiam poterunt ad omnes generationum gradus qui sequuntur. Nulla enim ratio est, cur in secundo gradu subaudiantur potius quam in reliquis lineis. Hoc igitur primo improbandum est in explicatione Africani. Secundo loco notandum est quod ait in generatione illa Christi quam refert Lucas, tertium esse Melchi, atque in evangelio Lucæ tertius nominatur Mathat, avus scilicet Josephi. Itaque aut Africanum memoria lapsum esse dicendum est; aut certe in codice Evangelii quo usus est Africanus Melchi scriptum fuisse pro Mathat: quæ est conjectura Bedæ in caput iii. Lucæ. Certe Gregorius Nazianzenus in carmine 38. de Christi genealogia, Africanum sequens Melchi pro Mathat posuit. Et Ambrosius in lib. iii. Commentariorum in Lucam. VALESIUS. Ergone illud evangelistæ, ὡς ἐνομίζετο, sensu proprio, *ut lege sanctum est*, auctor interpretatus est? Ad lectionis varietatem a Valesio memoratam quod spectat, Joannes Millius ad loc. S. Lucæ, inque *Prolegomenis* suis, nos monuit, obstarre universalem codicem in hodierna lectione con-

sensum, quo minus videantur primitus absuisse hæ γενεαὶ, quas solus Africanus, aut etiam Irenæus, fortasse in codicibus suis non invenerint; illos enim Gregorium utrumque, Ambrosium, Augustinum quoque in *Retract.* lib. ii. cap. 7. Africanum tantum secutos esse. Cons. et Edvardi Yardley opus Anglice script. *De Genealogiis Jesu Christi*, part. ii. sect. 6. Attamen censem Bernardus Lamy in *Harmon.* pagg. 28. et 31. quem attulit ad h. l. Gallandius, in tomo ii. *Bibliothecæ sue PP.* hanc epistolæ partem ex Eusebio præstans, easdem γενεὰς in codicem sacrum nondum insertas fuisse, ea qua Africanus vixerit ætate. Porro eadem prorsus nomina, τοῦ Μαθᾶτ, τοῦ Λευτ, in comm. quoque 29. ejusd. cap. post comparere, monet Gul. Wall. V. D. *Notis Criticis in Test. Nov. Angliae* lingua scriptis, pag. 64. Utcunque res habet, prætermissa sunt in Africani codicibus et *Matthat* et *Levi*, non ut Valesius Bedæ conjecturam secutus ait, *Melchi* scriptum fuit pro *Matthat*.

P. 234. l. 18. ἀχρὶ τέλους ἐσιώπησε] ἀχρὶ γὰρ τ. ἐ. MS. *Norf. folc.* fortasse pro ἀχρὶ γε τ. ἐ. ἀνεσιώπησε *Niceph.* mendose pro ἀπεσιώπησε, quod *Oratio* habet *De Nativ. B. Mariæ*.

P. 235. l. 1. ἔως τοῦ Ἀδὰμ καὶ τοῦ Θεοῦ] Nostri codices Maz. ac Med. cum Fuk. ac Savil. particulam interserunt hoc modo ἔως τοῦ Ἀδὰμ καὶ τοῦ Θεοῦ, quod quidem mihi videtur elegantius. Atque ita legit Rufinus ut ex versione ejus apparat. VALESIUS. *Regium* secuta codicem Stephani editio particulam καὶ omiserat, consentientibus libris nostris MS. *Norf. Macarii Catena inedita*, *Nicephoro*, *Orationeque* sæpe commemorata. S. Lucam vel librarii vel ipse Africanus imitatus est. Jamque omittit Burtonus particulam, memoratis præterea *codd. Parisinis*, *Veneto* et *Florentinis*.

Ibid. l. 3. οὐδὲ μὴν] οὐδὲ μὲν *Margo ed. Genev.* οὐδὲν μὲν *Margo Jonesiani Exemp. Lectionesque Steph. STROTH.* οὐδὲν μὲν *Margo Bodleiani Exemp. impressi.* et *Scaliger* atque *Anonymus* idem adscripserunt. Burtonus addit *cod. Paris.* 1. sed οὐδὲν a sec. manu. οὐδὲν μὲν *Cod. Savil.* seu *Bodl.* in quo γὰρ προγονὸν statim post scribitur. Addit Burtonus οὐδὲν μὲν *codd. Reg. Par.* et *Maz.* in cuius marg. μὴν a prima manu sed in marg. *Par.* 2. οὐδὲ μῆν.

Ibid. l. 8. Ἀντίπατρον Ἡρόδον τινὸς] Hæc narratio prorsus fabulosa est et commenticia. Nam Antipater patrem habuit non Herodem Hierodulum templi Apollinis, sed Antipatrum

Idumæum, ut scribit Josephus in lib. xiv. cap. 2. Quem Antipatrum Alexander Judæorum rex Praefectum totius Idumææ constituit. Primusque hic Antipater auctor fuisse videtur hujus potentiae, ad quam posteri ipsius postea pervene runt. Nam et præfecturam Idumææ gessit Alexandro et Alexandra regnibus; et hospitio atque amicitia cum Ascalonitis et Gazæis et Arabibus inita, maximas sibi opes comparavit. VALESIUS. Itidem doctissimus Prideauxius in *Hist. Vet. et Nov. Test. Connexa*, &c. part. ii. lib. 6. cum Josephum tanquam rerum harum gestarum scientissimum malit sequi, Antipatro Herodis M. parenti patrem dat cognominem Antipatrum gente Idumæum, non Herodem Ascalonitam. Et, ut Casaubonum in *Exercitt. ad Baronium* omittam, Scaliger, Prolegomenis in *Eusebii Chron.* fol. 4. et 5. contra Africanum hac de re disserens, ipsum ex Hegesippo hæc de Herode sumpsisse statuit, quia auctores historiæ fecerit cognatos Christi, quos solus ille Hegesippus memorarat. Et Epiphanii quidem locus, quem infra indicabo p. 353. nonnihil huc facere videtur. Ipsius Africani verba sunt apud Eusebium in superiore capite Herodis res gestas jam narraturi, ὡς φασὶν οἱ τὰ κατ' αὐτὸν (Herodem) ἀκριβοῦντες. Sed hac tamen de re aliquatenus dubitare licet, quia ita potuisset Eusebius conciliationis evangelistarum alium præterea testem adducere Hegesippum, eumque Africano antiquorem; qui et illa de Herode a Desposynis accepisset. Plenum autem odii atque invidiae cummaxime fuisse, ut quisquam natales suos Ascalonitis deberet, verba suadent Philonis Judæi in *Legatione ad Caium*. Ἀσκαλωνίταις δὲ ἀσύμβατός τις καὶ ἀκατάλλακτος δυσμένεια πρὸς τοὺς τῆς ἱερᾶς χώρας οἰκήτορας Ἰουδαίους ἐστὶν οὖσιν ὄμόροις. p. 702. ed. Turnebi.

P. 235. l. 9. *ἱεροδούλον*] Rufinus et Christophorus *aedituos* vertunt, (scil. in cap. 6. Eusebii proxime antecedente, et similiter hoc quoque loco, ibi vero Africani historia de Herodis patre Antipatro breviatur) quod non probo. Nam *ἱερόδοντοι* sunt servi templorum. Varro in lib. vii. de lingua Latina, *ut societatum, ut fanorum servi*. Tales erant Venerei in Sicilia, servi templi Veneris Erycinæ, de quibus Cicero in Divinatione, et in 3. Verrina. Tales etiam apud Larentinates servi Martiales teste Cicerone pro Cluentio. Hujusmodi item erant Corinthi Venereæ meretrices, quas *ἱεροδούλους* vocat Strabo in lib. viii. quæ a dominis Veneri erant mancipatae.

Denique et Comanis Bellonae servi erant quam plurimi, teste eodem Strabone in lib. xii. Firmicus quoque in libro viii. Matheseos, hierodulos distinguit ab aedituis. Porro ut servi, sic etiam liberti fanorum erant, qui pecunia libertatem sibi comparaverant. Quare et liberta Veneris Erycinæ dicitur a Cicerone in Divinatione. ιερόδονλοι nominantur etiam Esdræ cap. viii. VALESIUS. ad cap. vi.

P. 235. l. 10. σύλοις] ιεροσύλοις ed. Steph. STROTH. σύλοις, quod recepit Valesius, codd. nostris Bodl. et Norfolc. firmitatur, et in Christoph. Lectt. atque ad oram exemplaris impressi in Bodleiana biblioth. exaratum est, et a Scaligero atque Anonymo in marg. exempl. suorum. Solum testimonium pro voce ιεροσύλοις adducit Burtonus cod. Regium a secunda manu.

Ibid. l. 11. τὸν ιερέα] Improprie sacerdotem vocat qui erat hierodus. Longe enim hæc inter se differunt ut supra notavi. Fieri tamen potuit, ut idem esset sacerdos et Hierodus; puta si hæc erat conditio sacerdotii, ut non nisi exuta libertate sacerdotes caperentur. VALESIUS.

Ibid. ὁ Ἀντίπατρος] De Antipatro, Hyreano et Aristobulo multa Josephus Antiquit. lib. xiv. Fuere quidem Hyreanus et Aristobulus filii Aristobuli cognomento Φιλέλληνος, summi Judæorum sacerdotis, qui primus sacerdotium in regnum mutavit. Fratres autem, mortuo patre, contra se de imperio dimicantes, urbes seditionibus agitabant, et occasionem Romanis præbebant, ut Judæani invaderent. Itaque Pompeius Hierosolymam veniens, capta urbe et templo reserato, usque ad Sancta Sanctorum accedit: Aristobulum vinctum secum adducit: pontificatum confirmat Hyreano: deinde Antipatrum Herodis Ascalonitæ filium procuratorem Palæstinae facit. Eusebii Chron. edit. per Pontacum, pag. 143. conferantur Dio Cassius lib. xxxvii. in M. Ciceronis et C. Antonii Consulatu. Strabo Geog. lib. xvi. pag. 1106. edit. Amst. 1707. Hæc Antonius Pagi Apparat. Chron. Sect. xlv. lxi. a READING. allatus. Eadem atque hæc de Herode in Armeniana Interpretatione Chronicæ Eusebiani nunc reperta sunt.

Ibid. l. 13. φιλοῦται] Hoc quoque in loco (perinde ac supra cap. 6.) nostri codices Regius, Mazarinus, Medicæus ac Fuetianus constanter scriptum habent φιλοῦται. Quam scripturam nescio cur Robertus Stephanus repudiavit. φιλοῦται

enim dicitur ut ἐκθροῦται. VALESIUS. φιλοῦται utroque loco edidit Stephanus, sed φιλοῦται, quod præstat MS. quoque Savil. seu Bodl. in textum præeunte Strothio recepi. Idem quoque scriptum inveni in Athanasii *Interp. in Mat.* apud Montfaucon. *Collect. Nov. PP.* tom. ii. p. 26. qui quidem pater locum priorem Eusebii suum fecit. Porro Ὑρκάνῳ φιλωθεὶς habet Georgius quoque Syncellus in *Chronograph.* p. 296. ubi de Antipatri ortu Africanum secutus agit; quæ quidem fortasse Georgius ille descripsit, non ex hac epistola, sed ex *Chronicis* Africani, nam in illo quoque opere Africanum hujus rei mentionem fecisse est verisimillimum, cum de Herode filio multa, ut ex Syncello constat, posuerit. Vid. Num. xl ix. Ex iisdem quoque Africani Chronicis historiolam suam de Herodis natalibus Epiphanius mutuatus esse videtur, qui quidem in *Hæres.* xx. inter alia de Antipatro patre ait, ἐφιλιώθη Δημετρίῳ, in nomine tamen errans. n. 10. p. 45. ed. Petavii. Nunc testatur Burtonus legi φιλοῦται in Eusebii *codd.* præter *Venetum* suum omnibus.

P. 235. l. 16. ἐπιμελητὴς τῆς Παλαιστίνης χρηματίσαι] Antipater Herodis parens, sub Hyrcano Judæorum rege procul rationem totius regni gessit, et negotia tam civilia quam militaria administravit. Itaque ἐπιμελητὴς τῆς Ιουδαίας et ἐπίτροπος vocatur a Josepho in dicto libro. Porro codex Med. et Savil. χρηματίσας scriptum habent, non προκόψας. In Maz. autem et Fuk. legitur χρηματίσαι. Quam scripturam confirmat Nicephorus. Sic enim habet cap. 9. lib. primi ηγετούχησεν οὗτος ἐπιμελητὴς τῆς Παλαιστίνης γενέσθαι. Eleganter Græci dicunt εὐτυχεῖν τὸ γενέσθαι. VALESIUS. χρηματίσαι *Jonasiani exempl. Marg.* προκόψας *Cod. Reg.* et *ed. Steph.* quam lectionem scholion esse puto, quo quis vocem χρηματίσας explicabat. Nostram lectionem χρηματίσας habent *Med.* *Savil.* *Stephani* et *Christoph. Lectt.* STROTH. Retinendam ego censui Valesii lectionem χρηματίσαι, quam revera præ se fert *cod. MS.* *Savil.* seu *Bodl.* (de Valesii enim codice impresso variis lectionibus aucto, quem Savilianum appellat, sæpius dictum est). Bodleiano illi addas non tantum *MS. Norfolc.* sed et *Marg. Stephanianæ edit.* in bibliotheca Bodl. servatae. Nunc vero alteram lectionem χρηματίσας præfert Burtonus, additis pro ea testibus *codd. Florentinis Venetoque*; cui tamen non consentit Heinichenus in *Supplementis Notarum.*

P. 236. l. 5. τῶν ἄχρι προσηλύτων] Mirum est in codicibus nostris Maz. Med. Fuk. ac Savil. scribi τῶν ἀρχιπροσηλύτων. Unde conjectare quis posset legendum esse τῶν ἄχρι τῶν ἀρχιπροσηλύτων, &c. ut ἀρχιπροσήλυτοι sint principes et quasi patriarchae proselytorum; eujusmodi fuit Achior Ammanites, et Convenæ illi qui Israelitis ex Aegypto egredientibus sese ad junxerunt. Quæ quidem interpretatio mihi certe non displicet. In codice Regio scriptum est ut in editis ἄχρι προσηλύτων. Nicephorus quoque vulgatam lectionem tuetur. Paulo ante nostri codices Maz. Med. ac Fuk. scriptum habent εἰς τὸ τότε, cum articulo præpositivo. VALESIUS. Nostram lectionem τῶν ἀρχιπροσηλύτων exhibent *Maz. Med. Fuk.* et *Sav.* Unde *Valesius* forte legendum esse ἄχρι ἀρχιπροσηλύτων putabat. Male! namque lectio ἄχρι a librario verbi ἀναφέρεσθαι vim non intelligente profecta est, quam quoque *Valesius* pariter ac auctor lectionis ἀναφαιρομένων, quæ est in *Marg. Genev.* non intellexisse videtur. Sunt autem ἀναφερόμενοι h. l. in numerum Judæorum relati eorumque jura ac privilegia adepti, quos nos dicimus *naturalisirte*. Similis huic ejusdem vocis significatio infra occurrit lib. vi. cap. 5. εἰς τις ὡν τῶν ἐν στρατείαις ἀναφερομένων. Eo vero sensu quo *Valesius* h. l. vocem accipit, supra in hoc capite occurrebat, Μελχὶ ὁ ἐπὶ τὸν Νάθαν κατὰ γένος ἀναφερόμενος et paulo post de Luca τὴν ἀναφορὰν ποιησάμενος ἔως τοῦ Ἀδάμ. Veram autem esse nostram vocis ἀναφερομένων explicationem, atque adeo ipsam lectionem ἀρχιπροσηλύτων, ex variis rationibus patet. 1. Triplex hominum genus commemoratur, quorum quodque nomine sibi convenienter notatur; unum κατ' ἔξοχὴν γένη, alterum ἀναφερόμενοι, tertium ἐπίμικτοι vocatur. 2. Ex verbis τῶν ἀπ' Αἴγυπτου συνεκπεσόντων particula τε cum præcedentibus junctis appareat, Africanum de antiquioribus hominibus et eorum genere deorsum ducto, non de recentioribus ac genere horum sursum ducto seu ad antiquiores relato loqui. 3. Denique ipsa auctoris explicatio hoc manifestum reddit, cum dicit per ἀρχιπροσηλύτους ἀναφερομένους intelligi ejusmodi homines ut Achior et Ruth; cum alias ipsi dicendum fuisset ὡς τῶν ἄχρι τοῦ Ἀχιώρ. Facile nunc quoque apparat quinam sint ἀρχιπροσῆλυτοι, nimirum ii proselyti quorum in sacris et aliis Judæorum libris mentio fit, quique horum librorum testimonio illustres

facti sunt. Denique dubium non est, quin plane rejiciendum sit ἄχρι, utpote librarii errore ex ἀρχῃ ortum. STROTH. Haud adeo valent hæc argumenta, ut mihi quidem lectio præsens displiceat, verba enim τῶν ἀχρὶ προσηλύτων, optime convenient cum mox sequentibus lin. 11. τῷ μηδὲ ἄλλον ἔχειν ἐκ δημοσίου συγγραφῆς τὸ γένος ἀνάγειν ἐπὶ τοὺς πατριάρχας, ἢ προσηλύτους, τούς τε καλονυμένους Γειώρας τοὺς ἐπιμίκτους. Immo vero scribi potest, si mavis, ἔως pro ὡς ante Ἀχιώρ ex eodem *MS.* *Savil.* atque *Nicephoro*. Sed *Rufinus* ὡς invenisse videtur, nec mutandum quid censeo, si hoc modo verba interpreteris: *Cum descriptæ essent Hebraeorum familiæ, ac familiæ quæ genus suum referebant ad proselytas, ut Achior Ammanitem, et Ruth Moabitidem, et ad eos qui ex Aegypto simul egressi sunt Israelitis permixti, &c.* Ceterum illud in superioribus, εἰς τὸ τότε, quod codices nostri quoque habent, Strothius in textum recepit. Hæc olim scripsi lectione ἄχρι προσηλύτων servata, nisi quod αὐτῶν eum πάντων præeunte Rufini veteri interpretatione mutare vellem. Cum vero in alia omnia jam iverit Burtonus, neque eum Valesio, nec eum Strothio, aut meeum convenientia, annotationem ejus, in qua sita est scripturæ varietas, lectori proponam. “’Αρχιπροσηλύτων. Ita dedi post Strothium, Zim-“ mermannum et Heinichen. uti legunt diserte *Med.* *Maz.* “*Fuket.* *Savil.* quibus addo *cod.* *Norf.* qui legit ἄρχει προσηλύτων “(sic) ubi notandum est alteram lineam cum v. ἄρχει terminari, “alteram cum προσηλύτων incipere. ἄχρι προσηλύτων. *Steph.* “*Val.* *codd.* *Reg.* *Paris.* *Venet.* *Florentin.* *Niceph.* Conjecit “Valesius τῶν ἄχρι τῶν ἀρχιπροσ. sed ἄχρι librariis debetur. “ἔως. Ita *Sav.* *Venet.* *Flor.* *Niceph.* ὡς *edd.* *Reg.* *Maz.* *Paris.* “*Norf.* et forsitan *Med.* *Fuket.* Legimus supra ἀναφορὰν ποιη-“ σάμενος ἔως τοῦ Αδὰμ uti scripsit in h. l. Africanus ἀνα-“ φερομένων ἔως Ἀχιώρ, mutato ἀρχιπροσηλύτων in ἄχρι προση-“ λύτων, substituebant librarii ὡς pro ἔως.”

P. 236. l. 8. δ] *[Ηρώδης]* Articulum ex *MS.* *Bodl.* *Nicephoro*-que recepi. Nunc admisit eundem Burtonus, quem invenit in *codd. omnibus* præter *Reg.* et *Parisiensem*. Mox μηδ' ἄλλον per synalæpham *Niceph.*

Ibid. l. 10. ἐνέπρησεν αὐτῶν τὰς ἀναγραφὰς] Hanc etiam narrationem parum certam existimo. Nam Josephus in libro de vita sua originem et antiquitatem stirpis suaē commemorans,

ex publicis archivis eam repetit. Igitur restabant adhuc aetate Josephi publica tabularia, in quibus Judaearum familiarum origines continebantur. Ae proinde falsum est Herodem ea combussisse. Porro haec tabularia erant in templo Hierosolymitano sub custodia seribarum, ut equidem existimo. Itaque optime Rufinus verba Africani ita vertit : *omnes Hebraeorum generationes descriptæ, in archicvis templi secretioribus habebantur.*

VALESIUS.

P. 236. l. 13. ἡ προσηλύτους] Mallem scribero ἀρχιπροσηλύτους ut supra. Neque enim de noviciis ac recentibus proselytis hie loquitur Africanus, sed de nobilissimis quibusque et antiquissimis, quorum nomen in sacris libris commemoratum est ; cuiusmodi fuit Achior, de quo in libro Judith saepe fit mentio. Quippe hoc loco agit Africanus de nobilitate ; cuius præcipuum insigne est antiquitas generis. Ait enim Herodem origines familiarum ideo concremasse, ne quis ex publicis monumentis probare posset, se ab ipsis patriarchis aut a prophetis originem generis sui ducere. Quod si novellos proselytos intelligamus, perit omnis hujus loci sententia : cum Herodis aetate innumerabiles essent in Judæa, qui genus suum ad novellos proselytos referrent, utpote avo nati proselyto. Qui profecto archivorum suffragio opus non habebant, ut se ex proselytis oriundos esse approbarent. Huc accedit, quod ex proselytis originem ducere, ignobile potius quam splendidum apud Judæos habebatur ; exceptis ut dixi antiquis illis proselytis, quorum fides ac religio sacris literis nobilitata est.

VALESIUS. Sine ullo dubio legendum est ἀρχιπροσηλύτους, uti jam Valesius animadvertisit ; quod reposuisse, nisi legem mihi sanxissem, ut nihil sine ullo testimonio in textum inferrem. Illud ἄρχας quod præcedebat, fefellit librarios, et syllabas mox sequentes ἀρχὶ sustulit. STROTH. At vidend. not. supra ad voces τῶν ἀχρὶ προσηλύτων. l. 9. Nihil hic opis præstat vetus interpretatio Rufini. Sed vero Græci codices omnes, qui adhuc collati sunt, præferunt ἡ προσηλύτους. Videndum præterea, an isti alibi vocentur ἄρχιπροσήλυτοι.

Ibid. τοὺς τε καλονμένους Γειώρας] Id verbum legitur in cap. xii. Exodi, ubi Deus Mosi in Ægypto adhuc consistenti loquitur his verbis. πᾶς ὁς ἀν φάγῃ ζυμωτὸν, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ συναγωγῆς Ἰσραὴλ ἐν τε τοῖς Γειώραις, καὶ αὐτόχθοσι τῆς

γῆς. Africanus Γειώρας interpretatur τοὺς ἀπ' Αἰγύπτου συνεκπεσόντας ἐπιμίκτους. Id est conuenas qui ex AĒgypto simul cum Israēlitis egressi fuerant. Duplex enim hominum genus Judæis ab AĒgypto egredientibus sese adjunxit. Alterum AĒgyptiorum indigenarum, quos Moses αὐτόχθονας vocat: alterum conuenarum, id est promiscuae multitudinis qui Γειώραι dicebantur. Hesychius Γέωρες, γεωφύλακες, μέτοικοι, πάροικοι. Georae ergo apud AĒgyptios dicebantur homines extranei, qui terram colendam acceperant sub certa pensione: quales erant in AĒgypto Judæi antequam exiissent. Eos cum indigenis AĒgyptiis confusisse videtur Africanus; quem tamen refellit Moses in dicto loco. Utrosque vero, tam Georas quam indigenas AĒgyptios, uno ἐπιμίκτων nomine comprehendit sacra Scriptura in dicto cap. versu 38. καὶ ἐπίμικτος πολὺς συνανέβη αὐτοῖς, id est promiscua turba, συμμιγὴς λαός. (et Num. xi. 4.) Origenes tamen libro iii. de principiis, ἐπιμίκτων nomine AĒgyptios solos intellexisse videtur, qui Hebræis permixti ex AĒgypto egressi sunt. σκληρυσμὸν μὲν ἥλεγχε τὸν τοῦ Φαραὼ, διὰ τὴν κακίαν αὐτοῦ πειθὼ δὲ τὴν τῶν ἐπιμίκτων Αἰγυπτίων συνεξορμησάντων τοῖς Ἐβραίοις. Drusius in lib. ii. de tribus sectis Judæorum, agens de proselytis, vocem γειώρα Hebraicæ originis esse dicit, eaque significari proselytum seu advenam. Idem scribit Hesychius, γείωρας, γείτονας ἐξ ἄλλου γένους, καλούμένους τῷ Ἰσραὴλ προσηλύτους. VALESIUS. At pro Africano id dicendum, in pericope Exodi vocem τῆς γῆς de terra Cainan interpretari criticos, quam quidem terram mox possessuri Israelitæ essent. Interea in sua ad hanc Africani epistolam adnotatione ait Gallandius, hac voce γηόραν usum esse Justinum M. in *Dial. cum Tryphone* §. 122. Ibi autem Justinus γειώρας et προσηλύτους de non Judæis posuit, sicut fecit in sect. proxime sequente, ubi et αὐτόχθονα Judæum hominem appellat.

P. 236. l. 16. τῶν δνομάτων] Ad vocem δνομάτων in *exemplari Stephanianæ edit.* quod tenere bibliothecam Bodleianam saepius commenoravi, scribitur istud. “κατεῖχον v. in margine:” quod indicat, ni fallor, κατεῖχον oræ adscriptum fuisse codicis scripti alieujus. Nunc autem mihi constat, et Scaligerum et Anonymum ad exempla sua edit. Steph. κατεῖχον adscripsisse. Quo tamen verbo non opus videtur, cum in oratione interpre-

tanda voces ἡ ἄλλως ἔχοντες cum illis ἴδιωτικὰς ἔαυτοῖς ἀπογραφὰς construi debeant.

P. 236. l. 16. ἐναβρύνονται] Posuit in Schedis penes me MSSStis ad Eusebium pertinentibus Jacobus Gronovius, "Pro ἐναβρύνονται ἐνηβρύροντο Scaliger." Et tempore præterito pro præsenti Latine vertens usus est Rufinus.

Ibid. l. 18. δεσπόσυνοι] δεσποτικοὶ Curterii Lectt. STROTH. Haec lectiones Curterianæ, monente Strothio in *Præfut.* p. xviii. in libris *Hist. Eccl.* Eusebii duobus tantum locis in margine editionis Genevensis, pluribus vero locis in libris *de Vita Constantini* reperiuntur. Istud vero δεσποτικοὶ ex *Rufini Interpretatione* desumptum est, ubi vox extat, atque a Rufino ita exponitur, δεσποτικοὶ id est heriles vel dominici appellati. Voces δεσποτικοὶ ac δεσπόσυνοι adleverant margini Scaliger et Anonymus ille, teste exemplo penes me edit. Steph. in quod lectistæ ex exemplari Leidensi descriptæ sunt.

P. 237. l. 2. Ναζάρων καὶ Κωχαβᾶ] Cochaba vicus fuit in Basanide juxta Decapolim, ut tradit Epiphanius in hæresi Ebionæorum cap. 2. et 18. VALESIUS. Χαξάρων MS. Bodl. mendose. Eusebius *Onomastico*; Χωβᾶ, ἡ ἐστιν ἐν ἀριστέρᾳ Δαμασκοῦ. ἐστι δὲ καὶ Χωβᾶ κώμη ἐν αὐτοῖς μέρισιν, ἐν ἦ εἰσιν Ἐβραῖοι, οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες, Ἐβιωναῖοι καλούμενοι. p. 56. edit. Amst.

P. 237. l. 3. τὴν προειρημένην] Nicephorus habet τὴν προκειμένην, et sic in codice Regio prius scriptum fuit, sed recentiore manu emendatum est προειρημένην. VALESIUS. Ita rense habere in cod. Paris. altero refert Burtonus, et προκειμένην extare in codd. Paris. 1. Veneto et Florentinis.

Ibid. l. 5. ἐκ τῆς βίβλου τῶν ἡμερῶν] Per librum dierum intelligit Africanus Ephemeridas, quas paulo ante ἴδιωτικὰς ἀπογραφὰς appellavit. Plerique enim apud Judeos originum suarum studiosi, privatos generis sui commentarios ex archivis publicis descriptos penes se habebant; quemadmodum apud nos etiamnum a nobilioribus fieri videmus. Porro hoc in loco aliquid deesse appetet ex particula τε, quæ in omnibus nostris codicibus et apud Nicephorum habetur. Quare supplenda videntur hæc verba καὶ ἀπὸ μνήμης ἐσ δσον ἐξικνοῦντο. Ita certe legisse videtur Rufinus, qui sic vertit. *Ordinem supradictæ generationis partim memoriter, partim etiam ex dierum libris, in quantum erat possibile, perdocebant.* VALESIUS. Repone

ἐκ μνήμης ante ἐκ τε. Valesius volebat ἀπὸ μνήμης post ἡμερῶν, sed cum Rufinus alium verborum ordinem servavit, tum etiam verosimilius est lectum esse ἐκ quam ἀπό. duplex enim ἐκ librarium sat antiquum fefellit. ἐκ μνήμης vero Graece dici posse nemo inficiabitur. Similiter apud Herodianum est ἐκ συνειδήσεως et quamplurimae aliae hujus generis locutiones. STROTH. Recepit voces in textum suum nuper Heinichenus. Ceterum *Verba Dierum Hebraice* nominantur libri sacri vulgo τὰ Παραλειπόμενα sive *Chronica* vocata.

P. 237. l. 5. εἰς ὅσον] ἐξ ὅσων *MS. Norfolc.* εἰς ὕστον mendose *Niceph.* Nunc refert Burtonus habere εἰς ὅσον *codd. Maz.* et *Florentinus.* Mox ἔχοι pro ἔχει *MSS. Bodl.* et *Norfolc.* Cum recepisset in textum suum Burtonus ἔχοι ex aliis praeterea *codd. Maz. Paris.* i. *Florentinisque* et forsitan *Med.* et *Fuket.* nunc ego idem feci.

Ibid. l. 7. ἄλλος] ἄλλως *ed. Steph.* STROTH. Ita et *Niceph.* Nunc refert Burtonus extare ἄλλως in *Reg.* et *Flor.* priore a secunda manu.

Ibid. l. 8. πᾶς τε] παντί τε *Jonesiani exemplaris* et *ed. Genevensis Margines.* ἄλλως τε ὁς *Christoph. Lectiones* non male. STROTH. πάντες *MS. Bodl.* πᾶς γε *Niceph.*

Ibid. αὕτη μελέτω] αὐτῆς μ. *Margines edit. Genev.* et *exemplaris Jones. Stephanique Lectt.* STROTH. Qui quidem testes, ut dixi, in unum fortasse recidunt.

Ibid. l. 9. εὶ καὶ μὴ ἐμμάρτυρός ἐστι] In codice Regio et apud Nicephorum legitur εὶ καὶ ἀμάρτυρος, quod idem est. Ceterum quanti facienda sit haec evangelici loci explicatio, patet ex his Africani verbis; quippe qui fatetur eam nullo testimonio fulciri veterum scriptorum. Admitti tamen eam vult a nobis, eo quod nulla melior afferri possit. Quae cum ita sint, nolle Eusebium nostrum in vestibulo historiæ sue, mentionem hujus rei fecisse. Satius profecto fuisset ac consultius, hanc evangeliorum dissonantiam silentio involvere, ne lectoribus a fide nostra alienis, cuiusmodi tunc temporis erant quamplurimi, occasio subministraretur de evangeliorum veritate dubitandi. Certe Julianus Augustus in libro contra Christianos, hanc evangelistarum dissentionem nobis objicit, teste Hieronymo in Commentariis in Matthæum. Locus Juliani extat apud Cyrillum in libro octavo contra Julianum. Auctor quæstionum Veteris et Novi Testamenti cap. 56. de hac disso-

nantia loquens, Africani opinionem improbat. Sed ipse aliam assert minus probabilem. VALESIUS. In *MS.* quoque *Norfolc.* scribitur εἰ καὶ ἀμάρτυρος. Nunc vero refert Burtonus scribi εἰ καὶ ἀμάρτυρος in *codd. Paris.* 1. *Veneto* et *Florentinis*, in *Paris.* autem 2. εἰ καὶ ἀμάρτυρος ἔστω, sed in *marg.* ut in editis; in *cod. Regio*, ut videtur, ut in *marg. edit. Genev.* μὴ ἀμάρτυρος. Sed hoc misso, supra quidem dixerat Africanus, hanc narrationem οὐκ ἀραπόδεικτον εἴραι haul probatione destitutam esse p. 235. l. 3. hoc autem loco confitetur candem esse μὴ ἐμμάρτυρον, nullius scriptoris testimonio confirmatam, aut saltem, nullius testis auctoritate primitus fultam, de cuius nomine nunc constat; neque vero hoc quidem prohibet, quin censeatur Africanus Hegesippum exscripsisse, sive, hujus rei auctorem habuisse, cuius quidem narrationem de Jacobo Domini fratre cum paucis quibusdam rebus apud Africanum hic commemoratis Epiphanius in *Hæres.* Ixviii. num. 13. simul positam atque conjunctam exhibuit. Confer supra notas ad pp. 344. et 346. Atque amplexi sunt hanc Africani solutionem, non tantum Eusebius in *Quæstionibus* suis ad *Stephanum Evangelicis*, quarum quidem *Breviationem* primus edidit Maius, sed veteres plerique omnes, et nonnulli ex recentioribus haud infimi subsellii eruditis. Immo usitator opinio ipsa olim fuit, ut ex veteribus Catenis, Glossis, Scholiisque constat. Ita adducta hac solutione sibi colligit auctor *Catenæ in S. Lucam*, a cl. Cramero nuper editæ, τῶν δύο πατέρων εἰς τὸν Δαβὶδ ἀνατρεχόντων, καὶ Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων πᾶσα περιήρηται ἀμφισβήτησις καὶ ἀπαν σκάνδαλον c. 6. p. 32. Et magnus quoque Casaubonus, etsi in *Exercitt. Baronianis*, Desposynorum narrationem de Herodis ortu valde irridet, in sect. tamen 17. ejusdem primæ Exerc. de traditione, quatenus ista ad Domini genealogiam pertinet, hoc scribit, “Non puto extare aliquid aut antiquius aut fide dignius.” p. 96. ed. Genev. Neque aliter censuerunt alii nonnulli auctores Casaubono recentiores. Denique pertinere ad Josephum utramque genealogiam, etiam multi ex sacræ Scripturæ interpretibus hisce temporibus statuunt.

Ac revera, si extitissent narratores ipsi ἀπὸ γένους τοῦ Κυρίου, perinde atque Judæ nepotes ab Hegesippo supra vol. I. p. 212. commemorati, magna inde historiæ conciliaretur auctoritas; sed suspecta multis est, ut Dodwello *Dissert.* I. in

Irenæum sect. xx. p. 38. ipsorum cum Domino cognatio. Certe explicatio ista genealogica in suspicionem venit propter loca, in quibus homines incolebant, iis enim in sedibus sectæ hæreticorum vigebant, quæ Jesum Josephi verum esse filium et tantummodo hominem statuebant. Quid, quod teste in loco supra indicato Epiphanio, multæ hæreses fuerunt, quæ non simul constare posse affirmarent Mariæ atque Elizabet ex Levitico genere haud dubie oriundæ cognationem cum Mariæ ortu ex Davidis ac Judæ stirpe? Male, sed idcirco hi quidem neutram genealogiam, sive Lucæ sive Matthæi, si modo in canonem Scripturæ eas admiserint, ad Mariam pertinere existimare possent, sed utramque potius ad Josephum referrent.

Attamen si haud eo valet hæretica fortasse origo, ut in suspicionem adducatur narrationis veritas, minus profecto metuendum est, ne eâ quidem Mariæ virginis ortus ex tribu Judæ propterea elevetur ac tollatur, cum prorsus contrarium quid sibi ex ipsa illa collegerint Eusebius, innumerique alii.

P. 237. l. 12. Σολομῶνος] Mira est varietas accentus in hoc nomine. Maz. quidem et Fuk. codex accentum habent in antepenultima. Nicephorus vero et Fuk. codex paulo antea penultimam circumflectunt. In Regio ac Med. duplex est accentus, tum in penultima tum in antepenultima syllaba. Idque in aliis etiam nominibus supradicti codices observant, quoties ambiguum est quonam accentu notanda sint vocabula; ut denotetur in aliis quidem exemplaribus hunc accentum, in aliis vero illum reperiri. Quinetiam nostri codices paulo ante scriptum habent ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ διὰ Σολομῶντος τὰς γενεὰς καταριθμουμένοις. (p. 232. l. 18.) Sic enim omnes nostri codices, excepto Regio qui Σολόμωνος illic habet. VALESIUS. Eo quidem loco habent Cod. quoque *Savil.* seu *Bodl.* et *Macarii Catena Σολομῶνος*, sed alibi in iisdem scriptura variatur. Hoc quidem loco videntur omnes MSSti nomen ita scribere. Et usitatiorem esse hanc scripturam sine τ in codicibus in usum suum collatis supra dixerat Burtonus. Mox αὐτοῦ pro αὐτῆς *Niceph.*

Ibid. l. 14. ὄμορήτροι ἄρα ἀδελφοὶ &c.] In hac conciliatione quam refert Africanus, duo sunt quæ nonnihil difficultatis habere videntur. Primum enim dubito, an lieuerit uterino fratri viduam fratris sui uxorem ducere, et ex ea liberos procreare in nomen ac familiam fratris sui transituros. Lex

enim Deuteronomii cap. xxv. loquitur de fratre qui habitat in eadem domo, et qui est συγγενής. Quod quidem solis germanis aut consanguineis competit. Nam uterinus frater non est ex eadem domo neque ex eodem genere; eum genus præsertim apud Judeos ex paterna stirpe ducatur. Certe Africanus diserte testatur, Jacobum et Heli fratres uterinos contribules quidem fuisse, ex diverso tamen genere ἐκ διαφόρων δύο γενῶν. Secundo loco dubitare quis non immerito possit, utrum in generationibus recensendis ratio a Judæis habita sit patrum adoptivorum. Exemplum habemus illustre in Obed, cuius in genealogia Christi fit mentio. Nam cum Maalon mortuus fuisse in Moabitide, et Ruth viduam absque liberis reliquisset, Booz agnatus Maalonis, proximiore agnato jus suum ipsi concedente, Ruth uxorem accepit, quo semen Maaloni suscitaret. Ex ea tamen genitus Obedus, non Maalonis sed Boosi filius dicitur ab evangelistis, qui Christi prosapiam texuerunt; et in libro qui inscribitur Ruth. Seio quid responderi possit: Moysem scilicet de fratre duntaxat locutum: Boosum vero fratrem non fuisse Maalonis, ac proinde legem qua jubebatur, ut filius ex fratris vidua susceptus ejus nomine appellaretur, ad Boosum non pertinuisse. Deinde dici potest Boosum idcirco nominari in generatione Christi, quod illustrior extitisset quam Maalon. VALESIUS. Prius argumentum ex uterinorum fratrum conditione ductum, quod fortius stringit, mea quidem sententia, adversarium, Rabbinorum effata confirmant apud Joan. Langium, *Dissertatione de Geneal. Christi*, iv. 49. Sed potuit contingere, ait Joan. Richardsonus *Prælect. Ecclesiast. I.* cui tit. *Christi Genealogia* vol. I. p. 10. Grotio se opponens, “ut Estha Jacobi et Heli mater esset ἐπίκληρος sive patris sui *hæres ex integro*, quo in casu, vel “Grotio agnoscente, præceptum legale illius filios, quamvis “fratres tantum uterinos existentes, necessario obligabat.” Sic ille. Quinetiam de hac re consulere nunc licet Joannis Oxlei viri doctissimi *Epistolas ad archiepiscopum Cassaliensem*, p. 141—143. vernacula lingua scriptas.

P. 237. l. 18. Eusebius addit, Τοσαῦτα δὴ ὁ Ἀφρικανός. Καὶ δὴ τοῦ Ἰωσῆφ ὀδέπως γενεαλογουμένου, δυνάμει καὶ ἡ Μαρία σὺν αὐτῷ πέφηνεν ἐκ τῆς αὐτῆς οὖσα φυλῆς, εἴγε κατὰ τὸν Μωϋσέως νόμον οὐκ ἔξῆν ἐτέραις ἐπιμίγνυσθαι φυλαῖς· ἐνὶ γὰρ τῶν ἐκ τοῦ

αὐτοῦ δῆμου καὶ πατριᾶς τῆς αὐτῆς ζεύγνυσθαι πρὸς γάμον παρακελεύεται, ὡς ἀν μὴ περιστρέφοιτο τοῦ γένους ὁ κλῆρος ἀπὸ φυλῆς ἐπὶ φυλήν. *Hæc Africanus.* Porro recensita hoc modo Josephi stirpe, simul etiam Mariae genus quæ ex eadem tribu erat oriunda, tacite expositum est. *Lege* siquidem *Mosis* inter diversæ tribus homines erant vetita connubia. Uni enim ex eodem populo eademque gente mulier nubere præcipitur, ne sors patrimonii in aliam tribum transferatur. Argumento omnium, quotquot in traditionem Africani torquentur, gravissimo, quod dicitur ex omissione stemmatis veræ parentis Christi, qui ipse erat, ait apostolus, ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα, satisfaceret hæc Eusebii appendicula, si modo certum illud fuisse, quod Richardsonus V. D. de Estha quidem docebat, virginem Mariam ἐπίκληρον fuisse, sive hæredem ex asse, vel cohæredem, nam de his solis præceptum quod indicat Eusebius, Mosaicae legis in cap. xxxvi. *Numeror.* intelligendum esse clarissime constat. Et notavisse jam video ad *S. Lucæ* cap. ii. 4, 5. cl. Rosenmuller, “aperte satis ostendere Lucam Mariam ex genere “Davidis fuisse. Nam alioqui in familiæ suæ urbe profiteri “debuisset. Videtur autem Maria fuisse hæres patris filio “destituti, nam alias fœminæ non relatae sunt in tabulas pub-“licas.” Hæc ille. Parentes Mariam habuisse Joacim et Annam perhibent veteres scriptores, e quibus Epiphanius, sæculo quarto scribens, Mariam ait extitisse, καὶ ἐκ μητρὸς Ἀννης καὶ ἐκ πατρὸς Ἰωακείμ· συγγένισσαν δὲ τῆς Ἐλισάβετ, ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς τοῦ Δαβὶδ, *Hæres. LXXVIII.* cap. 17. Extant quidem verba quædam obscurissima apud Talmudem, quibus significari censem *Mariam filiam Heli* Lightfootus, *Horis in Lucam* xii. 23. Ceterum in libris quoque suis Διαφωνίας εὐαγγελίων Eusebium quondam protulisse alia quædam similia explicationum harum nobis significavit S. Hieronymus *Comment. in S. Mat.* cap. i. Et quo loco Africanum memorat Cæsariensis episcopus in *Hist.* suæ lib. vi. cap. 31. eo demum de istae narratione ita locutus est; Καὶ ἐτέρα δὲ τοῦ αὐτοῦ Ἀφρικανοῦ φέρεται ἐπιστολὴ πρὸς Ἀριστείδην, περὶ τῆς νομιζομένης διαφωνίας τῶν παρὰ Ματθαῖῷ τε καὶ Λουκᾷ τοῦ Χριστοῦ γενεαλογιῶν. ἐν ᾧ συφέστατα τὴν συμφωνίαν τῶν εὐαγγελιστῶν παρίστησιν ἐξ ἱστορίας εἰς αὐτὸν κατελθούσης· ἦν κατὰ καιρὸν ἐν τῷ πρώτῳ τῆς μετὰ χεῖρας ὑποθέσεως προλαβὼν ἐξεθέμην.

ANNOTATIONES IN AFRICANI CHRONICA.

Quæ Fragmenta sequuntur celeberrimi Operis Julii Africani, in libros quinque digesti, ea maxime ex Georgii Syncelli *Chronographia*, sed partim ex Eusebii *Præparatione et Demonstratione Evangelii*, Cedreni *Historiarum Compendio*, aliisque auctoribus, collegi. Quum vero liber ille Georgii Syncelli perquam madosus extiterit, in consilium igitur frequentissime adhibui Africani excerpta plurima ex Syncello tunc delitescente a viro summo Josepho Scaligero deprompta, atque in *Collectanea* sua *Græca*, quæ ad *Chronica* Eusebii olim pertinuisse statuit, relata. Etenim Scaliger non ex conjectura tantum, sed etiam ope interdum usus aliorum librorum præter Syncelli cod. a Goaro postea typis mandatum, loca plurima multo variata præststit; quorum nonnulla quasi a Scaligeri vitiata memoravit Goarus, sed injuria quidem sæpissime, alia vero neglexit, dum idem ille Syncelli editor plures earundem lectionum ad oram editionis suæ reposuit, nulla mentione facta Scaligeri. Huic autem illustri viro nonnulla Georgii Syncelli excerpta præ manibus fuisse, antequam Georgium ipsum ex bibliotheca Regia Parisiensi nactus esset, constat ex *Epistolis* ejus 151. et 159. inter se collatis. Vide et Marci Velseri Op. p. 799.-802. de Syncelli codice Italico ad Scaligerum ab Hoe-

schelio misso. Ad haec Goarum quoque in editione Parisiensi alia quædam adhibuisse præter MStum suum ac Scaligeriana, id collendum videtur ex multis lectionibus, quæ oræ Syncelli ab eo adlita sunt. Certiora autem nonnunquam de his variationibus attulisse, si vir eruditus Parisiis nuper degens Syncellum, quem parabat, cum orbe litterato communicasset. Attamen rem benevole procurante viro nobili Ricardo Heber, cui multum bonæ literæ debent, plus etiam postac debituræ, collationem duorum MSSorum vetustissimorum τῶν ἡγεμονῶν Africani apud Syncellum in eadem Parisiensi bibliotheca asservatorum accepi. Illorum prior indicem habet num. 1711, (antea 713. ac 2217.) de quo nonnihil Montfauconius in *Biblioth. Bibliothecarum* tom. ii. p. 1151. alter numero 1764. signatur. Neuter vero, quantum ex Africani quidem variis lectionibus mihi licuit judicare, archetypus fuit Goarinæ editionis, saltem posterior illorum non fuit; prior quidem ab ea propius abest, eoque saepe usus fortasse est Goarus. Conferas vero notam ad Dynast. xvi, aliasque locos. Ad alterum MS. quod attinet, etsi initio et fine et aliquot aliis quoque foliis mutilus est, tamen copiam egregiarum lectionum suppeditavit. Immo præststit uterque sæpenumero veram scripturam, quam interdum ex conjectura tantum reponere mihi visum fuerat, multasque Scaligeri lectiones confirmavit. Confer cl. Bredovii *Epistolas Parisienses* anno 1812 editas pp. 153, 154. Locis igitur paucis quibusdam omissis, quæ diserto destituta testimonio Scaliger aliqui post eum Africano attribuerunt, reliqua omnia, quam emendatissime potui, edenda curavi; Cedreno quoque chronographo in hac re adhibito, qui in *Historiarum Compendio* suo, præter alia pauca, nonnulla eorum produxit, quæ ante eum attulerat Georgius ille Syncellus. Loca insuper insignia, quæ Eusebius in *Præparatione* atque *Demonstratione Evang.* ad-dueit, non tantum emendatoria, sed et auctiora ope Syncelli et aliorum auctorum, neonon codicum Eusebii MSS. præstiti. Hæc olim scripsi. Nunc nuperrime anno 1829 Bonnæ editus est Syncellus a viro cl. Guilielmo Dindorfio, qui in auctore suo emendando ipsis illis duobus libris Parisinis modo dictis usus est; quam quidem *editionem* ad Africani ἡγεμονῖς saepe memoravi.

Sed hæc hactenus. In celeberrimo Eusebii Chronico, cuius ipsum initium cum Africani verbis incipere infra ostendam, sc. Num. xxii. p. 273. insertum fuisse totum Africani fere opus Scaliger censebat, dum tamen Eusebius vix tandem illius meminerit, nisi in iis, in quibus ab ejus sententia discedit. Vid. Scaligeri Prolegom. in *Chronica Eusebii*, fol. iii. Immo haud dubitavit vir illustris cum ibi, tum in Epistolis suis, affirmare, nihil luculentum, vetustum, excellens in eo esse, quod non ex Africano Eusebius depropserit. Nec sine causa fortasse dictum. Verumtamen nihil alienum usu veterum scriptorum, præcipue chronologorum, ab episcopo Cæsariensi factum esse novimus. Neque vero omittendum hoc est, Eusebium ipsum omnia se debere cum Africano tum aliis, quæ post Nehemiah apud Hebræos gesta sunt, in *Chronico* suo professum esse ad an. Abrahæ MDLXXXIV. p. 132. ed. Amst. anni 1658. Nunc quoque aliud quid simile appetet de Hebraeorum chronologia in Armenia ejusdem *Chronici Interpretatione*, Tomi i. pag. 106. edit. Aucher. Certe idem Eusebius in *Demonstr. Evang. lib. viii.* p. 38. postquam Africani locum quendam nomine auctoris commemo-rato adduxit, προσήκει, pulchre ait, συγχρῆσθαι μὲν εὐγνωμοῦντας τοὺς καλῶς ὑφ' ἔτέρων εἰρημένοις· μὴ μὴν ἀποστερεῖν τοὺς πατέρας τῶν ἐγγόνων, μηδὲ τοὺς πρώτους φυτεύσαντας τῶν οἰκείων σπερμάτων. Docet præterea Scaliger *Animadv. in idem Eusebii Chronicum* p. 4. duas in partes divisum fuisse Africani opus, quarum posterior Canon appellata est; et, quod tamen minus certum est, duplēcēm ejusdem fuisse editionem ab ipso auctore profectam. Vid. et *Notas ejus in Græca Eusebii*, sub init. Sed de his rebus postea ad loca, quibus nititur opinio Scaligeri. Vid. Num. xxxvi. et Num. xi. ad finem Dynastiæ ii. Denique de alia re paucis te, lector, morabor. Opere meo ad Africanum quod attinet, prorsus finito, nonnulla fragmentorum hujuscem Chronici collecta a Gallandio fuisse in Tomo *Bibliothecæ suæ PP.* secundo inveni. Cum vero nihil ipse mendoso textui annotationis addiderit, tantum notas aliquot Goari in *Syncellum Vigerique in Eusebii Præp. Evang.* subjecerit, dictum sat erit, si omnia, quæ collegit, Excerpta hic memoraverim. Sunt autem secundum numeros meos, Excerpt. vi, vii, viii, ix, xiii, xvii, xviii, xxi, xxii, fere totum, xxxvi, xxxvii, xl ix, l, lv.

P. 238. l. 5. Τὴν πρώτην ἡμέραν—νοητὴν λέγει, διὰ τὸ ἀδιοργανίστον εἶναι &c.] Ediderat Scaliger in *Animad. in Eusebii Chronologica* p. 10. ἀ διοργανισθῆναι pro ἀδιοργανίστον εἶναι. Et MS. Parisinus in gratiam meam collatus, quem Goarus in edendo Syncello adhibuisse dicitur, α' διοργανίστον εἶναι habet. Sed alteram lectionem Goarinam firmatam a Cedreno video, qui in *Historiæ Compendio* locum inseruit pag. 3. ed. Par. ubi tamen ἀδιάγνωστον scribitur. Luminaria autem cœlestia, ut ex principio *Genesis* constat, ante diem quartum non facta sunt; lux vero primigenia indigesta, neendum collecta, extitit. “Per inane,” ait Goarus in Notis, “diffusa et extensa (κεχυμένη,) non ex lucido corpore, sole puta vel stellis, tanquam a proprio fonte micans.” Similia de primigenia hac luce disserentes multos alios adduxit patres in *Epist. sua* xiv. p. 40. et deinceps, Glycas, quam quidem epistolam una cum tribus aliis primus edidit Florentiæ anno 1785. Fr. Fontanus in tomo I. *Nov. Eruditorum Deliciarum.* Vide et Grabium *Spicil. PP.* vol. ii. p. 202. ejusdem Glycae *Annales* adducentem. Interea νοητὸς, hoc est, *spiritualis* vel *mysticus*, primus ille dies ab Africano habitus est. Scaliger aliud quid agens in *Prolegomenis ad Chronologica Eusebii*, fol. 4. ait: “Omnes illi veteres (scil. Tertullianus, Africanus, alii) magnum honorem habuerunt diei xxv. Aprilis, (Martii) qui mundum in ea conditum, Christum conceptum, et passum memoriabant; ab eoque πρωτόκτιστον ἡμέραν eam vocant, quod fuerit, ut quidem ipsi putabant, princeps hebdomadis in conditu rerum; quasi semper in ea hæserit aequinoctium ex sententia Sosigenis, qui προήγησιν ἰσημερινὴν ignoravit.” Hæc Scaliger, quibuscum conferas Syncelliani operis initium, et pag. 321. Forsitan ergo ex Africani mente ἡ πρωτόκτιστος ἡμέρα ideo mystica, seu typica (quo sensu vocem νοητὸς multi usurpant patres) erat habenda, quod τὸ φῶς ἀδιοργανίστον primam conceptionem in utero Beatissimæ Virginis similitudine quadam refert. Etenim in Fragmento quodam nomine Diodori inscripto, quod quidem ex Catenis quibusdam attulit Delaruæus ad Origenis *Homiliam I. in Genesin*, p. 52. ostenditur Origenes, qui Africani fuit aequalis, τὸ πρωτόκτιστον φῶς de ipso Christo mystice interpretatus esse. El δὲ τὸ σκότος (Diodorus contra disserens ait) οὐχ ἡ τῶν σωμάτων σκιὰ εἴρηται, ἀλλὰ νοητὸν τι, τοντέστιν ὁ διάβολος,

τὸν γενηθήτω φῶς, πῶς νοήσω; ἀρα τὸ ἀληθινὸν, τὸν νίδν; τὸ οὖν ἀν εἴπης; μετὰ τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν ἀβύσσον, καὶ τὸ νοητὸν σκότος τὸν διάβολον, ὁ Θεὸς λόγος; καὶ τίς ἀν τοῦτο συγχωρήσειε, ἔως ἀν τὸν νοῦν ἔχει; Ad quae Catenæ auctor notavit istud, ιστέον ὅτι τὴν Ὡριγένους δόξαν ἐλέγχει οὗτος ἐρμηνεύοντος. Videsis tamen Clementem Alexandrinum ante Originem simile quid in *Strom.* vi. pag. 615. edit. Potteri asserentem.

II.

P. 238. l. 10. [Αφρικανὸς καὶ ὁ ἄγιος Ἀθανάσιος] Quid scripsit de Adami sepultura, vel Africanus, vel Athanasius, juxta cum ignarissimis scio. Et vero, donec istud e tenebris proferatur, recte dubites, postquam narrationem legeris de Joanne apostolo subducente se e conspectu omnium, a Malala in *Chronographia* sua Africano atque Irenæo, incunte lib. xi. p. 351. adscriptam, an quidquam omnino de Adami exequiis revera reliquerint post se noster ille Africanus et Athanasius. Conferas nonnulla, quæ ad Fragmentorum horum finem de *pseudopigraphis* Africani commemoratus sum. Hæc olim notavi. Haud ita pridem prodiit Julii Pollucis *Historia Physica seu Chronicon*, in quo vetustiorem aliquem auctorem fortasse excerpens posuit; Τοῦτον (Adamum) λέγεται πρῶτον εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς εἰλήφθη, ταφῆναι· καὶ μνῆμα αὐτῷ κατὰ τὴν Ἱεροσολύμων γεγονέναι γῆν Ἐβραική τις ίστορεῖ παράδοσις. ἦν δὲ ἄρα πρὸ πάντων ἀκόλουθον εἰς τὴν γῆν τὸν Ἀδὰμ ταφῆναι, ὅτι πρῶτος ἀκούει παρὰ Θεοῦ γῆ εἰ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ. p. 58 .edit. Hardt. In medio quasi orbe Hierosolymæ sepultus esse Adam dictus est a nonnullis. Sed satis superque de fabulis istis.

III.

Ibid. l. 15. [Ἐνώς ἥλπισεν &c.] Verba sunt τῶν LXX. in Gen. iv. comm. ult. Καὶ τῷ Σὴθ ἐγένετο νίός· ἐπωνόμασε δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ἐνώς· οὗτος ἥλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ.

P. 239. l. 1. [ἐρμηνεύεται γὰρ ὁ Ἐνώς ὡσανεὶ ἀνθρωπος] Glas-

sius *Onomatologia Messiae*, pag. 99. vocem hanc Hebræam, quæ *œruminosum*, *miserum*, *œgrotabilem*, significat, cum alibi tum in *Psal.* viii. 5. *hominem* notare dicit, eoque Psalmorum loco de Messia ait agi. Porro in Hebraicorum nominum interpretationibus, quæ bibliis Latinis solent adjici, hoc positum est: *Enos. Homo vel vir.*

P. 239. l. 2. οὗτω δὲ καὶ ὁ Σωτὴρ νιὸς ὄντως ἀνθρώπου] Addidi particulam καὶ ex *MSto priore Parisino*, et pro νιὸς τοῦ ὄντος ἀνθρώπου quod habet *Syncellus*, verba altera ex Cedreni *Hist. Compendio* posui, totum locum sic exhibente Cedreno: "Οτι τὸ 'Ενὼς ἥλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ πρῶτος, προσαγορεύεσθαι ὀνόματι Θεοῦ ἐστίν. 'Ενὼς γὰρ ἐρμηνεύεται ἀνθρώπος κατὰ τὸν Ἐβραϊκὸν νοῦν· οὗτως ὁ Σωτὴρ, νιὸς ὄντως ἀνθρώπου κατὰ τὸν φυσικὸν λόγον" Αφρικανοῦ. p. 9. Ubi et interpres postrema verba minus recte vertit, *ut Africanus in naturali oratione auctor est*. Et apud *Syncellum* quoque vox ultima 'Αφρικανοῦ cum antecedentibus verbis conjungitur; sed Goarus in Latina interpretatione sua rem melius administravit, et præterea prius illud vertit, *ita et Salvator veri hominis filius*. Rectius tamen fuerit *vere, ὄντως*; hoc subauditio, Θεὸς προσαγορεύεται.

IV.

Ibid. l. 8. Λέγεται γὰρ ὅμωνύμως ὁ Θεὸς &c.] Dixerat de Christo auctor *Epistolæ ad Caium quartæ* inter *Opera S. Dionysio Areop. adscripta*; οὐ γὰρ ὡς αἴτιος ἀνθρώπων ἐνθάδε λέγεται ἀνθρωπος, ἀλλ' ὡς αὐτὸς (corr. αὐτὸς), κατ' οὐσίαν ὅλην ἀληθῶς ἀνθρωπος ὡν. p. 74. ed. Corderii. Ubi Maximus in *Scholiis* τὸ ἐνθάδε per illud ἐν τῇ οἰκονομίᾳ, seu *Divina dispensatione*, interpretatus, ad verba illa auctoris sui, οὐ γὰρ ὡς αἴτιος ἀνθρώπων, hoc notavit, τοῦτο φησὶ καὶ Ἀφρικανὸς ἐν ταῖς χρονογραφίαις. ΛΕΓΕΤΑΙ γὰρ ὅμωνύμως ὁ Θεὸς &c. Nempe haec monuerat, ut opinor, Africanus de quodam ex illis Veteris Testamenti locis agens, in quibus Deus Filius ante incarnationem ejus Homo appellatur. Atque hanc τῆς ἡγεμονίας partem ad Africanum pertinere putem; utrum vero posteriora illa, ἐν δὲ τῇ οἰκονομίᾳ κ. τ. λ. ei assignanda sint, aliorum sit judicium. Tantum

notabo, vocem *οἰκογορίαν* hoc sensu adhibitam, Tertulliano, qui Africano antiquior est, familiarem esse; et cognata hæc verba esse prioribus illis proxime ante ex Syncelli *Chronographia* allatis.

V.

P. 240. l. 2. *τάχα τι σημαίνει &c.*] Hæc voces, *τάχα τι* (vel *τάχα τε*, quæ quidem particula hoc modo subjungi solet) *σημαίνει τὸ πολυχρόνιον αὐτοῦ* videntur regere vocabulum *Κυριακὴν ἡμέραν*, etsi postea idem Africanus fine Num. vii. hoc habet, *τούτων μὲν οὖν ἔκαστον τῶν διαφερόντων τι σημαίνει*.

Ibid. l. 3. *διὰ τὴν ὑπερκόσμιον ὁγδοάδα*] H. e. propter ogdoadem super-mundialem, quæ existit. Irenæus lib. v. *Adv. Hereses*, cap. 28. *Quotquot enim diebus hic factus est mundus, tot et millibus annis consummatur.* Ita ille; his autem sex millibus Irenæi annis, si regnum Christi addas in terris per mille annos, ut idem voluit auctor, mansurum, ad *super-mundialem ogdoadem* perveneris, sive ad *diem Dominicum*. — *Futuri illius judicii* (inquit Victorinus *De Fabrica Cali a Cavio* in *Hist. Lit.* tom. I. p. 148. primo editus) *dies octavus, qui extra ordinem septimanæ dispositionis excessurus est.* Octavus autem a primo homine Mathusala fuit.

Ibid. l. 5. *πάντων ὑπάρχων πλήρωμα*] Πάντων pro *πρώτοις* ex *priore MSto Syncelli Parisino* reposui. Sed sic antea emendare statueram propter illud *S. Joannis i. 16. καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν.* Confer et *Ephes. i. 23. Incisum post verbum ὑστερεῖ recte addidit Dindorfius nuperus editor Syncelli.*

Ibid. l. 6. *ἀνεπλήρωσεν ὁ Σωτῆρ*] Anno ætatis 31. crucis mortem Christum subiisse Africanus asserit Georgio teste pag. 325. Istos idcirco annos 31. aliis Mathusalæ 969. additis, chiliados integræ complementum, et mysticum numerum arbitratur reserare. GOARUS.

Ibid l. 7. *Εἰσὶ τρεῖς ὀμωνυμίαι*] Seth posteri fuerunt Enoch, Mathusala, Lamech. Totidem posteros fratris ejus Cain fuisse cognomines illis ait. Sed fallitur in Mathusala. Imposuit illi septuaginta interpretum editio, quæ pro Mathusael

posuit Mathusala. Jos. SCALIGER, qui in *Reliquiis Græcis Eusebiani Chronici posteriora* hæc Εἰσὶ τρεῖς &c. edidit, in pag. 4. sicut partem illorum, Οὗτος ἀπάντων &c. usque ad vocem ἔννέα.

P. 240. l. 7. τῶν ἀπὸ Καὶν] Ita ediderat Scaliger. Habet autem πῶς pro τῶν *Goarina Syncelli editio*. Nunc adde Dindorffianam.

VI.

Ibid. l. 15. 'Αδὰμ γενόμενος ἐτῶν σλ' &c.] Praemisit Africani istis verba quæ sequuntur Georgius Syncellus —— Οὗτος ἀποδειγμένου τοῦ χρόνου καθ' ὃν δὲ Ἐβερ τὸν Φαλὴκ ἐγέννησε δέκατον καὶ πέμπτον ὄντα ἀπὸ τοῦ 'Αδάμ· ἄξιον οἶμαι ἐκ παραλλήλου τῶν ἡμῶν ἐπιλογισθέντων ἐν δευτέρῳ κανονίῳ παραθέσθαι καὶ τὰ παρὰ τῷ 'Αφρικανῷ ἔτη ἔως τοῦδε χρίνου, καὶ ἀπὸ τοῦδε μέχρις 'Αβραὰμ· καὶ γὰρ προγενέστερος ὁ ἀνὴρ ὑπάρχει τοῦ Εὐσεβίου ἔτεσι ποιούσης. —— *Demonstrato tempore, quo Heber genuit Phalec ab Adamo quintum et decimum; ex adverso seriei jam positæ ac in propriam summam contractæ, aliam deinceps tabulam ex Africano; hic namque Eusebio annis circiter centum prior dignoscitur.* Interpretum LXX. computationem secutus est Africanus; cuius nomen huic ῥήσει cum Scaliger tum Goarus præfixit.

Ibid. l. 18. ἦτοι δεύτερον θάνατον] Edidit Scaliger, qui translulit hæc in *Eusebium* suum pag. 4. ἦτοι τὸν δ. θ. Mors Adami dicta est secunda ob priorem illam mortem, sive delictum ejus, unde jam ante mortalis fieri cœperat.

Ibid. l. 20. 'Απὸ 'Αδὰμ] Hoc ab Adami natalibus.

Ibid. l. 23. ἐτῶν ργ'.] Ita Goarus ad *marg.* Syncelli posuit pro ργ'. versionem τῶν ο'. secutus; jam enim monuerat Scaliger in *Notis in Eusebii Chron. Gr.* pag. 4. ubi hæc ab eo posita sunt, emendanda esse, quæ hic vitiosa sunt, ex chronographio septuaginta seniorum. In numeris enim Scaligerianis vitiose legitur supra lin. 20. σνε'. pro σε'. sicut in *Cod. Paris.* pr. erratum est, et infra l. 2. ρξδ'. pro ρξβ'. Et, ut obiter id notem, haud dubito, quin in Enos ætate Julius Hilarianus sæculi quarti auctor in libello suo *De Mundi Duratione*, quem

Petrus Pitheus primus edidit, ubi nunc legitur, *Enos anno 170. genuit Cainan*, §. 4. revera scripserit anno 190, quemadmodum res se habet apud Africanum, quippe cum Hilarianus ab Adami natalibus usque ad diluvium annos computaverit 2257. hosque non eum annotatore ejus in annos 2237. convertendos. vid. p. 235. tom. viii. *Biblioth. PP. Gallandianaæ*. In sequentibus Μαλελεὴλ pro Μαλαλεὴλ *Codex uterque Parisinus*.

P. 241. l. 6. Μαθουσάλα γενόμενος ἐτῶν ρπζ'. ἐγέννησεν τὸν Λάμεχ.] Hoe ἐτῶν ρπζ'. Goarus ad *marg.* reposuit ex ipsius Syncelli testimonio pag. 20. pro ρπζ', atque ego ex *codice altero Parisino* in textum idem vocavi; idque nunc fecit Dindorfius. Conferas et *Chronici Alexandrini* locum, quem ad Num. viii. exscripsi. Verba Syncelli hæc sunt p. 20. Τῷ χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ πεντηκοστῷ τετάρτῳ ἔτει τοῦ κόσμου, τινὰ δὲ τῶν ἀντιγράφων τῷ ἑκατοστῷ ὄγδοηκοστῷ ἑβδόμῳ ἔτει αὐτοῦ Μαθουσάλα φέρουσιν τὴν γέννησιν Λάμεχ· οἷς καὶ ὁ Ἀφρικανὸς ἀκολουθήσας &c. h. e. in annis Mathusalæ, non mundi, computandis, quippe quia Africano is fuit A. M. 1474, non 1454. Verum in pagg. illis 20, et 53. Syncellus pro numeris ρξζ'. quos in codicibus suis τῶν ο'. non autem ρπζ'. invenit, contra Africanum pugnat; variant enim de hac re horum interpretum exemplaria cum edita tum manuscripta. Antiqua autem et celebris est quæstio de Mathusalæ annis, quam ita proposuit Scaliger loco modo memorato. “Ab Adam ad natum Mathusalæ, secundum editionem LXX. Seniorum, colliguntur anni 1287. Accedant anni vitæ Mathusalæ 969. compo-“nuntur anni 2256. De quibus deductis annis ab Adam ad “Diluvium 2242, supersunt anni 14, quos post diluvium vixerit “Mathusalæ. Quod est absurdum.” p. 403. Notarum. Hæc Scaliger; atque idecirco plerique omnes breviorem adeunt chronologiam Hebræorum, qua vitetur hæc difficultas. Attamen eidem ἐναντιότητι medentur computationes Africani atque Eusebii, etsi diversis viis insistentium. Rem vero optime exposuit vir cl. Hieronymus de Prato in *Dissert.* cui tit. *De Chronicis Libris Duobus ab Eusebio Cœsariensi scriptis et editis*; Veronæ 1750. “Plerique ac pervulgati codices” (*τῶν LXX. intelligit De Prato*) “annos Mathusalæ ante generationem 167. post illam 802. tribuebant. at hæc computatio defendi non poterat, quin diceretur eum 14. vel 15. annis superstitem

" fuisse diluvio. Nonnulli codices, quos Africanus sequutus
 " est, annos 187. ante generationem, at 782. post illam eidem
 " tribuebant: ex quo computo sequebatur, ut diluvium anno
 " demum ab O. C. 2262. acciderit, sex nempe post mortuum
 " Mathusalem annis. De hujusmodi codicibus Syncellus scri-
 . " bit pag. 83. eos raros nec fide dignos fuisse: 'Ο μέντοι Ἀφρι-
 " κανὸς βσξβ'. ἐπελογίσατο ἐκ τινῶν σπανίων ἀντιγράφων οὕτω
 " περιέχοντων, οἷς οὐ χρὴ πείθεσθαι: ex his tamen codicibus
 " superest adhuc Alexandrinus antiquissimus et celeberrimus,
 " cui etiam consentit Aldina editio, atque aliæ. præterea hæc
 " lectio conformis omnino est Hebraico textui: itaque a Ca-
 " pello, Pezronio, et aliis nonnullis recentioribus, qui calculum
 " Græcorum codicum aut edisserunt, aut potiorem habent
 " Hebraico, approbatur. Verum Eusebius inivit viam quam-
 " dam medium inter utramque jam expressam; nam Mathu-
 " salæ ante Lamech natum annos 167. tribuit, juxta quidem
 " prioris generis codices, post autem annos 782. juxta alteros
 " ab Africano usurpatos. ex qua quidem ratione sequebatur,
 " ut Mathusalem sex ante diluvium annis obierit, itidem ut
 " ex computo Africani; diluvium autem ex receptissima apud
 " Græcos sententia inciderit in annum 2242. At enim illud
 " inde sequebatur incommodum, ut idem Mathusala annis
 " tantum 949. in universum vixerit: qua de caussa eam Syn-
 " cellus expludit." Ita vir cl. cap. ii. §. 4. p. 518. Vide et
 eund. §. 6. p. 523. Prosper quidem Aquitanus in *Chronico Integro* Mathusalæ annos 187. ante natales Lamechi attribuit, dum inconsequenter prorsus annos 2242. ab Adamo ad diluvium recenset, sed illinc istud fortasse colligendum est, vitiōse ibi legi annos 187. pro 167. p. 520. *Vetust. Lat. Chron.* a Roneallio editorum Patavii an. 1787. Et Quintus Julius Hilarianus, *De Mundi Duratione*, quem superius memoravi, primos Mathusalæ annos 167. invenit, pro quibus tamen substituendos vult annos 182, adnumeratis annis posterioribus Mathusalæ 787, ut vixisse diceretur universos 969, et jam ante diluvium mortuus fuisse. Patrocinatus denique est Africani numeris 187, dum τὰ ἀκριβῆ τῆς Γενέσεως βιβλία testem citat, *Chronici Alexandrini* Auctor, quem initio hujus notæ memoravi. In pag. quidem operis sui 114. Syncellus asserit, Africanum 989. annos pro 969. Mathusalæ assignasse, quanto

autem errore implicatus Syncellus Africano illud objecerit, ostendit Goarus ad locum. Et nunc demum de anno, quo Mathusala filium Lamech genuerit cum Africano contra Syncellum consentit et. Bredovius in *Dissertatione de Georgii Syncelli Chronologia*, quæ nuperæ Syncelli editioni adjecta est, p. 20.

VII.

P. 241. l. 16. Πλήθος ἀνθρώπων &c.] Huic ῥήσει titulus praefixus est apud Georgium Syncellum in *Chronographia* p. 19. Ἀφρικανοῦ περὶ τῶν Ἐγρηγόρων. Qua de voce hæc scribit Scaliger *Notis in Græca Eusebiani Chronicis*, ubi p. 403. primam hanc fragmenti sententiam attulit, πλήθος ἀνθρώπων voce συνῆλθον finitam lin. 17. “ — Hujusmodi Angelos ἐγρηγόρους vocarunt, ut est apud Cedrenum. vii. 11. 52. Et omnis angelus ἐγρηγορος dictus est. Clemens παιδαγωγοῦ β'. Μάκαριοι γὰρ οἱ ἐγρηγορότες εἰς αὐτὸν, σφᾶς αὐτοὺς ἀπεικάζοντες ἀγγέλοις, οὓς ἐγρηγόρους καλοῦμεν. Quare ita ab illis vocantur, ansam eis præbuit unicus Danielis locus iv. 10: ubi pro Angelo textus habet ρψ EIP, id est vigil. Scholion: τὸ δὲ Εἶρ, οὐδὲν ἔτερον, ἢ ἐγρηγορὸς, καὶ ἄγρυπνος, ἐρμηνεύεται. Aliud: ἀντὶ τοῦ Εἶρ οἱ ὅ. ἀγγέλον ἡρμήνευσαν. οἱ δὲ λοιποὶ ἐγρηγορον.” Hæc Scaliger p. 404. *Notar.* Ex voce autem Εἶρ deducta est a nonnullis Iris Deorum ἀγγελος apud poetas. Vid. not. ad Hesychii glossam, *Iris* ἢ Θεός. ἀγγελος. Tantum addam, titulum esse *Versionis Theodotioneæ libri Danielis* in Codice Chisiano, Romæ anno 1772 typis impresso, τὸ Εἶρ ἄγρυπνος Δανιὴλ, p. 124. de quo quidem titulo atque his egregoris multa præmisit editor ejusdem clarissimus.

Ibid. l. 17. ἐν ἐνίοις ἀντιγράφοις εὑρον, οἱ νιὸι τοῦ Θεοῦ] Sic in comm. 2. cap. vi. *Genes.* τῶν ο'. edd. legunt omnes præter illas ex codice Alexandrino expressas; is enim codex consentientibus aliis quoque libris, nonnullisque patribus, οἱ ἀγγελοι τοῦ Θεοῦ habet. Atque in hunc modum interpretatos esse locum patres omnes Antenicænos, qui hæc verba adduxerint, notissimum est; illa, ni fallor, secutos in comm. 6. et 7. epistolæ Judæ ab apostolo aliunde producta. Solus mihi

excipiendus videtur Africanus in hoc loco, et fortasse Origenes lib. v. *Contra Celsum*, cap. 55. qui verba ad animum vitæ corporeæ cupidum Philonem secutus traxit, sed hoc more suo faciens, sicut in tomo vi. *Comment. in Joan.* cap. 25. nam in tomo xiii. *ejusd. Comm.* cap. 37. communem sententiam amplexus hæc scripsit; οὐ μόνος δὲ ὁ ἀνθρωπος ἔξεπεσεν ἐκ τελείου ἐπὶ τὸ ἀτελὲς, ἀλλὰ καὶ ἰδόντες οἱ νιὸι τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας.

P. 241. l. 19. μνθεύεται δὲ, ὡς οἶμαι, ἀπὸ τοῦ Σὴθ &c.] Verba quæ sequuntur a Goaro in *margine Syncelli*, undecunque ab eo desumpta, posita sunt, μνθεύεται δὲ ὡς οἶμαι ὑπὸ τοῦ πνεύματος, ὅτι οἱ νιὸι Θεοῦ ἀπὸ τοῦ Σὴθ προσαγορεύονται. Quæ in versione sua idem ille secutus est; mihi vero nihil hoc loco mutandum videtur, si post οἶμαι plene distinguatur, et οἱ μὲν, verbo οἶμαι nunc absorptum, vocibus ἀπὸ τοῦ Σὴθ præfigatur. Ceterum eleganter Africanus scripsit μνθεύεται, hoc, opinor, sensu, *involutro mysticæ appellationis veritas occulitur*. Similemque interdum subjectam esse notionem substantivo μνθος, ad Platonis *Gorgiam* §. 60. notavi.

Ibid. l. 23. ἀποκαλεῖ] Pro ἀποκαλεῖν Goarus ad marg. *Syncelli* ἀποκαλεῖ habet, quod constructione verborum postulari videtur; suadere tamen videntur infinitivi modi qui sequuntur, hæc sisti ad modum quo ab aliquo literatore ex opere Africani olim excerpta fuerant. Nunc ἀποκαλεῖ nupera *Syncelli* editio recepit, perinde ac τὸ articulum sequentem.

P. 242. l. 1. τὸ τῆς φύσεως ἀνόμοιον] Articulum τὸ addidi ex *MSto priore Parisino* desumptum.

Ibid. l. 2. τὴν ἀγανάκτησιν ποιήσασθαι τὸν Θεόν] Dixerat Africanus tradere S. Scripturam, τὴν ἀγανάκτησιν ποιήσασθαι τὸν Θεόν, h. e. ni fallor, *Deum indignatum esse*, seu, *iram intra se concepisse*. Spectatur *Genesis* vi. 6. καὶ ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς, ὅτι ἐποίησε τὸν ἀνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς καὶ διενοήθη. Goarus autem ad *marg. Syncelli* posuit: εἰς ἀγανάκτησιν κινήσασθαι τὸν Θεόν.

Ibid. l. 3. εἰ δὲ ἐπ’ ἀγγέλων νοοῦτο ἔχειν τούτους] Modo loci sensus sit, *sin vero de angelis hoc dictum esse intelligitur*, et τοῦτο pro τούτοις legatur, nulla præterea mutatione hic opus esse videtur, etsi in sequentibus τῶν pro τοὺς scribi in *Syncelli Cod. Paris. priori* dicatur.

Ibid. l. 4. ἔτι δὲ] Goarus ad *marg.* posuit, unde accepta,

ignoro ἐσχολακότας συνιέναι χρὴ οὐς τῶν ἀστρων κινήσεως, καὶ τῶν μετεώρων τὴν γνῶσιν ταῖς γνναιξὶ παραδεδωκέναι λέγει, ἀφ' ἔτη &c. Sed eorundem ope suppleri debere voces ἐσχολακότας συνιέναι χρὴ, ante illas τῶν μετεώρων ponendas, nunc arbitror. Similia autem istorum Africani dictorum protulit Julius Pollux in *Hist. Phys.* p. 22. ed. Bianeon. p. 61. ed. Hardt.

P. 242. l. 4. ἀριθμῶν κινήσεως] Habet Olympiodorus *Præfatione Scholiis in Gorgiam Platonis* præmissa, κάκεῦσε γίνονται ἐντεύξεις καὶ θεωρημάτων κινήσεις. §. 2. Hoe igitur Africani loco significari puto numerorum investigationem. Atque huc pertinent Ciceronis illa in Lib. ii. *De Dicinazione* cap. 6. *Solis defensionis itemque lunæ, prædicuntur in multos annos ab iis*, qui siderum cursum et motus numeris persequuntur.

Ibid. l. 6. τῶν μετεώρων ταῖς γνναιξὶ τὴν γνῶσιν παραδεδωκέναι] Clemens Alex. *Strom.* v. cap. 1. οἱ ἄγγελοι ἐκεῖνοι οἱ τὸν ἄγρῳ κλῆρον εἰληχότες, κατολισθήσαντες εἰς ἡδονὰς, ἐξεῖπον τὰ ἀπόρρητα ταῖς γνναιξὶν, ὅσα τε εἰς γνῶσιν αὐτῶν ἀφῆκτο, κρυπτόντων τῶν ἄλλων ἀγγέλων, μᾶλλον δὲ τηρούντων εἰς τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν ἐκεῖθεν ἡ τῆς προοίας διδασκαλία ἐρρύη, καὶ ἡ τῶν μετεώρων ἀποκάλυψις. p. 650. ed. Potteri. Similia habet Tertullianus *De Cultu Fœm.* lib. I. cap. 1. et *Apologet.* fine cap. 35. et *de Idololatria*, c. 9. Cyprianusque *De Habitu Virginum* p. 90. Sed omnia hæc, atque plura hujusmodi, ex apocrypho libro Enochii desumpta videntur esse, eujus nobile fragmentum, quod servaverat Syncellus, a Scaligerio in *Notis* editum est ad *Græca Eusebii Chron.* p. 404. &c. Longe vero lateque per orientem sparsa sunt hoc genus deliria. Ipse autem Enochii liber tamdiu perditus nunc demum opera viri reverendissimi orbi restitutus est. Nuperrime enim versionem ejus Æthiopicam, tum vero aliam ex ea in Anglicam linguam interpretationem, edidit Ricardus Laurence, ultimus, proh pudor! archiepiscopus Casseliensis. Alterum vero librum apocryphum, *Ascensionem Isaiæ*, ab eodem præsule publici juris factum supra commemoravi sub finem Notarum in HEGESIPPUM.

Ibid. l. 7. ἐποιήσαντο παῖδας] Ita ex *MSto Parisiensi* pro ἐποίησαν τοὺς παῖδας edidi. Quod et nunc fecit Dindorfius in nupera editione Syncelli.

Ibid. l. 9. ἔτη κατακλυσμῷ] Additur apud *Syncellum* pag. 20.

vox ἄπιστον, qua ibidem concluditur hoc fragmentum. Quum vero augenda sit hæc ῥῆσις accessione alterius excerpti in p. 21. quod sic incipit, "Εγνω πᾶν δὲ Θεὸς ἀφάνισαι ζῷων γένος ἐν κατακλυσμῷ, ἀπειλήσας καὶ τολμῶν. ubi vox abest ἄπιστον, eandem tanquam huic loco minus commodam, et ex margine fortasse olim advectam, rejiciendam putavi. Confer *Genes.* vi. 7.

P. 243. l. 2. ἐπὶ τὰ ὅρη Ἀρաράτ] *Genesis* viii. 3. καὶ ἐκάθισεν ἡ κιβωτὸς — ἐπὶ τὰ ὅρη τὰ Ἀραράτ. Ubiunque apud S. Scripturam commemoretur Ararat, ibi Armeniam intelligendam esse, alii fere omnes consentiunt.

Ibid. l. 3. ἐν Παρθίᾳ εἶναι] Imo in Armenia: nisi librarius cunctis authoribus certior vaticinetur. Cedrenus ex Georgio; τὰ ὅρη Ἀραράτ ἵσμεν ἐν Παρθίᾳ τῆς Ἀρμενίας εἶναι, τινὲς δέ φασιν ἐν Κελαιναῖς τῆς Φρυγίας. [p. 10. ed. Paris.] Author ipse (scil. Georgius postea p. 73.) ἐπὶ τὰ ὅρη τοῦ Ἀραράτ, τοῦτ' ἔστι τῆς Ἀρμενίας. GOAR. At vero *Parthiam* scribere Africano licet, nam locum arcæ appulsi celebrem, Mediaeque conterminum, illis temporibus Parthico imperio paruisse constat. Ita regiones omnes a flumine Indo usque ad Tigrim generaliter *Parthiam dici*, tradit Orosius, *Hist. lib. I. cap. ii. p. 14. ed. Ha- vercamp.* Habet porro Epiphanius *Adv. Hær. lib. I. t. I. c. iv. p. 5.* post *Genesis* locum allatum—ἐν τοῖς ὅρεσι τοῖς Ἀραράτ, ἀναμέσον Ἀρμενίων καὶ Καρδνέων ἐν τῷ Λονβάρδῳ καλουμένῳ. — Et paulo post,—ἐπεκτεινόμενοι δὲ καὶ πρόσω βαίνοντες ἀπὸ τοῦ Λονβάρδου καὶ ὁρίων τῆς Ἀρμενίας, τούτεστιν Ἀραράτ τῆς χώρας, γίνονται ἐν πεδίῳ Σεναὰρ ἐνθά που ἐπελέξαντο· κεῖται δὲ αὐτῇ ἡ Σεναὰρ νυνὶ ἐν χώρᾳ τῇ Περσικῇ. p. 6. Eusebiusque ait in *Chronico*, *isti montes in Armenia superiore sunt secus Persas*; ad quos jam translatum fuerat Parthicum imperium. Et de eorum situ Chardini ac Thevenotii *itineraria consulenda sunt*. De monte vero Ararat, et ciboti ad illum appulsi, ita Philostorgius *Hist. Eccl. lib. iii. cap. 8.* 'Ο δέ Εὐφράτης πόταμος ἐξ Ἀρμενίων κατὰ τὸ προφανὲς ἀνατέλλει. ἐνθα τὸ ὅρος ἔστι τὸ Ἀραράτ, ἔτι καὶ πρὸς Ἀρμενίων οὔτω καλούμενον. ἐφ' οὐ καὶ τὴν κιβωτὸν ἰδρυνθῆναι φησὶν ἡ γραφή· ἡς ἄχρι καὶ νῦν εἶναι φασὶν οὐ μικρὰ λείψανα τῶν τε ἔνδων, καὶ τῶν ἥλων ἐκεῖτε σωζόμενα. Credat, qui volet; etsi simile quid Eusebius ex Josepho aliisque scriptoribus in *Onomastico suo Urbium et Loc. S. Scripturae* retulit, p. 20. ed. Amst. illique

auctores a Grotio ad lib. suum *De Veritate Rel. Christ.* I. 16. p. 58. ed. Cleriei allati; nec multum me movet testimonium ab eremita illo montis Ararat incola conscriptum, quod cum ab eo Joanni Struyesio datum esset anno saeculi decimi septimi septuagesimo, postea ab hoc viro in *Itinerario* suo repositum est in cap. xviii. p. 216. Anglice Versionis. Ceterum id, quod refert Africanus de Celænis, cl. Bryantii firmat opinionem in *Analysi Mythol. Antiquæ* vol. ii. p. 232. prolatam, qui ex solis oraculis Sibyllinis colligit, olim traditum fuisse, arcam Noachi prope Apameam, minoris Phrygiae urbem, ante appellatam Celænas, deinde Ciboton, substitisse; qua quidem re satis explicari posse putat figuræ illas aversa parte numi Apameensis insculptas. Verbum interim εἶναι post vocem Παρθίων lin. 3. ex Cedreno addidi.

P. 243. l. 6. οἱ δὲ ἐξηλθον] Ex *MSto Parisiensi* ἐξηλθον pro ἐξελθόντες reposui, quod et nunc fecit Dindorfius. Goarus vero redundare τε putaverat post εὐλογοῦνται lin. 8.

Ibid. κατὰ συγγένιας—καὶ οὐχ—κατὰ γένη] Nihil hinc mysticum cum Africano erue, nam ex S. Scriptura constat, arcam ingressa esse animalia non tantum κατὰ γένη, sed etiam δύο καὶ δύο, ἄρσεν καὶ θῆλυ, sive κατὰ συγγένιας: immo vero eadem egressa esse κατὰ γένος, notum est ex comm. 19. cap. viii. *Genesis*; hoc tamen κατὰ γένος a codicibus nonnullis abesse, memoravit cl. Holmesius ad loc. Conf. cap. vii. comm. 9, 15, 16.

VIII.

Ibid. l. 23. Νῶε ἦν ἐτῶν χ'. &c.] Idem in priore quoque ῥήσει ex S. Scriptura refert Africanus hujus pag. lin. 1. Vox autem Ἀφρικανοῦ huic ῥήσει apud *Georgium* præfixa est.

Ibid. l. 25. βσξβ'. ἔτη] Paulo ante Georgius ipse dixerat; Ἀπὸ Ἀδὰμ ἔως τοῦ κατακλυσμοῦ ἔτη βσμβ'. Dum discrepant Eusebiana ista annis 20. ab Africani numeris, orta est hæc differentia ex annis, quos Mathusala jam vixisse dicitur, quo tempore genuit Lamechum. Vid. not. ad Num. vi. p. 242. Idem quoque placitum Africano attribuit *Chronici Paschalis* seu *Alexandrini* auctor his verbis: Ἐν τῷ ἐκατοστῷ ἔτει τοῦ

Σὴμ. ἔξακοσιοστῷ δὲ τοῦ Νῶε, καὶ βσξβ'. ἔτει γενέσεως κόσμου ἐγένετο ὁ κατακλυσμὸς ἐπὶ τῆς γῆς. τοσαῦτα δὲ μέχρι τὸν (for. τοῦδε) ἐνταῦθα καὶ ὁ Ἀφρικανὸς συνήγαγεν, ἐπειδὴ καὶ τὰ ἀκριβῆ τῆς Γενέσεως βιβλία ρπζ'. φαίνει τοῦ Μαθουσάλα ἔτη, καὶ οὕτως αὐτὸν γεννήσαι τὸν Λάμεχ. p. 21. ed. Ducangii, p. 36. ed. nov. Similiter Epiphanius, *Adv. Hæres* I. 1. postquam narravit, in arca servatum Noe fuisse, haec habet, καὶ οὕτω παρῆλθε δεκάτη γενεὰ δι' ἑτῶν δισχιλίων διακοσίων ἔξηκονταδύο. καὶ ὁ κατακλυσμὸς πέπανται. n. 4. p. 5. ed. Petavii. Joseppus itidem, saeculi quinti, vel sexti fortasse, scriptor in *Libello suo Memoriali* a J. A. Fabricio primum edito in *Bibliotheca Græca*, deinde a Venetis *Appendici Bibliothecæ Patrum Gallandianæ* addito, capite ejus 150, (ubi eum periodo Alexandrina, cumque Græcis hanc Africani chronologiam sequentibus, signantur anni ad incarnationem Christi a condito mundo 5500.) itidem annos 2262. ab Adam ad Noe computat.

IX.

P. 244. l. 2. Μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν &c.] Præfixum est Ἀφρικανοῦ nomen apud *Georgium Syncellum* p. 86. Hæc autem ante Syncellum editum a Scaliger in *Eusebiana sua* pag. 9. partim relata fuerant.

Ibid. l. 3. Ἀρφαξᾶδ δὲ γενόμενος] Particulam δὲ a Goaro omissam præstabat Scaliger, quem tueruntur *MSSti Parisini*, eandemque nunc recepit Dindorfius.

Ibid. γεννᾷ τὸν Σαλᾶ] Neque Africanus neque Eusebius τὸν δεύτερον Καΐνᾶν recensent in posteritate Sem, quem præter auctoritatem Hebraici tam Judæorum, quam Samaritarum, codicis editio septuaginta Seniorum posuit: quod nemo scire neque unde hauserint potuit, neque cur posuerint, hactenus causam reddere. Extat quoque in genealogia Messiae apud Lucam. Quare est locus, qui valde interpretes tum veteres, tum novos torsit. — Atqui neque Africanus neque Eusebius soli hoc fecerunt; exemplo enim vel eorum, vel antiquiorum, chronologi hunc Kaïnan, quem Judæi et Samaritæ ignorant, omiserunt, neque Epiphanius agnoscit hæresi Melchisedicarum p. 205. SCALIGER in *Græca Eusebii*, p. 409. Reete

dubites, an Cainan istum ipsi interpretes Graeci in versione sua ab initio habuerint. Certe neque Africanus, nec fortasse Eusebius, in codicibus suis $\tau\omega\nu\circ'$. cundem invenisse videntur. Consulas præter alios cl. virum Hieron. De Prato in *Dissert.* supra laudata p. 365. *De Duobus Libris Chronicis Euseb.* ubi in cap. iii. *Observatt.* de Cainan secundo fuse disputavit. Merentur autem, ut conferantur de additamento isto Grabius in Opuse. *De Vitiis LXX.* *Interp.* ante *Origenis acrum illatis* p. 25. et p. 40. atque Usserius *De Chronol.* *Sacr.* c. vi. Ad Eusebium tamen quod attinet, illum non omisisse annos Cainanis, ait se adhuc putare, nec Syncelli verbis saepius hoc Eusebio objicientis moveri, eruditissimus Pearsonius in *Epistola ad Ede. Bernardum* a cl. Hearnio edita in *Praefat.* sua ante *Thomæ Sprotti Chronicon*, p. xlviii. Saltem in Hieronymiana *Chronici Eusebiani* Versione hujus Cainan annos extare videbis. At vero in archetypo Graeco nullum olim extitisse hoc loco Cainan, nunc demonstrat Armenia Chronicus hujus interpretatio. Immo vero inde constat, neque in codice $\tau\omega\nu\circ'$. hunc Cainan repertum esse, quo usus est Eusebius, cum tota nominum series secundum eorum versionem posita esse dicatur. Cons. edit. ejus Aucherianam Venetiis an. 1818. typis impressam, Vol. I. pag. 181.

P. 244. l. 3. $\beta\tau\zeta\zeta'$.] Numeri huic loco atque nominibus Sala, Heber, Phaleco subjecti annum a mundo condito pro Africani rationibus designant.

Ibid. l. 8. Φαλὲκ—οῦτως ἐπικληθέντα διὰ τὸ &c.] *Genes.* x 25. Καὶ τῷ Ἐβερ (quem Epiphanius lib I. i. *Adv. Hæres.* n. 4. εὐλαβῆ καὶ θεοσεβῆ appellat) ἐγεννήθησαν δύο νιοὶ, ὅνομα τῷ ἐν Φαλέγ· ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ διεμερίσθη ἡ γῆ &c. τὸν pro τὸ mendose *Syncellus*, quem corrigunt Scaliger et *MSSti Parisienses*. Mox 'Payāñ quod habent *LXX.* *Interp.* bis posui ex *MS. Paris. posteriore* pro 'Payámu.

Ibid. l. 11. ἔτη γ'.] Georgius addidit: κατὰ δὲ Εὐσέβιον βῆπ'. h. e. secundum Eusebium 2980. demptis nimirum viginti annis quos addunt, cum Africanus, tum vero editiones quædam codicesque scripti $\tau\omega\nu\circ'$. temporis τῆς παιδοποιίας Mathusalæ. Attamen veri numeri Eusebiani sunt 2982, unde fit, ut ab Africani illis 3000. differant annis tantum 18; suppressit autem Africanus duos illos ante natum Arphaxad annos causa

latet. Prorsus vero convenienter cum Africani summa 3000, aliisque ejusdem chronologi rationibus a plerisque omnibus olim receptis, haec scribit Eustathius *Comment. in Hexaem.* Γίνεται οὖν ἀπὸ Ἀδὰμ ἐπὶ τὴν τελευτὴν Φαλὲκ ἔτη τρισχίλια· ἐπὶ δὲ τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν καὶ ἀνάστασιν ἔτη πεντασχίλια, καὶ πεντακόσια τριάκοντα ἔν. p. 55. ed. Allatii. Vid. Num. x. fin. p. 246. et Num. l. p. 306.

P. 244. l. 14. Θάρα ο'. ἐτῶν ὅν] Goarus hic et supra posuit ad marg. Θάρρα. Sed Θάρα cum simplici ρ praestant plurima exemplaria τῶν ο'. cum edita tum scripta. Ceterum, etsi aliter sensit Africanus, ut ex his Syncelli verbis patet in pag. 92. Ἀφρικανὸς ἀπὸ Ἀδὰμ ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος Ἀβραὰμ ἐτη γραψ. ἐπελογίσατο, Thara tamen Abrahamum filiorum suorum natu minimum genuisse anno ætatis suæ 130. non 70. videtur. Vide Usserii *Chronol. Sacr.* c. vii.

Ibid. Ἀρράν] Ita plerique τῶν ο'. codices editi scripti-que, MStus *Syncellus posterior Parisinus*, Scaliger in *Eusebianis*, Goarusque ad marg. *Syncelli*, in cuius tamen textu extat Ἀρὰμ, quod habent nonnulli τῶν ο'. codices, plures autem Ἀρράμ, quemadmodum MS. *Syncellus prior Parisinus*. Ἀρράν nunc edidit Dindorfius.

Ibid. l. 15. Τῷ γροζ'. ἐτει—γῆς] Hoc Africani ex p. 93. *Syncelli* hue transferendum duxi, quia desiderabatur hoc loco aliquid de Abrahami profectione, cum annos vixisset 75. Praefixus autem hic titulus est, Κατὰ Ἀφρικανόν. Et liquido ostendit istae Africani esse verba Prosper Aquitanus in *Chronico Integro*, qui annos 3387. ab Adam ad usque primum promissionis annum computat, non autem Africani istos 3277. quia annos 130. τοῦ δευτέρου Cainan, quos reliquit Africanus, in computo suo addidit, contra neglectis viginti illis Matusalæ de quibus ad Num. vi. p. 365. ubi dixi eundem Prosperum annos 2242, non, ut statuerat Africanus, 2262, ab Adamo ad diluvium signasse. Itaque reliqui numeri 110, si modo Africani illis 3277. addantur, Prosperi summam annorum 3387. confient.

Ibid. l. 17. Ἔνθεν ἄρχεται—τοῦ προειρημένου.] Apud *Syncellum* pag. 99. haec verba extant proxime ante illa, Συνάγεται τοίνυν &c. quæ non solum ibi, sed et hie in pag. 86. posita sunt. Eodem igitur ordine edenda illa curavi, contra quam

fecit Scaliger, qui haec verba ἔρθεν ἄρχεται &c. alteri loco Συνάγεται τοίνυν &c. subjunxit. Praefixus autem titulus est istis, 'Αφρικανοῦ περὶ Ἀβραάμ.

P. 244. l. 17. 'Εβραιοι γὰρ οἱ περάταιέρμηνεύονται] Et haec quoque aliorum veterum opinio fuit, Hebraeos non ab Eber filio Sala dietos, quod sane locum non habet, sed a verbo Hebraeo, quod significat περᾶσαι, aut a præpositione רְבָעֵן vel רְבָעֵן πέρα, unde Hebrei, tanquam περάται, quod nimirum Abraham patriarcha Hebraeorum transeuphratensis fuerit. Aliter Περάται dici possunt, ἀπὸ τῆς Περαίας, ut περάται ἀπὸ τοῦ πέρα. Nam utraque regio tam ea, quae trans Jordanem, quam quae trans Euphratem, περαία dicebatur, et homines utriusque περαῖται. Apud Josephum ἀλώσ. lib. ii. cap. 42. τῷ δὲ ἄρχοντι τότε τῆς Ἰδονυμαίας Νήγερι γένος δὲ ἦν ἐκ τῆς περὶ Ἰορδάνην περαίας. διὸ καὶ Περαῖτης ἐπεκαλεῖτο. Pseudohegesippus hunc locum Josephi vertens inepit transeuphratensem intellexit, quum transjordanensem, Josephus intellexerit. De transeuphratensibus Ezra lib. iv. 11. Num. xxiv. 24. ubi רְבָעֵן πέρας, ἀντὶ τῆς περαίας, SCALIGER. p. 410. Favent huic interpretationi οἱ ο'. qui Genes. xiv. 13. ita verterunt, Παραγενόμενος δὲ τῶν ἀνασωθέντων τις ἀπήγγειλεν Ἀβράμ τῷ περάτῃ, &c. Vide autem Bochartum contra disputantem in *Phaleg.* lib. ii. cap. 14. et Montfauc. ad *Hexapl.* ad locum.

Ibid. l. 18. διαπεράσαντος] Ita Syncelli MSS*ti Parisini*, atque ita ediderat Scaliger. Sed in Syncelli *textu* legitur διαπεράσαντο, ubi ad *marg.* emendavit Goarus οἱ διαπεράσαντο ad-dito μετ' ante Ἀβραάμ. Cedrenus vero *Hist. Compend.* p. 27. ed. nov. p. 49. loci sensum ita dedit; διαπεράσας δὲ (Abraham) τὸν Εὐφράτην, τὴν προσωνυμίαν ἔλαβεν, 'Εβραιοι γὰρ περάται λέγονται. οἱ δὲ, ἀπὸ Ἔβρη λέγοντις αὐτοὺς καλεῖσθαι 'Εβραιούς.

P. 245. l. 3. τῆς κατηγελμένης] Edidit Scaliger τῆς κατεπηγελμένης. Syncellus quidem priore loco pag. 86. habet ἐπηγελμένης, ut supra in lin. 16. Sed κατηγελμένης illo Syncelli loco *MSS. Parisienses*.

Ibid. l. 5. ἔτη ,αιε'.] Scaliger posuit annos ३५५. 915. sed eos perperam collectos fuisse, ex numerorum collatione facile apparet. Ostendere id quoque supersedeo, quum longa esset expositio quî factum sit, ut in Notis vir summus affirmaret,

Africani rationes ab Eusebianis superari annis 7, dum contra illæ Africani alteras excedunt annis 18.

P. 245.l. 5. ἔτη γε σοζ'.] Testatus est Syncellus pagg. 54. et 92. Africanum a mundo condito ad primum annum vitæ Abrahami annos 3202. computasse, quibus si ætatem addas patriarchæ vocati in terram Canaan, cum annos natus esset 75. summa conficietur annorum hic memorata 3277. Et huic quidem sumimæ omnes ac singuli numeri in hoc laterculo positi quam optime conveniunt. Eadem porro computatio Joseppo illi olim placuit, cuius opusculum ad Num. viii. p. 372. commemoravi. Conveniunt et numeri Epiphanii, loco ibidem indicato, in quo annos 3332. ad usque Abramini natales computat, additis nimirum annis illis τοῦ δευτέρου Cainan, quos omittere solet Africanus. Confer et Epiphanii cap. 8. De annis interea sexaginta, quos perdidisse Africanus, pariter atque alii veteres, censemur, propter Abramini natales, citius quam oportebat, ab eo constitutos, hoc est anno patris Tharæ 70, pro 130, consulendi sunt chronologi; magis enim quinam fuerint Africani numeri, quam qui debuissent esse, mihi curæ fuit expondere.

X.

Ibid. l. 14. Αἰγύπτιοι μὲν οὖν &c.] Apud *Syncellum* præfixus est titulus: Ἀφρικανοῦ. Περὶ τῆς τῶν Αἰγυπτίων καὶ Χαλδαίων μνθώδους χρονολογίας. Scaliger in pag. 8. *Eusebiani* sui *Chronici* eandem hanc Africani ῥήσιν posuerat.

Ibid. ἐπὶ τὸ κομπωδέστερον χρόνων περιττὰς περιόδους] Ita ediderat Scaliger, sed τῶν pro τῷ, et περὶ τὰς pro περιττὰς, mendose habet *Syncelli textus Goarinus*, ubi in *marg.* positum est, ἐπὶ τῶν χρόνων κομπωδέστερον φλυαροῦντες.

Ibid. l. 16. ὃς τινες τῶν ταῦτα ἀκριβοῦν δοξάντων συστέλλοντες] Confer *Syncell.* pag. 18. Et narrasse olim nonnullos annum antiquissimum Aegyptiis unius tantum fuisse mensis, seu ἐνιαυτὸν σεληναῖον, ex Diodoro Siculo, Plinio, Varrone, Proclo in *Timaeum Platonis*, ostendit vir doctissimus Jacobus Perizonius Aegypt. Orig. cap. ii. p. 20. &c. Nunc rescire licet, quæ de convenientia horum lunarium apud Aegyptios annorum cum Hebreæ ante diluvium Chronologia sibi collegerit Eu-

sebius, disertam hae de re mentionem faciente *Armenia Chronicæ Eusebiani Interpretatione* in Vol. I. p. 201. edit. Aucher. aliisque locis. Denique brevia quædam de numeris ac periodis Ægyptiorum et Chaldaeorum præstantissimus Pearsonius annotavit ad *Expositionem suam Symboli*, Artie. I. p. 59.

P. 245. l. 20. οἱ παρὰ Πλάτωνα ἱερεῖς εἰς Σόλωνα &c.] Locus est in *Timæo Platonis*. Τῆς δὲ ἐιθάδε διακοσμήσεως παρ' ἡμῖν (de Ægypto sacerdotes hæc narrant Atheniensi Soloni) ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν ὀκτάκις χιλίων ἑτῶν ἀριθμὸς γέγραπται, περὶ δὲ τῶν ἐννακισχιλίᾳ ἔτη γεγονότων πολιτῶν σοι δηλώσω διὰ βραχέων, νόμους τε, καὶ τῶν ἔργων σύντοῖς δὲ κάλλιστον ἐπράχθη. p. 23. ed. H. Steph. De septem vero et decem annorum millibus usque ad Amasini regem post Herculem unum de Diis duodecim crepasse Ægyptios, refert Herodotus, L. ii. *Hist.* cap. 43.

P. 246. l. 1. τί δεῖ καὶ λέγειν] Particulam καὶ ex *MSto Syncelli Parisiensi* addidi. Supra Sealiger habet καὶ τὸν πρὸ ἢ τὸν. De re ipsa adi Ciceronis Lib. I. *De Divinat.* c. 19. atque Davisium ad loc.

Ibid. τὸ ἀνέκαθεν γεγονότες, ἀπὸ Ἀβραὰμ ἀρξάμενοι] Habet Goarus ad *marg.* sed minus bene, γεγονότες ἀπὸ Ἀβραὰμ, τὸ ἀνέκαθεν ἀρξάμενοι.

Ibid. l. 3. μετὰ τοῦ ἀληθοῦς] Legend. opinor. κατὰ τοῦ ἀλ.

Ibid. l. 8. παραδεδώκασιν] Sequitur apud *Syncellum laterculum* decem regum Chaldaeorum, quod quidem in Africani *Chronicis* olim extitisse viri docti quidam opinantur; neque vero id pro certo statuendum esse videtur, cum potuerit ipse Eusebius, in cuius *Chronicis* idem existit vel ex Apollodoro, vel aliunde, illud depromere. Cons. *Chron.* ejus Lib. priorem cap. 1. pag. 5. edit. Maianæ ed. Rom. 1833.

XI.

Ibid. l. 17. DYNASTIE ÆGYPTIÆ] Magni habendæ essent regum Ægyptiorum Dynastiæ, quæ ex historia Manethonis sacerdotis Ægyptii ab Africano Eusebioque olim collectæ sunt, præsertim si aut certæ fidei illas esse sinerent argumenta contraria ex ipsis Dynastiis petenda, aut satis sani superessent numeri cum in singulorum regum annis, tum in summis om-

nium annorum collectis, inventi. Præstantissimum et nunquam satis laudatum monumentum easdem appellat Scaliger Prolegom. in Eusebii *Chronica* fol. 3. Aitque vir cl. Joannes Marshamus initio ipso *Chronici* sui *Canonis*, “ quicquid supelletilis “ hodie superest ad instaurandas Ægyptiorum origines, id “ fere totum deberi Syncello.” Syncellus nempe, postquam nonnulla ex veteri quodam Chronico desumpta, Eratosthenis Catalogum Thebanorum regum, seriemque regum Ægypti, unde unde istam hauserit, dedit, Dynastias hasce Ægyptias ex Africani Eusebiique operibus exhibuit. Verum luculenter ostendit cl. Perizonius in *Investigatione Ægyptiarum Originum*, quam fere omnia in his catalogis occurrant turbata, confusa, corrupta, et saepissime a se ipsis et invicem discrepantia, cum in regum nominibus et serie et annis, tum in annorum collectorum summis; idque per magnam operis sui partem persecutus, potissimum in capite quarto rem ob oculos lectoribus clare proposuit. Sed de his rebus multa erudite atque subtiliter causâ eruendarum Ægyptiarum antiquitatum vel hodie disputari solet. Mihi vero id maxime in animo fuit, ut Manethonis Dynastias, quales ab Africano olim in Chronico suo exhibitæ fuissent, ceteris ejusdem *Chronici* fragmentis adjicerem. Cumque ad Manethonem Dynastiæ illæ ab Eusebio collectæ pariter pertinerent, eas cum his Africani conferendas esse censui, ut ex alteris alteræ, si fieri potest, emendentur ac corrigantur, quippe quæ apud Georgium illum Syncellum alteræ alteris succedunt, et a Scaligero utræque ex Syncelliano opere, antequam id typis a Goaro mandatum erat, in *Thesauro suo Temporum Eusebiano* non uno tantum loco collocatæ sunt. MSStos Parisienses Syncelli taceo, de quibus supra in notis egi ad initium hujus *Chronici* p. 358. Ad hæc neque Eusebii *Chronica* a S. Hieronymo Latine versa neglexi, in quibus nonnullæ quidem harum Dynastiarum sitæ sunt; neque fragmenta posthabui Manethonis, quæ servavit Josephus in lib. primo Operis sui *Contra Apionem* res Dynastiæ decimæ octavæ completentia, cumque Africani nominibus atque annis singulorum regum satis bene convenientia. Quæ quidem nomina atque annos sistit ex Josepho lectoribus suis S. Theophilus Antiochenus in lib. iii. *ad Autolycum*, sed mendose admodum ibi nunc existentia. Quæ autem regum series apud Syncellum

præterea extant, cas variae lectionis eruentæ causâ conferro cum Dynastiis istis omisi, utpote quæ aliis praeter Manethonem scriptoribus debentur.

P. 246. l. 23. μετὰ τὸν κατακλυσμὸν] Sic se habet titulus apud Syncellum. Quamquam Africanus Dynastias hasce in Ægypto extitisse post Noachi diluvium procul omni dubio intellexit; regum tamen in singulis ejus Dynastiis anni, prout nunc habentur numeri, duplo fere superant computationem temporis ab ipso Africano constitutam inter diluvium et Persicam, quæ ultima est, Dynastiam. Nec tamen ille, qui annorum summas simul collegit, sive Africanus fuerit, sive alius quispiam, aliquas Dynastias simul extitisse affirmavit, nam de tempore omni Dynastiarum a Manethone computato contrarium quid scribit Syncellus pag. 52. (quod tamen verum possit esse, saltem a multis chronologis idem statutum est) sed unam alteri fecit ordine temporis successisse, ita ut una annorum summa ex annis omnium Dynastiarum conficiatur. Porro haud olim existimatum esse Dynastias σύγχρονος fuisse, id vero ex Dynastia xvii. cum aliis collata fortasse colligendum est. Constat Eusebium, postquam in Chronicorum suorum priorem partem omnes has Dynastias retulisset, in canone quoque, quæ pars altera Chronicæ est, computo quidem incepto cum Dynastia, quam sextam decimam et σύγχρονον Abrahamo vocat, hanc sextam decimam ceterasque subsequentes exhibuisse, regibus omnibus sibi invicem ordine succendentibus. Et simile quid fecisse a fine diluvii arbitror Africanum, re ita tractata, ut multas harum Dynastiarum vel prætermiserit, vel breviaverit, quas ex Manethone collectas prius exhibuerat; si modo Africanus, quemadmodum postea fecit Eusebius, in tabula aliqua annos mundi omnes quasi expansos posuisse censeatur. Vide infra not. ad Dyn. xv. et Num. xxxvi. Ecce vero nunc prodeunte in orbem Eusebiani Chronicæ veteri Armeniana interpretatione, hujus pretiosi thesauri ope constat, Eusebium de vetustioribus Dynastiis hæc inter alia scripsisse: *Forte iisdem temporibus reges Ægyptiorum simul fuisse contigerit—alios hic, aliosque illic regnare (oportuisse), et ideo tot annorum multitudo, ut hoc modo colligeretur, accedit.* Vol. i. pag. 202. ed. Aucheri. Hæc in priori parte Chronicæ sui scribit Eusebius, qui Dynastias

posteras in Canonem suum digestas exhibet. Interea contra Manethonis fidem atque auctoritatem alii multi multa disputatione, praeter el. Bryantium in *Antiquæ Mythologiæ Analysis*, quem monentem habes, obelo figendas esse omnes omnino Dynastias, quæ ante Pastorum illam xv. positæ sunt, quasi per errorem Graecorum invectas; id vero mea minus refert. Dum autem in Larcheri *Chronologia Herodotea* apud Borheckii *Apparatum ad Herodotum* Vol. I. p. 23. hoc positum est, Georgium Syncellum sæculo post Christum natum octavo scribentem maximam Ægyptiorum regum partem, seu Dynastias, resecuisse, Africani computationi subvenientem, nec plures ideo, quam octoginta sex reges retinentem, quorum Menes primus, ultimus Amosis, pagg. Syncelli 91. 210. mihi nihilominus videtur Syncellus omnia fere ad res Ægyptias pertinentia, quo ordine et modo cum apud Eusebium, tum apud Africanum, prius conservata essent, repræsentasse

DYNASTIA I.

P. 246. l. 26. Μετὰ νεκύας καὶ τὸν ἡμιθέοντος] Sic *Eusebiana Dynastia* Manethonis, quam hic sequendam puto, cumque Græcis Eusebii nunc video consentire versionem Armenianam. Hic tamen in eadem legi posse censem Scaliger, τὸν καὶ ἡμιθέοντος. *Not. in Græca Eusebii* p. 411. Similiter quidem *Africani* editio ejusdem Dynastiæ, Μετὰ νεκύας τὸν ἡμιθέοντος. Cum vero scripserit de Manethonis opere istæc, quæ sequuntur, Georgius Syncellus p. 40. *Chronograph.* Eusebii lectionem præferendam esse duxi: Μετὰ δὲ ταῦτα (epistolam ad Ptolomæum Philadelphum a Manethone operi suo præmissam Georgius ante descripserat) καὶ περὶ ἐθνῶν Αἰγυπτιακῶν πέντε ἐν τριάκοντα δυναστείαις ἴστορεῖ, τῶν λεγομένων παρ' αὐτοῖς θεῶν, καὶ ἡμιθέων, καὶ νεκύων, καὶ θυητῶν, ὅν καὶ Εὐσέβιος δὲ Παμφίλου μητροῦ ἐν τοῖς χρονικοῖς αὐτοῦ φησὶν οὔτω Αἰγύπτιοι δὲ θεῶν, καὶ ἡμιθέων, καὶ παρὰ τούτοις νεκύων καὶ θυητῶν ἔτέρων βασιλέων πολλὴν καὶ φλύαρον συνείρουσι μυθολογίαν. p. 40. In *Chronico* quoque ex *Eusebianis Abbreviato*, quod nuperrime edidit el. Angelus Maius, regnum Ægyptiacum mortalibus antecedens trifariam divisum extat, nimirum in sex Deorum regna, in regna Semideorum, ac postea νεκύων seu manium. *Vet. Scriptorum Collectio e Vaticanis Codicibus edita*, Tom. III. P. 11.

p. 140. Quae quidem conferenda sunt cum parte priori *Chronici Eusebiani* ex Armenia lingua a cl. Aucher. Latine versa pag. 200, seu eum cap. 20. nuperæ editionis Maianæ *Eusebii Chron.* p. 94. Certe Eusebio auctore distinguendum est inter νεκύας, defunctorum manes, et ἡμιθέους. Statuit vero cl. Bryantius in operis jam supra memorati vol. iii. p. 243. ab interpretibus Græcis hic ponî oportuisse μετὰ νέχους ἡμιθέους, post reges semideos, cum antiquissima sit vox nechus cum significative regis, et apud plurimas gentes recepta. Hoc viderit ille. Nunc accipe epistolam Manethonis modo conmemoratam, quam Syncellus exscribendo nobis servavit.

Ἐπιστολὴ Μανεθῶ τοῦ Σεβεννύτου πρὸς Πτολεμαῖον τὸν
Φιλαδέλφον.

Βασιλεῖ μεγάλῳ Πτολεμαίῳ Φιλαδέλφῳ σεβαστῷ, Μανεθῶς ἀρχιερεὺς καὶ γραμματεὺς τῶν κατ' Αἴγυπτον ἱερῶν ἀδύτων, γένει Σεβεννύτης ὑπάρχων, Ἡλιουπολίτης, τῷ δεσπότῃ μου Πτολεμαίῳ, χαίρειν.

‘Ημᾶς δεῖ λογίζεσθαι, μέγιστε βασιλεῦ, περὶ πάντων ὃν ἐὰν βούλῃ ἡμᾶς ἔξετάσαι πραγμάτων. ἐπιζητοῦντί σοι περὶ τῶν μελλόντων τῷ κόσμῳ γίγνεσθαι, καθὼς ἐκέλευσάς μοι παραφανήσεται σοι ἂ ἔμαθον ἵερὰ βιβλία γραφέντα ὑπὸ τοῦ προπάτορος Τρισμεγίστου Ἐρμοῦ. Ἐρρώσο μοι, δέσποτά μου βασιλεῦ.

Ταῦτα, inquit Syncellus, περὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν ὑπὸ τοῦ δευτέρου Ἐρμοῦ γραφέντων βιβλίων λέγει· μετὰ δὲ ταῦτα καὶ περὶ ἐθνῶν Αἴγυπτιακῶν ε'. ἐν τριάκοντα δυναστείαις ἴστορεῖ κ. τ. λ. quæ verba jam attuli, p. 40. ed. Goar. p. 73. ed. Dindorf.

P. 246. l. 26. Δυναστείᾳ] Ita pro βασιλείᾳ edidi post Scaligerum in Ἰστοριῶν Συναγωγῇ p. 351. in *Thesauro Temporum Eusebiano* posita, in qua exhibentur Africani Dynastiae. Is interea ex *Eusebiana Dynastia* Africanum correxisse videtur.

P. 247. l. 1. Θεεινίτης] Ita Scaliger edidit. *Syncelli textus Goarinus Θεεινίτης. Eusebius apud eund. Θεεινίτης.* Similiter hunc Menam *primum hominum Ἀ̄gyptiis regnasse scribit Herodotus, lib. ii. cap. 4. primum post Deos ait Diodorus Siculus, lib. i. cap. 45.*

Ibid. ἔτη ξβ'.] *Dynastia Eusebiana* apud Syncellum huic regi annos tantum 60. attribuit. Armenia Eusebii Versio haud plures quam triginta.

P. 247. l. 1. ὑπὸ ἵπποποτάμου διαρπαγεὶς διεφθάρη] *Eusebius apud Syncell.* ὑπὸ "Ισπον δὲ ἵπποποτάμου ἡρπάσθη, edidit autem Scaliger in *Eusebianis suis* p. 14. ὑπὸ δὲ ἵπποποτάμου ἡρπάσθη. Consentit Versio Armenia. Idem Scaliger *Africanum* lectori sistens ἀρπαγεὶς pro διαρπαγεὶς posuit. Mendose 'Ιπποτάμου *Syncelli textus*, quod tamen correxit ad marg. Goarus.

Ibid. l. 3. νζ'.] Annos tantum 27. *Eusebii Dynast.* habet.

Ibid. l. 6. Κενκένης] Κενικένης in *Africano* suo Scaliger, in *Eusebio* suo Κερκένης. Sed Κενκένης *Syncellus* et Armenia Chronicæ Eusebiani Interpretatio.

Ibid. l. 6. ἔτη λα'.] ἔτη λθ'. *Euseb.* mox *idem* μβ'. pro κγ'.

Ibid. l. 8. τὰς περὶ Κωχώμην ἥγειρε πυραμίδας] Male abest τὰς a textu *Syncelli Goarino*, in quo extat παρὰ pro περὶ, sed locum edidi secutus Scaligerum, firmantibus tam *MSto utroque Parisiensi* quam *Eusebio*. Κωχώνην cum ν habet Eusebii Dynastia. Ait cl. Jabbonski in *Dissertatione de terra Gosen* vi. i. 3. p. 193. "Postquam Marshamus De Canone Chronico p. 46. "monuisset, a Syncello commemorari Cochomen, addebat, " 'Vox Cochome, vel ut Eusebius, Κωχώνη vix alibi legitur, ne- " que liquet quisnam sit iste Ægypti locus.' Mihi vero "certum est, Κωχώνη esse *Gosen*, penes quam auctor ille an- "tiquus, cuius verba exscripsit Manetho, pyramidas locat, "non secus ac Plinius qui Lib. V. cap. 9. fine *inter Mem- phim*, inquit, *et Arsinoiten nomen in Libyco turres, quæ py- ramides vocantur.*" Urbis Cochome seu Cochone nomen invenire nusquam potui, sed multæ in deserto pyramides ma- nent adhuc præter tres illas, quæ, ut ait Plinius xxxvi. 12. *orbem terrarum implevere fama.*

Ibid. l. 10. Οὐσαφαῖδος] Σαφαῖδος *Scaligeri Africanus*, sed Οὐσαφαῆς *Eusebiana Dynastia*, ubi Οὐσαφᾶς *MS. Syncelli Parisinus alter.*

Ibid. ἔτη κ'.] ἔτη ε'. *Scaligeri Eusebius.*

Ibid. l. 11. Νιεβῆς] Ita *MS. Paris. prior* et *Euseb. apud Syncell.* sed edidit Scaliger in *Eusebio* suo Μιεβής. Νιεβᾶς *MS. Paris. alter*, nunc consentiente Versione *Armeniaca*. Sed *Syncelli textus*, quem mutavi, et Scaliger in *Africanus* Μιεβῖδός.

Ibid. l. 14. Βιηνεχῆς] Ita *Scal.* et *MSSti Parisini*, Βιηναχῆς olim *Syncelli textus*, nunc vero Βιηνεχῆς. Οὐβιένθης *Euseb. Syncelli*, sed edidit ibi *Scal.* Οὐβιέντης. Vibethis *Versio Armenia.*

P. 247. l. 15. στγ'.] Scaliger et Goarus colligi debere annos σξγ'. monuerunt. Collecti anni sunt apud Eusebium σνβ'. In Armenia vero versione summae annorum non colliguntur.

DYNASTIA II.

Ibid. l. 27. Δευτέρα Δυναστεία &c.] Statuit Goarus in *Notis ad Syncellum*, confusas inter se suisso Africani atque Eusebii Dynastias istas, ac potius Dynastiam illam ad Africanum pertinere, quae Eusebio tribuitur. “Africanī mentio,” ait ille ad verba huie Dynastiae subjuncta, de quibus verbis infra, “et “numerorum concordia Dynastiam hanc ab Africano scriptam “convineunt.” At vero omissis argumentis aliis omnibus quae probent, quam recte rem administrasset Scaliger in ‘Ιστοριῶν Συναγωγῆ sua, nunc temporis id ipsum evidenter ostendit Interpretatio Chronicorum Eusebii Armeniaca, in qua Dynastia illa extat, quae in pag. 55. Syncelli *Chronograph*. Eusebio locata est. Ceterum Africani hæc Dynastia in titulo habet Δευτέρα δυναστεία Θεινιτῶν βασιλέων ἐννέα· ὃν πρῶτος Βοηθὸς, additque ἔτη λη', quod fortasse excidit ex Eusebiana. Versio Armenia non habet. Βῶχος pro Βοηθὸς recte reponit Goarus in marg. ex Eusebio sumptum, quem secutus sum.

Ibid. l. 28. κατὰ Βούβαστιν] Notat Goarus, Bubastim urbem esse ad Pelusiaccum Nili ostium memoratum *Herodoto* in Euterpe. In hac *Dynastia*, ubi legitur φάσμα pro χάσμα, *MS. Paris. alter* χάσμα habet, sicut Eusebius atque Scaliger.

P. 248. l. 1. Καιαχῶς] Altera *Dynastia* habet μεθ' ὃν καὶ δεύτερος Χνός. Scal. Κατέχως.

Ibid. l. 4. Βινωθρὶς] Bionphus sine annis altera *Dynast*.

Ibid. l. 5. ἔχειν] Additur in altera *Dynastia*, καὶ μετὰ τούτους ἄλλοι τρεῖς, ἐφ' ὃν οὐδὲν παράσημον ἐγένετο. Et hoc quidem Eusebium contrahentem narrationem magis sapit quam Africanum. Σημειωτέον, ait post Dynastias quinque Syncellus pag. 59. ὅπόσον Εύσέβιος Ἀφρικανοῦ λείπεται ἀκριβείας ἐν τε τῇ τῶν βασιλέων ποσότητι, καὶ ταῖς τῶν ὀνομάτων ὑφαιρέσεσι, καὶ τοῖς χρόνοις, σχεδὸν τὰ Ἀφρικανοῦ αὐταῖς λέξεσι γράφων.

Ibid. l. 10. ἡμέραις] Ex *MSStis Parisinis* ἡμέραις pro ἡμέρας eorundem jussu reposui. Idem nunc fecit Dindorfius.

Ibid. l. 11. ὁς ὑψος εἰχε πηχῶν ε'.] Herodotus L. 7. cap. 117. virum memorat μέγεθος μέγιστον ἔοντα Περσέων· ἀπὸ γὰρ πέντε

πηχέων βασιληῶν ἀπέλιπε τέσσαρας δακτύλους. De alio homine etiam proceriori hoc habet Philostorgius in *Hist. Eccl.* L. x. c. ii. ὁ μὲν Σύρος πενταπήχυς ἦν τὸ μέγεθος, καὶ σπιθαμὴν ἔφερε προσθήκην. Goliath Palæstino in Hebraicis exemplaribus primi libri *Samuelis* cap. xvii. comm. 4. attribuitur sex cubitorum et unius spithamæ altitudo.

P. 248. l. 13. Χενερῆς, ἔτη λ'.] Ceterum post vocem *πλάτος* addidi ex altera Dynastia *παλαιστῶν*. Censem Goarus posuisse *Eusebium* ad hoc nomen ἔτη κθ'. at numeri priores poscerent ibi ἔτη κε', si cum summa annorum in eadem pag. 57. Eusebio attributa convenire deberent. Duos autem ultimos reges cum verbis sequentibus ad Africani Dynastiam pertinere, non modo constat ex numero annorum, quos collegisse fertur Africanus, sed et ex differentia inter Africani illam et alteram Eusebii computationem annorum dynastiae primæ et secundæ, quæ in pag. 51. a Syncello commemoratar.

Ibid. l. 12. ἔτη τβ'.] In altera Dynastia recensentur anni tantum σ' 297, non autem τβ'. 302.

Ibid. l. 16. φνε'.] Reponendum est φξε', monente Scaligero; conferas enim Dynastiæ primæ clausulam. Ceterum apud *Syncellum* proxime post additur, κατὰ τὴν δευτέραν ἔκδοσιν Ἀφρικανοῦ. Hoc autem nixus, opinor, loco Scaliger verba hæc lemmati a se Dynastiis Africani præfixo adjecit. Vid. *Ιστορίων Συναγωγή*. p. 351. et *Canon. Isagog.* lib. ii. c. 2. p. 128. Ait enim in *Animadv. in Chron. Eusebii* p. 4. Africanum bis sua edidisse, unde posteriorem editionem *Chronici* vocavit δευτέραν ἔκδοσιν. Sed Goaro videtur vox δευτέραν superflua esse. Et vereor equidem, ut satis firmo tibicine fulciatur ista Chronicorum Africani editio, si nullum præterea adminiculum habeat; cum illo significari hoc possit, dynastiarum tantum recensionem quandam ab Africano iterum fuisse factam. Apud *Syncellum* pag. 57. post *Eusebii Dynastiam* additum est κατὰ τὴν ἔκδοσιν Εὐσεβίου. Postquam hæc scripsi, virum cl. Hieron. De Prato vidi in *Dissert.* sua *De Chronicis Libris Duobus Eusebii Cæsariensis &c.* anno 1750. Veronæ edita de hac re similiter dubitantem. “Utrum,” inquit, “ex hoc uno loco, “nemine id antiquorum attestante, bis Africanum Chronicæ “sua edidisse, satis constet, aliorum sit judicium.” p. 320.

DYNASTIA III.

P. 248. l. 32. Νεχερόφης] Edidit Scaliger Ἐχερόφης. Νεχερόφης *MS. alter Paris.* Ναχέρωχις *Eusebii apud Syncel.* *Dynastia*, sed edidit in ea Scaliger Νεχέρωχις, firmantibus *MSS. Paris.* et *Versione Chronicorum Armenia.*

P. 249. l. 3. Τόσορθος] *Eusebii Dynast.* Σέσορθος.

Ibid. l. 5. οἰκοδομίαν] Scal. οἰκοδομὴν ex *Eusebii Dynast.*

Ibid. l. 5. ἀλλὰ καὶ γραφῆς ἐπιμελήθη] Scaliger de pictura locum interpretatus est.

Ibid. l. 7. Μέσωχρις] Μέσωχρις Scal. in *Africani Dyn.* Vismus autem Eusebio est Tyris et regum sequentium nomina omittere; οἱ δὲ λοιποὶ ἔξ, inquit ille, οὐδὲν ἀξιομνημόνευτον ἐπραξαν. οἱ καὶ ἐβασίλευσαν ἐτεσιν ρῆγ'. 198. vel 197. secundum versionem Armeniam. Immo tantum 157. ἐτεσιν ρνζ', si Africano credendum, qui septem reges posuit.

Ibid. l. 8. Σώϋφις] Ita *MSS. Paris.* Σώϋφις *Syncelli Textus vulgaris*, sed Ζώϋφις Scaliger.

Ibid. l. 10. Ἀχης] Ita Scal. *MSS. Paris.* firmantibus. sed Ἀχις *Syncellus a Goaro editus.* Nunc mutavit Dindorfius.

Ibid. l. 11. ἐτη] Hoc addidit Scaliger. Mox post ὄμονον pro ἐστιν ex *MSS. Paris.* ἐτη reposui, ubi et Scaliger edidit ὄμονον τῆς τρίτης δυναστείας ἐτη σιδ'.

Ibid. l. 14. κατὰ τὸν Ἀφρικανὸν] Hoc a Syncello hic et alibi additum est. Edidit Scaliger τῶν δὲ τριῶν δυναστειῶν ἐτη ψξθ'. (ψοθ').

DYNASTIA IV.

P. 250. l. 1. ὑπὸ Χεόπος] Ὑποχέοπτον mendose *Syncelli textus Goarinus*, emendante Goaro ad marg. quod ex *Eusebium* prius fecerat Scaliger; Eusebius vero Suphi regi in tertio loco memorato hæc attribuit. ὑπὸ Χέοττος habet *MS. prior Paris.* ὑπὸ Χέοττον *MS. alter.* Herodoti de Cheope locus est in lib. ii. cap. 124. Diodorus vero Siculus lib. I. cap. 63. hæc habet, Χέμμις (vel Χέμβης) ὁ Μεμφίτης ἥρξε μὲν ἐτη πεντήκοντα, κατεσκεύασε δὲ τὴν μεγίστην τῶν τριῶν πυραμίδων, τῶν ἐν τοῖς ἐπτά τοῖς ἐπιφανεστάτοις ἔργοις ἀριθμουμένων.

Ibid. οὗτος δὲ καὶ ὑπερόπτης εἰς Θεὸν ἐγένετο] Ita edidit Scaliger post *Eusebii Dynastiam*, ubi hæc extant, ὃς καὶ ὑπερόπτης εἰς Θεὸν γέγονεν, ὡς μετανοίσαντα αὐτὸν τὴν ιερὰν συγγράψαι

βίβλον, ἦν ὡς μέγα χρῆμα Αἰγύπτιοι περιέπονσι. Præstante nunc Armeniæ Versionis interpretatione Latina, *qui et superbus in Deos inventus est.* Syncellianus Africani *textus* habet ὁ Περόπτης pro ὑπερόπτης, et Goarus vertit, *idem Peroptes dictus.* Hinc Joannes Marshamus, vir eruditissimus, in *Chronico Canone* suo pag. 51. locum ita attulit, *οὗτος δὲ καὶ περιόπτης εἰς Θεοὺς ἐγένετο,* *hic etiam contemplator in Deos fuit*, prælato hoc Eusebianæ lectioni, utpote quæ posterior est Africano, qui hausit sua ex Manethone. Propter id vero cum voce sua nihil *περιόπτης* idem Marshamus vapulat a Perizonio in *Ægypt. Orig. Investig.* cap. xiv. p. 272. Qua quidem re fortasse ignorata, huc attulit Manethonis locum apud Josephum *Contra Apionem* lib. I. cap. 26. cl. Warburtonus in *Div. Legat. Mosis* lib. ii. sect. 4. p. 263. vol. I. de Amenophe rege item *Ægyptio*, qui ultimum locum habet Dynastie decimæ octavae, vel potius decimæ nonæ tertium, Φησὶ (Manetho) τοῦτον ἐπιθυμῆσαι Θεῶν γεγονέναι ΘΕΑΤΗΝ, ὥσπερ Ὡρος εἶς τῶν πρὸ αὐτοῦ βεβασιλευκότων &c. quæ quidem vox θεατὴν apud Josephum, sicut infra, exponitur per τὸ Θεοὺς ἰδεῖν. Addit ille, quod vero haud absimile est, Eusebium, cum vocem ὑπερόπτης invenisset, loci sibi ipsi conciliandi ergo resipiscentiam regis, de qua nihil Africanus, commemorasse. Esto, accipe vero nunc demum alterum *MS-tum Parisinum* Africano quoque ὑπερόπτης suppeditantem.

P. 250. l. 2. καὶ τὴν ἱερὰν συνέγραψε βίβλον] Etiam ἱερὸν λόγον scripsit Hermes Trismegistus, cuius χρήσεις non paucas producit Stobæus in Physicis. Præterea Dialogus ille ab Apuleio Latinus factus præferebat titulum ἱεροῦ λόγου in manuscriptis. SCAL. *Notis in Græca Eusebii* p. 412.

Ibid. l. 3. ἦν ὡς μέγα χρῆμα ἐν Αἰγύπτῳ γενόμενος ἐκτησάμην] Hoc saltem ex manu Africani, non Manethonis, profectum videtur. Illud vero de Herodoti loco, scribere Manetho poterat, qui, teste Josepho lib. I. *Contra Apionem* cap. iv. p. 1336. ed. Hudson. τῆς Ἑλληνικῆς ἦν μετεσχηκὼς παιδεῖας. Ceterum de Eusebii verbis, βίβλον ἦν ὡς μέγα χρῆμα Αἰγύπτιοι περιέπονσι, quæ loco horum Africani posuit, ita Scaliger l. c. “ Non “ dubium est, quin *Ægyptii* ὡς μέγα χρῆμα illum habeant, sed “ falsum est hoc voluisse Africanum, qui ἔρμαίον loco dicit, se “ hoc volumen nactum fuisse. Sed solemnia hallucinatur Eu-“ sebius.” Ita ille, forsitan vero rectius dixeris, verba de in-

dustria refinxisse Eusebium, ne id quod Africano contigerat, sibi assumere videretur.

P. 250. l. 11. ἔτη σοδ'.] σπδ'. Scaliger reponendum esse significat. Eusebius autem post memoratum solum ex regibus hujus Dynastiae Suthim, hoc ait; τῶν δὲ λοιπῶν οὐδὲν ἀξιομήμόνευτον ἀνεγράφη. οἱ δὲ ἐβασίλευσαν ἔτη νη̄.

Ibid. l. 13. ἔτη αμσ'.] αξγ'. indieat scribendum esse Scal.

DYNASTIA V.

Ibid. l. 14. βασιλέων ἔξι Ἐλεφαντίνης] Scaliger edidit ἔξι Ἐλεφαντίνων, βασιλέων θ'. MS. prior Parisinus βασιλέων η'.

Ibid. l. 25. Οὐσερχέρης] Ita Scaliger, firmantibus MSS. Paris. pro Οὐσέρχερι Syncellini textūs. Eusebius autem regibus omnibus hujus Dynastiae omissis illam, quae proxime sequitur, bifariam partitus est.

Ibid. l. 27. Νεφερχέρης] Scal. Νερχεφέρης in Ἰστορ. Συναγωγῆ. sed in Chron. Isagog. Nephhercheres imprimendum curavit.

Ibid. l. 28. Σίσιρις] Scal. Σίσιχις in Ἰστορ. Συναγ. sed Sisiris in Chron. Isagog. Σισίρης MS. alter Paris. quod, ut infra 'Παθούρης, nunc Syncello reponit ex eod. MS. Dindorfius.

Ibid. l. 29. Χέρης] Scal. Ἐχέρης.

P. 251. l. 1. 'Παθούρης ἔτη μδ'.] Scaliger characterum α'. et δ'. similitudine deceptus μα'. vice μδ'. reddit in Excerpt. Errorem arguit summa 218. ex regum 9. istorum aetatis alteri 1046. annorum summae componenda, quae solos licet 1264. reddat, non in monadibus sed in decadibus pravitatem admissam fateri cogit. Ubi vero error locandus sit, incertum penitus, nec otiose inquirere judicio dignum censem Scaliger. Animad. p. 250. GOARUS. 'Παθούρης MS. alter Paris.

Ibid. l. 2. Μερχέρης] Μενχέρης MSS*ti* Parisini. ut nunc edidit Dindorfius.

Ibid. l. 3. Ταρχέρης] Scal. Ταχάρης. MSS*ti* Paris. Τανχάρης.

Ibid. l. 4. Ὁβνος] Scal. Οῦνος. MS. alter Paris. Ὁννος.

Ibid. l. 5. 'Ομοῦ ἔτη σμη'.] At non ση̄. ex numeris praecedentibus summa colligitur? GOARUS.

Ibid. l. 7. ασγδ'.] Fit annorum summa ex prioribus numeris regum nomina subsequentibus 1281, non autem 1294.

DYNASTIA VI.

P. 251. l. 15. Ὁθώης ἔτη λ'.] Addit Scaliger ἔτη λ'. Haud inepte. Succedentes enim reges quinque annorum 173. suis ætatibus explentes primum hunc Othoem annis 30. regnasse significant. Sex tamen supra 30. mallem assignari. Nam cum Phiops sexennis regnum assequutus ad annos centum pervenerit, non nisi 94. regnum tenuisse deprehenditur; ex quo anni sex alii Othoi regno desiderari conjiciuntur. GOARUS. Ipsum hoc ἔτη λ'. præstant *MSSti Parisienses*; atque hinc de Phiopsi colligitur, βασιλεύειν non ξῆν post verbum διεγένετο esse subaudiendum.

Ibid. l. 15. τῶν δορυφόρων] Vox ἰδίων, quam addidit hoc loco Scaliger, neque in *MSStis Parisinis* neque in *Eusebii Dynastia* comparet. Fortasse vero vocem invenit *interpres Armenius*, et habes infra in *Dynast. XII.* de Ammaneme rege, ὃς ὑπὸ τῶν ἰδίων εὐνούχων ἀνηρέθη.

Ibid. l. 16. Φιὸς ἔτη νγ'.] Scaligeri typographum errare censerem, ubi Scaligerum ἔτη γ'. Authoris summam σγ'. reponentem animadverto. Scaligeri tamen emendationem ρνγ'. conspicatus, Scaligerum ipsum annis totis 50. aberrasse decrevi. GOARUS.

Ibid. l. 18. Φίωψ] Ἀφίωψ interdum *Eusebius*.

Ibid. διεγένετο] Scál. ἐγένετο, sed minus bene.

Ibid. l. 21. Νίτωκρις] Ita Scál. post *Eusebium*. Νίτρωκρις mendose *Syncelli textus Goarinus*, ubi de hac Ægyptia Nitocri agere Herodotum lib. ii. cap. 100. notat Goarus, *Nitocris* in versione habens.

DYNASTIA VII.

P. 252. l. 8. Ἐβδόμη Δυναστεία] Hujus, atque illius quæ sequitur, Dynastiæ nulla extant nomina regum apud Syncellum. Ceterum ibidem *Eusebius* ait, quinque tantum reges extitisse, quibus assignat dies 75. Ab *Africano* reges septuaginta revera hic commemoratos esse, ostendit totalis regum omnium numerus pro illius rationibus collectus post Dynastiam xi, si modo eadem collectio ab eo profecta fuerit.

DYNASTIA VIII.

Ibid. l. 14. ρμσ'.] *Eusebius* ἔτη ρ'.

P. 252. Γίγονται σὺν τοῖς προτεταγμένοις ἔτη ρχλθ'. τῶν δεκτῶ Δυναστειῶν] Edidit Scaliger Γίγονται οὖν σὺν κ. τ. λ. Si vere colliguntur anni 1497. Dynastiarum priorum, ut supra statutum est l. 3. tum vero post additos annos hujus Dynastiae 146, fieret annorum numerus 1643. non autem 1639. Sin vero numerari debent anni 1484, quae quidem summa est omnium regnorum, quemadmodum nunc singuli se habent numeri, ex hac summa atque hujus Dynastiae annis 146. fieret summa totalis 1630. non 1639.

DYNASTIA IX.

Ibid. l. 21. Ἡρακλεοπολιτῶν] Mutat Scaliger in Ἡρακλεοπολιτῶν, non male, (*Goarinus Syncelli textus* habet Ἡρακλεωτικῶν) sed neque necessario. Non, inquam, male; Ἡρακλεοπολιτῶν enim, etiam emendatius, successura pag. (p. 139.) scribet Author; at superflue; cum Heracleotica Ægypti regio sit quæ Heracleopolim includit. Est ostium Nili Heracleoticum, idem quod Canopicum: ad illud est Heracleopolis civitas, ut et nominis ejusdem altera ad Pelusium. Consule Stephanum, Plinium, Ptolemæum, Strabonem, et ex his Ortelium. De Heracleote Nomo privatim Ptolemæum. GOARUS. At vero non tantum Eusebii *Dynastia*, sed etiam *MStus uterque Parisiensis* hic et infra præstant Ἡρακλεοπολιτῶν.

Ibid. l. 23. Ο πρῶτος Ἀχθόνης] Hic solus ex regibus novemdecim Dynastiae hujus ab Africano Eusebioe nominatus est. Nec porro ulla regum nomina, sed tantum anni 228, quibus quidem regnarunt triginta et quinque reges, in duabus Dynastiis, quæ proxime post sequuntur, sunt signati.

Ibid. δεινότατος τῶν πρὸ αὐτοῦ γενόμενος] Similiter supra in *Dynast. vi.* εὑμορφοτάτη τῶν κατ' αὐτὴν γενομένη.

Ibid. l. 24. ὕστερον δὲ] Hæc verba addidi ex *MSStis Parisinis*, sed et ὕστερον *Dynastia Eusebiana* habet.

DYNASTIA X.

P. 253. l. 2. Ἡρακλεοπολιτῶν] Ἡρακλεωτικῶν *Syncellus Goarinus*, sed vid. not. ad *Dynast. ix.*

DYNASTIA XI.

Ibid. l. 11. βασιλεῖς ρῆβ'.] Etiamsi addantur reges illi sep-

tuaginta ad Dynastiam septimam pertinentes, collecta tamen omnium regum nomina ad numerum tantum 200, modicum quid supra hoc 192, assurgent.

P. 253. l. 11. $\beta\tau\eta'$.] Numerus iste $\beta\tau\eta'$. 2308. nulla omnino ratione cum prioribus consentire videtur. Computatio mea est 2283. annis 25. ab altera discrepans. MS. autem *Parisensis* alter habet $\beta\tau'$. 2300. quod nunc reposuit Dindorfius.

DYNASTIA XII.

Ibid. l. 20. $\Delta\omega\delta\epsilon\kappa\acute{\alpha}\tau\eta\ \Delta\nu\nu\alpha\sigma\tau\epsilon\acute{\alpha}$] Cum hac Dynastia incepit tomus Manethonis secundus.

Ibid. l. 21. $\Sigma\epsilon\sigma\gamma\chi\omega\sigma\iota\sigma$] *Textus Syncelli* in *Africani* quidem verbis $\Gamma\acute{e}\sigma\omega\nu\ \Gamma\acute{a}\sigma\eta\varsigma$, sed $\gamma\epsilon\sigma\sigma\gamma\acute{\eta}\sigma\iota\sigma$ MS. alter *Parisinus*. *Eusebii Dynastia* $\Sigma\epsilon\sigma\gamma\chi\omega\sigma\iota\sigma$, idque Goarus *ad marg.* *Africano* reposuit. Quem quidem ego, sed litera σ servata secutus sum, jamque invenio *Armeniam Eusebiani Chronici Interpretationem Sesonchosis* præstare. Scaliger vero, ubi *Africani Dynastias* sistit, $\Gamma\epsilon\sigma\omega\gamma\acute{\eta}\sigma\iota\sigma$ posuit. Similes autem existunt variationes in nomine regis primi Dynastiæ xxii.

Ibid. l. 24. $\Sigma\acute{\epsilon}\sigma\omega\sigma\tau\rho\iota\sigma$] In varia abeunt chronologi atque historici de tempore ac nomine magni Sesostris. Sed vasto huic pelago ratem meam committere a meis consiliis abhorret. Sufficit nobis dicere, annos numerari 2146 inter Menem primum regem atque Sesostrem; cum harum Dynastiarum summa annorum sit 2284.

P. 254. l. 2. $\tau\hat{\eta}\varsigma\ \tau\hat{\omega}\nu\ \acute{\epsilon}\theta\eta\hat{\omega}\nu\ \kappa\alpha\tau\chi\acute{\epsilon}\sigma\epsilon\omega\varsigma$] *Syncelli textus* $\acute{\epsilon}\theta\eta\hat{\omega}\varsigma$ $\sigma\chi\acute{\epsilon}\sigma\epsilon\omega\varsigma$ pro $\acute{\epsilon}\theta\eta\hat{\omega}\nu\ \kappa\alpha\tau\chi\acute{\epsilon}\sigma\epsilon\omega\varsigma$. Correxerunt ex *Eusebii Dynastia* Scaliger et *ad marg.* Goarus. Habet quidem $\acute{\epsilon}\theta\eta\hat{\omega}\nu$ MS. uterque *Parisinus*.

Ibid. l. 4. $\tau\hat{\alpha}\varsigma\ \sigma\tau\acute{\eta}\lambda\iota\sigma\ \acute{\epsilon}\gamma\chi\alpha\acute{\rho}\sigma\sigma\omega\nu$] De Sesostri et gestis ejus hic memoratis Herodotus lib. ii. cap. 102. ‘Οτέοισι μὲν νῦν ἔθνέων ἀλκίμοισιν ἐνετύγχανε, καὶ δεινῶς γλιχομένοισι περὶ τῆς ἐλευθερίης, τούτοισι μὲν στήλας ἐνίστη ἐς τὰς χώρας, διὰ γραμμάτων λεγούσας τό, τε ἑωὕτοῦ οὖνομα καὶ τῆς πάτρης, καὶ ὡς δυνάμι τῇ ἑωὕτοῦ κατεστρέψατό σφεας’ ὅτεων δὲ ἀμαχητὶ καὶ εὐπετέως παρέλαβε τὰς πόλις, τούτοισι δὲ ἐνέγραφε ἐν τῇσι στήλῃσι κατὰ ταῦτα καὶ τοῖσι ἀνδρητοῖσι τῶν ἔθνέων γενομένοισι· καὶ δὴ καὶ αἰδοῖα γυναικὸς προσανέγραφε, δῆλα βουλόμενος ποιέειν, ὡς εἴησαν ἀνάλκιδες. Eiusmodi cippis in Syria se vidisse fidem

facit idem Herodotus cap. 106. De Sesostris pyramidibus et virilium muliebriumque tum in Hieroglyphicis tum in somniis significatu, plura Joannes Pierius Valerius Hierog. lib. xxxiv. cap. 20. GOARUS. De cippis istis ita impressis mentionem facit Diodorus quoque Sieulus L. I. cap. 55.

P. 254. l. 8. *λαβύρινθον*] Quem vidisse se prodit, et ample describit Herodotus in Euterpe cap. 148. GOARUS. Ait Eusebius in Dynastia sua, omissis regum trium proxime sequentium nominibus, Οἱ δὲ τούτοις (Labaris, sic vocat eum Euseb. apud Syncellum, Lambaris in *Chronico Armenio* pro Lachari.) διάδοχοι ἐπὶ μέσῳ.

DYNASTIA XIII.

Ibid. l. 24. *vry'*.] Ita MS. alter Paris. et Scaliger post *Eusebii Dynastiam* pro *ρωδ'*. quem numerum habet *Goarinus Syncelli textus*. Nunc repositus est *vry'*. in editione nupera Syncelli.

DYNASTIA XIV.

Ibid. l. 28. *Τεσσαρεσκαιδεκάτη &c.*] Ex MSto Syncelli altero Parisino hanc Dynastiam, Eusebianæ similem, desumpsi. Desideratur in *Goarino textu*, atque MSto priori Paris. qui quidem *λείπει* habet manu recentiori scriptum sine ulla lacuna in textu. Hæc olim scripsi. Nunc vero recepit Dynastiam istam editio nupera Syncelli.

DYNASTIA XV.

P. 255. l. 2. *Ποιμένων*] Nonnullis etiam magni nominis auctoribus reges pastorales hujus Dynastiæ, et duarum proxime sequentium, iidem fuisse atque Israelitæ videntur, sed pluribus aliter sentientibus. Attamen cl. Bryantio in *Analysi Mythologæ Antiq.* vol. iii. p. 347. et seq. duplex est istorum pastorum genus, unum Cuthæorum ex Ægypto ferro viribusque pulsum, alterum Israelitarum diu postea Mose duce exeuntium. Dynastias autem, quæ hanc pastorum antecedunt, omnes *ὑποβολιμαίους* esse, multis argumentis probare aggreditur, ut jam dixi, Bryantius. Tantum ego notabo, hos pastores ab Hebræis distinguere voluisse ipsum Dynastiologum Manethonem apud Josephum lib. I. *Contra Apion.* quippe qui Hebrææ gentis originem ad leprosorum colluviem mendaciter refert; dum ab Amenophi rege Hebræos expulsos esse, non a Tethmosi

pastorum victore, tradit. Quem quidem pastorum sub Tethnosi exodus 518. annis prius evenisse, quam alterum Hebræorum, retulit Manetho, teste ibidem Josepho cap. 26. Ad Africanum vero quod attinet, is tum infra in Dynast. xviii, tum apud Eusebium lib. x. *Præp. Evang.* cap. 10. ex auctoribus prodidit, Mosem exiisse AEGypto regnante Amosi; hic autem auctore Syncello idem est atque Tethmosis, quem Manetho apud Josephum pastores, non autem Hebræos, expulisse ait. Africanus itaque, perinde ut alii quidam ex patribus, de Hebræis regna istæc pastorum interpretatus esse videtur. Cum vero mille prope anni tribus his Dynastiis Pastorum attribuantur, necesse est existimasse Africanum, cui notum tempus Israeliticæ in AEGypto habitationis, si modo ipse summas annorum collegerit, nonnullos ex regibus istis octoginta et uno connumeratis συγχρόνους extitisse, vel potius plane omittendos.

P. 255. l. 3. oī καὶ Μέμφιν — ἐχειρώσαντο] Omnia hæc Scaliger in Ἰστοριῶν Συννay. Eusebium secutus post verba ὁ Σαΐτης νομὸς l. 7. posuit. Consentunt his MS. uterque Paris. Saltem prior secundum Dindorium, qui verba hoc ordine nunc collocavit. Aliter vero rem administrat idem Scaliger in *Canonum Isagog.* lib. ii. ubi hæc Dynastiæ Latine extant.

Ibid. l. 4. ἐν τῷ Σεθροῖτῃ νομῷ] Plinius lib. v. cap. 9. *Dividitur AEGyptus in præfecturas oppidorum, quas nomos vocant.* Et infra. *Quæ juxta Pelusium est regio nomos habet Pharbeititem, Bubastiten, Setroiten, &c.* Strabo Geog. lib. xvii. ἐστὶ δὲ καὶ νομὸς Σηθρεῖτης (ita legit ille) παρὰ τὴν ἑτέραν λίμνην. *Est quoque nomus Sethreites ad alium lacum.* De nomis AEGyptiis passim Herodotus lib. ii. c. 164. et seqq. κατὰ γὰρ δὴ νομὸν Αἴγυπτος ἄπασα διαραρηται. *In nomos AEGyptus tota dividitur.* Heliodorus statim sub AETHiopic. exordium legendus. GOARUS. Summatim Epiphanius *Hær.* xxiv. sub init. νομὸν γὰρ οἱ Αἴγυπτιοι φασὶ τὴν ἔκαστης πόλεως περιοικίδα, ἦτοι περίχωρον.

Ibid. l. 6. ὁ Σαΐτης νομὸς] Habet verba de illo relatus Herodotus, et ab urbe Saï toti tractui nomen imponente nuncupatur. Principem hujus nomi primum vocat Josephus *Salatim* lib. I. Contr. Apionem pag. mihi 1039. (cap. xiv. p. 1337. ed. Hudson.) GOARUS. Potius dicendum fuit, principem hunc Salatim nominasse Manethonem in Fragmento AEGyptiacorum ejus, quod Josephus ibi servavit.

P. 255. l. 8. Brōv] Ita *Eusebii Dynastia* et *MS. alter Paris.* Brōv *Goarinus Syncelli textus*, sed Brōv *Manetho* apud Josephum l. e. idque Goarus ad *marg. Syncelli* reposuit. Arōv Scaliger in *'Ιστορ. Συναγ.* et *Chronicorum Isaq.* Vult autem el. Bryant. in opere supra adducto, chronologos, cum regis hujus nomen ignoraverint, posuisse β'. ἀνών. vol. iii. p. 357. Ceterum *Eusebius* annos tantum 43, pro 44. huic regi attribuit. *Interpretatio* autem *Chōnici Armenia* haud plures quam 40. Confer ibi el. Aucheri notam. Brōv nunc recepit nuperus Syncelli editor Dindorfius.

Ibid. l. 9. Παχρᾶν ἔτη ξα'.] Απαχρᾶς *Manetho* apud Josephum. Goaro item ad *marg. Syncelli* hoc apponente. Huic regi apud eundem Josephum anni tantum 36. et menses 7. attribuuntur. *Eusebius* autem, qui hujus Dynastiae nomina ad decimam septimam transtulit, hunc regem et Staan successorem ejus omisit.

Ibid. l. 10. Σταὰν ἔτη ν'.] *Manetho* apud Josephum: Ιανᾶς (vel ut nonnulli ibi legunt Ιαννᾶς) πεντήκοντα καὶ μῆνα ἔνα, sed ibidem rex iste loco ultimo sistitur. Male ergo Scaliger ἔτη η'. pro ἔτη ν'. habet.

Ibid. l. 11. Ἀρχλης ἔτη μθ'.] "Ασσις *Manetho* apud Josephum, μῆναςque δύο addit, dum annos 19. *Eusebius* dempsit.

Ibid. l. 12. Ἀφωβις] Ita cum ω Scaliger, firmante *MSto altero Parisiensi*. Sed *Syncelli textus* editus Ἀφωβις, ubi Goarus ad *marg. reposuit* Ἀφωφις, quod, vel Ἀπωφις, exhibet *Manetho* apud Eusebium et Josephum, qui quidem regem hunc loco penultimo, non ultimo, collocavit. Cum Africano tamen facit *Interpretatio Eusebiana Chron. Armeniaca*. *Eusebius* interea annos tantum 14. pro 61. attribuit; de qua re agit Syncellus.

DYNASTIA XVI.

Ibid. l. 24. ἄλλοι] Ita post Scaligerum edidi pro Ἐλληνες apud *Syncellum*, ubi ait de Scaligero Goarus, " Ille nescio ubi " legerit ἄλλοι." Sed eadem verba cum voce ἄλλοι, non cum isto Ἐλληνες, Dynastia proxime sequens exhibet, nec dubito, quin vox Ἐλληνες vitiosa sit. Nihil opis interim, si quis id desideret, ex *Eusebio* quærendum est, qui istic per omnia Africanum reliquit. Jam vero certior factus sum, extare ἄλλοι non Ἐλληνες in *MS. Parisino utroque*. Idemque nuper recepit Dindorfius.

DYNASTIA XVII.

P. 256. l. 2. βασιλεῖς μγ'.] βασιλεῖς λγ'. Scaliger.

Ibid. l. 3. Θηβαῖοι Διοσπολῖται] Vetera Homeri Scholia: Θῆβαι πόλις Αἴγυπτου, ἡ νῦν καλομένη Διόσπολις. Vide Diodorum. GOAR. Urbs de qua Goarus, in AEGypto superiore, sive Thebaide, sita est. Alia quoque fuit Diospolis inferioris AEGypti, ad quam quidem urbem Dynastias Diospolitanorum, simpliciter ita vocatorum, referendas esse censem Perizonius cap. 6. AEGypt. Originum Investig. Sed hac de re quærant alii.

Ibid. l. 4. ἔτη ρρα'.] Pastorum regnum in AEGypto per tres hasce Dynastias summam efficit 953. sed vero in hac Dynastia xvii. Thebanorum Diospolitanorum regna censemur σύγχρονα fuisse pastoribus in eadem memoratis. Hos autem numeros consentire cum narratione Josephi, quae ex Manethone sumpta in lib. I. Contra Apionem cap. 14. p. 1338. ed. Hudsoni extat, difficile erit ostendere. In ea tamen fit mentio de sex illis Dynastiæ Decimæquintæ principibus, quibus ibidem Manetho annos tantum 260. non, ut hoc loco 284. attribuit.

DYNASTIA XVIII.

Ibid. l. 13. Ἀμως] Syncellus Goarinus Ἀμῶς. Sed Ἀμως paroxytonum MSS. ambo Paris. Ἀμώσης non Ἀμως exhibet Eusebius, et Amasis in Chronico ejus extat a cl. Roncallio anno 1787. Patavii edito. Tethmosis vocatur a Manethone apud Josephum. Audi vero Georgium Syncellum pag. 63. Ἰστέον δὲ καὶ τοῦτον τὸν Ἀμώσην τὸν πρῶτον ἐπὶ τῆς ιγ. δυναστείας Αἴγυπτου βασιλεύσαντα ὁ Ἀφρικανὸς Ἀμωσιν ὀνομάζει, ὅτι δυώνυμος ἦν Ἀμωσις, δ αὐτὸς καὶ Τέθμωσις καλούμενος, νιὸς Ἀσήθ. Ἀμως nunc recepit in Syncellum Dindorfius.

Ibid. ἐφ' οὐ δ Μωσῆς ἐξῆλθεν &c.] Plane liquet verba de Mosis sub Amosi exitu ad Africanum pertinere, qui idem statuit, num. xxii. p. 276. non Manethonis fuisse, cum Manetho tradiderit, ut ostendi supra ad Dynast. xv. Judæos ex AEGypto pulsos ab Amenophe seu Ammenephthe Rampsis, seu Ramesis, patre, qui quidem tertius Dynastiæ xix. rex fuisse videtur; et contra prius accidisse Pastorum exitum sub Tethmosi, sive Amosi hujus Dynastiæ rege primo, quod quidem temporis spatium fuisse annorum 518 ait Josephus,

sed annos tantum 375 haec Dynastiae suppeditant. Praeterea viri summi monuerunt, dixisse diu ante Mosem fratribus suis Josephum patriarcham in *Genesi* xlvi. 39. *quod detestantur Egyptii omnes Pastores orium*. Attamen Eusebius, etsi ducentis annis posterius, quam fecerat Africanus, Mosis exodus collocavit, multo prius quam Manetho apud Josephum eundem exodus sub regibus hujus Dynastiae xviii. Horum regem nonum succendentibus contigisse statuit. Et notatu dignum est, Epiphanius in *Hæresi* LXXVII. num. 23. p. 1055. ed. Petavii, Amenophis filiam Thermutem Mosem educavisse referre.

P. 256. l. 14. ἀποδείκνυμεν] Ita MSS. duo Paris. pro editi Syncelli lectione ἐπιδείκνυμεν p. 69. ubi legitur ἀπ' Αἰγύπτου πρὸς Αἰγύπτου. Dum P. 62. *iidem* MSS. ἀποδεικνύομεν πρὸς δεικνύομεν. Sed haec de Mosis exitu Scaliger omisit, qui huic regi annos 25 ex *Eusebii Dynastia et Chronico ejus Latino* attribuit. Τοῦ γὰρ Ἀμῶς οὐδὲ ὅλως εἰπεν ἔτη Africanus, inquit Syncellus pag. 70. Etenim anni isti 25. in summa finali 263. haud inclusi sunt. Ait vero Manetho apud Josephum, μετὰ τὸ ἐξελθεῖν ἐξ Αἰγύπτου τὸν λαὸν τῶν Ποιμένων εἰς Ἱεροσόλυμα, δὲ ἐκβαλὼν αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου βασιλεὺς Τέθμωσις, ἐβασίλευσεν μετὰ ταῦτα ἔτη κε'. καὶ μῆνας τέσσαρας, καὶ ἐτελεύτησεν, καὶ παρέλαβε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ νὶς Χέβρων ἔτη δεκατρία. *Contra Apionem* lib. I. c. 15. p. 1338. ed. Hudsoni. Hierosolymam urbem ante Mosem extitisse Sacra Scriptura ostendit. Consentit de regni annis Theophilus Antiochenus, qui in lib. iii. *ad Autolycum* cap. 19. p. 342. ed. Wolfii hujus Dynastiae reges et annos sistit. Habet Eusebius cum Josepho et Theophilo Χέβρων πρὸς Χεβρών. Ceterum Eusebium omnia hæc, ac plura Manethonianæ ex Josepho in librum priorem Chronicæ sui post Dynastias trans tulisse, Interpretatio ejus Armenia nunc ostendit. Vide Vol. I. p. 222—235. edit. Aucher.

Ibid. l. 18. Ἀμενωφθὶς ἔτη κδ'.] Reposuit ad marg. Goarus κα'. Ita enim Eusebius; et Manetho quoque apud Josephum atque Theophilum habet, Ἀμένωφις εἴκοσι καὶ μῆνας ἑπτά. At numerum κδ' summa collecta firmat. Eusebius Syncellinus nomen præ se fert Ἀμενωφις cum duplii μ'. Variatur autem in Chronicæ Latini exemplaribus. Ἀμένωφος Scaligeri Eusebius. Amophis cum simplici μ Versio Chronicæ Armenia.

Ibid. l. 19. Ἀμερσὶς ἔτη κβ'.] Ἀμενσὶς MS. alter Paris.

Eusebius omisit. Sed Manetho apud *Josephum* habet, τοῦ δὲ (Amenophis) ἀδελφὴ Ἀμεσσῆς εἰκοσιὲν καὶ μῆνας ἐννέα. Quasi rex femina fuerit. Et apud *Theophilum*, ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Ἀμέσση ἔτη κα'. μῆνα α'.

P. 256. l. 20. Μίσαφρις] *Mīsaphris* Scal. *Mīphrīs* Euseb. sed in Latinis *Mephres*. In Versione Armen. *Memphres*. Itidem *Manetho apud Josephum* Μήφρης. Proxime post pro ἔτη ιγ'. habet ἔτη ιβ'. *Eusebius*; *Manetho*que *apud Josephum* et *Theophilum* ἔτη ιβ'. καὶ μῆνας ἐννέα.

Ibid. l. 21. Μισφραγμούθωσις ἔτη κς'.] Μηφραμούθωσις κε'. καὶ μῆνας δέκα *Manetho apud Joseph.* sed *apud Theophilum* Μηθραμμούθωσις ἔτη κ'. μῆνας ι'.

Ibid. ἐφ' οὐ δὲ πὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμός.] Haud additum ab Eusebio, neque a Scaligero editum est, Africani istud. Contradicte Chronologo nostro Syncellus pag. 70. ubi Africanum vult loco Ogygii diluvii posterius hoc Deucalionis perperam consignasse, ex ipsius Africani scriptis eum confutans. Adi sis ejus argumenta, quibus hoc addendum videtur contra σφάλμα istud de diluvio Deucalionis, nimis longum revera interesse tempus inter Mosis exodus, quam quidem Ogygiano diluvio et Amosi regi mox facit σύγχρονον Africanus in Num. xxii. et annum septuagesimum Aud judicis Hebræi, quo Deucalionis aquas ipse, ut ex Num. xxv. constat, collocaturus est, quam ut eadem aquæ cum regno hujus Misphragmuthosis sextum post Amosin locum occupantis convenient.

Ibid. l. 23. Τούθμωσις ἔτη θ'.] Θούθμωσις a Scaligero editum est. Θμῶσις θ'. καὶ μῆνας η'. *Manetho apud Joseph.* sed *apud Theophilum* Τυθμώσης nomen scribitur.

P. 257. l. 2. φθεγγόμενος λίθος] Nota cuique historia est de Memnonis Æthiopis statua sub ortum solis vocali. Lemma autem diversi esse scriptoris a Manethone probat silentium Josephi, ideoque ad Africanum adscribendum. Δαμφενόφις nomen Theophilo est pro Ἀμενῶφις.

Ibid. l. 3. ἔτη λς'.] *Eusebius* ἔτη λς'. ἐν ἄλλῳ λη'. *Eusebius Latinus* ann. 38. *Armenius* 23. *Manetho apud Joseph.* et fortasse *Theoph.* λς'. μῆνας ε'.

Ibid. l. 4. Ἀχερρῆς] *Eusebius* Ἀχενχέρσης. *Euseb.* Lat. *Achencheres*, vel *Acencris*. *Euseb.* Armen. *Achencheres* anniis 16. Et *Manetho apud Josephum* habet τοῦδε (Hori) θυγάτηρ Ἀκεγ-

χρήσ. Confer pag. 251. lin. 21. Idemque pro ἔτη λβ'. habet ιβ'. καὶ μῆνα ἑτα, prout Eusebius Syncellianus ἔτη ιβ'. assignat huic regiae, quod tamen Africano reponendum esse summa annorum totalis negat. Apud *Theophilum* τούτον δὲ θυγάτηρ ἔτη ι', μῆνας γ'.

P. 257. l. 5. 'Ράθως ἔτη ξξ.] *Eusebius* Ἀθωρις ἔτη λθ'. *Euseb.* *Lat.* Athoris vel Achoris ann. 9, *edit.* autem Scaligeri, Achoris ann. 7. Sed *Manetho apud Joseph.* τῆς δὲ (Achenchris) 'Ράθωρις ἀδελφὸς θ'. *apud Theoph.* Ἀθωρὶς ἔτη ιβ'. μῆνας γ'. Ita ed. Wolfii, sed *Μερχερῆς* vulgo *Theophilus*.

Ibid. l. 6. Χεβρῆς ἔτη ιβ']. *Eusebius* Χενχέρης ἔτη ιζ'. *Euseb.* *Chron.* *Lat.* Chencres ann. 10. sed *MSS. Coll. Magd.* et *Merton.* ann. 16. atque Arnaldi Pontaci *editio Chron. Lat. Edit.* autem Scaligeri, Cenchres ann. 18. *Manetho apud Joseph.* Ἀκεγχήρης ιβ'. καὶ μῆνας πέντε, sed *apud Theoph.* confusa nomina fuerunt.

Ibid. l. 7. 'Αχερόης ἔτη ιβ']. *Eusebius* Χερρῆς ἔτη ιε'. *Manetho apud Joseph.* Ἀκεγχήρης ἔτερος ιβ'. καὶ μῆνας γ'. sed *apud Theoph.* reges confusi sunt. Sub hoc rege Mosis exodus collocat Eusebius in *Chronico Latino*, sed *Versio ejus Armenia* sub rege Orum sequenti, *Achencherem* quem vocat, at *Euseb.* *Syncelli* sub *Chencheri* tertio rege post Orum.

Ibid. l. 8. 'Αρμεσῆς ἔτη ε'.] 'Αμερσῆς edidit Scaliger. 'Αρμὲς habet *Euseb.* *Syncellianus*, 'Αρμαῖς *Euseb.* *Scaligeri*. Ita et *Manetho apud Joseph.* 'Αρμαῖς δ'. καὶ μῆνα ἑνα, apud *Theophilum* vero lectio variata, et confusa nomina fuerunt. Hunc regem Danaum quoque appellavit in *Dynastia* sua Eusebius, ('Αρμὲς ὁ Δαναὸς,) et 'Αμεσῆν seu 'Ραμεσῆν fratrem ejus et successorem nominavit Αἴγυπτον; 'Αρμὲς ὁ Δαναὸς ἔτη ε'. μεθ' ἀ ἐκ τῆς Αἴγυπτου ἐκπεσὼν καὶ φεύγων τὸν ἀδελφὸν Αἴγυπτον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφικνεῖται, κρατήσας τε τοῦ 'Αργούς βασιλεύει 'Αργείων. Sed Manethonem dixisse Josephus refert, Sethosin seu Ramessem, qui Amenophi successit, appellatum esse Αἴγυπτον, et fratri hujus Armaīn nomen Danaum impositum. Hic autem Sethosis, idem qui Sesostris pluribus ita referentibus, primus Dynastiæ proxime sequentis rex est. Vid. et *Eusebii Chron. Lat.* ad an. DCXLII.

Ibid. l. 9. 'Ραμεσῆς ἔτος ἔν.] Cum simplici σ Scaliger et una μ *MS. alter Parisinus*. Eusebius habet 'Αρμεσῆς, ὁ καὶ

Αἴγυπτος, ἔτη ξή'. Sed *Chron.* ejus *Lat.* *Remesses* hunc appellat. *Versio Armenia Ramesses* seu *Rampses*. Et *Manetho* apud *Josephum* habet, 'Ραμεσσῆς ἐν καὶ μῆνας δ'.

P. 257. l. 10. 'Αμενώφ ἔτη ιθ'.] 'Αμενωφὸθ *MS.* alter *Parisinus*, et *Eusebius Syncell.* habet Μέμυφις ἔτη μ'. *Euseb.* *Scaligeri* Μένωφις cum ν., *Latinumque Chron.* ejus *Menophis*, vel *Menophes*, vel *Menophus*. *Versio Armenia Amenophis* seu *Ameneniphthis*. *Manetho apud Josephum* habet 'Αμένωφις ιθ'. καὶ μῆνας οἱ'. Addita sunt in vet. edd. *Theophili*, quas quidem inter haec contuli, post *Amenophim* regem, τοῦ δὲ Θοῖσσος καὶ 'Ραμέσσης ἔτη ι', quae corrupta fuisse ostendunt alia quædam *Manethonis* apud *Josephum*, magisque pertinere ad *Dynastiam proxime sequentem*.

Ibid. l. 11. 'Ομοῦ ἔτη σξγ'.] Hujus *Dynastiae* regum omnium anni sunt 262, excluso tempore regis primi *Amosis*, cui *Eusebius*, ut dixi, annos 25. attribuit, perinde atque apud *Josephum* *Manetho* additis quatuor mensibus.

DYNASTIA XIX.

Ibid. l. 20. Σέθως ἔτη νά'.] νέ'. *Euseb.* et *Chron.* ejus *Lat.* vulgo *Zethus*, sed edit. *Scal.* et *MS.* *Coll. Merton.* *Sethus*. Σέθωσις, quod idem nomen est, appellat hunc *Manetho* apud *Josephum*, sed regni tacet annos. *Sethos* an. 55 *Chron.* *Eusebii Armen.*

Ibid. l. 21. 'Ραψάκης ἔτη ξα'.] *Eusebii Dyn.* 'Ράψης ἔτη ξε'. Sed *Chron.* ejus *Latinum Ramses* hunc regem vocat. *Rampses* ann. 66. *Chron.* *Armen.* et *Josephus*.

Ibid. l. 22. 'Αμμενεφθῆς] Cum simplici μ *MS.* alter *Paris.* *Eusebii Dyn.* ex ed. *Scal.* 'Αμένωφις. In *Chron.* *Lat.* ita variatum est, *Amenopthes*, *Amenophes*, *Amenophis*, *Amnenopis*. Pro ἔτη κ'. *Euseb.* habet ἔτη μ'. *Chron.* ejus *Armen.* *Amenephthis* an. 8. De hoc rege supra aliquid annotavi, p. 394.

Ibid. l. 23. 'Ραμεσῆς ἔτη ξ'.] *Eusebii Dyn.* omisit. Ibidem *Chron.* *Armenium*.

Ibid. l. 24. 'Αμμενεμνῆς ἔτη ε'.] Nomen scribit *Scaliger* 'Αμμενεμῆς. *Euseb.* habet 'Αμμενεμῆς ἔτη κε'. *Chron.* *Armen.* *Ammenemes* an. 26.

Ibid. l. 25. Θουωρῆς, δ παρ' 'Ομήρῳ &c.] Haec verba in *Eusebiana* pariter atque *Africanus Dynastia* adeo partita et luxata

sunt, ut duo reges Thuoris et Ἀλκανδρός ex uno Thuori, qui Ἀλκάνδρας maritus fuit, efficerentur, quippe eum vox ἀνήρ post Ἀλκάνδρας male esset omissa. Correxit ea vel ex Syncelli *Chronograph.* pag. 169. vel ex Eusebii *Chronico Latino* Scaliger, ubi ad an. cccxxxv. hæc extant: *Thuoris rex Ægypti ab Homero Polybus vocatur, maritus Alcandræ, cuius meminit in Odyssea (δ'. v. 126.) dicens, post Trojæ captitatem Menelaum et Helenam ad eum divertisse, repetentes Græciam post bellum Trojæ.* Postea certior factus sum extare in utroque Parisiensi *M. Sto* Ἀλκανδρός ('Ἀλκάνδρας) ἀνήρ. Jamque recepit Ἀλκάνδρας in nuperam Syncelli editionem cl. Dindorf. qui refert lectorem ad pag. Syncelli Goarini p. 169. Ceterum pro ἔτη ζ' edidit Scaliger ἔτη σ'. per incogitantiam, opinor, eo quod voei Πολύβους numerus σ'. additus esset in Africani Eusebiique Dynastiis apud Syncellum quandoque corruptum, non item in Parisiensibus ejus scriptis. Verum aliter ipse quoque Scaliger in *Eusebianis* suis, unde plus semel Goarus inconstantiae crimine eum arcessivit. Consentit in annis *Chron. Euseb. Armen.* notatque cl. Aucher. interpretem Armenium certe legisse in suo apographo Graeco ἀνήρ Ἀλκάνδρος, vel quid simile. Verum refert ille, habere *Armen. Interp.* in Canone Eusebii maritum *Alcandræ.*

P. 258. l. 2. βασιλεῖς ξ'.] Immo conversis numeralibus reges σγ'. 290. in antecedentibus præstantur. *Chronicon Armen.* agnoscit reges 92. annos 2121.

Ibid. l. 3. ἔτη βρκά'.] At fit summa ex numeris antecedentibus 2216. absque Amosis regis annis 25.

DYNASTIA XX.

Ibid. l. 10. ἔτη ρλε'.] Scal. ρκε'. Euseb. *Dynast.* ροη'. Euseb. *Chron. Armen.* 172.

DYNASTIA XXI.

Ibid. l. 15. ξ'.] Syncelli *textus* νξ'. quem Scaliger ante Gorum ex Eusebii *Dynast.* correxerat. Itidem emendate ξ'. Syncelli *MS.* alter *Parisinus*, et nunc *Chron. Armenium.*

Ibid. l. 16. Σμενδῆς] Ita *MS.* alter *Paris.* et *Scaligeri Euseb.* Σμένδης *Euseb. Syncelli*, et *Euseb. Armen. Euseb. Latinus Semendis* vel *Smendis.* Σμεδῆς *Goarinus Syncelli textus*, Σμερδῆς *Scal. in Africani Dyn.* Nunc et *Dindorfius Σμενδῆς* recepit.

Ibid. l. 17. Φουσένης ή Φουνέσης] Ita *Syncelli MS. Paris.*

prior textum Goarinum firmans. Ψουσέννης cum duplii ν Scaliger in *African Dyn. Eusebiana Dyn.* et *MStus alter Paris.* Solum Ψουσέννης nunc posuit Dindorfius. *Psosennes* Euseb. Chron. Armen. Pro ἔτη μετ'. Scal. edidit μετ'. *Euseb.* habet μα'.

P. 258. l. 18. Νεφελχερῆς] *Eusebius Syncelli* Νεφερχέρης. *Euseb.* Scaligeri Νεφερχένης. Variant *Chronici Latini Exemplaria* in literis istis l et r. Firmat *Nephercheres Versio Armenia.*

Ibid. l. 20. Ὁσοχῶρ] Ita *MS. Syncelli Paris.* alter et *Eusebii Dynast.* Ὁσοχῶρ *textus Syncelli Goarinus.* Ὁσόχων *Scal.* in *Ιστορ. Συναγωγ.* sed in *Canon. Isagog. Opsochon.* Ὁσοχῶρ nunc posuit Dindorfius, et *Osochor. Chron. Armen.*

Ibid. l. 21. Ψιναχῆς] Ita *MS. uterque Paris,* atque *Eusebii Dynast. Euseb. Latinus Psinaches, vel, Psinaces.* Sed Pinaces *MS* in Coll. S. Magdal. Oxon. quemadmodum Πιναχῆς *textus Syncelli Goarinus.* Ψιναχῆς nunc Dindorfius. *Psinnaches* cum duplii n *Chron. Armen.*

P. 259. l. 1. Σουσέννης ἔτη μδ'.] Goarus quidem ad marg. atque in notis reposuit ἔτη λ'. ut confici summa posset annorum 130, quae huic Dynastiae infra attribuitur. Eusebii autem Dynastia habet Ψουσέννης cum *MSto altero Parisino,* et ἔτη λε'. Ὁμοῦ ἔτη ρλ'. Eusebius enim Psusenni regi hujus Dynastiae secundo annos tantum 41. pro 46. apposuit. Nunc Ψουσέννης Dindorfius Syncello reposuit. *Chron. Euseb. Armen.* præstat *Psosennes annis 35.* Summa ann. 130.

DYNASTIA XXII.

Ibid. l. 5. βασιλέων θ'.] Eusebio tres tantum reges sunt in hac Dynastia.

Ibid. l. 6. Σέσογχις] Σεσώγχις *MS. alter Paris.* Scaliger in *Canon. Isagog.* posuit *Sesonchis* vel *Sesochis.* *Eusebius* habet Σεσέγχωσις, sed in *Chronico Latino suo, Sysonchosis,* vel *Sesoncoris,* vel *Senscoris.* *Chron. Armen.* præstat *Sesonchusis.*

Ibid. l. 7. Ὁσορθῶν] Ita edidi ex *MS. utroque Parisiensi et Eusebio Scaligeri* pro *Goarini textus Ὁσωράθ.* *Euseb. Syncell.* Ὁσωρθῶν. et *Scaligeri Africanus Οὐσόρθων.* Nunc et Dindorfius Ὁσορθῶν recepit, sed *Osorthos* præbet *Chron. Eusebii Armen.*

Ibid. l. 11. ἔτη μετ'.] Ita convenienter cum numeris prioribus edidit Scaliger, sed habet μετ'. *Syncellus editus.*

DYNASTIA XXIII.

P. 259. l. 18. Πετονβάστης] Scal. et Eusebii *Dynast.* Petubastes *Chron. Lat. et Armen.* Πετονβάτις vero *Africanus Dynastia.* Pro ἔτη μ'. Eusebius cum apud Syncell. tum in *Chronico Latino* annos 25. huic regi ascripsit. Nunc vero præstat ann. 26. *Chron. Eusebii Armen.*

Ibid. ἐφ' οὐ 'Ολυμπιὰς &c.] Hunc igitur Aegypti regem σύγχρονον fuisse Joathamo et Achaz Judææ regibus Africanus statuebat, si modo hoc lemma ipsius fuerit. Conf. Num. xxxvi. et xxxvii.

Ibid. l. 20. 'Οσορχῶ ἔτη η'.] Ita et περισπώμενον, pro edito 'Οσωρθῶν MS. uterque Parisinus. 'Οσορθῶν ἔτη θ'. Eusebius. δν 'Ηρακλέα Αιγύπτιοι καλοῦσιν. An sensus verborum est, quem cum Hercule Graecorum Aegyptii comparant? Conferas Num. xii. 'Ο καὶ 'Αρης κληθεὶς, ὡς πολεμικώτατος.

Ibid. l. 23. Ζῆτ ἔτη λα'.] λδ'. MS. alter Parisiensis. Omisit hunc regem Eusebius, et in titulo Dynastiæ exhibet βασιλέων τριῶν. In *Canonum Isagog.* Scaliger posuit istud. "Ze.....xxx." quasi nomen mutilatum fuisse censuerit.

DYNASTIA XXIV.

P. 260. l. 3. Βόκχορις] Ita edidit Scaliger pro illo Βόχχωρις in *Syncelli textu.* Βόχχορις MS. alter Paris. Pro ἔτη σ'. habent Scaliger et Eusebii *Dynastia* ἔτη μδ'. Eusebiusque in *Chron. Latino*, annos 44. sed interdum 42. vel 46. *Chron. Armen.* 44. Hunc regem sapientiæ laude ornat Diodorus Siculus lib. I. *Hist. cap. 65.* vid. et capp. 45. et 94.

Ibid. ἐφ' οὐ ἀρνίον ἐφθέγξατο] Aelian. lib. xii. cap. 13. De animalibus. Λέγονται Αιγύπτιοι, καὶ ἐμὲ μὲν ἥκιστα πείθονται, λέγονται δ' οὖν, ἄρνα καὶ ὀκτάπονν καὶ δίκερκον κατὰ τὸν Βόκχοριν τὸν ἀδόμενον ἐκεῖνον γένεσθαι, καὶ ρῆξαι φωνήν. Vide cetera. SCALIGER. *Animadv. in Chron. Eusebii*, pag. 68. ubi ad an. Abrahæ MCCXXXVI. hæc posita extant; *Bocchoris Aegyptiis jura constituit, sub quo et agnus locutus est.* Memoratur Τέχνατις δ Βοκχόρεως πατὴρ a Plutarcho *De Iside et Osiride*, cap. 8.

Ibid. l. 4. ἔτη 34'.] Redundant hæc, aut alia desunt. GORIUS. In summa totali quæ sequitur numerorum hujus libri, hæc non includi videntur.

DYNASTIA XXV.

P. 260. l. 12. ἔτη η'.] *Eusebius* præbet ἔτη ιβ'. Huic autem *Sabaco Aethiopum* regi annos regni Aegyptiaci quinquaginta, antequam abdicaverat se illo, *Herodotus* attribuit lib. ii. *Hist. cap. 139.* De rebus gestis ejus videndus *Diodorus Siculus Lib. I.*

Ibid. l. 13. ἔτη ιδ'.] *Eusebius* ιβ'.

Ibid. l. 14. Ταρκὸς ἔτη ιη'.] Ταρακὸς ἔτη κ'. *Eusebius* in *Dynast.* sed in *Chronico Latino Tarachus*, quod posuit Scaliger in *Canonum Isagog.* Taracus *Armenii Chron. Interp. Latina.*

DYNASTIA XXVI.

Ibid. l. 22. Σαιτῶν] Ita *MS. alter Paris.* et emendante ad marg. Goaro post *Eusebii Dynast.* pro Ἀσαιτῶν. Nunc ita et Syncellus nuper editus.

Ibid. l. 24. Στεφινάτης] Ab Eusebio Στεφανάθις vocatur. Ceterum ante hunc regem posuit *Eusebius* Ἄμμαρις Αἰθίωψ ἔτη ιβ'. omisso rege ultimo Dynastiæ hujus Psammecherite. In *Chron. Lat.* Merres. sed in *Armenio*, *Ammeres*, *Aethiops annis. 18.* In eod. *Chron. Armenio* extat *Stephinathis.* in *Latino Stephinatis*, cuius quidem chronicæ Manuscripti libri in hoc nomine inter se multum variant.

Ibid. l. 24. Νεχεψῶς] Ita *MStus uterque Paris.* Scaligerque n. 'Ιστορ. 'Ισαγωγ. et *Canonum Isagog.* pro Νερεψῶς *Syncellini textus.* quem nunc correxit Dindorfius. Νεκεψῶς habet *Eusebii Dynastia*, atque ita variatur in *Chronici Latini Exemplaribus*, Nechepsos, Nichepsos, Nichepsus, Nochepsos. In *Chron. Armen.* extat *Nichepsus.*

Ibid. l. 25. Νεχαὼ ἔτη η'.] In *Canon.* autem *Isagog.* omittit hunc regem Scaliger, verbaque haec ponenda curavit; "Hac- "tenus Manetho. Reliqua ex Herodoto." Tum postea Dynastiæ proxime sequenti lemma hoc ab eo præpositum est; "Rursus ex Manetho."

Ibid. l. 26. Ψαμίτιχος ἔτη νδ'.] Ita edidit Scal. post *Eusebii Dynastiam*, et *MS. alter Syncelli Parisinus* habet Ψαμ- μίτιχος pro edito Ψαμίτικος. Atque ita nunc edidit Dindorfius, consentiente *Chron. Armen.* *Eusebii Chron. Lat.* habet Psammitichus, vel, Psammeticus. in quo, prout in *Armenio*, ap-

ponuntur anni 44. pro 54. atque sic Scaliger in *Chron. Isagog.* sed *Eusebius in Dynastia Syncellina* habet annos 45. minus accurate quam Africanus, cuius numeros confirmat Herodotus in lib. ii. cap. 157. Hunc autem regem Aegyptum saepius quam alium quemvis memoravit Herodotus; cuius tradit naves tota Africa triennio circumnavigata per mare Mediterraneum ad Aegyptum rediisse. Ei patrem atque filium Νεκών historicus attribuit, capp. 152. et 158. ejusd. lib. et Psammetichum *Saitem* ab urbe vel nomo appellat Diodorus Siculus lib. I. *Hist.* cap. 66.

P. 261. l. 1. Νεχαὸ δεύτερος ἔτη 5'.] Necho propter priorem regem cognominem, et hujus Dynastiæ regem tertium, Necho secundus dictus, hic statuit idem fuisse atque Pharaon Necho, qui, postquam Josiam regem optimum superaverat, successorem ejus Joachas in Aegyptum abduxit. Vid. 2 *Paralipom.* capitibus penult. et ult. De eo Herodotus — καὶ Σύροισι πεζῇ ὁ Νεκὼς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε. μετὰ δὲ τὴν μάχην Καδύτιν πόλιν τῆς Συρίας ἐοῦσαν μεγάλην εἶλε. lib. ii. cap. 159. Qua quidem appellatione Hierosolymam designari putant. Huic autem regi annos 17. pro 6. quos Africanus et Eusebius ei assignant, Scaliger in *Canonum Isagog.* attribuit, Herodotum, ut videtur, secutus, qui tamen annos tantum 16. commemorat: Μετὰ δὲ, ἐκκαιόδεκα ἔτεα τὰ πάντα ἄρξας, τελευτὴ τῷ παιδὶ Φάμη παραδοὺς τὴν ἀρχήν. ibid.

Ibid. l. 2. αἰχμάλωτον} Supplevi istud ex *MSStis Parisinis*, *Eusebiique Dynastia*. quodque nunc Synecello suo restituit Dindorfius.

Ibid. l. 4. Ψάμμουθις ἔτερος ἔτη ፩] *Euseb.* ἔτη 15'. Atque Scaliger in *Canon. Isagog.* annos 16. Sed vulgo *Eusebii Latinum Chron.* ann. tantum 6. quibuscum atque Africano ipse quoque Herodotus consentit. lib. ii. cap. 161. Pontaci tamen et Roncalliana Chronicæ hujus editiones, immo et nuperrima Maiiana, annos præstant 12. consentiente MS. Collegii S. Magdal. Oxon. In *Chron.* vero *Armenio* hoc extat, *Psammuthes alter, qui est Psammetichus, annis 17.* Ad lectionem quod attinet Ψάμμουθις ὁ ἔτερος, haec scribit cl. Schurzflechius in *Castigatt. et Animadv. ad Chron. Euseb. et Paschal.* “Ego malim “una voce legere Ψάμμουθις ἔτερος non enim alias Psammuthi “precedit, et si vel maxime præcessisset, scribeatur tunc potius

“Ψάμμουθις ὁ δεύτερος.” p. 248. *Notitia Biblioth. Vinar.* At fortasse, cum habeat Eusebii *Dynastia* Ψάμμουθις ἕτερος, ὁ καὶ Ψαμμιτικὸς, Africano reponendum foret Ψάμμουθις, ἔτέρως Ψαμμίτιχος. Adi alium regem cognominem, qui tertius est *Dynastiae* xxix, et notam ad loc.

P. 261. l. 6. Οὐαφρις ἔτη ιθ'.] Eusebius in *Dynastia*, quem secutus est Scaliger in *Canon. Isagog.* annos 25. similiter atque Herodotus, Vaphri seu Apriei ibidem attribuit. Sed Diodorus Siculus lib. I. cap. 68. annos tantum 22. Eusebius interdum in *Chron. Lat.* 30.

Ibid. φ προσέφυγον] Rex iste dictus *Vaphres* est itidem a LXX. Interpretibus in *Jeremiæ* cap. xliv. comm. ult. sed *Ephree* vel *Hophra* scribunt, qui Hebræum codicem sequuntur.

Ibid. l. 8. Ἀμωσις ἔτη μδ'.] Eusebius in *Chronici* exemplaribus exhibit vel *Amasis*, quemadmodum apud auctores frequenter nomen scribitur, vel, *Anamasis*, vel denique *Amasais*. In *Dynastia* quoque et *Chronico* Eusebius annos adposuit 42, vel in edit. Pontaci ann. 43. firmat vero Herodotus Africani numeros 44. cap. 10. libri tertii. Diodorus tamen Sieulus annos eidem regi 55. attribuens, Βασιλεύσας δ' ἔτη, inquit, πέντε πρὸς τοὺς πεντήκοντα, κατέστρεψε τὸν βίον, καθ' ὃν χρόνον Καμβύσης ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἔξηκοστῆς καὶ τρίτης Ὁλυμπιάδος, ἦν ἐνίκα στάδιον Παρμενίδης Κιμαριναῖος. lib. I. cap. 68. Ad hunc regem, quem ob sapientiam, justitiam, clementiamque, laudat Diodorus c. 95. Solon, teste Herodoto, adiit. vid. lib. I. cap. 30. Ad hæc nunc vidi nomen *Amasis* habere *Chron. Eusebii Armen.* Variant inter se chronographi vel *Amosis* vel *Amasis* scribentes.

Ibid. l. 9. Ψαμμεχερίτης] Ita *MSSti Paris.* et Scaliger. Ψαμμαχερίτης editus *Syncellus*. Nescit hunc regem *Eusebius*, quem Cambyses devicit mortuo Amasi patre hujusce Psammenitis, seu Psammeniti, prout appellat eum Herodotus. vid. lib. iii. capp. 10. et 14. ubi idem sex mensium spatium regno ejus tribuitur.

DYNASTIA XXVII.

Ibid. l. 21. ἔτη ζ'.] Eusebius in *Dynast.* ἔτη γ', qui post hunc istud addidit, Μάγοι μῆνας ζ'. Et annos 4. Cambysi attribuit Scaliger in *Canonum Isagog.* Meliusque hæc Eusebii atque

Scaligeri cum *Ptolemai Canone* convenient, in quo quidem anni tantum octo universo, sive Persico, Cambysis regno adpositi sunt. Vid. et Num. XLIII. Vulgo ἑαυτοῦ, sed αὐτοῦ reposui, prout fere scribitur in codicibus.

P. 261. l. 22. ἔτη λεγόνται.] Dario Hystaspi iidem anni attribuuntur ab Herodoto lib. vii. *Hist. cap. 4.*

Ibid. l. 23. ἔτη καὶ.] Euseb. in *Chronico Lat.* ann. 20. Sed in *Armen.* ut in *Gracis*, ann. 21.

Ibid. l. 24. Ἀρταβαρὸς μῆνας ζέ.] Omisit Eusebius in *Dynast.* sed in *Chronici Canone* habet.

Ibid. l. 25. ἔτη μάρτιον.] Euseb. ἔτη μάρτιον. Atque ita Scaliger in *Canonum Isagogicorum Libris*.

P. 262. l. 2. ἔτη ιανουαρίου.] Scaliger, ubi supra, notam istam adposuit, "Iste (Darius Xerxis) in Perside annos xix. imperavit, "anno xii. imperii sui Αἴγυπτον amisit." Vocem ἔτη ex *MSS* Paris. atque *Eusebio* addidi.

DYNASTIA XXVIII.

Ibid. l. 9. Ἀμύρτεως] Ἀμυρταῖος Scaliger ubique. Ἀμύρτεος *MS.* alter Paris. Ἀμύρτανος Euseb. in hac *Dynastia*, ubi Ἀμυρταῖος *MS.* uterque Paris. ut nunc edidit Dindorfius. Eusebius autem in *Chronico Lat.* *Amartheus* vel *Amanteus*. Ceterum Ussorio in *Annalibus* p. 111. ed. Genev. Amyrteus Saïtes rex ille fuisse videtur, cuius nominis mentionem facit Herodotus, tum lib. iii. cap. 140. tum lib. iii. cap. 15. ubi plurimis malis Persas ab eo affectos significat. Alii praeterea duo reges Pausiris et Psammenitus ab Herodoto et Diodoro Siculo commemorantur, qui Amyrteo successerint.

DYNASTIA XXIX.

Ibid. l. 13. Μενδησίων βασιλέων] Μενδήσιοι βασιλεῖς *MSS.* Paris. atque *Eusebii Dynastia*. Sed supra in his titulis casus genitivus semper adhibitus est. Et regum Mendesiorum *Chronici Armen.* *Versio Latina* exhibet.

Ibid. l. 14. Νεφερίτης] Νεχερίτης Scaliger in *Ιστορ.* *Ισαγωγῇ*, sed in *Can. Isagog.* *Nepherites* posuit. Νεφερίτης cum εἰ pro εἰ *Eusebius* et *MS. alter Parisinus*; sed in *Chronici Eusebiani*

M^oSto codice vidi nomen *Thinestes* pro Nepherte extans. Olim ego eum Syncello Goarino Νεφερέτης. Correxit Dindorfius.

P. 262. l. 15. ἔτη τγ'.] Euseb. in *Chron. Lat.* an. 12. quem secutus est Scaliger in *Canon. Isagog.* Verum aliter Euseb. apud Syncellum, et *Chron. Armen.*

Ibid. l. 16. Ψαμμονθίς] Psammetichum hunc regem nomine appellare videtur Diodorus Siculus lib. xiv. cap. 35. ἀπόγονον δυτα, inquit, τοῦ Ψαμμητίχου, regis quarti Dynastiæ xxvi.

Ibid. l. 17. Νεφορότης μῆνας δ'.] Scaliger ubique Νεφερίτης, et Eusebius, etsi in *Dynast.* Ἀνεφερίτης notante Goaro mendose scriptum est, præstat *Nepherites* in *Chronicis Latino* et *Armenio*. Habet MS. prior *Parisinus* Νεφορότις, MS. alter Νεφερίτης, quod nunc reposuit Dindorfius. Pro mensibus quatuor duos tantum præbet *Nepheriti* suo Scaliger in *Canon. Isagog.* *Nepherea* hoc nomen posuit Diodorus Siculus lib. xiv. cap. 79. Ceterum addidit Eusebii Dynastia post hunc regem Μῶθις ἔτος α'. Cum vero nullum *Muthum* exhibeat ejusdem Eusebii Chronicon, ex posteriori parte vocis *Psammuthis* fictum esse hoc regnum videtur.

DYNASTIA XXX.

Ibid. l. 25. Νεκτανέβης ἔτη τη'.] Eusebii *Dynastia* annos tantum quinque præbet, sed *Chron.* ejus *Latinum* 18. et *Chron. Armen.* *Nectanebus* ann. 10.

Ibid. l. 26. Τέως] De rebus hujus regis, quem *Tachum* appellat Diodorus Siculus, contra filium suum *Nectanebum* gestis videndus est idem scriptor in *Biblioth. suæ Hist. Libro* 15.

P. 263. l. 1. Νεκτάνεβος ἔτη τη'.] Ita Scaliger ubique, firmantibus *MSStis Syncelli Parisinis*, pro Νεκτανέβης ἔτη τη'. lectione *editi Syncelli*, nunc vero mutata. Hoc autem loco, ut fit supra, etsi Eusebii *Chronica Lat.* et *Armen.* annos eosdem adposuerunt, sed præstat annos tantum octo *Dynastia* ejus. Praeterea propter numerorum convenientiam in Eusebiano Chronicō cum Africani quæ vocata est *Dynastia*, hanc *Dynastiam* cum altera Eusebiana commutandam esse opinatur Goarus. Uteunque res se habet, annos trium harum penultimarum *Dynastiarum* qui colliguntur 64, defectioni Aegyptiacæ a Persico imperio attribuendos esse, quamdiu separatio illa duraverit ostendentes, censuit eruditissimus Usserius in *An-*

nalibus, veteri historico Diodoro Siculo in consilium adhibito. Verum annos tantum 47 Dynastiae Eusebianaæ supplent. Ceterum de ultimo isto rege Ægyptio hoc tradit Cornelius Nepos in Vit Chabriæ Atheniensis, *Nectanebum adjutum prefectus* (Chabrias) *regnum ei constituit.* cap. 2.

DYNASTIA XXXI.

P. 263. l. 7. εἰκοστῷ ἔτει] Scaliger ait in *Canonum Isagog. Libris*, “ Hie decimo septimo anno regni sui Ægyptum re-“ cepit.” *Ptolemæi Regum Canon.* annos tantum 21. Ocho attribuit. Habent *MSSti Parisini*, τῆς αὐτῶν Περσῶν βασιλείας, pro τῆς ἑαυτοῦ Π. β. ex Dynastia Eusebii reposui αὐτοῦ.

Ibid. l. 8. ἔτη σ'.] Ita *MS. alter Paris.* et Scaliger ubique præterquam quod in *Canon. Isagog.* posuit ann. 10. Syncelli vero textus habet ἔτη β'. *Chron. Armen.* annis 6.

Ibid. l. 8. ἔτη γ'.] Sed Scaliger ubique et *Eusebii Dynastia 'Αρσῆς Ωχοῦ* ἔτη δ'. Consentientibus *Chron. Lat.* et *Armen.*

Ibid. l. 10. Δαρεῖος ἔτη δ'.] Scaliger ubique et *Euseb.* ἔτη σ'.

Ibid. l. 11. Ὁμοῦ ἔτη γ'. Τόμου ,αν'.] Ita post Manethonis libros primum et secundum numeri recensentur, nec *MSSti Parisienses*, habent σ'. pro γ'. et δμοῦ pro τόμου, prout Goarus ad Syncelli *marginem* et in Latina Interpretatione posuit. Itaque correxi γ'. γ'. τόμου ,αν. Omnia vero hujusce libri numerorum summa est anni 862. et menses duo, exclusis annis illis Dynastiae vicesimæ quartæ 990. nam summa annorum non est, quæ hoc loco collecta est, 1050.

Ibid. l. 18. Μέχρι τῶνδε Μανεθῶς &c.] Addidit verbum παρίσταται ante συγγραφέων *Eusebius.* Sed in *Chronico* ejus extat istud, *Huc usque Manetho*, post Nectanebum ultimum Ægyptium, non post ultimum Persam. Præterea Scaliger in Ἰστορ. Συναγωγ. post eandem Dynastiam Africani tricesimam hæc edidit, “Εώς ὅδε Μανεθῶς τὰς λα'. δυναστείας Αἰγύπτου περι-έγραψεν ἐξ ιερῶν βιβλίων· τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ἐξ Ἑλληνικῶν συγ-γραφέων. At vero hæc potius ad hanc Dynastiam pertinent, ubi Scaliger ipse addidit, Ταῦτα τοῦ τρίτου τόμου Μανεθῶ. Illa insuper, Τὰ δὲ μετὰ ταῦτα κ. τ. λ. Africanus fortasse de opere suo dixit.

XII.

P. 263. l. 24. Ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Σὴμ &c.] In Schedis *Gra bianis*, de quibus in Praefatione dixi, hoc Africani descriptum est fragmentum, cui quidem præmisit, quæ sequuntur, Grabius ; “ In Chronico Symeonis Logothetæ, quod modo typis man-“ datur ex Regio Cod. cum translatione Latina Combefisii, “ hunc Africani locum reperi, qui apud Syncellum non oe-“ currit.” Ita quidem Grabius, qui nullam interpretationem hujus ρήσεως Latinam adjecit ; vehementerque dubito, utrum hoc ipsum Chronicum, vel saltem pars istæc operis, ad hunc usque diem typis excusum fuerit, quippe quod idem videtur esse atque Annales illi a Fabricio in *Biblioth. Gr.* vol. vi. p. 158. primæ edit. his verbis commemorati : “ Simeonis Ma-“ gistri et Logothetæ Chronicum collectum ex variis Chronicis “ et Historiis, ab Adamo usque ad Constantinum Porphyro-“ genitum. — Codex MS. Regis Christianissimi, quo usus “ est Cangius in Glossario Græco notisque ad Zonaram et “ aliis in scriptis ; desinit in Leone Armenio cum Theophane, “ cui in multis consonat.” Porro ex iis quæ postea scripsit Fabricius p. 352. ejusd. vol. constat partem tantum poste- riorem istius Chronicæ, quod Grabius commemorat, a Combe- ficio fuisse inter Scriptores post Theophanem anno 1685. editam. Videtur ergo Grabius hoc tantum velle dicere, se in Chronicæ Symeonis Africani locum reperisse. Ceterum plu- rima hujus ρήσεως, sed mixta aliis, exhibet cum *Chronicon Paschale* seu *Alexandrinum* p. 36. et seqq. ed. Ducangii, tum Cedrenus in *Historiarum Compendio* p. 15. ed. Paris. qui ad verbum majorem ejus partem produxit, nomine itidem *Africani* adjecto. Adi et *Eclogam Chronicorum* p. 234—236. quam e codice MS. Paris. nuper edidit Cramerus. Hoc vero Afri- cani fragmentum, in Chronicum suum Eusebium haud de- sumpsisse, nunc tandem nobis liquet ex Armenia ejusdem Chronicæ Interpretatione, quæ opera virorum doctissimorum nuper prodiit.

Ibid. l. 25. ὑπὸ τοῦ πατρὸς] Hunc *Domnum* appellat *Chronici Paschalis* auctor ; Οὐρανὸν vero Anon. Scriptor ante Mallelam, referente nunc cl. Bekkero in nupera editione Cedreni.

P. 263. l. 25. εἰς τὴν ἐπωρυματαν] Hoc ex *Chron. Paschal.* et *Cedreno* pro εἰς ἐπωρυμα edidi.

Ibid. l. 26. ὡς πρῶτος ἥρξε τῶν Ἀσσυρίων] Assyriorum reges primi hoc ordine fere recensentur, primus Belus, secundus Ninus, qui Beli fuit progenies, testibus plurimis scriptoribus, maritusque Semiramis, non filius; tertia Semiramis, quartus demum Ninyas filius Nini atque Semiramis. Porro hunc ordinem succeedendi ipsi Africano attribuit Josephus Scaliger *Notis in Graeca Eusebii* p. 413. et alibi. At dubium hoc facit ῥῆσις istae, nisi dubiae fidei sit ipsa, in qua quidem Belus Nino successisse, non rex primus fuisse dicitur.

P. 264. l. 2. ὁ καὶ Πῖκος] Ita nomen scribo cum post Dionysium Hal. *Antiq.* lib. I. p. 11. ed. R. Steph. ubi *πῖκος* avis commemoratur, tum post Cedrenum. Corrupte enim legitur Πῆκον in hac Symeonis ῥήσει, olimque ita in *Chronico Paschali*, etsi interdum Πῖκος et περισπώμενον ibi positum est, sicut semper apud Cedrenum. Et *Picus* Latine scribitur;

—Fauno *Picus* pater, isque parentem
Te, *Saturne*, refert, tu sanguinis ultimus auctor.

Virg. *AEn.* vii. 48.

Ibid. l. 3. ἔσχε δὲ Κρόνος καὶ ἔτερος δύο &c.] Cedrenus qui Belum Saturni filium retulerat fuisse, haec habet; ὡς δὲ Ἀφρικανός φησι, καὶ ἔτερον νιὸν ἔσχεν ὁ Κρόνος τὸν Ἀφρον, ἐξ οὐ οὐ Αφροι, ὃς γῆμας Ἀστυνόμην ἐποίησε &c. atque sic deinceps ad usque finem τῆς ῥήσεως.

Ibid. l. 7. κατίων ἐν τῇ δύσει] κατελθὼν ἐν τῇ δ. *Cedrenus*.

Ibid. l. 11. ἐν τῇ Κρήτῃ] Addidi articulum ex *Cedreno*, sicut in l. 8. ante Ἀσσυρίων.

Ibid. l. 12. Θοῦρας, ὁ καὶ Ἀρης] Θούρρας nomen scribitur in *Chron. Paschal.* Θοῦρος habet *Cedrenus*. θοῦρος Ἀρης apud Homerum frequenter positum est, θούριος Ἀρης Sophocli aliisque solennis. Θούρας denique cum simplici ρ, et paroxytonum, Suidas in *voce*, qui, perinde atque auctor *Breviarii Chronologici* MS. Barocciani a Joanne Gregorio pagg. 222, et 229. et alibi *Operum ejus* commemoratus, tradit de viro similia illis quæ apud Cedrenum, Malalamque in *Chronograph.* pag. 17. extant. Θύρας nomen scribitur in *Eclogis* p. 235 a Cramero editis Thor Septentrionalium Mars est. Positus est loco quinto regum Assyriorum Arius a Syncello in pag. 103. *Chrono-*

graphicæ. In Chronico vero Eusebiano, alibique, post Ninum regem primum Assyriorum Arius rex quartus et Belochus et Balæus, ordine octavus nonusque recensentur; sed tanquam si Belus primus rex fuerit, qui Nino pater fuit, Arium regem quintum appellasse alibi refertur Africanus, hoc est Num. xxiii. dum in hoc fragmento Arius seu Thuras, rex tertius, aut maxime quartus est.

P. 264. l. 14. Βάαλον, ἦ Βὴλ, μετονομάσαντες] Βάαλ Θεὸν, ἥτοι Βὴλ μετονομάσαντες *Cedrenus*. Baal Hebraice *Dominus*. Scribit *Thallus* in *historia sua*, *Belum regem Assyriorum, quem Babylonii colunt, quique Saturni fuerit aequalis et amicus, antiquiorem fuisse Trōico bello annis 322.* Lactantius in *Epitome*, cap. 24. Sed omnino discrepare ab his numeris Africanum Series Chronologica fine Adnotatt. posita ostendit.

Ibid. ἀναστηλώσαντες σέβονται] Auctor *Chronici Paschalis*, p. 38 vel 69. ed. nov.—ῳ τινι Ἀρεὶ ἀνέστησαν πρῶτον στήλην οἱ Ἀσσύριοι, καὶ ὡς Θεὸν προσεκύνουν αὐτόν. Eadem et *Cedrenus* quoque pag. 13.

Ibid. l. 16. ὃς μετωνομάσθη Ἐρμῆς] μετωνομάσθη pro μετονομασθεὶς ex *Cedreno* recepi. Georgius Syncellus p. 237. Τινὲς βούλονται Κρόνον πρῶτον Ἀλβανὸν (habet Syncellus pag. 171. —καλούμενον) Ἀλβανὸν ἀπὸ τοῦ Ἀλβάνου Κρόνου τῶν πάντων κατὰ τὴν Ἰταλίαν βασιλέων πρώτου λεγομένου) κρατῆσαι τῶν κατὰ τὴν ἐσπέραν τόπων, μεθ' ὃν φασὶ Πείκον υἱὸν αὐτὸν, τὸν καὶ Δία, βασιλεῦσαι. εἴτα Φαῦνον Διὸς υἱὸν, τὸν καὶ Ἐρμῆν· ἐφ' οἷς Ἡρακλῆς ἐπανελθὼν ἀπὸ Σπανίας, καὶ μετ' αὐτὸν Λατῖνος, ἐφ' οὐ Αἰνείας μετὰ τὴν ἄλωσιν Τροῖας ἐλθὼν &c. Vid. et pag. 171. Φαῦνος vero Ἀρεός, ὡς φασιν, ἀπόγονος, ἀνὴρ μετὰ τοῦ δραστηρίου καὶ συνετὸς, scribit Dionysius Halicarnassensis libro primo *Antiquitatum Roman.* p. 20. Multi tamen ferunt, quem admodum Africanus in ῥῆσει istac, Faunum filium Pici, sive Jovis, in Italia regnasse. Sed vero Picum Fauni patrem, seu, ut tradit Lactantius in *Epitome* c. 22. fratrem, atque avum Latinī, Saturnii Jovis fratrem fuisse, non eundem atque Jovem, tradit Arnobius lib. I. *Advers. Gentes* p. 94. ed. Lugd. Bat. Proxime post λογικώτατος pro λογιώτατος *Cedrenus*.

Ibid. l. 18. τὴν τοῦ χρυσοῦ ποίησιν ἔφευρεν &c.] τοῦ χρυσοῦ τὴν φύσιν *Cedrenus*, sed ad marg. ejus τὴν ποίησιν. et auri fabricatio ἐκ μετάλλων hic significatur. Auctor tamen *Chro-*

nici Paschal. de hoc Fauno pag. 44. vel 8vo. ed. nov. ait, ἡν
ἀγῆρ πατοῦργος καὶ μαθηματικὸς, ὥστις ἐφεῦρε τὸ μέταλλον τοῦ
χρυσοῦ ἐν τῇ δύσει πρῶτος καὶ τὸ χωνεύειν. ἐξεῦρεν litera φ
superscript. in Grabii *Apographo*. ἐξεῦρεν Cedrenus.

P. 264. l. 19. *ποικίλη*] Hesychius, Ποικίλος, ἀπαλόν. *πυκνόν*.
συρετόν. Ita apud Platonem in *Gorgia*, Οὐδὲν *ποικίλον*, nihil
exquisitum vel *insolitum*. Invenit λεγομένη pro γενομένῃ *Ce-
drenus*.

XIII.

P. 265. l. 9. *Λιμοῦ κατασχόντος &c.*] Huic ῥήσει apud Syncellum titulus Ἀφρικανοῦ præfixus est. Historia extat in *Gen. xii. 10.* et seqq.

Ibid. l. 7. δεδιὼς δὲ μὴ &c.] Ita post Scaligerum edidi, qui
hæc Africani verba *Chron.* suo *Eusebiano* inseruit pag. 20.
Nam abest a Syncelli textu particula δὲ, ubi καὶ ante δεδιὼς
Goarus ad marg. posuit. Sed Scaligerum tuctur *MS. alter Parisinus*. Nunc quoque ita edidit Dindorfius. Proxime post
recte σκήπτεται pro σκέπτεται idem Scaliger.

Ibid. l. 15. διεπληκτίσαντο] Scaliger habet διεπληκτίζοντο.
Sed *MS. Paris. alter.* διαπληκτήσαντο. De re ipsa adi *Genes. xxii. 7.* et seqq.

Ibid. l. 19. Σεβωὲμ] Ita ediderat Scaliger ante Goarum pro
Σεβοὲμ cum o, editos quidem LXX. ut opinor, in *Gen. xiv. 2.*
et alibi, secutus, sed codices nonnulli eorundem interpretum,
quos commemorat cl. Holmesius, per o nomen scribunt. Habet quoque Cedrenus Σεβόϊν, qui in *Hist. Compend.* p. 28. ed.
Paris. hæc Africani, sed nulla facta nominis ejus mentione,
attulit a vocibus δι' ἀρετὴν usque ad finem τῆς ῥήσεως. Attamen
disertim legi in utrisque *MS Stis Syncelli Parisinis* Σεβωὲμ
cum o postea certior factus sum, idque nunc recepit Dindorfius.
Mox vero pro voce Αἰλὰμ habet Αἰλὼμ Scaliger, et Ἐλὰμ τῶν o'.
edd. pleraque, sed Αἰλὰμ aliæ edd. et plurimi codices scripti
ab Holmesio memorati. *Cedrenus* mendose ὁ Ιλάμ.

P. 266. l. 2. τὴν ἀλυκὴν] Ita Scaliger pro τὴν ἀλικὴν cum i,
quod exhibent *Syncellus* et *Cedrenus*.

Ibid. l. 3. θάλασσα νεκρά] Beda *De Locis Sanctis* cap. xi.
*Mortuum autem mare appellatur, quod nihil recipiat generum
viventium, neque pisces, neque assuetas aquis aves; tauri camelique*

fluitant. p. 321. ed. Smithi *Operum Bedæ.* Similiterque scripsérat de hoc lacu Tacitus; *Neque pisces aut suetas aquis volucres patitur. Hist.* v. 6. Ultima vero Bedæ verba de tauris camelisque fluitantibus Pliniana sunt, quæ post afferam. Mox sequitur ξώων τε γὰρ οὐδὲν ἐκεῖνο τὸ ὑδωρ φέρει, ubi ξῶον pro ξώων habet Cedrenus, et vox φέρει cum vi producendi vel *pariendi* adhibetur, sicut infra in l. 7. Narrat autem Maundrellus idoneus auctor in *Itinerario* suo pag. 84. visas a se ipso fuisse inter calculos super maris hujus arenam duas tresve conchas testis ostreariis consimiles, quum undis ejectæ essent, idque intervallo itineris duarum horarum ab eo loco, quo Jordanes rivus ad mare mortuum accedit; quod quidem a se commemoratum ait, ut ne flumine advectæ in mare fuisse hæ conchæ cuiquam viderentur. Hæc Maundrellus, dubitans, an vere traditum sit, hisce aquis nullos innutrirī pisces; sed vero cl. Volneius in nupera *Peregrinatione Syriaca et Ægypt.* vol. I. cap. 20. sect. 6. antiquam famam veram esse confirmat; quodque nimium habeant salis hæ aquæ, causam rei esse putat. Addidit Beda, loco modo allato, *Denique si Jordanes auctus imbribus pisces illuc influens rapuerit, statim moriuntur, et pinguis aquis supernatant.*

P. 266. l. 4. καὶ νεκροὶ μὲν—βαπτίσαιτο] *Cedrenus* elegantius, καὶ νεκρὰ μὲν σώματα ὑποβρύχια γίνεται, ζῶν δέ τις οὐδὲν ἀνθρώπος βαπτίσαιτο. Rem hic memoratam firmat Maundrellus in loco jam allato, narrans se corpus sensisse suum inter nandum in hoc mari vi insolita sustentum, sed tamen rem ait exaggerasse auctores. Firmant et alii duo scriptores, Lusignanus vol. II. p. 185. *Itin.* et Leghus Anglus, anno 1818 harum aquarum vim ipse expertus, quod ante Lusignano contigerat. Ait Tacitus, l. c. *Incertæ (inerti corrigit Freinshem.) undæ superjecta ut solido feruntur, periti imperitique nandi perinde attolluntur.* Pliniusque *Nat. Hist.* lib. ii. cap. 106. *Nihil in Asphaltite, ait, Judeæ lacu, qui bitumen gignit, mergi potest.* Post vero re melius perpensa posuit, lib. v. cap. 15. *Tauri camelique fluitant; inde fama nihil in eo mergi.*

Ibid. l. 6. λύχνοι δὲ μὲν καιόμενοι ἐπιφέρονται] *Syncellus Goarinus* habet λύχνοι μὲν καιόμενοι δὲ ἐπιφέρονται, ubi δὲ redundare ait Goarus, posuitque καὶ pro illo ante ἐπιφέρονται Scaliger. Ex MS. altero Parisino, ut olim ego, nunc Din-

dindorfius correxit. Hanc tamen particulam καὶ haud male exhibet ante λύχνοι Cedrenus. Ceterum in *Notis* pag. 414. scribit Scaliger; “ In fragmento Africani est egregia laevis Asphal-“ titis descriptio ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ αὐτοψίας auctoris; in quo
“ notabis λύχνοι μὲν καιώμενοι καὶ ἐπιφέρονται. Quod et apud
“ Hegesippum reperies lib. iv. cap. 18. (*De Bello Judaico*)
“ Lucernam accensam ferunt aquis supernatare, sine ulla con-“ versione extincto demergi lumine. Quod ab Africano, non a
“ Josepho accepit. Tertullianus in poemate de Gomorris et
“ Sodomis,

“ —————— si denique testæ
“ Luciferam narem insistes, qua spiritus igni est,
“ Velificabit apex flammæ. Si flamma perempta est,
“ Ibit subter aquas destructio naufraga lucis.”

P. 266. l. 7. ἐνταῦθα εἰσὶν αἱ τῆς ἀσφάλτου πηγαὶ] Particulam δὲ post ἐνταῦθα fide nixus *MSti alterius Paris.* atque *Cedreni* omisi. Nunc itidem Dindorfius. Abest τῆς a Scaligeri *Eusebianis*. Habet *Genes.* xiv. 10. de loco, ubi Sodomitæ a Syris victi; Ἡ δὲ κοιλὰς ἡ ἀλυκὴ ΦΡΕΑΤΑ ἈΣΦΑΛΤΟΥ. Tradit Maundrellus nostras, quem quidem bis ante memoravi, colligi solere affatim *bitumen* prope montes, quibus cingitur ab oriente et occidente mare mortuum, idque picem maxima similitudine referre, nec facile ab ea distingui posse, nisi ex sulphureo ejus odore ac sapore. Immo vero alius auctor celebris Shawius *Observatt. in Syriam &c.* cap. iii. p. 374. postquam certiorem se factum esse narravit, bitumen hoc certis quibusdam temporibus ex imo mari sub forma magnorum hemisphæriorum efferti solitum esse, et reperiri in littore gagatis instar nigerrimi nitoris, pergit scribere, tribui debere hujusmodi eruptionibus *puteos* et *caros* prope lacum sitos, qui a Maundrello cum locis, in quibus prius fuerant calcareae fornaces, conferuntur. Tacitus *Hist.* v. 6. loco ante allato, *Sed gnari locorum tradunt, undantes bitumine moles pelli, manuque trahi ad litus; mox ubi vapore terræ, vi solis inaruerint, securibus cuneisque ut trabes aut saxa discindi.*

Ibid. l. 8. στυπτηρίαν καὶ ἄλα] ἄλα *MS.* alter *Syncelli* et *Cedrenus*, quod reposuit nunc Dindorfius suo *Syncello*. Quod ad salem attinet, narrat Georgius Sandysius in *Itinerario* suo, init. lib. iii. vicinum populum inde salem sibi comparare so-

litum. Ad hæc cl. Volneius, quem modo attuli, docet abundare sale fossili montes juxta sitos. Hinc vana fuisse videtur Jacobi Palmerii super lacu Asphaltite animadversio in *Miscell. Observ.* vol. x. tom. i. p. 254. ubi sales his locis negat.

P. 266. l. 10. ἐνθα δ' ἀν καρπὸς εὐρεθῆ, κάπνου πλέον εὐρίσκεται θολερωτάτου] αῦ pro ἀν, et οὐδὲν, id quod abest a Syncello, post πλέον, edidit Scaliger. Apud *Cedrenum* οὐδὲν extat sine θολερωτάτου. De fructibus istis Josephus *Bell. Jud.* lib. v. Tacitusque *Hist.* lib. v. quorum narrationes Maundrellus l. c. profert ridetque. Attamen conferri crederetur Lusignanus modo adductus, qui mentione facta de malis malisque punicis juxta hoc mare consitis ait, opinari se fructus eorum, antequam maturescant, flatibus austri præfervidi corrumpi solitos.

Ibid. l. 12. λήγει τε] Habet δὲ pro τε Scaliger, qui et paulo post omittit τὰ ante ἐναντία. Exhalentur vero subsideantve ocius solito hæ aquæ necesse est, aut occultis quibusdam effluant meatibus, quippe quæ nihil augentur accessu tum Jordanis magni rapidissimique interdum fluvii, tum plurimorum item torrentium, quos commemoratos habes a Relando in *Palæstina* sua cap. 44. Et Shawius, in loco modo adducto, ad nihil aliud recurrendum esse in hac re explicanda censet, præter vaporis e mari mortuo exhalationem, quæ quotidie fit; cuius quantitatem computare ibidem aggreditur, vindicatis postea rationibus suis in vol. Operis sui secundo. Vide et Volneium idem ipsum statuentem in libro supra commemorato, vol. I. cap. 20. sect. 6. Paulo post δότοπος pro τὸν ποταμὸν habet *Cedrenus*, cui quidem adversatur illud παρ' αὐτῇ infra lin. 14. ubi intelligatur oportet ή θάλασσα.

Ibid. l. 13. εἰ δὲ μὴ Ἰορδάνην εἶχε τὸν ποταμὸν τροφὴν, ὡς πορφύραν διατρέχοντα] Goarus in enumerandis locis Syneelli textūs, quos ait a Scaligero fuisse vitiatos et corruptos, hæc scribit; “Expungit Scaliger τροφὴν necessariam dictionem “pag. textus Euseb. 20. ibid. διατρέφοντα pervertit in δια-“τρέχοντα.” Quod vero ad posteriorem vocem διατρέχοντα attinet, extat illa apud *Cedrenum* atque in *MSto altero Parisiensi*, atque ita correctus fuit prior *MStus*. Goarus quidem vertit, et nisi *Jordanem* ad instar conchæ nutritium et continuum humorem subministrantem haberet. Ego interea verbo διατρέ-

χοιτα alteri διατρέφοιτα prælato, istud ὡς πορφύραν διατρέχοντα ita interpretor, quasi dixerit Africanus, Jordanem fluvium cum turbidis aquis suis purpuram colore referentem per mare currere. Ita apud Homerum legitur saepenumero κῦμα πορφύρεον, habetque Hesychius, Πορφύρει. ταράττεται. φροντίζει. μελανίζει. Et Πορφύρεος θάνατος. ὁ μέλας. καὶ βαθύς. καὶ ταραχώδης. De Jordane, ut post vidi, haec scribit Daniel metropolita Ephesius, in Διηγήσει sua, quam Mingarellus in Catalogo Codd. Græc. Naniarum protulit, Ἐστι δὲ ὁ Ἱορδάνης οὐ τοσοῦτον μέγας πόταμος, ὃσον ἔει τάχος· ἀλσώδης δέ ἐστι ὡς ἐπίπαν ἐκατέραις ταῖς δύοθις αὐτοῦ, καὶ καλαμώδης, ΚΑΤΑΘΩΛΟΝ ἔχων πάντοτε τὸ ὄδωρ. p. 296. Denique de ipso *hoc amne*, ait Tacitus, ubi supra, nec *Jordanes pelago accipitur; sed unum atque alterum lacum integer perfluit, tertio retinetur.*

P. 265. l. 15. θάττον ἢ φαίνεται] Lucidius esset, θάττον ἢ νῦν φ. Sed nihil adderem.

Ibid. τοῦ βαλσάμου φυτόν.] τὸ pro τοῦ *Cedrenus*. Eusebius in *Onomastico Urb. et Loc. S. Script.* Βαβλὰ, καὶ ἐστὶ ἡ Σήγωρ, νῦν Ζωαρὰ καλομένη, μόνη διασωθεῖσα ἀπὸ τῆς τῶν Σοδομιτῶν χώρας, ἥ καὶ εἰς ἔτι νῦν οἰκεῖται, τῇ νεκρῷ παρακειμένη θαλάσσῃ· καὶ φρούριόν ἐστι στρατιωτῶν. καὶ φύεται γε παρ' αὐτῇ βάλσαμον, καὶ ὁ φοῖνιξ, δεῦγμα τῆς παλαιᾶς τῶν τόπων εὑφορίας. p. 32. ed. Clerici. Eademne sit planta hic commemorata atque balsamum celebre Judaicum seu Gileaditicum, an altera arbustula, quae hodie ibi gignitur, eujusque laudat fructum oleumque ex nucleo tractum Maundrellus pag. 86. *Itinerarii* sui, ignarus sum. Παρ' αὐτὴν pro παρ' αὐτῇ ex *MS. Paris.* altero nunc posuit Dindorfius.

Ibid. l. 16. ὑπονοεῖται δὲ ἀνατετράφθαι] Quid subversum fuisse putabant? Non balsamum quidem plantam, ut Goarus interpretatus est, etiam Africani temporibus in iis locis manentem, sed terram mari mortuo occultatam, atque a Deo propter incolarum scelus ab imis sedibus eversam.

XIV.

P. 267. l. 2. Παροικήσας δὲ &c.] Cum margini esset Cedreni adlitum pag. 28. lemma istud, Ἀπὸ τῶν τοῦ Ἀφρικανοῦ, haec Africano asserere visum est. Ibi in notis ait Xylander, “ Mu-

“tilate hæc Cedrenus; in margine est, esse ex Africano petit. Incertum hæc ne an quæ sequuntur de Loto et mari mortuo. Posterius puto verum esse: neque ejus miracula Cedrenum sed Africanum sibi visa referre.” Satis recta hæc Xylander, pro eo quod ipse tum scire potuit, cum nondum editus esset Georgius Syncellus, apud quem quidem pag. 100. proxime ante ῥῆσιν illam de Loto et mari mortuo jam adductam hæc quæ sequuntur, extant; Ἀβραὰμ παρώκησεν ἐν Γεράροις. ἦν τινες Ἀσκάλωνά φασιν εἶναι, ὡς καὶ Ἀφρικανός. Ἀβραὰμ ἔλαβεν τὴν Χετοῦραν γυναικα μετὰ τελευτὴν Σάρας, ἐν τῷ γήρει αὐτοῦ, ἐξ ἦς ἔσχεν νιὸνς ε'. Σεμωριὰμ, Ἰεκτὰν, Μαδὰμ, Μαδιὰμ, Ἰεσβώκ. Cum ergo ex solo isto Syncelli loco, nisi accessisset Cedreni testimonium, non sequeretur id quod nunc palam est, Africani omnia hæc esse, hinc constat multa ad eundem Africanum pertinere posse apud hos chronologos, quæ haud licet pro certo ei tribuere.

P. 267. l. 1. τὴν νῦν Ἀσκάλωνα λεγομένην] Legendum puto τῇ νῦν Ἀσκάλωνι λεγομένῃ. At vero urbes Gerara et Ascalon semper diversæ inter se fuisse videntur, neque enim Gerara urbs maritima. Aliter vero de hac re statuisse videtur Africanus, qui Palæstinæ incola fuit.

Ibid. l. 5. νιὸν πέντε] Biblia in *Genesi* xxv. 2. sex filios recensent. In nominibus autem ipsorum scribendis variant cum exempla Græca et Latina, tum auctores, qui hunc S. Scripturæ locum adduxerunt.

XV.

Ibid. l. 15. Ἐβδομήκοντα ἑπτὰ &c.] Confer *Gen.* capp. xxix. et xxx. et cap. xli. comm. 46. et capp. xlviij. comm. 9. ex quibus locis idem ipsum de Jacobi ætate colligunt vel præstantissimi chronologi. Sed opponit se Africano Syncellus statuens, Jacobum anno ætatis suæ 73. paternam reliquisse domum, cuius rationes tueri Goarus in notis aggreditur. Cum Africano autem consentit Prosper Aquitanus in *Chronico Integrō*, quod Labbeus primus edidit, p. 526. *Vetustiorum Lat. Chronic.* a Roncallio anno 1787. Patavii typis impress. Posuit hanc ῥῆσιν Scaliger in *Eusebianis* pag. 22. additis verbis, ὡς ἐκ

$\tauῆς$ γραφῆς, quae quidem Georgii Syncelli esse videntur, qui huic ῥήσει, titulo δὲ Ἀφρικαρῶν insignitae, verba subjunxit, ὡς ἐκ τῆς γραφῆς· ή δὲ γραφὴ οὐδαμοῦ φαίνεται τὸῦτο λέγουσα &c.

XVI.

P. 267. l. 21. οὕτε κατὰ τὸν Ἀφρικανὸν &c.] Scaliger quidem pag. 22. *Eusebianor.* cum ea quae sequuntur, tum alia quedam de Crete primo insulae Cretæ rege, Africano attribuit. Ἀφρικανοῦ. τῷ πζ'. ἔτει τοῦ Ἰακὼβ ἐγεννήθη Λευ. Τινὲς τὸν αὐτόχθονα Κρῆτα &c. At vero tam apud Syncellum, ex quo sumpsit sua Scaliger, servantur ea de Crete in pag. 105. quam apud Eusebium in *Chronico Latino* ad ann. Abrahæ LVI, sed Africano haud adscripta. Pertinere eadem ad *Chronicon Eusebianum*, nisi ad Africanum, firmat nobis *Interpretatio ejus Armenia*.

Ibid. l. 22. τῷ πζ'. ἔτει] Conf. loca SS. Scripturæ ad Num. xv. proxime ante commemorata. Infra vero pro verbis τῷ αὐτῷ πζ'. legendum esse τῷ αὐτῷ πζ'. ostendunt Georgii ipsius verba pag. 116. οὕτε τῷ Ἀφρικανῷ πιστευτέον πζ'. ἔτει τοῦ Ἰακὼβ λέγοντι γεννηθῆναι τὸν Λευ, οὕτε τῷ Εὐσεβίῳ λέγοντι, τῷ πζ'. ἔτει.

XVII.

P. 268. l. 2. Ἡ ποιμενικὴ σκηνὴ &c.] Exhibit eadem usque ad vocem κεραυνῷ Scaliger quoque in *Eusebianis* pag. 22.

Ibid. ἐν Ἐδέσσῃ] Urbe celebri in Mesopotamia sita; et beata semper prædicanda, quod reges ejus Christiani facti diu ante imperatores Romanos Christum colerent. Emendate Ἐδέσσῃ Scaliger pro Ἐδέσῃ, quod habet Syncelli *textus*; sicut infra Ἐδέσης in Num. li. et recte Scaliger cum MSto altero *Parisino* κεραυνῷ pro κεραυνῷ præstat.

Ibid. l. 3. Ἀντωνίνου] Antoninum intellige hic Elagabalum, sub quo Chronica sua scribebat Africanus. SCALIG. Dubitare vero quemque permittimus de reliquiis istis hujus tentorii arborisque mox dicti supra duos mille annos, ut ferebant, conservatis; etsi de quercu, quae plus mille annos in sylva regum nostrorum, Nova appellata Foresta, servata fuerat, me adolescente narratio verisimilis percerebuerit.

XVIII.

P. 268. I. 13. — *ταύτης παρὰ τὸ πρέμνον ὡς φησὶν δὲ Ἀφρικανὸς &c.]* Totus locus apud Syncellum ita se habet pag. 107. 'Ιακὼβ ἀπαρεσθεὶς τοῦς ὑπὸ Συμεὼν καὶ Λευτὴν πραχθεῖσιν ἐν Σικίμοις, διὰ τὴν τῆς ἀδελφῆς φθορὰν, εἰς τοὺς ἐπιχωρίους, θάψας ἐν Σικίμοις οὓς ἐφέρετο θεοὺς παρὰ τὴν πέτραν ὑπὸ τὴν θαυμασίαν τερέβινθον, ἥτις μέχρι νῦν εἰς τιμὴν τῶν πατριαρχῶν ὑπὸ τῶν πλησιοχώρων τιμάται μετήρεν εἰς Βεθήλ· ΤΑΥΤΗΣ παρὰ τὸ πρέμνον κ. τ. λ. παρὰ ταύτην δὲ τάφος Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαάκ. φασὶ δέ τινες ῥάβδον εἶναι τινὸς τῶν ἐπιξενωθέντων ἀγγέλων τῷ Ἀβραὰμ φυτευθεῖσαν αὐτόθι. *Tristatus Jacob de cæde Sichimorum a Symeone et Levi sororis Dinæ stuprum ulturis perpetrata, cum sepelivisset in Sicimis Deos, quos tulerat, ad petram sub mirabili terebintho, quæ usque in hunc diem ab incolis in honore est, inde migravit in Bethel.* ANTE terebinthi istius stipitem &c. &c. *Ad eam Abraham et Isaac sepulchra posita. Baculum unius ex angelis hospitio receptis ab Abraham, ejus ibi manu plantatum quidam esse affirmant.* Scaliger Africano omnia attribuens usque ad vocem ἔνοικοι I. 14. istæc in *Eusebianis* suis p. 22. reposuit, verbis omissis, ὡς φησὶν δὲ Ἀφρικανός. Cum vero ex Syncello solo transtulerit hæc Scaliger, haud necesse est omnia Africani esse, etsi res ita habere possit. Totam quidem χρῆτιν ei fidentius tribuerem, si modo *Commentarius in Hexameron* a Leone Allatio editus Eustathio Antiocheno quarti saeculi præsuli proculdubio esset adscribendus. Locus enim, quem paulo infra ex eo Goarus affert, omnia apud Syncellum hic posita spectat exprimitque. Sed fabulæ in eodem opere extantes atque etiam ipsa pars illa ejus, ex qua locus a Goaro desumptus est, universum opus suspectum fecerunt. Cons. Cavii *Hist. Lit.* vol. I. p. 188. Mox exhibit *Goarinus Syncellus* τῆς τερεβίνθου post δὲ Ἀφρικανός, Scaliger vero post τὸ πρέμνον, sed ego quidem illud τῆς τερεβίνθου ex margine primus irrepsisse suspicatus sum. Nunc delevit τὸ ante πρέμνον Dindorfius *Cod. alterum Paris.* secutus.

Ibid. — *ταύτης* (scil. τῆς τερεβίνθου)] Vallis Terebinthi hactenus vocatur locus ille, peregrinis Ierosolyma voti causa proficiscentibus notissimus. Vide quæ ad numerum Canonis

MMCXXIV. notavimus. Ceterum eam Terebinthum esse, de qua agitur in editione Septuaginta Genes. xxxv. 4. palam est. Hebraice est πέλας, quod diverse interpretantur Hebrei. Peregrini Ierosolymitani dicunt unam Terebinthum adhuc superesse duobus M. P. ab Ierosolymis, eamque esse hanc, de qua nunc loquimur. SCALIGER. Versio *Bibliorum* Anglicarum, sicut aliae, hanc arborem quercum esse statuit, non terebinthum, ut Graeci et Latini. Immo vero Septuaginta interpretes Hebraeam vocem interdum δρῦν verterunt. Nec distinguitur quidem inter ipsas arbores a nonnullis auctoribus. At vero terebinthus, quam ex narratione aliorum posuit Scaliger duobus mille passuum ab Hierosolymis distantem, diversa videtur fuisse a patriarcharum arbore terebintho prope Hebron, de qua ita Eusebius in *Onomastico De Urb. et Locis: Arbo sive Hebron*, inquit, ἀπὸ Αἰλίας (Hierosolymæ) ἐν νότῳ, διεστῶσα σημεῖοις β'. πρὸς εἴκοσιν, ἡ δρῦς Ἀβραὰμ καὶ τὸ μυῆμα αὐτόθι θεωρεῖται, καὶ θρησκεύεται ἐπιφανῶς πρὸς τῶν ἔχθρῶν (l. ἐθνῶν) ἡ τερέβινθος, ὅτι νπ' αὐτῆς πάλαι τῷ Ἀβραὰμ ἐπιξενωθέντες οἱ ἄγγελοι. p. 21. ed. Clerici. Confer et v. Δρυσμαβρῆ. Itidem in itinerariis suis Sandysius et Maundrellus nostrates terebinthum alteram illam prope Hierusalem memorantes, ita de ea loquuntur, ac si propter id solum celebrata sit, quod Beatissima Virgo ante præsentatum in templo Christum sub umbra ejus recubuerit. Notat Goarus disserere de terebintho oculatos testes Fr. Quaresmum in *Elucidatione terræ sanctæ*, et Eugenium Rogerium, et alios de sacris peregrinationibus auctores.

P. 268. l. 14. τὰς ἐκτενὰς] Quid pro illo nihil ἐκτενὰς substituendum sit, querant studiosi. SCAL. Ἐκτενὰ se ignorare fatetur Scaliger. Usitat Ecclesia Orientalis: *Preces* videlicet *protensiones* a Diacono pronunciandæ, quibus pro cunctis hominum generibus variisque humanæ vitæ necessitatibus Ecclesia diserte et explicate Deum Optimum Maximum exorat. Quanti faciendæ ab omni vere Christiano homine vetustas earum a quatuordecim jam sæculis probata commonet. De illis aburde in nostris Euchologicis. GOAR. Hæc ille. Mihi vero locus ab ipso Goaro ex Eustathio in *Hexaemeron* in Notis allatus aliud quid suggerere videtur;—ἐστὶ γὰρ ἄχρι τοῦ δεῦρου (ait Eustathius verba Africani secutus) παρὰ τὸ πρέμνον αὐτῆς βωμὸς, ἐφ' ὃν τὰ τε δλοκαντώματα καὶ τὰς ἐκαρόμβας ἀνέφερον.

p. 77. ed. Lugd. Hinc constat, τὰς ἔκατόμβας pro τὰς ἐκτενὰς
hoe loeo legi debere; nihil enim hie agitur de Christianorum
ritibus, sed de sacrificiis incolarum ethnicorum, qui patri-
archarum memoriam maxima reverentia prosequebantur. Ad
haec cum alii historici, tum vero Sozomenus lib. ii. *Hist. Eccl.*
c. 4. mercatu hoc atque festo, ad quod quidem celebrandum
undique confluere solebant Judæi, Christiani, Ethnici, com-
memorato, aram dirutam fuisse a Constantino M. tradit, super
quam lautissima immolabantur sacrificia. Ipsæ quoque Con-
stantini literæ propterea missæ apud Eusebium lib. iii. *De Vit.*
Constant. capp. 53. et 54. extant. Postquam hæc scripsi,
Leonem Allatum, qui Eustathii opus ex scripto ediderat, vidi
ex auctore suo Africani verba sic restituisse; cuius quidem
emendationem non tantum silentio transmisit Goarus, sed
eidem oppugnat etiam Gallandius in *Bibliotheca sua PP.* tom.
ii. pag. 366. qui Goari verbis hæc addidit, “ Suicerum adi, si
“ placet, in *Thes. Eccl.* tom. I. pag. 1073. v. Ἐκτενής. II.
“ Ceterum Allatius notis ad Eustathium pag. 293. hæc Afri-
“ cani verba corrupta censem, atque ita ex suo Eustathio re-
“ stituenda: ἐφ' ὅν τά τε ὀλοκαυτώματα καὶ τὰς ἔκατόμβας ἀνέ-
“ φερον. Quod minime admittendum videtur. Verba enim
“ Africani παραφράζειν auctor perhibetur, ut mox patebit.”
Ita ille; sed judicet lector.

P. 268. l. 15. ἐν ταῖς πανηγύρεσι] Hieronymus Commentario
in cap. xi. Zachariae: PASCE GREGEM OCCISIONIS: *Hoc est: Nunc*
interim nutriatur, et crescat, qui postea ab hostibus occidendum
est: quas oves et pecora Principes Romanorum, qui possidebant
ea et obtinebant jure victoriæ, interficiebant, et non miserabantur:
sive immolabant, et non sentiebant dolorem. Id est: nihil mali
pro tanta crudelitate patiebantur. Et vendebant ea, quæ non
propter clementiam, sed propter precium reservabant. Legamus
veteres historias et traditiones plangentium Iudaorum: quod in
Tabernaculo Abrahæ, ubi nunc per annos singulos mercatus cele-
berrimus exercetur, post ultimam eversionem, quam sustinuerunt
ab Hadriano, multa hominum millia venundata sunt: et quæ
vendi non potuerunt, translata in Aegyptum: et tam naufragio
et fame, quam gentium cæde truncata. Hæc ille: ubi Taber-
naculum Abrahæ est Terebinthus illa celeberrima, et mercatus,
πανήγυρις Ἀδριάνειος. A Tabernaculo Abrahæ Mansio dicta

est ad *Terebinthum* in Itinere Burdegalensi. Pseudohegesippus lib. iv. cap. 23. *Terebinthus illis magna arbor a constitutione mundi fuisse asseveratur, nunc tamen utrum maneat, incertum nobis est.* Quæ quidem *terebinthus a Christianis summo in cultu fuit.* Eusebius: δόθεν εἰσέπι τὸν παρὰ τοῖς πλησιοχώροις, ὡς ἄρ τε θεῖος, δέ τόπος εἰς τῷ μὴ τῷ αὐτόθι τῷ Ἀβραὰμ ἐπιφανέντων θρησκεύεται, καὶ θεωρεῖται γε εἰς δεῦρο διαμέρουσα ἡ Τερέβινθος, οἵ τε τῷ Ἀβραὰμ ἐπιξενωθέντες ἐπὶ γραφῆς ἀνακείμενοι, δύο μὲν ἐκατέρωθεν, μέσος δὲ δέ τοις περέχων τῇ τῷ μῆ. lib. v. Ἀποδειξ. 147. SCALIG. *Animad. in Chron. Eusebii*, ad an. MMXXXIV. pag. 209. qui in antecedentibus aliud præterea Hieronymi testimonium hue pertinens ex *Comment. in xxxi. cap. Jeremiæ adduxerat, et Chronici quoque Paschalis locum ad secundum Hadriani Imp. annum.*

Ibid. l. 16. ἥ δ' οὐ κατεκαίετο &c.] Cum indicet Eustathii locus modo memoratus sæpe ostensum fuisse hoc portentum, inde fit verisimile per singulas periodos populo imperito fucum factum fuisse a nebulonibus; post illa enim de angeli baculo ab Abrahamo terræ infixo, quæ attulit Syncellus, hæc pergit scribere Eustathius, καὶ ἐξ αὐτῆς (ῥάβδου) ἡ ἀξιάγαστος ἐνεφύη τερέβινθος. ὑπαφθεῖσα γὰρ ὅλη πῦρ γίνεται. καὶ νομίζεται τοῖς πᾶσιν εἰς κόνιν ἐκ τῆς φλογὸς ἀναλύεσθαι, κατασβεσθεῖσα μέντοι ἀστινής ὅλη καὶ ἀκέραιος δείκνυται. p. 78.

XIX.

Ibid. l. 24. ἔξ οὖν Ἰὼβ] Jobab, qui inter posteros Esau in *Genesi* cap. xxxvi. comm. 33. recensetur, eundem fuisse atque Job τὸν πάντα, multi affirmant. Sed contra hanc pugnat opinionem Usserius *Chronol. Sacr. cap. xi.*

XX.

P. 269. l. 6. Ἰωσὴφ δὲ ἦν ἐτῶν μ'.] Cum hæc verba a sequentibus perperam omnino disjuncta essent apud Syncellum, inde corrupta omnia Goaro interpreti evaserunt. Josephus vero triginta annos natus Ægypti præfectus constitutus fuerat (*Gen. xlvi. 46.*); inde secuti sunt septem anni fertilitatis

et duo famis. Descendit in Ægyptum Jacobus annos, fortasse solidos, natus 130. (*Gen.* xlvi. 6, 11. et xlvii. 9.), cum quinque alteri famis anni superessent. Josephus autem annis exactis 110. mortuus esse dicitur. (*Gen.* l. comm. ult.) Propterea duo hæc consequi videntur, et Josephum annorum fuisse 39, non 40, quo tempore Jacobus pater annum agens 131. in Ægyptum descenderet, et Josephum huic patris descensui, annos 71. non 70. supervixisse.

XXI.

P. 269. l. Ἀπὸ Ἀδὰμ τοίνυν &c.] Hoc a Syncello in pag. quoque iii. positum, addidit Eusebianis suis Scaliger pag. 22. Titulus Ἀφρικανοῦ utriusque Syncelli loco præfixus est.

Ibid. καὶ] Mavult ἐκ Goarus, sed indicatur vel finis libri *Genesis*, qui morte Josephi clauditur, vel, quod tamen minus probabile est, tomi alicujus hujuscce operis, *De Temporibus*, conclusio. Receptum est ἐκ in Syncellum recens editum.

Ibid. l. 15. γενεὰ μὲν κγ'.] Excluso nimirum Cainan, quem Africanum præterisse novimus.

Ibid. ἔτη δὲ γφξγ'.] Africano fere conveniunt, dignum hoc notatu est, Demetrii apud Eusebium *Præparat. Evang.* lib. ix. cap. 21. ante Christum natum initæ rationes. Is enim alatus ab Eusebio ex Alexandro Polyhistore annos colligit ab Adamo usque ad Jacobi *descensum* 3624, inclusis, ut videtur, annis illis 130. Cainan secundi, quos Africanus solet rejicere; hos autem si Dempseris, restabunt anni 3494, quibus additis annis 70. vel 71. Josephi paterno descensui superstitis, colligentur anni 3564. vel 3565, loco horum Africani 3563. Sin vero Africani summæ addideris duos annos, quos ille omisisse videtur statim post diluvium, numeri optime convenient. Vid. notam ad Num. ix. p. 373. Ait quidem hic Goarus, “ ob-“ serva γέννησιν, haud τελευτὴν apud Africanum legendum.” Sed huic correctioni, etsi a Gallandio repetitæ, minime consentiendum est. Confitendum tamen est, quidquid ex S. Scriptura in superioribus posuerim, colligero me posse annos tantum secundum Africani rationes 3562. pro 3563. ab orbe condito ad Josephi τελευτὴν.

Ante Abrahae nati annos 75, pro-						
fectionem, anni ab orbe con-						
dito sunt - - - - -	3277.	Excerpt.	ix.			
Abraham, cum esset annorum						
100, genuit Isaac. - - - - -	25.	Genes.	xxi. 5.			
Isaac, cum esset annorum 60. ge-						
nuit Jacob. - - - - -	60.	Genes.	xxv. 26.			
Jacob annos natus 130, vel annos						
solidos 129, <i>Ægyptum</i> adiit. - - - - -	130.	Excerpt.	xx.			
Josephus patris descensui super-						
stes fuit ann. - - - - -	70.	Idem Excerpt.				

3562.

Forsitan illud in Num. xx. de annis Josephi ac Jacobi, quo tempore descendebat hic in *Ægyptum*, collegit sibi Syncellus tantummodo ex verbis, quæ Africani sequuntur.

XXII.

P. 269. l. 21. *[Απὸ τοῦ Τρίτου τῶν Ἀφρικανοῦ Χρονογραφιῶν]*
Quæ sequuntur, Eusebius cum hoc titulo adduxit in lib. x.
Præparat. Evang. cap. 10. p. 487. ed. Vigeri; sed auctiora
a me multis locis redditæ ex Syncelli *Chronographia* pag. 63.
et alibi, ubi a verbis φαμὲν τοίνυν pag. 272. lin. 16. ad usque
finem nonnullæ partes ejusdem ρήσεως extant, sed plurimis
omissis. Præterea ex eodem Syncello constat, extitisse Afri-
cani istæc sub libri tertii initium, quod pauca ex his afferens
pag. 70. *Chronograph.* ita scribit, ὡς αὐτὸς Ἀφρικανὸς μεμα-
τύρηκεν ἐν ἀρχῇ τοῦ τρίτου λόγου.

Ibid. l. 22. Μέχρι μὲν τῶν Ὁλυμπιάδων, οὐδὲν ἀκριβὲς ιστό-
ρηται τοῖς "Ελλησι,] Extat hoc frustum in *Cohortatione* quoque
ad *Græcos*, S. Justino Martyri quæ vulgo tributa est cap. 12.
ed. Benedictin. οὐδὲν "Ελλησι, inquit auctor, πρὸ τῶν Ὁλυμ-
πιάδων ἀκριβῶς ιστόρηται. Atque ideo vir, regnante in Bri-
tannia Anna et duobus successoribus ejus, pietate atque doc-
trina praestans Carolus Ashtonius, tum ex his Africani verbis,
tum ex aliis vel manifestioribus indiciis mox afferendis, collegit
sibi, *Cohortationem ad Græcos* alicui scriptori Justini ætate

posteriori adjudicari debere. Vid. postumam ejus edit. *Utriusque Apol. Justini Cantabrigiae 1768.* p. 293. Interea ostendit Hen. Dodwellus in *Praelectet. Inaug. De Historiae Graecae Antiquitate*, quam *Prælectionibus Camdenianis* suis præmisit, nimis liberaliter eum Graecis egisse Varronem et patres ecclesiæ antiquissimos, qui ab ipsis Olympiadibus certam eorum inchoarent historiam. §. xi. p. 23. Varro scilicet, Censorino teste, tria diserimina temporum esse tradidit. Primum ab hominum principio ad priorem cataclysmum vocabat ἄδηλον, secundum inde ad Olympiadem primam μνθικὸν, tertium a prima Olympiade ad se ἴστορικόν. *De Die Natali* cap. xxi. p. 111. ed. Havercamp. Mox προτοῦ, haud πρὸ τοῦ divisim, etsi in hac re variatur, curavi imprimendum.

P. 270. l. 1. *ai δὲ ἡκρίβωντο πολλοῖς*] Scribendum puto, *ai δὲ* ἡκρίβοντ *τὰ πολλὰ, hæ vero (Olympiades) pleraque accurata reddebant.* Infra legitur ὅποθεν "Ελληνες ἀκριβοῦν τὸν χρόνον ἐνόμισαν, habet τὰ πολλὰ pleraque Africanus initio num. L. p. 297. l. 12. et ἡκρίβωνται scriptum est in MSto Coll. S. Joan. pro ἡκρίβωντο. Nunc adde sex alios codices, qui in usum cl. Gaisfordi in nupera editione *Præp. Evang. Eusebii* collati sunt.

Ibid. l. 9. *τὰς Ἐβραίων*] τὰ 'E. in editis, sed *τὰς* subauditio *ἱστορίας MS. Eusebii* in Coll. S. Joan. Oxon. servatus, quod nunc reposui. Praestant lectionem *tres codd. Gaisfordiani.*

Ibid. l. 11. *καὶ ταύτης ἔχόμενος, ἀφαίρων τε καὶ προστιθεὶς, &c.*] Africani istis multam perfudit lucem magnus ille Scaliger in *Prolegomenis suis in Chronica Eusebii*: "Quia (inquit) ignoratio unius intervalli reliqua ignorari necesse est, quemadmodum uno deprehenso, ceterorum cognitio expeditissima est, ut in iis rebus, quæ veris demonstrationibus nituntur, contingere solet: Africanus id sibi negotii proposuit, ut uno intervallo ad aliquem certum historiæ exoticæ titulum relato, tam antecedentium, quam consequentium veritatem erueret. Quod igitur apud exoticæ historiæ auctores reputat, quod proposito suo maxime consentaneum esse arbitratus est, id ille pro titulo et termino operis sui arripuit. Legerat itaque apud Josephum ex Polemone, Apione, et Ptolemaeo Mendesio, Hebræos ex Aegypto, duce Mose, minus grasse circiter initium regni Argivorum, hoc est annis mxx. ante primam Olympiadem: quod tempus alii ad Inachum,

“ alii ad Phoroneum referunt: idque tanquam sepe ac fun-
 “ damentum Chronologie sue sibi constituit, ad quod præ-
 “ terita tempora, et a quo sequentia deduceret, κατὰ προσθα-
 “ φαίρεσιν, ut ipse loquitur; κατὰ μὲν τὴν ἀφαίρεσιν, εἰς τὰ
 “ προηγούμενα κατὰ δὲ τὴν πρόσθεσιν εἰς τὰ ἐπόμενα. Fiduciae
 “ cumulus accessit auctoritas Tatiani, et post eum Clementis,
 “ qui Mosem plusquam mille annis ante primam Olympiadem
 “ fuisse prodiderunt. Hae epocha firmata, quinque libros
 “ Chronologicos contexuit.” fol. 1. Iterum f. 3. “ Neque Eu-
 “ sebius neque Africanus ad scribendum se contulerunt, nisi
 “ prius instructi aliquo gesto Hebraico, quod in tempus cer-
 “ tum historiæ Græcæ inciderit, λαβόμενος, inquit Africanus,
 “ μιᾶς πράξεως Ἐβραϊκῆς ὁμοχρόνου πράξει ὑφ' Ἑλλήνων ιστορη-
 “ θείση. Omnis enim quæ de temporum ratione instituitur,
 “ disputatio munimentum habet tempus certum et definitum,
 “ quod Græcis dicitur παράπηγμα, Censorino *Titulus*. Id au-
 “ tem duplex est, ἀφ' οὐ, ἐφ' ὅ. *Unde, et quo.* Hoc est, unde
 “ rationes temporum deducuntur et quo referuntur. Ii sunt
 “ termini intervallorum, uno enim tantum posito, nullum est
 “ intervallum, non magis quam punctum est linea. Sed quod
 “ duo puncta interjacet, id linea est: et quod inter duos ter-
 “ minos, intervallum. Hæc commutantur; τὸ ἀφ' οὐ enim
 “ potest fieri τὸ ἐφ' ὅ, quando vetustior epocha antecedit: et
 “ contra, τὸ ἐφ' ὅ potest esse τὸ ἀφ' οὐ, si posterior epocha alia
 “ ab eo deducatur. A prima Olympiade, exempli gratia, ad
 “ hunc annum Christi Dionysianum MDCVI. fluxerunt anni
 “ MMCCCLXXXI. Hujus anni prior terminus, sive παράπηγμα τὸ
 “ ἀφ' οὐ, est prima Olympias, τὸ ἐφ' ὅ annus Christi propositus:
 “ Africano igitur τὸ ἀφ' οὐ est Exodus, ad quam, ab Adam,
 “ rationes suas deducit. τὸ ἐφ' ὅ est primus annus Cyri, Olym-
 “ piade LV. ineunte, a qua, ad se, tempora deduxit. Itaque
 “ ut operi suo fundamenta jaceret, primum apprehendendum
 “ fuit aliquod intervallum, cuius unus terminus vel demon-
 “ strandus esset, vel pro demonstrato assumendus, ut est
 “ Exodus, cuius tempus ipse satis demonstratum esse putavit
 “ ex eo, quod Apion, Josephus, Ptolemaeus Mendesius, et alii
 “ veteres, illud in initium Inachi contulerunt. Inachum vero
 “ MXX. annis ante primam Olympiadem floruisse ex Philochoro
 “ didicerat. Sed Eusebio nostro intervallum παραπήγματος

“ sunt anni septuaginta captivitatis. τὸ ἀφ' οὐ̄ statuit in capto
 “ Sedekia, τὸ ἐφ' δ̄ in secundo anno Darii Hystaspidæ. De
 “ initio illius intervalli, a easu Sedekiæ, et templi excidio,
 “ multos auctores habuit, quos sequeretur. de fine ipse pri-
 “ mus, et solus vaticinatus est: quemadmodum et de laxatione
 “ captivitatis joculariter hallucinatus, quam trigesimo anno
 “ post excidium templi statuit, ut primam Olympiadem in
 “ tempus Joatham conjiceret, auctorem Africanum secutus.”
 (Sed vero, dum Africanus primum annum Achazi regis, qui
 Joatham secutus est, cum prima Olympiade comparabat, ut
 ipse ostendit Scaliger, Eusebius annum 50 prioris regis Azariæ
 prætulit, primo tamen Joathami in quadriennio Olympicō incluso.
 Hic Joatham annis 16 regnavit.) “ Quare alterius
 “ intervalli primus annus Joatham est τὸ ἀφ' οὐ̄, annus secun-
 “ dus Darii τὸ ἐφ' δ̄, in quo septuagesimum, ut diximus, annum
 “ captivitatis statuit, Olympiadis LXV. anno secundo. Quia igi-
 “ tur intervallum ab Exodo ad conditum templi, et inde ad
 “ ad Joatham regem, perspicue conceptum extat in saera his-
 “ toria, inde quantum intersit ab Exodio, ad primam Olympia-
 “ dem ignorari non potest.” Hæc Scaliger. De errore autem
 Africani in eo quod conclusionem captivitatis Babylonicæ cum
 certissimo tempore instituti a Cyro regni super Persas con-
 jungere soleret, mox dicendum.

P. 270. l. 13. συνεχρόνισεν] Ita MS. Vigeri et codex ille
 S. Joan. Oxon. pro συνεχρόνησεν. Adde quinque codices Gais-
 fordianos.

P. 271. l. 2. Κύρος Περσῶν ἐβασίλευεν, φ̄ ἔτει Ὁλυμπιὰς ἡχθη
 νε'.] ἐβασίλευσε MS. Coll. S. Joan. et alii quatuor Gaisfordiani.
 De regno Cyri post Astyagen superatum hoc verum est. “ A
 Medis ad Persas,” ait Petavius in *Rationario Temp. part. I.*
 lib. ii. cap. 11. “ post annos 317. dominatus transiit, incunte
 “ Olympiade 55. ut antiquorum omnium consensus habet, qui
 “ est ante Christum 559.”

Ibid. l. 12. αἱ μὲν οὖν ἱστορίαι συντρέχουσι, Κύρου τε &c.]
 Vereor, ut haec veritatis fulero nitantur. Usque ad imperii
 Persici initium, quod ab omnibus Olympiadis 55. anno primo
 assignatum est, numerantur tantum quadraginta circiter anni
 ab initio regni Zedeciæ, unde, ut diserte ait Syneillus in Num.
 xli. captivitatem orditus est septuaginta annorum Africanus.
 Propterea Babylonico Cyri imperio, quod multos annos post

illud Persicum constitutum est, finem captivitatis, seu *annum primum* Cyri et sine libri *Chronic.* et ab Ezra commemoratum, affigas necesse erit. Hoe autem tempus cum Olymp. 55. 1. minime convenit. Ad hæc, quoniam omnes Cyri regis anni intra triginta sistuntur, atque idcirco inter initium illud regni Zedeciæ, quod, ut dixi, Persico regno Cyri annos circiter quadraginta præivit, et inter ipsum etiam *finem*, non initium, regni Cyri, anni intercessisse tantum septuaginta queunt, verior videtur illa cum veterum tum recentiorum opinio, qua septuaginta anni coepisse statuuntur a priore parte regni Joachimi, quando captivitatem istam prædixit Hieremias, et multi nobiles captivi ad Babylonem ducti sunt, stipendiariusque factus est Joachimus. Saltem computatis regum Judæorum annis non potest non retractari servitus ad tempora ante Zedeciam, si altera epocha Babylonici Cyri imperii, Olymp. 60. 3. cum fine captivitatis conveniat, illa enim morti Cyri novem quoque annis præcedit. Hinc illi, qui perinde atque Africanus, captivitatem ab initio regni Zedeciæ, quando regis prioris filius Jechonias captivus abductus est, ordiuntur, Babylonem ipsam a Cyro captam fuisse volunt, diu postquam invaderet ille Babylonum imperium. Nil interea opus est, ut aliis quorundam opinionibus hic insistam de captivitatis fine, cum Africanus palam, de cuius placitis hic solum agimus, anno primo Cyri eum plus semel assignaverit.

P. 271. l. 14. καὶ κατὰ τὰς Ὀλυμπιάδας] Fortasse legendum καὶ τὰ κατὰ τ. Ὁ. Mox τὰ δὲ πρὸ τούτων pro τὰς δὲ π. τ. scribi sequentia postulant.

P. 272. l. 6. ἔτη συνάγεται χλια εἴκοσιν] Hanc Acusilai, ut vocatur a Scaligero et Petavio, computationem inseruit *Rationario* suo *Temp.* Petavius part. I. lib. i. cap. 4. Posuit καὶ ante εἴκοσιν Scaliger pag. 359. *Thesauri Temp. Eusebiani*, ubi in Ἰστορ. Συναγωγῇ, pauca hæc de diluvio Ogygiano reposuit; sed et paulo inferius lin. 14. hi numeri ἀσυνδέτως afferuntur.

Ibid. l. 8. ταῦτα γὰρ Ἀθηναίων ἴστοροῦντες &c.] Malim ταῦτα γὰρ ἴστοροῦσι, deleto Ἀθηναίων. VIGERUS. Cum plura extent, ut supra dixi, in *Cohortatione ad Gracos*, Justino M. vulgo tributa unde, additis aliis argumentis, inductus est in Notis ad Justini M. *Apologiae* p. 293. doctissimus Ashtonus, ut librum a Justino abjudicaret, jam ex his locis unum addueam, ut

Africano sanitas inde præbeatur. In §. 9. ed. Benedictin. hæc leguntur: καὶ οἱ τὰ Ἀθηναίων δὲ ιστοροῦντες, Ἐλλάνικός τε καὶ Φιλόχορος ὁ τὰς Ἀτθίδας, Κάστωρ τε καὶ Θαλλὸς, καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Πολυνῖστωρ, ἔτι δὲ καὶ οἱ σοφώτατοι Φίλων τε καὶ Ἰώσηπος, οἱ τὰ κατὰ Ἰουδαίους ιστορήσαντες, ὡς σφόδρα ἀρχαίους καὶ παλαιοὺς τῶν Ἰουδαίων ἄρχοντος Μωϋσέως μέμνηνται. Hinc legendum esse apud Africanum puto, ταῦτα γὰρ οἱ τὰ Ἀθηναίων, et postea lin. 10. ὁ τὰς Ἀτθίδας, neque enim hæc emendatio Hellanicum excluderet a scriptione rerum Atheniensium, cuius Ἀττικὴ συγγραφὴ ab auctoribus commemoratur. Etsi vero lin. 12. habes post vocem Διόδωρος istud, ὁ τὰς βιβλιοθήκας, atque *Cohortationis* auctor Diodorum sic memorat, καὶ ὁ ἐνδοξότατος δὲ παρ' ὑμῖν τῶν ιστοριογράφων Διόδωρος, ὁ τὰς βιβλιοθήκας ἐπιτεμὼν ἐν τριάκοντα ὅλοις ἔτεσιν &c. nihil tamen idecirco apud Africanum addendum est. Legerim autem paulo ante καὶ ὁ τὰ πάντων, et infra, οἵτινες pro καὶ τινες.

P. 272. l. 17. ἐκ γε τοῦδε τοῦ συγγράμματος] Scriptum aliquis auctoris ante laudaverat Africanus. Particulam autem γε pro τε tam ex *Georgio Syncello* pauca horum verborum afferente pag. 148. quam ex Scaligero in *Eusebianis* pag. 25. reposui. Legitur quidem ibi apud Syncellum, ἐκ γε τοῦδε τοῦ σ. omisso articulo τοῦ: sed apud eund. p. 63. ubi omnia fere hujus ῥήσεως, ut dixi, hinc usque ad finem ejus comparent, sic se verba habent, ἐκ τοῦδε τοῦ σ. Vigerus autem in *Notis* ad Eusebium h. l. particulam τε monuit aut expungendam esse, aut aliquid aliud postulari.

P. 273. l. 2. ἀπ' Αἰγύπτου] Ita *Syncellus* pag. 63. Scaligerque in *Eusebianis*. Nam Αἴγυπτον solum praestat *Syncellus* pag. 148. atque *Eusebius editus*, ubi tamen in *MS. Coll. S. Joan.* duobusque codd. *Gaisford.* et in *Synelli MS. priore Parisino*, legitur Αἰγύπτον. Habetque Georgius Trapezuntius qui anto Graeca edita *Præp. Evang.* Eusebii interpretatus est, ab Αἴγυπτο. Dixerat ad Eusebium Vigerus, “ Dele hanc vocem Αἴγυπτον, aut repone ἀπ' Αἰγύπτου.” Ita ille. Mox articulum addidi ex *MS. Eusebii jun dicto* et ex *Syncello* ante πρώτην. Nunc firmant codd. *tres Gaisfordiani*.

Ibid. l. 4. δειχθήσεται] Mavult legere δείκνυνται Vigerus. Proxime post voci πρώτης addidi articulum ex *Eusebii MS. St. Joan.* Firmant codd. *tres Gaisfordiani*.

P. 273. l. 6. βασιλείας] Ex *Syncello* atque *Eusebii MS.* pro βασιλέως hoc posui. Infra simili in loco p. 272. l. 3. βασιλεῖας extat. Firmant *codd.* *quinque Gaisfordiani.*

Ibid. l. 7. ἔτη στιξ'.] Exhibit *Syncellus* στιξ'. ac semper deinceps ἀστικόν. pro numeris ἀστικόν. Pauca hæc verba *Eusebianis* suis nusquam, quod sciam, Scaliger inseruit, sed in alteris numeris ἀστικόν. variant ipsius *Syncelliana* excerpta. Vide *Chronica Euseb.* p. 25. et *Animadv.* pp. 20. et 22. Nata autem varietas est ex enumeratione quæ sequitur annorum singularium inter Mosen et captivitatis finem.

Ibid. l. 8. ἀραφέροι] Vulgo ἀραφέραι, sed *Eusebii MS.* et *Syncellus* ἀράφεροι, qui quidem *Syncellus* præstat postea εὐρύσται pro εὐρύσκεται. Firmant *quinque codd. Gaisfordiani.*

Ibid. ἐπιλογιζόμενος] Habet *Syncellus* ἀναλογιζόμενος, et mox ἀναλογίαν pro ἀνάλυσιν. Sed rectius *Eusebius.*

Ibid. l. 9. τὰ ἀστικόν.] Articulum addidi ex *Syncello*, qui ut modo dixi, numeros ἀστικόν. habet.

Ibid. l. 13. ὃς ἔκτισεν Ἐλευσῖνα] Scripsisse Pausaniam non ab Ogyge, sed ab Eleusine Ogygis filio, conditam esse Eleusinam, notat Scaliger ad *Chronica Euseb.* p. 20.

Ibid. l. 15. Ολίγα δὲ τούτων ἐν Ἀσσυρίοις &c.] Hæc desumpsi usque ad illa, Καὶ τοσαῦτα μὲν πρὸ Ωγύγου &c. pag. 274. l. 9. ex *Syncelli Chronographia* pag. 64. cum præterita hæc ab Eusebio fuissent in *Præp. Evang.* qui posuit post verba τὴν Ἀττικὴν χρονογραφίαν istud, Καὶ μεθ' ἔτερα, resumpta oratione cum illis, καὶ τοσαῦτα μὲν πρὸ Ωγύγου. Gallandius vero in *Bibliotheca sua Patrum* istæc *Syncelli* neglexit.

Ibid. l. 16. πρῶτος ἦρξε Νῖνος &c.] Eusebius initio *Chronici* sui *Canonis* proprie sic dicti: *Primus Assyriorum rex Ninus Beli filius regnavit omni Asiae, exceptis Indis annos LII.* Et recte Goarus ad marg. *Syncelli*, pro ἔτεσι τρισκαὶ. reposuit numeros νβ'. Confer not. supra p. 409. de Nino.

Ibid. Νῖνος—οὐ πολὺ πρότερον Ωγύγου] Οὐ πολὺ πρότερον, (nam optime nunc addidit particulam οὐ ex *MSto priore Paris. Syncelliano Dindorfius,*) h. est, annos circiter 150, secundum Africani rationes, qui libro hoc tertio operis sui statuerat, regnum coepisse Argivorum anno ducentesimo Assyriorum. Vid. Num. proxime sequentem. Phoroneus autem rex Argivorum secundus, quem quidem æqualem Africanus supra dixit Ogygis, patri Inacho post regnum annorum 50. successit; sicut

Ninus Assyriorum rex vulgo habitus successor Beli, qui annis 55. regnasse fertur, ipse annis 52. imperium tenuit. De Belo autem vid. supra Not. ad Num. xii. Itaque primus annus Phoronei, qui σύγχρονος Ogygis fuit, post Ninum regno defunctum annos 143. contigisse videbitur, si Dempseris hos Beli et Nini annos 107. ab illis regni Assyriaci 250, quibus finitis, vel mox finiendis, regnare cœpit rex Argivorum secundus Phoroneus. Rem habes in tabella comprehensam.

Assyriorum rex primus Belus annos regnavit	55.
Rex secundus <i>Ninus</i> an. regn.	52.

107.

Anno 200. Assyriaci imperii, 93. autem post *Ninum* mortuum, Argivorum rex primus fuit Inachus, qui regnavit an. 50.—Anno 250. ejusdem Assyriaci imp. 143. autem post mortuum *Ninum*, Argivorum rex secundus extitit Phoroneus, qui *Ogygis* σύγχρονος fuit.

P. 274. l. 1. ἡ πολλαχοῦ τῆς γῆς ἔγειρε &c.] Eusebius in *Chron. Latino* ad an. Abrahami x: *Semiramis uxor Nini Assyriis imperavit annos XLII: de qua innumerabilia narrantur: quae et Asiam tenuit, et propter inundationem aggeres construxit, plurimas Babylonie urbes instaurans.* Ubi hæc Scaliger, “Eusephius phratis inundationem intellige. Ad verbum ex Herodoto, “(L. i. cap. 180.) αὗτη μὲν ἀπεδέξατο χώματα ἀνὰ τὸ πεδίον “ἔοντα ἀξιοθέητα, πρότερον δὲ ἐώθεε δ ποταμὸς ἀνὰ τὸ πεδίον “πᾶν πελαγίζειν. In nostra συναγωγῇ legimus: αὗτη διὰ ρέου “ματα τοῖς ποταμοῖς περιέβαλε στόμια. Et Cedrenus habet. “Ubi nove στόμια ἀντὶ τῶν χωμάτων, quum στόμιον sit primum “ἐκβολὴ ποταμοῦ εἰς θάλασσαν, deinde ἀνατροπὴ τοῦ ποταμοῦ, ut “diserte extat in *AETHiopicis* Heliodori de obsidione Syenes, “ubi simul ponuntur et distinguuntur χώματα καὶ στόμια. Sed “illa χώματα a Semiramide excitata, et Babylonem ab ea con-“structam negat Berossus. Africanus vero ἐν τρίτῃ χρονο-“γραφιῶν scribit illos aggeres &c.” p. 16. *Animadv.*

Ibid. l. 8. τούτου θυγάτηρ Ιὼν] Corrigere Ιὼ, cuius genitivus quidem est Ιὸν. Io et ab Herodoto lib. I. cap. 1. et a plerisque Inachi filia dicitur; sed tamen ab Aeusilao, cuius hic meminit Africanus, et ab Hesiodo, alii patri tributa fuerat, si Apollodori Epitomatori credendum est init. lib. ii. Κάστωρ δὲ, inquit, δ συγγράψας τὰ χρονικὰ ἀγνοήματα, καὶ πολλοὶ τῷ

τραγικῶν, Ἰνάχον τὴν Ἰὼ λέγονταν. Ἡσίδος δὲ καὶ Ἀκουσίλαος Πειρῆνος αὐτὴν φασὶν Ἰὼ γένεσθαι. p. 75. ed. Tan. Fabri. Immō vero infra in Num. xxiv. p. 279. eandem, credo, feminam filiam Promethei ipse appellavit Africamus.

P. 274. l. 9. *κατὰ δὲ τὸν τούτον χρόνον, ἔξηλθε &c.]* Quanquam Mosem horum temporum aequalem fuisse affirmabant praeter Africanum alii quoque nobiles scriptores, tamen egresos fuisse Hebraeos ex Ægypto duecentos circiter annos post Inachum atque Ogygem, persuasit chronologis plerisque recentioribus Eusebius, qui interea ostendit, ait Scaliger *Prolegomm. in Ejusd. Chronica.* “ majorem quidem vetustatem “ Mosis esse, quam omnem fere memoriam intervalli gentium “ mythici, sed tamen non tantam, quanta Africano visa est.” fol. 2. Sed vero ab aliis viris eruditis praelata sunt rationibus Eusebianis testimonia veterum de Mosis atque Inachi et filii ejus Phoronei synchronismo; inter quos recensendus est Perizonius in *Origin. Ægypt.* cap. iii. p. 35. et alibi. Plura hac de re vide in nota ad Num. xxiii. Falso autem narrat Syncellus p. 121. *Chronographiæ* suæ, Africanum cum multis aliis ex veteribus adscripsisse Mosis *natales* ad Inachi tempus, propterea a Scaligero plus semel vapulans, cum Mosis quidem exodus, non natales, temporibus illis ab his veteribus alligaretur. Neque in istac re defendi posse Syncellum puto, etiamsi secundum Africani rationes (uti exposuit illas Scaliger pag. 22. *Animadv. in Eusebii Chronica*) Ogygium diluvium, cui Mosis exodus σύγχρονος Africanus facit, ad numerum Eusebianum ccxx, hoc est annum x. Phoronei filii Inachi contigerit; nam vel ita Mosis natales, qui annorum fuit octoginta, quum ex Ægypto exivit, ad Inachi tempus pertinere non possent, sed ei antecederent, qui quidem rex annos tantum 50. regnasse fertur. Sed Syncelli error inde ortus esse videtur, quod quadraginta et duos post annos collocasset diluvium Ogygium Eusebius, hoc est ad numerum cclxii, sive Phoronei annum penultimum.

Ibid. l. 10. *ἀπ' Ἀλγύπτου]* Redierat, ut dixi, Eusebius cum verbis Καὶ τοσαῦτα μὲν πρὸ Ὁγύγον, supra l. 9. sed hoc loco vicissim nos deserit Syncellus post hæc verba *ἀπ' Ἀλγύπτου* usque ad illa, *Ἀπὸ Ὁγύγον τοίνυν.* p. 275. l. 12.

Ibid. l. 15. *ἔτη κε'.*] Legendum est *ἔτη κε'*. saltem ad com-

plendam summam $\alpha\sigma\lambda\zeta'$. 1237. et non tantum Clemens Alex. in *Strom.* I. p. 384. ed. Potteri annos 27. Josuae attribuit, verum etiam affirmat Syncellus p. 174. omnes fere auctores traditioni non scriptae annorum 27. Jesu filii Naue consentire. Conferas et Num. xxx. Exeipiendus autem est Josephus, qui annos 25. ei tribuit, *Antiquit. Jud.* lib. iv. cap. 1. fine. Veteremque esse hanc lectionem annorum 25. ostendit, cum Syncelli lectio $\alpha\sigma\lambda\epsilon'$, quæ commemorata supra est pag. 429. tum brevis quidam Chronologiae Africani Recensus, quem ad finem harum $\rho\eta\sigma\epsilon\omega\nu$ collocavi. Nunc quoque addendus est Anonymus Scriptor *Hist. Physicæ*, seu Julius Pollux, nuper editus, p. 36. Idem vero ibidem, ut obiter id notem, cum Africano de tempore Inachi, Phoronei, Ogygiique diluvii consentit. At mihi quidem uterque numerus, tam ille toties hic repetitus 1237, quam alter 27. firmari videbatur, cum ex illis, quæ mox sequuntur p. 275. tum vero ex collatione annorum, qui in *Excerpt.* XLIX. pag. 295. commemorantur, cum illis qui signant Mosis exodus, Heli finem, annumque Olympiadicum morti Christi ab Africano attributum; etsi inde illud sequeretur, annos tantum 428. a vocatione Abraham usque ad Mosis exodus collegisse Africanum, non, ut refert de eo vetus ille Recensus, annos 430. Aliam vero originem summæ annorum 1237. pro 1235 positæ. Vigerus dabit, de qua lector judicet.

P. 274. l. 15. $\pi\rho\epsilon\sigma\beta\eta\tau\epsilon\rho\omega\nu \epsilon\tau\eta \lambda'$.] Confer Num. xxvii. *'Iησοῦν* pro *'Ιησοῦν* ex *Eusebii MS. Coll. S. Joan.* posui, atque ita vertit Vigerus, *qui post Jesum judices fuere*. Vide et Num. xxx. p. 283. l. 10. Nunc video Clintonum virum cl. in *Fastis Hellenicis* Vol. I. p. 300. cui placeat numerorum $\kappa\zeta'$. substitutio, non sine causa censuisse, proxime post legendum esse, $\mu\epsilon\tau\alpha$ *'Iησοῦν*. *Κριτῶν δὲ τῶν ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Κριτῶν περιεχομένων*. Praestant *'Iησοῦν* pro *'Ιησοῦν tres MSS. Gaisfordiani*.

P. 275. l. 1. $\hat{\eta}s \tau\bar{o} \tau\epsilon\lambda\epsilon\eta\tau\alpha\bar{t}\bar{o}n \epsilon\tau\bar{o}s$] Deest hic aliquid. Quo enim $\tau\bar{o} \hat{\eta}s$ referatur? Forte ante hunc articulum, scripscerit Africanus, $\tau\hat{\eta}s \delta' \alpha\lambda\mu\alpha\lambda\omega\bar{s}\bar{t}\bar{a}$ $\epsilon\beta\delta\mu\eta\kappa\eta\tau\alpha$. Certe δύα illa mille ducentorum ac triginta septem annorum, quos ab Exodo ad Cyrum usque numerat, ex consequentium annorum collectione non existet, nisi hos septuaginta insuper addideris: tametsi ut decesset omnino nihil, duobus et septuaginta opus esset. Nam detractis septuaginta, confiunt modo mille con-

tum et sexaginta quinque, quibus septuaginta si addideris, 1235. habiturus es. Sed (opinor) anni Mosis octogesimi partem adnumerat, et annum captivitatis septuagesimum ultra Cyri primum mensib. aliquot exurisse putat. Eam enim summam non ex librariorum errore, sed Africani ex mente conflatam esse, constat ex sequentib. ubi s^eripius eadem inculcatur. VIGERUS. Vide supra not. ad lin. 15. pag. 274.

P. 275. l. 3. ἐπὶ δὲ πρώτην Ὀλυμπιάδα] Ita emendavi ex *Eusebii MS. Coll. S. Joan.* pro ἐπὶ δὲ πρώτης Ὀλυμπιάδος. Mox habet καὶ pro κὰν *idem MS.* Exeidiſſe mihi quidem videtur particula καὶ post notas numerales ακ'. ante illa εἰπερ ἐπὶ. Præstant πρώτην Ὀλυμπιάδα *codd. quinque Gaisford.* in nupera Eusebii edit. et καὶ pro κὰν de illis unus.

Ibid. l. 6. μετὰ δὲ Ὡγυγὸν — μέχρι Κέκροπος — καταριθμῶν] Verba hæc usque ad pag. 276. lin. 9. attulit Syncellus quoque, cum alibi tum in pag. 148. unde sumpta sunt a Scaligero in *Chronica Eusebiana* pag. 25. et in Συναγωγὴν Ἰστοριῶν iisdem annexam pag. 361. Sed apud Malalam in *Chronographia*, ubi pag. 74. eadem hæc partim laudantur, per annos 270. desertam jacuisse Atticam Africanus dicit. Cum vero alterum numerum 189. Africano attribuat Eusebius in *Præparatione* sua, atque duobus locis Syncellus, is enim in pag. quoque 70. operis sui hæc de Attica deserta adduxit, addam hoc præterea pro numero isto minori 189. computasse annos ferme 400. a Cercopœ Atticæ restitutore ad Trojam captam Africanum, uti constat ex paucis verbis a Leone Allatio in Notis ad Eustathii *Hexaemeron* p. 19. adductis, quæ jam posui in horum fragmentorum num. xxviii*. Quod vero rem confidere videtur, ex aliis Africani numeris colligitur eadem circiter summa 189. Sunt enim anni Mosis in Deserto 40. Josuæ anni 25. vel 27. Seniorum post Josuam anni 30. anni denique 95. inter Prometheum, qui Gothonielis judicis vixit tempore, atque Cercopem, qui omnes fiunt 190. Vid. hanc ῥῆσιν infra, et notas ad Num. xxiv. et xxx. Annos autem 199. apud Eusebium Georgius Trapezuntius interpres ejus memoratos invenit. Interrea constat ex eo quod Africanus, teste Syncello, ipsa hæc ad libri tertii initium scripserit, satis magnæ molis fuisse Chronica ejus.

Ibid. l. 9. Τὸν γὰρ μετὰ Ὡγυγὸν Ἀκταιὸν] Syncellus, et ex eo

Scaliger, Τὸν μὲν γὰρ Ὡγυγον Ἀκταῖον. Stephanus Byzant. *De Urbibus et Populis v.* Ἀκτή. Ἀκτὴ, οὕτως ἡ Ἀττικὴ ἐκαλεῖτο, ἀπὸ Ἀκταίου τινός. Ἀνὴρ δὲ ἦν αὐτόχθων, ὡς Φαβωρῖνος, ὃς ἐβασίλευσεν ἐκεῦ, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ οὕτω τὴν χώραν ὡνόμασε, καὶ τοὺς λαούς. Ἀπολλόδωρος δὲ τάναντία φησίν· οὕτω γὰρ ἐκλήθη, διὰ τὸ πολὺ μέρος αὐτῆς καθικνεῖσθαι εἰς θάλασσαν. Τριγώνου γὰρ οὕσης, αἱ συνεύονται ὑπὸ τὸ Σούνιον ἐκατέρωθεν δύο πλευραὶ παράλιοι τυγχάνουσι. Δι’ ἀς τῶν ἐπὶ Κέκροπος φυλῶν τεττάρων οὖσῶν, δύο προσηγόρευσαν, Ἀκταίαν καὶ Παραλίαν. p. 55. ed. Pined. Ogygem vero in Attica Eleusinam condidisse, quae antiquitus vocabatur *Acta*, et alias plurimas civitates, refert Eusebius in *Chronico* ad ann. ccxxxvi. Vid. supra not. p. 429.

P. 275. l. 12. Ἀπὸ Ὡγύγου τοίνυν &c.] Cum his verbis denuo incepit Syncelli excerptum pag. 64. *Chronographiæ*, quod cum verbis ὃς τινες prope finem τῆς ρήσεως concluditur. Mox ἀλλὰ inde suppletum ante καὶ addidi.

Ibid. l. 15. Πολέμων μὲν — λέγει] Ex *Syncello* λέγει pro λέγων posui. Pro numeris ασλξ' habet ασλέ' Syncellus, de quo sumpsi in superioribus Αἴγυπτιακοῦ pro Αἴγυπτίον. Ceterum de Apide Phoronei filio cons. Car. Stephani *Dictionary* a Lloydio editum.

P. 276. l. 2. αὐτοὶ] οὗτοι *Syncellus* pro αὐτοῖ.

Ibid. l. 3. περιεργότατος γραμματικῶν] Habet Eusebii MS. S. Joan. vocem nihil συγγραμμιτικῶν.

Ibid. l. 5. Ἀμώσιος] Hunc primum in regum AEGyptiorum Dynastia xviii. posuit Africanus. Πρῶτος Ἀμὼς, inquit, ἐφ’ οὐ δ Μωσῆς ἐξῆλθεν ἀπ’ Αἴγυπτον, ὡς ἡμεῖς ἀποδείκνυμεν. Vid. supra pag. 256. Jacobus autem Perizonius in *AEGypt. Orig. Invest.* cap. 18. huic testimonio Apionis de exodo adversatus, quod Africanum Justino in *Cohort. ad Græcos* debuisse minus recte opinatur, hæc scribit, “ Valde mihi hic suspecta est “ fides Justini et Africani; nam Josephus, qui ex professo “ contra Apionem hunc scripsit, longe aliam tribuit ei sen- “ tentiam de Judaeorum origine ex AEGypto. Nimirum pulsos “ fuisse AEGypto propter lepram et alios corporis morbos “ anno 1. Olympiadis vii. qua et Pœni Carthaginem condiderint. “ Ducecum autem eos tunc habuisse Mosen quendam *Heliopolis- tanum*, qui leges eis dein dederit. pp. 1061, 1062. Mani- “ feste hæc quidem falsi arguuntur, vel ex sola temporis ra-

“ tione quod incidit in extinetum jam ferme ab Assyriis Israël-
 “ itarum regnum, atque ideo alienissimum est a primis gentis
 “ Israëlitiae seu Judaicæ initii. Sed vel sic ab Apione, Ju-
 “ daorum et eorum antiquitatis adversario, quin fuerint tra-
 “ dita, nullum potest esse dubium, si Josephi responsionem
 “ consideramus. At si ea tradidit, tum vero neutiquam cre-
 “ dibile est, illum alibi retulisse originem Judæorum et ipsum
 “ Mosem ad tempora Inachi. Sed et, si hoc fecisset, haud
 “ dubie id illi ipse Josephus objecisset, quippe quo nihil magis
 “ erat idoneum ad labefactandam ejus fidem arguendamque
 “ lepræ calumniam. Quid ergo? Nullus dubito, quin Apion
 “ æque ac Manetho, ut mox videbimus, ad tempora Amosios
 “ retulerit ejectionem *Pastorum* ex Ægypto, et hoc Justinus
 “ de Judæis fuerit interpretatus, atque ita Apioni tribuerit
 “ *Judæorum* et *Mosis* mentionem, quam ille tamen nullam istie
 “ fecerat.” Hæc Perizonius p. 364. Conferas quæ supra
 annotata sunt ad Dynast. xv. et xviii.

P. 276. l. 7. μέμνηται δὲ καὶ Ἡρόδοτος &c.] Idem vir cl. Perizonius capite 19. ejusd. Operis: “ Quod vero Africanus
 “ ait apud Euseb. *Præpar. Evang.* x. 10. et Syncellum pag. 64.
 “ etiam Herodotum lib. ii. meminisse istius *Defectionis*, Ju-
 “ dæorum scil. ab Ægyptiis, et ipsius Amoseos; *Aliquo Modo*
 “ etiam ipsorum *Judæorum* in illis, qui circumcidi solent, eos con-
 “ numerantem, et *Assyrios Palæstinæ* vocantem, forte propter
 “ Abrahamum; in eo errat, nec Herodotum, qui nusquam isto
 “ in libro, nec alibi, *Defectionis* *Judæorum* ab hoc Amosi, nec
 “ ipsius Amoseos meminit, inspexisse videtur, sed tantum
 “ verba Josephi satis oscitanter respexisse; qui lib. I. *Contra*
 “ Ap. p. 1047. illud modo tradidit, designari ab Herodoto Ju-
 “ dæos, ubi agit de gentibus, quæ circumciduntur. Ait enim
 “ neque Herodotum ignorasse *Judæorum* gentem, sed *Aliquo Modo*
 “ meminisse eorum, quia de *Colchis* in l. ii. (c. 104.) scribens ita
 “ loquatur, *Phœnices autem et Syri in Palæstina, fatentur etiam*
 “ *ipsi, ab Ægyptiis se circumcisionem didicisse*; subjicit jam
 “ his Herodoti verbis denuo Josephus, *Ergo dixit Syros in*
 “ *Palæstina habitantes circumcidi*. *Eorum autem qui Palæ-*
 “ *stinam incolunt soli id faciunt Judæi*. *Hoc igitur sciens, de iis*
 “ *hæc dixit*. Manifestum hinc, et vel maxime ex illo, τρόπῳ τινὶ,
 “ *Aliquo Modo*, Africanum ante oculos habuisse hunc Josephi

“ locum, satis licet negligenter inspectum; quum neque Iosephus, neque Herodotus, *Assyrios*, quos ille ab Abrahamo accessit, sed *Syros*, Palæstinæ memorent. At *defectionem Judæorum* et hunc *Amosin* de suo addidit Africanus, quum nusquam Herodotus ullum de iis verbum fecerit.” p. 39.

P. 276. l. 11. Πτολεμαῖος τε ὁ Μενδήσιος &c.] Rectius fortasse τε pro δὲ *Syncellus*, idque nunc recepi. Tatianus in *Oratione ad Græcos* §. 59, vel 38, hæc scribit: Αἰγυπτίων δέ εἰσιν αἱ ἐπ' ἀκριβὲς χρόνων ἀναγραφαὶ, καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς πραγμάτων ἔρμηνεύς ἐστι Πτολεμαῖος, οὐχ ὁ βασιλεὺς, ιερεὺς δὲ Μένδητος. οὗτος τὰς τῶν βασιλέων πράξεις ἐκτιθέμενος, κατ' Ἀμωσιν βασιλέα Αἰγύπτου γεγονέναι Ιουδαίων φησὶ τὴν ἐξ Αἰγύπτου πορείαν, εἰς ἄπερ ἥλθον χωρία, Μωϋσέως ἡγουμένου. λέγει δὲ οὗτος. ὁ δὲ Ἀμωσις ἐγένετο κατ' Ἰναχὸν βασιλέα.

Ibid. l. 15. μετά γε Μωσέα] Addidi γε ex *Syncello*, qui præterea habet ὡς εὶ τί ποτε.

Ibid. l. 17. Σπαρτοῖ] Supplendum credo, vel δδόντες, vel στρατιῶται, vel aliquid simile. omnino enim post Europam, de Cadmo, Cadmique militibus ex Draconis dentibus repente satis, loquutus videtur. VIGERUS. Agitur de Cadmi Europæ fratris sociis, ipsi enim, ut docent fabulæ, a verbo σπείρω *Spartorum* nomen habent. Stephanus Byzant. *De Urbibus*: Σπάρτη· Λακωνικὸν χωρίον, ἀπὸ τῶν μετὰ Κάδμου Σπαρτῶν περὶ ὅν Τιμαγόρας φησὶν, Ἐκπεσόντας δὲ αὐτοὺς εἰς τὴν Λακωνικὴν, Σπάρτην ἀφ' ἑαυτῶν ὀνομάσαι. pag. 615. ed. Pined. De hac re nos mittit cl. Jortinus in *Observatt. ad Hist. Eccl.* Vol. III. p. 468. ad *Hygini Fab.* p. 178.

Ibid. l. 18. ἀθλοὶ Ἡράκλειοι] Dum apud editum Eusebium post voces τὰ περὶ Ἰλιον exstat de Hercule istud, idem huc retraxi, temporis rationibus consulens, et fide nixus Eusebii MSti ac *Syncelli*. Nunc addas sex alios codd. *Gaisfordianos*.

P. 277. l. 1. Ὁλυμπιάδες.] Conferri merentur ea, quae ipse quoque Eusebius scribit lib. x. *Præp. suæ Evang.* cap. 9. de ætate Mosis vel antiquissimis Graiorum fabulis priore, quem tamen tantum Cecropis aequalem statuit: — εῦροις ἀν κατὰ μὲν Ἐβραίος Μωσέα, κατὰ δὲ Ἐλληνας Κέκροπα τὸν γηγενῆ. κατώτερα δὲ τῶν Κέκροπος ἴστορεῖται χρόνων τὰ παρ' Ἐλλησι θαυμάζομενα· γίνεται γὰρ μετὰ Κέκροπα ὁ κατὰ Δευκαλιῶνα κατακλυσμὸς, καὶ ἡ ἐπὶ Φαέθοντος ἐκπύρωσις, Ἐριχθονίου τε γένεσις, Κόρης

τε ἀρπαγὴ, καὶ Δήμητρος μυστήρια, Ἐλευσινῶν θρυσις, Τριπτολέμου γεωργία, Εὐρώπης ὑπὸ Διὸς ἀρπαγὴ, Ἀπόλλωρος γένεσις, Κάδμου ἐπὶ Θήβας παρουσία καὶ ἔτι τούτῳ τεάτεροι, Διόνυσος, Μίνως, Περσεὺς, Ἀσκληπιὸς, Διόσκουροι, Ἡρακλῆς. τούτων δὲ ἀπάντων πρεσβύτερος γεγονὼς συνίσταται Μωσῆς, ὡς ἀν κατὰ Κέκροπα τὴν ἡλικίαν ἀκμάσας. p. 484. ed. Vigeri. His similia proferunt, sed Inacho æqualem Mosem facientes, Tatianus et Clemens Alex., qui ante Africanum scripserunt, ab Eusebio in capp. 11. et 12. ejusd. libri adducti. Confer fin. Num. xxiv.

P. 277. l. 2. ἔδοξε δή μοι] δὴ pro δὲ *Eusebii MS. S. Joan.* et *Syncellus*. quod nunc reposui. Firmant *codd. quatuor Gaisfordiani*. Ogygis spectatur tempus τῷ Μοσί æquale.

Ibid. l. 13. ὅτι τε Ἀθηναῖος] Mavult Vigerus τούς τε Ἀ. et Goarus ad *Syncell.* ubi legitur ὅτε Ἀ. censem scribendum ὥστε. Ego potius, modo quid mutandum sit, ὅτι τε, quæ quidein voculæ conjunctæ alibi nobis occurrunt.

Ibid. l. 16. ἐν τῷ Τρικαρίνῳ Θεόπομπος] E fabulis Theopompi, qui veteris comœdiae poeta fuit, *Tricarenum* istud fuisse olim censui; verum, referente cl. Gaisfordo in nupera edit. *Praep. Evang.* monuit Augustus Meineke in *Hist. Crit. Comicorum Gr.* p. 243. advocatis pluribus scriptoribus eruditis, *Tricarenum* non fabulæ titulum, sed historici operis inscriptionem esse, cuius auctor Theopompus Chius ferebatur.

Ibid. l. 18. ἦν Προμηθεὺς &c.] Confer Num. Africani xxiv. S. Hieronymus in Eusebii *Chron.* hæc Africani ita vertit: *His temporibus secundum quorundam opinionem Prometheus fuit, a quo homines factos commemorant: et re vera, quum sapiens esset, feritatem eorum, et nimiam imperitiam, ad humanitatem et scientiam transfigurabat.* ad an. Abrahæ cccxxxix. Ceterum Africani verba Graeca ad imam paginam editionis suæ posuit *Armeniæ Interpretationis* editor Aucherus, quod neglexit facere in nupera editione *Chronicorum Eusebii Maius*.

XXIII.

P. 278. l. 10. Οὐ μοι δοκεῖ καλῶς &c.] Pergit Georgius scribere; ἔσται γὰρ κατὰ τοῦτο Μωσῆς πρὸς τῷ τέλει τῆς ζωῆς Ἀβραὰμ τεχθεὶς εἴ γε πάντες ὁμολογοῦσιν τὸ πρῶτον ἔτος Ἀβραὰμ κατὰ τὸ μδ'. ἔτος Νίνου τοῦ δευτέρου βασιλεύοντος μετὰ Βῆλον Ἀσ-

συρίων. Βῆλον (cor. Βήλον) γὰρ νέ'. Νίνον μδ'. Ἀβραὰμ ρά'. Ἐσται ἄρα Μωσῆς κατὰ τὸ ρά'. ἔτος Ἀβραάμ· ὅπερ ἀδύνατον.⁹ δύολογεῖ δὲ αὐτὸν κατὰ Ἰναχον.

P. 278. l. 10. οὐ μοι δοκεῖ καλῶς &c.] *Hoc certe vere collectum est a Georgio,* scribit Scaliger, hanc pericopen referens. *Animadv.* pagin. 17, 18, 253, &c. Ratio hæc est. Si ad Africani mentem Assyriorum regnum aliud, quod Argivorum, annis solis ducentis præcedat; ut spatii hujusmodi terminus ad Inachi Argivorum regis primi annum primum attingit, ita quoque ad Mosis natalem diem circa Inachi primordia incurrentem accedit: idem vero annorum ducentorum terminus Abrahæ annus supra centesimum primus statuitur. Moses itaque anno Abrahæ eodem ad lucis et mundi consortium ingressus est. Demonstrativam confutationem hanc vocat Scaliger loco primo relato. Hæc GOARUS. At vero quidquid Eusebius aliquie de Abrahami natali die statuerunt, haud facile mihi met persuadeo, Africanum ipsum rem ita administrasse, ut ejusdem ortum ad ann. 43. vel. 44. Nini regis differret, qui plus ducentos annos citius Eusebiana computatione Mosis exodus collocasset. Certe constat constituisse Africanum Abrahami natales ferme annos 190. ante Sicyonium imperium, cuius regni initia Eusebius Abrahamo vetustiora facit annis 75. Confer enim Fragmentorum horum Num. xxix. cum *Chronici Eusebiani* principio. Immo vero palam est, plus ducentos et quinquaginta annos ante ipsa initia Assyriaci regni patriarchæ natales ab Africano positos fuisse. Conf. Num. xxii. et notas supra pp. 431. et 432. Ab aliis quoque auctoribus ad longe posteriora tempora quam solitum est, relatum fuisse Nini imperium novimus. Georgius autem, dum pariter atque Africanus Mosis et Inachi συγχρονισμὸν ratum habebat, quod ex *Chronographia* ejus p. 150. alibique constat, nec tamen cum eo sentiens de natalibus Abrahami diu ante Ninum constituendis, existimasse videtur Argivorum illud ab Inacho fundatum regnum non ducentesimo anno regum Assyriorum sed postea collocari debere, contra quam statuisset Africanus.

XXIV.

P. 278. l. 20. Καλλιθύα Πείραντος &c.] Extant hæc apud Syncellum pag. 149. titulo Ἀφρικαροῦ preffixo, relata autem sunt in *Eusebiana* sua a Scaligero pag. 26. Pleraque porro eorum ab *Eusebio* in *Chron. Lat.* pag. 13. et 75. reposita sunt. Et ad ann. CCCCLXXXIII, ubi hæc de Callithya repetuntur, Scaliger in *Animadec.* ita seribit: “Omnis libri tam scripti, quam editi: “*In Argis primus sacerdotio functus est Callicias Perantis filius.* “Nobis primo oculorum conjectu vitium oboluit, qui sciremus “Argivæ Junonis sacerdotium non viris, sed feminis mandari “solitum. Itaque statim legebamus: *prima sacerdotio functa* “*est Callithya Piranti filia.* Conjecturam nostram confir-“marunt biennio post Graeca Eusebii, in quibus ita plane est, “ut emendavimus; nisi quod Σπείραντος non Πειράνθου habet, “qui erat frater ipsius Criasi, quanquam et Πειράντα vocat “Eusebius ipse, de hac Callithya scribens lib. iii. προπαρασκ. “ex Plutarcho: Λέγεται δὲ Πείρας ὁ πρῶτος Ἀργολίδος Ἡρας “ιερὸν εἰσάμενος τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρᾳ Καλλίθυιαν ιερεῖαν κατα-“στήσας, ἐκ τῶν περὶ Τίρυνθα δένδρων ὅχνην τεμὼν εὐκτέανον “Ἡρας ἄγαλμα μορφῶσαι. Hanc sacerdotem Callithoēn vocat “Hyginus fabula cxlv, ubi perperam excusum Callirhoë. Sed “Callithoēn legendum esse constat ex Phorondis auctore. “—Ab hac Callithya tempora sua putare instituerunt Ar-“givi, quum hæc prima omnium Junonis Argivæ sacerdos “fuerit, ab annis autem earum Fastos signare solebant, illo “et illo anno Callithyæ, &c. Thueydides initio libri ii. τῷ δὲ “πέμπτῳ καὶ δεκάτῳ ἔτει ἐστὶ, Χρυσόδος ἐν Ἀργει. Glossæ: ἡ “Χρυσὸς ιέρεια ἦν ἐν Ἀργει. ἡρίθμονν δὲ τοὺς χρόνους οἱ Ἀργεῖοι “ἀπὸ τῶν ιερειῶν.” pag. 24. Syncelli textus habet Καλλιθυσία Σπείραντος, ubi Scaligeri emendationem Καλλιθύα Πείραντος Goarus in marg. reposuit. Sed et ante Scaligerum verba ita emendaverat Arnaldus Pontacus Chronicorum Eusebii editor, *In Argis prima sacerdotio functa est Callithya filia Pirantis.* Immo eodem Pontaco teste, *Callitheam* (sic) *Pirantis filiam* et Fronto Ducaeus in Clementem Al. et Leopardus in *Emendatt.* adduxerunt.

Ibid. ιεράτευσε τῆς Ἡρας] ιεράτευσαι Syncel. et ad marg.

Goarus φασὶν addit, sed Scaligerum ego secutus sum, τῆς Ἡρᾶς tamen pro τῇ Ἡρᾳ mutans.

P. 279. l. 1. ὡς ἐπιστήμης ἔνεκεν] Habet ὡς pro τῆς Syncelli MS. prior Paris. id nunc recipiente Dindorfio, quem in hac altera editione secutus sum. Goarus ad *marg.* καὶ pro τῆς posuit, et Scaliger in *Eusebianis suis* ὡς habet, Hieronymum fortasse secutus, qui in Interpretatione *Eusebiani Chronicorum* ad pag. 13. hoc scribit: *Atlas frater Promethei præcipuus astrologus fuit: qui ob eruditionem disciplinæ etiam cœlum sustinere dictus est.* Ait Arnobius *Adv. Gentes* lib. ii. *Quando siderum motus, aut ratio cœpta est genethliaca sciri? Non post Theutin Ægyptium, aut post Atlantem, ut quidam ferunt, gestatorem, bajulum, tibicinem illum ac destinam cœli?* p. 92. ed. Lugd. Bat. Interea cl. Schurzfleisch, quem supra ad Dynast. Ægypt. xxvi. adduxi, legendum monet διέλαμπε τῆς δὲ (τῆςδε) ἐπιστήμης ἔνεκεν &c. Num. 379. p. 124. *Notitiæ Biblioth. Vinar.* Ei vero non puto assentiendum, etiamsi in MSto ab eo commemorato, et in Pontaci edit. *Chronicorum Eusebii positum sit istius ante vocem disciplinæ*, quod tamen a multis MSS suis abesse idem Pontacus notavit.

Ibid. l. 6. Κουρῆτες] Goarus in *marg.* habet Κουρῖται. Sed Κούρητες Steph. Byzant. *De Urbibus*, voce Κούρης. quod et Syncelli MS. Paris. posterior, sed Κουρῆτες paroxytonum.

Ibid. l. 7. οἱ τὴν ἐν ὅπλοις εὑρυθμον κίνησιν] Articulum τὴν ex MS. Syncelli Paris. altero olim addidi, ut nunc similiter fecit Dindorfius, exhibetque τῆς prior codicum illorum.

Ibid. l. 10. τὸ αὐτὸν] H. e. κατὰ τὸ αὐτὸν, vel ὁσαντως.

Ibid. l. 11. Ἀργου τε] Addendum videtur ex Hieronymo, qui vertit, et *Argum cuncta cernentem*, Ἀργου τε τοῦ πανόπτου, vel τοῦ καὶ Πανόπτου, deletis illis καὶ Πανόπτου in sequentibus. Ceterum nonnulla his affinia de Atlante, Prometheus, Epimetheus, Argo, tibi dabit Cedrenus *Hist. Compend.* pag. 66. et 67. ed. Basil. in pag. vero 81. et 82. ed. Paris.

Ibid. l. 13. οἱ μὲν γὰρ, ὅτι κατὰ Κέκροπα &c.] Verbum aliquod hic deest, vel fortasse supplendum est ex superioribus ἴστοροῦσιν. Necesse autem est, ut ex Africani ipsius sententia vetustiores fuerint Prometheus et frater Atlas, quam Cecropis imperium. Quum enim hos fratres Gothoniellis temporibus, qui statim post Josuam et Seniores Israelitis præfuit, Afri-

canus Syneollo teste attribuerit, idemque Mosem Ogygi aequalem fecerit, non poterat ille censere floruisse eos regnante Cecrope, qui ex ejus sententia ferme ducentis post Mosem annis vixerit. Proxime post scribit Africamus, dictum fuisse a nonnullis, illos antiquiores fuisse Cecrope annis 60. ab aliis vero 90. Sed vero anni 95. colliguntur ex aetatibus Cecropis atque Promethei supra in Num. xxii. pagg. 275. et 278. commemoratis. Cecropem quidem istorum fratrum aequalem ex Tatiano facit Petavius *Rat. Temp.* lib. I. cap. 4. prout statuunt scriptores ab Africano hic significati, e quibus fortasse Tatianus est.

XXV.

P. 280. l. 4. κατακλυσμόν.] Subjecit Georgius, nisi forte horum verborum partem addidit ipse quoque Africanus, qui simile quid de temporibus ante Olympiadis monet in Num. xxii. pag. 155. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο ἀκριβῶς ἀποδεῖξαι, τῶν παρ' Ἑλλησι πάντων χρόνων διασφαλλομένων, δύο πρὸ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ἵστορηνταν πλὴν ὅτι τοῦ ἀληθοῦς ἐγγὺς ἐστοχάσατο (Africanus), ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς παραπλησίως, μὴ ἔχοντες ἄλλό τι περισσοτέρως δεῖξαι. Confer not. supra ad Dynastiam Ægyptiacam xviii. p. 269.

XXVI.

Ibid. l. 9. Τοῦτον τὸν Ἀβιμέλεχ &c.] Hæc Georgii profert Scaliger in *Animadv. in Chronica Eusebii* pag. 49. ubi verbis ultimis, αὐτὸν λέγει πάντας, hoc minus recte adjecit, πλὴν Ἰωνάθου τοῦ νεωτέρου, quod factum est ex omissione verborum, quæ interveniunt; Ἀβιμέλεχ δὲ ἐκ τῆς παλλακῆς νίὸς Γεδεὼν ἀποκτείνας πάντας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, πλὴν Ἰωναθοῦ &c. Confer Georg. Syncellum a Goaro post Scaligeri tempora editum.

Ibid. l. 11. Ἀφρικανὸς δὲ τοῦ Ἱεροβαὰλ &c.] Cons. *Jud.* cap. viii. sub finem, et cap. ix. comm. 1. et 16. et 1 *Reg.* xii. 11. Cum Scaligero affirmare necesse fuerit, insignem hanc esse hallucinationem, vel potius, ut ille ait, delirationem, quod Jerobaal vocaverit Georgius fratrem Gideonis. Verum haud sequitur, in eodem versatum esse errore Africanum existimandum, nam bene interrogat Goarus, Serrario in *Jud.* cap. vi. quæst. 1.

sese opponens, “ At cum idem Gideon, qui Ierobaal, nonne “ filii Gideonis qui Ierobaalis?” τὸν πρὸ τὸν ex MSS^{tis} Parisinis reposui, quod Scaliger prior præstiterat.

P. 180. l. 13. Αὐδῶν κριτῆς &c.] *Jud.* xii. 14. Errorem Africani a Syncello indicatum monuit Usserius fine operis *Chronol. Sacr.* ex Græcorum numeralium κ'. et η'. similitudine facillime esse ortum.

XXVII.

Ibid. l. 23. Εὐσέβιος δὲ &c.] Cum horum partem *Eusebianis* suis inseruisset Scaliger pag. 34. ait ibidem, “ objecisse Eusebium Africano, illum septuaginta annos addidisse de historia, XL. τῆς ἀναρχίας, XXX. τῆς εἰρήνης, et præterea c. οἴκοθεν, de suo, quæ simul fiunt CLXX.” Hæc vir magnus festinantius; nihil enim clarius, quam centum tantum annorum additionem Africano hoc quidem loco exprobratam fuisse, scil. XXX. τῶν πρεσβυτέρων, XL. τῆς ἀναρχίας, XXX. τῆς εἰρήνης, itaque, ut hic dicitur, τὰ δλα ρ'. sive c. Contra Eusebius in Chronicō hos annos omittebat. Postquam vero hæc scripseram, Goarum vidi alibi, nempe pag. 49. *Notarum*, Scaligerum super hac re acriter culpantem. Videsis etiam quæ annotata sunt infra ad Num. XXX. Nunc demum beneficio *Armeniæ Interpretationis Chronicorum* ipsis Eusebii verbis Africanum de hac re reprehendentis hodie fruimur. Primum vero (inquit Eusebius) illud quoque haud licebit absque examine præteriisse; quomodo nempe et Africanus ipse in quinque Chronologiæ libros disposuerit. Et quidem, ut mihi videtur, quam maxime in his rebus, quæ adsunt, hallucinatus est; etenim ab exodo Moysis usque ad Salomonem et templi Hierosolymitani ædificationem colligit juxta suum privatum calculum DCCXLIV. Atque ex majori parte sine auctoritate procedens aberrat; non eo tantum quod contra divinam Scripturam loquitur, sed quod temeritatis quidam adhibet, centum utique annos de suo intrudens. Siquidem plus annorum inseruit, pro Senioribus, qui post Josue extiterunt annos (nempe) XXX. Necnon post Samsonem, pro democratia annos XL. Et rursum pacis annos XXV. Tot quidem annos abundantiores sine auctoritate clanculum insinuam multorum annorum frequentiam semetipso interserit; adeoque inter Moysis tempora et Salomonis regnum plusquam septingentos et XL. annos

esse dicit. Oportet igitur serio animadvertere generationes præcedentes, quotnam fuerint; ex eoque deprehendere invalidorum verborum commenta. Si enim ab Abrahamoque ad David quatuordecim sunt generationes, et tempore ipsius quidem Moysis undecima generatio jam finita erat, sub quo Naasson filius Aminidab princeps tribus Iudeæ agnoscebatur; &c.—Quomodo ergo congruum erit dicere, quod inferius, postque Moysen tantum temporis quisque invenire potuerit, quantum superius narravimus (sc. an. 140.) Africanus igitur in hac parte ita erravit. Hæc ex Armeniaca lingua vertit Jo. Baptista Aucher. Vol. I. p. 156. Confer cap. xvi. §. 22. nuperæ edit. *Chronicorum Eusebii* a Maio adornatæ. Confudisse interim, ut obiter hoc notem, inter se tempora τῆς ἀναρχίας atque τῆς εἰρήνης Anianus chronologus videtur a Syncello interdum commemoratus, dum hæc in pag. 36. *Syncelliani operis* cum reprehensione Eusebii scribit: ἔτι δὲ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Σαμψῶν τοῦ κριτοῦ, τῆς ἀναρχίας, ὡς εἰρήνης, τοῦ λαοῦ μ'. ἔτη ἐν τῷ κατὰ πλάτος οὐκ ἔθηκεν. ὁ δὲ Ἀφρικανὸς αὐτῶν ἐμνημόνευσεν, καὶ τῇ τοῦ χρονογραφίου αὐτοῦ ὅμαδι συμψηφισάμενος ἦνωσεν, hoc est in priore parte operis, ut optimè hujusmodi loca exposuit Scaliger. Vid. infra Num. xxxvi.

P. 281. l. 4. ὡς διαφωνούμενων] Vertas, *De hisce rebus disputari, Africanus in fine operis sui confitebatur.*

XXVIII.

Ibid. l. 12. Τὰ κατὰ Ἀφρικανὸν &c.] Hæc usque ad numeros δτνβ'. lin. 12. adduxit Scaliger in *Notis ad Eusebii Græca* p. 416.

Ibid. l. 15. δτνβ'.] Numeros δτν'. 4350. Syncelli MS. quem adhibuit Goarus, exhibuisse videtur, etsi hanc codicis sui lectionem ad marginem editionis præter morem suum ille rejicit. Ait enim in *Notis* “numerasse authorem emendatum 4352. “annos;” quos quidem in textu Græco posuit Goarus, itidemque ante eum in *Notis ad Eusebium* Scaliger. Ceterum Pauli apostoli verba in *Actis* hæc sunt, Καὶ μετὰ ταῦτα (post peregrinationem in deserto) ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα ἔδωκε κριτὰς ἔως Σαμουὴλ τοῦ προφήτου. xiii. 20. Hanc autem

ρῆσιν eo citius dimitto, quod ea ad Syncellum magis quam ad Africanum pertinet.

P. 281. l. 17. ὅπερ Ἀφρικανὸς τὸν Σεμεϊγάρ] Posuit Goarus in marg. δὲ Ἀφρικανὸς τὸν Σαμεγάρ, Syncelli enim *textus* τὸν Σεμεϊγάρ pro Σεμεϊγάρ exhibit. LXX. quidem Interpretes libro *Judicium* cap. iii. comm. ult. Σαμεγάρ vulgo habent, sed nonnullis in codicibus, quos commemorat cl. Jacobus Parsons, Σεμεγάρ. Ego, ut vides, lectionem Syncellianam præstiti.

XXVIII*.

Ibid. l. 31. Ἀπὸ Κέκροπος &c.] Hoc scripsit ex libro fortasse MSto quodam Leo Allatius. Confer notas ejus ad S. Eustathii Antiocheni in *Hexahemeron Commentarium*, pag. 19. Ad tempus quod attinet hic memoratum, in Eusebii *Chronico* anni computantur a primo anno Cecropis 378 vel 376 inter Cecropem Trojamque captam. Habet *Chron. Armeniacum* annos 376. Extant præterea in *Eclogis Ecclesiasticæ Historiæ* a cl. Cramer primum editis verba, quæ sequuntur Ἀπὸ δὲ Κέκροπος ἐπὶ τὴν Ἰλίου ἀλωσιν ἔτη καταριθμοῦνται τοη̄. (378). Ἀπὸ δὲ Ἰλίου ἀλώσεως ἐπὶ τὴν πρώτην Ὁλυμπιάδα ἔτη ζ'. καὶ υ'. (407). τοῦτο γὰρ καὶ Πορφυρίῳ δοκεῖ. pag. 158. *Anecdott. Græc. e codd. MSS. Paris.*

XXIX.

P. 282. l. 8. Vicesimo nono autem anno patriarchæ Jacob] Africanus, qui, ut supra dixi, Mosis exodus multo prius contigisse statuit, quam ferebant Eusebius aliqui post eum chronologi, Jacobum patriarcham æqualem fecit Sicyoniorum initiosis, quæ quidem regna Eusebius annos 73. ante Abrahæ collocat natales, hoc est, annos 262. ante Jacobi vicesimum nonum.

Ibid. l. 11. Anni autem Jacob xxviii. &c.] Sensus, ni fallor, est; Ante incepta Sicyoniorum regna collecti fuerant a natalibus Jacobi anni xxviii. a natalibus autem Isaaci, cui sexagenario natus est Jacob, lxxxviii. denique ab ortu Abrahæ, qui, quum centenarius esset, genuit Isaac, anni clxxxviii, non ut hic cxiv. Nisi si hoc loco anni post Abrahæ profecitionem, non post natales ejus, designentur. Conf. Num. ix. et notas, notamque ad Num. xxi.

P. 282. l. 13. Telchus ann. xx.] Syncellus, qui in *Chronographia* laterculum suppeditavit regum Sicyoniorum, annos attribuit 29. Telchini, nam ita eum Syncellus, pariter atque Eusebius, appellat. Deficiunt autem tertii regis hujusce nomen et anni in alio quodam catalogo, quem Castoris vocat Scaliger, in *Eusebianis* pag. 19. *Armenia Chron. Euseb. Interp.* habet *Tertius Telchus*, ann. xx. Ceterum in hac Castoris regum serie, Pelops pro Amphi rege quarto positus est, additumque fuit, 'Η Πελοπόννησος ἐκλήθη. Namque exhibet eadem *Armenia Interp. Apis annis xxvi. A quo Apis, quæ nunc Peloponnesus appellatur.* Vol. I. p. 257. ed. Aucher. *Chron. Lat. Apis. xxvi. a quo Apia, quæ nunc Peloponnesus, prius Egineta nuncupata.*

Ibid. l. 17. Anno quadragesimo tertio Leucippi, egressio *Judeorum*] Lemma hoc revera Africani esse facile probatu est, eo quod inter Jacobi ann. 29, quo Sicyoniorum regnum ex ejus sententia fundatum est, atque Mosis exodus tot ab eo colliguntur anni, quot regibus istis ab initio usque ad annum hunc 43. Leucippi assignantur, hi autem anni sunt 315. Videsis Chronotaxin Africani nostram ad harum Adnotatt. fin. positam.

Ibid. l. 21. Eratus ann. xvi.] Scaliger ad marg. ann. XLVI. reposuit; totidem enim Eusebius, Syncellus ipse, Castorque regi huic attribuunt.

Ibid. l. 23. Marathus ann. xxx.] Eusebius in *Chronico* duos Marathos, hunc alteri præcedentem, commemorat, posteriori annos 20. apponens. Syncellus quoque, sed ordine mutato, seribit; *Echireus ann. LV, Marathonius ann. XXX. Marathus ann. XX.* Castoris autem Catalogus habet, *Marathonius ann. XXX. Marasus VIII. Echyreus LV.* Mox Coraci dant annos XXX. pro XX. Eusebius, Castor, Syncellusque. Dein Epopeo annos XXXII. pro XXXV. Syncellus.

Ibid. l. 24. Laomedus ann. XLIII.] Eusebius Castorque ann. tantum XL. attribuunt. Post hunc autem regem sequuntur apud Eusebium, Castorem, Syncellumque duo alii Sicyon et Polybus, quorum alteri ann. XLV. alteri ann. XL. affigunt Eusebius et Castor. Syncellus autem Sicyoni ann. XLII. Polyboque ann. XLIII. assignavit, cui quidem Polybo Sicyone omissio Africanus extra ordinem stanti suum ann. XLV. vel XL. adnumerat.

P. 282. l. 25. Inachus ann. XLV.] Eusebius ann. XLII. Castor ann. XL. Proxime pro *Festus* ann. L. Euseb. et Castor Phæstus ann. VIII. Syncellusque Hephæstus ann. X. Pro *Pelasgus* ann. XX. Castor habet Πελασγῶν ἔτη η'.

Ibid. l. 26. Xeuxippus ann. XXXV.] Euseb. ann. XXXII. vel XXXI. Castor ann. XXXI. Syncell. ann. XXX vel XXXI.

Ibid. l. 27. Polybus ann. XLV.] Ordine motum, ut dixi, hunc regem fuisse verba ostendunt, *Usque Xeuxippum &c.* Confer et Herodotum L. v. c. 67. ubi Adrastus Polybi ex filio nepos fuisse dicitur, in regnoque ei successisse.

Ibid. l. 28. Sicyoniorum regnum permanens annos quingentos LXXXI.] Dubio procul reponendum est *nongentos* pro *quingentos*, nam præterquam quod universa hoc postulat computatio, anni regum hic commemoratorum ad numerum 924. assurgunt, inclusis Erati regis decimi annis 46. quibus si ex Eusebio Syncelloque regum omissorum annos addideris, hi sunt Marathi ann. 20, Sicyonisque ann. 45. vel 42. colligentur 989. vel 986. Jam vero Joannes Malala in *Chronico* initio lib. iv. p. 83. hæc scribit: Καὶ κατέσχεν ἡ βασιλεία αὐτῶν (Sicyoniorum) ἔτη ३πε'. (985.) καθὼς Ἀφρικανὸς ὁ σοφώτατος συνεγράψατο. An vero Sacerdotes Carnii infra dicti hic a Malala excludantur, incertum videtur. Eorundem regum annos *Chronico* in *Latino* digessit Eusebius 962, Syncellus 979. pag. vero ejus 152. regibus his anni 966. tribuuntur, Carniisque anni 33. Castor autem posuit 935. annis 20. Telchi regis tertii, quem ille omiserat, adnumeratis. Sed tamen Eusebius ad an. Abrahæ DCCCLXXXIX. Castorem ipsum ita affert: “Castoris Chronographia de Sicyoniorum regno: *Exponemus Sicyoniorum reges ab Αἴγαιο usque ad Xeuxippum, qui omnes regnaverunt ann. nongentis LXII. et Sacerdotes Carnii, qui præfuerunt ann. XXXIII.* Post quos Sacerdos constitutus est Charidemus, qui impensas non sustinens fugit.” Ubi vero attulit hæc Graece ex Syncello Scaliger, regum anni 959, non ut in Latinis 962, numerantur. Eusebii *Chron. Armenium* simul regum et sacerdotum annos collegit 1000. Confer ed. Aucher. Vol. I. p. 141. et Maï *Chron. Eusebiani* edit. Rom. p. 303. Ceterum Joannes Malala proxime ante illa, quæ modo adduxi, hæc posuit; Τῶν δὲ Σικυωνίων, τῶν νῦν λεγομένων Ἐλλαδικῶν, ἐβασίλευσε πρῶτος ὁ Λιγιαλεὺς ἔτη νβ'. καὶ λοιπὸν ἄλλοι βασιλεῖς κς'. ἐώς Ξενξίππου τοῦ βασιλεύσατος αὐτῷ ἔτη λβ'. καὶ

λοιπὸν οἱ Ἱερεῖς αὐτῶν ἔδιψκουν τὴν χώραν· καὶ κατέσχεν ἡ βασιλεία &c. At vero post Ἀγιαλεῦ plures reges quam 25. a nullis auctoribus commemorati sunt.

P. 282. l. 30. Sacerdotes Carnii] Scaliger *Animado. in Eusebii Chronica* p. 56: "Sacerdotes Carnii. οἱ Ἱερεῖς τοῦ Καρπείου. Sacerdotes Karnei Apollinis de quorum sacerdotio, "vel περὶ Ἱερατείας ἀρεπενθύρου nihil legimus apud ullum eorum, "qui hodie extant, scriptorem. Nomina septem sacerdotum "supersunt in Excerptis Barbarolatinis Africani. — Hi dicuntur summam potestatem obtinuisse annos xxviii, hoc est "minus quinque, quam ponit Eusebius. Sed in priore libro "ex Porphyrio plures anni colliguntur." Vide notam paulo infra; hic indicatur Castoris Catalogus, quem in *Eusebianis* suis Scaliger reposuit. At vero vir cl. Joannes Marshamus in *Chronico Canon.* Sec. xiii. postquam ex Apollodoro lib. ii. et Euseb. *Præp.* lib. v. c. 20. ostendit, Carnum vatem quandam (a cuius sacris Apollinem censem Marshamus Κάρψειον nuncupatum) occisum fuisse a Doriensibus, dum Heraclidæ in Ἀτολια expeditionem parabant, ita scribit, "Eusebius Castorem "auctorem laudat, et Sacerdotibus istis initium attribuit anno "post easum Trojæ 55; ante Heraclidarum redditum 25. "Jamdudum totam Sicyoniorum regum seriem suspectam "habeo. Primi nimia vetustate peccant; medii auctoritate "destituuntur; qui agmen cogunt, Ἀρχοντες Ἱερεῖς τοῦ Καρπείου, in dubium vocari merentur. Quid enim ad Sicyonios "Ἱερατεία Doriensis? Quid ad Carnum cultus divinus, dum "is adhuc in vivis erat, et Heraelidis ignotus? Quid ad Apolinem Καρψείου nomen, cum Κάρψεια nondum essent celebra?" p. 336. Perizonius interim *Ægypt. Orig.* c. iii. p. 35. Marshamum plane repudiare ait regum Sicyoniorum seriem, sed neque illud recte, quum debuissest potius ad seriora eam referre tempora. Ita ille. Secundum Africani quidem rationes, qui annos 355. ante Olympiadem primam constitutos fuisse tradit sacerdotes istos, hi Carnii aliquot annis ante Heraclidarum descensum inceperunt, sicut statuerat Castor.

Ibid. l. 31. ann. xxviii.] Annos tantum xv. in sequentibus sacerdotibus vitiōse signatos invenies; sin vero annos regum 981, simul atque annos 329, hoc est temporis spatium initio Excerpti memoratum, ad usque Olympias, postquam Sicy-

onii defecerant, a tota summa annorum 1336. quae ibidem quoque memorata est, deduxeris, restabunt anni xxvi. His autem Sacerdotibus Castor cum apud Eusebium in *Chronico*, tum apud *Syncellum* p. 97. annorum spatium xxxiii. assignavit. Confer et p. 152. Ad haec in latereculo, quod tributum Castori Scaliger attulit in *Græcis Eusebian.* pag. 19. anni xl. hoc modo colliguntur. Archelaus ann. 1. Automedon. ann. 1. Theoclytus ann. 4. Euneus ann. 6. Theonomus ann. 9. Amphigyes ann. 18. Charidemus ann. 1.

P. 283. l. 3. anni cccxxvii.] Stabilitur numerus initio memoratus cccxxix. ex computatione ibidem inita. Ceterum ait Scaliger *Animadv. in Eusebii Chronica* p. 56; “A fuga Chari-“ demi ad primam Olympiadem, sunt anni ccclii. Quare Ex-“ cerpta Barbarolina male concipiunt ann. cccxxvii.” Sed vero, si Eusebii rationibus attenderis in *Chronico*, a fuga Chari-“ demi ad usque Azariæ regis annum 37, quo ipse posuit Scaliger Olympiadem primam, anni circiter 300, non 350, colli-“ guntur. Eusebius quidem, dum initium Olympiadum 13. an-“ nis posterius statuit, paulo plures annos inter Charidemi fugam atque Olympiadas computasse videtur. Sed ita propius abest Eusebius ab Africani apud Excerptorem numeris, quocum in summa omnium annorum, quibus stabat Sicyonium regnum, consentit.

Ibid. l. 5. anni mille cccxxxvi.] Satis convenienter cum Africani rationibus. Positis enim rebus singulis quas statuit Africanus in hac ῥῆσει et in Num. xxii. et xxxi. et xxxvii. nimirum, incepit fuisse anno Jacob patriarchæ 29. Sicyoniorum regnum, Josephique obitum cum annis Mundi 3563. conjungi de-“ bere, ad Salomonis autem annum octavum numerandos esse annos Mundi 4457, denique prima Olympiade primum annum Achazi regis comprehendendi, satis superque constabit cuique calculum ponenti inde emergere summam circiter annorum Mccccxxxvi. ab inito Sicyoniorum regno ad usque Olympiadem primam.

XXX.

Ibid. l. 10. Ἐὰν οὖν κατὰ τὸν Ἀπόστολον &c.] Haec Georgii Syncelli protulit Scaliger in *Animadv. in Chronica Eusebii* pag. 60. Spectant autem ad *Act. Apost.* xiii. 20.

P. 283. l. 12. μετὰ Ἰησοῦν] Ita ediderat Scal. sed male μετὰ Ἰησοῦν *Synclerus Goarinus*, quod nunc in nuperā edit. correctum est. Mox perperam deest apud Sealigerum Σαμουὴλ κ'. ut monuit Goarus.

Ibid. l. 15. κατὰ δὲ Εὐσέβιον χ'.] Eusebii *Chron. Lat.* ad ann. Abrahae DCCCLXXXIV. annum quartum Salomonis. Colligitur autem omne tempus a Mose, et egressu Israel ex Egypto usque ad präsentem annum, annis CCCCLXXX. ut Regnorum lib. tertius in testimonium est. h. e. in cap. vi. comm. 1. Confer nuperam editionem *Eusebii Chronicorum* ab Angelo Maio adornatam p. 317. *Interpretationisque Armeniae* editionem Aucher. V. II. p. 149. Alteram autem annorum 600. computationem Syncellum Eusebio attribuisse, non propter Cæsariensis episcopi tantum dieta, sed etiam propria sua simul admiscentem argumenta Goarus pluribus vult ostendere. Satis vero apte convenire computationem hanc video cum accusatione contra Africanum, qui annos collegit, teste Syncello, 740. ab Eusebio, ut refert idem Syncellus pag. 79. *Chronograph.* instituta, quasi ille nimirum a Josuæ Seniorumque temporibus ad Heli et Samuem annos circiter 140. perperam addidisset. Hi autem anni 140. centum illos continent in Num. xxvii. memoratos, aliquaque praeterea bene multos, quibus superat (ut ex Numeris xxviii. et xxix. et hoc ipso Num. inter se collatis mox constabit) ceteras computationes calculus Africani de tempore inter Heli initia Salomonisque annum quartum initus. Quod vero caput est, adhibente discrepantes inter se computandi rationes in diversis suis operibus nonnunquam Eusebio, idem ipse in cap. 14. lib. x. *Præparat. Evang.* annos singulorum ducum sigillatim recensens summam annorum 610, non quod fecit in *Chronici Canone*, 480. collegit inter Exodus annosque Salomonis. Quin, cum jam tandem licuerit Eusebii scita proferre in priore Chronicorum libro posita, ea huic loco apponam, quippe quæ in Armenia Interpretatione edita et Latine conversa ab Auchero extant. Dicit Eusebius post culpatum Africanum de annis pluribus quam 740. inter Exodus et Salomonem ab eo collectis; *At divinus apostolus Paulus in Actis Apostolorum publicum ad Judæos sermonem habens ait, quod 'Destruit Jesu gentes septem in terra Chananeorum, et præbuit eis terram ipsam possidendum; postque CCCL. annos de-*

dit ipsis Judices usque ad Samuel prophetam. Et exinde postularerunt regem; et dedit illis Saul filium Cis virum de tribu Benjamin annis XL. et demutavit eum, et suscitavit illis David.' Hæc Apostolus ait. (Act. xiii. 19.) *Et juxta ipsum colligitur summa temporis post Josue ad annos DXXXIV, Judicum (nempe) annos CCCCL. usque ad Samuel, uti ipse (Apostolus) integre refert. Quum autem iis addantur anni Saul XL, cum (annis) Samuel annumerati, atque assimiliter etiam (anni) David XL et Salomonis IV. usque ad templi aedificationem: summatim insimul juxta Apostolum, post Josue Moysis successorem usque ad Salomonem sunt anni DXXXIV. Quod si etiam pro Moyse addes annos quadraginta in deserto, atque pro Josue filio Nave XXVII. omnes simul juxta Apostoli supputationem erant anni DC. Neque id tantum, sed etiam Judicum Liber cum Apostolo consonus erit: etenim Judicum tempora ille etiam textus in cccc annos colligit usque ad Samuel; nam et inibi singillatim ita habetur. Vol. I. p. 159. Tum pergit Eusebius chronotaxin ex Libro Judicum adjicere. In canone suo Chronico annos minus 500, non 600, reposuit.*

P. 283. l. 15. κατὰ Ἀφρικανὸν ὑπὲρ τὰ ψμ'.] Hanc computationem Syncellum sibi inconstanter exprobrasse Africano retulit Jacobus Goarus. Hunc audi. "Quod ad Africani communum, nil in eo portenti est, quam quod Author (Georgius Syncellus) finxit, etiam propriis ad ejus exemplar digestis calculis. Illi vero ab Israelis sub Mose profectione ad primum templi positum lapidem 659. exhibent hoc ordine. Mosis 40. Josue 27. Seniorum 30. Judicum 450. Heli 20. Samuel 20. Saul 40. David 40. Salomonis 4. summa est 671. Huic adde 70. quos Africano superfluos exprobrat Eusebius, quadraginta quidem ἀναρχίας, et εἰρήνης triginta, summam 741. quam vere ὑπὲρ τὰ ψμ'. ἔτη collegisse Africanum, hoc est annos 741. Georgius scripscerit, etiam numerorum inexperto constabit. Suo tamen more, id est in adversarium paulo iniquius Georgium agere, et ex propriis alienisque conglobatum aliquod argumentum objicere adverto. Septuaginta siquidem anni, ἀναρχίας quadraginta, et εἰρήνης triginta, quos οἴκοθεν de suo addidisse Africanum causatur Eusebius, aliis 450. Judicibus attributis continentur: qui licet ab Eusebii computo sint alieni adeoque

“ redundantes judicet Eusebius, Africani tamen computo sunt
 “ intimi, et ut pars ejus totam subeunt molem: adeoque se-
 “ mel numerati ceu propriis Judicum contenti, non debuerant
 “ priori numero anneeti.” Haec Goarus. Sed, ut omittam,
 reprobrare Africano Eusebium additos esse ab eo annos vel
 130. vel 140. non septuaginta tantum, istud praeterea alia ac
 veriori ratione facile probatu est, Africaneum ab exodo Mosis
 ad usque annum quartum Salomonis, quum jacta fuerint tem-
 pli fundamenta, annos plus 740. enumerasse. Quam recte id
 fecerit, quærant alii.

In ipsa autem Africani ρήσει, quam ante in Num. xxii.
 p. 274. ex Eusebii *Præparatione* adduxi, Mosi attribuuntur
 anni 40. post exodus ejus, Josuæ vero 25, (vel, ut haud ἀλό-
 γως placet, 27.) Senioribus 30. Judicibus in libro cognomine
 memoratis 490. Heli et Samueli Sacerdotibus 90; quibus
 summis collectis anni universi commemorantur 675. ad Samu-
 elis finem. Quapropter restant anni tantum 65, vel 63, qui
 distribuantur ad complendam summam annorum 740. ad Sa-
 lomonis annum quartum; atque ita post annos illos 40. ab
 omnibus Davidis regno attributos, et quadriennium Salomonis,
 assignandi reliqui anni erint 19. vel 21. regi Saul, cuius annos
 40. in *Actis Apostolorum* commemoratos cum parte annorum
 Samuelis connecti debere vulgo notum est. Confer Hugonis
 Grotii Annotatt. ad loc. Obiter nunc notandum est extare
 istud in *Elogis Historicis*, quas ex codice Parisino nuper edi-
 dit cl. Joannes Cramer. Ἀφρικανὸς δὲ λ'. ἐνιαυτοὺς λέγει κρα-
 τῆσαι πρεσβυτέρους μετὰ τὸν Ἰησοῦν. p. 167.

Ad hæc utile fuerit Africani numeros, qui in dicto libro
Præparationis ab Eusebio nobis servantur, satis sanos atque
 integros esse, ex multis aliis inter se locis collatis ostendere.
 Nempe quum aiat ipse Africanus in Num. xxii. signari debere
 a Mundo Condito ad Josephi mortem annos 3563, atque in-
 super in Num. xxviii. numerare se ab eodem Mundi principio
 ad Heli initia annos 4292, si idcirco prior ille numerus 3563.
 annis 585. conjungatur, quos ab Exodo Mosis ad Heli initia ipse
 ait in Num. xxii. collegisse sibi Africanus, summa efficietur 4148,
 quo numero deducto ab universis annis 4292. a Mundo Con-
 dito ad Heli initium computatis, summa annorum relinquetur
 144, quæ quidem summa tempori optime convenerit inter Jo-

sephi obitum Mosisque exodum. Immo postquam haec scripsi, tot ad unum annos, qui sunt 144, huic temporis intervallo tribuere vidi cum veterem scriptorem Eusebium, tum Usserium in *Chronologia sua Sacra* sub init. cap. xi. Attamen si anni Josuae fuerint 27, non 25, biennium deducatur oportet. Videsis quae supra annotavi pag. 432. Jam vero, ut rem absolvam; numeratis annis illis 3563. ad Josephi obitum, exinde 144. ad Mosis egressum, tum annis 675, ad Samuelis finem, quos ipse colligit auctor noster in Num. xxii. postremo additis annis 65. quos, vel plures, numerare jam ostendimus Africanum a Samuelis fine ad usque Salomonis annum *quartum*, conficietur ex his numeris simul conjunctis summa annorum 4447. a Mundo Condito ad eundem Salomonis annum. Ipse autem noster ille Africanus, si fides Georgio Syncello habenda est in ῥῆσει proxime post a me allata, annos colligebat 4457. ad annum *octarum* regni Salomonis, hoc est, annos 4453. ad annum ejusdem regni quartum. Solo ergo sexennio haec summa ab altera 4447. discrepare videtur. Quintiam modo iterum illos numeraveris annos 3563. ab Orbe Condito ad Josephi obitum, tum illos 144. ad Mosis egressum, deinde hos annos 740, de quibus hic agitur, colligitur quidem eadem summa 4447. sed re sic se habente, nobis licebit plures annos quam istos 4447. colligere, nisi ipsos 4453. eo quod refert Syncellus statuisse Africanum ἵπερ τὰ ψμ'. sive annos *supra* 740. ab Exodo Mosis ad hoc tempus computari.

Facile porro poterit eadem ostendi convenientia numerorum ex annorum summa, singulisque ejus partibus, quam colligit Africanus a Mundo Condito ad Christi D. N. resurrectionem. Neque hoc omittam, multa eorum quae supra statuta sunt, firmari veteri quodam epocharum Africano tributarum Recensu, quem quidem post haec Fragmenta p. 309. collocavi.

Interea me fugit, quomodo sibi consentire censeri possit Syncellus, dum pag. 79. *Chronographiae* sue seribit, non potuisse non Africanum, propterea quod annos 130 Cainan post diluvium omisisset, a Josuae Seniorumque tempore usque ad Heli et Samuelem annos prope 140. perperam addere; hujus enim ipsius Syncelli computatio ab eodem tempore Josuae Seniorumque ad Samuelis finem perducta ab Africani numeris

spatio annorum tantum *nonaginta* diserepat, sin vero ad initia Heli numeraveris, annis tantum 40. vel denique ad eadem initia, incluso Josuae Seniorumque tempore, annis 50. aut 52. Sed eadem de causa accusavit Africanum, etsi haud similiter seeum dissentiens, Scaliger in *Prolegomenis ad Eusebii Chronica*, fol. 2. “—— annos,” inquit, “ab Adam ad annum primum Christi Dionysianum Africanus tot putat, quot ex LXX. “Seniorum rationibus colliguntur 5500, quum tamen aperte “ab iisdem dissentiat in altero Kainan, quem ipsi adversus “fidem Hebraici codicis tam Judaeorum quam Samaritarum “inter Arphaxad et Sela inseruerunt. Hoe igitur institutio “Kainan omissa, quum dissimulandi fuerint 130. anni, quot “Septuaginta Seniores illi attribuunt, quum Sela generaret, “hanc lacunam ut expleret, placuit eos chronographio Ju-“dicum infundere.” Ita Scaliger. Interea, etsi mearum partium est, id tantum ostendere, quid scripsisset, non quid scribere debuissest in hoc dissensu veterum chronologorum Africanus, qui in codice suo τῶν οὐρανῶν οὐρανῶν. Cainan haud invenit, tamen non defuisse eos notabo, qui hanc Africani temporis computationem inter Mosis exodus atque Salomonis templum stabilire conati sint; id enim aggressus est Robertus Cary in opere suo Anglica lingua scripto, quod *Palæologiam Chronicam* appellavit, part. ii. lib. ii. capp. 8—11.

XXXI.

P. 283. l. 27. Εἰσὶν οὖν ἀπὸ Ἀδὰμ &c.] Paulo ante scripserat nomine suo Syncellus; Σαλομὼν νὺὸς Δαβὶδ ἐβασίλευσεν τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη μ. τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος δύο'. Itaque numeravit hoc altero loco a Condito Mundo usque ad annum Salomonis octavum annos δυονή'. Porro satis superque confirmaturae sunt numeros illos cum Africani Eusebiique, tum vero Syncelli ipsius, qui in hac ρήσει sequuntur, computationes annorum captivitatis Israelis, ad Num. xxxviii. mox affrendæ, si modo eae cum ipsis his numeris atque insuper secum invicem conferantur. Ad Syncelli illa quod attinet in ead. pag. 181. de templi ædificatione, etiamsi non anno regni Salomonis quarto, quod statui videtur in ρήσει proxime ante allata, sed anno ejus secundo Georgius cœptam illam existi-

maverit, parum tamen lædetur computatio temporis ibi instituta.

P. 283. l. 28. κατὰ δὲ Εὐσέβιον ,δρο'.] Subdit Scaliger, "Imo " ,δρξθ'. (fortasse scripscrat ,δρξη'.) biennio minus." *Animadv. in Eusebii Chronica*, p. 61. ubi hæc Georgii adduxit. Sed in Chronico Latino ad an. *quartum Solomonis* hoc extat. *Fiunt omnes etiam anni* (scil. ab Adam) MMMMCLXIX. Audi Goarum; "Errantem Eusebii calculum admittit Scaliger pag. textus " Eusebii 34. Post Abraham enim anno mundi 3184. natum, " aliis 984. exactis, Salomonis quartus apud Eusebium Latinum " occurrit: is ergo a mundi conditu 4168. duntaxat numerus " randus." Hæc Goarus. Qui quidem Eusebii Latini calculus præbet annos 4172. cum illo octavo anno Salomonis finiendos, quod est biennio plus, quam hæc præstat ῥῆσις.

XXXII.

P. 284. l. 5. καὶ Κύπρον] Scripsit fortasse Syncell. ἢ Κύπρον, atque ita vertit Jacobus Goarus. Sed vero res incerta videtur. Diverse enim auctores veteres de Tharsi, quid nomen velit, statuerunt. Nunc reposuit Θαρσὶς pro illo Θαρσεὶς Syncello Dindorfius.

XXXIII.

Ibid. l. 14. Ἀφρικανὸς δὲ, ἔτη β'.] Eusebius quidem in *Chronicis* cum Georgio hac de re consentit, sed Africanum *Biblia* tunentur in 4 *Reg.* cap. xv. comm. 23. Ita et Scaliger in *Græcis Eusebianis* edidit pag. 46. Utrumque numerum affert *Historiæ Physicæ* Anonymus Scriptor a Bianconio haud ita pridem primum editus, Φαλκείας, inquit, δ τοῦ Μαναὲὶμ νὶὸς τὸν πατέρα διαδεξάμενος ἐβασιλευσεν ἔτη β'. ἐν ἄλλῳ ἵ. p. 51. ed. Hardt. p. 132.

XXXIV.

Ibid. l. 22. ιη'.] At pro annis κη'. pluribus contendit Syncellus, quem vide, si lubet. *Biblia nostra* cum Africano atque Eusebio consentiunt. Ita et ibidem scriptor modo allatus; Julius Pollux fortasse nominandus.

XXXV.

P. 285. l. 2. Καὶ κατέσχει ἡ βασιλεία &c.] Premisit Malala : 'Ειρ αὐτοῦ δὲ τοῖς χρόνοις ἐβασίλευσε τῷ Λακεδαιμονίῳ πρῶτος Εύρυσθεὺς ἔτη μβ'. καὶ ἄλλοι βασιλεῖς μετ' αὐτὸν η'. διμοῦ ἐβασίλευσαν ἔτη σμ'. καὶ δ' Ἀλκμαῖος ἔτη λξ'. ΚΑΙ κατέσχειν ἡ βασιλεία &c. Circa illa tempora Lacedæmoniis regnavit primus Eurystheus per annos XLII. et post eum reges alii VIII. per CCXLVI. annorum spatium, deinde Alcmanus annos XXXVII. DURAVIT igitur regnum &c. Posuit Eusebius ad ann. Abrahæ MCCXL, qui annus est 49. Azariæ regis Judæ, hæc verba, *Lacedæmoniorum reges defecerunt*; quæ quidem ad reipublicæ formam a Lycurgo mutatam pertinent, is enim Ephoros super reges in Lacedæmonie constituit. Cum Africani calculo annorum consentit Eusebius. Confer cl. Schurzfleisch. post *Notitiam Biblioth. Vinar.* p. 376. Anonymus Scriptor modo memoratus annos 324 pro 325. Lacedæmoniorum regno attribuit. p. 38 vel 102. edit. Hardt.

Ibid. l. 9. Τὴν α'. Ὁλυμπιάδα &c.] Hæc verba, cum olim de sumpta essent ex *Eusebianis Chronicis* ab Auctore *Chronici*, quod *Alexandrinum* appellatur, seu *Paschale*, Scaliger vicissim *Eusebianis* suis reposuit pag. 38. Conferas *Chron. Lat.* ad ann. MCCXL. ubi ex interpretatione Hieronymiana posita sunt.

Ibid. l. 13. διὰ βίου] Scaligero, qui istud διὰ βίου post voces τῶν Ἀθηναίων addit, in edit. *Chronici Alexandrini* Ducangiana omissum, patrocinatur *Armenia Eusebiani Chronici Interpretatio*, in qua etiam hæc verba extant, Latine redditæ; *Scribit itaque Africanus his verbis*; *Æschylus Agamestoris*, quamdiu vixit, imperavit Atheniensibus annis XXIII. sub quo Joatham regnavit in Jerusalem. *Et noster quoque canon sub prima Olympiade Joatham includit.* p. 178. Vol. II. edit. Aucher.

Ibid. l. 14. Καὶ ὁ ἡμέτερος δὲ κανὼν, λέγει, &c.] Quum hæc Africani verba esse videantur, confirmatur inde Josephi Scaligeri de hujusce *Chronici* divisione sententia. Hoc enim, perinde atque *Eusebianum*, in duas olim partes divisum fuisse censebat, quarum posterior *Canon* vocata "ea quæ in priore "parte per demonstrationes, argumentorum necessitates, historiarum testimonia, intervallorum notationes in genere collecta sunt, sigillatim (ait ille pag. 4. *Animadvers. in Euseb.*)

“ et per annos expansos, ac series suas digerit, annos cum
 “ annis comparat, Archontes cum Consulibus, Reges cum Cæ-
 “ saribus, externa cum vernaculis confert :” (nempe omnibus
 fere in tabulas parallelas relatis) “ — Bis Georgius Syncellus
 “ alteram Eusebii partem τὸ κατὰ πλάτος appellavit, hoc est,
 “ expansum opus, quod in hac parte anni omnes κατὰ πλάτος
 “ et expansi ponuntur, qui in priore parte καθ’ ὄμάδα καὶ ἀνα-
 “ κεφαλαιωδῶς comprehendebantur.” Hæc Scaliger. Ita
 Chaucerus nostras, Petrarchæ atque Boceacii æqualis, de ta-
 bulis quibusdam Toletanis dictis, sed astronomicis, hæc cecinit ;

*His tables Toletanes forth he brought
 Ful wel corrected, that ther lacked nought,
 Nother his collect, ne his expans yeress.*

Fabular. Cantuar. v. 11585. ed. Tyrwhitt.

Conferas et not. supra ad Num. xxvii. p. 443. ubi de ipso quoque Africani opere ita locutus est Anianus chronologus apud Syncellum ; δὲ Ἀφρικανὸς αὐτῶν ἐμνημόνευσε, καὶ τῇ τοῦ χρονογραφίου αὐτοῦ ἐμάδι συμψηφισάμενος ἤνωσεν. De Eusebio ante scripserat idem Anianus, ἐν τῷ κατὰ πλάτος οὐκ ἔθηκεν. Jam vero video virum el. Hieron. De Prato in *Dissert.* quam supra commemoravi, *De Chronicis Libris Duobus Eusebianis*, p. 291. Scaligerum reprehendentem eo quod designari in altero *Chronici Paschalis* loco Africani canonem crediderit, cum in utroque Eusebius de suo ipsius canone loquatur ; nec de alterius canone per annos expansos digesto uspiam mentionem factam esse ait. Censet ille voculam λέγει auctorem *Chronici Paschalis* posuisse, ut significaret se Eusebii verba describere, nam in *Chronico Latino* non habetur, quod ipsi respondeat. Hæc ille pp. 291, 292. Quæ si statuantur, mera ταυτολογία Eusebio tribuetur atque adnectetur, qui proxime ante scripserat, καὶ ὁ ἡμέτερος δὲ κανὼν [τὴν Ὀλυμπιάδα] κατὰ τὸν αὐτὸν [Joatham] παρίστησιν. Quapropter omisit Scaliger in *Canone Chron. Eusebii*, verba post illa ἐν Ἱερουσαλήμ posita, ea vero agnovit, ut vidisti, Armenia *Chronici Eusebiani Interpretatio*. Confer et *Chron. Latinum* ; quod perinde atque Armenium, cum auctore convenit *Chronici Paschalis*. Satis certa ergo hue usque fortasse posuerat Scaliger ; cum vero scribere pergit, “ Africatum priora illa magnum thesaurum prisæ tem-“ porum et historiarum memoriac, in tres libros sui operis

“ priores eongessisse,—posteriorem autem partem κανόνος τι-
“ tulo proscriptam, et in annos expansos digestam, duobus
“ libris ultimis conclusisse;” vereor ne huic opinioni de tali
quidem operis distinctione, nullo, quod sciam, veteri nixaे
testimonio aduersetur longissima ῥῆσις ex quinto et ultimo
Africani libro ab Eusebio in *Demonstrationem* suam *Evan-
gelicam* desumpta. Quae enim historica in priorem partem
operis relata esse vir summus docet, ea tractata fuisse in illa
ῥῆσει videntur. Vid. infra Num. XLIX.

Sed haec haec tenus. Ex fragmento Syncelliano proxime post allato constat, Africanum primum annum Achazi regis Judæ, qui huic Joathamo successit, cum prima Olympiade comparasse. Quin notissimum est, Eusebium ipsum, saltem Chronico in suo, initia Olympiadum non sub Joatham, sed in anno quinquagesimo Azariae regis prioris, cui quidem anni 52. attribuuntur, statuisse. Ait quidem Scaliger *Prolegom.* fol. 4. Africanum in hac quoque ῥῆσει Achaz non Joatham quod nunc extat, posuisse, neque enim veritum esse Eusebium verba Africani interpolare atque invertere. Vid. et *Animad.* ejus p. 69. Ejusdem porro criminis Eusebium arcessit Syncellus pag. 197. *Chronol.* Attamen scribere poterat Africanus se prima Olympiade Joatham comprehendisse, quippe cum primus annus Achazi ultimus fuerit Joathami, penultimus autem Æschyli Atheniensis. Primo enim anno Joathami, qui sedecim regnavit annos, primam Olympiadem Africanum assignasse nusquam disertim scribit Eusebius. Ceterum Eusebius ipse in *Præparat.* sua *Evang.* lib. x. cap. 14. a se dissentiens, sicut ei contigit in alia re quadam in Num. xxx. supra posita, et cum Africano faciens, Achazo regnante ait primam Olympiadem cœpisse. Verum aliter, ut dixi, in *Chronico* egit.

XXXVII.

P. 285. l. 28. ἀγαγραφῆναι δὲ &c.] Georgius hæc præmisit : Εὐσέβιος δὲ τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα ἐπὶ Ἰωάθαν συνάγει, τὸν μετὰ ἡ'. ἔτη βασιλεύσαντος τοῦ Ἰούδα (h. e. post Azariae annum XLV.), καὶ τὸν Ἀφρικανὸν προφέρει συνάδοντα αὐτῷ ἐν τούτῳ. ὁ δὲ Ἀφρικανὸς μᾶλλον ἐναντιοῦται τῷ Εὐσέβιῳ κατὰ τοῦ Ἀχὰζ πρώτον ἔτος τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα φάσκων ἥρχθαι. ἐν τε (sic MSS. Paris.

pro ἐν δὲ) τῷ τρίτῳ καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ λόγῳ τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ τρανῶς, ἐν οἷς ὁδε γράφει· ἘΝΑΓΡΑΦΗΝΑΙ δὲ &c. *Eusebius, Africano teste sibi consentiente producto, sub Joatham cuius in Juda regnum annis octo Oziæ quinto et quadragesimo posterius agnoscitur, Olympiadem primam colligit: Africanus autem Eusebii sententiam opposita destruit auctoritate, ad Achaz an. pri- tum Olympiadem primam tertio et quarto Historicorum libro apertis hisce verbis initium habuisse affirmans: OLYMPIA- DEM primam &c.*

P. 285. l. 28. ἀναγραφῆναι δὲ πρώτην τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην] Consentiebat de hac re Callimachus. Sie enim Georgius Syncel. p. 196. Καλλίμαχος δέ φησιν Ὀλυμπιάδας ιγ'. παρεῖσθαι μὴ ἀναγραφείσας, τῇ δὲ ιδ'. Κόροιβον Ἡλεῖον νικῆσαι. Sed vero Aristodemus et Polybius scripserunt, ut refert ibi Georgius, Corœbum hunc viciisse Olymp. 28. quæ omnium prima deinceps habita fuit; et vir cl. Edv. Corsinus in *Dissert. Agonist.* sect. 2. Phlegontis testimonio innixus docet palmam retulisse eum 112. post annos, hoc est 28. Olympiadum totum spatium post ludos Olympicos ab Iphito restitutos, a qua quidem victoria Olympiades numerare cœperint. Quantopere autem displexeret illustri Newtono omnis hæc Olympiadum ante Corœbum series, ostendit *Chronologia ejus Restituta* pag. 57. et seqq. Attamen nonnulla ex Africano fortasse sumpta Joannes Malala attulit fine lib. quarti *Chronographiæ* suæ, quæ ad horum agonum initia h. e. annos plus trecenos ante victoriam Corœbi pertinent; sed enim vel longe altius quam ab hoc quoque tempore repetita est certaminum Olympicorum origo; Ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Σαοὺλ, ait Malala, ἐπενόησαν πρῶτον ἀγῶνα οἱ Πεισαῖοι Ὀλυμπίων, τότε τὴν ἑορτὴν ἐπιτελέσαντες τὴν κοσμικὴν Διὸν Ὀλυμπίων περὶ ὅν δὲ σοφώτατος Ἀφρικανὸς ἐχρονογράφησε.

Ibid. l. 29. ἥνικα καὶ Κόροιβος στάδιον] Addendum ἥνικα post στάδιον monet Goarus ad marginem. Scaliger autem, ubi in *Animadvers.* suis verba profert, ita edidit, ἥνικα Κόροιβος στάδιον. p. 69. Cum vero in loco ab ipso Scaligero laudato Eusebius in *Præp. Evangelica* dixisset, κατὰ τοῦτον (Achaz) ἡ πρώτη Ὀλυμπίας ἥχθη, ἦν ἥνικα στάδιον Κόροιβος Ἡλεῖος, hoc scripsisse Africanus videretur, ἦν ἥνικα Κόροιβος στάδιον. Similiter habet Diodorus Siculus L. i. c. 68. in superioribus ad ductus, p. 400. κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ξγ' Ὀλυμπιάδος, ἦν ἥνικα

στάδιον Παρμεγίδης Καμαριαῖος. Confer et Dionysium Hal. in Lib. i. *Antiquit. Rom.* p. 44. edit. R. Steph.

P. 286. l. 4. *Ἡν ἄρα τοῦ Ἀχὰς βασιλεῖας ἔτος πρῶτον]* τῆς pro τοῦ habet MS. Syncelli prior. De re ipsa vid. not. supra. Etsi enim erravit Scaliger de substituto ab Eusebio nomine Joatham pro Achazo in Africani verbis, quae ab Auctore *Chronici Paschalis* allata sunt, satis id constat, ex collatione duarum, quae proxime sequuntur, ρήσεων in Num. xxxviii. et xxxix, computasse numeros suos Olympiadumque sequelam ab hoc anno Achazi Africanum. Sed et *Historiae Physicae Anonymus Scriptor* habet istud, ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς τούτου (Achaz.) βασιλείας Ἰφιτος τὰς Ὀλυμπιάδας συνέστησεν. p. 114. Ceterum elegans quiddam est de Olympiadibus scriptum et a Syncello in hac pag. 197. servatum, quod quidem eum titulo Ἀφρικανοῦ *Eusebianis* posuit Scaliger, attulitque in *Rationar. Temp.* part. I. lib. ii. cap. 5. Petavius. Quum vero nullo hujusmodi indice apud editum Syncellum aut apud alium quemvis veterem auctorem, quod sciam, excerptum signetur, illud præterii; etiamsi Africano idem deberi possit, sicut vetus quoque recensus Olympioniarum, quem Scaliger iisdem *Eusebianis* interseruit. Sed de his Excerptis alibi.

XXXVIII.

Ibid. l. 13. διήρκεσε δὲ &c.] Cum his Syncelli verbis incipit locum describere Scaliger in *Animadvers.* pag. 74. ubi relegat lectorem ad librum tertium *Canonum suorum Isagogicorum.*

Ibid. l. 15. ἔτεσι δὲ σξ'.] Annos σνη'. 258, non autem σξ'. 260, numerabis, si Syncelli numeros alterum ab altero, nempe 4513. ab 4771. deduxeris. Ad hæc Syncelliani anni 4478. a Mundo Condito ad usque annum octavum Salomonis supra in Num. xxxi. commemorati simul cum reliquis Salomonis annis 32, tribusque annis Rehoboam, cuius tertio anno conditum est regnum Israeliticum, ad illos 4513. assurgunt. Similiter res habet Africani quoque in numeris, ex quibus fit summa annorum 258. regno Israelitico assignatorum. Itidem ex collatione numerorum Eusebii hoc atque priore loco commemoratorum summa illa annorum 250. colligitur, cuius Georgius hic infra meminit.

P. 286. l. 17. κατὰ δὲ Ἀφρικανὸν δψν'.] Ipse hic numerus emerget, si anno octavo regni Salomonis, qui quidem auctore Africano annus erat mundi 4457. annos addas 293, quos præbet Eusebii Canon ad usque Ezechiæ sextum. His enim numeris simul sumptis anni fiunt 4750. δψν'. Ab hac autem Israelis captivitate ad annum mundi 5500, quo posuit Africanus Christi natales, computabat is annos 750. Epiphanius vero annos 742. ad eundem annum mundi 5500, quod quidem patet ex duobus locis inter se collatis, quorum prior extat in *Hæres.* xxx. num. 30. alter autem in *Hæres.* lxvi. num. 50. Interea hic scriptor annum natalem Christi mundi esse annum 5479. statuebat.

XXXIX.

P. 287. l. 2. "Ἐως τοῦ δωα'. ἔτος ἐξ Ἀδὰμ &c.] Pleraque hæc de regimine Atheniensi Africano debuisse Syncellum, etsi disertis verbis haud dixerit, suadent cum alia, tum vero potissimum Archontum ad Africani tempora deductio, sive ad Olympiadem ducentesimam quinquagintesimam, atque Elagabali regnum. Et Scaliger quidem in *Eusebianis* suis pag. 47. et in *Animadv.* p. 232. titulo præfixo Ἀφρικανὸν eorum partem inseruit; quem in vindicando illa Africano secutus esse videtur Pearsonius *Op. Post. Dissert.* ii. c. 10. p. 261. Goarus vero Syncelli editor hæc notavit. "Ad Africani mentem hæc Georgius se scripsisse testatur; eisdem nihilo secius quasi ab Africano decerptis titulum præfigit Scaliger Ἀφρικανὸν. At cum Africani Georgiique rationes in praesenti epocha convenient, hæc Georgio detracturus et Eusebio accommodaturus temporis calculum non debuit Scaliger expungere, et solerter edere, Ἐως τοῦδε οἱ Ἀθηναῖοι βασιλεῖς πρῶτοι." Hæc ille, verba designans istaēc, "Ἐως τοῦ δωα'. ἔτος ἐξ Ἀδάμ. Et illa altera quoque omisit Scaliger lin. 9. τῷ δωα'. ἔτει τοῦ κόσμου, quo loco *MSSti Parisini* habent δωδ'. Quod nunc recipit Dindorfius novus editor Syncelli. In Eusebii *Chronico Latino* ad an. Abrahæ MCCCXXXIII. hæc leguntur. *Athenis annui Principes constituti sunt, cessantibus Regibus. Novem Principes ex nobilibus urbis electi prafuerunt annuo imperio Reipublicæ.* Sin vero accurati numeri sint Malalæ in *Chrono-*

graphia p. 88. tribuentis tamquam ex Africano annos 907. regno Atheniensi, καὶ κατελύθη, inquit ille, ἡ βασιλεία τῶν Ἀθηνῶν κρατήσασα ἕτη θεῖα'. (907) καθὼς Ἀφρικανὸς ὁ σοφώτατος χρονογράφος ἐξέθετο· nonnulla ex istis ab Africano abjudicanda forent, eum omnes anni Atheniensium ante annuos archontas hie memorati numerum 856. haud excedant. Praeterea retulit ipse Syncellus pag. 185. *Chronol.* Africanum annos Aripionis regis Athenarum vicesimi sexti 31. pro signatis a se 20. computasse. Et maxime ab hujus ρήσεως auctoritate in hac re detrectat illud de Cecropis primi Athenarum regis ætate ab Africano statutum in *Excerpto* xxii. pag. 275. ex quo seque-
retur conditum esse secundum Africanum regnum Atticum anno Mundi 3894, non, ut hie positum est, anno 3945. Immo mire stabilitur cum Africani illud de Cecropis post Mosem annis 189, tum vero Malalæ numeri, ex eo quod anni illi 3894. et 907. simul conjuneti ipsum illum hujus ρήσεως numerum 4801. efficiunt, quo quidem anno regnum Atheniense in annum regimen conversum est. Itidem si ipsas summas 189. et 907. simul junetas ab hac 4801. deduxeris, restabit numerus annorum 3705, quem Mosis exodo aliis de causis prius apposueram.

P. 287. l. 7. ἥρεθησαν] Hoc imprimendum curavi, quod pro Syncelli lectione εὐρέθησαν ex Eusebii *Chron. Latino* emen-
daverat Pearsonius, quem audi; "Pro εὐρέθησαν legendum
" fuit ἥρεθησαν, vertendumque, non *excogitati* sed *electi sunt*.
" Pergit Syncellus ex Africano, ἐννέα τε ἀρχόντων Ἀθήνησιν
" ἀρχὴ κατεστάθη. Ad quae verba Goar, *Qui novem isti magi- stratus, incognitum. Planior lectio· ἡ νέα τε ἀρχόντων, Nova magistratum potestas Athenis instituta.* Perperam omnino.
" Qui fuerint novem illi Magistratus, omnibus notum. Archon
" scilicet, et βασιλεὺς, et πολέμαρχος, et 6. θεσμοθέται. ἐκ τού-
" των δὲ οἱ ἐννέα ἀρχοντες συμπληροῦνται, Ex his autem novem
" Archontes complentur, inquit Pollux. Eusebius in Canone.
" Novem Principes ex nobilibus urbis electi præfuerunt annuo im-
" perio Reipub. Ex his novem unus vetus nomen Archontis
" retinuit, et quia quotannis ut reliqui electus, non tantum
" ἐνιαύσιος, sed et signanter ἐπώνυμος dictus est, nec eo sensu,
" quo alii apud Athenienses ἐπώνυμοι dicebantur, sed restrictive
" ἐνιαυτοῦ ἐπώνυμος, ut loquitur Pollux, qui a Philone Judæo

“ sic describitur, Ἀρχων Ἀθήνησιν ὁ ἐπώνυμος καὶ τῶν ἔννέα
 “ ἀρχόντων ἄριστος, ἀφ' οὗ οἱ χρόνοι καταριθμοῦνται. Cujus no-
 “ minis ratio sic explicatur in Argumento secundo Orationis
 “ Demosthenis adversus Androtionem, εἰς ἐπώνυμος ἐξ οὗ καὶ ὁ
 “ ἔνιαυτὸς ἐπωνομάζετο, cuius nomine annus in Fastis signa-
 “ batur. Sic sub quo Archonte idem Atheniensibus, quod
 “ quo anno. Clare Ἀeschines contra Ctesiphontem, καί μοι
 “ ἀνάγνωθι, ἐπὶ τίνος ἀρχοντος, καὶ ποίου μηνὸς, καὶ ἐν τίνι ἡμέρᾳ,
 “ ac si dixisset, quo anno, quo anni mense, quo mensis die.”
 p. 261. *Dissert.* supra memoratae.

P. 287. l. 9. ἥρχθη] Ita ediderat Scaliger, quod firmant
MS. Sti Parisienses. Sed ἥνωχθαι *Syncellus Goarinus*. Post hæc
 in lin. 12. Φιλίνου pro Φιλήνου Scal.

Ibid. l. 13. ὑπάτευον Γράτος Σαβινιανὸς Ῥωμαίων καὶ Σέ-
 λευκος] Olymp. 250. ann. primo, quarto autem imperii Ela-
 gabali (secundum usitatiorem quidem regni ejus computatio-
 nem) Gratus *Sabinianus* et Claudius Seleucus Consules appo-
 nuntur. Cognomen autem *Sabinianus*, uti ostendit Pet. Relan-
 dus in *Fast. Cons.* p. 142. confirmatur ex *Fastis Florentinis*
Minoribus, et Fragmentis *Dionis Cassii*. pag. 991. Censem
 idem Relandus *Servianum* dici Latine, qui Græcis Σενεριανὸς,
 non *Severianum*; pro Σενεριανὸς enim Syncelli Goarini lec-
 tione Scaliger, idque nunc confirmantibus *Parisinis Syncelli*
scriptis, imprimendum curaverat Σαβινιανός. Hoc autem anno
 terminavisse opus suum *De Temporibus* monuit Scaliger accu-
 ratissimum, ut ait, temporum observatorem *Julium Africanum*.
 Confer et Num. l. ad fin.

Ibid. l. 15. ἐπὶ τῷ ,ψλγ', ἔτος τοῦ κόσμου] Ita in hac altera
 editione nunc mutavi, Dindorfium secutus ex *MS. altero Paris.*
 corrigentem ἐπὶ τῷ et ἔτει, quæ insunt Goari Syncello.

Ibid. l. 16. τοῦ καὶ Αὐείτον] *MS.* τοῦ καὶ Αὔγεντον (ita et
MS. uterque *Parisinus*, quorum prior fortasse est hic Goarinus
MS.). Scaliger idem reponit in textu, (Scaliger habet καὶ
 Αὔγεντον) in *Animad.* Αὐείτον: usitatus ego τοῦ καὶ Αὔγούστου.
 Non Augentus enim, nec Avitus, sed Marcus Aur. Antoninus
 Augustus audiebat, qui Heliogabalus vel Alagabalus. GOARUS.
 Sed fallitur Goarus, nam Xiphilinus Dionis Epitomator Aviti
 (Αβίτον) nomen Elagabalo in *Vita* ejus attribuit, p. 347. ed.
 R. Steph. Vid. et *Imperatorum Seriem Chronol.* a Sylburgio

primum editam in fine *Romanæ Hist. Scriptorum Græc. Minorum*. Ad hæc pestis ista nomen *Moricaviti* gerit in brevi quadam chronologie Africani *Summa*, quam his Fragmentis subjunxi, ubi el. Vallarsium S. Hieronymi novissimum editorem hoc nomen *Moricavitum* Marcum Aurelium Avitum interpretatum esse, notat Roncallius pag. 71. tom. I. *Vetust. Lat. Chronicorum*. Neque ita miranda foret permutatio Ανέίτον in manuscriptis in Αύγέντον. Adventus enim, Graeco Αδονέντος, et Autius, corrigente Salmasio, *Aeitus*, in Solini exemplaribus inter se mutari solent. Vide Salmasii *Plinianas Exercitatt. in Solinum* in Prolegomenis fol. viii. His rationibus inductus *Aviti* nomen (Ανέίτον) post Scaligerum in *Animadv.* hoc loco reposui.

XL.

P. 288. l. 2. [Ιστορεῖται παρὰ Ἀφρικανῷ ὅτι ἐν τῷ λέγειν τὴν φόδην τὸν Μανάσση &c.] Eadem ρῆσις extat in Cod. Theol. Gr. Bibliothecæ Vindobonensis num. 25. a Lambecio notato, apud Nesselium autem num. 238. qui codex inter alia continet Γνωμικὰ διαφόρων. Legitur in eo articulus ante φόδην, quem recepi, et διερράγησαν pro διερράγη. Sed et eandem extare ρῆσιν ad marginem MSti Georgii Hamartoli in Bibliotheca Regia Parisina nos certiores fecit Cotelerius ad *Constit. Apost.* lib. ii. cap. 22. ubi tamen ἄδειν pro λέγειν scriptum fuit. Is quoque monuit, similia illis, quæ de Manasse liberato Georgius Syncellus habet pag. 214. reperiri apud Anastasium in Psalm. vi. Adi et *Anonymous Scriptorem Hist. Physicæ*, sive Julium Pollucem, consimilia narrantem. Illa vero Syncelli, pariter ac pauca istaec, desumpta fuisse ex Africani Chronicis suspicarer, nisi fabula narrasset Manassem in æream statuam conclusum fuisse, atque ruptâ statuâ evasisse salvum. De quibus narratiunculis optime Cotelerius, “ Ut mendacia “ instabilitate ac portentis gaudent, variis mirisque modis “ narratur Manassis liberatio, contra simplicitatem Scripturæ, “ et auctoritatem Josephi Historiæ.”

XLI.

Ibid. l. 9. [Αφρικανὸς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους Σεδεκίου τὰ ο'. ἔτη &c.] Tὰ ο'. reposuerat Goarus in *marg.* Syncelli pro τῷ ο'. Et τὰ

ἔτη afferens istud ipse *Syncellus* habet in pag. 223. De re hie memorata cons. not. supra ad Num. xxii. p. 426.

XLII.

P. 288. l. 16. Ταῦτα καὶ ὁ Ἀφρικανὸς, μαρτυρῶν &c.] Post nonnulla de annis utriusque captivitatis tribus Judæ scripserat proxime ante Syncellus, ἐκ ταύτης τῆς αἰχμαλωσίας (secundæ) ἦν Δανιὴλ ἄμα τοὺς σὺν αὐτῷ Ἀνανίᾳ, Ἀζαρίᾳ, Μιζαήλ. οὗτος ὁ Δανιὴλ παιδευθεὶς τὴν παιδείαν εὑαρέστος ἐγένετο τῷ βασιλεῖ Ναβουχοδονόσορ. ΤΑΤΤΑ καὶ ὁ Ἀφρικανὸς &c. *Captivitate ista Daniel cum sociis Anania, Azaria, et Mizaël, abductus est. Daniel omni scientiarum cultu exornatus regis Nabuchodonosor animum sibi conciliavit.* ΗὲC Africanus, secunda &c. Ait Scaliger *Animadv. in Eusebii Chronica*, “De Daniele veteres Ecclesiastici Chronologi inter se velitati sunt, utrum priore captivitate, id est Jechoniae; an posteriore, Ierosolymis et templo deletis, contigerit. Hippolytus priore, Africanus posteriori, Panodus vetus monachus portentose desolatione Samariae, et deportatione x. Tribuum. Georgius Syncellus Ταῦτα καὶ ὁ Ἀφρικανὸς μαρτυρεῖ, ὅτι ἐκ τῆς δευτέρας αἰχμαλωσίας Ἰούδα ἦν ὁ, τε Δανιὴλ, καὶ οἱ τρεῖς παιδεῖς. Πανόδωρος δὲ καὶ ἔτεροι τῶν ἱστορικῶν ἐκ τῆς ἐν Σαμαρείᾳ ὑπὸ Σαλμαναστὰρ αἰχμαλωσίας. Item: ὁ ἄγιος Ἰππόλυτος ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας Ἰούδα καὶ τοὺς τρεῖς παιδας λέγει τῆς ἐπὶ Ἰωαχεὶμ, ἄλλοι δὲ ἐκ τῆς ἐν Σαμαρείᾳ. De Jechonia imposuit illis confusio τοῦ Ἰωακεὶμ καὶ Ἰωαχεὶμ vel potius ὀμωνυμία. Diserte ipse Daniel tertio regni Joiakim filii Amon se deportatum fuisse scribit statim initio libri sui.” Hæc Scaliger pag. 87. Itidem Prideauxius in *Hist. Vet. et Nov. Test. Connexa*, part. I. lib. i. p. 88. illo circiter anno in captivitate, quam priorem appellant, Judæ, Danielem cum sociis abductum fuisse ostendit. Scriptor quoque *Historiæ Physicæ* priori Judæ captivitati Danielem suosque adscribit, pp. 122. 134.

XLIII.

Ibid. l. 24. τοῦτον οἴονται τινες εἶναι Ναβουχοδόνοσορ &c.] Vocem παῖς post Καμβύσης addidi ex *MSStis Parisiensibus*. Ridicule prorsus scriptor quidam apud Suidam v. Ἰονδίθ: Ἰούλιος δὲ Ἀφρικανὸς λέγει ὅτι Ναβουχοδόνοσορ, ὁ καὶ Καμβούσης, ἀναι-

ρεῖται ὑπ' αὐτῆς (Ιονδίθ). Ceterum merito argueretur erroris Africanus a Georgio Syncello, propterea quod Cambysem, qui octo solum regnavit annos, Nabuchodonosorem fecisset, si recte se haberent numeri hujus regni in libro Judith. Fallitur vero ipse Syncellus una cum aliis auctoribus, in eo quod, dum historia Judithae ad tempora captivitate Babylonica antiquiora revera pertinet, regem istum Xerxen fuisse statuit. Consulas Prideauxii *Hist.* modo laudatam. part. I. lib. i. pag. 50. et seqq.

XLIV.

P. 289. l. 2. Ἀφρικανοῦ περὶ τοῦ Ἐσδρα] Lemma hoc extat in marg. Syncelli. Initio fragmenti τῆς Ιονδαίων αἰχμαλωσίας pro τῷν Ἰ. ἀ. ex utroque *MSto Parisino* reposui. Quod et nunc fecit Dindorfius.

Ibid. l. 8. ἔκαστον τὴν γυναικα τὴν ἑαυτοῦ] Ex *iisdem MSS* hoc olim posui pro ἔκαστον τὰς γυναικας ἑαυτοῦ. Et in nupera Syncelli editione sic emendavit Dindorfius. Mox in *Esdræ* cap. x. comm. 13. hæc extant, Ἀλλὰ ὁ λαὸς πολὺς, καὶ ὁ κατρὸς χειμερινὸς, καὶ οὐκ ἔστι δύναμις στῆναι ἔξω.

XLV.

Ibid. l. 21. στήλας] Scribendum στήλας pro στείλας. (Emendate στήλας Syncelli *cod. MS. alter Paris.*) Duas Aspasias rapuerunt Megarenses. στήλας autem intelligit τὰ ψηφίσματα Atheniensium in Megareas, quibus aditu Athenarum et portibus Atheniensium interdicebatur. SCALIGER. Qui Africani istæc in *Eusebianis* suis reposuit pag. 55. et versus hos Aristophanis in Ἀχαρνεῦσι adduxit,

Πόρνην δὲ Σιμαίθαν ἴόντες Μεγάραδε
Νεανίαι κλέπτοντι μεθυσοκότταβοι·
Κἀθ' οἱ Μεγαρῆς δδύναις πεφυσιγγωμένοι
Ἄντεξέκλεψαν Ἀσπασίας πόρνα δύο.
Κἀντεῦθεν ἀρχὴ τοῦ πολέμου κατερράγη
Ἐλλησι πᾶσιν ἐκ τριῶν λαικαστριῶν. v. 524.

XLVI.

P. 290. l. 1. ετη ια'.] Haud censendus est Africanus annos tantum undecim huic Ptolemæo attribuisse. Eusebius Syncellusque Canonem Ptolemæi secuti annos 35. Philometori assignant. Itaque λα'. pro ια'. Africano reponas, qui quidem ipse numerus extat in latereculo quodam temporum Ptolemæorum a Scaligero in *Eusebianis* posito pag. 61.

XLVII.

Ibid. l. 8. secundum Africanum} Joanni Hyrcano annos 30. tribuit Syncellus, dum Eusebii *Chronica* annum unum minus quam Africanus agnoscunt. Sed Scaliger, ut Goarus notat, Africanum secutus 27. annos in *Eusebianis* suis posuit pag. 70.

XLVIII.

Ibid. l. 11. καὶ μᾶλιστα Ἀντιπάτρῳ &c.] Verba, quæ hoc loco et mox sequuntur, potius ex Africani *Chronicis*, quam ex *Epistola ejus ad Aristidem de Christi D. N. genealogia*, in qua nonnulla huc pertinentia extant, desumpta fuisse a Syncello putem; eo quod de rebus Judaicis, et maxime de Herode Antipatri filio, in *Chronicis* suis plurimum egerit auctor. Similia vero superius monui pag. 346. Et pleniora quidem sunt istæc, si modo omnia ad Africanum pertinent, quam ut in illa epistola extitisse censerri debeant. Tamen illa in *Chronicum suum* Eusebium haud transtulisse, nunc demum ostendit Armenia ejus *Interpretatio*. Cetera autem a Syncello de Hyrcano atque Antipatro in *Chronographia* ejus narrata, decerpserit ex Josephi libro primo *de Judaico Bello* cap. 6. et seqq. mutatis mutandis idem Syncellus, vel nescio quis ante eum.

Ibid. l. 13. ὁς ἦν ἀλλόφυλος &c.] Eusebius quidem ἀλλόφυλον vocat Antipatrum lib. I. *Hist. Eccl.* cap. 6. Haud ita Josephus, qui, ut ipse refert Eusebius, Idumæum genere eum fuisse scribit; Idumæos autem post Joannis Hyrcani victoriam Judæos appellatos esse Scaliger et Casaubonus in scriptis suis sæpenumero monuerunt. Sin vero origine Ascalonita contra fuerit Antipater, ut refert Africanus, hoc qui-

dem supra ex Philone Judaeo admonui, Ascalonitis fuisse perpetuam et inveteratam cum finitimiis Judaeis simultatem. Vid. p. 344.

P. 290. l. 15. Ἡρώδου τῷ (for. τοῦ) περὶ τὸν νεῶν τοῦ Ἀπόλλωνος τεταγμένῳ (for. τεταγμένου) ἐν Ἀσκάλωνι] Ita olim verba emendanda existimavi; cum vero τῷ et τεταγμένῳ Goarus ad marg. Syncelli posuisset, hunc secutus est novus editor Dindorfius.

Ibid. l. 17. ληστὰ] Hoe ex *MSStis Syncelli Parisiensibus* reposui pro ληστὴν, et nomen Ἡρώδου ex *iisdem* mox addidi post verba τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, quem tamen nominatum fuisse Antipatrum Josephus tradit. Idem nunc fecit Dindorfius.

P. 291. l. 1. συλληστεύων, καὶ τοῖς αὐτῶν ἐντρεφόμενος ἥθεσι &c.] συλληστεύων ex altero *MS to Paris*. posui pro συλητεύων. quod et nunc Dindorfius. Ceterum similiter rem narrat *epistola Africani ad Aristidem*, τοῖς τῷν Ἰδουμαίων ἔθεσιν ἐντραφεῖς ὑστερον Ὑρκανῷ φιλοῦται. p. 235. Ex quibus aliisque verbis constat Africano istae debet.

Ibid. l. 3. τῆς περὶ τὰ κοινὰ πράγματα δεινότητος] Hoc posui ex *codem MS.* pro τὴν—δεινότητα. quod et nunc præ se fert editus a Dindorfio Syncellus.

XLIX.

Ibid. l. 9. ἈΦΡΙΚΑΝΟΥ, περὶ τῷν Ὑρκανῷ &c.] Extant haec apud Georgium Syncellum pagg. 307. et 308. quæ a Scaligerio in *Eusebiana* sua pag. 74. relata fuerant. At vero in *Chronico Eusebii*, ut modo dixi, haud inventa sunt.

Ibid. l. 10. τοῦ τε Σεβαστοῦ, καὶ Ἀντωνίου] Ita edidi ex *MS. altero Syncelli Parisino*. Habet *Syncellus* Goarinus τοῦ Σεβαστοῦ, sicut *MS. prior*; sed καὶ Σ. Scaliger et Goarus ad marg. Syncelli. Abest καὶ ante Ἀντωνίου ab *edito Syncello*, quod *MS. uterque* et Scaliger præstant. Denique illud ὡς ante ἐν ἐπιτόμῳ dedit Scaliger.

Ibid. l. 13. νῖὸς αὐτοῦ] Γάιον ad *marg.* pro αὐτοῦ reposuit Goarus, quod interpretandi causa uncis inclusum addiderat in *textu Scaliger*.

Ibid. l. 19. Φασαήλῳ] Rectius fortasse pro Φασαΐλῳ Φασα-

ἥλω hie et infra l. 8. legendum, quod nomen indidit huic Herodis fratri Scaliger, firmante scripturam Josepho in *Antiquitat.* et *Bello Judaico.* Ubi tamen de morte ejus aliud quid narratur. Ita mutavit et nupera editio Syncelli.

P. 292. l. 3. Ἡρώδη τῷ τῶν Πάρθων βασιλεῖ] Cum Pacorus Orodem patrem habuerit Parthorum regem, nil dubium, quin Ὁρώδη hic legendum sit. Similiter erratum est in pag. 304. et 305. Syncelli. De Pacoro autem, rebusque ab eo gestis, Theoph. Bayerus in *Hist. Osrhoena et Edessena*, L. 2. p. 87. —90. Verba sunt Trogi Pompeii in Prologo Libri XLII. *Orodes, quo Crassum delevit, et Syriam per filium Pacorum occupavit.* Interfectus vero postea est Pacorus, vivo patre Orode, a Romanis.

Ibid. l. 4. ἐπὶ χρυσοῦ ταλάντοις χιλίοις] Deesse aliquid inter haec verba videtur, quod supplevit Goarus in Interpretatione Latina. Ad rem ipsam quod attinet, ait Josephus *Antiq. Jud.* lib. xiv. cap. 13. Ἀντίγονος δ' ὑπισχνεῖτο χίλια τάλαντα καὶ πεντακοσίας γυναικας δώσειν Πάρθοις, εἰ τὴν ἀρχὴν Ὑρκανὸν ἀφελόμενοι παραδώσονσιν αὐτῷ, καὶ τοὺς περὶ τὸν Ἡρώδην ἀνέλοιεν οὐ μὴν ἔδωκεν. ἀλλ' οἱ μὲν Πάρθοι, διὰ τοῦτο ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν ἐστράτευσαν, κατάγοντες Ἀντίγονον· Πάκορος μὲν διὰ τῆς παραθαλαττίου, δὲ σατράπης Βαρζαφάρνης διὰ τῆς μεσογείου. §. iii. p. 643. ed. Hudson. Minus bene Πακώρον pro Πακόρον Syncelli *textus*, quod corrigunt Goarus Scaligerque. Mox deesse in Scaligeri *Eusebio* vocem Ἡρώδης notavit Goarus.

Ibid. l. 7. αὐτὸν ἔδωκεν ἄγειν] Addidi αὐτὸν ex MS. altero *Parisiensi.* Idem nunc fecit Dindorfius.

Ibid. l. 12. Ἡν Ολυμπίας ρπε'.] Olympiadis notatio tum hic tum post haec ad antecedentia potissimum spectat.

Ibid. l. 17. καὶ ὡς οὐδὲν ἥξειν πιστεύεσθαι] Vertendum, cui cum haud visum esset commissum accipere imperium, usque dum reduceretur in suum; &c. Loci enim sensum paulo ante ostendit Syncellus scribens p. 306. οὐ προσδεχθεὶς δὲ φόβῳ τῶν Πάρθων (Herodes a Malicho, seu Malcho, rege Arabum) εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐρχεται πρὸς Κλεοπάτραν. δεξιωθεὶς οὖν παρ' αὐτῆς, καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ὑπ' αὐτὴν ἔχειν ἀρχῆς ἀνεβάλλετο, διὰ τὴν πρὸς Ἀντωνίου ἐπὶ Ρώμην καὶ Αἴγυουστον πόρειαν, ὡς Ἰώσηπος, ὡς δὲ Ἀφρικανὸς, σὺν αὐτῇ πρὸς Αντώνιον ἥλθε· κάκεῦνος περὶ (l. παρὰ) τὸν Σεβαστὸν Ὀκταοῦιον εἰς Ρώμην αὐτὸν ἐστελεῖν. Antonius

ipse, auctore Josepho, tunc temporis Romae fuit, in qua quidem urbe ex Aegypto profectus Herodes eum invenit. Cons. lib. xiv. *Antiq.* c. 14. et *De Bello Jud.* lib. I. c. 14. " Antonius " autem" (ut rem narrat ex Josepho cl. Pagius *Apparat. ad Baronii Annales* p. 17.) " amici vicem dolens, simulque indig- " natus, Antigonum Parthorum copiis instructum Judeam " invasisse, re cum collega Triumviro communicata, communis " consilio decreverunt Herodem Judæorum regem per Senatum " designare. Itaque convocatis patribus regnum Palæstinæ " Herodi SC. delatum est." Ceterum in *marg. Syncelli* post hæc verba, ὡς οὐδὲν ἡξίου &c. notatum est istud, τὰ λοιπὰ Ἀφρικανοῦ, sed in epigraphe τῆς ρήσεως omnia Africano diserte vindicantur. Paulo ante pro ταύτης ἀρχῆς posui τῆς ἀρχῆς, quod habent *Scaliger* et *MS. alter Parisiensis*. Nunc ita locum edidit Dindorfius.

P. 293. l. 9. ἐλθόντος] Post hanc vocem deesse nonnulla recte notat, qui edidit Syncellum, Goarus. Attamen ex historiis constat, C. Sosium cum Herode conjunctum Antigonum viciisse, ac vivum cepisse.

Ibid. l. 11. ἐξεπολιόρκησαν] Ex *MSto utroque Parisino* hoc reposui pro ἐπολιόρκησαν. Ita nunc Dindorfius.

Ibid. l. 14. τῆς Ἀραβίας] Addidit Goarus in *marg. τὸ μέρος*, quod non necessarium videtur.

Ibid. l. 15. τόν τε Τράχωνα, καὶ τὴν Αύραντιν, καὶ Σακίαν καὶ Γαυλάνην] Urbes omnes, quæ ante has regiones nominatae ac recensitæ sunt, Josephus ait a Cæsare Augusto Herodi donatas fuisse, et postero quoque tempore *Trachonem*, et *Auranitin*, et regionem inter *Trachonem* et *Galilæam* sitam, cuius pars fuit *Gaulonitis*. Eusebius in *Onomastico*, voce Γαυλῶν, habet ὄμωνυμεῖ δὲ τῇ κώμῃ καὶ ἡ περίχωρος. p. 82. ed. Amst. Ad Saciam quod attinet, Ptolemæus hæc habet in *Geograph.* Lib. v. cap. 15. Βατανεῖας χώρας. ἥς ἀπ' ἀνατολῶν ἡ Σάκκαια, καὶ γὰρ ταύτης ὑπὸ τὸ Ἀλσάδαμον ὅρος οἱ Τραχωνίται Ἀραβεῖς. p. 161. edit. Bertii. Batanea enim alia præterea regio est, cum *Trachone* et *Auraniti* a Josepho ibidem *Antiqu.* xv. 10. inter Augustea dona commemorata. Hunc autem Josephi locum Africano ob oculos versatum fuisse, satis superque constat, tradente et ibi Josepho, totius Syriae procuratorem constitutum fuisse Herodem. De Sacis populo meminit idem auctor. Libb. 18. et 20. Ceterum Ἀβρανίτην et Γαβλάνην

solenni permutatione literarum β et v exhibit *Syncelli textus*, refragantibus Goaro *ad marg.* et Scaligero, scriptisque *Parisensibus*.

P. 293. l. 19. ἔτη λδ'.] Reprehensus est in eo Africanus pag. 309. a Syncello, quod tres annos Herodis regno subtraxerat. Sed duas epochas initii hujus regni memorant ex Josepho Petavius in *Rationar. Temp. part. I. lib. iv. cap. 22.* et Pagius *Apparat. ad Annal. Baronii* pag. 17. unam, postquam rex Herodes a Romanis renunciatus est, qua ratione dicitur a Josepho lib. I. *De Bello Jud.* cap. ult. regnasse annos 37; alteram vero post Antigonum imperfectum, qua dicitur ibidem ab eodem auctore annos 34. ab imperfecto Antigono regno suo esse potitus.

P. 294. l. 1. Ἀντώνιον] Male Ἀντώνιον *Syncelli textus*, sed emendate Goarus in *marg.* et Scaliger, codexque alter *Parisinus*. Nunc correxit Dindorfius.

Ibid. l. 3. τὸ πλεῖστον ἀποβαλὼν τοῦ στρατοῦ] Confirmat Florus lib. iv. cap. 10. sed rem nonnihil minuit Valerius Paterculus lib. ii. cap. 82. ut ostendit Prideauxius *Hist. V. et N. Test. Connexa*, part. ii. lib. viii. p. 793.

Ibid. l. 6. οὐ βουλόμενον] Ita Goarus in *marg.* codexque alter *Parisinus* pro οὐ βουλόμενος. Et Scaliger in *Eusebianis* exhibet Ἀντώνιος δὲ οὐ βουλόμενος, dum paulo infra omittit voces easdem Ἀντώνιος δὲ ante αὐτῷ. Nunc habet, quod prius recepi, nupera *Syncelli editio* οὐ βουλόμενον.

Ibid. l. 8. αὐτῷ τὴν] Ita ediderat Scaliger pro αὐτῇ quod habet Goari *Syncellus*. Mox διττὰs pro διπλᾶs idem Scaliger. Nunc reposuit Syncello αὐ τῇ Dindorfius.

Ibid. l. 11. νηὶ τὸν στρατὸν] For. legend. νηὶτὸν στρατόν. Mox τὸ ἀποβησόμενον pro τὰ ἀποβησόμενα *MS.* alter *Paris.* quod nunc recepit et Dindorfius.

Ibid. l. 13. δυσὶ ναυμαχίαις] Ita ediderat Scaliger, nunc firmando idem *utroque scripto Parisino*, pro δυσὶν συμμαχίαις, quod exhibet Goari *Syncellus*. Ita et nunc emendavit Dindorf. qui proxime ante ὡs δ' ἐκρίθη pro ὡs δὲ ἐ. cum *MS.* altero *Paris.* posuit.

Ibid. l. 15. ἀπέδοσαν] Ita Seal. et nostri *duo Parisenses*, pro ἀπέδωσαν, quod mutavit in *marg.* Goarus in ἀπέδωκαν. Nunc ἀπέδοσαν reposuit et Dindorfius.

P. 294. l. 17. ἐπιπίπτει δὲ [Πρώδη] Tria haec verba Scaligerum expunxisse notat Goarus, qui locum mutilum esse recte ait. Fortasse legendum ἐπιπίπτει δὲ [Πρώδη τοῦτο, vel ταῦτα. Sed nulla lacuna est in *Parisinis codicibus*.

Ibid. l. 18. ἐν τῷ μεσαιολίῳ] Scribit Scaliger ἐν τῷ μαισαιολίῳ, ubi MSS. (Inter haec verba Goarus aliorum duorum MSS. præter Regium ope usus est, Card. Barberini et Vaticani) μεσαιόλιον legunt. Mihi præsens locus mutilus est, et in eo de Actiae victoria mentio desideratur, et τὸ μαισαιόλιον in μαισωλαῖον commutatur. Cleopatra quippe sepulchri, Mausolei nonnunquam ob fabricæ molem vocati, clausa præsidio scipsam confecit. GOARUS. Plutarchus in *Antonio*: αὕτη δὲ (Cleopatra) θήκας ἔχουσα καὶ ΜΝΗΜΑΤΑ κατεσκευασμένα περιττῶς εἴς τε κάλλος καὶ ψυχοῦ, ἀ προσῳδόμησε τῷ ναῷ τῆς Ἱσιδος, ἐνταῦθα τῶν βασιλικῶν συνεφόρει τὰ πλείστης ἄξια σπουδῆς, χρυσὸν, ἀργυρον &c. p. 1739. ed. H. Steph. et in sequentibus locus ὁ τάφος appellatur.

Ibid. l. 19. ἀσπίδι τῷ θηρίῳ] Ita a S. Luca in *Act. Apost.* xxviii. ἔχιδνα θήριον appellatur. conf. comm. 3. et 4. et 5.

P. 295. l. 2. ἐπὶ Θηβαΐδα] Ita MS. alter *Paris.* Et nunc Dindorfius, cæteri ἐπὶ Θηβαΐδι. Proxime ante τούς τε pro τότε Scaligeri *Eusebius*.

Ibid. l. 3. ἡ κατὰ Ἀκτίαν] Corrigit ex Stephano Byzantino *De Urbibus*. Ἡ κατὰ Ἀκτιον et Ἀκτια pro Ἀκτία, cl. Schurzfleisch. in *Castigatt. post Notitiam Biblioth. Vinar.* p. 276.

Ibid. l. 8. χρόνος] Vocem addidit Scaligeri *Euseb. Margini* vero *Syncelli* adlitum est a Goaro, χρόνος ἡ σύλλογος.

Ibid. μετὰ ἔτη τ'. τῆς Περσῶν καθαιρέσεως δυοῦ δέοντα] Loco suo motæ videntur voces ἔτη τ'. atque legendum, prout vertit Goarus, μετὰ τὴν Πέρσων καθαιρεσιν ἔτη τ'. Etenim a victoria Alexandri Magni apud Arbelam, seu fine Persici imperii, usque ad interitum Cleopatræ ultimæ Lagidarum Macedonicorum, secundum Ptolemæi Canonem numerantur anni 300, non, ut hoc loco, δυοῦ δέοντα, seu 298. Eosdemque annos 300. habent S. Hippolytus *Comment. in Danielem Romæ anno 1772.* primum edito §. vii. pag. 101. atque Joseppus, vetus auctor de quo dixi ad Num. viii. In Africani quoque *Summa Temporum* in Num. lvi. collocata totidem anni Macedonico principatui attribuuntur. At vero computatis illis anni etiam plures

colligendi mihi videbantur pro Africani rationibus. Cum enim a Cyri regni initio, quod, ut constat ex Num. xxii. p. 271. anno primo Olymp. 55, Africanus statuebat, usque ad Olymp. 187. 4. quo anno imperii Macedonici finem contigisse paulo infra ait, anni 531. computentur, ab his si deduxeris annos 230. Persico regno in Num. l. p. 301. attributos manebunt anni 301. Idemque ex aliis numeris Africani colligo. Fortasse igitur annos solidos 300. ante inceptum Olymp. 187. annum quartum contigisse signavit hoc loco Africanus; et superfluum est istud δυοῦν δέοντα.

P. 295. l. 11. ἀπὸ μὲν τῆς] Ita Scaligeri *Euseb.* et *MS.* uterque *Parisinus.* Sed in *Syncello edito* ἀπὸ μέν τοι. Nunc correxit et Dindorfius.

Ibid. l. 14. μοναρχικῆς ἡγεμονίας] Ita Scaligeri *Euseb.* sed μοναρχίας ἡγ. *Syncelli textus,* atque ad oram ejus a Goaro additur καὶ post μοναρχίας.

Ibid. ἔτος ιδ'.] Goarus in *Syncello* suo edidit ἔτος ια'. “Cum “undecimus,” inquit ille, “Augusti ex Regio nostro, Barb. et “Perez. attente inspectis, iisque cum Palat. collatis, sit qui “mundi 5472. et Olympiadis 187. quartus recensetur ab “Africano: ex ejus calculis anno 5461. duntaxat imperium “adiisse necesse est, ante Christi ortum 40. vel 41, prout “Christus 5500. vel 5501. natus ab eo asseritur. Suspi-“cionem tamen meam ne subtileam, ια'. vice ιδ'. a primis “librariis lectum arbitror, et 11. Augusti annum, 14. vice “redditum. Author enim ex Africano, ut reor, scribit pag. “311. C. οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀπὸ τοῦ ιδ'. ἔτος ἀριθμοῦσι Αὐ-“γούστου χρόνους, ab Augusti, inquam, 14. qui capta Alex-“andria signatur in Fastis.” Hæc Goarus. Scaliger ante ediderat ιδ'. in *Eusebianis*, quem ego secutus sum. Nec pro rationibus chronologorum poterat annus Alexandriae captae haberi annus xi. regni Cæsaris Augusti; si quis enim differat hujus regni initium etiam ad Triumviratum, sive annum urbis 711, censeatur oportet annus ejusdem ærae 724. quo periit Cleopatra et Alexandria capta est, annus fuisse 14. imperii Augusti. Ad annum autem quod attinet Olympiadieum, qui hic memoratur, si quis annos omnes inter hoc tempus annumque Mundi Conditi 5531. ad caleulum duxerit, quem quidem

annum, ut infra visurus es in Num. l. et li. convenire cum Olymp. 202. 2. censebat Africanus, cuique assignabat Christi D. N. resurrectionem, is deprehendet, mundi annos 5472. jam completos fuisse pro Africani quidem rationibus Olymp. 187. anno quarto. Mox ἡχθη, quod recepi pro ἡρχθη, Scaligeri *Euseb.* et *Codd. Parisienses*. Nunc idem posuit Dindorfius, qui ἔτος τα'. retinuit.

P. 295. l. 17. τὴν Γαβινίων πόλιν] Lepide Scaliger Not. in Eusebiana pag. 259. *Quare Cuthai sive Samaritae Γαβίνοι τοcentur, dicere fortasse possem, nisi corruptus esset locus.* Nihil hic a corruptione Scaligero timendum: integer est Africani locus, iisdem omnino verbis tribus in MSS. digestus. Subindicat, quod ille veretur exponere, Josephus lib. xiv. Ant. cap. 10. a Gabinio Syriae Proconsule, altero Samariae ante Herodem reparatore sic nuncupatain. Gabinius, inquit, Iudeam perlustrabat; et quotquot inveniebat urbes dirutas, ædificari jubebat: atque hoc pacto instauratae sunt Samaria, Azotus, Seythopolis, Antedon, Raphia, Dora, Marissa, et aliæ non paucae: idque mandante Gabinio, quarum posthac habitatio tuta permanxit, cum ante longo tempore desertæ fuissent: ut itaque sine civibus et ædificiis urbs Samaria, ita sine nomine jacuit ad primam usque a Gabinio susceptam ejus reparationem, qua Γαβινίων πόλις appellari meruit: ac sequutis demum annis ab Herode ἐπικτισθεῖσα, Sebastes in Augusti honorem accepit appellationem. Hæc GOARUS. Qui *Gabiniorum urbem* in Versione Latina habet. Nec dissentit cl. Prideauxius *Hist. V. et N. Test. Connexa*, part. ii. lib. viii. p. 850. ubi sic scribit “——propter Gabinium urbs interdum “vocabatur urbs Gabiniorum, h. e. eorum, quos Gabinius in “ea collocaverat.” Sed fortasse urbs ipsa vocitata est Γαβινίων, dum τὴν Γαβινίων πόλιν edidit Scaliger, non τῶν Γ. π. quod habet Syncellus, nec τὴν τῶν Γ. π. ut apud Cedrenum, qui in *Hist. Compend.* p. 184. pauca ex istis ad usque vocem κτίζει l. 6. adduxit. Ita ductum esse fertur *Lavinium*, Græce Λαβίνιον, urbs Italiae, a Lavinio seu Lavino Latini regis fratre, ab hoc, vel a Lavinia filia ejus, nomine accepto. Vid. not. ad Steph. Byzant. in *voce*. Multa quoque oppidorum Palæstinae nomina in ον finita commemorat Eusebius in *Ono-*

mastico de Urbibus. Nunc vero didici malle cl. Schurzfleischum legere τὴν Γαβινίδην πόλιν pro τῷν Γαβινίων πόλιν. *Castigatt. ad Chron. Eusebii et Paschale*, post *Biblioth. Vinar.* p. 277.

P. 295. l. 24. ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ] *Καίσαρος* addit *Cedrenus*. Gregorii Abulpharagii *Hist. Dynastiarum*, ex versione Pocockii, Dyn. p. 70. *Eo imperante* (Augusto Cæsare) restauravit *Herodes urbem Neapolin*, et *Stratonis arcem auctam Cæsaream appellavit*, quæ jam Nicopolis audit; *urbem etiam Jabalam condidit*. Pro τοῦ Στράτωνος πυργὸν habet τὸν Σ. π. *MS. alter Parisinus*. Quod recepit in Syncellum suum Dindorfius.

P. 296. l. 1. καὶ Ἀντιπατρίδα] Ita Scaligeri *Euseb.* et *MS. uterque Paris*. Abest particula καὶ a Syncello. Nunc eandem ei restituit Dindorfius, quod ego feceram. Antipatris urbs fuit Samariæ, quam ædificavit Herodes, ut narrat Josephus *Antiq.* lib. xvi. cap. 5. in campo Capharsaba; qui fortasse campus Lydus hic appellatus est propter vicinam urbem Lyddam, sive Diospolin, ibi sitam.

Ibid. l. 11. Ὡν Ὀλυμπὶας ρπθ'. ἥτις πρὸ στ'. καλενδῶν Μαρτίων &c.] Brevis hæc sententia plura ad temporum mensuram spectantia continet. Hujusmodi est clarior ejus expositio. Olympiadis 189. primus annus is fuit, qui ante Kal. Martias diem sextum dies alios rite compositeque intercalandos exceptit, cum prius nonnihil extra ordinem exorbitassent, et in æræ Antiochenæ vigesimum quartum jam completum et absolutum incidit; verius certe reponerem vigesimum quintum; quo etiam Ægyptiacus annus prius vagus et incertus, vel certus quidem, at non magis Romano a confusione liber et immunis fixus constitit, et omni menda castigatus. GOARUS. Qui longam interpretationem hujus loci pariter atque suorum verborum subjunxit. Ante adnotaverat Scaliger ad voces, δι' ἥσ ἐπὶ τῷν ἰδίῳν δρίῳν ἔστη ὁ ἐνιαυτός; “*Per quam Olympiadem Julianam intra suos fines annus cogitur et sistitur.*” “*Nam dies intercalatitius, quod bisextum dicitur, cohibet annum intra fines suos, ne in antecedentia vagetur, ut Ægyptiacus, Armeniacus, et Jezdegirdicus.*” *Not. in Græca Euseb.* p. 422. Quarto quoque anno additus est a Cæsare Augusto dies intercalarius in Ægyptiaco anno, quemadmodum in Juliano jam factum.

XLIX.*

P. 296. l. 21. Περὶ τούτων οὖν &c.] Praemissa sunt in *Catena in S. Matt.* Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Διατέ εἰς τρεῖς διεῦλε μερίδας τὰς γενεὰς πάσας; βουλόμενος δεῖξαι, ὅτι οὐτε τῶν πολιτειῶν μεταβληθεισῶν ἐγένοιτο βελτίους Ἰουδαῖοι· ἀλλὰ καὶ ἀριστοκρατούμενοι, καὶ βασιλευόμενοι, καὶ ὀλιγαρχούμενοι, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἥσαν κακοῖς· καὶ οὗτε δημαγωγῶν, οὕτε ἱερέων, οὕτε βασιλέων αὐτοὺς διεπόντων ἔσχον τι πλέον εἰς ἀρετῆς λόγον. τίνος δὲ χάριν ἐν μὲν τῇ μεσιμερίδι τρεῖς παρέδραμεν βασιλεῖς. ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ δώδεκα θεῖς γενεὰς, δεκατέσσαρας ἔφησεν αὐτάς; τοὺς τρεῖς μὲν παρέδραμεν βασιλεῖς, διὰ τὴν ὑπερβάλλονσαν αὐτῶν ἀσεβείαν· καὶ γὰρ Ὁχοζίας, γαμβρὸς ὑπάρχων τοῦ Ἀχὰβ βασιλέως Ἰσραὴλ, ζηλωτὴς γέγονε τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ, ὡς φασιν αἱ κατὰ πλάτος Βασιλεῖαι· καὶ ὁ Ἰωᾶς μετὰ τὸ εὑαρεστῆσαι τῷ Θεῷ, ὕστερον εἰδωλολάτρησεν· δοτις καὶ τὸν δονειδίσαντα αὐτῷ τὴν ἀσεβείαν Ἀζαρίαν νιὸν Ἰωδαὲ τοῦ ἱερέως ἐκέλευσεν καταλευσθῆναι, ὡς ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Παραλειπομένων γέγραπται· καὶ ὁ Ἀμεσίας μετὰ τὸ εὑαρεστῆσαι τῷ Θεῷ, ἐλὼν τὴν Ἰδουμαίαν, ἔθυσεν ἐν τοῖς εὐρεθεῖσι σκύλοις, εἰδώλοις τῆς Ἰδουμαίας, ὡς καὶ περὶ τούτου ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Παραλειπομένων γέγραπται. ΠΕΡΙ ΤΟΥΤΩΝ οὖν &c. Horum verborum nonnulla extant apud S. Joannem Chrysostomum in Homilia iv. in S. Matt. pag. 45. tom. vii. Op. S. Chrysostomi edit. Montfaucon. Sequuntur in *Catena* istae. Τούτους μὲν οὖν τοὺς τρεῖς βασιλεῖς διὰ τοῦτο παρέδραμεν ὁ Εὐαγγελιστής· ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ μερίδι καθεὶς (δώδεκα θεῖς habet *Homilia*) γενεὰς δεκατέσσαρας αὐτὰς ἔναι τοῖς αἰχμαλωσίας εἰς γενεὰν ἔταξεν· ἔτι δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Χριστὸν πανταχόθεν συνάπτων ἥμιν αὐτόν. Apud ipsum quoque Chrysostomum alia quædam de his rebus scripta reperias.

Ibid. l. 23. διὰ μὲν τὴν ἄγαν δυστέβειαν αὐτῶν] Dum vix patet causa omissionis trium istorum regum in Christi genealogia, eaque apud librorum sacrorum interpretes quærenda est; certe omissione eorum argumenta quæcunque chronologica ducta olim ex numero quatuordecim generationum labefactantur.

Ibid. l. 25. τὸν Συμεὼν] Omissus est in Mosis benedictionibus, quæ in *Deuteronomii* cap. 33 extant, patriarcha Symeon, cuius quidem posteros inter cæteras tribus dispersos fore, minatus erat pater ejus Jacob in *Gen. xlix. 7.*

P. 296. l. 25. καὶ ἄλλοτε ἄλλως ἀλλαχόθεν πολλοί] Corrigendum videtur καὶ ἄλλοτε ἄλλους ἀλλαχόθεν, vel ἀλλαχόθι, πολλούς.

L.

P. 297. l. 3. ΑΦΡΙΚΑΝΟΥ, περὶ τῶν κατὰ τὸ σωτήριον πάθος &c.] Hæc partim, ad usque nimirum verba τῷ Δανιὴλ pag. 184. lin. 14. suppeditavit Georgius Syncellus pag. 323. et seqq. quæ in *Eusebianis* quoque ex Georgio desumpta posuit Scaliger pag. 77. Reliqua partim ex Eusebio in *Demonstrat. Evang.* et *Eclogis Propheticis*, partim ex eodem Syncello desumpta sunt.

Ibid. l. 6. Τὸ δὲ καθ' ἔκαστον &c.] Fortasse scribendum τόδε, hoc est ἡ θεία δύναμις, *divina potestas*, quod colligo ex sequentibus.

Ibid. l. 9. αὐταρκεστάτως] Ita edidit Scaliger, sed αὐταρκεστὰ τοῖς Syncellus Goarinus, αὐταρκεστάτοις MSStiParis. quod nunc recepit Dindorfius.

Ibid. l. 11. σεισμῷ τε] τε pro δὲ ex MSto altero Paris. olim recepi; et nunc Dindorfius.

Ibid. l. 12. καὶ τῆς λοιπῆς γῆς κατερρίφθη] Conferas Eusebii Chron. ex Syncello a me allatum infra p. 478. *Κατερρίφη cæteri* praeter MS. alterum Paris. et Dindorfium nunc corrigentem.

Ibid. l. 13. Θάλλος ἀποκαλεῖ &c.] Pro his verbis inepte Cedrenus in *Historiarum Compend.* οἱ Ἰονδαῖοι καλοῦσιν, ἀλόγως, ὡς ἐμοὶ καὶ τῇ ἀληθείᾳ δοκεῖ. p. 189. ed. Paris. p. 331. ed. nov. qui partim adduxit hæc Africani, usque ad illud συνέβη παθεῖν l. 12. p. 184. Thallum autem Syriacam historiam conscripsisse tradit supra Africanus Num. xxii. pag. 272. De eo mentionem fecit primus, quod sciam, Theophilus Antiochenus, qui ante finitum saeculum secundum floruit, libro tertio sub finem. Pseudo-Justini enim *Cohortationem ad Græcos* recentiore esse dixi. Seripsit igitur Thallus inter Christi mortem atque Theophili tempus. De eo silent Historiae Litterariae scriptores.

Ibid. l. 15. κατὰ σελήνης ιδ'.] Ita ediderat Scaliger. Habent Syncellus et Cedrenus κατὰ σελήνην.

Ibid. πρὸ δὲ τῆς μιᾶς—συνέβη] Ita ex Cedreno edidi. Deest τῆς, ac legitur συμβαίνει, apud Syncel. et Scaligeri Eusebium. Πρὸ δὲ τῆς μιᾶς τοῦ πάσχα; ante postridiem paschæ. Confer not. supra ad S. APOLLINAREM. p. 168.

P. 298. l. 1. *ρούμηρίας*] Ita ex *Cedreno* restitui pro μᾶς, quod *Syncellus* et *Scaligeri Eusebius* exhibent. Mox edidit αὐτῶν pro αὐτὴν *Scaliger*, sed fortasse αὐτῷ αὐτὴν legendum est.

Ibid. l. 5. ἐκ γε τῆς κατὰ τὴν ὄψιν πλάνης] Hoc item ex *Cedreno* restitui. Apud *Syncellum* enim tantum extat ἐν τι κατὰ τὴν ὄψιν. Sed τῇ pro τι *MS. alter Paris.* quod nunc restituit *Dindorfius*. In *Scaligeri Eusebianis* a voce ἥλιου usque ad γεγονέται omnia propter τὸ ὄμοιοτελευτὸν deficiunt. Proxime ante habebat *Cedrenus*, quod diversum præbet sensum, ἔστω δὲ συναρμόζον πολλοῖς τὸ γεγενημένον, pro ἔστω δὴ, συναρπαζέτω τοὺς πολλοὺς τὸ γ.

Ibid. l. 6. Φλέγων ἴστορεῖ ἐπὶ Τιβερίου Καλσαρος ἐν πανσελήνῳ &c.] Verba ipsius *Phlegontis* celebria apponam, prout in *Eusebii Chronico Latine expressa sunt*, ubi ad ann. MMXLVII. Olymp. 202. 3. hæc scribuntur: *Jesus Christus Filius Dei secundum prophetias quæ de eo fuerant prælocutæ, ad passionem venit anno Tiberii XVIII: quo tempore etiam in aliis Ethnicorum commentariis hæc ad verbum scripta reperimus.* Solis facta defectio: Bithynia terræ motu concussa, et in urbe Nicæa ædes plurimæ corruerunt. Quæ omnia his congruunt, quæ in passione Salvatoris acciderunt. Scribit vero super his et *Phlegon*, qui *Olympiadarum egregius suppitor est*, in tertio decimo libro ita dicens: (Autumat Meursius in Notis in *Phlegontis Fragmenta* pag. 170. duos ex Origene locos afferens, libro quarto decimo *Phlegontis* testimonium hoc contentum fuisse.) Quarto autem anno CCII. Olympiadis magna et excellens inter omnes, quæ ante eam acciderant, defectio solis est facta: Dies hora sexta in tenebrosam noctem versus, ut stellæ in cœlo visæ sint: terræque motus in Bithynia Nicææ urbis multas ædes subvertit. *Hæc supradictus vir. Argumentum autem hujus rei, quod Salvator isto anno passus sit, Evangelium præbet Joannis, in quo scribitur, post xv. annum Tiberii Cæsaris tribus annis Dominum prædicasse.* Sic *Eusebius*, *Hieronymo* in Latinum vertente. Eadem vero Græco sermone primitus conscripta nobis servavit *Syncellus* in *Chronograph.* pag. 324. Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ὁ νῖὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Κύριος ἡμῶν, κατὰ τὰς περὶ αὐτοῦ προφητείας ἐπὶ τὸ πάθος προήει ἔτεντος ιθ'. (Notavit *Goarus* in marg. ιθ'. At vero alteram lectionem ιθ'. firmat *Armenia Chronicæ Eusebiani Interpretatio* Vol. I. p. 265. edit. *Aucher*. In qua

tamen hic locus ad Olymp. ccii. an. 1. positus est. Convenientius cum Chron. Lat. ait Joannes Philoponus *De Mundi Creatione* II. 21. anno imperii Tiberii decimo nono, atque Olympiadis ccii. anno ult. evenisse Christi crucifixionem.) τῆς Τιβερίου βασιλείας. καθ' ὅν καιρὸν καὶ ἐν ἄλλοις μὲν Ἑλληνικοῖς ὑπομνήμασιν εὑρομεν ἴστορούμενα κατὰ λέξιν ταῦτα. “Οἱ λιος ἐξέλιπεν, Βιθυνία ἐσείσθη. Νικαίας τὰ πολλὰ ἔπεσεν.” ἀ καὶ συνάδει τοῖς περὶ τὸ πάθος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν συμβεβηκόσιν. γράφει δὲ καὶ Φλέγων ὁ τὰς Ὀλυμπιάδας..... (Lacunam sic supplet Chron. Armenium, *Qui de Olympiadibus verba fecit jam inde ex primordio, tertio decimo (libro) hac narrans.*) περὶ τῶν αὐτῶν ἐν τῷ ιγ'. ῥήμασιν αὐτοῖς τάδε. “Τῷ δ'. ἔτει τῆς σβ'. “Ὀλυμπιάδος ἐγένετο ἐκλειψις ἡλίου μεγίστη τῶν ἐγγνωσμένων “πρότερον” καὶ νὺξ ὥρᾳ ἔκτῃ τῆς ἡμέρας ἐγένετο, ὥστε καὶ ἀστέρας “ἐν οὐρανῷ φανῆναι. σεισμός τε μέγας κατὰ Βιθυνίαν γενόμενος “τὰ πολλὰ Νικαίας κατεστρέψατο.” καὶ ταῦτα μὲν ὁ δηλωθεὶς ἀνήρ τεκμήριον δ' ἀν γένοιτο τοῦ κατὰ τόδε τὸ ἔτος πεπονθέναι τὸν Σωτῆρα ἡ τοῦ Κυρίου (delend. Κυρίου) κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου μαρτυρίᾳ, ἵτις μετὰ τὸ ιε'. ἔτος Τιβερίου τριετῆ χρόνου τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ διαγένεσθαι μαρτυρεῖ. De hac Phlegontis ῥῆσει id dicendum erit, quod sæpe jam ab aliis dictum, nihil in Phlegonte repræsentando de *plenilunio* hic scripsisse Eusebium; immo palam esse nihil hujusmodi a Phlegonte, qui, opinor, eclipsin veram esse credidit, reapse fuisse memoratum. Quinetiam testem alium omissionis *plenilunii* habes Origenem in *Tractat.* ejus 35. in *Matthæum*, ubi inducuntur infideles quidam contra tenebras illas paciente Christo divinitus missas inter alia istud objicientes: *Et Phlegon quidem in Chronicis suis scripsit, in principatu Tiberii Cæsaris factum (de eclipsi dicunt), sed non significavit in luna plena hoc factum.* p. 923. ed. Benedictin. Cum vero res ita se habeat, haud satis accurate quidem scripsisse videtur Africanus, sed verba sua illis Phlegonteis miscuisse. Sin autem licet mihi quæ sentio proferre, dixerim, non tantum famæ Africani, sed etiam veritatis eruendæ, causa, totum istud de Phlegontis testimonio additamentum esse a Georgio Syncello, aut ab alio quopiam, Africani verbis illatum, quippe quod orationem interrumpere videtur, aut saltem sine dispendio sensū abesse possit. Quin illud præcipue observandum, haud convenire cum Africani

rationibus, quae unum tantum prædicationis Dominicæ annum statuunt, mortemque Christi anno secundo, Olymp. 202. affigunt, illum profecto apud Phlegontem annum Olympiadum 202. 4. quem, teste Eusebio, signaverat Phlegon. Quodque Cedrenus vetus chronographus in Africani loco afferendo haec de Phlegonte praetermisserit, id quidem sententiam meam adjuvaret, nisi diei posset hoc ideoreo accidisse, quia Eusebianam Phlegontis ρῆσιν Cedrenus ante adduxisset. Idem vero olim censuisse de Africani interpolatione cel. Whistonum in Dissert. de Phlegontis eclipsi nunc tandem comperi. Cons. Whistoni *Sex Dissertationes* p. 177. Angliee scriptas. Idem quoque statuisse Bayerum virum doctissimum constat in Libello *De Eclipsi Sinaca*. p. 33.

Sed ut, Africano parumper relicto, ad Origenem redeam, pro sententia mea testem modo adductum, nunc vero contrarium quid ei afferentem, is non tantum in Libro ii. *Contra Celsum* Phlegonteam illam eclipsin ad tenebras Θεοπέμπτας pertinere posse statuit; verum etiam in *Origenianis* nuper primum editis, verbis hujusmodi usus est, quibus affirmatum videtur, tradidisse Phlegontem hanc solis obscurationem decimo quarto die lunæ contigisse. Ita saltem se habent Fragmenta amplissima *Commentarii* ejus in *Matthæum* Venetiis anno 1780. in postuma *Appendice Bibliothecæ Gallandianæ* collocata: "Ινα γὰρ μὴ εἴπωσιν ἔκλειψιν ἔναι τὸ γεγενημένον, διὰ τοῦτο τῇ ιδ'. γίνεται, ὅτε ἔκλειψιν συμβῆναι ἀμήχανον. ἐν μέσῃ δὲ ἡμέρᾳ, ἵνα πάντες οἱ τὴν γῆν οἰκοῦντες μάθωσιν, ὅτι πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἡμέρα ἦν. καὶ Φλέγων δέ τις παρ' Ἑλλησιν φιλόσοφος μέμιηται τούτου τοῦ σκότους, ὡς παραδόξως γεγενημένου, ἐν τῇ ιδ'. τῆς σελήνης, ὅτε οὐ πέφυκεν ἔκλειψις γίνεσθαι, ὅτι πολὺ ἀπέχει τὸ τοῦ ἡλίου διάστημα, δσον ἀπ' ἀρχῆς τοῦ οὐρανοῦ ἕως τέλους. τότε γὰρ γίνονται ἔκλείψεις ὅταν πλησιάζωσιν ἀλλήλοις οἱ δύο οὐτοι φωστῆρες. p. 82. Fateor hunc locum, si modo Origenis sit censendus, superiori illi ejusdem Origenis ρῆσει in *Tractatu super Matthæum* derogare videri. At vero quis credat, si priora illa Origenis atque Eusebianum Phlegontis excerptum secum perpendat, vexatissimum istud de decimo quarto die lunæ aperte ac directe, ut ita loquar, a Phlegonte fuisse scriptum? Hoc olim monui. Jamque opportune eadem nobis occurrit ρῆσις in *Catena super S. Matthæi*

*Evangelium a cl. Joanne Cramer recens edita, in qua quidem haud positum est, mentionem fecisse de *plenilunio* ipsum, qui affertur, Phlegontem, Ἐξ'Ανεπιγράφου. — Καὶ μετ' ὅλης. Φλέγων δέ τις ὀνόματι φιλόσοφος παρ' Ἑλλησι μέμνηται τοῦ σκότους τούτου παραδόξως γεγόνοτος. γέγονε δὲ ἐν τῇ ἰδ'. ἡμέρᾳ τῆς σελήνης, ὅτε ἀπέχει πολὺ τοῦ ἥλιου διάστημα, ὅσον ἀπὸ ἀρχῆς τοῦ οὐράνου ἔως τέλους, καὶ αἱ ἐκλείψεις τότε εἰώθασε γένεσθαι, ὅταν πλησιάζωσιν οἱ δύο οὐτοι φωστῆρες.* p. 237. Sed hæc hactenus. Missis omnibus loci Phlegontei, qualis in Eusebii *Chronicis* extat, tum interpretamentis, tum correctionibus, quibus quidem enarrandis justus tractatus opus esset, hoc tantum dicam, si revera chronologus noster Africanus, id quod ego non puto, hæc de Phlegonte protulerit, debere omnes, qui in hanc arenam descenderint, probe tenere, quid de annis Dominicæ prædicationis mortisque senserit idem auctor, quatenus nimirum ipsi conveniunt cum annis Mundi, Olympiadum, Urbisque, quippe cum primus omnium Africanus Phlegontem testem in re omnium gravissima nominatim citaverit.

P. 298. l. 8. δῆλον ὡς ταύτην.] Subaud. Phlegontem hanc eclipsim designasse, vel intellexisse. Habent δηλῶν ὡς ταύτην *MSSi Paris.* quod nunc receptum est apud Syncellum.

Ibid. l. 12. διότι τὸν Κύριον συνέβη παθεῖν] Habet Cedrenus, διότι τῇδε τῇ ἡμέρᾳ τὸν Κ. σ. π. et supra lin. 10. τοσαύτῃ τε κίνησις κοσμικὴ pro τοσαύτῃ τε κινήσει κοσμικῆ.

Ibid. l. 16. Ἡ μὲν οὖν περικοπὴ &c.] Bene est post finitam cum verbis ἐν τῷ Δανιὴλ Syncelli ρῆσιν, occurrere nobis aliud quoddam Eusebianum fragmentum illi forsitan proxime coniunctum. Ea enim, quæ hic sequuntur de Danielis hebdomadis, partim ex Eusebii *Demonstratione Evang.* lib. viii. p. 389. ed. Paris. partim vero finem versus ex eodem Syncelli opere desumpsi. Extat quoque Eusebianum hoc excerptum in ejusdem Eusebii *Propheticis Eclogis* Cod. MS. Bibliothecæ Vindobonensis, cuius apographo ex favore illustris bibliothecarii mihi uti permissum est. Penes insuper magnum Bentleium olim fuit fragmenti Vindobonensis exemplar, ut ex epistola ejus octava constat ad Edvardum Bernardum scripta. Adi *Richardi Bentleii et Doctorum Virorum Epistolas*, quas nuper vir cl. Carolus Burneius S. T. P. pro merito ipsarum splendidissime edidit. Ad verbum hæc Africani vertit S. Hie-

ronymus in cap. 9. *Comment. sui in Daniel.* Ceterum nunc afferam, quae Africani huic ῥήσει præmissa sunt cum ab Eusebio in duobus operibus suis, tum ab Hieronymo in *Commentario*. Post Danielis verba istaæ, καὶ γνώσῃ καὶ συγήσεις ἀπὸ ἐξόδου λόγου τοῦ ἀποκριθῆται, καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἱερουσαλὴμ, ἐβδομάδες ἔπτὰ καὶ ἐβδομάδες ἑηκονταδύ, καὶ ἐπιστρέψει, καὶ οἰκοδομηθήσεται πλατεῖα καὶ τεῖχος, cap. ix. comm. 25. ita scribit in *De-monstr. Evang.* Eusebius;—ἐν οἷς δοκεῖ μοι καλῶς ἔχειν καὶ τὴν τοῦ πρὸ ἡμῶν εἰς τὸν τόπους θεωρίαν μὴ ἀποκρύψασθαι, παραθεῖται δὲ καὶ ταύτην ὡς οἰκείαν τοῦ ἐντευξομένους. κοινὰ γοῦν καλῶς εἴρηται, τὰ τῶν φίλων· καὶ ἐπειδὴ προσήκει συγχρῆσθαι μὲν εὐγνωμονοῦντας τοῖς καλῶς ὑφ' ἐτέρων εἰρημένοις, μὴ μὴν ἀποστερεῦν τὸν πατέρας τῶν ἐγγόνων, μηδὲ τὸν πρώτους φυτεύσαντας τῶν οἰκείων σπερμάτων, τὰς αὐτοῦ παραθήσομαι λέξεις. φέρονται δὲ αὗται Ἀφρικανοῦ ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν χρονογραφιῶν, τοῦτον ἔχουσαι τὸν τρόπον· 'H MEN οὖν περικοπὴ &c. Hæc etiam, quæ sequuntur, idem ille Eusebius præmisit Africani verbis in *Elogis* suis *Propheticis*; τῶν εἰς τὰς προκειμένας ἐβδομάδας ἐπιβεβληκότων μόνον ἵσμεν Ἀφρικανὸν ἀκριβέστατα καὶ μᾶλλον παρὰ τὸν λοιπὸν ἐπιτευγμένως τεθεωρηκότα· καὶ δή μοι δοκεῖ ἀναγκαῖον εἶναι, πρῶτον αὐτοῦ τὴν εἰς τὸν τόπους διήγησιν εἰς μέσον ἀγαγεῖν, εἰθ' οὕτως ἐπισκέψασθαι, εἴτι ἄρα καὶ αὐτοὶ δυνάμεθα συμβαλέσθαι τῷ λόγῳ. γράφει δὴ οὖν ἐν πέμπτῳ τῶν χρονογραφιῶν κατὰ λέξιν οὕτως. 'H MEN οὖν περικοπὴ &c. Quæ nobis præbuit Petrus Lambecius V. D. *Comment. in Biblioth. Vindob.* lib. I. pag. 141. ubi Africani verba, sed tantum ad voces ἐπὶ γὰρ τοῦ Σωτῆρος l. 6. p. 185. ex MSto ab eo afferuntur. Nunc demum duobus abhinc annis diu post prius edita mea *Volumina Eclogus Eusebii* ex MSto Vindobonensi protulit vir clarissimus Thomas Gaisford Ædis Christi decanus. Hieronymus denique, ubi supra, de eadem Africani ῥήσει loquitur his verbis. *Scio de hac quæstione ab eruditissimis viris varie disputatum: et unumquemque pro captu ingenii sui dixisse quod senserat.* Quia igitur periculosum est de magistrorum ecclesiæ judicare sententiis, et alterum præferre alteri, dicam quid unusquisque senserit, lectoris arbitrio derelinquens, cuius expositionem sequi debeat. *Africanus in quinto temporum volumine de septuaginta hebdomadibus hæc locutus ad verbum est: CAPITULUM quod &c.* Tum post versam in Latinam linguam Africani explicationem cetera

Eusebii, Apollinarii, aliorumque interpretamenta huic tantæ rei connexa posuit doctissimus pater.

P. 299. l. 3. περὶ τε τοὺς χρόνους] Particula τε nunc addita est ex editis a cl. Gaisford. *Eclogis Eusebianis*, et voces διὰ τὴν ἀφεσιν cum antecedentibus conjunctæ, omissa δὲ post διὰ, quod ceteri habent.

Ibid. l. 16. τοῦ ἀποκριθῆναι] Ita LXX. Seniores.

P. 300. l. 9. ἔμενεν οὖν ἥως Νεεμίου καὶ βασιλείας Ἀρταξέρξου] Sed ab Artaxerxe rege Hierosolymam missus et Ezra fuerat, ut liber canonicus ejus docet, unde illa de Artaxerxe et Esdra narravit Africanus in Num. XLIV. p. 289. Forsan excidit οὗτος ante ἥως. Vocem εἰκοσαετοῦς post βασιλείας nobis præstant Ἐκλογαὶ nunc editæ.

Ibid. l. 10. καὶ τῆς Περσῶν ἡγεμονίας ἔτους ριε'.] Usitata est hæc annorum computatio ab inito Persico imperio ad annum Artaxerxis Longimani vicesimum, post quem quidem annum numerare pergit septuaginta illas hebdomadas Africanus.

Ibid. l. 12. ἀπὸ δὲ τῆς ἀλώσεως Ἱερουσαλήμ ριε'. ἔτη γίνεται] At consentientibus aliis omnibus, Hierosolymæ expugnatio, non septuaginta, prout hic præsumptum est, sed tantum triginta circiter annos ante Persicum Cyri imperium contigit. Error autem ex eo ortus est, quod Cyri annum primum in 2 Chron. cap. ult. et Ezra cap. i. memoratum, initium esse Persici regiminis Cyri, non regni ejus Babylonici quod posterius fuit, credidit Africanus. Ineunte enim Babylonico Cyri imperio, finiti esse videntur septuaginta servitutis anni, quos Hieremias propheta prædixerat, etsi etiam tunc totidem anni haud exacti essent a captis atque deletis Hierosolymis, sed ab anno Jechoniae regis quarto, ut supra notatum est ad Num. XXII. p. 426.

P. 301. l. 8. εἰς ἔτη τριακόσια [ἔβδομήκοντα] Delendum est istud ἔβδομήκοντα, quod abest a MSto Eusebii Vindobonensi, neque ab Hieronymo inventum est; nisi illud δυοῖν δεόντα, in πήσει XLIX. p. 295. l. 10. positum, quod tamen non putem, ejus loco sufficiendum sit. Certe respuit hoc ἔβδομήκοντα tum collatio horum annorum cum aliis infra posita, tum computatio temporis a fine Persici imperii, primordioque Macedonici, sive Graeci Orientalis, ad usque Cleopatrae mortem, quacum desiit Graecorum regnum.

P. 301. l. 9. ἐπὶ τῷ Τίβεριον Καλσάρος ἐκκαιδέκατον ἔτος] Annūm *quintumdecimum*, cum hoc loco, tum infra Hieronymus. Et bene quidem congrueret hie numerus Africano Christi mortem paulo infra ponenti ad ann. 2. Olympiadis 202. qui quidem annus conveniret cum quinto decimo Augustei imperii Tiberii, si verum illud quod docuit Antonius Pagi *Crit. Hist. Chron. in Baronii Annales*, ad ann. 32. tom. I. pag. 26. citius biennio primam Olympiadē numerasse chronologum nostrum. Sed ipse quoque vir doctissimus duos alios locos non ita multo post profert, quibus Africanus modo communi et ordinario Olympiadas numeravisse videtur. Ad lectionem hujusce loci quod attinet, quoniam hīc apud Eusebium, et infra apud Syncellum, qui postremam partem hujusce ρήσεως in pag. Op. sui 324. adduxit, ἐκκαιδέκατον constanter legitur, nihil temere mutandum censeo; præsertim, si recte dixerit idem ille Pagius, “Julium Africanum apud Syncellum pag. 308. “ passum dicere Christum modo anno xv. modo xvi. Tiberii, “ ut scilicet secundum Orientalium et Occidentalium loquendi “ modum annum mortis Christi magis exprimeret.” At vero nihil Africani de Christi morte in pagina illa Syncelli a Pagio designata nobis occurrit; nec usquam alibi apud hunc scriptorem inveni Africanum sic disertis verbis a se variantem. Nihilominus differentia Africanum inter atque interpretem suum Hieronymum in eo fortasse vertitur, quod eundem Tiberii annum alii ab alio tempore incipere consueverint. Ad hæc si Africani inconcussæ rationes fuissent unum tantum annum prædicationis Dominicæ statuentis, S. Lucas fortasse anno decimo sexto Tiberii Cæsaris alligare videretur Christi mortem, cum anno decimo quinto ejusdem imperii baptismum ejus posuerit. Et Julium Hilarionem video in Opusculo, quod sæpius memoravi, *De Mundi Duratione* §. 16. mortem Domini ad annum decimum sextum imperii Tiberii Cæsaris collocavisse. Necnon idem Hilario et in Tractatu a Pfaffio primum edito, *De Die Paschæ*, sexto decimo illo Tiberii anno pro nobis Dominum immolatum esse Christum scribit §. 14. apud *Gallandianam PP. Bibliothec.* tom. viii. pag. 748. Dum vero tradit Julianus Pomerius lib. I. *Contra Judæos* Africanum retulisse Christum passum esse Olymp. 202. 2. Tiberii autem Cæsaris anno xviii. rem si minus secum, at cum Africani rati-

onibus dissidentem statuit. p. 558. *Micropresbytici* Basileæ typis impressi 1550.

P. 301. l. 10. εἰς ἔτη ἔξήκοντα] Legendum videtur εἰσὶ pro εἰς, prout locum vertit Hieronymus. At vero pro Africani rationibus, qui Cleopatræ mortem contigisse statuit Olymp. 187. 4. in Num. XLIX. p. 298. anni tantummodo quinquaginta et octo exacti fuerant adveniente Olymp. 202. 2. Quæ Hieronymiana sequuntur, aut Eusebio Græco exciderant, aut supplevit ea de suo Hieronymus; et hoc quidem verisimilius videtur, quod in neutro Eusebii opere, nec in *Demonstratione* ejus *Evang.* neque in *Eclogis Propheticis* verba extant.

Ibid. l. 14. ita ut centum supersint anni] H. e. excedunt tot annis annos istos 490, qui 70 hebdomadis assignantur.

Ibid. l. 16. ἐπὶ Χριστοῦ] Ita emendate *Eusebii MSS. Coll. S. Joan. Oxon. et Vindob.* pro ἐπὶ Χριστὸν quod *edd.* exhibit. Nunc correxit verba Dindorfius apud Syncellum.

Ibid. κατὰ τὸν ἀριθμόν.] Vertit Hieronymus, *juxta lunarem Hebræorum supputationem, qui menses non juxta solis, sed juxta lunæ cursum numerant.* Decem autem verba quæ sequuntur ad Neemiam spectantia, neglexit addere Hieronymus.

Ibid. l. 18. ἀνοικοδομήσων] Variatum hic est; ἀνοικήσων vel ἀνοικίσων Eusebii *Eclog. Prophet. MS. Vindob. Syncellique MSS. Paris.* et οἰκήσων *Syncell. editus*, qui pag. 323. *Chronograph.* resumpta τῇ ρήσει a verbis Ἀπὸ δὲ Ἀρταξέρξου lin. 17. usque ad finem ejus pergit. Sed ἀνοικίσων habet Scaliger, qui eadem in *Chron. Euseb.* pag. 77. reposuit. Mox αὐτοῦ τε pro αὐτοῦ δὲ *Eusebii MSS. Coll. S. Joan. et Vindob.* Mendose ἐπὶ τῷ pro ἔτει et τούτων τῶν χρόνων Syncellus.

Ibid. l. 19. αὐτοῦ δὲ Ἀρταξέρξου βασιλεῖας εἰκοστῷ ἔτει] Ab hoc Artaxerxis regis anno hebdomadas septuaginta numerare pergunt, perinde atque Irenæus, recentiores Usserius, Petavius, Llloydius. Sin cum aliis, inter quos censemur Prideauxius in *Hist. Vet. N. Test. Connexa &c.* P. 1. Lib. V. ab ejusdem Artaxerxis anno septimo, quando Ezra a rege missus est Hierosolymam, tempus computare per annos Julianos malueris; inde colligitur secundum chronologiam Africani ipse quoque numerus annorum 490. sive hebdomadum 70. ad usque mortem Christi; modo ut, refragante quidem Africano, sed pro compu-

tatione Eusebii et Philoponi *De Mundi Creatione*, ad annum quartum Dominica prædicatio producatur, morsque Christi cum anno imperii Tiberii decimo nono conjugatur, quod quidem et Pagio placet. Mirum, nisi consolatio Israel et lux gentium hoc circiter tempus a Judæis expectata esset.

P. 302. l. 3. ἔτος ἐκκαιδέκατοι] Habet Hieronymus, *annum quintumdecimum*, ut superius pag. 301.

Ibid. ἔτη συνάγεται τετρακόσια ἑβδομήκοντα πέντε] Minus ergo accurate scripsit pag. 249. *Chronograph.* Syncellus, ubi posito istoe, septuaginta Danielis hebdomadas ad Christum usque a Neemiac legatione numerari debere, hoc ait temporis spatium ex Africani calculo annorum esse 490. Immo 475. Scilicet oblitus is fuit, Africanum in sequentibus de annis loqui lunaribus, dum annos computat 490. Mox ἔτη post ἐννενήκοντα habent omnes præter *Eusebii Demonstr.*

Ibid. l. 5. κατὰ τὸν σεληνιαῖον δρόμον] μῆνα pro δρόμον *Eusebii MS. Vindob. Hieron. in Interp. Syncellus*, Scaligerque, quod reliquæ varietati occasionem præbuit. Mox enim *iidem* auctores in lin. 9. perinde ac ferme *Cedrenus, Hist. Compend.* p. 195. hæc ponunt, ἡμερῶν εἴκοσι ἐννέα καὶ ἡμισείας τοῦ κυκλικοῦ ἐνιαυτοῦ τοῦ καθ' ἥλιον ὑπάρχοντος pro ἡμερῶν τριακοσίων &c. Sed *MS.* quidem *Vindob.* habet ἡμισυ, οὔτως τοῦ κύκλου ὑπάρχοντος pro καὶ ἡμισείας &c. Hieronymusque in hunc modum vertit—*juxta lunares, ut diximus, menses.* Qui secundum illorum suppurationem possunt facere per singulos menses dies viginti novem et semis, ita ut solis circulus &c. Itaque Eusebius ex duabus scripturis aliam in *Eclogas suas Propheticas* admisisse videtur, alteram in *Demonstrationem Evangelicam*, cuius operis *editio utraque simul atque Cod. MS. Coll. S. Joan.* ea quæ in textu habes, suppeditarunt. Proxime post pro illis ὡς ἔστι πρόχειρον εἰπεῖν habet *MS. Vindob. Eclogarum Prophet.* ὡς ἔστιν ὡς (sic) πρόχειρον εἰπεῖν. quasi ita locus legendus fuerit, ὡς ἔστιν, ὡς π. εἰπ. Id quod præbente editione Gaisfordiana nunc edidi. Ad rem vero ipsam quod pertinet, ait Macrobius *Saturn. lib. I. cap. 14. C. Cæsar imitatus Ægyptios, solos divinarum rerum consciens, ad numerum solis, qui diebus ccclxv. et quadrante cursum conficit, annum dirigere contendit.* Adi Censorinum *De Die Natali*, cap. 8.

Ibid. l. 9. τὴν γὰρ κατὰ σελήνην δωδεκάμηνον παραλλάσσει] Abest γὰρ a *Syncello*, Scaligero, *Cedreno*que. Pro παραλλάσ-

σει habent παραλλάσσειν *Syncellus* et *Cedrenus*, παραλλάσσοντος Scaliger. Sed retinent τὴν MS*Sti Syncelli Parisini* eum *Cedreno* et Scaligero, quod abest ab edito *Syncello*. Nunc recipit illud Dindorfius.

P. 302. l. 11. καὶ Ἐλληνες καὶ Ἰουδαῖοι] Ita addiderunt καὶ ante Ἐλληνες *Eusebii MS. Vindob. Syncellus*, Scaligerque, sed omisit istud καὶ Ἐλληνες *Cedrenus*. De celebri autem trium mensium in octaeteride intercalatione cons. illustrem Newtonum *De Chronol. Vet.* p. 75. et seqq. De hoc ipso quoque Africani loco agit Bucherius *De Doctrina Temp.* p. 25. apud *Fabricianam Hippolyti editionem*.

Ibid. l. 13. καὶ τέταρτον] Ita addunt καὶ *Eusebii MS. Vindob. Syncellus* Scaligerque. Mox habent hi duo posteriores δκτα-ετίαι pro δκταετηρίδεσ.

Ibid. l. 15. μῆνες τρεῖς] Vetus error, pro ἔτη τρία, omnibus advectus, quem tamen in interpretatione sua *Demonstrationis Evang.* correxerat, qui idem opus ante Græca edita vertit, Donatus Veronensis.

Ibid. l. 16. τριμήνου δὲ] Vulgo ὡς τριμήνου δὲ, sed, expungente δὲ Scaligero; olim particulam ὡς omittere mihi quidem magis visum est. Sed δὲ nunc omisit Dindorfius.

Ibid. l. 17. γινομένης] For. legendum γινομένου, et Goarus ad oram *Syncelli προσγινομένου* posuit. Mendose γίνονται *Eusebii MS. Vindob.* Proxime post *Syncellus* Scaligerque exhibent ἔτη συνάγεται ιε'. pro ἔτη ιε'. δλίγων ἡμερῶν ἀποδεόντων γίγονται, ubi γίνεται in *eodem MS. Vindob.* scribitur.

Ibid. l. 18. ταῦτα δὲ πρὸς τοὺς νοε'. ἔτεσιν αἱ οἱ. ἐβδομάδες συντελοῦνται] *Syncellus* editus Scaligerque ταῦτα τε πρὸς τοὺς νοε'. ἔτεσιν οἱ. ἐβδομάδες. Reddit Africani verba hoc modo Hieronymus, *Quod si quadringenta septuaginta quinque annis volueris addere septuaginta annorum hebdomadas, hoc est, si simul annos quadringentes nonaginta. Hac Africanus iisdem verbis, quibus expressimus, locutus est. Transeamus ad Eusebium Pamphili &c.* Fortasse in Græcis reponendum est, ταῦτα δὲ εἰ προσθῆς, pro ταῦτα δὲ πρὸς &c. quomodo Latine vertit vetus interpres Donatus Veronensis. Ad rem ipsam quod attinet, quanquam multis sacrarum literarum interpretibus placuit hæc septuaginta hebdomadum per annos solares in lunares conversos explicatio, ab aliis tamen, ut dixi, eadem est reprobata, idecirco potissimum quod quæ quidem gentes

annis utebantur lunaribus, eadem annos praeterea intercalares ad supplendos lunarium defectus recipere solitae sunt. Unde factum est, ut cujuscunque fuerint formae anni earundem gentium seorsum et singillatim positi, in collectis quidem ipsorum summis semper ac perpetuo solares essent. Vid. Prideauxii *Hist. Vet. et Nov. Test. Connexam* part. I. lib. v. p. 406. Attamen hoc notandum est, Africani expositionem 70 hebdomadarum summæ auctoratis olim habitam fuisse, unde ita scribere non dubitat Auctor Anonymus apud Bedam p. 538. tom. ii. Op. ejus. *Julius Africanus, cuius vestigia omnes australes et orientales diligenter unanimiter que in Danielis hebdomadis investigant, universa temporum &c.* Ceterum hic finitur Africani ῥῆσις in Eusebii *Dem Evang. et Eclogis Propheticis*, Hieronymique *Commentario in Danielem*. Reliqua, misere tamen corrupta, et maxime illa, quæ proxime his subjecta sunt, Syncello soli debentur.

P. 303. l. 1. Μὴ δή τις ἡμᾶς τῶν κατ' ἀστρονομίαν &c.] Legendum puto, sieut ante dixi pag. 333. μὴ δή τις ἡμᾶς τῷ τῶν κατ' ἀ. sed aliter rem administravit Petavius, verba pauca hæc proferens in opere *De Doctrina Temp.* lib. ii. cap. 60. p. 211. vel 109. qui εἶναι quasi delendum, uncis inclusit. A Syncelli vero *textu Goarino* etiam illud τῶν abest, non itidem vel a MSS*is Paris.* vel a Scaligero; et nunc a Dindorfio quoque est receptum.

Ibid. l. 3. προτεταχέναι αὐτήν] Quo referendum sit pronomen αὐτήν, ignoro. Facilis et concinna emendatio esset προτεταχέναι ἐνιαυτόν. Mox τ' ἀληθοῦς, pro τοῦ ἀληθοῦς, Scaliger et MSS*is Parisienses*, quod recepi. Nunc et Dindorfius.

Ibid. l. 6. ὡς ἐν γραφῇ παρακείσθω] Ita παρακείσθω MS. Barberin. ad oram Syncelli allatus, atque alter ille ex *Parisiniis scriptis*, pro παραθέσθαι in *textu Syncelli*, edito tamen παρατιθέσθω a Sealigero in *Eusebianis*. Habet βραχεῖ pro ἐν γραφῇ idem MS. *Parisinus*. Spectari tamen videtur appendicula scripti. Nunc recepit παρακείσθω ἐν βραχεῖ in Syncellum suum Dindorfius. Quod attinet ad codicem a Goaro hic memoratum, idem ex codice Vaticano seu Palatino Syncelli jussu Cardinalis Barbarini exscriptus est, referente J. M. Suaresio Vasionensi episcopo in *Diatribe Paris.* 1650 edita.

Ibid. l. 8. εἰς ἐννεακαιδέκατον διαιρεθείσης, μέρη τούτων τὰ ε̄.]

For. legend. *εἰς ἐννεακαιδέκατα διαιρεθείσης μέρη, τούτων, τῶν ε̄.*
Conferas enim quæ proxime post adduntur. Petavius autem,
qui locum exscripsit, de verbis silet.

P. 303. l. 9. *τούτων τὰ ε̄.*] Pro πέντε perperam exhibebat πάντα teste Goaro MS. Barberin. Hie autem apponenda sunt Petavii quædam in loco modo commemorato. “ Epiphanius “ Hæresi illa LXX. adversus Audianos Ιονδαῖς οὐτας disserens, “ Paschatis methodum, cuiusmodi apud Catholicos esset, ac “ lunaris cycli, atque Epactarum rationem exposuit. In qua “ horariæ quidem appendices, ac minutiae locum habent: neque “ hoc Epiphanius ignorare potuit: sed facilitatis gratia, et ad “ vulgi captum accommodata oratione prætereuntur. Quod “ Africanus apud Eusebium in fragmentis Scalig. declarat, “ ubi Danielis hebdomadas interpretans, meros lunares annos “ esse dicit. Nam cum Octaeteridem exponens tres in ea “ menses intercalari dixisset; propterea quod solaris annus “ diebus constat $365\frac{1}{4}$, lunaris vero 354, statim ista subjicit. “ Μὴ δή τις ἡμᾶς τῶν κατὰ ἀστρονομίαν &c.—συννετέμομεν. Tum “ subjicit accuratiorem anni utriusque descriptionem. quam “ quam ea minime cum Sole congruit. Scribit enim: *τοῖς δὲ* “ *ἐπ’ ἀκριβὲς—διαιρεθείσης, μέρη τούτων τὰ ε̄.* Porro in eorum “ gratiam qui singula subtilius inquirunt, illud quoque per- “ scribemus. Annus igitur quilibet diebus fere constat ccclxv, “ et partium quinque, quot dies ac nox simul novemdecim con- “ tinent. Annum ait constare diebus $365\frac{5}{7}$. Qua ratione “ sequitur habere præterea horas 6, $18\frac{1}{7}$. ita ut Tropicus “ annus Juliano sit major. quod haud scio, an Africanus sibi “ persuaserit.” p. 211. vel 109.

Ibid. l. 12. *καὶ τετραμορίου*] Voces a loco alienæ sunt, neque agnoscuntur a Scaligero in *Eusebianis*.

Ibid. l. 13. *μερῶν ε̄.*] Desideratur ε̄. in Scaligeri *Eusebianis* Fit vero propter lacunam, quam post *εἰς τὰ νοέ̄.* signat Scaliger, cuius autem nulla ratio habita est in Parisinis scriptis, ut verba, quæ proxime post sequuntur, intelligere nequeam. Neque ea prorsus intelligi possunt, si Scaligerum audis; qui de omnibus, quæ inter hæc scripsit Africanus, in hunc modum “ loquitur. “ Quæ hic demonstrantur,” inquit, “ si modo “ hoc demonstrare est, de mensibus et annis lunaribus, jam- “ dudum a nobis diluta sunt. Reliqua melius explodere, quam

“confutare possumus. Neque enim ego ea assequor, neque
“is, qui hæc somniabat, intelligebat.” Iterumque ait ibidem,
“Omnino hæc, ut hie extant, nemo assequitur.”

P. 301. l. 16. κθ'. καὶ ἡμισείας ἡμέρας καὶ νυκτὸς διαιρεθείσης] Ita se habet Syncelli textus. Scaliger edidit, κθ'. ἡμερῶν,
ἡμισείας, καὶ νυκτὸς διαιρεθείσης. Velim ego legero κθ'. ἡμερῶν,
καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς δ'. Petavius porro scribendum putabat
ἡμέρας καὶ νυκτὸς, qui, quod sciam, fragmenta tantum Scaligeri
præ manibus habebat. Ita ille *De Doctr. Temp.* in loco jam
memorato, “Similiter et lunarem mensem ἀκριβῆ constare
“dicit 29. diebus, et nocte divisa in 105. partibus 70,
“quæ nimirum octo horas efficiunt. Ita mensis lunaris ab
“Africano quatuor horis minor statuetur vulgari ac popu-
“lari, qui est 29½. Itaque haud scio an in Graeco legendum sit,
“ἡμέρας καὶ νυκτὸς διαιρεθείσης εἰς μέρη σε'. (ρε'.) τούτων τὰ ο'.
“ut diem noctemque perinde ut in solari anno jubeat in 105.
“partes dividi. Sed hoc modo lunaris mensis justo major
“fuerit, nempe dierum 29. hor. 16. Ideo mendosum hunc in
“fragmentis Africani locum esse suspicor. Ex quo illud
“nihilominus, quod ad institutum satis est, efficitur; Octa-
“ëteridis, ex illorum, qui illa sunt usi, sententia, non eum
“præcise modum fuisse, qui populari usu ac methodo conti-
“netur; ita ut lunaris annus 354. dumtaxat dies colligeret:
“sed exactiorem penes peritos illius methodum reservatam;
“cum interim facilitati consulentes sic illam explicarent, et
“appendices dissimularent.” p. 212. vel p. 109.

Ibid. l. 17. καὶ ἡμισυ.....ὰ γίνεται ἐννεηκοστοτέταρτα τρία] Scal. in *Eusebianis*, posthabito καὶ ἡμισυ, posuit, ἄ γίνεται ἐν-
νεηκοστὰ τέταρτα τρία.

P. 304. l. 2. παρ' ὀλίγον χρόνον καταγίνεται] περὶ ὀλίγων χρό-
νων κ. MSS. Paris. περὶ Syncell. ed. sed παρ' et γίνεται in Scaligeri *Eusebianis* extant. Vertas, et hæc colliguntur toto fere
temporis spatio concluso.

Ibid. l. 4. ὡς ἐν τῷ Ἐσδρᾳ παρ' Ἐβραιοῖς] In *Esdræ* libro
canonico memoratur quidem Artaxerxis illud decretum anno
septimo regni ejus concessum, apud *Neemiam* vero hoc al-
terum, quod ad annum vicesimum ejus pertinebat. Memi-
nissemus autem debemus comprehensos olim fuisse a nonnullis sub
Ezræ, sive *Esdræ*, nomine libros quoque *Nehemiæ* et *Estheræ*,

ut ante ad MELITONIS Fragmenta annotavi vol. I. p. 136. Quod quidem fortasse Africani verba exponit. Hoc praeterea addam, optime convenire cum septimo Artaxerxis anno, quo rex misit Esram ad Hierosolymam, annos 490. ad Christi occisionem numeratos. Adi et de hac re Prideauxii *Hist. Test. Vet. et Nov. Connexionem*, Lib. V. p. 414—423.

P. 304. l. 5. Ὁλυμπιάδος ὁγδοηκοστῆς τέταρτον ἔτος] Addendum τρίτης post ὁγδοηκοστῆς. Vid. supra pag. 302. lin. 1. Annum porro vicesimum regni Artaxerxis, qui hic nominatur, cum Olymp. 83. 4. convenire confirmat illustris Newtonus *Chronol. Vet.* p. 354.

Ibid. l. 8. τὰ προειρημένα νοε'.] Hoc est cum termino inclusu, alioquin anni tantum 474. colligerentur.

Ibid. l. 11. εἰ δέ τῷ δοκεῖ τὰ ιε'. ἔτη, τὰ Ἐβραϊκὰ, πλάνην ἐγγεννᾶν, &c.] Verba in hunc modum interpreter. Quum chronologus noster suspicaretur, haud probatam fore omnibus hujus prophetiae per annos Hebraeos seu lunares expositionem; cumque videret temporis intervallum inter annum vicesimum regni Artaxerxis et Christum Dominum contractius extare, quam ut contineantur in eo septuaginta Danielis hebdomadæ, seu anni solares 490. hoc demum ei, haud profecto exemplis destituto, in mentem venit, breviari posse tempus septuaginta hebdomadum, si ab iis sejungeretur una et dimidia hebdomas, quæ in fine prophetiae memoratur; ita enim exposuisse Danielis verba Africanus videtur, *in cuius dimidio deficiet hostia et sacrificium*, etsi de una tantum hebdomade angelus loquatur. Immo Auctor *Chronici Paschalis* sive *Alex.* p. 164. ed. Ducangii aperte Africano hanc tribuit sententiam, ut hebdomades 69. completae esse censeri debeant anno primo Olymp. 202. quando ex Africani mente Christus venerit ad baptismum. Ita tamen una tantum hebdomas restaret, non una et dimidia. Sed hac re missa, eo consilio, ut dixi, rejicit ad saeculi, seu mundi, finem ultimam hanc hebdomadum septuaginta partem Africanus, ut argumentis ac dubitationi non nullorum satisfaceret. Hoc τὸν χρόνον quidem κονφίζει, ut ipse ait chronologus, non vero totos annos quindecim, qui satis superque sunt, removet. Quod autem fecerat Africanus, id Apollinario Laodiceno postea causa fuit, ut universum hujus vaticinii spatium de temporibus post Christum interpretaretur. Ita enim Hieronymus cap. 9. *Comm. in Dan.* Afferit autem

idem Apollinaris hanc se temporum capere conjecturam, quia Africanus scriptor temporum, cuius supra expositionem posui, ultimam hebdomadam fine mundi esse testetur: nec posse fieri ut junctæ dividantur ætates; sed omnia sibi juxta prophetiam Danielis esse tempora copulanda. Hæc de Apollinarii sententia Hieronymus; ut recte exponenda esse Africani nostri verba de fine mundi videantur. Quin et scriptor Africani æqualis, Auctor *Computi de Pascha* ad caleem *Cypriani* in edit. Felli collocatus, cum eo consentiens docet, hebdomadem unam segregatam esse ab angelo de septuaginta, et positam in novissima sæculi tempora. p. 68. Eadem quoque sententia plausisse S. Hippolyto videtur. Vid. Libell. ejus *De Antichristo* cum alibi, tum §. 43. Sed et ante Africanum Clemens Alex., cum ultima hujus prophetiae tempora a præcedentibus similiter sejunxisset, pertinere ea statuit, idque rectius, ad annos posteros Neronis, atque tempus ex proximo sequens ad usque Hierosolymam eversam. Vid. lib. I. *Strom.* pag. 394. ed. Potteri. Similia habet Auctor supra memoratus *Chronici Paschalisi* p. 165. Cons. et Eusebii *Eclogas Prophet.* III. 26. p. 164. a cl. Gaisfordo nunc primum editas; ubi quoque, aliter quam Africanus, a Cyri temporibus hebdomadas septuaginta numerare instituit Eusebius. Interea notat Africanus, qui ad ipsum mundi finem ultima hæc trahit, nihil fere mirabile, quo verisimiliter referri possit prophetia, in temporis post Christum spatio usque ad suum tempus contigisse. Ita enim verba interpungo et intelligo, μετ' ἐκεῖνα, εἰς ἡμᾶς ἔτη διακόσια ἔγγὺς, καὶ οὐδὲν ἐν μέσῳ παράδοξον ἴστορηται, quæ haud cepit Goarus interpres.

Ceterum cum in Syncelli textu et Scaligeri *Eusebianis* i'. pro διακόσια perperam scriptum esset, *Schedarum Barberinarum* lectio διακόσια a Goaro in versione sua Latina præstari debuerat; quæ in altero quoque ex *Parisinis scriptis* in gratiam meam collatis extat. Nam hoc fere temporis spatium computare solitus est Africanus a morte Christi ad ætatem suam; ut constat tam ex hujusce ρήσεως fine, quam ex Num. xxxix. ubi annus ille a mundo condito 5723. Elagabalo tunc regnante, commemoratur, a quo quidem anno deductis illis 5531, quos Christi mortem præcedere idem Africanus signavit, reliqui anni erint 192.

P. 304. l. 14. δύναται δὲ καὶ ἡ μέλα &c.] Particulam καὶ, quae abest a Syncelli textu, addiderat Scaliger, firmante nunc *utroque Parisiensi MSto*, sed δὲ ille omisit. Mox articulum τὸν nobis præstiterunt ante ἐπιζητούμενον idem Scaliger atque *MStus alter Parisiensis*. Nunc et καὶ et τὸν addidit Syncello Dindorfius.

Ibid. l. 17. χρόνον] χρόνον ad oram Syncelli Goarus. Mox ediderat ἀμφιβολικώτερον pro συμβολικώτερον in *Eusebianis suis* Scaliger.

Ibid. l. 20. ἐπεὶ καὶ συναιρεῖσθαι &c.] Sensus verborum est, quoniam *pericope*, quæ *visioni præmissa est*, *interpretationem nostram aliquanto adjuvare videtur*.

P. 305. l. 5. 'H θνσία, φησὶν &c.] Textui τῶν ο'. qualis in Codice extat Chisiano Romæ haud ita pridem edito, et postea a cl. Holmesio repetito, hæc conveniunt. Sed vero verba illa ante prolata lin. 1. 'Εν ἔτει τρίτῳ τῆς βασιλείας Βαλτάσαρ, præstat altera, quam Theodotianam vocant, Interpretatio; Chisiano illo Codice exhibente, "Ετους τρίτου βασιλεύοντος Βαλτάσαρ. Consentit autem in diebus 2300. repræsentandis hæc Africani ῥῆσις cum eodem codice atque Hebraicis exemplaribus, quos tamen dies vult esse 2400. non 2300, Theodotianæ versionis exemplar Vaticanum, haud itidem Aldinum et Alex.

Ibid. l. 7. εἰ γὰρ εἰς μῆνα τὴν ἡμέραν λογισάμεθα—ώς ἀλλαχοῦ—εἰς ἐνιαυτοὺς αἱ ἡμέραι παραλαμβάνονται] Adi *Levit.* xxv. 8. Respicit auctor ad expositionem suam 70. hebdomadum.

Ibid. l. 13. ἔτη γὰρ συνάγονται ρπε'] Erroris in recensendis Hierosolymitani excidii ante Persas annis, quem saepius admisit Africanus, jam prius originem detexi. Hinc igitur corruat jaceatque necesse est ipsa quidem dierum 2300. per Hebraicos menses expositio; præterea quod in tempora templi restitutione longe posteriora pars ista vaticinii fere semper confertur. Exhibent mendose Scaligeri *Eusebiana* ρξε'. a quibus tamen recte abest εἰς ante τὴν πόλιν, lin. 1. idem quoque Goaro allegare volente; quod nunc fecit Dindorfius.

Ibid. l. 15. ἀκολούθως τοὺς πρὸς τούτοις] Legendum, ut supra lin. 10. τοὺς πρὸ τούτον. Quippe respicitur ad intercalationem illam mensium trium in octaeteride quaque supra pag. 302. et seqq. commemoratam; nam hic quoque deprehendes, si modo annos 191. menses 8, quæ summa est men-

sium 2300, per menses intercalares minuere velis, restare annos circiter 186.

P. 306. l. 1. ἰδίᾳ δὲ περὶ τούτων &c.] Vide quae de hoc opere supra notavimus p. 223.

Ibid. l. 4. τὸν ἀπὸ Μαρκίωνος δὲ &c.] For. τῶν pro τὸν legendum est, ut verba pendeant illo θαυμάξῳ subintellecta præpositione περὶ, quemadmodum Goarus vertit locum. Statim post προηγορεῦσθαι et ὑπ' ὅψιν præbuerunt idem Goarus in *marg.* atque *MS.* alter *Paris.* pro προηγορεῦσθαι et ὑπόψιν. Quæ nunc recepit Dindorfius. Scaliger quoque in *Eusebianis* ita ediderat, τὸν δὲ ἀπὸ Μαρκίωνος ὑπὸ τῶν προφητειῶν μὴ προηγορήσθαι, οὕτω γνησιῶς ὑπ' ὅψιν &c.

Ibid. l. 9. Συνάγονται δὲ τοίνυν οἱ χρόνοι ἐπὶ τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν—ἔτη, εφλα'. &c.] Africanus supra in Num. x. p. 246. —ἀριθμὸν ἐτῶν πεντάκις χιλίων πεντακοσίων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Σωτηρίου Λόγου τὴν ἐπὶ τῆς μοναρχίας τῶν Καισάρων κηρυσσομένην παραδεδώκασιν, (*Judæi ex historiis sacrīs.*) Hæc de Christi natalibus Africanus. In hoc autem altero loco, ubi particulam δὲ ex *utroque scripto Parisino* supplevi, scribendum esse κτίσεως pro ἀναστάσεω censem Goarus; sed lenior ac certior emendatio esset ἀνάστασιν, atque ita locum repræsentasse Scaligerum post vidi in *Animadvers. in Eusebii Chron.* pag. 131. et si ἀναστάσεως posuisset in *Eusebianis* suis. Confirmatur quoque hæc scriptura ex eo quod ad ῥῆσιν proxime post secuturam habes Georgium Syncellum de Africano ita loquentem: 'Ο μὲν οὖν Ἀφρικανὸς συμφώνως τῇ ἀποστολικῇ παραδόσει τῷ, εφ'. ἔτει τὴν θείαν χρονολογήσας σάρκωσιν, περὶ τὸ πάθος καὶ τὴν σωτήριον ἀνάστασιν δυσὶν ἔτεσι διήμαρτεν, κατὰ τὸ, εφλα'. ἔτος τοῦ κόσμου ταύτην συναγαγών. Atque propter hæc loca nil dubii superesse videtur, quin Africanus, sicut multi alii veteres scriptores, natum Christum ex B. Virgine fuisse statuerit anno mundi 5500, et passum esse anno sequente 5531.— Ad hæc, quoniam hic chronologus, ut ex verbis ejus colligitur in ῥῆσει hac l. pagg. 301. et 302. et 304. secum invicem collatis, mortem resurrectionemque Christi ad ann. secundum Olymp. 202. apposuit, quod quidem confirmat Georgius in loco modo adducto, ostendens hic agere de anno Dominicæ mortis Africaniū, inde consequens est, eum collocasse incarnationem Domini anno tertio Olymp. 194. an-

nis ante mortem ejus triginta et uno. Nihilominus tamen fatendum hoc est, si modo veram sententiam verborum ejus præstent alii veteres scriptores, videri Africanum in annis Olympiadis ad mundi annos accommodandis a semetipso aliquantum sensisse. Vide Syncelli *Chronograph.* pag. 212. et Num. Africani xxxix. et xl. Probe scio, fere omnia hæc loca varie exposuisse viros doctissimos.

Interea cum ipsæ quoque interpretationes corundem viorum Africanum modo hac modo illa computandi ratione usum esse fingant, nihil profecto inde præjudicii fieri debere putem aliis claris ac desertis locis sententiam ejus indicantibus, quibus incarnationem mortemque Christi certis annis Mundi atque Olympiadum ipse quoque attribuit, etiamsi in accommodatione annorum ad annos quandoque errare potuerit.

Sed ut ad Africani verba redeam, ἐπὶ τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν καὶ τὴν ἀνάστασιν, in quibus conjungitur Christi D. N. adventus resurrectioni ejus, idem habet Joannes quoque Malala in *Chronograph.* sua lib. x. pag. 294. ὡς γίνεσθαι ἀπὸ Ἀδὰμ ἔως τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ σάρκα γεννήσεως καὶ σταυρώσεως ἔτη ,εφλγ'. Itidem in Exordio *Chronicorum Euseb.* hoc positum est: *et quo tempore fuit adventus Salvatoris nostri Jesu Christi, sive passio ejus.* Immo prorsus convenienter tam re quam verbis Eustathius Antiochenus in loco *Commentarii in Hexaem.* a me supra ad Num. ix. allato: Γίνεται οὖν ἀπὸ Ἀδὰμ ἐπὶ τὴν τελευτὴν Φαλὲκ ἔτη γ'. ἐπὶ δὲ τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν καὶ ἀνάστασιν ἔτη ,εφλα'. De hac re tantum. Jam vero, ad Christi natales quod pertinet, praeter Joseppum illum in *Libro Memoriali*, de quo supra ad Num. viii. tam Q. J. Hilario ad hunc Num. pag. 340. commemoratus, quam S. Hippolytus in *Interp.* sua in *Danielem* §. 4. Romæ primum edita anno 1772. Anonymusque Scriptor *Historice Physicæ* haud ita pridem publici juris factus, annos 5500. a mundo condito collegerunt ad Christum; e quibus Hippolytus ait, ἡ γὰρ πρώτη παρουσία τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ἡ ἔνσαρκος ἐν Βηθλέεμ, ἐπὶ Αὐγούστου γεγένηται πεντακισχιλιοστῷ καὶ πεντακοσιοστῷ ἔτει. Ex his igitur omnibus testimoniosis ac rationibus id pro certo atque evidenti statuas, male repræsentatos esse Africani numeros apud Prosperum Aquitanum in *Chronico Integro*, quod primus edidit Labbeus, cuius haec sunt,—sunt ergo om-

nes anni ab Adam usque in annum xv. Tiberii Caesaris 5360. (ita Julianus Pomerius annos fere computat Christi fine operis sui) aut 5228. *Anni vero secundum Geneseos scripturam et Africani Historici suppurationem amplius inveniuntur 129.* pag. 558. *Vetust. Lat. Chronicorum edit. Roncallii.*

P. 306. l. 12. ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν ἡμῖν ἀποδέδεικται] Confer Num. xxxix. Ex utroque loco collegit Scaliger *Animad. in Eusebii Chron.* p. 232. Africanum primo anno Olymp. 250. absolvisse hoc celebre opus suum.

LI.

Ibid. l. 27. 'Ο μὲν οὖν Ἀφρικανὸς &c.] Confer not. ad Num. l. proxime ante positam, p. 493. His autem similia sunt Syncelli illa p. 325. *Chronograph.* tres annos Dominicæ prædicationi attribuentis, "Οτι μὲν εφλα'. οὐχὶ δὲ εφλγ'. δ 'Αφρικανὸς λέγων, δύο σφάλλεται ἔτη, κατὰ τὴν ἀφευδῆ τῶν ἀγίων εὐαγγελίων ὑφήγησιν. πρόδηλον γὰρ ὅτι τῷ λ'. ἔτει—καὶ ἐδίδαξε, καὶ ἐθεράπευσε πᾶσαν νόσου καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐπὶ τρία ἔτη.

Ibid. l. 29. ἔτος] Hoc pro ἔτει ex MSS^stis Parisinis reposui. Sed Scaliger in Notis ad *Græca Eusebii* p. 423. locum ediderat κατὰ τὰ εφλα'. ἔτη τοῦ κόσμου. Supra pro περὶ habebat Syncelli textus facili errore παρὰ, quem emendant Goarus, Scaliger, librique scripti.

Ibid. l. 30. συναγαγών.] Ait Scaliger in loco jam indicato; "Causam hujus sententiae Africani reddidimus in Notis ad "Canonem (p. 174.), ubi ostendimus, quomodo alii eodem "anno quo baptisatus fuit, passum fuisse dicunt, alii anno "sequente propter duo ἔτη, τὸ μὲν δεκτὸν, τὸ δὲ ἀντιλεγόμενον. "quæ frivola et puerilia alibi confutavimus." Ita Scaliger. De hac autem quæstione, cum aliquid huc pertinens ad MELITONEM vol. I. p. 146. notaverim, tantum hoc loco addam, opponi posse τῷ ἔτει δεκτῷ, apud S. Lucam, iv. 19. ex quo unum tantum prædicationis annum colligebant, τὰ τρία ἔτη Dominicæ vineæ ab eodem commemorata, cap. xiii. comm. 7.

LII.

P. 307. l. 2. ὅτι ἐπὶ τούτοις] Hic paulo vetustior statuitur

Clemens, quam aut Cavius censuit, qui in *Hist. Lit.* floruisse eum ait ab ann. 192; quo anno Commodus occisus est; aut scribit S. Hieronymus, qui in *Lib. De Illustr. Viris.* similiter posuit, floruisse Clementem Severi et Antonini filii ejus temporibus; qui quidem Severus Commodo in imperio successit. Vulgo περὶ τούτου Cedrenus, pro quo ἐπὶ τούτου in nova sua editione a cl. Bekkero nunc positum est. Itidem in *Eclogis Historiarum* a cl. Cramero editis verba hæc sic se habent: Κλήμης ὁ Στρωματεὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἔγνωρλέτο, ὡς φησιν Ἀφρικανὸς ὁ σοφώτατος, ἐπὶ Κομίδου, pag. 285. Hunc scriptorem atque ipsum Africanum una cum Origene, ἀνδρας πάσης σοφίας ἐπιστήμονας dicit fuisse Socrates in *Hist. Eccl.* II. 35.

LIII.

P. 307. l. 10. Ἀφρικανὸς Ἀβγαρον &c.] Hoc non solum Georgius Syncellus servavit, sed et Eusebius in *Chronico*, in quo ad Olymp. 249. hæc adposita sunt: *Abgarus vir sanctus regnavit Edessæ, ut vult Africanus.* Opinatur quidem vir doctissimus Theoph. Bayerus in *Hist. sua Osrhoena et Edessena*, lib. iii. p. 166. excerptum a Georgio hunc locum fuisse ex Cestorum libris, quos Africanus composuit; siquidem statim post idem Georgius hos Cestorum libros ab Africano Imp. Alexandro nuncupatos commemorat. Tum vero alium præterea locum, vir cl. protulit inventum apud *Excerpta τῶν Κεστῶν* Graece edita a Melchisedeco Theveneto e duobus MSS. Regiis et uno Colbertino, in quo Abgarus cum filio suo Manno commemorari videtur. At, si concedatur composuisse hos Cestos Africanum chronologum, tamen et hoc loco Georgius mentionem fecit Africani τοῦ τὰς ἱστορίας ἐν πενταβίβλῳ συγγραψαμένου; quod vero præcipuum est, Eusebius, qui in *Chronica* sua totum fere Africani opus de Temporibus desumpsisse censetur, hanc eandem Africani de Abgaro ῥῆσιν, ut ostendi, in eodem opere protulit. Quapropter *Chronicas* Africani potius quam *Cestis* deberi eam opinor.

Ibid. Ἀβγαρον] Aνγαρον ad marg. *Syncelli* Goarus, idque nunc recepit ex *MS. priori Paris.* Dindorfius, atque ita edidit Scaliger in *Eusebianis* in pag. 84., Ita iterum proximo post Syncelli textus, et ante in p. 329. *Chronogr.* solemnis enim

literarum β et v inter se permutatio est. Sed neque $"\text{A}\beta\gamma\alpha\text{pos}$ neque $\text{A}\ddot{\gamma}\alpha\text{pos}$, sed $"\text{A}\gamma\beta\alpha\text{pos}$ probat Valesius ad Euseb. *Hist. Eccl.* lib. I. cap. 13. Ubi figmenta illa falsarii cuiusdam vetustissimi de Abgaro et Christo ab Eusebio sistuntur. Videndum autem Fabricius in *Cod. Apoc. Noc. Test.* vol. I. p. 316. de hoc nomine Edessenorum regulis communi. Et vero cl. Bayerus in *Hist. Osrhoena et Edessena* jam commemorata, lib. ii. pag. 74. tutius esse scribit numos et Syriaca monumenta sequi, quae $"\text{A}\beta\gamma\alpha\text{pos}$ et $\text{A}\ddot{\gamma}\alpha\text{pos}$ præ se ferunt. Cumque aliis interdum formis *Abgarus*, vel *Augarus*, Eusebii praestat Chronicon; *Abgarius* Interp. Armenia. Ceterum hic Abgarus, quem statuit Bayerus lib. iii. pag. 169. ejusd. op. anno Christi 200. regnare cœpisse, per insidias Imp. Caracallæ regno est exutus anno 217. qui erat ipsius Caracallæ extremus.

P. 307.l.10. $\iota\epsilon\rho\circ\eta\ \dot{\alpha}\nu\delta\rho\alpha$] Cl. Bayerus pag. 173. "Abgarum hunc "Christianum professione fuisse, etiam numi testantur, in "quibus tiaræ non superstitionis foetorem præ se ferunt, Beli "et ceterorum deorum astra, sed insigne devoti Christo ani- "mi, crucem." Ita vir. cl. Contra statuit Franciscus Wise V. D. in *Epistola De Nomo Abgari regis ad Messorium* p. 16. crucem in Abgari tiara ex decore tantum unionum construc- tam videri; quinetiam istiusmodi figuram ornamenti gratia ait saepius a regibus Orientalibus institutam esse, appellato hujus rei teste Vaillantio, *Num. Arsacid.* p. 63 et 351. Verum ta- men oportet eum Christianum fuisse, quem $\iota\epsilon\rho\circ\eta\ \dot{\alpha}\nu\delta\rho\alpha$ Afri- canus, *virumque sanctum* Hieronymus dixerit. Hunc quoque esse Abgarum illum $\delta\sigma\iota\omega\tau\alpha\tau\circ\eta$ $\dot{\alpha}\nu\delta\rho\alpha$ apud Epiphanius *Hær.* lvi. *Bardesianistarum*, num. 1. censem Grabius tom. I. *Spicil. PP.* p. 317. qui nonnulla memoratu digna de hoc Abgaro ex auctoribus refert. Itidem ex verbis sequentibus, $\tau\circ\eta\ \pi\rho\omega\eta\eta$ $'\text{A}\beta\gamma\acute{\alpha}\text{pos}$, colligit sibi vir cl. pag. 314. Africanum notissimam illam de Servatore nostro et vetustiore Abgaro historiam in *Chronico* suo protulisse. Quod dubio non vacare mihi quidem videtur. Primum ad Epiphanii Abgarum quod attinet, is, qui ante tempora Antonini Veri, seu Philosophi, ut ex eodem Epiphanio constat, vita defunctus est, idem esse atque Abgarus hic Africani nequit esse. Deinde prior ille, $\delta\ \pi\rho\omega\eta\eta$ a chronologo nostro dictus, diversus esse videtur a celebra- tissimo Abgaro, qui Christo apud homines agente floruit;

et potius ex cognominibus regulis fuisse, qui proxime ante Africani Abgarum regnaverat. Verum diversum quid attulisse cl. Wise in *Epistola sua* p. 15—27. nunc video, ubi Antoninum Caracallam pro Antonino Vero apud Epiphanium vult intelligi debere, tum vero Epiphanii auctoritatem ab aliis testibus labefactatam ostendit; quod si ita sit, stare poterit sententia quidem Grabiana, qua habentur iidem esse reges commemorati ab Epiphanio et Africano.

LIV.

P. 307. l. 20. διὰ πολλὴν τοῦ Ἡρακλᾶ φήμην] Addit Eusebius, δν (Heraclam) ἐπὶ λόγοις φιλοσόφοις καὶ τοῖς ἄλλοις Ἐλλήνων μαθήμασιν εὖ μάλα διαπρέψαντα, τὴν ἐπισκοπὴν τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας ἔγχειρισθῆναι ἐδηλωσάμην, h. e. supra in eodem sexto *Historiae* libro. In *Chronico An. Christi* 235. posuit, *Alexandrinæ ecclesiæ duodecimus episcopus ordinatur Heraclas, an. xvi.*

LV.

P. 308. l. 3. Ἡμεῖς γὰρ οἱ κάκείνων &c.] Huic ῥήσει, postquam Origenem atque alios Origene antiquiores commemo-ravit, verba præmisit S. Basilius M. istae; ἀλλ' οὐδὲ Ἀφρικανὸν τὸν ἱστοριογράφον τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς δοξολογίας παρέλαθε (h. e. in quo præpositio σὺν cum voce Πνεύματι jungitur). φανεται γὰρ ἐν τῷ πέμπτῳ τῆς τῶν χρόνων ἐπιτομῆς, οὗτῳ καὶ αὐτὸς λέγων. ἩΜΕΙΣ γὰρ &c. At nec Africanum talis glorificandi forma præteriit. Siquidem palam est in libro quinto *Temporum Epitomes*, et ipsum ad hunc loqui modum: NOS vero &c. Ait Gallandius, qui posuit hanc Africani ῥῆσιν ultimum fragmentorum, quæ ipse collegerat, existimasse Tillemontium in *Mem. Eccles.* tom. iii. p. 256. (p. 111. ed. Bruxel.) Africanum quinto suo *Chronographiæ* libro his verbis finem imposuisse.

Ibid. κάκείνων τῶν ῥημάτων τὸ μέτρον ἐπιστάμενοι] Locum aliquem S. Scripturæ ante adduxerat auctor. Ait editor Benedictinus in tribus MSS. extare τῶν ῥητῶν.

Ibid. l. 5. τοῖς ἰδίοις ἡμῖν] *Joan.* i. 12. Εἰς τὰ ἰδια ἥλθε, καὶ οἱ ἰδίοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. et xiii. i. ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ.

P. 308. l. 5. ἡμῶν Πατρὶ] Sic MSS. quinque. Editi ἡμῶν πατράσι. Qui præbuit nostris patribus omnium servatorem &c. Ibidem haec voces καὶ κύριοι ἡμῶν desunt in tribus MSS. Mox editi καὶ ἡ μεγαλωσύνη. Codices MSS. ut in textu. (sine illis καὶ ἡ, quæ tamen fortasse restituenda sunt.) S. BASILII EDITOR BENEDICTIN.

LVI.

P. 309. l. 5. ITEM SECUNDUM AFRICANUM] “Erant apud “Latinos,” ait Dodwellus, qui haec edidit in *Dissert. sua De Rom. Pontificum Successione*, “antequam Eusebianum Chroni-“cum verteret Hieronymus, qui Africani Chronicum Latine “verterant, Fastisque Consularibus aptârant, et diversis de-“inde temporibus ad suam cujusque, quâ vixit, ætatem con-“tinuârant. Hoc e prædicto bonæ notæ Chronicæ Eusebiani “Codice Mertonensi discimus, ad cuius finem ista subjuncta “legimus.” Tantum Dodwellus. Atque de excerptis hujus- modi satius fore silere olim dixi, donec ad has horas appulerit *Eusebiani Chronicæ* integri Versio Armeniaca a monachis S. Lazari Venetiis jam jam, ut fama ferebat, edenda cum interpre- tatione Latina adjecta. Sed postquam huc appulit magno bono publico opus eximium, nihil tamen, quod pertineat ad hujus fragmenti illustrationem, ei inesse apparebat. Plurima interea video, quæ jam antea in superioribus a me statuta fuerant de Africani calculis, ex veteri isto Africaneo excerpto firmari. Porro præfixum idem fuisse Vallarsianæ atque Ron- callianæ *Chronicæ Eusebiani* editionibus, nunc certior factus sum. Ita enim pag. 70. Roncallius; “Hæc quæ sequuntur “habentur in Parmensi MS. quæ licet non sint Eusebii, aut “Hieronymi, tamen cum in aliis quoque libris viderit Ponta-“cus, et hic habeantur emendatiora, placuit Vallarsio (pag. 86) “subdere. Continet itaque omnis Canon secundum Hieronymum “an. MMCCCXCV. Item secundum Veteres. Ab Adam usque ad “Diluvium an. MLXX. (sic) A Diluvio usque ad &c. &c. ITEM “secundum Africanum, qui de temporibus &c.”—Nimirum ante Dodwellum Arnaldus Pontacus in præclara sua *Euse- biani Chronicæ* editione anno 1604 typis impressa chronolo- gicum istud, licet ignorasse a Pontaco hoc factum Dodwellus

videtur, in Notis col. 236. adduxerat, sed finitum verbis illis,
In se omnes anni—anni $\tilde{\text{v}}$ _{DCCXXVI}.

P. 309. l. 9. *Cataclysmo*] Post *Cataclysmo* habet *Noe Vallarsius*, sed convenit cum *Mertonensi Pontacus*.

Ibid. anni $\tilde{\text{v}}$ _{CCXLII}.] At minime dubium est, quin *Africanus annos 2262. a Mundo Condito ad Cataclysmum collegerit*, cuius verba attuli in *r̄̄σει viii. pag. 243.* Et causam additi vicennii ita exposuit *Georgius Syncellus p. 20. Chronograph.* Μαθουσάλα γενόμενος ἐκατὸν ἔξικοντα ἐπτὰ ἑτῶν ἐγένενησεν τὸν Λάμεχ τῷ χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ πεντεκοστῷ τετάρτῳ ἔτει τοῦ κόσμου. τινὰ δὲ τῶν ἀντιγράφων τῷ ἐκατοστῷ δύδοηκοστῷ ἐβδόμῳ ἔτει αὐτοῦ Μαθουσάλα φέρουσιν τὴν γένενησιν Λάμεχ· οἷς καὶ ὁ Ἀφρικανὸς ἀκολούθησας τῷ δισχιλιοστῷ διακοσιοστῷ ἐξηκοστῷ δευτέρῳ ἔτει τοῦ κόσμου τὸν ἐπὶ Νῶε κατακλυσμὸν ἐστοιχείωσεν. Confer item not. ad Num. vi. p. 365. Sed de numeris plerisque, qui sequuntur, verae *Africanus* chronologiae atque huic fragmento bene convenit.

Ibid. l. 12. anni $\tilde{\text{v}}$ _{CCCCXXX}.] Confer Num. ix. et not. ad Num. xxii. p. 432.

Ibid. l. 13. an. $\tilde{\text{v}}$ _{LV}.] Vide not. ad Num. xxii. pag. 432.

Ibid. l. 18. anni $\tilde{\text{v}}$ _{CCCCXX}.] Ita quidem et alibi *Africanus*; annos tamen 233. collegit *Augustinus lib. xii. De Civitate Dei cap. 10. a Persici regni initio usque ad Alexandri victoriam*.

Ibid. l. 20. anni $\tilde{\text{v}}$ _{LXXIV}.] At vero ex Num. xl ix. p. 293. certum esse videtur interfuisse pro *Africanus* rationibus annos tantum 58. mensibus aliquot fortasse excurrentibus, inter Ptolemaeorum occasum et Christi resurrectionem.

Ibid. in se omnes anni] Itidem in Adjunctis post *Africanus* tempora habet hic Recensus——*qui facient in se menses 12511.*

Ibid. l. 21. $\tilde{\text{v}}$ _{DCCXXVI}.] Edidit *Vallarsius* quoque $\tilde{\text{v}}$ _{CCCCMDCCXXVI}. Ostendit et ipsa quoque annorum, qui supra in hoc Recensu signantur, collecta summa, si modo sani sint numeri, scribendum hoc loco esse $\tilde{\text{v}}$ _{DXXVI}. Attamen revera collegisse sibi *Africanus* annos $\tilde{\text{v}}$ _{DXXXI}. satis superque constat.

Ibid. l. 24. anni $\tilde{\text{v}}$ _{CLXXXIV}.] Ad tempora *Africanus* posteriora, atque Imp. Julianum attigentia, pertinent, quae haec sequuntur in MSto. Fragmento autem istoc adducto addit *Dodwellus*, “*Errores ipsos repræsentavimus sanc fœdissimos imperitis-*

“ simi librarii. Nec enim vacat impræsentiarum alia anno-
“ tare, quam quæ faciant ad illam, de qua agimus, causam.
“ Illud itaque imprimis constat e Synello, annum ipsum quo
“ Chronicon suum terminavit Africanus, fuisse primum Ol.
“ 250. quo fuerit Archon Philemus, Elagabali m. Coss. Grato
“ et Seleuceo, a primis nimirum Coss. pro Africani rationibus,
“ vitiosis tamen illis ccxxv. Hæ notæ annum Christi de-
“ signant cxxxi. pro Ær. Vulg.” (Vid. supra τὴν ρῆσιν xxxix.)
“ Hucusque igitur Chronicon suum tam Archontibus quam
“ Coss. a primis usque Archontum et Consulum initii insig-
“ nitum deduxisse ipse videtur Africanus. Et quidem si pro
“ hac forma et reliqua deduxerit, cum annis etiam Imperato-
“ rum Coss. alios illum conjunxisse consentaneum est, cum
“ hos ipsos Coss. cum m. Antonini Elagabali anno conjunx-
“ erit. Nimirum annum illum intelligit, non quo Monarchiam
“ Alexander adeptus est, sed quo primum adoptatus est ab
“ Elagabalo et Cæsar factus, et socius in imperio.” Huc us-
que Dodwellus. Proxime ante habent *Alexandrinorum* pro
Alexandri Pontacus et Vallarsius, particulamque et Vallarsius
ante *Antoninus*. Sed ad hoc nomen quod attinet, designari eo
videtur *Antoninus Elagabalus*, cui *Aviti* cognomen inditum
fuisse supra ostensum est ad Num. xxxix. *Moracariti* nomen
verisimiliter interpretandum est cum cl. Vallarsio *Marci Au-*
relii Aviti, vel potius, ut puto, *Marci Aviti*, absque Aurelii vo-
cabulo. Certe in hoc viro, cui Alexander successit, finis, teste
Lampridio c. 33. *Heliogab.* Antoninorum nomini in republica
fuit. Vid. et cap. 5. et seq. *Alexand. Sev.* Sin vero ad ini-
tium tantum Elagabali a Christi morte annos computaveris,
constabit ex Numero xxxix. ac fine Num. l. inter se collatis,
Africanum annos pro rationibus suis sibi collegisse 188. vel
189, non, ut hic scriptum est, 184. Et reponendum erit pro
annis clxxxiv anni clxxxxii. ad annum tertium, seu penulti-
mum, Elagabali post resurrectionem Domini collecti. Deni-
que hos annos ab Africano collectos fuisse ideo refert hic
Exceptor, quod finitum est Africani Chronicon brevi ante
Elagabali mortem, cui Alexander Severus successit. Et ve-
ram esse hanc hujus clausulæ interpretationem confirmat
Cassiodorus, quo libentius et fidentius omni mutationi no-
minis *Alexandri* nuntium nunc mitto; verba enim ejus sunt

in *Chronico*; *Marcus Aurelius Antoninus* xx—*Alexander et Augustus. His Coss. in Palæstina Nicopolis, quæ prius Emaus vocabatur, urbs condita est.* Additum in Eusebii *Chronico*, ex quo postrema sumpsit Cassiodorus, *legationis industriam in ea suscipiente Julio Africano scriptore temporum.* Vid. Cassiodori *Chron.* p. 208, vol. II. *Vetustiorum Lat. Chronicorum*, Roncallio edente.

FINITA collectione Fragmentorum Africani, quorum multa omnes et singulos, quod sciam, historiæ literariæ scriptores hactenus fugerunt, aliquid mihi adjiciendum censeo de non-nullis opusculis ac locis eidem chronologo, immerito, ni fallor, aut saltem ἀμαρτύρως, attributis. Misso *Cestorum* libro, quod quidem opus semi-ethnicum atque incerti auctoris, mutilum atque interpolatum, de rebusque naturalibus agens, ad nostras certe rationes nihil pertinet; neglecta simul *Passione S. Symphorosæ et septem filiorum ejus*, quam quidem ab Africano scribi posse et Tillemontius et Ruinartus opinantur, quæ vero nullo idoneo nixa testimonio ei abjudicanda videtur; notatu dignum est, Petrum Lambecium tomo v. *Comment. in Biblioth. Vindob.* p. 355. codicis Graeci meminisse, in quo extat Africani *Narratio de iis quæ contigerunt in Perside per incarnationem* (διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως) Christi. Hanc narratiunculam *Chronographiæ Africani* partem fuisse Cavius quidem suspicatus est; postquam vero in meam gratiam descripta esset, ipsam novi continere nil nisi meras nugas ac τερατολογίαν de profectiōne Magorum ad venerandum Christum. De stella autem a Magis visa, eandem a Zoroastre prædictam fuisse, ex auctoribus Orientalibus refert Pridauxius lib. iv. *Hist. Vet. et Nov. Test. Connex.* p. 329. qui ibidem monuit, omnia hæc sumpta videri ex fabulosis Orientalium Christianorum scriptis. Et postquam hæc scripsi, certior factus sum a cl. Harlesio in *Supplement. ad Introduct.* suam in *Ling. Gr.* vol. ii. p. 370. editam fuisse hanc *Narrationem* anno 1804. ex binis Codd. Monac. cum Latina Versione et notis criticis a viro docto; qui recte judicaverat, tantum abesse, ut *Narratio* istæc ad scriptorem omnium antiquorum ore celebratum referri possit, ut nihil quidem habeat

Africani chronographi ingenio dignum. Est autem verisimile, ex una et eadem officina prodiisse tricas istas atque Pseudo-Crotonis historiam de Apostolorum et Judae in Perside Peregrinationibus, quam Africanus noster, si Diis placet, in Latinam transtulisse linguam dicitur in lib. v. Abdiæ *Apostol. Hist.* cap. 20. apud Fabricii *Cod. Apocryph. Nov. Test.* vol. ii. p. 629. Hanc ipsam quoque Pseudo-Abdiæ historiam, quam ab Abdia viro Apostolico et Babylonis in Persia episcopo sermone Hebreo ferunt scriptam, postea vero a discipulo ejus Eutropio Graeco versam, idem ille Africanus Latine interpretatus est, si Africano personato Latina lingua scribenti credimus in Præfatione. In eo tantum differunt istæ fabulæ Pseudo-Abdiæ a *Narratione de iis quæ in Perside contigerunt*, quod illa Narratio, dum adhuc Graeco sermone circumferebatur, Africano attributa est. Grabius quidem in Notis ad *Spicil. PP.* vol. I. p. 314. existimare se ait nonnulla apud Abdiæ opus ex Africani *Chronographia* desumpta fuisse. Sed quænam ista fuerint, nemo, opinor, nobis significare poterit. Et de nugis hujusmodi satis.

Testatus quidem est Moses Chorenensis in *Hist. Armeniaca*, quam primi Armeniace ediderunt et Latine verterunt Gul. et Georg. Whistonii, libro ii. cap. 9. ineunte, se suam ipsius historiam “ traditurum esse ex quinto libro depromptam ” Africani scriptoris Chronicæ, cui Josephus et Hippolytus” (auctores affert pseudepigraphos) “ multique alii ex Græcis “ testimonium dant. Is enim quæcunque de nostris regibus “ narrat, ea deprompsit universa ex tabulario Edessæ, quæ “ est Urha; cujus quidem tabularii libri de fanorum historiis “ e Nisibi et Sinope Pontica fuere eo advecti.” Hæc secundum Versionem Whistonianam Moses Chorenensis, de quo ipso nonnihil dixi ad ARISTONEM PELLÆUM p. 101—105. vol. I. Quot autem historicæ Africano germano debuerit Moses ille, si modo quidquam debuisse eum concedatur, nec mihi, neque alii cuiquam adhuc, quod sciam, constitit. Aliud quiddam præterea a Joanne Malala in *Chronographia* sua, initio lib. xi. pag. 351. Africano atque Irenæo attributum est, quod tantis viris prorsus indignum videatur. Scilicet de Joanne Apostolo ait Malala, ἀφανῆ ἔαντὸν ποιήσας οὐκέτι ὥφθη τινὶ, καὶ οὐδεὶς ἔγνω τί ἐγένετο (for. addend. περὶ αὐτοῦ) ἔως τοῦ νῦν καθὼς

Αφρικανὸς καὶ Εἰρηναῖος οἱ σοφώτατοι συνεγράψαντο, hoc est, ni fallor, aliqui ψευδώνυμοι. Nam Malala tot alia tam aperte aliena Eusebio supposuit, ut existimare induceretur doctissimus editor Humfredus Hodius, Malalam non verum adduxisse sive genuinum Eusebii Chronicōn, sed chronicōn quoddam suppositum sub Eusebii nomine circumferri solitum.

Prolegom. §. 25.

Sunt etiam nonnulla, quae a recentioribus sine idoneo testimonio Africano adscripta videntur. Ita exempli causā affirmat Scaliger *Animadv. in Eusebii Chron.* ad ann. MDCCXXIV. pag. 134. Africanum Bibliorum versionem LXXviralem conjecere in Olympiadē 132. hoc est annum Philadelphi 33. quam in tertio anno ejusdem regis collocat Eusebius. Dubio procul respicit illa, quae extant apud Georgium Syncellum pag. 273. et in *Excerptis suis Eusebianis* pag. 66. Ea quidem scribere poterat Africanus, sed eadem ab ipso scribi, hoc fortasse ex sola conjectura Scaligeri est statutum. Quod eo magis notandum duxi, prout alia nonnulla consimilia in superioribus, quia in re alicujus momenti viris doctissimis Scaligeri auctoritas imposuit. Solet Assyriorum quoque regum tabulam Syncellianam pag. 96. Africano Scaliger adscribere, sed ἀμαρτύρως, ut viri docti ostenderunt. In *Prolegomenis* insuper fol. 3. aliorum regum tabulas nominavit. De Olympioniarum autem Catalogo, quem Scaliger Africano saepius a se attributum, in *Eusebiana* sua pagg. 39—45. transtulit, an ipsum illum præterire debuerim, eo diutius dubitavi, quod Olympiade 249. eodem circiter tempore conclusa atque finita ista victorum series est, quo Africani Chronicum. Nunc quoque repertus catalogus est in Armenia Chronicī Eusebii Interpretatione; ac praeterea haec monuit ad nuperam suam *Chronicorum Eusebii* editionem cel. Cardinalis Maius. “Librum hunc Olympiadum, “quum Graece olim Scaliger in Eusebio edidisset, docti homines alii quidem veteris auctoris lucubrationem, alii vero ipsius Scaligeri fœtum indicaverunt. Nunc pervetustus Arm. noster interpres, qui nihil fere præter ipsum Scaligerianum libellum exhibet, scripturam hanc ab omni νοθείᾳ suspicio “liberat, et sine dubio antiquam atque operis Eusebiani partem esse confirmat.” Haec ille Lib. I. cap. xxxiv. pag. 165. Hinc porro fit verisimile, τῶν νικηφόρων seriem istam aliunde

acceptam ab Africano quoque in Chronico suo fuisse positam.
De iis tantum.

Tradit quidem, ut post alios supra ostendi pag. 222. Hebedjesu in *Catalogo Librorum Chaldaeorum* pag. 15. ed. Rom. *Beati Africani episcopi Enaos cetero Commentarios Nori Testamenti et Chronicon*. Dionysiusque Bar-Salibi Amida episcopus apud Mesopotamiam, Assemano referente in *Bibl. Oriental.* tom. ii. c. 32. p. 138. in *Commentario suo in Evangel.* testem citavit Africanum episcopum. Cons. et *Biblioth. Clem. Vatic.* Vol. I. p. 158. Atque germana hæc scripta Africani fuisse, persuadet nobis Socrates historicus, cum Africanum inter scriptores reeensem, qui in sacras literas commentati essent. lib. ii. c. 35. p. 130. Nihilominus id prorsus incertum videtur, an Julius ille in Catenis super Sacras Scripturas memoratus Julius sit noster Africanus. Laudatur quidem, ut Fabricius docet *Biblioth. Græc.* tom. v. p. 270. Julii *Commentarius in Johannem a Mose Barcepha Syro*: sed quod ego me minerim, ubique in Catenis Africanus indubitate adducatur, non unum tantum nomen Julius, sed *Julius* cum cognomine *Africanus*, aut *Africanus* solus, exaratum est. Immo Cavius *Hist. Lit.* in voce *Julianus Halicar.* conjecturam fecit, Julium episcopum ab auctore *Catena super Joan.* cap. xvii. adductum Julianum esse Halicarnassensem; et quæsivit Grabius in tom. ii. *Spicilegii PP.* annon Julius in *Catena MS. Bodleiana super Proverbia adductus in Julianum* sit convertendus. Attamen hæc conjecturae vix necessariae sunt, quoniam si Africanus chronologus istic haud significatur, posset tamen alius quis Julius fuisse, ut exempli causa, Julius, cui adscribitur, ut modo dixi, a Barcepha *Commentarius in Johannem*. Tum præterea, quod quidem animadvertisendum est, in ipsis iisdem sæpe Catenis utrumque nomen Julius et Julianus tanquam diversorum auctorum, affertur.

Hoc igitur misso, aliud paucis memorabo. Breve illud *Chronicon* ab Orbe Condito ad annum ultimum Alexandri Severi Imp. perductum, quod quidem Canisius, Labbæus, Du-cangius, Fabriciusque ediderunt, a doctis Africano tributum fuisse ait Cavius in *Hist. Lit.*, v. *Hippolytus* p. 109. sed postea a Ducangio in *Præfatione ad Chron. Paschal.* Hippolyto fuisse vindicatum. Ab Africano quidem abjudicandum illud esse

cuivis constabit ex plurimis numeris annorum per totum opus collectis, qui ab Africani rationibus toto cœlo discrepant. Fabricius opusculum hoc editioni suæ *S. Hippolyti* addidit p. 49. indice præfixo ; “*Chronicon Anonymi*, quod ad S. Hippolytum “*viri docti referunt, certe scriptum illa ætate, atque ante “Caroli M. tempora Latine redditum.”* Gallandius interea in tomo iii. *Bibliothecæ* suæ *PP.* idem ponendum curavit, sententiæ vero accessit Fr. Blanchini in Dissertatione ejus, quam Fabricius denuo ediderat, *De Canone Paschali S. Hippolyti*, ubi ab hoc sancto patre illud abjudicandum censet, quod numeri in eo complures a canone marmoreo Hippolyteo differre noscantur. Attamen, cum in operibus *S. Hippolyti* a Fabricio opusculum repositum sit, ipsum ibi, et alibi, cum Blanchini Dissertatione conjunctum reperiendum erit; idque Hippolyto vindicatum denuo edere jam detrectavi, etsi Sylloges meæ auctorum Ante-Nicænorum, qui nunquam seorsum editi sunt, pars esse potuisset. Quæ vero sequitur Chronotaxis, ex serie Fragmentorum Africani a me confecta, si errores ejus, quorum veniam peto, corrigantur, illam omnibus veterum Christianorum chronologiam investigantibus utilem fore speraverim.

SERIES CHRONOLOGICA

NONNULLARUM RERUM GESTARUM

SECUNDUM AFRICANUM.

	Anni Orbis Conditi.
SETH natus	230
Enos natus. ἔτη νλε'.	435
Cainan natus	625
Malaleel natus	795
Adam mortuus	930
Jared natus	960
Enoch natus	1122
Mathusala natus	1287
Lamech natus	1474
Enoch translatus	1487
Noe natus	1662
Diluvium	{ Excerpt. vii. et viii. } 2262
Sala natus. βτζδ'.	2397
Heber natus. βφκζ'.	2527
Phalec natus. βχξα'.	2661
Ragau natus	2791
Seruch natus	2923
Phalec mortuus. ἔτη γ'.	Excerpt. ix. 3000
Nachor natus	3053
Thara natus	3132
Abraham natus. Cons. Syncell. pp. 54 et 92.	3202
Abrahami Ingressus. ἔτη γσοδ'.	3277

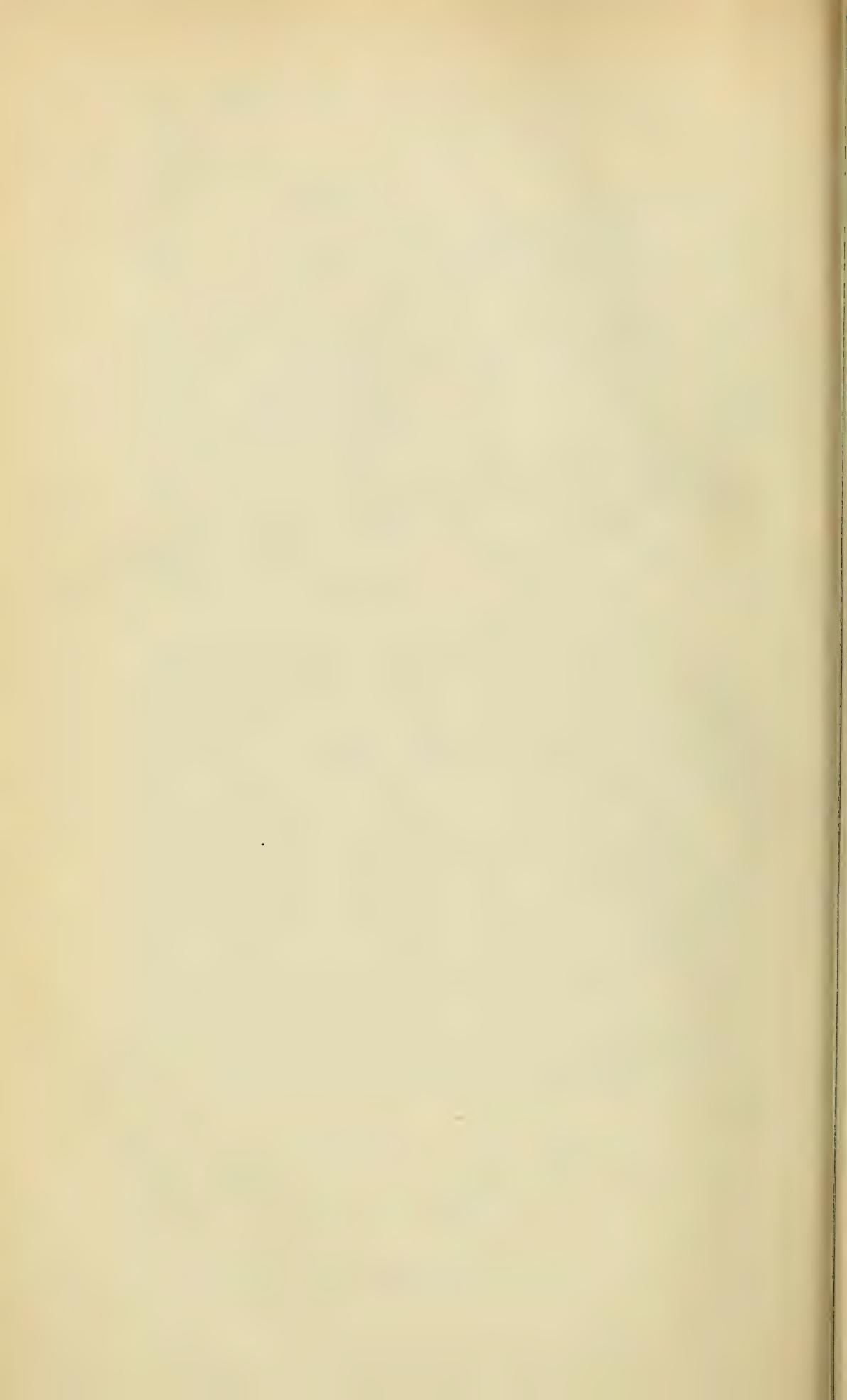
Anni Orbis
Conditi.

Regnum Sicioniorum conditum anno		
29. Jacob Patriarchæ		3390
Jacob Mesopotamiam ingressus est, <i>οξ' ἐτῶν</i> , annos natus 77.		3439
Levi natus. <i>τῷ πέμπτῃ ἔτει τοῦ Ἰακώβ</i> .	Conf. Excerpt. xv.	3448
Imperium Assyriacum conditum cir- citer ann.	et xvi. et xx. et xxi. et xxii. cum notis, et xxiii. et xxix.	3455
Jacob Ægyptum ingressus est; quippe annos 70. in Ægypto post patris in- gressum filius Josephus vixit.		3493
Josephus mortuus. <i>ἔτη γραφείγρα</i> .		3563
Regnum Argivum conditum circiter		ann. 3655
Mosis Exodus, et Ogygis Diluvium, et Phoroneus rex Argivus, et A- masis rex Ægypti ex Dynast. xviii. annusque 43. Leucippi regis octavi Sicioniorum	Conf. Excerpt. xi. et xxii. et xxviii. et xxix. et l.	3705
Josua Mosis successor	Excerpt. xxii.	3745
Seniores post Josuam. <i>ἔτη λ'</i> .	Excerpt. xxii.	3772
Prometheus, Atlas, Epimetheus, cæt. secundum nonnullos	Excerpt. xxii. fine, et xxiv.	3799
Judices in libro cognomine memorati. <i>ἔτη ν'</i> . ann. 490.	Excerpt. xxii.	3802
Deucalionis Diluvium anno 70. Aod judicis Israelis.	Excerpt. xxv.	
Cecrops rex primus Athenarum. <i>μετὰ</i> <i>δὲ Ὡγυγον—μέχρι Κέκροπος ἔτη ρπθ'</i> . Confer Excerpt. xxxix.	Excerpt. xxii.	3894
Troja capta, et Thuoris rex Ægyptius ex Dynast. xix. <i>ἀπὸ Κέκροπος ἐπὶ τὴν</i> <i>'Ιλίου ἄλωσιν συνάγονται μικροῦ δέοντα</i> <i>ἔτη ν'</i> . paulo minus 400. annos.	Excerpt. xi. et Leo Allatius forsitan ex MSto quodam.	
Heli judex Israelis. <i>ἔως τέλους τῶν Κρι-</i> <i>τῶν καὶ ἀρχῆς Ἡλεῖ τοῦ ἱερέως ἔτη</i> <i>δοτζβ'</i> .	Excerpt. xxviii.	4292
Sicioniorum regnum finitum. <i>In pri-</i> <i>mar Olympiadem anni 329.</i>	Excerpt. xxix.	4396
Salomonis templum ædificatum.	Conf. Excerpt. xxx. et xxxi.	4453
Prima Olympias. <i>ἐπὶ δὲ πρώτην Ὀλυμ-</i> <i>πιάδα ἀπὸ Μωσέως ἔτη ,ακ'</i> .	Excerpt. xxii. Conf. Exc. L.	4725
Captivitas Israelitica. <i>ἔτει ,δψν'</i> .	Excerpt. xxxviii. anno O. C.	4750
Creon primus Atheniensium annuus Archon. <i>τῷ δωδέκατῳ</i> . <i>ἔτει</i> .	Excerpt. xxxix. et notæ. an. O. C.	4801
Captivitas Judaica, anno primo Zede- ciae.	Excerpt. xl.	
Cyri regni Persici initium, Olymp. 55. I. <i>ἀπὸ Μωσέως ἐπὶ Ὁλ. νέα . ἔτος πρώ-</i> <i>τον ἔτη ,ασλζ'</i> .	Excerpt. xxii.	4942

Anni Orbis
Conditi.

Consules Romæ creati	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Excerpt. xxxix.} \\ \text{anno O. C.} \end{array} \right\}$	4998
Artaxerxis Longimani annus 20. a quo computabat initium Hebdomadum LXX. Africanus, 'Ολ. πγ'. δ'. Olymp. 83. 4.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Excerpt. l.} \\ \text{Excerpt. l.} \end{array} \right\}$	5057
Bellum Peloponnesiacum, 'Ολ. πς'. O- lymp. 87. circiter	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Excerpt. xlv.} \\ \text{Excerpt. l.} \end{array} \right\}$	5069
Imperium Macedonicum conditum	Excerpt. l.	5172
Imperium Macedonicum finitum	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Excerpt. xlix.} \\ \text{Conf. Exc. l.} \end{array} \right\}$	5472
Christus natus. ἀριθμὸν ἑτῶν, εφ'. εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Σωτῆρίου Λόγου.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Excerpt. x. Conf.} \\ \text{Exc. l.} \end{array} \right\}$	5500
Christus passus est, et resurrexit. ἐτη εφλα'. 'Ολ. σβ'. ἐτος β'. Ol. 202. 2.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Excerpt. l.} \\ \text{Excerpt. xxxix.} \\ \text{Conf. Exc. l.} \\ \text{fine, et lii. anno} \\ \text{O. C.} \end{array} \right\}$	5531
Imp. Elagabali annus tertius	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Excerpt. xxxix.} \\ \text{Conf. Exc. l.} \\ \text{fine, et lii. anno} \\ \text{O. C.} \end{array} \right\}$	5723

IN superioribus ampliorem chronologiam sacram sequitur Africanus; nec valde discrepat ab Africano in æris illis insignioribus Diluvii ac Natalium Christi constituendis nuperus chronologus Halesius Dubliniensis, qui in *Analysi* sua priorem Diluvii æram anno Mundi 2256 affixit, Africanusque A.M. 2262, posteriorem vero Natalium Christi anno 5411, Africanus autem anno 5500. dum Usserius archiepiscopus breviorem, eumque usitatiorem, computum Hebraeorum amplexus, Diluvium evenisse statuit anno Mundi 1656, Christi vero Natales A.M. 4000. Hæc hactenus. Volumine hoc denuo prodituro vidi antiquissimam illam Africani de Genealogia Christi Narrationem plenius nunc expositam et sententia viri cl. W. H. Millii comprobata in Dissertatione, quam de *Genere ac Stirpe Servatoris* lingua vernacula nuper edidit. Verum, utecumque se habet istud, quæ existunt inter evangelia discrepantiae, etsi diversis modis exponi et conciliari possint, hoc interea demonstrant, ipsa illa sine conspiratione conventuque fuisse scripta.

PLURIUM CODICUM MSS. VARIAE LECTIONES AD VERBA MAXIMI
SUPRA EMENDATA PERTINENTES; QUAE EX EDITIONE GAISFORDIANA
PRÆPARATIONIS EVANGELICÆ EUSEBII PAULO POST HOC VOLUMEN
TYPIS IMPRESSUM PROCEUNTE, DESUMPTÆ SUNT.

Vol. II. pag. 88. lin. 3. ἀλλ', εἰ. *Præparationis Eusebianæ* Codices quatuor. Ibid. l. 16. εἰπεῖν ἐθέλοι Codd. duo. P. 89. l. 7. χωρητὸν Codd. duo. Ibid. l. 13. ἦν ποτε καὶ ὅτε Codd. tres. P. 90. l. 2. εἰ δὴ Codd. tres. Ibid. l. 12. ἐν αὐτῷ, addunt ἐν Codd. duo. P. 91. l. 10. ἔρχεσθαι. Codd. tres. Ibid. l. 13. αὐτῷ Codd. quinque. Ibid. l. 16. τὴν τοῦ κόσμου tres Codd. P. 92. l. 1. ποιητὴς Codd. duo. Ibid. l. 11. συλλελόγυσται ὡς οὐκ omittunt Codd. quatuor. P. 93. l. 2. αὖ πάλιν Cod. unus. Ibid. l. 18. τῷ γὰρ Codd. duo. P. 96. l. 6. ἡ δὲ σωματικὴ σύστασις Cod. unus. Ibid. l. 10. κακοῦ (κακὸν duo Codd. Florentini) δὲ ὁ φόνος οὐσίᾳ ἔσται ὁ φόνος, ἀλλὰ μὲν ὁ φόνος ἐνέργεια Codd. duo Parisienses et Codd. illi Florent. P. 97. l. 12. εἴτε τινα ἔτερον Cod. unus. P. 98. l. 1. ἔσται Codd. duo. Ibid. l. 4. τούτου Cod. unus. Ibid. l. 16. πεποιήκεναι Cod. unus. P. 99. l. 5. οὐσίας Codd. duo. P. 100. l. 5. καὶ πρὸς Codd. quinque. Ibid. l. 7. ὡς οὕτε ἀληθῆ Codd. tres, non male. Ibid. l. 14. ἵνα δὲ μὴ ἐμαντῷ κ. Codd. quinque. P. 101. l. 7. ἐφ' ὅν Cod. unus. ἐφ' ὅν Codd. quatuor. P. 102. l. 6. ὁ Θεὸς Codd. quinque. Ibid. l. 7. οὐ γὰρ Codd. omnes. P. 104. l. 3. μηθ' ἐνὸς tres Codd. Ibid. l. 6. ἐπ' εὐεργεσίᾳ Codd. quatuor. P. 105. l. 11. τὸ γὰρ Cod. unus. Ibid. l. 18. ἡ ὕλη Codd. quatuor. P. 106. l. 17. τὸ ὕδωρ Codd. quatuor, bene. Ibid. l. 17. ἔχω Cod. unus.

CORRIGENDA ET ADDENDA IN VOL. II.

Page 30. lin. 22. p. 28 pro p. 127.

P. 53. l. 5. ab ima pag. Codicem quoque Dresdenum *Eusebianæ Hist.* in singulis verbis cum Valesii editione consentire refert cl. Gersdorf. fine Epist. Criticæ præmissæ Tomo 3to edit. Heindorf.

- P. 61. l. 5. ob
 P. 70. l. 5. *consecrandæ*. l. 6. ἐντροπὴν
 P. 90. l. 10. ζῷων
 P. 114. l. 25. Pro ibid. l. 16. reponend. P. 96. l. 5.
 P. 119. l. 12. Pro l. 15. cor. l. 18. et pro l. 16. cor. l. 13.
 P. 126. l. 15. Pro pp. 17. 18. cor. p. 141.
 P. 136. l. ult. Βασικανδν
 P. 150. l. 21. Cantuariensi. l. 29. sciscitebatur
 P. 152. l. 31. depravarunt
 P. 163. l. 5. in
 P. 196. l. ult. vice a
 P. 229. l. 20. Adde τὸ ante Χριστοῦ ex MS. Vaticano
 P. 247. l. 27. Θεινατῶν omissum ante βασιλέων
 P. 248. l. 2. Μνεῦσι. l. 7. μα'.
 P. 257. l. 22. Ἀμμανέφθης
 P. 259. l. 1. Ψουσέννης. Ita et p. 400. l. 18. l. 5. Ὁσορθῶν
 P. 261. l. 4. ἐτέρως
 P. 272. l. 13. Καὶ οἵτινες.
 P. 281. l. 13. Ἡλεῖ
 P. 302. l. 15. μῆνες
 P. 304. l. 8. προειρημένα
 P. 326. l. penult. Adde, Vedit scriendum esse κατὰ πάντα pro καὶ πάντα vir eruditissimus episcopus Londinensis in opere supra indicato vol. I. p. 62.
 P. 331. l. 12. Adde, Quod non contigisse putabam, id nunc mihi compertum est; prius editum fuerat hoc Africani Excerptum anno 1795 a Simone de Magistris fine Dissertationum, quas Romæ *Actis Martyrum ad Ostia Tiberina* adposuit. Sed fere nihil discrepat codex ejus Vaticanus a duobus illis Vindobonensi et Coislinoiano, quibus ego usus sum.
 P. 357. l. 12. multum
 P. 358. l. 8. posthac
 P. 373. l. 23. p. 161 pro p. 181
 P. 378. l. 19. solent
 P. 392. l. 1. Quam quidem pastorum sub Tethmosi—quam alteram
 P. 395. l. 6. eandem exodus
 P. 442. l. antepenult. insinuans
 P. 451. l. 21. erunt
 P. 478. l. 9. Supplet verbum συναγῶν *Alexandrini Chronicæ* auctor pag. 21. ed. Ducangii
 P. 480. l. 7. εἰωθάσι
 P. 481. l. 28. Eclogas
 P. 491. l. ult. erunt
 P. 494. l. 5. dissensisse
 P. 497. l. 4. ab ima pag. dele esse

